

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

Saniye Rukiye ERTEN

**KAYSERİ RAŞİT EFENDİ ESKİ ESERLER
KÜTÜPHANESİ'NDEKİ BAĞDATLI RÛHÎ DÎVÂNİ NÜSHASI
(METİN-İNCELEME)**

Yüksek Lisans Tezi

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erdem SARIKAYA**

YOZGAT- 2018

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

Saniye Rukiye ERTEN

**KAYSERİ RAŞİT EFENDİ ESKİ ESERLER
KÜTÜPHANESİ'NDEKİ BAĞDATLI RÛHÎ DÎVÂNİ NÜSHASI
(METİN-İNCELEME)**

Yüksek Lisans Tezi

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erdem SARIKAYA**

YOZGAT- 2018

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 801105105015 numaralı öğrencisi Saniye Rukiye ERTEN'in hazırladığı "Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi'ndeki Bağdath Rûhî Divanı Nüshası (Metin- İnceleme)" başlıklı Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 17/12/2018 Pazartesi günü saat 13:00'da yapılmış, tezin onayına OY ÇOKLUĞU / OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Başkan : Dr.Öğr.Üyesi Erdem SARIKAYA

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Mustafa FIDAN

Üye : Dr.Öğr. Üyesi Hatice ÖZDİL

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..21.../12.../2018.. tarih ve 45.02 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

21.12./2018

Prof.Dr. Yunus ÖZGER
Enstitü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Kayseri Raşıt Efendi Eski Eserler Kütüphanesi’ndeki Bağdatlı Rûhî Dîvânı Nüshası (metin-inceleme)’’adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2018

Saniye Rukiye ERTEN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET	X
ABSTRACT	XI
TRANSKRİPSİYON HARFLERİ	XII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
ÖNSÖZ	XIV
GİRİŞ	1
A. XVI. Yüzyılda Edebiyat Kültür ve Sanat Ortamı	1
B. XVI. Yüzyıl Edebî Görünüşü	2
BİRİNCİ BÖLÜM	4
BAĞDATLI RÛHÎ'NİN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	4
1.1. Bağdatlı Rûhî'nin Hayatı	4
1.2. Bağdatlı Rûhî'nin Eseri: Dîvân	8
1.3. Bağdatlı Rûhî'nin Edebi Kişiliği	15
İKİNCİ BÖLÜM	17
BAĞDATLI RÛHÎ DİVÂNİ'NİN YAZMA NÜSHASININ ŞEKİL VE MUHTEVA AÇISINDAN İNCELENMESİ	17
2.1. Şekil İncelemesi	17
2.2. Bağdatlı Rûhî Divânı'nda Nazım Şekilleri İncelemesi	17
2.2.1. Bağdatlı Rûhî Divânı'nda Kullanılan Aruz Vezni Hakkında	18
2.2.2. Bağdatlı Rûhî Divânı'nda Edebi Sanatlar	19
2.2.2.1. Mecazlarla ilgili sanatlar	19
2.2.2.1.1. Teşbih (Benzetme)	19
2.2.2.1.2. İstiare (Eğretileme)	19
2.2.2.1.3. Mecaz-ı mürsel (Ad Aktarması)	20

2.2.2.1.4. Teşhis (Kişileştirme) ve İntak (Konuşturma)	20
2.2.2.1.5. Tariz (İğneleme, Söz Dokundurma)	20
2.2.2.2. Anlamla ilgili sanatlar	21
2.2.2.2.1. Tenasüp (Uyum, Uygunluk)	21
2.2.2.2.2. Tecahül-i arif (Bilmezlikten Gelme)	22
2.2.2.2.3. Hüsn-i talil	22
2.2.2.2.4. Tezat (Zıtlık, Karşıtlık)	22
2.2.2.2.5. Leff ü Neşr	23
2.2.2.2.6. Telmih (Çağrışım, Anıştırma)	23
2.2.2.2.7. Mübalağa (Abartma)	24
2.2.2.2.8. Tekrir (Tekrar, Yineleme)	24
2.2.2.2.9. Nida (Seslenme)	25
2.2.2.2.10. İstifham (Soru Sanatı)	25
2.2.3. Bağdatlı Rûhî Divânı'nda Dil ve Üslup	26
2.2.3.1. İkilemeler	27
2.2.3.2. Tamlamalar	27
2.2.3.3. Deyimler	28
2.2.3.4. Atasözleri	28
2.3. Bağdatlı Rûhî Divânı'nda Muhteva Unsurları	28
2.3.1. Dinî Unsurlar	28
2.3.1.1. Kur'ân-ı Kerîm	28
2.3.1.2. Tasavvuf	30
2.3.1.3. Sofu	30
2.3.1.4. Derviş	31
2.3.1.5. Ârif	31
2.3.1.6. Şeyh	32

2.3.1.7. Vaiz	32
2.3.1.8. Huda	33
2.3.1.9. Zahit, Sufi	34
2.3.1.10. Rint	36
2.3.2. Semavî Ālem	36
2.3.2.1. Bezm-i Elest	36
2.3.3. Kozmik Ālem	37
2.3.3.1. Dokuz Felek	37
2.3.3.2. Burçlar	41
2.3.3.4. Yıldızlar	42
2.3.3.5. Gezegenler	44
2.3.3.6. Gök Cisimleri	44
2.3.3.6.1. Ay	44
2.3.3.6.2. Güneş	46
2.3.3.6.3. Işık	47
2.3.4. Cisimler Ālemi	47
2.3.4.1. Dört Unsur	47
2.3.4.1.1. Toprak	47
2.3.4.1.2. Su	48
2.3.4.1.3. Hava	49
2.3.4.1.3.1. Bâd	49
2.3.4.1.4. Ateş	50
2.3.4.2. Diğer unsurlar	51
2.3.4.2.1. Deniz	51
2.3.4.2.2. Değerli Taşlar	52
2.3.4.2.2.1. İnci	52
2.3.4.2.2.2. Altın	52

2.3.4.2.2.3. Gümüş	53
2.3.4.2.3. Ağaç	53
2.3.4.2.4. Çiçekler	54
2.3.4.2.4.1. Gonca	54
2.3.4.2.4.2. Gül	55
2.3.4.2.4.3. Nergis	56
2.3.4.2.4.4. Sümbül	57
2.3.4.2.4.5. Yasemin	58
2.3.4.2.4.6. Karanfil	58
2.3.5. Zaman	58
2.3.5.1. Gün	59
2.3.5.1.1. Sabah	59
2.3.5.1.2. Seher	60
2.3.6. Mekân	61
2.3.6.1. Coğrafi Mekânlar	61
2.3.6.1.1. Ülkeler - Şehirler	61
2.3.6.1.1.1. Mısır	61
2.3.6.2. İbadet Mekânları	62
2.3.6.2.1. Mescid	62
2.3.6.2.2. Kilise	62
2.3.6.3. Eğlence Mekânları	63
2.3.6.3.1. Gülbahçesi	63
2.3.6.3.2. Meyhane	64
2.3.6.3.3. Çemen	64
2.3.7. Hayvanlar	65
2.3.7.1. Bülbül	65
2.3.7.2. Papağan	66

2.3.7.3. Doğan	66
2.3.7.4. Hüma	66
2.3.7.5. Kumru	67
2.3.7.6. Zümrüdüanka	67
2.3.8. Melekler	68
2.3.9.Şahsiyetler	69
2.3.9.1.1. Peygamberler ve Dini Şahsiyetler	69
2.3.9.1.1.1. Hz. Yusuf	70
2.3.9.1.1.2. Hz. Musa	70
2.3.9.1.1.3. Hz. Hızır	71
2.3.9.1.1.4. Hz. Nuh	72
2.3.9.1.1.5. Hz. Ali	72
2.3.9.1.1.6. Hz. Hüseyin	72
2.3.9.1.1.7. Hz. Yakup	73
2.3.9.1.1.8. Hz. Eyüp	73
2.3.9.1.1.9. Hz. İsa	74
2.3.9.1.2. Destan Şahsiyetleri	74
2.3.9.1.2.1. Ferhâd ile Şirin	74
2.3.9.1.2.2. Leyla İle Mecnun	76
2.3.9.1.2.3. Vamık ile Azra	78
2.3.9.1.3. Tarihi Şahsiyetler	79
2.3.9.1.3.1. İbrahim Edhem	79
2.3.9.2. Tipler	79
2.3.9.2.1. Āşık	79
2.3.9.2.1.1. Āşığa Ait Hususlar	81
2.3.9.2.1.1.1.Can	81
2.3.9.2.1.1.2. Gönül	83

2.3.9.2.1.1.3. Āh	84
2.3.9.2.1.1.4. Aşk	84
2.3.9.2.1.1.5. Gam	87
2.3.9.2.1.1.6. Hicran	88
2.3.9.2.1.1.7. Vefa	89
2.3.9.2.1.1.8. Vuslat	89
2.3.9.2.1.1.9. Kölelik	90
2.3.9.2.2. Sevgili	90
2.3.9.2.2.1. Sevgilinin Uzuvarları	91
2.3.9.2.2.1.1. Göz	91
2.3.9.2.2.1.2. Ten	92
2.3.9.2.2.1.3. Yüz	92
2.3.9.2.2.1.4. Boy	92
2.3.9.2.2.1.5. Saç	93
2.3.9.2.2.1.6. Dudak	93
2.3.9.2.2.2. Sevgilinin Maddi- Manevi Halleri	94
2.3.9.2.2.2.1. Cevr	94
2.3.9.2.2.2.2. İşve, Naz	95
2.3.9.2.2.2.3. Lütuf	95
2.3.9.2.3. Rakip	96
2.3.10. Eğlence Hayatı	97
2.3.10.1. Bezm	97
2.3.10.2. İçki ve içkiye ait unsurlar	98
2.3.10.2.1. Bade	98
2.3.10.2.2. Câm	99
2.3.10.2.3. Saki	100
2.3.11. Savaş Unsurları	100

2.3.11.1. Hançer	101
2.3.11.2. Kılıç	102
2.3.11.3. Ok	102
2.3.11.4. At	102
2.4. Rûhî Divânı'nın Yazma Nüshaları Hakkında	103
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	107
BAĞDATLI RÛHÎ DİVÂNI'NIN YAZMA NÜSHASININ GÜNÜMÜZ ALFABESİNE AKTARILMASI	107
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	436
BAĞDATLI RÛHÎ DİVÂNI'NIN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI	436
SONUÇ	747
EKLER	748
KAYNAKÇA	758
ÖZGEÇMİŞ	761

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
KAYSERİ RAŞİT EFENDİESKİ ESERLER KÜTÜPHANESİ'NDEKİ
BAĞDATLI RŪHÎ DİVÂNI NÜSHASI (METİN-İNCELEME)

Saniye Rukiye ERTEN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erdem SARIKAYA

2018-Sayfa 761+XVI

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Erdem SARIKAYA
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa FİDAN
Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÖZDİL

Divân edebiyatı, altı yüz seneyi aşkın ve yayılmış olduğu geniş coğrafi sahada, sayısı tam olarak tespit edilememiş pek çok değerli şairi ve kıymetli eseri kültür dünyamıza sunmuştur. Edebiyat tarihimizin asırlar boyunca devam eden bu güçlü edebî geleneğine ait eserlerin bir kısmı günümüz insanının okuyup anlayabileceği duruma getirilmiş fakat yine de birçok edebî mahsul, üzerinde çalışma yapılmasını beklemektedir. Bağdatlı RŪhî divânı da geniş kapsamlı incelenmesi açısından bunlardan birisidir. Bağdatlı RŪhî, XVI. yüzyılın en önemli şairlerinden birisidir. Bu tez ile onun divânının yazma nüshası transkripsiyon işaretleri kullanılarak Latin kökenli günümüz alfabesine aktarılması yapılmış olup, yine bu şiirlerin günümüz Türkçesine çevirisi yapılarak şiirlerin XVI. Divân edebiyatı şiir kabulleri açısından tahlili hakkında değerlendirme amaçlanmıştır.

Bağdatlı RŪhî, Divân edebiyatı sahasında kalem oynatmış şairler açısından düşünüldüğünde verimli bir şair olarak hacimli bir divâna sahiptir. Divânı Prof. Dr. Coşkun Ak tarafından edisyon kritikli metin olarak yayımlanmıştır. Ancak her divân nüshasının müstakil bir eser olarak değerlendirilmesi gerektiği düşüncesinden yola çıkacak olursak alfabe aktarımı ve incelenmesi bakımından çalışmamız farklı olma özelliğini taşıyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şiir, estetik, gelenek

ABSTRACT

Master of Science

POSTGRADUATE THESIS-TRANSCRIPT OF THE DEWAN OF RÛHÎ
FROM BAĞHDAD İN KAYSERİ REŞİT EFENDİ ANTIQUES LIBRARY
(TEXT-ANALYSIS)

by

Saniye Rukiye ERTEN

Supervisor: Assct. Prof. Dr.Erdem SARIKAYA

2018-Pages: 761+XVI

Jury: Dr. Öğr. Üyesi Erdem SARIKAYA

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa FİDAN

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÖZDİL

Over six hundred years Divan Literature sprawled to a wide geographical area introduces many valuable poets and precious man whose numbers are not fully determined to our world of culture. Some of the works of this influenced literary tradition for centuries in literary history are made understandable and readable for today's people but still many literary works are waiting to be studied. The Divân of Bağdatlı Rûhî is one of them in terms of comprehensive analysis. Bağdatlı Rûhî, is one of the most important poets of the 16th century. With this thesis, the writing copy of his Divân was translated into Today's alphabet originated from Latin alphabet using the transcription marks of his divân poetry, and also these poems were translated into Today' Turkish alphabet with the aims of the analysis of the classical Turkish Literature in terms of 16th poetic assumptions.

Baghdad Rûhî is thought to be one of the productive poets who plays an important role with his significant. Divân on the stage of Classical Turkish Literature. His divân was published by Professor Coşkun Ak as a critical edition text. However, each divan should be regarded as a unique masterpiece and this study will be the different of this field in terms of translation and analysis.

Key words: Poem, esthetics, tradition

TRANSKRİPSİYON HARFLERİ

ا	e,a	غ	ğ
آ	a,ā	ف	f
ب	b	ق	q
پ	p	ك	g, k, ŋ
ت	t	گ	g
ث	s	ڭ	ñ
ج	c	ل	l
چ	ç	م	m
ح	h	ن	n
خ	h	و	v, o, ö, u, ū
د	d	ه	h, a, e
ذ	z	ی	y, ı, i, ī
ر	r	ي	è
ز	z	ء	‘
ژ	j		
س	s		
ش	ş		
ص	ş		
ض	z		
ط	ṭ		
ظ	ẓ		
ع	‘		

KISALTMALAR LİSTESİ

- a.** : ayet
b. : beyit
bnd. : Bend
c. : cilt
g. : gazel
k. : kasîde,
msds. : müseddes
n. : na't
s. : sayfa
t. : tarih
thms. : tahmis
tkbnd. : terhib-i bend

ÖNSÖZ

Divân edebiyatı alanının önemli isimlerinden birisi olan Bağdatlı Rûhî'nin Divân'ı bu çalışmanın konusu olarak seçilmiştir.

Osmanlı Devletinin güçlü padişahların yönetimiyle büyüme ve gelişmesini sürdürerek büyük bir imparatorluk haline geldiği, siyasi ve askeri alanda geniş bir coğrafyaya hükmettiği bir dönemde yetişmiş olan Bağdatlı Rûhî'nin usta bir sanatçı olduğunu hem incelememize konu olan Divân'ından hem diğer eserlerinden hem de hakkında yapılan çalışmalardan anlamak mümkündür. Bu yüzden şair hakkında kesine yakın bilgilere ulaşabilmek için mutlaka Divânı üzerinde incelemelerde bulunmak gerekmektedir.

Biz ise şairin şiir kabullerini ortaya çıkartmak amacıyla yapacağımız bu çalışmada edisyon kritikli metni değil seçtiğimiz bir eski harfli nüshayı ele alacağız. Bu çalışma doğrultusunda gelinmek istenen nokta, şiirlerin okuyucuya vermiş olduğu hissî duyguları anlamalarını kolaylaştırmaktır. Eseri incelerken Bağdatlı Rûhî Divânı'nın Prof. Dr. Coşkun Ak tarafından hazırlanan ve 2001 yılında Uludağ Üniversitesi Yayınları arasından çıkan neşrinden faydalanılmıştır. Bağdatlı Rûhî Divânı'nın farklı bir nüshası üzerinde inceleme yapmış olan değerli Coşkun Ak, karşılaştırmalı metninde bu nüshayı ele almamıştır. Rûhî Divânı'na şiir ve söyleyiş bakımından katıkıda bulunacağı düşüncesi ile yola çıktığımız için Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi'nde yer alan nüshayı çalışmamıza esas olarak aldık. Divândan örnek olarak alınan beyitlere ait künye bilgileri çalışmamızın başka eserlere kaynak olabilmesi açısından kolaylaştırmak amacıyla kısaltmalarla hemen beyitlerden sonra verilmiştir. Bu hususta yararlanılan eserler kaynakça bölümünde gösterilmiştir. Şairin şiir kabullerine dair yapılan çalışmalar bir tarafa bırakılırsa çalışmamız alanında farklı olma özelliği taşıyacaktır.

Çalışmamızın giriş bölümünde çalışmanın yöntemi ile ilgili bilgi verildikten sonra faydalı olması düşüncesiyle dönemin siyasî ve sosyal görünüşü ile çağdaşı şairler hakkında kısa bilgiler sunulmuştur. Çalışmamızın amacı doğrultusunda XVI. yüzyıl Divân edebiyatının şiir kabulleri açısından tahlili hakkındaki değerlendirmeleri ele alınmıştır. Burada verilen bilgiler, divanının beyitleri arasından derlenmiş görüşlerdir.

Birinci bölümde Bağdatlı Rûhî'nin hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgiler verilirken ikinci bölümde Divânı'nın yazma nüshasının şekil ve muhteva açısından incelemesi yapılmıştır. Üçüncü bölüm Divân'ın günümüz alfabesine aktarılmasından meydana gelmektedir.

Son bölümde ise yine bu şiirlerin günümüz Türkçesi'ne çevirisi yapılmıştır. Tez konusunun seçiminden başlamak üzere çalışmamın her alanında benden desteklerini esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Erdem Sarıkaya'ya ve akademik yolda ilerlemem konusunda bana daima destek olan hocam Dr. Öğr. Üyesi Bekir Çınar'a teşekkürü bir borç bilirim. Aynı zamanda ailem ve eşim Öner DERE'nin bu süreçte bana olan desteklerini görmezden gelmem mümkün değildir. Onlara minnettarım.

Saniye Rukiye ERTEN

Yozgat, Eylül 2018

GİRİŞ

A. XVI. Yüzyılda Edebiyat Kültür ve Sanat Ortamı

XVI. yüzyıl, Oğuz Türkleri'nin yaşamış oldukları bütün Türk tarihindeki en dikkate değer yüzyıldır. Bağdatlı Rûhî'nin yaşamış olduğu bu dönem XVI. yüzyıl, Osmanlı Devletinin güçlü padişahların yönetimiyle büyüme ve gelişmesini sürdürerek büyük bir imparatorluk haline geldiği, siyasi ve askeri alanda geniş bir coğrafyaya hükmettiği bir dönemdir. Anadolu toprak bütünlüğü sağlanmış ve Suriye, Hicaz, Mısır imparatorluk sınırlarına katılmıştır. Böylece Osmanlı, geniş topraklara sahip, zengin ve güçlü bir imparatorluk haline gelmiştir. Bu dönemde Osmanlı devletinin bütün kurumları genişlemiş, bilim alanındaki çalışmalar ilerlemiş, kanunlar tekrar düzenlenmiştir. Aynı zamanda Osmanlı Devleti, en geniş sınırlara, en yüksek askerî ve ekonomik güce ulaşmakla kalmamış, bilim, kültür ve sanatta da doruklara çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin en kudretli hükümdarı Kanunî Sultan Süleyman, en büyük amirali Barbaros Hayreddin Paşa, en büyük mimarı Koca Sinan, en büyük şairlerinden olan Fuzulî, Bakî ve Rûhî bu sırada yaşamışlardır. Anadolu'da teşekkül eden edebî dilin Irak'ta da etkili olduğu dönemi Irak Türkmen Edebiyatı için Osmanlı Türkçesi dönemi olarak kabul etmek yerinde olur. Bu topraklarda kullanılan Türkçe, edebî dil olarak Türkçe'nin en büyük şairlerinin kaleminde zirveye ulaşmış ve tüm Türk dünyasında zevkle okunan eserlere kaynak olma yolunda adım ilerlemiştir.¹ Yine bu yüzyılda yaşayan nice kumandanlar altın harflerle yazılacak zaferler kazanmış, daha nice âlim, edib, şair, mimar, nakkaş ve bestekâr unutulmaz eserler bırakmışlardır. Bu durum, birçok devlet büyüğünün özgüveninin kaynağı olmuştur.

Bağdatlı Rûhî; gücün, malın, servetin dünya hayatına ait ve kıymetsiz olduğunu, esas olanın esas âlemi oluşturan ahiret hayatı olduğunu vurgulamıştır. Bu dönemde Bağdatlı Rûhî gibi birçok sanatçı eserlerinde bu durumları dile getirmiştir. XVI. yüzyılda eser vermiş başlıca tarihçiler Şeyhülislâm İbni Kemal, Veziriazam Damad Lütfî Paşa, Şeyhülislâm Hoca Sadeddin Efendi, Gelibolulu Mustafa Ali Paşa,

¹Nevzat Özkan, "Irak Türk Edebî Dilinin Tarihi Gelişimi", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/8 Fall 2009, ss. 90-105.

Selânikli Mustafa Efendilerdir. Bu yazarlardan bazıları çok yönlü üstadlardır ve “edebiyat” sahasında önemli eserler vücuda getirmişlerdir.

XVI. yüzyıl, dikkate alındığında padişahlar, şehzadeler, vezirler, tekke erbabı, Rumeli bölgesinde özellikle akıncı beyleri; buldukları yerleri birer kültür merkezi konumuna getirmiştir. İstanbul, Osmanlı'nın en büyük kültür merkezi idi. Yapı itibarıyla İstanbul, Osmanlı coğrafyasının her bölgesinden birçok kültürel unsuru bünyesinde barındırmaktaydı. Dönemin padişahları, sınırları açısından, âlimleri ve sanat erbabı da kültürel açıdan İstanbul'u dünyanın önemli bir merkez haline getirme çabası içine girmiş ve bu yüzyılda Yavuz Sultan Selim, Tebriz'i fethettikten sonra pek çokşair, âlim ve sanatkârı İstanbul'a getirerek Osmanlı'nın kültür ve edebiyat hayatının gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır. Bu yüzyılın önemli kültür merkezleri arasında Bursa ve Edirne'yi de saymak mümkündür. Yine Üsküp, Bağdat, Şam, Bosna, Sofya, Belgrad da Osmanlı'nın kültür merkezlerindedir.

B. XVI. Yüzyıl Edebî Görünüşü

XVI. yüzyılda Divân edebiyatı, kuruluş dönemini tamamlayıp kendi üstadlarına bağlı yaratıcı bir klasik edebiyat kıvamına ulaşmıştır. Türk edebiyatının çok parlak bir devridir. Bu çağda her sahada ve Türkçenin her lehçesinde çok büyük üstadlar yetişmiştir. Doğu Türkçesinde Babür, Azeri Türkçesinde Fuzûli, Osmanlı Türkçesinde Bâkî sadece yüzyılın değil aynı zamanda Türk edebiyatının en seçkin isimleridir.² Bu dönemde Osmanlı her alanda şaşalı bir hayat sürmekte idi. Edebiyatta da kendini gösteren bu şaşa özellikle de düz yazı yani nesir alanında kendini göstermiştir. Bu dönemde nesir alanında Lâtîfi, Gelibolulu Ali, Âşık Paşa dikkat çekmektedir. XVI. yüzyılda İran edebiyatının takip edilmesi süreci geride bırakılmış ve yüzyıllardır süre gelen dīvân şiirin yüksek zümreye hitap etmesi durumundan sıyrılıp halkın da anlayabileceği bir boyut kazanmıştır. İran'ın etkisinden çıkarak klasik şiir Türk duyuş ve fikir tarzı ile yoğrulmuştur. Divân şiiri artık bu yüzyılda Anadolu halkına kadar eğilmiştir ve bu coğrafyanın bir parçası haline gelmiştir. Bu dönemde şiire girmeye başlayan yerli unsurlar ile yeni bir şiir dili doğmuştur ve parlak bir geleceğe hükmetme gayesinde ilerlemektedir. Türkçe, edebiyat dili olarak yaygınlık kazanmıştır.

² Faruk K. Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Vilayet Yayınları, İstanbul 1990, ss. 204-205.

XIV. ve XV. yüzyıllarda dīvân şiirimizin Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamaların işgaline uğradığını; bunun sonucunda Türk şiir dilinin kendi kişilik ve zenginliğini kaybetme duruma geldiğini düşünen bazı edebiyatseverler, bu duruma tepki göstermişler ve Türkî-i Basit adını verdikleri bir hareketi başlatmışlardır. Söz konusu akım, halkın anlayabileceği şekilde yazma esasına dayanır ve en önemli temsileri Edirneli Nazmi, Mahremî'dir. İlk tezkirelerin de yazıldığı bu dönemde ilk tezkire örneklerini Lâtifi ve Sehi Bey vermiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BAĞDATLI RŪHÎ'NİN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

1.1. Bağdatlı Rūhî'nin Hayatı

Kaynaklarda genel itibari ile Rūhî'nin arkadaşlarından tezkire sahibi Ahdî'nin Gülşen-i Şu'arâ isimli eserinde verdiği bilgilere dayanarak biyografisi oluşturulmuştur. XVI. asrın, asırlar ötesine ses bırakan bu ulu sesli, rind ve mütefekkir bir şairdir.³ Doğum tarihi net olarak belli değildir. Asıl adı Osman olan Rūhî ismindeki diğer şairlerden ayırmak amacıyla kendisinden Rūhî-i Bağdadî olarak bahsedilir.⁴ Aslen ailesi Anadolu'ludur ve Bağdat'ta görev yapan devlet erkânına kasideler sunmuştur.⁵ Divânı'ndaki şiirlerden kendisinin bir sipahi şair olduğunu görmemiz mümkündür.⁶ Bir dönem için baba mesleğini seçip sipahilik yaptığı ve askerlik mesleğinde ilerleyerek kendisine bir kasaba dirliğinin verildiği anlaşılmaktadır. İran seferinde görev aldığı bilinmektedir. Görev mahiyeti ise, o zamanlar Bağdat valisi olan Cigalazâde Sinan Paşa'nın maiyetidir. Bu görevi 1588 - 1591 yılları arasında 3 yıl boyunca sürdürmüştür. 1588 yılında ise Nihavend fethine katılmıştır. Kendi ifadesine göre, sanat ve devlet büyükleriyle tanışmak, onlara hizmet etmek, takdirlerini kazanmak için Necef, Kerbela, Erzurum ve Şam'da çeşitli görevlerde bulunmuştur. İstanbul ve Edirne'deki bazı devlet büyüklerine düşürdüğü tarihlerden yola çıkarak bu mevkilerde uzun süre kaldığını söylemek mümkün değildir.⁷ Onun hakkında en iyi bilgiyi Esrar Tezkiresinden almaktayız.⁸ Esrar'a göre Rūhî-î Bağdadî, serseri ruhliydu ve diyar diyar gezmiştir. Gölpınarlı'nın Rūhî-î Bağdadî maddesine göre, onun diyar diyar gezmesi ve serserivari olarak görülmesinin nedeni derviş tabiatlı ve babası gibi asker olmasından dolayıdır.

Fuzûlî ve Bâkî'den sonra kendisinden ehemmiyetle bahsetmemiz gereken önemli bir kişi, yüce bir şairdir. Devrin birçok âlim ve şairleriyle de dostlukları olmuştur. Mutasavvıf bir şairdir, tasavvufu bir fikir ve bilgi olarak değil, bir heyecan

³ Abdülbaki Gölpınarlı, *Nesimi Usuli, Ruhi Sanatı Şiirleri*, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1953.

⁴ Erdem Sarıkaya, "Bağdatlı Rūhî Dīvânı'nda Osmanlı Savaş Kültürüne Ait Kavramlar", *Akademik Hassasiyetler*, Cilt: 4, Sayı: 7, 2017, ss.121-146.

⁵ Coşkun Ak, Rūhî-i Bağdadî, *DİA*, c. 35, İstanbul 2008, ss. 205-206.

⁶ Abdülbâki Gölpınarlı, Rūhî-i Bağdadî, *Aylık Ansiklopedi*, İstanbul 1946.

⁷ Abubekir Erdem, Ezel Enverdi, Mustafa Kutlu, D. Mehmet Kutlu, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/Eserler/ Terimler*, c. VII, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977, ss. 353-355.

ve duygu olarak ele almıştır. Vahdet-i vücûd anlayışını benimsemiştir. Basılı Divân'ındaki yirmi kadar müzeyyel gazeliyle de pek çok muhtelif kişileri övmüştür. Bunun yanı sıra bazı diğer gazel ve kıt'aları da övgü mahiyetindedir. En çok kaside sunduğu kişi Sinan Paşa, müzeyyel gazellerinde en çok söz konusu olan kişi ise Osman Paşa'dır.

Kalemimi geçim kaynağı olarak kullanmak mecburiyetinde kaldığını açıklayan Rûhî, bir seferinde adından bahsetmediği bir kimseden bin akçe caize almış ise de umduğunu bulamamıştır. Övgülerde bulunduğu kişilerin ihsan sahibi kişiler olmadığını bu şekilde anlamak mümkündür. Bu sebeple bedbin bir şair olan Ruhi, hayatının tecrübe ve ilhamlarını içten bir ifade ile dile getirmiştir.⁹ Yapı itibariyle içkiye olan düşkünlüğünü dile getirmekten hiç çekinmemiştir. Hatta bir yerde Ramazan bayramını içki meclisini hazırlayarak beklediğini anlattığı duruma da rastlanılmaktadır. Feleğin belini büktüğü, sakalını ağarttığı, muhtaç hale getirdiği durumlarda dahi içkiyi elden bırakmamıştır.¹⁰

En önemli eseri *Terkîb-i Bend*'idir. Sosyal bir şiir özelliği taşıyan bu eserde halk yaşayış ve gelenekleri anlatılır. Rûhî'nin bu eseri, Türk düşünce edebiyatının müjdecisi olarak kabul edilmiştir. Rûhî'nin en çok dikkat çeken özelliği dışa dönük şiirler yazmasıdır. O, toplumsal konuları eleştireci bir yaklaşımla şiirlerini ele almıştır. Gazeller de yazmış olmakla birlikte edebiyatımıza daha çok büyük *terkîb-i bend* şairleri arasında sayılmaktadır. Yazdığı bu tür eserleri hiciv edebiyatımızın önemli eserleri arasında kabul edilmektedir. Yüzyıllarca *Terkîb-i Bendine* nazîreler söylenmiş ve daha sonraki yüzyıllarda Rûhî'nin bu eserine benzer şiir söylemek moda halini almıştır. 19. Yüzyıl şairlerinden Ziyâ Paşa'nın *Terkîb-i bend*'i, Rûhî'nin *Terkîb-i bend*'inden daha fazla dikkat çekmiştir. Fakat yine de Tanzimat büyüklerinden olan Ziyâ Paşa bile meşhur *Terkîb-i bend*'inde, onu geçtiğini değil ancak onunla beraber olduğunu dile getirmiştir. Bu durum da Rûhî'nin Tanzimat döneminde devam ettiğini göstermektedir. Rûhî, XVI. yüzyılda bir düşünce edebiyatı çıkışı açtı. Bağdatlı Rûhî, vahdet-i vücud anlayışını iyice özümsemiş, zamanının ilimlerini oldukça iyi tahsil etmiştir. Bu anlayış kendisinde kuru bir ifade olarak kalmamış üstüne bir kıyafet gibi oturmıştır. Hayatı sevmiş,

⁹ Gönensay ve Banarlı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, ss. 218-232.

¹⁰ Erdem vd., *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/Eserler/ Terimler*, c. VII, ss. 353-355.

gezip görmek arzuları doğrultusunda bir hayat sürmüş, softalara daima isyan etmiş müstesna bir şahsiyettir.¹¹ Divân edebiyatında halk için ahlâka dair ve hiciv tarzında şiir yazarların önde gelenlerinden görülmüş, açık sözlü ve usta bir şair oluşunun altı çizilmiştir. Çağdaşı Bâki, devrin gösterişini dile getirirken, Rûhî de devrin aksayan taraflarını ortaya koymuştur. Divân edebiyatında halk için ahlakçı ve hicivci şiir yazarların önde gelenlerinden oldu. Acı hakikatleri ortaya koymuş, kimi dindar geçinen ikiyüzlülerin iç yüzlerini göstermiş; onların kibirlerinden, çoğu zenginlerin bencil ve insafsız hâllerinden yakınmıştır. Bu gördüklerini Türk töresi, beşeri hükümler ve gerçek İslamlık açılarından, rind, cesur diliyle eleştirmiştir. Daha çok rindlik, hiciv, tefekkür, öğüt beyitleriyle dolu olan terkîb-i bendinde Rûhî, isyancı, hırçın, uzlaşmaz bir insan tabiatında görülmektedir. Bu hâl onu, Nâbî gibi yapıcı ve bağışlayıcı tabiatta olan yumuşak dil ile toplumcu şairlerden ayırmaktadır. Rûhî'nin belki Taşlıcalı Yahyâ vs. gibi sert mizaçlı asker şairlerinden olması hiciv manzarası almasına sebep olmuştur. Ancak bu hâli ile Rûhî edebiyatımızda kendine göreliği yüksek bir yere sahip olmuştur. Rûhî'nin kullandığı dil, halk diline yakındır ve halk söyleyişleri olan bir üslubu tercih etmiştir. Dönemin etkili dillerinden Arapça ve Farsça'yı şiir yazabilecek derecede bilmesine rağmen dil ve anlatımda sadeliği tercih edip süslü sözlerden kaçınmayı tercih etmiştir. Gazellerinde sözün kudretini ön planda tutmuştur. Ona göre kelimeler cansız birer varlık iken söyleyişi ile can bulan kıymetli bir hazine, sevgiyi anlatmak için en güçlü vasıta olan şiirlerinin her biri ise bu hazinenin cevheri, şair ise bunlara ruh üfleyen üstâddır. Mısralarında samimiliğin hâkim olduğu görülmektedir. Aşk, kahramanlık gibi dönemin popüler konuları üzerine şiirler yazmaktansa yaşadığı bölgelerin idari sistemlerinin meseleleri, toplumun sorunlu ve eksik noktaları, yanlış din anlayışı gibi konularda, eleştirel bir üslupla şiirler yazmayı tercih etmiştir. Bu yönüyle birçok şairden ayrılmaktadır.¹² Toplumun aksayan yönlerini çok iyi şekilde teşhis etmiş, bundan da faydalanarak dönemin kusurlarını, insanların mal mülk arzusunu iğneleyici bir üslupla dile getirmiştir. Ancak Rûhî'nin şiirleri nazım tekniği bakımından zayıf olarak kabul edilmektedir. Söz sanatlarına fazla yer vermemiştir. Bağdatlı Rûhî'nin en çok etkilendiği şair Fuzulî'dir, Fuzulî'nin oğlu Fazlı ile de arkadaşlık kurmuştur.

¹¹Murat Uraz, *Ruhi Hayati, Şahsiyeti, Şiirlerinden Seçme Parçalar*, Kültür Basımevi, İstanbul 1941, ss. 4-7.

¹²Muhsin Macit, *İlk Klasik Dönem: Şiir*, Türk Edebiyatı Tarihi Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2006, s. 50.

Ahmed-i Harîrî: Rûhî'nin bir gazelinde üstadım diye söz ettiği şairdir. Meadin-i ihsandır, üstattır.

Ali Fakı: Bekârdır, Rûhî ona evlenmeyi tavsiye eder.

Ateşî: Kendini kıskananları hararetle şiirleriyle yakmaktadır.

Cevherî: Yazma nüshalarda “Kevseri” şeklinde kayıtlı olan bu şair çektiği eziyetlerle konu edilmiştir. Şairliğini yansıtmak ifade kullanılmamıştır.

Dâî Efendi: Ehl-i kemal ve müfessir-i Kur'an'dır.

Ehlî Bey: Marifet ehline rağbet eder, sözde ehliyet sahibi olup arif-i Yazdan'dır.

Emînî: Sürekli Figânî'yi okuyup ona nazireler yazar.

Fazlî: Hep tarih yazar, müverrih-i devrandır. Şiir söylemekte başarılıdır.

Fehmî: Kelâmi Dede'nin hayranıdır. Dükkânı vardır ve şiirinde sanat satar.

Feyzî Efendi: Söz söylemeye muktedir olup irfan ehlinin koruyucusu, ihsan sahibi bir defterdardır.

Hükmî: Mahlasının Hükmi oluşuna şaşılmalı zira o şiir mahkûmudur. Ayrıca hüküm yazan bir hattattır.

İlmî: İlim ve muhabbet sahibidir, sürekli kemalden dem vurur, gazel söyler.

İzârî: Rûhî Bağdat'tan Basra'ya yazdığı mektubunda Basralı İzan'den de söz eder. Ancak bu şair için iyi şeyler söylemez.

Kâmî: Rûhî onun şürlerini bizzat görmüştür.¹³

Esrar Dede tarafından Rûhî, Mevlevî bir şair olarak düşünülmektedir. Bu hususta düşünecek olursak, mevlevihaneler, her kesimden insanı kabul eden, hoşgörüsü yüksek olan yerlerdir. Her tarikattan kimselerin Mevlevî dergâhlarında

¹³ Nihat Öztoprak, *Rûhî'nin Şair Anlayışı*, İstanbul 2006, s. 29.

rahatça dolaşıp kaldığı bilinmektedir. Bu sebepten dolaydır ki bu dergâhlara girip çıkanların, eğilimi olanların kesin bir ibare ile ayrılması oldukça zordur. Rûhî'nin de Mevlevî tekkeleriyle münasebette olduğu kesindir. Dönemin ünlü Mevlevî şairleriyle arkadaşlık etmesi ve çeşitli sebeplerle Mevlevihanelerde yaşamış olduğu bilinen bir gerçektir. Esrar Dede'nin de bu davranışlardan yola çıkarak Rûhî'yi Mevlevî olarak değerlendirmesi bu sebepten dolaydır.¹⁴ Arşî de Bağdatlı Rûhî gibi Mevlevî olmayan şairleri, Mevlevî göstermiştir. İncelemelerde bu şekilde çelişkili bilgilerin olması gayet doğaldır.

Edinilen bilgilere göre, İstanbul'a gelerek Galata Mevlevîhânesi'nde kaldığı, oradan Konya'da Mevlânâ Türbesini ziyaret edip Hicaz tarafına geçtiği bilinmektedir ve 1605-1606 tarihinde Şam'da vefat etmiştir.¹⁵

1.2. Bağdatlı Rûhî'nin Eseri: Dîvân

Bağdatlı Rûhî'nin bilinen ve mevcut tek eseridir. Rûhî'nin Dîvân'ı 1870 yılında İstanbul'da basılmıştır. Bir münacat, birkaç nâat, mehdiye ve mersiye, yirmiye yakın kaside, tarihler, terhib-i bent, müsemmen, müseddes, birkaç şiir, rûbai ve kıtalar bulunmaktadır. Dîvân'da bulunan manzum mektuplar, devrin önemli kişileri ile konuşmalar olduğu için özellikle Bağdat'ta yaşamış önemli kişilerin hayatlarıyla ilgi ipuçları sunar. Dîvân edebiyatında halk için ahlak ve hiciv şiiri yazan şairlerin önde gelenlerindedir. Acı hakikatleri açıkça söylemekten çekinmez, dindar geçinen ikiyüzlülerin iç yüzlerini, kalplerinin küflerini açığa vurmuştur. Basit insanların kibirlerinden, birçok zenginlerin bencil ve insafsız oluşlarından, kötü davranışlarından her zaman şikâyetçi olmaktadır. Çok seyahat ettiğini ve sırf görmek, bilmek, sevmek için gezdiğini şu beytiyle ifade etmektedir:

Devreylemedik yer komadık bir nice yıldır

Uyduk dil-i divaneye dil uydu hevâya

G. 17/ 3

¹⁴ İlhan Genç, *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları Ankara 2000.

¹⁵ Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, ss. 204-205.

Rûhî, Bağdad Valisi Süleyman Paşa'nın, Osman Paşa'nın, Hasan Paşa'nın emrinde savaflara katılmıştır:

Olmazız ceng etmeden halı sipâhî kısmımız

Yoğrulubdur kan ile rûz-ı ezelden nâmımız

beyitlerinde anlattığı şekilde hem savaşmış, hem dolaşmış hem de şiirlerini yazmıştır.

Divânda şaire ait ikisi manzum mektup olmak üzere kırk kaside, yirmi sekiz rubâî, bir terkiib-ibend, bir terci-i bend, üç muaşşer, iki müsemmen, iki murabba, yedi müseddes, bir muhammes, değişik kişiler için yazılmış altı mersiye, doksan dört tarih, üç değişik beyitli manzume, sekiz gazelin tahmîsi, bir muamma, 1115 gazel, yirmi altı kıta ve padişahı öven dokuz beyitlik bir manzume yer almaktadır. Divânında en çok kullanılan nazım biçimi gazeldir. Gazellerinde lirik bir söyleyiş tarzı ve rintçe bir eda vardır. Divânını okuduğumuz bağlamdan yola çıkarsak tanıdığı ve görüştüğü tanınmış insan sayısının çokluğu dikkat çekecek ölçüye varmaktadır.¹⁶

Rûhî'nin bu hacimli divanı üzerinde yapılan araştırmanın sonucu olarak, Rûhî'nin en önemli ve hacimli eseri olan Divân'ı klasik şiir dünyasını aydınlatması bakımından önemli bir yere sahip olmuştur. Çağdaşı ve kendinden sonraki pek çok şairin yolunu aydınlatan bir fener olmuştur. Rûhî'nin terkiib-bendi de çağdaşı veya kendinden sonra gelen şairler tarafından beğenilmiş; hatta bazı şairler tarafından ona nazireler yazmıştır. Bu manzumenin teşkil ettiği asıl husus konusu itibariyledir. Terkiib-i bendin bentlerinde değişik konular işlenmiş olmakla beraber, on yedi bent olan eserde Osmanlı toplumundaki sosyal tipler ve davranışları; bu davranışları meydana getiren sosyal ortam ve olaylar etkili bir biçimde ele alınmıştır. Osmanlı yönetimindeki aksaklıkları, ciddî bir dille eleştirmiştir.

¹⁶Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Devlet Kitapları, İstanbul 1983, ss. 578-582.

Rûhî'nin, sosyal tenkit içerikli *Terkîb-i Bend*'i o günden bugüne güncelliğini koruduğundan şairin şöhreti devamlılık sağlamıştır.¹⁷ Rûhî *terkîb-i bend*'inde, sade dili, kelimelerin konuşulan dilden seçilmesi ve cümle yapısı bakımından, halkın kullandığı dile çok yakın bir dil kullanılması bakımından seçkin bir üsluba sahip olduğunu gösterir. Aslında şiirinde seçilen kelimelerinin çoğu, günümüz insanının kullandığı dille örtüşmediği ve anlayamayacağı Arapça ve Farsça olan; ayrıca uzun terkiplerden oluşan beyitler de bulunmaktadır. Yine de eserde, her zaman her yerde görülen tipler ve halkın aşına olduğu davranışlar ortaya konulduğu için, anlamın ağır olduğu kelimeler olsa dahi, okuyanlar sözün anlamını hissedebilmektedir. Önce insan gelirlerindeki eşitsizliğe dikkat çekmektedir. Fakir veya zengin hiç kimsenin, zor durumda kalanların sorunlarıyla ilgilenmediğini vurgulamaktan çekinmez. Yüksek mevkîlerde bulunan kişilerin, eliaçık ve hayırsever olmayışlarına üzülmemektedir. Burada hemen her devrin insanı gibi, yaşadığı günlerin, devirlerin en kötüsü olduğu düşüncesindedir. Rûhî hemen her beyitte, yar-ağyar, zengin-fakir, mir ü geda, has u âm, rint ve zahit, kâmil ile cahil gibi karşıt tipleri ve safa-cefa, zenginlik-fakirlik, kirlî ve temiz, talihli ve talihsiz, imanlı-imansız, şekil ve mana gibi zıt kavramları bir araya getirerek onları karşılaştırmış; böylece sosyal tipler ve gruplar arasındaki etkileşimleri, karşı davranışları, toplumun çelişkilerini göstermiştir.¹⁸ İnsanoğlunun yaşamını idame ettirebilmesi için gerekli olan ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçlara bağlı arzular, sosyal statü ve istekler insanları birçok davranışlara sevk ederken onların davranışlarını da yönlendirmektedir. Rûhî de zenginlerin, bilhassa fakirlik düşüncesinin verdiği korku ile gösterdikleri endişeli davranışlarından, fakirlere karşı tepki ve tutumlarından bahsetmiştir. Rûhî, bu sosyal tiplere, gruplara ve davranışlarına geleneksel rint veya şair bakışı ile bakmıştır. Yani bakış açısı yanlıdır. Rintlerin ve şairlerin davranışları iyi, diğer kişi ve grupların davranışları kötü gösterilmiştir.

Bağdatlı Rûhî'nin *terkîb-i bendi*, Meşki'nin *terkîb-i bendi*yle hem şekil ve hem de muhteva bakımından birçok yönden benzerlik göstermektedir. Ayrıca her iki şairin kullandıkları dil ve sahip oldukları üslup da birbiriyle benzerlik göstermektedir. Tasavvufî umdeler, dünya nimetlerinin geçiciliği, kendini âlim sanan

¹⁷ Cemal Kurnaz, *Eski Türk Edebiyatı*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2001, ss. 266-272.

¹⁸ Zafer Güler, "Bağdatlı Rûhî'nin Meşhur *Terkîb-i bendi*ne Sosyal Psikoloji Açısından Bir Bakış", *e-Journal Of New World Sciences Academy Social Sciences*, 3, (1), Elazığ 2008, s. 14.

cahillerin durumu, vefasızlık, rintlik ve rintliğin hâlleri gibi Bağdatlı Rûhî'nin sıkça dile getirdiği durumlar her iki şairde de ortak olan unsurlardır. Rûhî'nin terrib-i bendi, Meşkî'nin terrib-i bendiyle muhteva bakımından büyük oranda örtüşse de Bağdatlı Rûhî; toplumsal eleştiri, sosyal adaletsizlik ve yozlaşma gibi konuları daha açık, daha belirgin bir şekilde dile getirmiştir. Toplumun değişik kesimlerinden seçtiği tiplere eleştiriler yönelterek devrindeki çözülüşü ağır ama haki bir şekilde gözler önüne sermiştir. Samimi inaniştan uzaklaşmış pek çok kimseleri yeri geldiğinde eserinde hikaye üslubuyla dile getirmiştir. Rûhî'ye göre; insanlar, gerçek inançlardan uzaklaşmışsa, etrafındaki diğer insanları da bu çemberin içerisine çekmesi an meselesidir. Kendisini rahatsız eden bir diğer husus da bu soysuz kişilerden bir şeyler umarak onların önünde baş eğen insanların da sayısının oldukça fazla olmasıdır. Toplum ona göre bir çöküş içerisine girmiştir ve bu halkanın çemberi her geçen gün daha da genişlemektedir. Çünkü zamanımızın insanının tek arzu ve isteği nam ve şöhretten ibaret olmuştur. Gerçek ilim ve bilgidan uzaklaşmışlar, cahilliğin cübbesini çoktan giymişlerdir. Takliti büsbütün örnek almış, riyâ ışığında yol katetmişlerdir. Rûhî, bu duruma isyan ederek “Eğer ben buna yerden göğe yuf demezsem bana yuf olsun!” Hak diyeni zulm ile asdıkları için biz de çaresiz bâtil söze başlayalım.” der. Fakat yine de öfkesini yenemeyerek “yuf” redifli şiiri etrafında dönen bir bend daha söylemiştir.¹⁹ Meşkî'nin ise tasavvufî düşünceleri daha fazla ön plana çıkardığı görülmektedir. Şairin bentlerde dile getirdiği düşüncelerin özeti şöyledir: Meşkî, dünya nimetleri karşısındaki kayıtsızlığını dile getirip ilahî aşka olan meylini ifade ederek şiirine başlar. Bu konudaki samimiyetini ise zahitle kendisi arasındaki farka işaret ederek açıklamaya çalışır²⁰

“Zamâne”nin, en eski Türk edebî ürünlerinden bu tarafa daima eleştirilen bir tarafı olmuştur. Modern, mevcut halde olan şey, şaşmaz bir şekilde kendisinden eski olan şeylerin taşlamasına maruz kalmıştır. Ya gerçekten her şey gittikçe kötüleşmektedir ya da çerçeve değerlerdeki esnemeler, ahlâk çıtalarının yükselişi ve alçalışının devirden devire farklılık arz etmesi sebebiyle bu serzenişler ortaya çıkmaktadır. Yani bir zaman önce korkunç ve utanılası olan şey, günün değerleri çerçevesinde daha az korkunç bir şey hâline dönüşmüş olabilir. Âlem değişkenler üzerine kuruludur, başka bir deyişle kevn ü fesâd âlemdir. Oluş ve bozulustaki

¹⁹Kurnaz, *Eski Türk Edebiyatı*, ss 266-272.

²⁰ Yunus Kaplan, “Kütahyalı Meşkî ve Bağdatlı Rûhî'nin Terrib-i Bendine Naziresi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar (39), 2016, ss. 263-284.

süreklilik, sonlu varlıkları zaâfa uğratan en güçlü hususiyettir. Bağdatlı Rûhî'nin çarh ve dehr/rûzgâr üzerinden yaptığı hicvin de atası nev'inde görebileceğimiz zamâne eleştirisi, bu sebepten önem arz eder. Çünkü burada zamane, yalnızca şahıslar kadrosu, genç takımı değil; o günün sosyal yaşantı hikâyesinin de bir adıdır. Bağdatlı Rûhî'nin çarh ve dehr ile olan derdi bu şekilde ifade edilebilir.

Bir başka açıdan değerlendirme yapacak olursak bu hususta Haluk Aydın: “Cevrî'nin, daha önce de dile getirdiği üzere, terkîb-i bend ve tercî-i bend nazım şekilleriyle söylediği şiirlerin, Bağdatlı Rûhî ve Ziya Paşa arasında göz ardı edilmemesi gereken bir yere sahip olduğu hususudur. Bu nazım şeklini kullanmada ve üslûbunda yer yer Cevrî'yi, Rûhî'den nezih ve kıvrak bulan H. Aydın, ayrıca Cevrî'nin Mevlevîliğinden kaynaklanan kısmı dikkat çekmiştir.” şeklinde bir bilgiye rastlamak mümkündür.²¹ Bağdatlı Rûhî'nin bu meşhur eserine pek çok nazireler yazılmıştır. Bursalı Levnî de bunlardan birisidir.²²

Bağdatlı Rûhî'nin terkib-i bend'ine nazire yazan diğer bir isim de Berberzade Mehmed Zihni'dir. Bağdatlı Rûhî'nin terkîb-bendi gibi, Berberzâde Mehmed Zihni'nin terkîb-i bendi de şairin yaşadığı devre yönelik şikâyetlerinin; dinî, tasavvufî ve felsefî fikirlerinin yer aldığı bir manzumedir. Şair, terkîb-i bendinde, sosyal meselelere ağırlık vermiş, devre yönelik eleştirilerini, keskin bir dille ifade etmiştir. Berberzâde Mehmed Zihni'nin terkîb-bendinde dönemin karışıklığı ve düzensizliğinin yansımaları vardır. Netice olarak Berberzâde Mehmed Zihni'nin terkîb-i bendinin, nazım şekli, vezin, kafiye, düşünce ve hayal ortaklığı, ifade vekonu benzerliği bakımından Bağdatlı Rûhî'nin terkîb-bendi ile paralellikler göstermektedir. Bu bilgilerin ışığında Berberzâde Mehmed Zihni'nin terkîb-bendinin, Bağdatlı Rûhî'nin sosyal eleştirileriyle meşhur olmuş terkîb-bendine yazılmış bir nazire olduğunu söylemek ve Berberzâde Mehmed Zihni'yi de bu terkîb-bende nazire yazmış isimler arasında zikretmek doğru olabilir. Bağdatlı Rûhî'nin şiirine nazire olması ile dikkat çeken bu metni, aynı zamanda, devrinin sosyal ve siyasî atmosferini yansıtan başarılı bir eser olarak nitelendirmek yerinde olacaktır. Tıpkı Rûhî gibi Zihni de “yuh” dediklerini “lanet” okuduklarını korkusuzca

²¹ Haluk Aydın, “Cevrî Divanı”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 39, Erzurum, 2009, ss. 85-94.

²² Sait Okumuş, “Bursalı Levhî Hasan Efendi ve Bağdatlı Rûhî'ye Naziresi”, *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl 15, Sayı 47, 2011, ss. 291-307.

söyler. Zihnî, kötülük erbabına ve ikiyüzlülere, cahillerin şanına ve unvanına, cimrilerin ikramına ve iyiliğine, zamanın güzeller zümresine, irfan aynasını aydınlatmayan içkiye ve o içkinin sarhoşuna, kötülük ehlinin ağlayan gözüne, tacirin kârına ve zararına, gerçeği aramayan kimselerin zihinlerindeki ışığa, kibirli ve kaba mülk sahiplerinin evine ve kapıcısına, dünyaya ve ahirete yararı olmayan tembelle lanet okur:²³

Terkîb-i bend'inin son bendi, bu büyük manzumenin en lirik parçasıdır. Asıl ününü terkîb-i bendi ile kazanmış olmasının kanıtlarından saymak mümkündür.²⁴ Kendini gurbette ve âvâre sayan bir ruhun doğup büyüdüğü yerlere karşı duyduğu, rindâne özleyişi dile getirir:

XVII. BENT

1. Dirdük dil ü cânile rızâ biz bu kazâyâ

Ğam çekmezüz eger uğrarsak derd ü belâyâ

2. Koyduk vaţanı ğurbete bu fikr ile çıkdık

Kim renc-i sefer bâ'ış ola 'izz ü 'alâyâ

3. Devr eylemedük yer kıomaduk bir nice yıldur

Uyduk dil-i dîvâneye dil uydu hevâyâ

4. Ne yire vardugise 'aşka giriftâr

Alındı gönül bir şanem-i mâh-likâyâ

5. Bağdâd'a yolun düşerse ger ey bâd-ı seher-hîz

²³ Leyla Alptekin, "Bağdatlı Rûhî'nin Terkîb-bendi'ne Yazılmış Bir Nazire: XVIII. yüzyıl Şairi Berberzâde Mehmed Zihnî'nin Terkîb-bend'i", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/13 Fall 2013, ss. 439-454.

²⁴ Cevdet Yalçın, *Türk ve Dünya Edebiyatında Şairler –Yazarlar*, Yalçın Yayınları, Ankara 1986, s. 160.

Ādâb ile var hizmet-i yârân-ı şafâya

6. Rûhiyi eger bir şorar ister bulunursa

Dirlerse buluşduñ mı o bî-berk ü hevâya

7. Bu maқта'ı ğarrâyı oқи ebkem ol andan

Ma'lûm olur aĥvâlimüz erbâb-ı vefâya

8. Hâlâ ki biz Üftâde-i ĥübân-ı Dımışkuz

Ser-ĥalkâ-i rindân-ı melâmet-keş-i 'ışkuz

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

XVII. BENT

1. Kaderin hükmüne can ve gönülden razı olduğumuzdan
Eğer dert ve belaya uğrasak gam çekmeyiz
2. Sefer sıkıntısı değer kazanma ve yücelmeye sebep olur düşüncesiyle
Vatanı bırakıp gurbete çıktık
3. Deli gönüle uyduk, gönül de hevesine uydu
Nice yıldır dolaşmadık yer bırakmadık
4. Nereye vardıysak aşka düştük
Gönül ay yüzlü bir güzele yakalandı
5. Ey seher vaktinde uyanan rüzgar
Eğer Bağdat'a yolun düşerse edeple safa dostlarının huzuruna git

6. Rûhî'yi eğer sormak isteyen biri bulunursa
“O istekli ile görüştün mü?” derlerse
7. Bu parlak makta okuyup sonra sus
Vefa sahiplerine durumumuz malum olur
8. Şimdi biz Şam güzellerinin düşkünüyüz
Aşkın kınanmasını çeken rintlerin halkabaşımız

Rûhî'nin “Terkîb-ibent” adlı bu yapıtı Bağdatlı Rûhî'ye büyük bir ün kazandırmıştır. Şairin adı “Terkîb-ibent” ile beraber zikredilir olmuştur. Hem Divân edebiyatında hem de Tanzimat edebiyatının önde gelen şahsiyetleri tarafından Terkîb-i Bend'ine nazireler yazılmıştır. Rûhî'nin yaşadığı Şam, Halep ve Bağdat çevresinde fakirler ve zenginler arasında gözle görülür bir uçurum bulunmaktadır. Kimisi refah içindedir, kimisi sefalet ve yoksulluk. Beyler ve paşalar yoksul halka şefkat yerine zulm etmektedir. Halkın kimisi geçimini sağlayabilmek için emek harcamakta, kimisi ise zevk hali ile oturup “dünya”yı yemektedir. Onların dünyasında ezilen birisine, kâmil kimseye yer yoktur. Halkın çoğu cefadadır. Osmanlının refah dolu o ihtişamlı göz kamaştırıcı devri artık ne yazık ki geride kalmıştır. Bu vefasız dünyadan vefa ehli eksilmededir. “Eksilmede” redifli şiiriyle Rûhî, çekilen sıkıntıları bir nebze de olsa dile getirmeye çalışmıştır. Bunu dile getirirken kullandığı üslup her ne kadar sert ve abartılı görünse de, oldukça yerinde olmuştur.²⁵

1.3. Bağdatlı Rûhî'nin Edebi Kişiliği

Toplumsal eleştirisi konusunda Divân şiirinde büyük bir çığır açmıştır. Bu anlamda ilk temsilcisi diyebiliriz. Eserlerinde sosyal konuları işlemiş, ortaya koyduğu tenkit ve düşünceler ile dikkat çekmiştir. Daha çok idari sistemi eleştirel bir tarzda satirik bir üslupla anlatmıştır.²⁶ Çok gezen, söyleyeceklerini dile getirmekten çekinmeyen Bağdatlı Rûhî, rind bir şairdir. Eserlerinde tasavvufi düşüncelere de yer vermiştir. Bunu yaparken de devrine göre sade bir dil tercih etmiş, halk kelime ve tabirlerini ustalıkla kullanmıştır. Divânında konuşma diliyle söylenmiş mısralar da çokça yer almakta ve Rûhî'nin şiirlerindeki tamlama ve yabancı kelimelerin yazıldığı

²⁵Kurnaz, *Eski Türk Edebiyatı*, ss. 266-272.

²⁶ Ahmet Kabaklı, *Divan Edebiyatı II*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 190.

döneme göre daha az olması dikkat çekmektedir. Şiirlerini sosyal olaylara verdiği önemden sanat endişesi duymadan yazmıştır. Akıcı bir üslupla yazdığı şiirlerinde samimilik ve içtenlik önemli unsurlar olarak yer almaktadır

Rûhî'nin şiirlerinde devrin düzenine bir başkaldırı vardır. Edebiyatımızda “içtimaî tenkid” sahasının ilk temsilcisi kabul edilmektedir. Bu durumu onaylamamak da elde değildir; çünkü hayatı boyunca dirlik düzeni eksik, karışık eyaletlerde geçmiştir. Diyar diyar dolaşmıştır. İşte bu sebepten ortaya çıkan eleştirel tavır, çevresindeki bozuklukları dile getirmesini tetiklemiştir. Bunu yaparken de sanat endişesine kapılmadan ve zayıfça bir nâzım tekniğiyle eserini vücuda getirmiştir.²⁷

Rûhî, diğer birçok divan şairlerinden farklı olarak her fırsatta bir vesileyle poetik görüşlerini ortaya koyma amacında olmuştur. Ona göre şairlik Allah vergisidir. Allah vergisi şairlik yeteneğine sahip olanlar iyi birer şair olabilirler. Onların sözlerindeki akıcılık, söz ustalığı, ince düşünce, bir nakkaş gibi eseri işleme onların kabiliyetlerini ortaya koyar. Oldukça ince fikirlere sahip olan Rûhî, bu inceliği gerçek bir nakkaş gibi işlemiştir, şiirlerine. Şair yaradılışlı olan Rûhî cömertlik, soyluluk, ahlak, dostluk, şöhret gayesinde bulunmamak, para ve mevkie önem vermemek, menfaat için başkalarına boyun eğmemek vb. gibi özelliklere sahip olan ideal bir tiptir. Divân şiirinde şairlerin şiirlerinde yer verdikleri olumsuz şair vasıfları da vardır ki bunlar Rûhî'de yok denecek seviyededir. Kararsızlık, karamsarlık, taşkınlık, vb. Ayrıca içki ve işret düşkünlüğü de beyitlerde yok denecek kadar azdır. Bütün bunlar gösteriyor ki şair, mükemmel bir insan olup toplum içinde önder ve seçkin bir kişiliğe sahip olmalıdır.²⁸

Aynı zamanda Rûhî'nin kendi şairlik kabiliyetini tîg-i zebân olarak dile getirmesi, dikkat çekmektedir. Elinde tuttuğu dil kılıcıyla kendisini çekemeyen rakiplerini bertaraf ettiğini şiirlerinden anlamak mümkündür.

²⁷ Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, s. 204-205.

²⁸ Öztoprak, *Ruhi'nin Şair Anlayışı*, s. 17.

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞDATLI RŪHÎ DİVÂNÎ'NİN YAZMA NÜSHASININ ŞEKİL VE MUHTEVA AÇISINDAN İNCELENMESİ

2.1. Şekil İncelemesi

Her edebiyatın kendi bünyesi ve özelliklerine uygun nazım şekilleri vardır. Türklerin İslâmiyet'i kabul etmelerinden sonra Türk edebiyatı Arap ve Fars edebiyatlarının etkileri altına girmiş, bu arada bu iki edebiyatın nazım şekilleri de benimsenerek kullanılmaya başlanmıştır. Bunlara yanında milli nazım şekilleri olan dörtlüklerin de az çok değiştirilerek ve yeni adlar altında kullanıldıklarını görülmektedir.

Arap ve Fars edebiyatlarında ve bu arada Türk edebiyatında nazımın en küçük birimi mısra'dır. Mısra'ları değişik kafiye düzeni içinde ve değişik sayılar da birleşmelerinden ayrı ayrı adlandırılan nazım şekilleri ortaya çıkmıştır.

2.2. Bağdatlı RŪhî Divânı'nda Nazım Şekilleri İncelemesi

KULLANILAN NAZIM ŞEKİLLERİ	TOPLAM
1. Gazel	384
2. Kaside	1
3. Müseddes	3
4. Rubaiyyat	1
5. Tahmis	3
6. Tarih	6
7. Terki-i Bent	1
8. Terci'i Bent	1
9. Terci'i Bend-i Müsemmen	4

2.2.1.Bağdatlı Rûhî Divânı'nda Kullanılan Aruz Vezni Hakkında

Klâsik Türk şiiri bütün gelişmelerini arüzla ve arüzun etrafında yapar. Bağdatlı Rûhî Divânı'nda da görmek mümkündür. Şair kalıpların kullanımını zenginleştirerek eseri monotonluktan kurtarmıştır. Aruzun kalıplarını denemek, nazım tekniğine olduğu kadar, dile de hâkimiyeti gösterir. Bağdatlı Rûhî'nin üstün yeteneği arasında bu hususu zikretmek yerinde olur. Divân'da kullanılan aruz vezni incelemesi yapılırken Coşkun AK tarafından yayınlanan neşirden de faydalanarak bilgi vermeye çalışılmıştır.²⁹

KULLANILAN ARUZ VEZİNLERİ	TOPLAM
1. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	90
2. Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	104
3. Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	60
4. Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	50
5. Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	20
6. Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	10
7. Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	12
8. Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün	5
9. Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	4
10. Mütefâ'ilün fe'ülün mütefâ'ilün fe'ülün	4
11. Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	3
12. Mef'ûlü fâ'ilâtü mef'ûlü fâ'ilâtün	3
13. Müfte'ilün müfte'ilün fa'ilün	2
14. Mef'ûlü mefâ'ilün fe'ülün	1
15. Fâ'ilâtün mefâ'ilün fâ'ilâtün mefâ'ilün	1

²⁹Cokun Ak, *Bağdatlı Rûhî Divânı Karşılaştırmalı Metin*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 2001.

16. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	1
17. Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	1
18. Mefâ'ilü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	1

2.2.2. Bağdatlı Rûhî Divânı'nda Edebi Sanatlar

2.2.2.1. Mecazlarla ilgili sanatlar

Sözcüğün gerçek anlamı dışında kullanılmasıyla yapılan sanattır. Söze güzellik, canlılık, kazandırır. Bu tür mecazlarda, iki nesne arasında benzetme amacı güdülür.

2.2.2.1.1. Teşbih (Benzetme)

Aralarında türlü yönlerden karşılaştırılarak benzerlik ilgisi bulunan iki şeyden zayıf olanı, nitelikçe daha üstün olana benzetme sanatıdır. Ancak sözcükler gerçek anlamda da kullanılabilir.

Tâze güldür tenüm üstindeki dâğ-ı hûn-rîz

Ġoncadur dildeki peykân-ı ciger-düz bana

(G.4 / 4)

Şüretde nola zerre isek ma'nîde yuhûz

Rûhu'l-ķudsüñ Meryem'e nefî itdügi rûhuz

(terķib-i bend / 12.bnd / 1.b)

2.2.2.1.2. İstiare (Eğretileme)

Benzetmenin temel öğelerinden birinin (benzetilen ya da kendisine benzetilen) söylenmesiyle yapılan benzetmedir. Bir başka deyişle, bir sözün gerçek anlamını kaldırarak, benzerliğı olan başka bir anlamı eğreti olarak verme, ödünç verme demektir.

Bîhûde dönüp neyer ola başımız üzre

Halkuñ bu felek didügi dolâb-ı meşakķat

(terķib-i bend / 6. bnd / 7. b)

Giryen opar ey h ace meger kim cigertunden

Kim ıkdı ciger-pâreleri eşm-i terunden

(terkib-i bend / 8. bnd / 1. b)

2.2.2.1.3. Mecaz-ı mürsel (Ad Aktarması)

Bir sözcüğü benzetme amacı gütmeyen, gerçek anlamı dışında başka bir sözcüğün yerine (parça-bütün, iç-dış, neden-sonuç, yazar-yapıt, yer-insan, yer-olay gibi ilgiler kurularak) kullanma sanatıdır.

Yazmış vücûh-ı nâsda Fa 'âl-ı muhtedir

Bir nice saır u eylemiş anuñla keşf-i sır

Veche Hudâyı bulmağa vechünde dil mısır

Çün sır-ı Hâk vücûh-ı mezâhirde müstetir

Bir veche nâzırız güzelüm Hâk ne gösterür

(3. thms / 1. beşlik)

2.2.2.1.4. Teşhis (Kişileştirme) ve İntak (Konuşturma)

İnsan dışındaki varlıklara ya da kavramlara insan kişiliği kazandırma sanatına kişileştirme (teşhis) denir. İnsanın konuşma yetisinin başka varlıklara aktarılmasına da intak (konuşturma) sanatı denir.

Bülbül cânımı çarh itdi şikeste-per ü bâl

Tütî-i tab 'umı zehr-i gam-ı hicr eyledi lâl

(terci-i bend / 1. bnd / 2. b)

2.2.2.1.5. Tariz (İğneleme, Söz Dokundurma)

Söylenen sözün ya da kavramın, gerçek ya da mecaz anlamı dışında tamamen tersini anlatma sanatıdır. Bir başka deyişle, birini küçük düşürmek onunla alay etmek ya da iğnelemek için sözün ters söyleyerek amacımızı belirtmedir.

Gör zâhidi şâhib-i irşâd olayın dir

Dün mektebe vardı bugün üstâd olayın dir

(terkib-i bend / 4. bnd / 1. b)

2.2.2.2. Anlamla ilgili sanatlar

Bir sözcüğün ya da birbiriyle anlam ilişkisi bulunan sözcüklerin gerçek anlamlarıyla yapılan sanatlar, bu bölümde ele alınmıştır.

2.2.2.2.1. Tenasüp (Uyum, Uygunluk)

Anlamca birbirine uygun, birbiriyle ilişkili sözcüklerin bir arada kullanılması sanatıdır. Divân edebiyatında sıkça, halk edebiyatında da seyrek başvurulan bir söz sanatıdır.

Ĥüsni reşk-i ĥuld olanlar meyl ider gülden yaña

Gül nice meyl eylesün bîçâre bülbülden yaña

(G. 9/ 1)

Bu beyitte kullanılan “bülbül, gül” sözcükleri anlamca birbiriyle ilgili olduğundan tenasüp sanatı yapılmıştır.

Cân u dilinüñ revzenesi olmaya pür-nür

Dâyim biri maĥsûf ola anuñ biri meksûf

(terkib-i bend / 14. bnd / 5)

Böyle demlerde ki gül tâze vü sâgar terdür

Bâd-ı enfâs-ı Mesîhâ gibi cân-perverdür

Gonca hem-şoĥbet-i murġân-ı zebân-âverdür

Baġ u râġa açıl ey dil ki ‘aceb demlerdür

Köhne ‘âlem yeñilendi yine nevrüz oldı

Gül gibi sâgar-ı mey encümen-efrüz oldı

(msdds 1 / 2)

2.2.2.2.2. Tecahül-i arif (Bilmezlikten Gelme)

Bilinen bir gerçeği, bir noktaya dayanarak bilmiyormuş gibi söyleme sanatıdır. Sanatçı gerçek sebebi hayali ve güzel bir nedene bağlar.

Şâ'iriñ kâdrin bilür ehl-i seḥâ eksilmede

Ol günü âyâ bize görmek naşîb olur mı ki

(kaside / b. 26)

Virürse 'aceb mi la'l-i tâb şafâ

Ġamı olanlara dâ'im virür şarâb şafâ

(G. 6 / 1)

2.2.2.2.3. Hüsn-i talil

Herhangi bir olayı gerçek edeninin dışında daha güzel ve hayali bir nedene bağlayarak açıklama sanatıdır.

Ġamuñla ağlamâkdân görmez oldı çeşm-i giryânım

Tutuldı ḥasretüñle inlemekden ḳalbii nâlânım

Yedi ḳat yire indi cüy-ı çeşmümden akan ḳanım

Derün-ı çarḥdan geçdi ḥadeng-i âh ü efğanım

Perişan itdi ḥalk-ı 'âlemi ḥâl-i perişânım

Esîr-i derd-i hicr oldum bulunmaz oldı dermânım

Belâ-yı 'aşḳile yaklaşdı kim tenden çıḳa cânım

Meded devletlü başunñçün baña rahmeyle sulṫânım

(tercî'-i bend-i müsemmen / 1)

2.2.2.2.4. Tezat (Zıtlık, Karşıtlık)

Anlamı güçlendirmek için karşıt kavramların özellikleri bir arada kullanılır. Zıt kavramlardan birinin gerçek, diğerrinin ise mecaz anlamda kullanılmaktadır.

Devrimüzde ehl-i derd artup devâ eksilmede

Ey dirigâ ekseri halkuñ cefâ üstindedür

(kaside / b. 8)

Çarhuñ ki ne sa'dinde ne naħsinde beķâ var

Dehrüñ ki ne hâşında ne 'âmında vefâ var

(terķib-i bend / bnd. 7 / b. 1)

2.2.2.2.5. Leff ü Neşr

Birkaç şeyi söyledikten sonra, onlarla ilgili kavramları bir cümle ya da manzumede belli düzenlerle sıra gözeterek anlatma sanatıdır. Kısacası, dizelerde ya da yazıda bir tür söz simetrisi yapmaktır.

Viridi şükûfeler çemene dehre zîb u fer

Bir gûne câ ile şalınmaķda her şecer

Gel ey haķîm dîde-i 'ibretle ķıl nazar

Gülşende gûne gûne nedür bu şükûfeler

Âb u hevâsı bir ķamunuñ bâğbânu bir

(thms / 3)

Çemen kelimesi şecer kelimesi ile anlam bütünlüğü oluştururken zîb u fer kelimesi de câ ile bütünlük sağlamaktadır. İlk bakışta tenasüp sanatına benzerse de şekil kullanım bakımından farklıdır. Tenasüpte sözcükler gelişi güzel sıralanır. Leff ü neşrde birbirine denk düşürülen sözcükler belli bir sıraya göre düzenlenir.

2.2.2.2.6. Telmih (Çağrışım, Anıştırma)

Herkesçe bilinen geçmişteki bir olayı, efsaneyi, çağrışırma, anımsatma sanatıdır. Bir sözün telmih olduğunu anlayabilmek için, çağrışırılan olay, durum ve kişi hakkında bir bilgiye sahip olmalıyız.

H'âh Hızr u h'âh Mecnûn hep esîr-i derd-i 'aşķ

Böyle gelmişdür gider ihyâda ğam mevtâda gam

(G. 294 / 3)

2.2.2.2.7. Mübalağa (Abartma)

Bir varlığı, olayı ya da düşünceyi olduğundan küçük daha büyük gösterme sanatıdır. Mübalağa, günlük yaşamda sıkça başvurulan bir anlatım yoludur. Mizah yazarları, insanları kusurlu yanlarını belli bir abartma ölçüsüyle ortaya koyarlar.

Âh kim hâke burakdı beni bir tâze nihâl

Sâye-veş gönlüm olur râh-ı vefâda pâmâl

(terci-i bend / bnd. 1 / 1)

Bilürsin mihnet-i hicrûñ esîri bir giriftâram

Siyeh zülfüñ gibi âşüfte çeşmüñgibi bîmâram

Söyinmez âeşüm bir bağı yanmış ‘âşık-ı zâram

Gözüme uyku girmez giceler tâ şübh bîdâram

Kemend-i kâkül-i miskînüñe çokdan giriftâram

Nice ah itmeyim yanußda yoğdur ‘izzetüm hâram

Belâ-yı ‘aşkile yaklaşdı kim tenden çıka cânım

Meded devletlü başunñün baña rahmeyle sulţânım

(tercî’-i bend-i müsemmen)

2.2.2.2.8. Tekrir (Tekrar, Yineleme)

Söze güç kazandırmak için, belli sözcüklerin düzyazıda ya da şiirde yineleme sanatıdır.

Vaşlda efkâr-ı hicr ü hicr-i ħod ‘ayn-ı ‘azâb

‘Âşık-ı bî-dil çeker ‘usrâda ğam yüs râda gam

(G. 294 / 4)

Arturup ğadrum benüm dünyâda devlet vir demem

Pâyemi gün gibi ‘âlî eyle rıf’at vir dimem

Mihnetünden ağlamam künc-i ferâgat vir dimem

Baňa ‘izzet hâşılı ağıyâra zillet vir dimem

‘Âşk-ı pâküm gibi ben maızûna kalb-i şâf vir

Hâluma rahm İtsün ol meh-pâreye inşâf vir

(msdds 3 / 4)

2.2.2.2.9. Nida (Seslenme)

Söze söyleyişle (nazım ve nesirde) coşku katmak için ünlem görevli sözcükleri sıkça kullanmaktır. İlk bakışta tekrar sanatına benzemektedir. İşlevsel olarak tamamen farklıdır. Nida ya yalnız ünlem ve seslenme sözcükleri kullanır. Tekrirden ise her sözcük kullanılabilir.

*Çekme gâm ger olsa kadriñ **Rûhîyâ** eksilmede*

Hâzret-i Hâkdur terâkķîden tenezzülden beri

(kaside / b. 31)

Ey h`âce eger kim sen isen ‘âkl ü dâna

Şeydâluğı biñ ‘akla değışmez dil-i şeydâ

(terkib-i bend 8 / 8)

2.2.2.2.10. İstifham (Soru Sanatı)

Duygu ve düşüncelerin daha etkili olabilmesi için soru biçiminde anlatımdan yararlanma sanatıdır. Amaç soru sormak değil, okuyucunun dikkatini devamlı kılmaktır. İlk bakışta tecahül-i arif sanatına benzerse de birbirinden apayrı sanattır.

***Rûhînün** ağladuğına gâm çekme neylesün*

Rahm ide diyü saňa birez hâlin ağladı

(G. 369 / 5)

Yok çıkmağa göñlün der-i dünyâyı deniden

Billah daħi hoşnüd mısın yoħsa yerüñden

(terkib-i bend 8 / 4)

2.2.3. Bağdatlı Rûhî Divânı'nda Dil Ve Üslup

13, 14 ve 15. yüzyıllarda kullanılan Eski Oğuz Türkçesi, siyasi olarak Anadolu Selçuklularının son dönemini, beylikler devrini, Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletlerini; Osmanlıların ilk iki asrını içine almaktadır. 16. yüzyılda Osmanlı Türkçesi denilen dönem başlar.

Eski Oğuz Türkçesi, hem Osmanlı hem de Azerbaycan edebi dillerinin atasıdır. Her iki yazı dilinin özellikleri Eski Oğuz Türkçesinde karışık olarak bulunur. 16. asırda iki edebi dilin kesin çizgilerle ayrılmadıklarını söylemek mümkündür. Bağdat ve Tebriz'den İstanbul ve Balkan şehirlerine kadar pek çok yerde istinsah edilmiş bulunan Fuzuli Divânı'nda istinsah yerlerine göre farklı özellikler bulunabilmektedir. O halde Eski Oğuz Türkçesi döneminde dilin henüz standart hale gelmediğini, farklı özellikleri bir arada barındırdığını ve bu sebepten dolayı bu dönemin bir geçiş dönemi niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür.

Eski Oğuz Türkçesinin dilin özelliklerinin hemen tamamı Osmanlı Türkçesinin başlarında da devam eder. Bu özellikler 16. yüzyıl sonlarında başlayan 18. yüzyıla kadar devam eden bir süreç içinde bugünkü Türkiye Türkçesinin özellikleriyle yer değiştirir. Fakat bütün değişiklikler bir anda başlayıp bir anda sonlanmamıştır. Ses ve biçim özellikleri olarak Osmanlı Türkçesindeki durumu şöyle ifade etmek mümkündür: Osmanlı Türkçesinin ilk asırları eski Oğuz Türkçesiyle, son asırları bugünkü Türkiye Türkçesiyle aynıdır.

1) 15. asrın sonu ile 16. asrın büyük bir kısmını içine alan ilk devre: Arapça ve Farsça unsurların Türkçeyi istilasının hızlandığı devre.

2) 16. asrın sonundan 19. asrın ortalarına kadar süren devre: Karışık dil koyululuğun son haddine vardığı devre.

3) 19. asrın ortalarından 20. asrın başlarına kadar gelen devre: Karışık dilin koyuluğunu yavaş yavaş kaybettiği devre.

Dilin dış yapısı denilen yabancı unsurlar bakımından Osmanlı Türkçesindeki durumu anlayabilmemiz için daha önceki dönemlerin de ses özellikleri hakkında bilgi sahibi olur isek eğer faydalı olacağı düşüncesindeyim.

Tarım havzasında yazılmış olan eserlerin pek çoğunda Sanskritçe kelimeler görüldüğü gibi İslami Türk edebiyatının ilk eserlerinde de pek çok Farsça ve Arapça kelime görülür. Kaşgarlı Mahmud'un sözlüğünde Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin bulunmaması onun şuuruyla ilgili olduğu kadar eserinin amacıyla da ilgilidir. Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla yazılan bir sözlükte Arapça kelimelerin kullanılmaması oldukça doğal ve mantığa yatkın bir durumdur. Yoksa Dīvân'la aynı yıllarda yazılan Kutadgu Bilig'de pek çok Arapça ve Farsça kökenli kelime mevcuttur. 12. yüzyılda yazılan Atabetü'l-Hakayık ve Ahmed Yesevi'nin şiirlerinde bunların sayısı daha da artmıştır. 13. yüzyılda da aynı durumları görmek pek ala mümkündür.

Azerbaycan ve Anadolu sahasında da durum farklı değildir. 13 ve 14. yüzyılın ilk şair ve ediplerinin kullanmış olduğu kelimeler durumu açıklamak için kafiidir. Bu kelimelerin pek çoğu bugün de yaşamakta ve geniş halk kitleleri tarafından bilinmektedir. Dolayısıyla bu kelimelerin kullanılması, halktan kopuk, sun'i bir edebiyat oluşmasına yol açmamaktadır. Osmanlı Türkçesinin başladığı 16. yüzyıldan itibaren adeta sınırsız bir şekilde kullanılır olmuştur.³⁰

2.2.3.1. İkilemeler

Şeb-i ğamdur elem-i hicr ile nevrüz baña

Yanar âteş görünür mihr-i cihân-süz baña

(G. 4 / 1)

Gezermiş reh-güzârında rakīb-i kec-nazar tenhâ

Gönül şâd ol ki kaldı saña ol nür-ı basar tenhâ

(G. 5 / 1)

2.2.3.2. Tamlamalar

Hattı gelürse de sen la'l-ı yârı em Rûhî

Mümessek olsa bilürsin virür hoşâb şafâ

(G. 6 / 4)

³⁰Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011, s. 458.

Şanma şarâba meyl ide Rûhî-i hasta-dil

Olmışdur aña guşşa-i la'luñ gîdâ-yı rûh

(G. 69 / 5)

Rûhîyâ keyfiyet isterseñ kul ol bir kâmile

Hidmet it ehl-i haqîkat gibi keyfiyet mi var

(G. 90 / 5)

2.2.3.3. Deyimler

Qılmaz girçe nazâr ehl-i fâkaya

Cân virür i'tibâr ile ammâ 'alâkaya

(G. 340 / 1)

2.2.3.4. Atasözleri

Gezermiş reh-güzârında raqîb-i kec-nazâr tenha

Göñül şâd ol ki qaldı saña ol nûr-ı basar tenhâ

(G. 5 / 1)

2.3. Bağdatlı Rûhî Divânı'nda Muhteva Unsurları

2.3.1. Dinî Unsurlar

2.3.1.1. Kur'ân-ı Kerîm

Hepimizin bildiği ve inandığı gibi Kur'an-ı Kerîm, efendimiz olan Allah Teâlâ'nın, biz insanlara ve cinlere fermanidir. O, Allah'ın sözüdür; O'nun katından gelmektedir; insanlara ve cinlere bir açıklama ve uyarıdır. Ona itaat etmek gerekir. İnsanoğlunun ne olduklarına ve niçin yaratıldığına dair açıklamaların yanı sıra, yaradılış gayesine uygun yaşanmadığı takdirde başlarına gelebilecek felaketlerle bilgilendirilirler. Kur'ân'a göre, insanın yaradılış gayesi, “ibadet”, yani “Allah'a güzel

bir şekilde kul olmak”tır. Bunun tek yolu da, Allah'a inanmak ile mümkündür. O'nun emir ve yasaklarına boyun eğip, teslim olmak, yalan ve riyaya sapmamak, O'nun sevgisini kaybedeceğim endişesi ile gayret içinde olmak takdir edilen davranışları oluşturur. Kur'ân'da bütün bunlar “ibadet” kelimesi ile anlatılır. Cinlerin ve insanların ibadet için, yani Allah'a iyi kul olmaları için yaratıldıkları bildirilir. Fani âlemde rehberimiz olan Kur'ân-ı Kerîm'in buyruklarını öğrenmek istemek öncelikle Allah'ı bilmek ve tanımak isteyerek olur. Kur'ân, çoğu ayetinde Allah'ı insana tanıtır. Aynı zamanda Kur'ân, Allah Teâlâ'nın yanısıra insandan, hayattan ve kâinattan bahseder. İnsanların ne yapacaklarını, nasıl yapacaklarını, nelerden uzak durmaları gerektiğini bildirdiği gibi, bütün bu hususlarda en güzel bir örnek de sunarak, işini kolaylaştırır. İnsandan, örneği olmayan bir şey istenmez ve o Peygamber gibi olması istenilir. Ayrıca Kur'ân'da seçkin ve örnek bir nesil olarak Hz. Peygamber'in ashabından bahsedilir; Allah'a kullukta Resulullah'ı örnek gösterilir ve Resulullah'ın sürdürdüğü gibi bir hayat istenir. Kur'an'ın ve onun vastasıyla Rabbimiz'in istediği de budur. Nitekim şairlerimizin çoğunun da şiirlerinde bahsettiği gibi yaşamın özü, hakiki dünyada gizlidir. O sırra vakıf olabilmek için fani dünya emellerinden uzak durmak gerekmektedir. Divân edebiyatımızda şairlerin tasavvufu konu olarak işledikleri apaçık ortadadır. Kimi şair de şiirlerini hakiki dünyadan bahsetmesini sağlayan bir araç olarak düşünmektedir. Bu yolda devam eden şairlerimiz yaşamın özünü kavramamız için kaynağını yine Allah ve O'nun bize rehber olarak gönderdiği Kur'an-ı Kerim'den almaktadır. Kur'ân'ın her harfi de bu hususta şairlerimizin sözüne ayna olmuştur. Bu harfler aracılığı ile mana alemi arasındaki benzerlik mecazi olarak dile getirilmiştir.

Bülbül-i vecdem gülistânım kelâmullahdur

Her elif medd-i nazarda bir nihâl-ı dil- güşâ

(G. 22 / 5)

Her aşk temelinde ilâhi bir aşk barındırmaktadır. İlk bakışta görülemeyen bu aşk, acıyla, ızdırapla yoğrulduktan sonra ortaya çıkmaktadır. Aşk, varoluşun sebebini bulmamıza yarayacak olan bir sır olarak düşünülebilir. Önemli olan içimizde saklı olan sır hazinesine vakıf olabilmektir. Gerçek âlemde anlatmakla bitirilemeyen puta benzeyen tapılası güzelliğe sahip olan sevgilisi bizim gönlümüze tecelli ederek ilâhi aşkın kapılarını açmaktadır. O sırra dokunabilmek her âşığın yapabileceği bir şey

değildir. Çünkü kişi âşıklığın da hakkını verebilmelidir. Âşıklık için gerekli erdemlere sahip olup sevgilinin mahallesinde taş üstünde sabahlayıp, ağlamaktan gözlerine ciğer gibi kanlar oturmalıdır. Âşığın bu şekilde olanı makbuldür. Rakiplere savaşılabilmesi için bu kudrete sahip olabilmelidir. Bu gelenekten yola çıkıldığında varılacak nokta bizi biz yapan insanlığın başlangıç noktasına, varoluşumuzun sebebini arama yoluna götürecektir. Bunun için de en iyi tol gösterici, rehber olan Kur'an-ı Kerim'dir. İçinde yer alan her harf bir manaya sahiptir. O manadan yola çıkarak yolumuzu aydınlatabiliriz.

2.3.1.2. Tasavvuf

Tasavvufî umdeler, dünya nimetlerinin geçiciliği, kendini âlim sanan cahillerin durumu, vefasızlık, riyakâr kaba sofular, rintlik ve rintliğin hâlleri gibi konular Bağdatlı Rûhî Divânı'nda daima dile getirilen konulardandır.³¹

2.3.1.3. Sofu

Tasavvuf yolunda olan kişidir. Bazıları sûfi sözünün temiz, arınmış anlamlarına gelen "sâf" kelimesinden türediğini ileri sürerken; bir kısım âlimler de Grekçe hikmet mânâsına gelen "sophos" sözünden bozma olduğu görüşündedirler. Vahdet-i vücûd etrafında gelişen fikirlere sahip olan bu kişiler, şairlerin de şiirlerine söz konusu olmuştur. Daha sonraki zamanlarda ise "zâhid" karşılığı olarak sofû kelimesi kullanılmıştır.³² Eski şiirin hayat prensiplerinden en önemlisi de şairin kendisini melâmi göstermesidir. Melamilik, dünya nimetlerine bel bağlamama, gösterişten uzak kalma ve gösterişten uzak dururken Allah'a bağlanma şeklinde ifade edilmiştir. Çünkü hakiki aşk kişinin din ve imanı kadar sevdiği, değer verdiği dünyaya olan bağlılığını terk ettiği takdirde gerçekleşir. Aynı zamanda İslam ile gösterişin birarada yaşanamayacağı bilinmektedir. Geleneğe göre sohbet meclisinin kadehi mürid, şarabı aşk, şarabı sunan saki ise mürşiddir. Bu surette müride hal vücuda gelir. Maddi manada tatmin sonraki şartlara bağlıdır. Bunlar da âşığın gönlünde hazırdır. Tasavvufta tarikat eğitimi şarttır ve bir vasıta. Bu tarikat eğitiminin dışında aşkın gönle tecelli etmesi de herkesin ulaşacağı bir merteye değildir. İlahi didarın dünyada görülmesi onun gönle tecellisi ile mümkündür. Bu yüzden kendisini seçkin birisi olarak da düşünebiliriz. Bu tecelli ölmeden evvel uzun çilelerin sonunda hasıl olabilir. Ancak tecelliye müştak olan gönül bütün bunları

³¹Kaplan, "Kütahyalı Meşki ve Bağdatlı Rûhî'nin Terkib-i Bendine Naziresi", ss. 263-284.

³²İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, L&M Yayınları, İstanbul 2001, s. 429.

göze almış demekleri. Ehl-i aşk, sahib-i mezak bu hususta kullanılan tasavvufi ifadelerdendir. Tasavvuf esasen zevk işidir. Akılla değil, yaşayarak öğrenilir:

Şanmañ bizi kim şîre-i engûr ile mestuz

Biz ehl-i harâbatdanuz mest-i elestüz

(terkib-i bend 1 / 1)

2.3.1.4. Derviş

Derviş, bir tarikata bağlı kimse için kullanılan kelimenin karşılığıdır. Kelimenin asıl anlamı Allah yolunda alçak gönüllülüğü ve fakirliği kabul eden kimse demektir. Dervişlerin mânevî yücelikleri daima imrenilecek bir durumdur. Özellikle kerâmetleri, fakirliği, kanaatkârlığı, dünyaya önem vermemesi ve bu nedenle aslında bir kul kılığında olmasına rağmen sultan mertebesinde olması, mâneviyat padişahı oluşu, evinde daima bir misafir bulunması, hırka giymesi, ızdıraba alışkın oluşu vs. yönleriyle edebiyatımızda dervişten oldukça sık söz edilmektedir.³³

Dervişler, aslında âşıkta bulunulması istenen özellikleri taşımaktadır. Onlara göre ölümden korkmak yersizdir. İşte hakiki aşka erişen âşıklar da ölümün korku hırkasını üzerlerinden çıkarmışlardır. Çünkü ölmekle can ve ten toprak olur; ruh ve gönül değil. Eskiler nebâti, hayvanî, insanî üç türlü canlılık olduğunu ikisinin ölümle yok olacağını insanî canın inanç esaslarına göre bâki kalacağı belirtmektedir. İnsanın ölmesi ile geriye kalan şey ruhtur. Ruh ile gönül aynileştirilebilir. Maddi olan kalp çürüyecek, ancak sevgili aşkı ile dolu olan gönül mana âleminde yaşamaya devam edecektir. Dolayısıyla âşığın korkusu ortadan kalkacaktır:

‘Adl ü şıdķ-ı fırķa-i mîr ü livâ eksilmede

Olmada dervîşden mihr ü maħabbet münķaṭı’

(kaside / b. 12)

2.3.1.5. Ârif

İrfan sahibi, Allah'ı tanıyan kimse. Kimileri ârif kimselerin aklının, fikrinin bir Allah vergisi olduğunu ve bu yüzden üstün olduğunu iddiâ ederler. İlim aklın, irfan ise duygunun eseridir. Ârif, hakikatler bilgisini, öğrenmek ve çalışmak yoluyla

³³Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 112.

değil de ilham, hâl ve şüphe perdesinin ötesine geçerek elde eder. Ârifler Allah'a sevâp kazanmak için değil, o'nun emrini yerine getirmiş olmak gayesiyle ibadet ederler. Yani ârif, Allah'ın varlığını idrâk ederek gerçek olmayan varlıklardan, dünya malından geçip Tanrı varlığı ile bütün olan kimselerdir.³⁴

Câhilün kıadr-i teraqqîde temâşâ bundadur

‘Ârif-i billah olan ehl-i fenâ eksilmede

(kaside / b. 15)

2.3.1.6. Şeyh

İhtiyar anlamına geldiği bilinmektedir. Tasavvufta bir tekke veya zaviyede reislik edip yanında edep, adap, ilim, irfan öğrenmek için toplanan kişilerin hocası olan kişi, pîr, mürşid. Eskiden her sanat erbabının bir şeyhi olması gelenekten idi. Sahhaflar, çulhalar, bataklar şeyhi vs. bunlardandır. Şeyhden sonra gelen kişiye kethüda veya kâhya denirdi. Bunlar genellikle o sanatın en yaşlı kişileri olurdu. Hatta şeyhü'ş-şuarâ dahi bulunurdu. Mesela Nâbî, kendi döneminin şeyhü'ş-şuarâsı olarak bilinirdi. Tasavvufî anlamda mürşid, pîr yerine de kullanılmaktadır.³⁵

Şair aşkının büyüklüğü altında ezilmiş ve bu ızdırabı dindirecek olan badeyi istemektedir. Âşık derdinden dervişlerin de dervişlerin ulularının da anlamayacağını ifade etmektedir. Çareyi badede aramaktadır:

Getür câm-ı sürür-encâmı sâķī kim ser-encâmı

Ne rind-i bâde-nüş añlar ne şeyh-i hırķa-püş añlar

(G. 134 / 4)

2.3.1.7. Vaiz

Dinî öğütlerde bulunan kişidir. Divân şiirinde vâiz, şâirlerin hoşlanmadığı davranışlar sergilemektedir. Onun zâhitten hiç bir farkı yok gibidir. Zahid nasıl sevgilinin mahallesinde sabahlayarak âşığa rakip oluyor ise vaiz de davranışları ile

³⁴Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 28.

³⁵Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 444.

âşığı rahatsız etmektedir. Tasavvuf ehli gibi görünse dahi din ile sadece söz itibariyle ilgilidir.³⁶

Çıkmasa meyhânelerden vâ'ızı 'ayb eylemeñ

Küb düşer her kınde câm-ı bâde-i aħmer sezer

(G. 129 / 4)

2.3.1.8. Huda

Doğru yol gösteren, hidayet eden, ilah. Allah'ın isimlerinden birisidir. Cenab-ı Hak karşılıkları da kullanılmaktadır. Tasavvufî anlayışa göre Allah'ın varlığına ve birliğine inanmak, Allah'tan başka hiçbir şey görmemek anlamındadır. Tasavvufî bir terim olan vahdet-i vücud ise, bütün varlıkların mutlak sahibi olan Allah'ın isim ve sıfatlarının tecellisi olduğu esasına dayanır. Mutlak vücud sahibi O'dur. Tasavvufta aşk, mecazi ve hakiki olmak üzere ikiye ayrılır. Mecazi aşk, insanın insanı veya diğer yaratıkları sevmesi; hakiki aşk ise kulun Allah'ı sevmesi anlamına gelmektedir. Hakiki aşk yoluna ancak mecazdan girilebilir. Zira mecaz hakikatın vasıtasıdır.

Rühî, devrin bozukluklarını eleştirel bir üslupla dile getirmektedir. Gayesi dünya malı olanlara seslenmekte ve Allah'ı ve O'nun peygamberlerini anmadıkları için sitem etmektedir:

Didüm ne şatarsuz ne alursuz ni virürsüz

K'asla dilünüzde ne nebî var ne ħod Allah

(terhib-i bend 9 / b. 3)

Dünyadaki güzeller, hakiki güzel olan Hakk'ın güzelliğini yansıtır. Hepsi birer yansımanın ürünüdür. Dolayısıyla onları sevmekle beraber sevmenin ne olduğu öğrenilir. Onlardaki güzelliğin Hakk'ın cemâli olduğu bilinerek hakiki aşka varılır. Mecazi aşk, hakiki aşka rehberlik eder. Şairler, şiiirlerde dile getirdikleri aşktan amacın hakiki aşk olduğunu söylerler. Mecazi güzellere duyulan eğilim, sadece bir görünüşten ibarettir:

³⁶Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 483.

Cemâl-ı yârda nûr-ı Hudâyı görmezler

Bu deñlü halkda bir şâhib-i nazâr yokdur

(G. 107 / 4)

2.3.1.9. Zahit, Sufî

Tasavvuf yolunda olan kişidir. Ham sofu mahiyetindedir.³⁷ Vahdet-i Vücûd etrafında gelişen fikirler tasavvuf ehlini bir araya toplamıştır. Sonraki zamanlarda “zâhid” kelimesinin karşılığı olarak sofu, sufi kelimeleri kullanılmıştır.³⁸

Zahit, Allah’a karşı ibadetlerini yerine getirmekle beraber dünya hayatına bağlı, ailesine ve çevresine karşı sorumluluklarının bilincinde olan, toplum içinde sosyal bir kişilik olarak yaşayan, toplumla uyum içinde olup, bu uyumluluk ile toplumdaki beklentilerini elde etmeyi uman, tasavvufi düşüncüyü ve aşkı reddeden, akli ön planda tutan kişilerdir. Rint ve zahit terimleri, bu düşünce yapısında olan, böyle değer yargıları edinmiş kişilerden oluşan grupları da ifade eder. Rint, tekke ve tasavvuf ehlinin, zahit ise medrese ve cami erbabının oluşturduğu gruptur denilebilir. Zahit, rindi sarhoşluk, delilik hatta imansızlık ve küfürle itham eder. Rint de zahidi dinin özüne ulaşamamak, şekilde kalmak, Allah’a değil dünyaya bağlı olmakla suçlar. Rint ile zahit arasındaki bu çekişme düşmanlığa dönüşmüştür. Gruplar arasındaki ilişkiler düşmanca olduğunda, bu gruplar arasındaki sosyal mesafe de giderek artmıştır. Rint ve zahit, ihtiyaçları ve güdeleri tamamen farklı; olaylar ve durumlar karşısında tutum ve davranışları, birbirine karşıt olan iki tiptir. Rint ile zahit de yar ve ağyar gibi, hemen bütün divân şairlerinin manzumelerinde sözünü ettiği, şiirin geleneksel tipleridir. Divân şiirinde rint, genellikle şairin kendisidir. Rint, dış dünyaya gözünü ve gönlünü kapatan, mal mülk, para pul, makam mevki, şan şöhret peşinde olmayan, sosyal olayları ve durumları umursamayan, toplumun değer yargılarına uymak için asıl gayesinden uzaklaşmayan ve bu tutumunu karşı çıkan, akli küçümseyip aşkı tercin eden, zaman zaman sarhoş olan, ibadete pek önem vermeyen, tasavvufi düşüncüyü benimsemiş ve ilahî aşk ile kendi iç âleminde yaşayan, ilahî sırlara ve keşfe sahip olduğunu söyleyen tiptir. Zahit, rindi içki

³⁷ Agâh Sırrı Levend, Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar, Dergah Yayınları, İstanbul 1980, s. 88.

³⁸ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 421.

içmekle, günahkârlıkla suçladığı için, şair de daima kendini savunur ve o da, zahidi kire bulaşmış, arzu ve isteklerine kapılmış kişi olmakla suçlar.

Kuralcı yapısıyla yaşamın renklerini göremeyen, her türlü toplumsal baskıların savunucusu ve bunun yanı sıra bu baskıların uygulayıcısı olan zahid, Divân şiirinde çok sık işlenen bir tipi temsil etmektedir. Divân şiirine gelinceye kadar zahid farklı şekillerde değerlendirilmiştir. İlk dönemlerde zahidle ilgili olumlu görüşler söz konusu iken; daha sonra bu görüşler değişmiştir. Bağdatlı Rûhî'nin, rind- meşreb bir kişiliğe sahip olduğu şiirlerinden anlaşılır. Bu özelliğinin yanında sosyal eleştiri yönü olan bir sanatçıdır. Kendisini rind olarak özleştiren Rûhî, şiirlerinde en çok zahid tipini yermektedir. Divân şiirinde zahid tipini olumsuz özellikleriyle görülmektedir. Zahidin bu özellikleriyle ilgili olarak Şentürk şöyle demektedir: “Zahid tamamen dünya menfaatleri yüzünden dindar geçinen, aslında fırsat buldukça her türlü menhiyatı gizlice işlemekten kaçınmayan dindar kıyafetli bir münafıktır.” Âşıklığı seçen şair çoğu zaman zahide dayanamaz. Zahidi anlatan hep kendisi olmasına rağmen hiçbir zaman ben zahidim diye ortaya çıkmaz. Öyleyse zahidlik kabul gören bir model değildir. Toplumun dayattığı katı kurallar içinde ıstırap çeken ve bunu çevresine de yaşatmaya çalışan samimiyetsiz, riyakâr bir tiptir. Zahidin kötü bir şöhreti vardır. Onun böyle anılmasına neden olan özelliklerinden biri de dürüst olmamasıdır. Kalleş ya da riyakâr olarak da tanınan zahidin ne elindeki tespihe ne de kalbindeki imana güven vardır. Bağdatlı Rûhî Divânı ve Kutadgu Bilig'te zahid tiplerini inceleyen Gülay Durmaz bu konu ile ilgili şunları belirtmektedir: “Bağdatlı Rûhî Dîvân'ındaki zahid, cahil, hiçbir şeyden anlamayan biri olarak nitelendirilirken Kutadgu Bilig'teki zahid kendisinden herkesin yararlanacağı bir kişi olarak görülür.” Bir insanın kalbini kırmak, büyük bir günahdır. Ancak zahid, ibadetle meşgul olan biri olmasına rağmen etrafındakilerin de kalbini kırmaktan geri kalmaz. Bu durum da hoş karşılanmaz. Zahid, aşkı sevgiliyi bilmez. Bunlarla ilgili olan âşığı kınar. Ama fırsatını bulunca güzel de sever, içki de içer. Bu yüzden divân şiirinde sevilmeyen bir tip olarak yer edinmiştir.³⁹

Dünya ve dünya malına önem vermeme, riyâ ve gösterişten uzak kalma, Allah'a karşı kendini kusurlu bulma, ibadetin gururuna kapılmama gibi durumlara vakıf olabilen âşıklar hakikî âşk yolunda ilerlemiş olan âşıklardır. İşte bazı şairlerin

³⁹Gülay Durmaz, “Kutadgu Bilig'de ve Bağdatlı Rûhî Dîvânı'nda Zâhid”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 14, 2008, ss. 189-216.

âşık portresinde âşıkların kitabında sevgiliye ulaşmak yolunda bu korkulara yer yoktur. Bazen de âşığın kendisi zahide benzetilmektedir:

Olmayın ‘aşkile ‘âlemle rüsvâ nideyin

Mâyil-i zevk u şafâdur dil-i şeydâ nideyin

Tevbe teklîfin ider zâhid-i hodrâ nideyin

Tevbe meyden kanı asân itdi amân ideyin

Köhne ‘âlem yeñilendi yine nevrüz oldı

(Müseddes 1)

Mâ’il degülüz kimsentiñ âzârına ammâ

Hâtır-şiken-i zâhid-i peymâne-şikestüz

(ter kib-i bend 1 / b. 4)

Gör zâhidi şâhib-i irşâd olayın dir

Dün mektebe vardı bugün üstâd olayın dir

(ter kib-i bend 4 / b. 1)

2.3.1.10. Rint

Divân şairleri, nasıl bir hayat yaşarlarsa yaşasınlar, daima dünyevi işlerden uzak durmak, maddeye ehemmiyet vermemek isterler. Daima rintlikten bahsetmeleri ve derbeder görünmeleri bundandır.⁴⁰

2.3.2. Semavî Âlem

2.3.2.1. Bezm-i Elest

Allah, ruhlar âlemini yarattığı zaman bütün ruhlara hitaben “Elestü bi-Rabbiküm (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?)” buyurunca ruhlar “Kalû: Belâ (Evet, Sen bizim Rabbimizsin dediler).” İşte o vakit oku emri verilen insanoğlu, dünya hayatına geldiği zaman bu emre uymakla sorumlu olmuştur. Bu dünya hayatı yani bu meclis, “bezm-i ezel” olarak da bilinir. Tasavvufi alanda ve edebiyatımızın pek çok alanında en eski zamanın yer imgesi olarak kullanılan meclis, değişik biçimlerde

⁴⁰ Levend, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, s. 120.

çokça kullanılmıştır. Yine bir başka kaynakta şu şekilde bilgi verilmiştir: Ruhlar âleminde ilk yaratılıştta, Allah ile ruhlar arasında, Allah ‘ın ruhlara “Ben sizin Rabbiniz miyim? “sözüne karşılık ruhların “Evet, Rabbimizsin!” sözünü verdiği ezeli sözleşmesinin oluştuğu meclis.⁴¹

Mâ rind-i sabûhî-zede-i bezm-i elestim

Piş ez hemen dürdü-keş ü piş ez-heme mestim

(terhib-i bend 2 / b. 8)

Şair, elest meclisinde yani sohbet meclisinde sohbe nâil olanların içtikleri şarapların etkisinde kalan âşıklar olduğunu ve o şaraile kendilerinden geçtiklerinden bahsetmiştir.

2.3.3. Kozmik Âlem

2.3.3.1. Dokuz Felek

Gök, gökyüzü, semâ; tâlih, baht, kader; her gezegene ait olan gök tabakasının genel adıdır. Ahmet Paşa felek’i, en çok yükseklik ve yüceliği, genişlikve sonsuzluğu, berraklık ve parlaklık bakımından ele alır ve onun bu özellikleri hususunda kasidelerinde memduhu, gazellerinde ise sevgiliyi ifade etmeye çalışır. Mesela, memduh’un düşüncesi veya kararı “çarh-ı rif’at”dır. Felek onun yüceliği karşısında eğilip eşiğini öpmek ister. Memduh’un sarayı ve tahtı, feleklerden geniş ve yüksektir. Gönlü ise ulu ve saftır. Onun sancağının ayını görünce gök, utanmakta ve kızarıklığı için hüsni talil yapmaktadır. Bu arada, sevgili de, güzelliğinin bütün kâinatı kaplayacak derecede olduğunun söylenilmesini ister.⁴²

Batlamyos sisteminden çıkarılan bir düşünceye göre içinde yaşamımızı sürdürdüğümüz bu dünya kâinatın merkezidir. Dünyayı dokuz felek çevreler. Bunlar, içiçe geçmiş bir biçimde soğan zarı gibi dünyayı çevrelemişlerdir. Birinci felekte Ay olmak üzere ardarda Utarid, Zühre, Şems(Güneş), Mirrih(Merih), Müşteri, Zühâl gezegenleri birbirini takip eder. Sekizinci felek sabit yıldızlar ve burçlardan oluşur. Dokuzuncusu da bütün felekleri saran en büyük; en yüksek felektir ki onunla ilgili felek-i atlas (atlas feleği), felek-i a'zam (en büyük felek), felek-i eflâk (felekler

⁴¹İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara 2009, s. 192.

⁴² Harun Tolasa, *Ahmet Paşa 'nin Şiir Dünyası*, Akçağ YayınlarıAnkara 2001, s. 424.

feleği) gibi isimler zikredilir. Âlimlere göre sekizinci feleğe Kürsî, dokuzuncuya Arş da denilmektedir. Atlas feleği yirmidört saatte bir dönüşünü tamamlamaktadır. Bu dönüş, doğudan batıya olup, diğer felekleri de hareket ettirir. Diğer feleklerin iki türlü hareketi vardır. Biri Atlas feleğiyle birlikte doğudan batıya, diğeri de bunun aksi olarak batıdan doğuya şeklindedir. Atlas feleği dönerken diğerlerini de kendi istikametinde dönmeye zorlar. Bu dönüş her anlamda büyük bir özellik taşır. Kendi istikameti dışında dönüşe zorlanan sekiz felek, insanların tâlihleri, refâh ve mutlulukları üzerinde değişken ve aksi durumlar ortaya koyar. İşte felekler üzerine şikâyet edilmesinin asıl nedeni budur. “Kahpe felek, dönek felek” gibi şikâyetlerin aslı da dokuzuncu felek olan Atlas feleğinin ters dönüşü nedeniyledir. “Kanbur felek” tabiri feleğin sırtının eğik oluşundandır. İnsanların kaderlerinden dolayı ettikleri şikâyetleri bu feleğe yüklemelerine neden olmuştur. İlm-i tencîm denilen yıldızlar ilminden de bu dönüşlerle ilgili bilgi alınabilir. Buna göre Ay dünya çevresinde bir ayda, güneş bir yılda, Atlas feleği ise yüz yılda döner. Bu da insanların burçları üzerine etki eder. Eski bir inanştan yola çıkarsak güneş, feleğin ve göğün sultanıdır. Diğer gezegenler de onun çevresinde birer vazife ve hizmet görürler. Göğün gözüdür ve gökten ayrı düşünülemez. Tabiatı hararetli ve kurudur. Felekte padişah gibidir.⁴³Buna göre Ay vezir, Utarid kâtip, Merih başkumandan, Müşteri kadı, Zuhâl bekçi, Zühre de çalgıcıdır. İlk yedi felekteki gezegen yıldızlar insanlar üzerinde hayırlı ve hayırsız etki bırakmaktadırlar. Bu tesirler o yıldızın etkisindedoğan kişiler üzerinde değişik haller ortaya çıkarır. Meselâ, Merih ile Zuhâl uğursuz, Güneş ile Müşteri uğurlu yıldızlardan sayılır. Diğerleri ise bazen uğurlu, bazen uğursuz olurlar. Astronomi bilgilerine dayanarak bu yıldızların yeryüzüne hâkim oldukları aylar, günler ve saatler olduğu düşünülmektedir. Uğurlu saatler ve uğursuz saatler, böylece insanlar ve onların işleri üzerinde etkili olurlar. İnsanlar da bu saatlerde başlarına gelenler için şikâyet veya şükür ederler. Gezegenler de bunların insanoğluna tesiri ilmi bilgilerle bu şekilde açıklanabilir. Çarh kelimesi şu kelimelerle kullanılmıştır: Çarhî denî, Çarh-ı felek, Felek-i süfle, Felek-i süfle-perver. Dehr kavramı da keza diğeri gibi olumsuz bir tablo çizer: Güvensiz dehr, Elem-i dehr (hayat kaygusu), Dehr-i dîn (alçak dehr), Dehr-i dil-rubâ (gönülçelen dehr), Fani dehr. Çarh yahut onun yerine kullanılan sipihri, cihânî v.d. ömür serüvenini ihata eden fiziksel, sosyal ve kültürel şartlar yani âlem olarak; dehr/rûzgâr

⁴³Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri: Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*, Ötüken-Söğüt Yayınevi, İstanbul 1985, s. 393.

kavramını ise şairin kişisel serüveni, öz hikâyesi, hayat akışı olarak düşündük. Asıl meselemiz ise bu kavramlar üzerinden yapılan hem özeleştirici hem de toplumsal eleştiriyi gösterebilmektir. Çarhın bu denli olumsuz bir içerikle doldurulması bağlamında, Onay'ın yorumu zikredilebilir: “Kaza ve kadere karşı isyân ve itirâzın Allah'a karşı hürmetsizliği mûcip olacağını bilen şâirlerimiz serzenişlerini felek, çarh, tâli' ve bahta karşı yükselterek hınçlarını almışlardır. Semânın, insan mukadderâtı üzerinde tesiri olamayacağını, tâlihin de aslâ değişmeyeceğini pekâlâ biliyorlardı.⁴⁴

Geh bâb-ı hicri geh der-i endûhı 'arz ider

Çarh-ı denî bize dahı çok kapular açar

(G. 966 / 3)

O alçak çarh, bize açsa açsa ayrılık, gam-kasavet kapısını açar diyen şair, buradan bir çıkış bulamayacağını da farkındadır. Çünkü kendisini aşan bir gerçeklikle karşı karşıyadır. Bağdatlı Rûhî kendisine eziyet eden feleğin aksi duruşunun, tam olarak ne anlama geldiğinin farkında bir sanatkârdır. Aksi bir duruşla yüzleşmenin altında yatan temel sebep, kötü insanların çokluğuna rağmen; iyi olmanın böylesi bir bedeli olmasıyla ilgilidir.⁴⁵

Edebiyatta felek, daha çok şikâyet maksatlı kullanılır. Ancak bazı birleşik sıfatlarla bir araya gelerek olumlu manalarda da kullanıldığı görülmektedir. Felek-câh, felek- rif'at, felek-pâye, felek-meşreb, felek-reftâr vs. gibi. Eflâk, çerh, gerdûn, sipihr, semâ, asumân ve gök gibi eşanlamlısı sayılabilecek kelimelerle söz konusu edilen felek divân şâirleri tarafından daha çok yükseklik, yücelik, genişlik, sonsuzluk, parlaklık, gibi özellikleriyle anılmıştır. Sevgili, felekten bile yüksek değerdedir. Oldukça kıymetlidir.⁴⁶

Bîhûde dönüp neyler ola başımız üzre

Halkuñ bu felek didügi dolâb-ı meşakkat

(terkib-i bend 6 / b. 7)

⁴⁴ Ahmet Talat Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, (Haz. Cemal Kurnaz), MEB Yayınları, İstanbul, 2004, s. 230.

⁴⁵ Kenan Mermer, “Bağdatlı Rûhî’de Hicvin Başka Bir Yüzü: Çarh ve Dehr”, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 11/17 Fall 2016, ss. 93-114.

⁴⁶ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 60.

Şair, bu felek denen eziyet dolabının yok yere döndüğünden bahsetmektedir. Felek daima âşığın aleyhinde hareket etmektedir. Sanki âşığın sevgiliye kavuşmaması için elinden geleni yapmaya çalışan kötü niyet ustasıdır. İnsanların kaderlerinden dolayı ettikleri şikâyetleri feleğe yüklediklerinden bahsetmiştik. “Kahpe felek, döneke felek” gibi şikâyetlerin asıl sebebi gösterilmiştir. Âşık, sevgilinin gönülünü fethettiği takdirde güneşin kendisine tac, göğün de durumun aksine altında olabileceğinden bahsedilmiştir. Rûhî daha en baştan, bu koca atlası hiçe değıştiğini iddia eder:

N’ola girseñ ‘abāya ey Rûhî

Aţlas-ı çarhı hîçe şatduğ biz

Rûhî, adaletsiz, vefasız, kötü niyetli, her köşesi sıkıntı ve dertle dolu bir çarh portresi çizerken, onun bu yönlerinden pek kurtuluş olmadığını daha en baştan ifade eder. Feleğe serzenişte bulunurken, daha önceki ikazlarını unutmuşçasına “ne oldu kâfir miyiz de böylesi zulmedersin?” diye sorar. Ancak adil yöneticiler elinden bir ferahlanma bulmak mümkün diye düşünürken hemen ardından feleğin, halkı cevr ü sitemle ayaklar altına aldığını hatırlatır. Böylece toplum ve çarh karşı karşıya gelmiştir. Bu noktada talih yahut kader çarhın kendisi olmuştur. Diğer hâllerde çarhın kendisi, toplumla ya da insanla özdeşleşmektedir. Bu husus dikkat edilmesi gereken bir ayrıntıdır. Aslında Rûhî’yi devamlı konuşmaya, şikâyete sevk eden çarhın hırçın tavrından başka bir şey değildir. Çarh, kıymet sahibi olanları ayakları altına alıp çiğnemektedir. İnsan, yanardöner bir çarhla karşı karşıyadır. Velhasıl insan, ikiyeüzlü insanlarla karşı karşıyadır.

Rûhî dîvânından hareketle Kenan Mermer şu kanaate varmıştır:

1. Divân edebiyatı çerçevesinde şiir ve dolayısıyla sanat himaye olunan bir şey olmasından dolayı, eleştiri bazen açık bir dille değil; çarh ve dehr gibi kavramlar üzerinden, örtülü olarak da yapılabilmektedir. Rûhî bunun bir örneği kabul edilebilir.

2. Hem çarh hem de dehr kıyasıya eleştirilmiş, olumsuz sıfat ve terkiplerle birlikte kullanılmıştır.

3. Çarhın alçaklık, adilik, ikiyeüzlülük, zalimlik ve adaletsizlikle eleştirilmesi, gezegenin durumuyla ilgili değil; daha çok yaşayanların kurduğu sosyal ilişkilerin

ahlaki boyutuyla ilgilidir. Çarhın, zalim olarak nitelendiği bir yerde, çarh/dehr yerine insan yahut toplumu koyarak da bir mana devşirebilmek mümkündür.

4. Rûhî'nin şiir evreninde çarh, daha çok sanatkârı dışarıdan kuşatan âlem ve toplumla; dehr ise sanatkârın yaşam macerasıyla ilgili bulunmaktadır.

5. Hem çarhın hem de dehrin/rûzgârın bazı özellikleri nedeniyle kaderî bir yönü vardır. Bu bakımdan bazı eleştiriler boş bir hayıflanma olarak da değerlendirilebilir.

6. Apaçık yapılmayan hiciv kendi yalnızlığıyla baş başadır, devrin ötesindeki okuyucuya bir mektuptur. Çünkü devrin hem siyasal paradigması hem de sosyolojik karakteri hakkında bazen direkt olarak eleştiride bulunmak, kötü ve hatta ölümcül sonuçlara neden olabilmektedir. Dolayısıyla perde arkasındaki anlamı keşif, ancak devrin genel karakteristiğinin, kendi zaman aralığından sonra değerlendirilmesiyle mümkün olacaktır. Bu ortaya konduğunda, bazı kelime ve kavramların yalnızca geleneksel bir tercih olarak değil; apaçık söylenemeyen şeylerin taşıyıcıları olduğu anlaşılabilir. Tam da bu sebepten bazı eleştiri biçimleri ve hususan seçilen kelimelerin oluşturduğu terkip, kendi zamanın ötesindeki anlam kâşifine, metin yorumlayıcısına da bir mektup kabilinden değerlendirilebilir.⁴⁷

2.3.3.2. Burçlar

İlm-i tencimde önemli bir yer tutan burçlar, hâlâ halkın çoğunluğunun inandığı bir belirsizlik âlemidir. Felek'ü-l büruc veya felek-i sevabit namıyla anılmaktadır.⁴⁸ Güneşin dünya çevresinde döndüğüne inanan bazı âlimler, güneşin bu dönüşü sırasında 12 eşit dilimden geçtiğine inanmışlar ve her dilime bir isim vermişlerdir. Bu isimler o dilim içindeki takımyıldızlara istinâden konulmuştur. Sonuç olarak modern astronomi ilmi de burçlar kuşağı üzerinde on iki takımyıldızın olduğunu kabul eder. İlm-i tencim yani burçlar âlemi ile ilgilenenlere göre her insan bir yıldızın etkisi altında hayatını sürdürmektedir. Bu sebeple yıldızların da insanların duygu, ahlak, huy ve sıhhatleri üzerinde etkili oldukları düşünülmektedir. Her biri ayrı özellik arz eder. İnsanlar da burçlarına göre iyi-kötü, cimri-cömert,

⁴⁷ Mermer, "Bağdatlı Rûhî'de Hicvin Başka Bir Yüzü: Çarh ve Dehr", ss. 93-114.

⁴⁸ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 434.

şanslı-şanssız, esmer-sarışın vs. şeklinde hem fiziksel hem kişilik özelliklerine bürünürler.⁴⁹

Bezm-gâh-ı hamele neyyir-i a'zam girse

Seyre çıksak ele bir sâki-i hoş-dem girse

(G. 339 / 1)

On iki burç bulunmaktadır ve şu şekildedir: Hamel (koç), sevr (boğa), cevzâ (ikizler), seretân (yengeç), esed (aslan), sünbüle (başak), mizân (terazi), akrep, kavs (yay), cedy (oğlak), delv (kova) ve hût (balık). Burçların zamanı nevrûz ile başlar. İlk burç olan hamel (koç) burcu, Mart ayına denk gelir. Sonra sırasıyla bir yıl tamamlanacak şekilde sıra devam eder. Nitekim her insan, doğum tarihine göre bir burç sahibi olur. Burçların birbirlerine dostlukları ve düşmanlıkları vardır. Bu özellik o burçlardaki insanlara da etki eder.

2.3.3.4. Yıldızlar

Gökyüzünde parlayan cisim, kevkev, necm, ahter anlamlarına gelmektedir.⁵⁰Bazı beyitlerde tâbende, tâbân. Bî-hisâh gibi nitelemelerle ifade edilen yıldızlar, geceleri gökyüzünü süslerler. Uykusuz kalmış veya uyku tutması durumu için “yıldız saymak” tabiri kullanılır. Yıldızların insan hayatına tesirleri, daha çok burçlarla ilgili olduğu için bu mesele ile ilgili bilgi o kısımda verilecektir.⁵¹Divân şiiirinde sitâre, ahter, kevkeb, necm gibi eş anlamlılarıyla karşımıza yıldız, şairlerimiz tarafından çoğu zaman parlaklığı ile ele alınır. Aynı zamanda yıldız kümeleri, gezegenlerin yıldız olarak ele alınışı vs. de beyitlerde sık sık geçer. Şâirler yıldızlar ile gözyaşı, göz, çiğ tanesi vs. arasında benzetmeler kurarlar. Özellikle çoklukları, yuvarlaklıkları, parlaklıkları şairlerin şiiirlerine söz konusu olmuştur. Bu benzetmelerden en çok kullanılanı yıldızın parlak olmasıdır. Âşık güneş yüzlü sevgilisi için yıldızlar kadar gözyaşı dökmektedir. Nasıl güneş görünür görünmez yıldızlar kaybolursa âşık da sevgilisini görünce ağlamaya son verir.⁵²

⁴⁹ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 80.

⁵⁰ Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1837.

⁵¹ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 431.

⁵² Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 497.

Şair kendisine ait olan bir uzvu yani, gözünü gece boyu gözünü kırpmadan yanan yıldızlara teşbih etmektedir. Sevgiliye olan aşkı ve aşkının derdi ile daima ağlamaktadır:

Encüm-âsâ h̃âb görmez çeşm-i giryânum benim

Giceler halkı uyutmaz âh ü efgânum benim

Mużtaribdür derd-i ‘aşk-ı yârile cânım benim

Cevr çok bî-raḥmdur gâyetde cânânım benim

Ġuşşadan ben hasta-dil bir lahza ḥâlî olmadım

Geçdi ‘ömrüm âhile ‘âlemde bir dem gülmedüm

(mssds 2 / 3)

Âşık, sevgiliye kavuşabilmek için sürekli âh etmektedir. Âşığın âhı o kadar yüksektir ki göklere kadar ulaşmaktadır. Bu âhın kıvılcımı pek çok cisime de zarar vermektedir:

Rihneler geçdi Süreyya felekde ahım

Kanlar ağlatdı yaşım taht-ı serada serve

(G. 342 / 3)

Bazen de yıldızların geceden sabaha kadar olan parıltısının sevgiliye olan özleminden dolayı olduğu düşünülmektedir:

‘Aceb bilsem neden bîdâr olur şeb-tâ seher kevkeb

Felekde bir meh-i garraya ‘âşıkdur meger kevkeb

(G. 46 / 1)

Şairin yıldız diye seslendiği aslında sevgilidir. Çünkü güzel ve güzelliklerin hepsi sevgiliye aittir. Sevgilinin yüzünün parlaklığı ve güzelliğine talip olan çoktur:

Sensin güzellerün kamu ey mâh ülkeri

Mihr-i cemâluña meh ü nâhîd müşteri

(G. 383 / 1)

2.3.3.5. Gezegenler

Orta çağ zamanlarında Merkür simyacı olarak da bilinmekte idi. Hatta “androjen simyacı” olarak da adlandırılırdı. Ne kadın ne erkek, fakat ikisi birlikte. Yunan mitolojisinde Afrodit ve Hermes’ten hermafrodit, yani hem erkek hem kadın olan bir tür ortaya çıkmıştır. Bazı Tarot destelerinde Hermes veya Thoth sihirbaz olarak gösterilir. Bize insan psikolojisinin dört elemanını hatırlatır gibi, dört element sembolünün üzerinde durur: sezgi, hissetmek, düşünce ve duygu.

Bağdâduñ âb u rûyı Harîrî ki cân virür

Bezmine pâ ‘uâtîrid-i zerîn-ķalem başa

(G. 332 / 6)

2.3.3.6. Gök Cisimleri

2.3.3.6.1. Ay

Dünyanın uydusu, kamer, mah anlamlarına gelir.⁵³ Divân’da en çok ele alınan unsurlardan olan ay, her şeyden evvel bir nur kaynağıdır. Güneşten almış olduğu bu nurla o, geceyi aydınlatıp yol gösterir ve tabiata bir çekicilik ve güzellik verir. Ay çevreyi aydınlatması bakımından bir ışık kaynağıdır. Işığı ise, nurdur. Gecelerin güzelliği ay ile mümkündür. O, nuruyla güzeldir ve geceye güzellik verir. Gecenin sultanıdır.⁵⁴ Bu nurlu yüzüyle ay, sevgiliden başkası olamazdır. Ona kimsenin eli değmemiş, kimse yanına yaklaşmamış, umsa dahi erişememiştir. Her gece görünmez, uzaktan seyredilir, daima yükseklerde ve karanlığı aydınlatarak ferahlık verir. Aslında bütün bu hususlar, sevgilideki özellikleri çağırıştırır. Sevgilinin kendisi ay olduğu gibi yanağı, yüzü ve alını da ay gibidir, parlaktır. Bütün bu teşbihlerde sevgilinin yüzü aydan daha üstün, güzeldir. Ayın buluttan çıkışı sevgilinin elbisesinden soyunmasına teşbih edilir. Ay tutulması ise sevgilinin saçlarının yüzünü örtmesidir. Ay, sevgilinin gece renkli saçları arasında durur.

⁵³Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 124.

⁵⁴ Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 111.

Sevgili o kadar güzeldir ki ay ona ancak kul olabilir. Zühâl ile başlayan hayat, sırasıyla Mirrih, Müşteri, Şems, Zühre ve Utarid devirlerinde sürüp gelmiştir. Zühâl, bütün seyyarelerin üstünde olmasından dolayı yüceltme ve yükseltme manasıyla teşbih edilir. Aynı zamanda en üstte bulunması ona bekçilikve gözcülük vazifelerini de yüklemiştir.⁵⁵ Ay gibi güzel olan sevgilinin ortaya çıkmasıyla birlikte âşıklar arasında bir fitne ve kargaşa meydana gelir. Ayın lekeleri ile ilgili birtakım rivayetler vardır: Eskiler aya şamar vurulduğuna ve bu sebeple yüzünde lekeler olduğuna inanırlar.

Şakku'l Kamer (ayın yarılması) mûcizesi, Efendimiz (sav) peygamberlikle vazifeli kılındıktan sekiz sene sonra vuku buldu. Kureyş Kabilesi'nin ileri gelen müşrikleri bir araya toplanmışlar ve Allah Resûlünden, peygamberliğini ispatlayacak bir mucize istemeye karar vermişlerdi. Hep birlikte O'nun bulunduğu yere doğru ilerlerken gecenin ilk saatleri yaşanıyor ve Efendimiz(sav) parıl parıl parlayan ay ışığı altında Hazret-i Ali, Huzeyfe İbn-i Yemân, Abdullah İbn-i Mes'ud, Cübeyr İbn-i Mut'im ve Abdullah İbn-i Ömer gibi büyük sahabelerle sohbet ediyordu. O nur halasını çevreleyen müşriklerin mucize görme konusundaki ısrarları had safhaya varıp sabır sınırlarını zorladığında, Fahr-i Kâinat Efendimiz(sav) yerinden doğruldu ve mübarek elini, gökyüzünde bir altın tabak gibi ışıldayan Ay'a doğru celâlle kaldırdı. Yaratıldığı günden beri vazifesinden şaşmamış olan Ay, hürmetine koca bir kâinatın yaratıldığı o zat, Efendimiz (sav) bu işaretiyle bir anda ikiye ayrılmış ve gerideki Mina Dağı, Ay'ın iki parçası arasında kalarak muhteşem ve tüyler ürpertici bir manzara teşkil etmişti.

Efendimiz(sav) etrafındaki sahabelerine “Şahit olun, şahit olun” diye tekrarlarlarken, Kureyş kâfirleri şaşkınlıkla birbirine “Bize büyü yaptı”diyerek mucizeyi kabul etmek istememişlerdi.

Şakerüñ âhîri devr-i zuhaluñ evvelidür

Hâdişât-ı felegi görme ‘aceb ey bâşi

(G. 357 / 2)

⁵⁵ Tolasa, *Ahmet Paşa'nin Şiir Dünyası*, s. 443.

Eşi benzeri olmayan güzellikteki sevgili aya eşdeğerdir; hatta aydan bile güzel olduğunun vurgulandığı zamanlar olmuştur. Ayrıca çoğu zaman sevgili, dolunaya benzetilmektedir. Çünkü ayın en güzel şekli dolunaydır. Dolunay gece yarısı çıkmaz. Akşam günbatımında çıkar. Dolunayın gece yarısı çıkması ay tutulmasıdır. Ay tutulması ise eksiklik, noksanlıktır.

2.3.3.6.2. Güneş

Gezegene ve dünyaya ışık ve ısıveren gök cisminin adıdır⁵⁶ Âfitâb, hurşîd, mihr ve şems isimleri de zikrolunur. Divân şiirinde daha çok ışığı, parlaklığı ile ele alınır. Edebi sanatlar bağlamında hem benzeyen hem de benzetilen durumundadır. Işık ve parlaklık daima onunla birlikte bulunur ve bu nedenle birçok terkipler kurulur (pür-nûr, âlemât vs. gibi). Onun inkârı ve gizlenmesi mümkün olmadığı için “gün gibi âşikâr” deyimini yaygındır. Yüzüne bakılmayışını parlaklığı ve nur yüzünden düşünülebilir. Canlıların hayat kaynaklarından biri olduğu gibi la’l ve akik gibi değerli taşların da oluşmasında büyük rol sahibidir. Bu nedenle o cevher-feşândır ve sultana benzer. Yine güneş gök cisimlerinin sultanıdır. Diğer gezegenler de onun hizmetini gören rütbeli kişilerdir. Işığını kimseden esirgemeyip bolca her yere saçtığı için cömertliğin sembolü denildiği zaman akıllara gelir. Bazen güneş sevgiliye; bazen da sevgili güneşe benzer. Güneş ateşten meydana geldiği için “germek olmak, yakmak, yanmak, tutuşmak” gibi fiillerle birlikte kullanılır. Şairler kılıcı da parlaklığı bakımından güneşe benzetmişlerdir. Parlaklığı ve aydınlığı nedeniyle sevgilinin yanağını da olmuştur. Güneş gelince gölgenin gitmesi, güneşin suya yansması, ay ile güneşin sürekli birbirlerini takip edip durmaları, güneş görününce yıldızların kaybolması, gecelerde güneşin saklanması vs. yönleriyle de birçok beyitlere konu olan güneş üzerine pek çok şekilde teşbih ve mecâz unsuru olarak kullanılmıştır. Güneşe ait hemen her özellik sultanlara yakışır şekildedir. Kısacası güneş divân şiirinin vazgeçilmez unsurlarından biri olarak pek çok yönden ele alınmıştır.⁵⁷ Ay ile güneşin birbirlerini takip etmeleri, âşık ile maşuk bakımından ele alınır.⁵⁸

Âşık, sevgilinin gönülünü fethettiği takdirde güneşin kendisine tac, göğün de durumun aksine altta olabileceğinden bahsedilmiştir. Dış görünüş itibarıyla zerre kadar olsa bile anlam bakımından güneş kadar manidar olduğundan bahsedilmiştir:

⁵⁶Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 534.

⁵⁷Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 188.

⁵⁸Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 444.

Şüretde nola zerre isek ma'nide yūhuz

Rūhu'l-ḳudsūñ Meryem'e nefh itdügi rūhuz

(terhib-i bend 12 / 1)

2.3.3.6.3. Işık

Işık ve aydınlığın, güneş ve ay gibi gök cisimlerinin dışında, bazı kaynaklardan geldiği bilinmektedir; çerağ, ah, suz-ı nihan, şem', cemal, hüsn, sevgilinin yüzü, yanağı, memduhun düşüncesi, zihni, sözü. İnsanın psikolojik olarak huzura kavuştuğu zamanki canlılık hali çeşitli şekillerde ifade edilir.⁵⁹

Cân u dilinüñ revzenesi olmaya pür-nür

Dâyim biri maḥsūf ola anuñ biri meksūf

(terhib-i bend 14 / 5)

2.3.4. Cisimler Ālemi

2.3.4.1. Dört Unsur

2.3.4.1.1. Toprak

Evrenin üzerini kapladığı katı madde için kullanılan ad.⁶⁰ Toprak, hak, her şeyden önce anâsır-ı erbaadan birisidir. Özellikle tenâsüp yoluyla bu tür kullanım yanında topraktan bazen sevgilinin övgüsü hususunda faydalandığı görülür. Bu durumda toprağın, içinde mücevherler, hazîneler ve kıymetli şeyler barındırması ele alınır. Yine toprak kıymetli şeylerin gömüldüğü yer olarak düşünülebilir. Kara olarak nitelendirilen toprak, insanın yaratılışının ilk unsuru olarak anıldığı gibi; birgün insanoğlunun da toprak olacağı gerçeği akıllara gelir. Lakin ölen kişi âşık ise, onun ölümü ile üzerine atılan toprağı etrafa aşk kokuları saçır, toz parçacıkları halinde gelip sevgilinin elini ve dudağını öper. Anâsır-ı erbaadan olan toprak bu dört unsurun en aşağısında yer alır. Bu yüzdendir, hor görülmesi.

Âşık sevgilisi uğruna toprak olur ve sevgilisinin kendisini ezmesini ister. Bu şekilde kendini kıymetli bulacaktır. Hatta böyle bir toprak âb-ı hayât (ölümsüzlük suyu) ile boy ölçüşebilecek niteliktedir. Sevgilinin selvi boyu selvilerin daha çok

⁵⁹ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 449.

⁶⁰ Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1728.

mezarlıklarda bulunması dolayısıyla âşîğın toprağına gölge olur.⁶¹ Başka bir ifadeyle sevgilinin veya memduhun ayağının değmesiyle toprak, değer itibarıyla ab-ı hayat ile eşdeğer görülür.⁶²

Deniz ve toprağı dinlemesi söylenilirken bu unsurlara insanlara özgü olan hususlar atfedilmektedir. Bu amaç doğrultusunda söyleyişin anlamlı olması için teşhis sanatına yer verilmektedir:

Deryâ-yı hicre şalsa seni rûzgâr eger

Ġam çekme virme ‘ârif iseñ tab’uñ keder

Gûş eyle gör ne söyler o seyyâh-ı baħr u ber

Baħr ġamı sefîne-i câm ile kıl gûzer

Kim devr-i rûzgâr degül bir ġarârda

(thms 1/ 2)

2.3.4.1.2. Su

Divân edebiyatında âb(su), birçok yönden ele alınmış, çeşitli inanışlara göre teşbih ve mecazlara konu olmuştur. Ahmet Paşa Divânında diğerlerine nispeten en çok görülen maddelerden olan su, her şeyden önce hayat verici bir madde olarak ele alınmaktadır. Hem yaşamı idame edebilmek hem temiz kalabilmek için bir mucize gibidir, adeta bir nimettir. Divân şiiri kabulleri açısından âşîğın gözü çeşme, gözyaşı ise akan bir sudur. Âb-ı revân (akan su) terkibi de sevgilinin boyuna işaret eder. Sevgilinin gönlü taştır, âşık ne yıp etse de bir türlü ulaşamaz. Bu yüzden âşık da bu taşı delmek veya yumuşatmak için devamlı gözyaşı suyunu akıtır. Yine gözyaşları serperek sevgilinin mahallesini sulayıp süpürür. Bazı kaynaklara göre de sevgilinin Ka'be'yi andıran eşiğine gözyaşı suyunu götürmekle de sevaba girmiş olur. Akıcılık özelliğiyle ömüre, kesintisizlik özelliğiyle sevgilinin saçını andırır. Yüzünü yerden kaldırmadığı için bir tevazu sembolüdür. Aynı zamanda âşîğın aşk ile yanan gönlünü söndürmek için durmadan akar. Ancak o ateşin söndüğü görülmemiştir. Tasavvufta, çeşitli kullanışların yanı sıra insanın yapısını teşkil ettiğine inanılan anâsır-ı erbaadan

⁶¹Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 194.

⁶²Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 474.

biri olarak da söz konusu edilir.⁶³ Duyguların suyu diyebileceğimiz gözyaşı; ayrılık, hasret, yalnızlık, çaresizlik, sevinç gibi duyguların oluşturduğu yoğunluğunun ifadesi olarak dışa yansır. İnsanoğlunun tepkilerini ifadede özel bir yere sahip olan gözyaşının dini ve tasavvufi hayatta da önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu gözyaşı aktıkça âşığın aklına yarası gelmektedir. İşte bu sebeple âşık gözyaşını suya teşbih etmektedir:

Dem-be-dem yaşum aķar başuma dâĝ urduķca

Dâĝdan nâzil olan âb-ı revândur güyâ

(G. 11 / 2)

Dem-i vişâlda hoşdur ruĥuñ müşâhedesi

‘Ales’-şabâĥ virür tab’a seyr-i âb şafâ

(G. 6 / 2)

2.3.4.1.3. Hava

2.3.4.1.3.1. Bâd

Rüzgar, esinti, yel anlamına gelir.⁶⁴ Rüzgâr, “yel” anlamıyla divân şiirinde oldukça geniş bir kullanım alanı bulmuştur, kendine. Öncelikle âşığın “âh”ı ile sıkı bir bağı vardır. Esen bu rüzgar ahının kıvılcımlarını daha da alevlendirir. Sevgilinin saçlarındaki koku rüzgârda daimâ mevcuttur. Sabah ve seher vakitlerinde esen rüzgârda bu özellik daha belirgindir. “Yele vermek” deyiimi ile âşık, ömrünün, emeklerinin, bekleyişinin bir sonuca ulaşmadığını boşa gittiğini anlatmaktadır. Rüzgâr sevgilinin saçını çözer. Bu hareketi sevgiliye ve onu saçındaki kokuya karşı duyduğu aşktan dolayı yapar. Rüzgârdaki misk (müşg) kokusu yine sevgilinin saçından alınmadır. Rüzgârı bir postacı, bir ulak olarak düşünmek de mümkün olabilir. Bu durumda sevgiliden âşığa koku; âşıktan sevgiliye özleyiş, niyâz, âh u feryâd getirip götürür. Rüzgâr devamlı esmesiyle toz oluşturur. Âşık bu esinti ile sevgilinin ayağının tozuna kavuşur. O halde rüzgârın devamlı dolaşıp durması âşığın hâline pek uygundur. Nitekim âşık ağlarken o da yağmur bulutlarını harekete geçirir.

⁶³Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 1.

⁶⁴Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 139.

Rüzgâr şiddetli olunca çiçeklere zarar verir. Hafif estiği zaman da güllerin açılmasına neden olur. Onun hafif hafif esmesi her yeri cennet bahçesi haline getirir.⁶⁵

Rüzgâr ile ilgili ifadelerden birisi de, onun bitkilerle olan münasebetidir. Şiddetli olduğu zaman çiçekleri büküp yapraklarından ayırırken hafifçe estiği zaman ise tabiata bir güzellik ve hoş bir koku yayılmasını sağlar.⁶⁶

Rüzgar bir insan gibi insana ait olan özelliklerle anlatılmaktadır. Başka bir açıdan da incelenecek olursa “zaman” olarak da düşünülebilir. Zamanın fenalığı insanı içmeye sevketmiştir, şeklinde düşünülebilir:

Iyş eyle ey dil rüzgâ el virdi çünkim ‘işrete

Dilden gubâr-ı guşşayı silsün şaraâb-ı gam-zedâ

(G. 2 / 5)

Böyle demlerde ki gül tâze vü sâgar terdür

Bâd-ı enfâs-ı Mesîhâ gibi cân-perverdür

Çonca hem-şoĥbet-i murġân-ı zebân-âverdür

Baġ u râġa açıl ey dil ki ‘aceb demlerdür

Köhne ‘âlem yeñilendi yine nevrüz oldı

Gül gibi sâgar-ı mey encümen-efrüz oldı

(1, msdds 1 / 2)

2.3.4.1.4. Ateş

Yakıcı ve parlayıcı maddenin kaynağı.⁶⁷ Ateş çoğunlukla beyitlerde âşığın çekmiş olduğu ve duyduğu aşk ızdırabının ifadesi olarak kullanılmaktadır. Âşığın sevgiliye olan hasreti ve içinde yaşadığı ayrılık da ateş olarak ifade edilmektedir. “ ateş yakmak, ateşe yakmak, ateşe yanmak ya da ateşte yanmak” bu tabirler hep bu mana üzerinde söylenilir.⁶⁸ Divân edebiyatında ateş, âşığın içinde bulunduğu durumun ızdırabını gösterir. Ayrıca sevgilisine duyduğu özlem ve hasret de ateş şeklinde kendini gösterir ve daima âşığı yakar. Ateş, âşık için gözünde tutuşur ve

⁶⁵Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 394.

⁶⁶Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 484.

⁶⁷Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 115.

⁶⁸Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 478.

gönlünde alevlenir. Âşık, gönlündeki o ateşi söndürebilmek için daima gözünden su akıtır. Bu şekilde ferahlama ümidindedir. Ama o ateş asla sönmez. Durumu harlayan başka bir de hava vardır. O da âh şeklinde ateşi arttırır. Hatta bu âh ateşli bir şekilde ağızdan çıkar. Yakıcı özelliği buradan gelir. Bir de ateşin, yakma özelliği yanında aydınlatma özelliği de vardır. Nitekim güneş bir ateştir.⁶⁹

2.3.4.2. Diğer unsurlar

2.3.4.2.1. Deniz

Yeryüzünün su ile kaplı olan kısmına deniz denilir.⁷⁰ Divân edebiyatında bahr, bihâr, kulzüm, ummân, deryâ, yemm, muhît gibi deniz anlamına gelen pek çok kelime yerine kullanılmıştır. Büyüklük, genişlik, sonsuzluk, derinlik, bolluk gibi mânâlar ifade eden deniz, insanlara sonsuz faydalar sağlamaktadır. Değerli ve kıymetli taşlar olan inci ve mercan oradan çıkarılır. Deniz adeta bitmez tükenmez bir hazine gibidir. Bolluk ve bereketin temsilidir. Fakat helâk edicilik özelliği de vardır. Deniz, övülen kişinin cömertliğini temsil eder. Hatta bu cömertlik yanında deniz küçük kalır ki bu övgüye nail olan büyük çoğunlukla sevgilinin kendisidir. Âşığın gözyaşları akıp deniz oluşturur. Kara ile birlikte (bahr ü ber) ve “yedi deryâ”, deryâyı derd (sonsuz azab), deryâyı eşk (gözyaşı denizi), deryâ-dil (deniz gönüllü; kalender), deryâ-nevâl (lutfu deniz gibi çok olan) gibi kalıplaşmış şekillerle de denizin anıldığı yerler bulunmaktadır.⁷¹ Sevgilinin güzelliği veya memduhun cömertliği yanında, deniz, bir katre mahiyetinde kalır.⁷²

Deniz ve toprağı dinlemesi söylenilirken bu unsurlara insanlara özgü olan hususlar atfedilmektedir. Bu amaç doğrultusunda söyleyişin anlamlı olması için teşhis sanatına yer verilmektedir:

Kim devr-i rüzgâr degül bir qarârda

Deryâ-yı hicre şalsa seni rüzgâr eger

Ėam çekme virme ‘ârif iseñ tab’uñ keder

⁶⁹Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 51.

⁷⁰ Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 332.

⁷¹ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 121.

⁷² Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 468.

Güş eyle gör ne söyler o seyyâh-ı bahır u ber

Bahır gamı sefîne-i câm ile kıl güzer

(thms 1 / 2)

2.3.4.2.2. Değerli Taşlar

2.3.4.2.2.1. İnci

Değerli, küçük, sert, sedef renginde süs tanelerinin her birine verilen ad.⁷³Bu kıymetli madde, divân edebiyatında sevgilinin dişleri, âşığın gözyaşı, şâirin şiiri ve güzel söz anlamında kullanılır.⁷⁴ Denizde, deniz canlılarının kabuğu içinde oluşması, iriliği, parlaklığı şairler için en çok kullanılan özellikleridir. İncinin meydana geliş hikâyesi de oldukça ilginçtir. Nisan mevsiminde sahile çıkan sadef, midye gibi yapısıyla kapakçığını açarmış. O sırada karnına düşen Nisan yağmurunun damlasını yutup denize dönermiş. Denizdeki tuzlu su ortamında bu saf yağmur tanesi hayvana bir ızdırap verince sadef bunun acısından kurtulmak için bir sıvı salgılamış. Bir müddet sonra bu sıvının hükmü geçince sadef, tekrar sıvı salgılamış. Bu sıvılar katılarak birbiri üzerine yapışır ve böylece inciyi oluştururmuş. Eğer sadef iki veya daha çok yağmur tanesi yuttuysa inciler küçük olurmuş. En makbul olan inci tek birincidir. Böylesi inci, hem yuvarlak hem de iri olurmuş. Dür-i dâne, dür-i galtân, yek- dâne, dür-i şehvâr gibi adlarla anılan kıymetli inci, bu tek olan incidir.⁷⁵

Bağdâd şadeftür güheri dür-i Nefesdür

Yanında anuñ dürr ü güher seng-i hazefdür

(terrib-i bend 4/ 8)

2.3.4.2.2.2. Altın

La'1 ve inciden sonra en kıymetli madendir. Para ve değerli eşyanın yapısını teşkil ettiği gibi süs mahiyetinde de kullanılmaktadır. Bilhassa renkleri, değerli olmaları, saf halde bulunmaları, saçılmak gibi çeşitli şekillerde kullanılmaları hususunda ele alınmaktadır.⁷⁶

⁷³Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 738.

⁷⁴ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 521.

⁷⁵ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 136.

⁷⁶ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 522.

Dâğ hū yelenler degül sīnemde olan câbecâ

Bir avuç altun bulup koynuma kodum ben gedâ

(G. 14 / 1)

2.3.4.2.2.3. Gümüş

Sevgilinin özellikleri de gelenek tarafından belirlenmiştir. Şairler bu geleneğin elverdiği çerçevede onların güzelliğini anlatırlar. Sevgili ise bütün hususiyetleri kendinde toplayan ideal bir güzeldir. Sevgilinin gözleri, bademdir. Kaşları, yaydır. Kirpikleri, ucunda temren bulunan ve saplandığında değil de çekildiği zaman kanatan oktur. Ne zaman ki sevgili maşuktan gamzesini çeker o zaman yaraları kanamaya başlar maşukun. Saçları geceye ya da yılanı benzetilir. Bu yüzden sevgiliye genelde gece anlamına gelen 'Leyla' ismi yakıştırılır.⁷⁷ Göğsü ise saflığı, temizliği ve değerini temsilen altın ve gümüş gibi kıymetli eşyalara benzetilmektedir:

Sehî-kâdler nihâl-ı kâmet-i bâlânâ pey-revdür

Naẓîrüh yok şalınsañ yaraşur ey sīm-ber tenhâ

(G. 5 / 1)

Sīmühle zeri kendüñe kat kat itdüh

Merg okını geçmez mi şanursuñ siperühden

(terkiib-i bend 8 / 6)

2.3.4.2.3. Ağaç

Sevgilinin boyu ince ve uzun olduğu için servidir. Yanakları gül gibi kırmızı, yan bakışları kılıç gibi keskin oktur. Her zerresi özenilerek yaratılmıştır, âdeta. Bu bakımdan yeri geldiğinde özelliklerini aldığı serviden bile üstündür:

Virdi şükûfeler çemene dehre zîb u fer

Bir güne câ ile şalınmağda her şecer

Gel ey haqîm dîde-i 'ibretle kııl nazar

⁷⁷ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 393.

Gülşende gūne gūne nedür bu şükūfeler

Āb u hevâsı bir kamunuñ bâğbânu bir

(thms 3 / 3)

2.3.4.2.4. Çiçekler

2.3.4.2.4.1. Gonca

Gonca, açılmamış çiçek, tomurcuktur. Divân şiirinde gonca; sevgilinin ağzı yerine kullanılır ve açılmamışlık özelliğiyle kendini sevgiliye atfedilir. Kapalı hali, gül'e dair bir sırrı saklamakta olarak değerlendirilir. Pek çok beyitte de işlenen “ dil-teng, nâzûg-dil” gibi tabirler de hep goncanın kapalı olması ile ilgili kullanılan mazmunlardır.⁷⁸ Goncanın gülmesi, açılmasıdır. Tıpkı insanın güldüğü zaman ağzının açılması gibi gonca benzetilir. Fakat kapalı iken durum daha farklıdır. Kapalı iken sırlar saklayan bir gülü andırırken onun açılması ile sırrın açığa sonucunu doğurur. Gonca açıldığı zaman çiçeğin kokusu ortaya çıkar. Gonca olan ağız, açılmadığı zaman işaret vasıtası ile konuşur. İçinin kırmızılığı ve tazeliği nedeniyle de ele alınan gonca, içinde mücevher saklama (la'l dudaklar ve inci dişler) özelliği gösterir. Gonca, bazen kadehi andırır, bazen da defter olur. Kadeh oluşu, içinin şarap renginde olmasından, defter olması da içinde yapraklar bulunmasındandır. Kapalı ve bâkir olması nedeniyle ise bir geline benzetilir.⁷⁹ Sevgilinin henüz açmamış gül anlamındaki gonca mazmunu dudakları, inci dişleridir. Divân şiirinde anlatmakla bitirilemeyecek güzellikteki olan bu sevgilinin her bir uzvu ayrı ayrı değerli, ayrı ayrı güzeldir. Ruhi, “Ey sevgili! Saba rüzgârı, sabah vakti gülşende senin dudağını övünce goncanın ağzı hayretten açık kaldı.” şeklinde nesre çevrilen bu beytinde sevgilinin dudakları vasfında şiir yazarın şairi istiare yoluyla saba rüzgârına benzetmiştir:

Böyle demlerde ki gül tâze vü sâğar terdür

Bâd-ı enfâs-ı Mesîhâ gibi cân-perverdür

Ġonca hem-şoşbet-i murgân-ı zebân-âverdür

Bağ u râğa açıl ey dil ki ‘aceb demlerdür

Köhne ‘âlem yeñilendi yine nevrüz oldı

⁷⁸ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 509.

⁷⁹ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 179.

Beyitte goncanın açılması gerçeklikten sıyrılarak, şairane bir duyuşla güzel bir sebebe bağlanmıştır. Saba âşık yani şair, gonca sevgili olarak teşhis edilmiş ve saba-gonca ilişkisi şair-sevgili ilişkisini anlatmak için kullanılmıştır. Âşığın övücü sözleri karşısında tebessüm etmekle yetinen bir güzel tasvir edilmiştir.

2.3.4.2.4.2. Gül

Divân şiirinde en çok üzerinde durulan çiçek, güldür. Gül, sevgili; bülbül de âşıktır. Bülbül, san'atını vücuda getirmek için, gülü ve onun bulunduğu ortamları arar. Âşık da daima sevgiliyi arar ki, onu görerek güzelliğini övsün. Gül ile bülbül maddi aşkı temsil ederler. Çünkü bülbül devamlı olarak haliden yakınmaktadır. Oysa gerçekten seven kimse bu durumdan yakınmaz. Aşkından hoşnut olur.⁸⁰

Gül metaforunun sevgilinin yüzü ve yanağı ile sıkı münasebeti vardır. Bazen gül bunlara; bazen da bunlar güle benzerler.⁸¹ Gerek koku, gerekse renk bakımından çok güzel ve canlı olan gül, her zaman tazedir. O, bu bakımlardan baharın, çemen, bağ ve bostanın en çok rastlanılan, en çok aranan bir çiçeğidir.⁸² Bu yönüyle divan şiirinin vazgeçilmez mekanı olan bahçenin esas ögesidir. Bizzat kendisine mahsus gülistân, gülşen ve Gülzâr vs. şeklinde nitelendirmeleri vardır. Gül yetiştirmenin çok zahmetli bir iş oluşu onun âdetâ nazla beslenip büyümesi şeklinde ele alınır. Gülün açılması ise apayrı bir olaydır. O, seher vaktinde sabâ yelinin dokunuşları ile açılır. Açılmasıyla da bir neşe ve sevinç resmi belirir. Çünkü gül açılınca bahar gelir, eğlence başlar. Gülün handan (gülen, gülücü) oluşu da yine onun açılması, çâk-ı girîbân eylemesidir. Gül bu kadar güzel ve çekici olmasına rağmen çok çabuk solar. Sevgiliden yüz bulunmayan âşığı da bu hususta güle benzetmek mümkündür.

Geleneğe göre gül, bülbülün sevgilisidir. Âşık da sevgili denen gül karşısında daima şakıyıp duran bir bülbüldür. Gül ile bülbülün bu hikâyeleri İslâm-Şark edebiyatlarını çok etkilemiştir. Hatta “ Gül ü Bülbül” adlı müstakil pek çok eser de yazılmıştır ve edebiyatımızda oldukça önemli bir yere sahiptir. Gülün dikenini âşığın rakibidir. Sevgili ile âşığın kavuşmasını engeller. Gülün yaprağı, dalı ve fidanı da

⁸⁰Ercilasun, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 1985.

⁸¹ Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 147.

⁸²Tolasa, *Ahmed Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 506.

sevgilinin boyu, yüzü, yanağı vs. olur. Gül suyu ve gülyağı da gülden elde edilir. Gülün yaprağı denilince defter, divân, varak, yazı ile ilgili eşyalar akla gelir. Sabâ yeli yavaş yavaş bu defterin sayfalarını çevirirken bülbül ondan letâif öğrenir ve şâir, sevgilinin yanağını övmeye, onu yüceltmeye başlar. Utanan kişinin yüzünün kızarıp gül rengini alması dolayısıyla gül daima utangaç bir sevgili olarak ele alınır. Bir rivayete göre İbrahim peygamber de ateşe atılınca gül bahçesine düşmüştür. Divân şiirinde gül ile ilgili teşbih ve mecâzların sonu gelmez. Şâir her bakımdan bu güzel çiçeği şiirlerinin baş tacı yapmışlardır.⁸³

Sohbet meclisinin köşe taşı olan sevgiliye ait her şey de sevgili kadar özeldir. Gerek yanakları gerek dudakları bir hazine niteliğindedir ve bunu en güzel anlatabilecek olan kavram ise “gül”dür. Burada ise şair gülü renk bakımından şarap kadehine renk veren şaraba benzetmektedir:

Bülbül şafâsın eylesün şahñ-ı cemende güllerüñ

Câm-ı şarâbuñ gül gibi sür sen de zevkîn Rûhiyâ

(G. 2 / 7)

Böyle demlerde ki gül tâze vü sâğar terdür

Bâd-ı enfâs-ı Mesîhâ gibi cân-perverdür

Ġonca hem-şoşbet-i murğân-ı zebân-âverdür

Bağ u râğa açıl ey dil ki ‘aceb demlerdür

Köhne ‘âlem yeñilendi yine nevrüz oldı

Gül gibi sâğar-ı mey encümen-efrüz oldı

(msdds 1 / 2)

2.3.4.2.4.3. Nergis

Daima sevgilin gözü ile teşbih edilen nergis divanın en çok ele alınan çiçekleri arasındadır. Bazı beyitlerde tesadüf edildiği üzere “şehla” sıfatı da bu kabildendir. Uykusuz ve mest olduğu için sabah vakti gözlerini zor açabilmekte ve

⁸³Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 183.

hatta bu hususta rüzgar ve şebnem ona yardım etmektedir.⁸⁴ Nergisgillerden olan sarıçiçekli, yeşil göbekli bir cins güzel çiçektir.⁸⁵ Mitolojiye göre Narkisos, çok güzel ve aşktan anlamaz bir delikanlı imiş. Onu sevip de derdinden perişan olan kızlar bu genci tanrılarına şikâyet etmişler. Tanrıların verdiği ceza sonucu Narkisos birgün dereye kendi aksini görüp âşık olur. Kendini seyrederken suya düşer ve boğulur. Vücudu çürüyüp yerinde göze benzer bir çiçek çıkar ve bütün güzellere hayran hayran, baygın şekilde bakar.

Başka bir efsâneye göre de bir ırmak ile perînin oğludur. İnsanlar ve perîler buna âşıktır.⁸⁶ Hatta Ses adlı peri onun aşkından ölmüş ve bir taşa dönmüş. Şarkta bir efsaneye göre de Gül ile Nergis arasında bir aşk yaşanmış. Bu iki sevgiliden Nergis göz şeklinde bir çiçek haline sokulmuş ve kıyamete dek hicrân ve intizâr çekmeğe mahkûm edilmiştir.⁸⁷ Aynı zamanda gelenekte sevgilinin sarhoş bir nergise benzeyen gözlerinin Rûhî ile kavga etmesinin boşuna olduğundan bahsedilir. Sevgili bu hususta da gözleri ile nergis arasında bağ kurulmuştur:

Âlup eline câm-ı zer nergis cemende 'ıyş ider

Ya'ni şeh-i gül devridür oldı mey-i nâba şalâ

(G. 2 / 4)

2.3.4.2.4.4. Sünbül

Soğandan üreyen ve oldukça çok bilinen bir çiçeğin adıdır.⁸⁸ Sevgilinin saçlarıyla ilgili olarak ele alınır. Divân şiirinin de sık rastlanan çiçek adlarından biridir. Şekli ve kokusu itibariyle sevgilinin saçına benzetilmektedir. Hatta sevgilinin saçını kıskanır ve ona özenir. Sünbül ile gül, hemen çok zaman birlikte bulunur. Bunun nedeni sünbül saçların, gül yanaklar üzerine dökülmesidir.⁸⁹ Deste deste halde bağlı olması ile de düşünüldüğünde “perişan, ser-gerdan, ser-geşte, miskin” bir haldedir.⁹⁰

⁸⁴ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 516.

⁸⁵ Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1282.

⁸⁶ Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 380.

⁸⁷ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 369.

⁸⁸ Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1542.

⁸⁹ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 428.

⁹⁰ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 513.

Sevgilinin sümbül gibi kara saçları, âşıklarının çektiği ah'ların dumanından meydana gelmiştir. Gamzesi (yan bakışı) ile öldürdüğü âşıklarına dudağı ile can veren o güzelin, dini, eğer varsa, mutlaka Hıristiyandır. Çünkü o güzel vefasız, dinsiz, imansızdır. Burada da sümbülden kasıt sevgilinin kendisidir:

Kâkülün sevdâsı kılmışdur beni âşüfte-hâl

Mâ'il olmazsam 'aceb mi seyr-i sümbülden yaña

(G. 9 / 2)

2.3.4.2.4.5. Yasemin

Güzel kokulu, beyaz ve küçük çiçekler açan sarmâşık benzeri bir ağaç türü olarak bilinir.⁹¹ Divân şiirinde daha çok rengi, kokusu ve yaprağı hususunda anılır ve sevgilinin yanağıyla ilgili olarak gösterilir.⁹²

Fenâdârına geldük bir bölük şâhib-suhanlarla

Alışduk bizden evvel miñnet-i dehri çekenlerle

Geçürdük rüzgârı sâkin beytü'l-âhasenlerle

Ne açılduk fezâ-yı gülşene gül-pîreherlerle

Ne şalınduk murâd üzre buyî serv-i semenlerle

(1, thms 2 / 1)

2.3.4.2.4.6. Karanfil

Biz hele dur-i ruñında fâriğuz ol meh-veşün

Hem yüz yapraklı gül hem de karanfilden daha kat katız

(G. 9 / 4)

2.3.5. Zaman

Dönme, dolaşma, zaman, çağ, insanın dünyaya gelip gitmesi ile ilgili kullanılan bir terimdir. Divân edebiyatında çeşitli manalara gelebilecek şekilde kullanılan bu kelime en yaygın anlamını tasavvufta bulmuştur. Tasavvuftaki

⁹¹ Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1820.

⁹² Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 493.

yaratılışa ait bilgi vermektir. Çünkü bir varlık, önce cansız, sonra bitki, daha sonra hayvan ve en sonunda da insan olarak vücut bulabilir. Varlık, insan olarak dünyaya geldiyse eğer insan oluncaya dek kat ettiği mertebeler Allah'ın varlığında yok olma seviyesine gelene kadar gider ve tekrar Allah'a ulaşır. Yaradılışın aslı olarak başlangıç noktasına tekrar erişilmiş olur.⁹³ Zamanla yüzde bazı çizgiler hasıl eder. Onun en belirgin özelliği geçici olmasıdır. Zaman ve sabır biraraya çok gelen uyumlu olması tavsiye edilen bir haldir.⁹⁴

2.3.5.1. Gün

2.3.5.1.1. Sabah

Günün ilk saatlerinden meydana gelen ve zaman kavramının küçük bir parçasını oluşturan terimdir.⁹⁵ Divân şiirinde sabah hem zamana ait bir unsur hem de tabiat hali olarak ele alınır. Zaman olarak sabah, günün başlangıcıdır. Bu zaman, çok kez “seher” unsuru ile karşımıza çıkar. Subh şekliyle daha çok “subh-ı sâdik” ve “subh-ı kâzib” terkipleri kurulmuştur. Genel olarak sabah, karanlıktan, durgunluktan, dinlenmeden sonra aydınlık, canlılık ve hayatın idame edilebilmesi için gerekli olan çalışmaya yönelik aydınlığı beraberinde getirir. Ancak yine de sabahda bir mahmurluk vardır. Eskilerin de sürekli vurguladığı gibi uğurlu bir vakit olarak da Allah tarafından günlük rızıklarının günün ilk saatlerine dağıtıldığı söylenir ve o saatte kalkanlar bu rızka erişebilme imkanına kavuşur. Aynı zamanda bu saatlerde edilen duâlar kabul edilir. Seher ile dinin sıkı bir bağı dile getirilir. Sabah, karanlığın yakasının yırtılmasıdır ve karanlık yok edildiği için bahtsızlıktan da kurtulma olarak düşünülebilir. Renk ve parlıtlı günışığı ile ortaya çıkar. Sabahın ilk ışıklarıyla çiçekler açar, tabiatta yeni bir canlanma, huzur ve mutluluk başlar. Adeta çiçekler kollarına sabaha açarak gülümseyen eda ile açmaya başlarlar. Bütün bu tabiat harikaları ise şairlerimize ilham kaynağı olur.

Sevgilinin yüzü de sabah aydınlığındadır. O anda sevgili uykudan yeni uyanmıştır ve mahmurluğu üstündedir. Bu nedenle baygın baygın bakar. Sabah rüzgarın, tatlı tatlı esişi ve koku dağıtması, çiçekler ve kuşlar arasında haber getirirmişçesine dolanması şeklinde tasvir edilmektedir.⁹⁶ Sevgilisiyle birlikte geceleyen kişi, sabahın olmasını istemez. Sabah üzerine yapılan teşbih ve

⁹³Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 493.

⁹⁴Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 452.

⁹⁵Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1428.

⁹⁶Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 458.

mecâzlardan birkaçını da şöyle sıralanabilir: Güneş denen sultanın ülkesi, kızıl sancak, gül bahçesi, sofrası, vs.⁹⁷

Âşığın gözüne aşkının ızdırabından gecedен sabaha kadar uyku girmez. Ateş gibi yanıp tutuşmaktadır. Tek arzusu ise sevgilinin yüzünü bir an dahi olsa görebilmektir:

Bilürsin miñnet-i hicrũñ esĩri bir giriftâram

Siyeh zũlfũñ gibi âşũfte çeşmũñgibi bĩmâram

Söyĩnmez âteşũm bir bağrı yanmĩş ‘âşık-ı zâram

Gözũme uyku girmez giceler tâ şũbh bĩdâram

Kemend-i kâkũl-i miskĩnũñe çoğdan giriftâram

Nice ah itmeyim yanũnda yoğdur ‘izzetũm ħâram

Belâ-yı ‘aşķile yağlaşdı kim tenden çıķa cânum

Meded devletlü başunñçũn baña raħmeyle sulţânũm

(terci-i bend-i müsemmen / 2)

Mey şun bize sâķĩ bizũz ol ħavm ki dirler

Rindân-ı şabũhĩ-zede-i bezm-i ħıdemdũr

(terķib-i bend 2 / 6)

2.3.5.1.2. Seher

Tan yerinin ağarmadan önceki hal.⁹⁸ Divân şiirlerinde “subh” ile aynı manaya gelecek şekilde pek çok kez kullanılmıştır:

Vardũm seħeri şâ’atiçũn mescide nâgâħ

Gördũm oturur ħalka olup bir nice gũmrâħ

(terķib-i bend 9 / 1)

⁹⁷Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 397.

⁹⁸Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 409.

2.3.6. Mekân

2.3.6.1. Coğrafi Mekânlar

2.3.6.1.1. Ülkeler- şehirler

2.3.6.1.1.1. Mısır

Mısır Hz. Züleyha ile Hz. Yusuf macerasına mekan olması ve Nil nehri dolayısıyla beyitlerle sıkça görülmektedir. Genel itibariyle Yusuf'un güzelliğine telmih edilmektedir.⁹⁹

Allah, gönlün içinde saklı bir hazinedir. O'na ulaşabilmek için gidilmesi gereken yol gönülden geçmektedir. Saklı bir kutudaki incidir. Mısır da bu inciye teşbih edilmiştir:

Yazmış vücūh-ı nâsda Fa'âl-ı muqtedir

Bir nice saır u eylemiş anuñla keşf-i sır

Veche Hudâyı bulmağa vechüñde dil mısır

Çün sırr-ı Hağ vücūh-ı mezâhirde müstetir

Bir veche nâzırız güzelüm Hağ ne gösterür

(thms 3 / 1)

Aşk en kutsal yer olan Ka'be'ye benzetilmiştir. Orayı aydınlatacak olan sevgilinin parlak yüzüdür. Fener dahi olsa aydınlatmaya yetmez ve aşkın Ka'be'si için değerli olan tek ışık kaynağı sevgilinin nur yüzüdür:

Mihr-i ruhuñdan eyleme hâlî derünımız

Lâyık degül ki Ka'be-i 'aşq ola bî-sirâc

(G. 62 / 1)

Gezdi yürüdi bulmadı bir eglenicek yer

Min-ba'd yine 'âzim-i Bağdâd olayın dir

(terkib-i bend 4 / 7)

⁹⁹ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 82.

Bağdâd şadefür güheri dür-i Necef'dür

Yanında anuñ dürr ü güher seng-i hazefdür

(terhib-i bend 4 / 8)

2.3.6.2. İbadet Mekânları

2.3.6.2.1. Mescid

Camiden küçük olan ibadet yerine verilen addır.¹⁰⁰ Secde edecek yer, mescid, namâzgâh anlamlarında kullanılmaktadır. Kudüs'te Hz. Süleyman tarafından yaptırılan camiin yerine yapılan ve Müslümanların ilk kıblesi olan camiye Mescid-i Aksâ denilmiştir. Mekke'deki, içinde Kâ'be'nin de bulunduğu mâ'bede ise Mescid-i Harâm denilir. Mi'râc gecesinde Efendimiz (sav) Mescidi Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya gitmiş, oradan da göğe yükselmiştir.¹⁰¹

Yaşadığı devrin yolsuzluklarını şiirlerinde dile getirmekten çekinmeyen Rûhî, bir ibadet yeri olan mescidin haksızlık ve yolsuzluğun sultanları tarafından sarıldığından bahsetmektedir:

Vardum seheri şâ'atiçün mescide nâgâh

Gördüm oturur halka olup bir nice gümrâh

(terhib-i bend 9 / 1)

2.3.6.2.2. Kilise

Manastır, kilise, dünya. Divân şairleri tarafından çoğu zaman mecâz anlama gelecek şekilde “meyhâne” yerinde kullanılmıştır. Kilisenin güzel resimler ve mozaik güzelliği için ve daha çok, çelîpâ, büt, tersâ, gibi kelimelerle olan ilgisiyle çok kullanılmıştır.¹⁰² Burada içilen içki ile kendinden geçen kimseler âşıklardır. İçilen bir kadeh âşığı çektiği eziyetten sıyrıp yerin ve göğün hükümdarı dahi yapabilme kudretine sahiptir:

Bir kadehle gedâyı şâh eyler

Pîr-i deyrün bülend himmeti var

(G. 131 / 4)

¹⁰⁰Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1068.

¹⁰¹Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 322.

¹⁰²Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 116.

2.3.6.3. Eğlence Mekânları

2.3.6.3.1. Gülbahçesi

En çok zikredilen yer olan gül bahçesi güzelliği, rengi, kokusu gibi özellikleriyle öne çıkar. Bahar gelmiştir, bir yandan bütün çiçekler gül bahçesini kaplamıştır, bir yandan da bülbül güle şakırmaktadır. Bu geçici aleme canlılık veren güzellikler hem sevgiliyi hem de âşıkları heyecanlandırmaktadır. Bu güzellikler âşık için yanında sevgilisi olunca anlamlıdır. Yoksa gül bahçesi onun için zindana eşdeğerdir. Gül bahçesinde âşık, bülbül gibi aşkı dile getirir, şiirleri ile bülbül gibi şakır.¹⁰³

Gül bahçesi, âşık için sevgili ile olduğu zaman anlamlıdır. Âşık yeri gelir gül bahçesindeki en güzel olan gülü sevgiliye benzetir, yeri gelir bu gül bahçesini sabahlara kadar sohbet meclisi olarak kullanır. Âşık için gül bahçesi bir nev'i aşka niyet için bir meclistir:

Künc-i gamda nice bir nâle vü feryâd idelüm

Mey-i nâbile gelün 'azm-i gülistâ idelüm

İçelüm gönümüzi gül gibi handân idelüm

'Aşkile kendümüzi 'âleme destân idelüm

Köhne 'âlem yeñilendi yine nevrüz oldı

Gül gibi sâgar-ı mey encümen-efrüz oldı

(msdds 1 / 4)

Viridi şükûfeler çemene dehre zîb u fer

Bir güne câ ile şalınmağda her şecer

Gel ey haķîm dîde-i 'ibretle kı1 nazar

Gülşende güne güne nedür bu şükûfeler

Âb u hevâsı bir çamunuñ bâğbânı bir

(thms 3 / 3)

¹⁰³ Melike Erdem Gündüz, *Ahmedi Dîvânı'nın Tahlili*, İstanbul 2001, s. 129.

2.3.6.3.2. Meyhane

İçki içilen mekân.¹⁰⁴Divân şâirleri harabat kelimesini “meyhane” anlamıyla kullanmışlardır. Sevgilinin kırmızı şarabı andıran dudakları rengi itibariyle alakalıdır ve bir harâbâttır. Eskiden meyhânelerin kuytu, rutûbetli, mahzen ve bodrum katları gibi ve gizli işletilen yerler olarak ele alınırken Divân edebiyatında meyhane ehlinin gönüllerini hoşnut ettikleri olarak kullanılmaya başlanmıştır. Divân şâiri aşk sarhoşu olduğu için meyhane üzerinde çok durmuştur. Âdeta orada ikinci bir hayâl alemi kurmuştur. Hayatın zorluklarını, gamlarını ve kederlerini unutturmak için meyhâne bir sığınak olmuştur.¹⁰⁵ Mutasavvıflar harâbâtı bir tekke olarak ele alırlar ve orada ilahî aşk şarabının içilip sarhoş olunduğunu söylerler.¹⁰⁶

Allah aşkının sunulduğu yer olan meyhanede bu aşkla hemhâl olmamak ne mümkündür. Âşıkları sarhoş eden mey değil zaten içlerinde olan aşklarıdır. Nitekim şarap aşkı ortaya çıkarmaya vesile olan bir araç olarak düşünülebilir:

Şanmañ bizi kim şîre-i engûr ile mestuz

Biz ehl-i harâbatdanuz mest-i elestüz

(terkib-i bend 1 / 1)

Âşıkların Allah’a varma yolunda gittikleri yer meyhane de olsa orası âşıklar için Allah’a ulaşma yeridir ve Allah’a ulaşma niyetindedirler:

Biz mest-i mey-i mey-gede-i ‘âlem-i cânuz

Ser-ħalka-i cemiyet-i peymâne-keşânuz

(terkib-i bend 1 / 1)

2.3.6.3.3. Çemen

Otlarla örtülü yerin adıdır¹⁰⁷ Divân edebiyatındaki seyr ve temâşâ yerlerindedir. Sebz, sebze-zâr ve merg-zâr gibi şekillerde kullanılan kelime, yeşil otlarla dolu kır, bayır anlamında kullanılmaktadır. Bağ için geçerli olan bütün

¹⁰⁴Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1083.

¹⁰⁵Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 204.

¹⁰⁶Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 204.

¹⁰⁷Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 286.

özellikler hemen hemen çemende de vardır. Her ikisi de anlam bakımından birbirini tamamlamaktadır.¹⁰⁸

Lebi yâdıyla haṭ-ı sebzine yâruñ nazâr it

Haṭı var bâde-i gül-rengile seyr-i çemenüñ

(G. 2 / 6)

Böyle demlerde ki gül tâze vü sâğar terdür

Bâd-ı enfâs-ı Mesîhâ gibi cân-perverdür

Ġonca hem-şoḫbet-i murgân-ı zebân-âverdür

Bağ u râğa açıl ey dil ki ‘aceb demlerdür

Köhne ‘âlem yeñilendi yine nevrüz oldı

Gül gibi sâğar-ı mey encümen-efrüz oldı

(msdds 1 / 2)

2.3.7. Hayvanlar

2.3.7.1. Bülbül

Genel olarak kuş unsuru âşığa ait hususlar için kullanılmaktadır. Divân şiirinde en çok ele alınan kuş, bülbüldür. Ağlayan, inleyen, sevgilisine hayranlığını güzel sözlerle ifade eden bir âşık sembolüdür.¹⁰⁹

Hüsni reşk-i huld olanlar meyl ider gülden yaña

Gül nice meyl eylesün bîçâre bülbül den yaña

(G. 9 / 1)

Hezârân ğoncaya gülşende bir bülbül olur ğüyâ

Seni gör kim hezârân bülbülüñ dara-yı ey gül-i ra’nâ

(G. 15 / 1)

¹⁰⁸Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 103.

¹⁰⁹Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 484.

Dem-sâz olup kumrılara ‘uşşâkâ şavtın diñledür

Her cüybâr olmuş bugün bir ‘andelîb-i hoş-nevâ

(G. 2 / 2)

2.3.7.2. Papağan

Papağan, dudu kuşu. Divân şiirinde ayna ve şeker ile birlikte anılmaktadır. Renkli bir kuş olması da zaman zaman dile getirilmektedir.¹¹⁰

Eylemez kaç’-ı nazar la’l-i lebûñden Rûhî

Beñzer ol tûñi-i güyâ ki şeker gözedür

(G. 153 / 7)

2.3.7.3. Doğan

Kuş avlamak üzere alıştıran ince ve keskin pençelere sahip olan yırtıcı bir kuştur.¹¹¹

Zülfüñe öykinmek istermiş hümâ ammâ ne sūd

Böyle yüksekden uçan şehbâz ile pervâz güc

(G. 65 / 2)

2.3.7.4. Hüma

Akdeniz adalarında yaşayan, üreyen bir tür kuş, cennet kuşu olarak da bilinir.¹¹² Kanat açıp uçuşması, saadet ve ikbal getirmesi yönüyle devlet kuşu, talih kuşu da denilir.¹¹³ Cennet kuşu, Kaf dağında, Okyanus adalarında veya Çin’de yaşadığına inanılan efsanevî bir kuştur. Serçeden biraz büyük, yeşil kanatlı, sarı gagalı, boz saksaganı andırmaktadır.¹¹⁴ Eskiden bir meydanda hümâ uçurulur ve kimin başına konarsa o kişi padişah olurmuş. Bu bakımdan hümâ bir devlet kuşu olarak da bilinir. Yine hümâ göklerde uçunca gölgesi kimin başına düşerse o kişi ilerde padişah olurmuş. Bu kuşun ayaksız olduğu ve dirisinin ele geçmediği de söylenir. Yani bu şekilde pek çok rivayete rastlama ihtimali oldukça yüksektir. Edebiyatımızda refâh,

¹¹⁰Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 461

¹¹¹Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 356.

¹¹²Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 662.

¹¹³Tolasa, *Ahmet Paşa’nın Şiir Dünyası*, s. 489.

¹¹⁴Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 277.

kudret ve mutluluğa giden bir baht açıklığının sembolü olarak anılır. Çok zaman Anka kuşu veya Sîmurg ile karıştırılmıştır.¹¹⁵

Sevgili Hüma kuşuna benzetmiştir. Yüksekte uçan doğana bile hükmettiği hususunda âşığa hükmettiği de akıllara gelmektedir:

Çeşmi bir âhûdur ammâ şayd-gâh-ı ‘aşğda
Eylemişdür nice bin şehbâz hümâ-pervâzı râm

(G. 271 / 2)

Yine aynı şekilde Hüma bir benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır. Âşığın iki gözü de sevgilinin yüzünü yer bilmiştir ve kirpikleri yüzünde kanat çırpılmaktadır:

Uçar evc-i ruhuñda bir hümâdur çeşm-i giryânum
Çanatlardur iki cânibde şaf şaf aña müjgânum

(G. 281 / 1)

2.3.7.5. Kumru

Güvercinden küçük, boz renkli ve gerdanında siyah halka buluna bir kuştur.¹¹⁶

Dem-sâz olup kumrılara ‘uşşâkâ şavtın diñledür
Her cüybâr olmuş bugün bir ‘andelîb-i hoş-nevâ

(G. 2 / 2)

2.3.7.6. Zümrüdüanka

Güneş ve ateşten yaratıldığına ve semanın dördüncü katında yaşadığına inanılan efsanevi bir kuştur.¹¹⁷ Kafdağında yaşadığı varsayılan, tüyleri renkli, yüzü insana benzer, asla yere konmayıp dâimâ yükseklerde uçan ve kendisinde her kuştan bir alâmet bulunduran, adı var ancak kendi yok olan bir kuş türüdür. Boynu uzun

¹¹⁵ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 229.

¹¹⁶Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 934.

¹¹⁷Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1883.

olduğu için “anka” adıyla; avlarını kapıp uzaklara doğru uçtuğu için de “mugrib (anka kuşu)” sıfatıyla anılır.¹¹⁸

Efsâneye göre anka dişi bir kuşmuş. Allah bu kuş için bir erkek yaratmış ve çoğalmışlar. Sonra Necid ve Hicaz taraflarına yayılmışlar. Anka o yöredeki hayvanları birer birer alıp götürürmüş. Sonra sıra çocuklara gelmiş. O zaman Ashâb-ı Ress onu, peygamberleri Hanzale b. Safvan'a şikâyet etmişler. O da dua etmiş ve anka kuşu nesli ile birlikte yıldırım çarpması sonucu ölmüş. Yine başka bir rivayete göre anka, cennet kuşuna benzer yeşil bir kuşmuş. Bu yüzden ona “zümrüdüanka” denilirmiş. İranlıların ankaya üzerinden otuz kuştan birer renk ve alâmet bulundurduğu için sîmurg veya sîreng dedikleri anka kelimesinin de eski Oğuzcada anmak (an-) kökünden “birşey hatırlatan resim” anlamına geldiği düşünülürse, zümrüdü ankanın “sîmurga benzeyen, simurgu andıran” anlamında simurg-ı anka tamlamasından bozularak dilimize yerleştiği düşünülebilir. Anka, halk arasında devlet kuşu olarak bilinen hümâ ve musikî kuşu olan Kaknûs ile çokça karıştırılmıştır.¹¹⁹

Gönül, Zümrüdüanka kuşu gibidir. Sevgiliyi gördüğü an kanat çırpırmaya başlar ve yerinde duramaz. Deli divâne olan âşığı da zabt etmek kolay değildir:

Murg-ı dil'anâdur olmaz degme bir rişteyle bend

İster ol zülf-i semen-bû gibi bir müşkîn kemend

(G. 84 / 1)

2.3.8. Melekler

Allah katında bulunan ve nur olarak yaratılan varlıkların her birine verilen addır.¹²⁰ Nurdan yaratılmış olan melekler dişi ve erkek değildirler, yemezler, içmezler, uyumazlar. Özellikleri yaratılan başka hiçbir varlığa benzemez. İlahî emirlerin gerçekleştirilmesinden sorumludurlar. Allah bunlara kudret vermiştir. Daima zikir içindedirler. Bunların içinden 4 tanesi (Cebraîl, Mikaîl, İsrâfil, Azraîl) büyük melekler olarak bilinir. Kirâmen kâtibîn, Münker-Nekir ile Rıdvân da diğer meleklerden ayırdır ve üstün tutulmuşlardır. Melekler gece-gündüz sürekli Allah'a

¹¹⁸ Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 102.

¹¹⁹ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 34.

¹²⁰ Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 1047.

ibadet edip O'nun emri ile iş görürler. Kendilerine emrettiği hususlarda asla asî olamazlar. Kur'ân-ı Kerîm'in birçok yerinde meleklerden bahsedilir (Bakara /30, 31, 34, 98, 102, 161, 177,210, 248, 285; Âl-i İmrân/18,39, 42, 45, 80, 87, 124, 125 vs.).¹²¹ Divân şiirinde birçok yönleriyle ele alınan melekler en çok sevgiliye benzetilmişlerdir. Melek huylu, melek yüzlü sevgiliyi melekler överler. Hatta bazen şâir kendisini de meleğe benzetir. Sanki melekler ona alkış tutar, duâsına âmin derler.¹²² Bunun yanı sıra sevgilinin kendisi adeta bir melektir. Güzelliği itibariyle melekleri bile kendisine hayran bırakmaktadır.¹²³

Şair gördüğü ve şiirine konu edindiği şahsın, yüzünün nur gibi parlaklığını ifade için nur yüzlü bir meleğe benzetiyor. Bu yüz öyle bir güneştir ki bütün âlem onun ayı gibidir. Ay nasıl ışığını güneşten alıyorsa; cihan da güzelliğini onun melek gibi güzel yüzünden almaktadır:

Gezersin kâmet-i yâdıyla dün servi görüp şandum

Libâs-ı sebz ile gülzâra gelmiş ol melek-sîmâ

(G. 15 / 4)

Şüretde nola zerre isek ma'nîde yūhuz

Rūhu'l-ḳudsūñ Meryem'e nefh itdügi rūhuz

(terhib-i bend 12 / 1)

2.3.9.Şahsiyetler

2.3.9.1.1. Peygamberler ve Dini Şahsiyetler

Haber getiren; Allah'ın buyruklarını insanlara haber veren, rasûl, nebi anlamlarında kullanılan yüce kimse.¹²⁴

Dünya işine kendisine dert sayan kimselere sitem ederek Allah'ın ve O'nun peygamberlerinin varlığından haberdar etmeye çalışmaktadır:

¹²¹Bakara /30, 31, 34, 98, 102, 161, 177,210, 248, 285; Âl-i İmrân/18,39, 42, 45, 80, 87, 124, 125.

¹²²Pala,*Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 303.

¹²³Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 16.

¹²⁴Pala,*Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 380.

Didüm ne şatarsuz ne alursuz ni virürsüz

K'asla dilünüzde ne nebī var ne ħod Allah

(terhib-i bend 9 / 3)

2.3.9.1.1.1. Hz. Yusuf

Yakup Peygamber'in on iki oğlundan biridir. Kardeşlerinin en güzeli ve aklısı olan Yusuf, kardeşleri tarafından kuyuya atılmış ve "Yusuf'u kurt yedi" diyerek babalarını aldatmışlardır. İşte Yusuf bu kuyudan oradan geçen bir kervan tarafından çıkarılmıştır.¹²⁵ Kur'ân-ı Kerim'de kendi adı ile bir sure vardır. Yusuf Suresi 111 ayettir.

Ol Yūsuf-ı şânī ki güzeller güzelidür

Gün gibi bugün yer yüzünüñ bī-bedelidür

(G. 100 / 1)

En çok adı geçen peygamberlerden olup bu isimle ele alınan vasıf güzelliğidir. Hz. Yusuf'un güzelliği dillere destan olan bir güzelliğidir. Peygamberler arasında güzelliğiyle nam salmıştır, asırlar boyunca adeta güzelliğin simgesi olmuştur.¹²⁶ Rivayet edilmiştir ki Allah (c.c) güzelliği tek parça olarak yaratmış ve sonra 100 parçaya bölmüştür. Bu yüz parçanın doksan dokuz parçasını cennete, bir parçasını da dünyaya indirmiştir. Dünyaya indirdiği bu bir parçanın da yarısını Yusuf'a yarısını da bütün dünyaya lütufetmiştir. Sevgili de âşığın gözünde Hz. Yusuf kadar güzeldir. Hatta cihanın ikinci Yusuf'udur:

Eger vâdī-i firkatde ağarsa giryeden çeşmi

Yine Ya'kūb-ı dil ol Yūsuf-ı Ken'âne incinmez

(G. 191 / 4)

2.3.9.1.1.2. Hz. Musa

İsrailoğulları'na gönderilen peygamberlerden üçüncüsüdür. İsrailoğulları'ndan İmran'ın oğludur. Allahü teala ile konuştuğu için O'na

¹²⁵ Gölpınarlı, *Nesimi Usuli, Ruhi Hayatı Sanatı Şiirleri*, 1953.

¹²⁶ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 28.

“Kelimullah (Cenab-ı Hakk'ın hitab eylediği zat)” denilmiştir.¹²⁷ Kelimullah olması bakımından teşbih unsuru olarak ele alınmıştır.¹²⁸ Mısır'da doğmuş ve yaşamıştır. Hz. Musa Yakub Peygamber'in soyundandır. Harun'un ise kardeşidir.

“Ey Ruhi! Bu mucizevi nazım ile ben zamanın Musa'sıyım. Kalbini (Hz. Musa'nın Allah ile konuştuğu) Eymen vadisi, ondaki yara da vadideki (Hz. Musa'ya görünen) ateştir.” Şeklinde nesre çevrilmiş olan beyitte şair kalbini vadi-i Eymen'e, kalbindeki yarayı da: vadideki Allah'ın tecelli ettiği ateşe benzetmiştir. Bu beyitte verilen bilgiler ışığında Ruhinin, Allah'ın kendi kalbine tecelli ettiğini ve ilahi ilhamla şiiirler yazmış olduğunu vurgulamaya çalıştığı söylenebilir.¹²⁹

Bu mu'ciz nazm ile Ruhi ben ol Musa-yı vaktim kim

Derunum vadi-i Eymen 'dür anda nardur dağum

2.3.9.1.1.3. Hz. Hızır

Kaynaklara göre, Hz. Mûsâ döneminde yaşamış ve peygamber olması muhtemel olan, hikmet ve ilim sahibi bir şahsiyettir.¹³⁰ Kur'ânı Kerîm'de, Hızır (a.s.)'in isminden açıkça bahsedilmemektedir. Ancak Kehf Sûresi'nin 60-82. âyetlerinde yer alan Hz. Mûsâ ile ilgili kıssadan “Katımızdan kendisine bir rahmet verdiğimiz ve kendisine ilim öğrettiğimiz kullarımızdan bir kul...” diye sözü edilen şahsın Hızır (a.s.) olduğu anlaşılmaktadır.¹³¹ Çünkü bizzat Efendimiz (sav) den gelen sahîh hadislerde bu şahsın Hızır olduğu açıkça belirtilmiştir:

‘İsî-dem Rûhî-lağab u hızır-hayâtuz

Deryâ-yı şîfât içre gör ki ne zâtuz

(terhib-i bend 12 / 8)

Zevk-ı vişâluñ ile geçen gün hayât-ı Hızır

Derd-i firâkuñ ile geçen lağza ‘ömr-i Nûh

(G. 73 / 4)

¹²⁷ Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 364.

¹²⁸ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 29.

¹²⁹ Öztoprak, *Ruhi'nin Şair Anlayışı*, s. 17.

¹³⁰ Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 268.

¹³¹ Kehf /60-82.

2.3.9.1.1.4. Hz. Nuh

İdris aleyhisselam'dan sonra gelen peygamberdir. Tufan hadisesi ile birlikte görünür. Tufan âşığın gözyaşları olarak değerlendirilir.¹³² Peygamberlerin büyükleri olan ve kendilerine « Ülü'l-azm » (azm edilen) denilen altı peygamberden ikincisidir. Bu altı büyük peygamber şunlardır: Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve peygamberimiz Muhammed Mustafa. Bunun nedeni kavminin Nuh tufanı diye adlandırılan gazap ile cezalandırılmalarındandır.

Zevk-ı vişâluñ ile geçen gün hayât-ı Hızr

Derd-i firâkuñ ile geçen lahza 'ömr-i Nūh

(G. 73 / 4)

2.3.9.1.1.5. Hz. Ali

Sahabe'den, aşere-i mübeşşereden, dördüncü halifedir.¹³³ İslam Devleti'nin 656-661 yılları arasındaki halifesidir. İslam peygamberi Muhammed'in hem damadı hem de amcası Ebu Talib'in oğlu olan Ali, Efendimiz (sav)'in İslam'a davetini kabul eden ilk erkektir. Sünni İslam'a göre Ali, dört halifenin sonuncusu, Şii İslam'a göre ise imamların ilki ve Efendimiz (sav)'in hak vârisidir. Şii ve Sünni İslam arasındaki farklılaşmanın ana nedeni Efendimiz (sav)'in gerçek vârisinin kim olduğu konusundaki görüş farklılığından ileri gelmektedir.¹³⁴

Hakkında ulaşabileceğimiz bilgiler bunlarla sınırla kalmamakla beraber pek çok peygamberimiz çeşitli özellikleri vasıtası ile divân şiirine konu olmuşlardır:

Bağdâd şadefür güheri dür-i Nef' dür

Yanında anuñ dürr ü güher seng-i hazef'dür

(terkiib-i bend 4 / 8)

2.3.9.1.1.6. Hz. Hüseyin

İslâm peygamberi Muhammed'in torunu olan Hz Hüseyin, dördüncü Hâlife olan Ali bin Ebu Talib'in oğludur. Annesi, Muhammed'in kızı Fatıma Zehra'dır. On

¹³² Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 24.

¹³³ Ercilasun, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 1985.

¹³⁴ Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 99.

İki İmâmlar'ın üçüncüsü olan Hüseyin bin Ali, İslam Devleti'nin bir Emevî saltanatına dönüşmemesi için mücadele vermiş ve Emevîler tarafından öldürülmüştür. Soyundan gelenler Hüseyinî ya da Seyyid olarak tanınmaktadırlar.

Ȧoludur vech-i Ħasenlerle cihân kim ammâ

Ey Ħüseyinüm seni biz cümleden aĦsen bilürüz

(G. 184 / 2)

2.3.9.1.1.7. Hz. Yakup

İbranilerin din büyüğü ve atasıdır. İslamiyet'e göre peygamberdir. Babası İshak, amcası İsmail, büyükbabası İbrahim'dir. Yusuf'un babasıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de bazı yerlerde İsrail ismi Yakup yerine kullanılmıştır. Bu nedenle Yakup'un on iki oğlunun soyundan gelenlere “İsrailoğulları” denir.

Hz. Yakup çok sevdiği oğlu Hz. Yusuf'tan Ayı kalınca onun hasretiyle Külbe-i Ahzan (hüzünler evi) denilen kulübesine çekilerek yıllarca ağlamış, gözleri kanla dolmuş ve sonunda ağlamaktan gözleri görmez olmuştur.¹³⁵Sevgilisinden ayrı düşüp hasretle kan ağlayan âşık (şair) da aynı kadere sahip olduğu için kendisini Hz. Yakup' a benzetir:

Şabruma inşâf iderdi Ħazret-i Yakub eger

Bir letâfetle göreydi sen büt-i sî-teni

(G. 379 / 2)

2.3.9.1.1.8. Hz. Eyüp

İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden Hazret-i İshâk'ın oğlu İys'in neslindedir. Kendisine yedi kişi îmân etti. Yüzkırk sene yaşadı. Sabrı ile insanlık tarihinde darb-ı mesel olarak anılan Eyyûb aleyhisselâm, Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmiştir.¹³⁶

Dünya dönmeye başladığından bu yana aşk, varolagelen en yoğun duygudur. En eski dönemlerden itibaren sözlü ve yazılı edebiyatın en çok işlediği konu aşktır. Aşk, divân şiirinin vazgeçilmez konusudur. Divân edebiyatında aşk, ıstırap ve acı doludur. Divân edebiyatında aşk, ilacı bulunmayan bir derttir; fakat divân şairleri

¹³⁵Levend, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, s. 647.

¹³⁶Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 224.

bu derde sahip oldukları için mutludurlar. Divân edebiyatı eserlerinde aşklar platonik, sevgili vefasız ve zalimdir. Âşık olan kişi ise her zaman bahtsızdır. Aşk, sevilenin (âşık olunanın) zalimliği ve acı çektirme isteği; seveninse (âşığın) bahtsızlığı ve acı çekmesi üzerine kurulmuştur. Bütün bunlar, sevenin sevdiğine kavuşmasına engeldir ve bu kavuşamama durumu, aşkı daha da yüceltmıştır. Bu yüce aşkı katlanılması gereken meşakkatli bir yol âşığı beklemektedir. Bu sebepten âşıkta bulunması gereken özellik sabırdır:

Ümmîd-i vişâluñ eyleyen bîçâre

Eyyüb gerek şekîbde vü 'ömrde Nūh

(rubaiyyat 8)

2.3.9.1.1.9. Hz. İsa

Divân şairleri, şiirlerinde kendilerini bazen bir peygambere benzetirler. Bu peygamberlerin başında Hz. İsa gelir. Şair şiiriyle, bir yandan kelimeleri diğer yandan da ölü gönülleri diriltip canlılık verdiği için kendini Hz. İsa'ya benzetir. Böylece şiirinin ne kadar etkili olduğunu vurgulamaya çalışır. Kur'an-ı Kerim'de bahsedildiği üzere Hz. İsa ölüleri diriltir, hastaları iyileştirir, körlerin gözünü açardı. Bir keresinde çamurdan yaptığı kuşa ruhundan üfleyerek onu uçurduğu rivayet edilir. Allah'ın verdiği güç ve müsaade ile insanları hayrette bırakan bu mucizeleri gerçekleştirirdi. Şairler de tıpkı Hz. İsa gibi ölü harfleri anlamlı hale getirir, bunlarla miskinleşmiş ölü ruhları uyandırır ve ölüden farksız yaşayan insanların ruhuna can üfleyerek onları canlandırır. Şairlerin de sahip olduğu ruh verme kabiliyeti Allah vergisidir ve O'nun izni ile gerçekleşir.¹³⁷

Suhandâ İsi-i vaktem bana müsellemdür

Kelam-ı mevhibet asar u ruh-bahş enfâs

2.3.9.1.2. Destan Şahsiyetleri

2.3.9.1.2.1. Ferhâd ile Şirin

İran edebiyatı mesnevî konuları arasında önemli yer tutan Ferhad ile Şirin hikayesinin baş kahramanlarından olan Ferhad, Şirin adlı sevgilisini elde etmek için bir dağı yaran ve o şehre getiren, fakat Şirin öldü denildiği vakit kendisini öldüren bir

¹³⁷Öztorak, *Ruhi'nin Şair Anlayışı*, s. 15.

delikanlıdır. Sonra Şîrin de intihar etmiştir. İran halk hikâyesi olan ve bizim de edebiyatımıza akseden hoş bir hikâyedir.¹³⁸ Hüsrev ü Şîrîn olarak da bilinen hikâye Divân edebiyatında da mesnevî konusu olarak işlenmiştir. Halk edebiyatında daha çok Ferhâd ile Şîrîn adıyla anılan hikâyenin özetinden bahsedecek olursak eğer şöyledir:

Erkek çocuk bırakmadan ölen Ermen hükümdarının yerine Mehin Bânû adlı kızı geçer. Mehin Bânû'nun Şîrîn adlı bir kızkardeşi vardır. Mehin Bânû, Şîrîn için bir köşk yaptırır. Bihzâd adlı bir ressam bu köşkü güzel resimlerle süslemektedir. Bihzâd'ın Ferhâd adlı bir oğlu vardır. Ferhâd babasıyla çalışırken Mehin Bânû ona âşık olur. Oysa Ferhâd da Şîrîn'e tutulmuştur. Arada bir Ferhâd ile Şîrîn gizlice buluşurlar. Şîrîn birgün aşkı için Ferhâd'dan şehrin dışındaki bir pınarın köşke bağlanmasını ister. Ancak arada “Bisütûn” adlı bir dağ vardır. Bazı varyantlarda pınar, yerini mandıraya bırakır. Şîrîn de mandıradan sarayına taze süt akıtılmasını ister. Ferhad saray bekçiliğine tayin edilmek şartıyla bu görevi kabul eder. Mimar mühendis olan Ferhâd büyük külüngüyle dağı delmeye başlar. Mehin Bânû Ferhad'ın Şîrîn'i sevdiği için onu hapse attırsa da bir müddet sonra gördüğü bir rüyâ üzerine onu serbest bırakır. Karamsarlığa kapılan Ferhâd ise dağda bir mağara açıp oraya Şîrîn'in resimlerini çizer ve yalnız yaşamağa başlar. Bu arada Hüsrev'in babası olan Hürmüz Şîrîn'i Ferhâd'a almak için Mehin Bânû ile savaşıyor. Hürmüz'ün oğlu Hüsrev ise Şîrîn'e âşık olur ve hastalanıp yatağa düşer. Nihayet Ferhâd dağı delmeğe devam eder. Tam dağı deleceği sırada Hüsrev'in dadısı Ferhâd'ın yanına gelip ona “Oğlum sen burada uğraşıyorsun ama Şîrîn öldü.” der. Ferhâd bir âh çekip olanca gücüyle koca külüngü başına indirir ve ölür. Şîrîn bunu haber alınca sevgilisinin ölüsü başında ağlar ve belindeki hançer ile canına kıyar. Hüsrev'in dadısı ise dağdan inen bir aslan tarafından parçalanır.

İlk Hüsrev ü Şîrîn mesnevisi Genceli Nizamî tarafından ele alınmıştır. Şiirlerde Hüsrev, Ferhâd ile Şîrîn adları, Leylâ ve Mecnûn kadar sık kullanılmıştır. Halk edebiyatında manzum veya mensûr olarak işlenen konu, divân şiirinde daha çok manzûm olarak işlenmiştir. Şîrîn kelimesinin tatlılıkla ilgili anlamlarından faydalanılarak daha çok “dehân (ağız)” kelimesiyle birlikte kullanımı sık görülmektedir. Bu meşhur aşk hikâyesinin diğer kahramanları da şiirlerde çeşitli

¹³⁸ Abdülbaki Gölpınarlı, *Nesimi-Usuli- Ruhi Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, İstanbul 1953.

yönleriyle anılırlar. Kaynaklarda geçen önemli başka bir konu da bu hikâyede geçen isimlerin daha çok isimlerin anlam bakımından tevriye oluşturmalarıdır. Hüsrev “padişah, hükümdâr” anlamlarıyla sevgiliyi ve kudreti; Şîrîn, “tatlı” anlamıyla sevgilinin dudağı, ağzı ve sözü ile bazen âşîğın canını karşılar. Şâirlerimiz daha birçok yönlerden bu aşk masalından sözedebilirler.¹³⁹

Yüzyılladır bilinegelen Ferhad ile Şîrin hikayesinde Ferhad’ın şöhreti aşkı ile dağları delmesindedir. Şair aşkının yüceliğini Ferhad ile kendini kıyaslayarak dile getirmeye çalışmıştır:

‘Ömrin geçirüp küh-ı belâda dil-i şeydâ

Ber-hem-zen-i hengâme-i Ferhâd olayın dir

(terkib-i bend 4 / 4)

Şair aşkı için can veren Ferhad’a rakip olmaktan öte bu sefer Ferhad’ın cesaretine imrendiğini dile getirmektedir.

Ferhâdadur zamânede reşküm ki yâr için

Cân virdi âhîr olmadı ağyâra âşinâ

(G. 32 / 4)

2.3.9.1.2.2. Leyla İle Mecnun

İslam edebiyatlarında mesnevi konusu olan dillere destan bir aşk hikayesidir. Bu iki isimden Leyla maşuk, Mecnun ise âşık timsali olarak şöhret kazanmıştır.¹⁴⁰ Hikaye kahramanlarının gerçek kişilikler olduğu sanılmaktadır. Bir rivayete göre Mecnun, şair Kays b. Mülevvaha'l- Âmirî'nin lakabıdır ve bu hikâyeye onun şiirlerinin yorumundan meydana geldiği şeklindedir. Ancak onun Emevi ailesinden olup amcasının kızını seven bir genç olduğunu ileri sürenler de vardır. Hikayenin konusunu özetleyecek olursak kısaca şudur:

Necid çöllerinde, Beni Âmir kabilesinden Kays ile Leyla daha çocukken birbirlerini severler. Dedikodular çoğalınca Leyla'nın annesi kızını çadırına kapatır.

¹³⁹Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 162.

¹⁴⁰Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 74.

Kays ise sevgilisini göremeyince, üzüntüyle aklı başından gider ve sahralara düşer. Bir müddet sonra da Mecnun (deli) diye anılmağa başlar. Kays'ın babası oğlunun derdini öğrenince Leyla'yı ailesinden isterse de Kays mecnun olduğu için kızı vermezler, Bunun üzerine babası, iyileşmesi için onu Ka'be'ye dua etmeye götürür. Fakat Kays, derdinin çoğalması ve aşkının artması için duada bulunur. Duası kabul olunmuştur. Babası çaresizlik içinde evine döner. Mecnun ise çöllerde yabani hayvanlarla dostluk kurup arkadaşlık eder. Bu arada yanık aşk şiirleri yazmaktadır. Nevfel adlı bir Arap beyi onun şiirlerini okur ve acıklı hâline bir son vermek için Leyla'yı babasından tekrar ister. Kızı iyilikle alamayınca da ordusunu toplayıp Leyla'nın kabilesi ile savaşa girişir. Mecnun Leyla'yı o denli sevmektedir ki ona ait hiçbir şeye zarar gelmesini istemez ve Leyla'nın kabilesi, savaşı kazansın diye duada bulunur. Nevfel yenilir. Ancak bu mağlubiyeti nefesine yediremeyip tekrar savaşa başlar. Bu defa galip gelir; ama Mecnun'un duasını öğrendiği için kızı almadan çekip gider. Sonra Leyla'yı İbn Selâm adlı biriyle evlendirirler. Leyla ise Mecnun'un aşkına sadık kalmak için bir yalan uydurur ve kocasına, çocukluğundan beri bir cin tarafından sevildiğini, eğer ona el sürerse cinin her ikisini de öldüreceğini söyler. Böylece adamı kandırıp kendisinden uzak tutar. Bir müddet sonra Mecnun'un intizarları sonucu İbn Selâm ölür. Serbest kalan Leyla Mecnun'u aramaya çıkar. Çölde onu bulursa da Mecnun onu tanımaz ve visale gücü olmadığını bildirir. Çünkü artık bütün maddi varlıklarla ilgisini kesmiş ve manevi bir aşk ile sarhoş gezer olmuştur. Leyla umutsuz bir hâlde geri döner. Bir müddet acı çektikten sonra da ölür. Bunu haber alan Mecnun, Leyla'nın mezarına koşar ve orada kendisinin de ölmesi için Tanrı'ya yakarır. Yakarışı kabul edilir ve son nefesinde “Leylâ!” diyerek can verir. Sevgilisi ile cennette buluşurlar.

Türk edebiyatında çok fazla şair bu konuyu işlemiştir. Bunların çoğu Nizami'nin etkisi altında yazılmıştır. Ancak Ali Şir Nevai ile Fuzuli, hikayeye yeni bir ruh kazandıran şairlerdir. Türk edebiyatında bu hikayeyi ilk defa yazan şair Şahidî'dir. Sonra sırasıyla Ali Şir Nevai, Hamdullah Hamdi, Ahmed Rıdvan, Behiştî, Kadimi, Celalzade Salih, Celili, Sevdayi, Fuzuli, Larendeli Hamdi, Halîfe, Kul Atâ Azerî ve Türkmen şairi Andelîb ile Azeri şairi Nâkâm'ın Leylâ ve Mecnûn adlı mesnevileri gelir. Bunlardan başka henüz ele geçmeyen Leyla ile Mecnun mesnevileri de bulunmaktadır.

Hikaye, edebiyatımızı da etkilemiş, halk hikayesi geleneğine uygun olarak yalın bir dille ve resimli olarak da basılıp diden dile dolaşmaya devam etmiştir.¹⁴¹

Eylemekdi kaçdı Kaysı kûy-ı Leylâdan yaña

Eylemezdi yok yere feryâd şahrâda ceres

(G. 197 / 2)

Dillere destan olmuş, anlattıkça susulmayan, dinledikçe doyulmayan bu efsane, olgunlaşa olgunlaşa maddeden sıyrılıp tamamen ruhî bir hayranlık uyandıran bir mahiyet almıştır. Gittikçe maddeden ayrılıp tamamıyla ruha ait bir keyfiyet haline gelen ulvî bir aşkın ifadesinin özeti olmuştur. İşte Kays'ın Leyla'ya olan aşkı onu hakiki, mutlak aşka yöneltmiştir. Netice olarak Kays'ın feryat ve figânı bir zulüm olarak değil bir tasavvufa yönelişin en mühim tacı olarak düşünülmelidir:

Yok şafâsı vâdi-i ğurbetde şanmañ kim ider

Ğuşşa-i Leylâ ile Mecnûn-ı gam-fersâ şafâ

(G. 35 / 4)

2.3.9.1.2.3. Vamık ile Azra

İran ve Türk edebiyatlarında klasik mesnevilerin konusunu oluşturmaktadır. Bir şark hikayesinin kahramanıdır. ¹⁴² Aslı Pehlevîce olan bu aşk hikâyesi Sasanîler zamanında yazıya geçirilmiştir. İlk defa Unsurî tarafından mesnevi biçiminde yazılmıştır. Vâmık u Azrâ hikâyesi, yazıldığı dönemden itibaren geniş bir ilgi uyandırmış, İranlı ve Türk şâirlerinin bu hikâyeyi yeniden kaleme almalarını sağlayıp yeni meyvelerin tohumu serpilmiştir.¹⁴³ Hikâyenin çıkış noktasını Yunan edebiyatında arayan bazı doğu bilimcilere göre eser, önce Arabistan'a, oradan da İran'a geçmiştir. Bu görüşü öne sürenler Vâmık (âşık) ile Azrâ (bâkire, üzerinde yürünmemiş kum) kelimenin Arapça oluşlarına dikkat çekerler. Hikâyenin çıkış noktasındaki değişik görüşlere rağmen eser ilk defa doğulu bir cephe ile ve gittikçe İslâm'a adapte edilerek işlenegelmiştir.¹⁴⁴

¹⁴¹Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 288.

¹⁴²Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 76.

¹⁴³Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 493.

¹⁴⁴Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 485.

Biz o meyden kılmışuz humlar tehî kim nûş idüp

Bir kadehden Vâmık u Ferhâd serhoş oldılar

(G. 145 / 5)

2.3.9.1.3. Tarihi Şahsiyetler

2.3.9.1.3.1. İbrahim Edhem

Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre, İbrahim bin Ethem, meşhur âlimlerinden ve evliyânın büyüklerindedir. Miladi 714'te Belh şehrinde doğup, 779'da Şam'da vefât etmiştir. İsmi, İbrâhim bin Edhem bin Mansûr, künyesi Ebû İshâk'tır. Bağdât, Şâm ve Hicaz'da meşhur olmuştur. Üç kıtanın âlimlerinin çoğundan ilim öğrenip İmâm-ı A'zam hazretlerinin sohbetleriyle olgunlaşmıştır. Dinde fıkıh bilgisine sahip ve din alimi olmuştur. Rumlarla yapılan cihadlara katılmıştır. III. Hicret esnasında Belh'te hükümdar iken, bir gün avda bir ceylanı takip ederek vadiye indiği sırada, elleri ve ayakları bağlanmış bir adamın bir karga tarafından beslendiğini görmüş ve bağlı adamın kerva halkını soyup öldüren hırsızlar tarafından bu vaziyete getirildiğini, karganın da Allah tarafından ona gönderildiğini duyunca tahtından vazgeçerek derviş olmaya karar vermiştir.¹⁴⁵

Pek çok hususta bilgiye sahip olan İbrahim Edhem'e, şairlerin şiirlerinde kendilerini benzetme amacı ile kullandıkları yüce bir karaktere sahip olarak yer verilirken sosyal eleştiri ile toplumun aksak yönlerine dikkat çekilmiştir:

Nice İbrâhîm-i Edhem gibi kâmil serveri

İndürüp taht-ı sa'âdetden 'abâ-püş itdiler

(G. 91 / 3)

2.3.9.2. Tipler

2.3.9.2.1. Âşık

Birine sevgi ile bağlanan, tutulan, mübtela olan kişi için kullanılır.¹⁴⁶ Divân edebiyatında şâir daima âşıktır. Sevgilinin aşkı ile bütünleştiği için her şey, aşk ile ilgili görünür. Sadece âşıktan bahsedilen beyitlerde bile şâir kendinden bahsetmektedir. Aslında sevgilinin aşkı bir araçtır. Amaç aşkın kendisidir. Aşk

¹⁴⁵ Levend, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, s. 647.

¹⁴⁶ Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 111.

samimîlik ister. Doygunluk ister. Maddiyat ile ilişkisi yoktur. Âşığın gıdası üzüntüdür. Üzüntü ile beslenen yüreği meyvesini aşk ile verir. Sevgiliden daima lütuf bekler. Sevgilisi ile asla bir araya gelmez. Beraber görünseler dahi bu beraberliği daima hayalîdir. Âşık bu aşk çemberinde yalnız değildir. Bu denklem içinde ağyâr ile uğraşmak zorundadır. Rakipleri onun aşkına daima engel olmak isterler. Sevgili ile muhabbet kurmak ister. Sevgiliye ait bir bakış, bir söz âşığı sarhoş eden durumlardır. Âşık bunları düşündükçe kendinden geçer. Aşkıyla yanıp kül olacak kadar cömerttir. Âşığın gıdası gamdır. Aşkıyla hem-hal olmuştur.¹⁴⁷ Sözünde durur ve sadıktır. Sevgiliden gelen her türlü eziyete katlanır. Buna rağmen sevgiliden yine de yüz bulamaz. Sevgili herkese iyi davranırken âşığı daima ihmal eder. Bu durum âşığın ümitsizliğine yol açması gerekirken arzusunu kamçulamaktadır. Yüz vermedikçe âşığın aşkı artar. Sevgiliden ayrı kalmak âşık için cefadır, eziyettir, ölümdür. Bu nedenle hayatla ölüm arasında sürekli gidip gelmektedir. Ayrılıklar içinde geçen ömründe içli âhlar eder. Âşık yalvarmaktan bıkmaz, sevgili de naz ve istîgnadan bıkmaz. Takdîr sevgilindedir. Âşığa düşen ise canla başla ona boyun eğmektir. Sahip olduğu tek şeyi aşkında olan ısrar ve sebâtıdır. Âşık sevgilisinden başka talih, felek, ağyâr, zaman vs.den de zulüm gören kişidir. Bu zulüm karşısında sabahlara kadar ağlar, gözüne uyku girmez. Gözleri kanlı yaşlarla dolar. Bazen bülbül olup başına gelenleri anlatır. Onun sıfatları saymakla bitmez. Kararsız, sabırsız, yüreği kanla dolu, gözü kan ağlar, çaresiz, mest, gam yiyen, kendinden geçmiş, başı dönmüş, sadık, gönlü kırık, inleyen, güçsüz, zayıf, esir, gözü yaşlı vs. Âşık bazen güzel sesiyle bir kuşu andırır. Bazen de dertli, hasta, mübtelâ, divânedir. Kısacası âşık olumsuz özelliklerle de doludur. Söylediği şiirlerde de bu hallerini dile getirmekten çekinmez.¹⁴⁸

Rûhî'nin şiir yazma sebeplerinden biri, sevgiliye olan özlemini anlatma arzusudur. Şair için şiir, kendini ifade etmek, aşkını dile getirmek için bir araçtır:

Sendedür nüktemüz her fâlib-i 'irfân olan rinde

Mürîd-i pîr-i 'aşkuz 'ârif-i sırr-ı Hudâyuz biz

(G. 179 / 4)

¹⁴⁷ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 309.

¹⁴⁸ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 47.

Aynı zamanda şairi, şiir yazmaya sevk eden diğer bir etken de devlet adamı gibi ulu kimselerin, şairin çevresindeki diğer insanların şiire olan ilgisi ve övgüsüdür. Rûhî, ay gibi parlak simaya sahip olan sevgiliye her gün ilgisini ve özlemini arz eden şiirlerini sunduğunu ve bu şiirlerin çok kıymetli eserler olduğunu nitelendirmektedir:

Eserim kalmadı 'âlemde dime ey Rûhî

Sözden a 'la dahı olur mı eser dünyada

(s. 930, G. 947/5)

Rûhî, âşık olarak sevgilinin esiridir:

'Aşk esîri bir bölük ehl-i safâyuz sâkiyâ

Mesken-i me'lûfimiz sorsan der-i dilberdenüz

Söz ehli olan şair kimselerin suskun olması uygun değildir. Aksi bir durumda yani şiire, sanata değer verilmemesi hususunda şair, şiirden anlayan kimselerin kalmadığı düşüncesi ile üzümlük sükûn ederler. Genellikle divân şiirinde, âşığın sevgilinin hasretiyle öldüğü zaman kendisinden garip olarak bahsedileceği dile getirilir. Ayrılık acısının şiddeti yüzünden ölmeye razıdır. Sevgilinin derdiyle dolu olan kimsenin bu derde derman istemeyeceğinden, bu dertle can vermektan memnun olacağından bahsedilir. Sevgiliden ayrılacak olmanın üzüntüsü onu canından etmiştir. Diğer bir taraftan gönlüne seslenen âşık, sevgilinin verdiği sıkıntı ve üzüntü içinde, ayrılık acısıyla yaşamaktansa ölmenin daha iyi olacağını düşünür. Görüldüğü üzere âşık her türlü ikilem içinde kalmaktadır. Âşık çektiği acıyı anlatabilmek için ölümden yararlanır. Aynı zamanda ağlamak kendisine zevk verebilecekken dosta düşmana karşı itibarının düşeceğinden yakınmaktadır.

2.3.9.2.1.1. Âşığa Ait Hususlar

2.3.9.2.1.1.1.Can

Cân, ruh, hayat, gönül anlamına gelir. İnsan ve hayvanların yaşamasını sağlayan madde dışı unsurlardan birisidir. Mürid ve derviş bu isimlerle zikredilir. Divân edebiyatında can âşığın elindeki tek sermayesidir. Onunla sevgilisinin aşkını satın almak ister. Âşık, canı ile oynayan ve bunu arzu ve büyük bir istekle yapan bir

varlıktır. Bu sebepten dolaydır ki, kendisine canbaz denilmektedir.¹⁴⁹ Sevgilisinin âşıktan yüz çevirmesi canın bedeni terk edip ölümlü yüz yüze bırakmasıdır. Sevgilinin dudağı can bağışlayan bir özellik taşır. Tabi bu dudaktan ortaya çıkan sözler de aynı niteliğe sahiptir. Yaşamla ölüm arasında tutunmaya çalışan âşığa bir yudum su gibidir. Âşık canını ortaya koyar ve canını ona kurban eder. Can kelimesi ile ilgili pek çok tamlama ve deyimler kurularak çeşitli yönlerden ele alınır. Cân u ten, çeşme-i cân (dudak), âyine-i cân (yanak), can almak, can vermek, cansız koymak, can oynamak vs. bunlardandır. Âşığın canı için de hayrân, bîtâb (yorgun), tatlı, zâr u nizâr (zayıf), harâb, gizli, biçâre (çaresiz) gibi benzetmeler kullanılır. Can, Hz. İsa'nın ölümleri diriltme mucizesi ile birlikte anılır ve sevgiliye İsa diye hitap edilir. Divân şâirleri birçok farklı açıdan canı konu edinmişlerdir. Cân ile cânân kelimelerinden oluşan terkipler yapıp hem dili şaşalı gösterip hem de âşığın aşkını dile getirmek oldukça sık rastlanan bir durum olmuştur.

Küşe-i çeşm ola zâhir cânib-i ma'sûkdan

'Âşık oldur kim ide biñ cânı olursa fedâ

(G. 1 / 6)

Âşıkların âşıklık halinin halk arasında yaygın bir hâl aldığı, melankolik durumlar içine düştükleri, bu yüzden işten güçten kesildikleri ve hatta terk-i diyar ettikleri bilinmektedir. Aşk, âşık ile maşuk arasında daha çok âşığı ilgilendiren bir duygudur. Bilindiği üzere aşk, sevende haddinden fazla, sevilende ise yok denecek kadar azdır. Seven için aşk sonsuzdur. Âşığın gönlünde tecellî eden bu duygu onu ölüme götürür. Yani daha aşkın başında sevilen uğruna can vermek gerekir. Bu durumdan şikâyet ise yersizdir. Aşkın yüceliği gizli tutulmasındadır. Sevilen ile sevenden başkası bunu bilmemelidir. Aşkın açtığı yaralar asla kapanmaz. Aşk ile üzüntü birlikte vardır. Yani âşık üzülse de aşkı ister, aşkının ululuğu nisbetinde de üzülür. Şair, sevgilisinden bahsederken bütün bunları birer vesile bulup söyleyiverir. Bu söyleyişte mübalağa esastır. Hatta aşkın dile gelmesi için bazen bir bakış, bazen bir söz, bazen de sevgilinin adının anılması bir yeterlidir. Âşık için sevgiliye dair sözler asla tükenmez.

¹⁴⁹ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 343.

2.3.9.2.1.1.2. Gönül

Gönül âşğın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı, aşk kavgasının yapıldığı yerdir.¹⁵⁰ Gönül bir hitap yeridir. Âşık hem kendi gönlüyle konuşur, dertleşir. Hem de sevgilinin gönlüne seslenir. Ondandır vefa umar. Gönül bir kuştur. Onun yemi de gam ve kederdir. Sevgilinin hayali ile mutlu olur, nazıyla kendinden geçer. Rakiplere kesinlikle tahammülü yoktur. Sevgilisinden ümidini asla yitirmez. O, aşkın galeyanına uğramış, sevgilideki güzellikler ile ser-beser dolmuştur. Bu yüzden perişandır, dertlidir, çaresizdir, harâbdır, sergeştedir, şikestedir, kararı yoktur vs. Siyeh-dil, dest-i dil, çeşm-i dil, dūd-ı dil vs. gibi pek çok şairin başvurduğu terkipler mevcuttur. Gönül, geceler boyu ızdırab çektiği için hasta ve yaralıdır. Bu hastanın derdinin dermanı ise sevgilinin dudaklarıdır. Ona bir kez ulaşırsa derdine çare bulacaktır. Gönül hastasının derdi nâzdan dolaydır. Sevgili süzgün bir bakışıyla âşğın gönlünü ok ve kılıcıyla yaralayıp deler, geçer. Sevgilinin ilgisizliği yahut ağyara meyli onu mecnûn, çılgın ve divâne eder. Bu deliyi de sevgilinin zincir saçları bağlamaktadır. Aşk derdine düşen perişan gönül esir olur. Sevgilinin çene çukurunu arzulayınca zindana düşer. Sevgili ile olan alışverişi yüzünden müşteri, kumarbaz ve mest sıfatlarını alır. Artık vuslata karşılık can sermayesini vermeye hazırdır. Gelenekte sevgilinin kara saçlarının geceye benzediği de olur. Âşğın gönlü bu geceye istekli olunca elbette gecenin her türlü tehlikesine de katlanacaktır. Sevgilinin saçları tuzak, benleri de bu tuzaktaki yem olunca gönül kuşu ister istemez bu tuzağa tutulur ve bu yeme ulaşmak ister. Bu kuş artık gamdan yapılmış bir tuzağa girmeyi hak etmiştir. Âşğın gönlü ateş olup yanarken göz onu söndürmek için daima sular akıtır. Acısını dindirmek için bir yandan çareler arar. Ancak bu ateş asla sönmez. Sevgili bir mum olursa âşğın gönlü onun çevresinde dönen bir pervâne olur. Tasavvufta ise gönül bir ayna olarak ele alınır. Bu aynada Tanrı'nın tecellisini bulmak mümkündür. Tasavvuf gönle çok önem verir. İnsan bütün âlemin özü olduğu için insanın hakikati de gönlüdür. Gönlün gerçeğini bilenlere de gönül ehli denilir. Kısaca gönül ile ilgili saymakla bitmeyecek teşbih ve mecâzlar bulunmaktadır.¹⁵¹

Âşğın gönlü dertlidir ve bu derdi dindirecek olan da yine derde sebep olan sevgilidir. Âşık sevgiliden yardım istemektedir. Kendisine acıması söylemektedir

¹⁵⁰ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 321.

¹⁵¹ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 168.

2.3.9.2.1.1.3. Āh

Maddi ve manevi bir acı hissedildiği zaman istemsiz bir şekilde ağızdan çıkan bir ifadedir.¹⁵² Azap, hüznün, ızdırap gibi durumlara delalet eder.¹⁵³ Bir acı ünlemidir. Divân şiirinde âşıkın aşk ateşiyle gönlünden çıkan bir duman olarak düşünülür. “Ah” denildiği zaman, ağızdan çıkan dumanın göğe doğru yükselmesi nedeniyle mazlûmun ahi yerde kalmaz / çıkar aheste aheste” atalar sözüne konu olmuştur. Böylece âh ateşi göklere yükselir ve Allah katına kadar ulaşır. Âşık bazan öyle ateşli âh eder ki onun ateşinden gökte yıldızlar, ay ve güneş dahi tutuşur, yanar. Âh, bazen keskinliği itibariyle oka benzetilir. Yerine göre âh, namludan fırlayan bir top gibidir, her yeri infilak eder. Bazen de sevgiliye âşığın durumunu anlatan bir tercüman olur. Ateşli ahların tesiri sevgilinin taş gibi olan gönlünü yumuşatır. Yine bu ateşli ahlar ile sevgilinin mahallesi tutuşacak ve yine âşığın gözyaşları seli ile söndürülecektir. Âh, sabahlara kadar sürer ve hatta bazen geceden sabaha kadar durmaksızın devam ettiği için sabah inlemeler ile halkı uyandırır. Bütün bunlar karşısında sevgili yine kayıtsız kalır ve yüz vermez. Bu onun için gurur okşayıcı bir durumdur, daima devamının arzusu içinde olur. Âhın en önemli sebebi sevgiliye kavuşa- mamak ve ona özlemine duymaktır. Divân edebiyatında âh ile ilgili birçok teşbîh ve mecazlar kullanılmıştır. Âşığın sürekli inlemelerine bakıldığı zaman “ah” metaforu dikkat çekmektedir. Âşıklar her zaman ateşli ah çekerler. Duman ağızdan çıkıp yükselir, kıvılcımları oluşturur. Âh” Arap harpleriyle yazıldığı zaman ateş ile ateşin yaydığı kıvımcımlara benzetilir. Benzetmede, he harfi kıvılcımı, elif ise ahın yüksekliğini karşılar. Elif harfi âşığın sevgilinin aşkıyla yandığını ve bu yangının dumanının göklere kadar ulaştığı mesajını vermek istediğini düşünebiliriz.

Cevr itme âh u nâlemi gamdan kıyâs idüp

Vallahi bî-günâham efendi inan baña

(G. 20 / 5)

2.3.9.2.1.1.4. Aşk

Aşk kelimesinin sözlük anlamı sarmâşıktır. Aşk, şiddetli sevgiden oluşan duygunun bütününü oluşturur. Aşk, âşık- maşuk arasında, daha ziyade âşığa uygun

¹⁵²Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 52.

¹⁵³ Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 87.

düşen bir haldir. Sevgilide en az bulunan şey, âşığa olan sevgi, ilgi ve aşktır.¹⁵⁴ Aşk gerek Divân edebiyatının gerekse tasavvufî Türk edebiyatının köşetaşdır. Aşk kavramını iki ayrı şekilde ele almakta fayda vardır: Bunlardan ilki tasavvufta aşktır. Birçok dinlerde ve efsanelerde, yaratılış aşkla başlar. Tasavvufun özünü “Ben gizli bir hazîne idim. Bilinmeyi istedim ve âlemi yarattım.” kudsî hadîsi oluşturur. Bu hadîsin içeriğinde aşk mevcuttur. Yaratan Allah ile yaratılanın tek kaynaktan geldiğini dile getiren “Vahdet-i vücûd” felsefesi de Allah’ı bilmeyi ve tanımayı aşk yoluyla gerçekleştirmek ister. İnsanoğlunun ilk yapacağı şey nefsi arzularından vazgeçmek olmalıdır. Sufî ancak o zaman “fenâfillah”a erer ve sevdiğine kavuşur. Çünkü aşk, Allah’ın kendisine ait bir özelliktir. Allah’ın sırrı ve tecellinin işareti bu aşkta gizlidir. Muhiddin Arabî dışında bütün mutasavvıflar aşkı ikiye ayırır: Mecazî Aşk, hakikî aşk. Aşk, insan yaratılışında güzeldir ve varlığın temelini oluşturur. Yani Allah, insanı kendine ayna olsun diye yaratmıştır. O halde aşkların özünde güzellik vardır. Güzelliğin temeli ise Allah’ın üstün güzelliğidir. Bu durumda Allah’tan başkası sevilmez, tıpkı Allah’tan başkasına ibadet edilmediği gibi. Allah’a karşı duyulan aşk, maddeden mânâya, cisimden ruha şekindedir. Bu yönüde heyecan, coşku ve ızdırap bütün haline gelir. Bu yolun sonunda âşık, maşuka dönüşür. Fâniliğinin “sonsuzluk” alanda kaybolduğunu hissettiği anda irâdesi ortadan kalkar. Artık aşk görevini yapmış, esas olanın tecellisinde fanî varlığı ortadan kaldırmıştır. “Hakk ile Hak olmak” budur işte. Âşıklara göre kulu Allah’a ulaştıracak her şey bu yolda mübahtır. Cezbeli bir aşk bunların ilkidir ve mutlak uymak gerekir. O öyle yakıcı bir ateştir ki neyi bulsa yakar. Gerçekliğin esas yolcuları aşktan başka bir şeyle uğraşmazlar. Onların bedeni aşk ile bütün olur. Öyleyse aşksız yaşamak ölmektir. Ancak âşığın maşuk için can vermesi de aşkın, geleneğin şartlarından. Mevlanâ der ki: “Aşk, acıyı tatlıya, toprağı altına, kederi neşeye, ağrıyı şifâya, hâpishâneyi güllüğe, hastalığı nimete, kahrı rahmete çevirir. Ölüyü diriltir ve köleyi efendileştiren de aşktır.” Divân edebiyatımızda aşk, basit ve çekici bir arzudan başlayıp hastalık derecesine varan alışkanlık ve tutkulara kadar çeşitli boyutlarda ele alınmıştır. Maddî ve manevî aşk söz konusu olduğunda ağırlık, manevî aşka yönelir. Buna rağmen bazı şâirlerin aşk ve âşıklıklarının halk arasında yaygın bir hal aldığı, melankolik durumlar içine düştükleri, bu yüzden işten güçten kesildikleri ve hatta terki diyâr ettikleri pek çok kaynakta mevcut halde bildirilmiştir. Aşklarını

¹⁵⁴ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 408.

doludizgin yaşıyan bu âşıklar için dünya sadece sevgiliye ulaşma vasıtası olarak kalmıştır. Divân şiiirlerinde gazellerin daimi konusunu aşk oluşturur. Şâirlerin bir kısmı, dinî-tasavvufî bir aşkı anlatıyorlarsa diğđer bir kısmı da ten zevkini dile getirmiştir. Edebiyatta aşk, âşık ile maşûk arasında daha çok âşığı ilgilendiren bir durumdur. Aşk, sevende haddinden fazla, sevilende ise yok denecek kadar az seviyededir. Seven için aşk sonsuzdur, mutlaktır. Âşığın gönlünde tecelli eden bu duygu onu ölüme götürür. Yani daha aşkın başında sevilen uğruna can vermek gerekir. Bu durumdan şikâyet ise yersizdir. Aşkın yüceliğı gizli tutulmasındandır. Sevilen ile sevenden başkası bunu bilmemelidir. Aşkın bu şekilde olanı makbuldur. Bu edebiyatta her vesile ile aşktan söz edilir. Muhabbet, sevgi, mihr vs. aşk ile ilgili kelimelerden herbiri, divânların en önemli ve en sık kullanılan kelimeleridir. Bu kelimeler, edebiyatımızın şairlerimizin nefes almasına yarayan birer unsur niteliğindedir. Onlar aracılığı ile sevgiliden umud edip derdine derman dilemektedirler.¹⁵⁵

Türkü, “Sevdânın mektebinde/ Yedi sene okudum” diyor.¹⁵⁶ Aşk okulunda yetişen âşık, içinde bulunduğu durumu bir eğitim gibi düşünmektedir. Mevlana hazretlerinin şu sözünden yola çıkacak olursak :“Hamdım, piştim, yandım.” Yani âşık, aşk mektebinde emeline ulaşmıştır.

Aşk platonik, sevgili vefasız ve zalimdir. Âşık olan kişi ise her zaman bahtsızdır. Âşık içerisinde bulunduğu aşk derdinden şikâyetçi değildir; tam tersine aşk derdiyle yaşadığı için mutludur aşk, ilacı bulunmayan bir derttir; fakat âşıklar bu derde sahip oldukları için mutludurlar. Âşığın amacı aşkı doyasıya özgür bir şekilde yaşamaktır. Bu yüzden âşık, aşk derdiyle kelepçelenerek aşkının hakkını verebileceğini düşünmektedir:

Şuğl-ı dünyâ kaydıdur ol kayda kayd olmak ne kayd

Kâr ise maşşūd ‘aşkuñ gibi kâr olmaz baña

(G. 26 / 2)

¹⁵⁵ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 49.

¹⁵⁶ Yozgat yöresine aittir.

Şanmañuz ancağ beni bî-hûş kim merdân-ı Hâk

‘Aşk câmin kime şundılarsa bî-hûş itdiler

(G. 91 / 2)

Ġayrılar görüp vefâsın ben cefâsın çekdüğüm

Hep belâ-yı derd-i ‘aşk-ı cân-sitânıdur baña

(G. 37 / 4)

Reh-i ‘aşkında yârıñ ey didiler baña serden geç

Ne cân kaldı ne dil şanmañ yolında gitdi ser tenhâ

(G. 5 / 2)

2.3.9.2.1.1.5. Gam

Keder, tasa, dert, gussa, belâ anlamlarındadır. Āşık daima gam içerisinde. Yani gamın esiridir. Gamdan harap haldedir. Fakat halinden de hoşnuttur.¹⁵⁷ Divân şiirinde bu kelime ile beraber bahsedilen bu anlamdaşları çok kullanılır. Çünkü divân şiirinde şâir ve âşık daima gamlıdır. Āşık gözüyle sevgilisini görünce derde düşüp canında ve gönlünde dert hisseder. Bu dert, kavuşamamanın verdiği ızdıraptır. Sevgilinin saçı ne kadar uzun ve çok ise âşık da o saç yüzünden o kadar dert çeker. Āşığın gönlü sevgili yüz vermediği zaman dertten binbir parça olur ve her bir parçası sevgilinin saçının teline asılı kalır. Dert, âşık için bir mihenk taşı gibidir. Bu yüzden âşık daima gam ister. Gam âşığın en vefâlî ve en eski dostudur. Baştan beri bu yolsa ikisi beraber yürümektedir. Ancak dert bittiği zaman vuslat kendini gösterecektir. Āşığa ızdırap veren bu dert, olgunlaşmasına yardımcı olur.¹⁵⁸

Divân şiirinde aşklar platonidir. Āşık olan kişi ise her zaman bahtsızdır. Sevgilinin eziyetlerinden ve kötü davranışlarından şikâyetçidir. Gönlünden dert ve gamdan başka her şeyin eksildiğini bir derdin baki kaldığını söyleyerek bu durumdan yakınmaktadır:

¹⁵⁷ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 386.

¹⁵⁸ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 172.

Çeşm-i pür-nemden ziyâdan gayrısı urmâkda mevc

Göñlimüzden derd ü gamdan mâ'adâ eksilmede

(kaside / b.5)

2.3.9.2.1.1.6. Hicran

Ayrılık acısı, üzüntü, inleme, özleyiş, ele geçirilemeyen bir şey için üzülmeye durumlarının her biri için kullanılan bir kelimedir. Âşık ölüm halindedir, kan yutar, Ytoprak olur, gece sabah vakitlerine kadar ağlar, daima ah eder, kanlı gözyaşları döker. Bu sebepten dolayı divân şiirinde hasretve hicrân ile aynı anlamda kullanılır.¹⁵⁹ Âşığın en büyük derdi hasrettir. O, ayrılık ve hasrete asla tahammül edemez. Ayrılık çekmek yerine sevgilinin bütün cefasını çekmeye hazırdır. Sevgilinin âşığın rakipleri ve yabancılarla vakit geçirmesi onun için en büyük acıdır. Hatta rakiplerin alay edişleri âşığı öldürür. Âşık bu durumlardan dolayı ölümlü hastadır. Devamlı kan yutmakta, geceler boyu yanıp ağlamakta ve âh etmektedir. Bu ayrılık ve dertten vücuda gelen gözyaşları, dünyayı onun başına zindan eder ve belini bükür. Sevgilinin yüzü, yanağı, dudakları, saçları, dişleri, çene çukuru, eşiği, mahallesi, ayağının toprağı vs. kısacası her şeyi âşık için daima birer hicrân sebebidir. Hatta bazen onun dert ve gamına da hasret çekilir. Âşık tam olarak böyle bir melankolinin içindedir. Tek çaresi sabır ve sevgiliyi hayal etmektir. Yani aslında âşık esir olmuştur. Bu hicran köşkünde sultan olmuştur. Âşığın feryadı ve hasreti ile her yer ateş olur yanar. Cehennem olup azap verir, yara olur acı çektirir.¹⁶⁰

Aşk, sevilenin zalimliği ve acı çektirme isteği ile seven ve acı çekmesi üzerine kurulmuştur. Bütün bunlar, sevenin sevdiğine kavuşmasına engeldir ve bu kavuşamama durumu, aşkı daha da yüceltmıştır. Âşık her ne olursa olsun ayrılık da dâhil; buna razıdır:

'Aşkdur bu yönde baş oynatmak ednâ pâyedür

Tîğ-ı firkat gam degül eylerse bağıruñ laht laht

(G. 53 / 3)

¹⁵⁹ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 399.

¹⁶⁰ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 207.

Dünyada âşığa gereken şey, aşk derdidir. Nitekim bu dünya evinden maksat da güzeli sevmektir. Aşk derdi âşığa ızdırap verse bile onun nur yüzünün görülmesi ile ayrılık rüzgarı yerini kavuşma rüzgarına bırakmaktadır:

Tab-ı muz hicr ile dem-beste iken gonca-şifat

Geldi gül gibi anı açdı nesîm-i vuslat

(G. 55 / 1)

2.3.9.2.1.1.7. Vefa

Cevr ve sitem sevgilinin en belirgin özelliklerindedir. Vefasızdır, sevgisine güvenilmez. Âşıktan sevgisini saklar. Sevgilinin özellikleri arasında acı ve ıstırap verici olması önde gelir, cana kasteder. Sözünde durmaz, âşığın ağlayıp inlemesi acıdan, üzüntüden ölecek duruma gelmesi onu etkilemez. Sevgili âşığa sebepsiz yere eziyet eder. Bu özellikler divân şiir geleneğinde sevgiliyi sevgili yapan özellikler olduğu için ayıplanacak özellikler değildir. Dayanılması zor görünen bu olumsuz özelliklerine rağmen âşığa düşen görev sevgilinin eziyetlerine sabırla tahammül göstermektir. Sevgiliye olan aşk ve düşkünlük bütün bu olumsuzlukların niteliğini değiştirebilecek seviyededir.

2.3.9.2.1.1.8. Vuslat

Kavuşma, visâl anlamlarında kullanılıp âşığın sevgilisine kavuşması olarak düşünülür. En son ve en esaslı hedeftir. Bütün gayretler onu ele geçirmeye yöneliktir. ¹⁶¹Divân şiirinde âşığın tek isteği vuslattır. Ağlayıp inlemesi sadece kavuşabilmek içindir. Âşık sevgilinin yüz vermemesi sonucu ayrılık çekmektedir. Yani hicrân içindedir. Ancak hicrânın sonunda vuslat vardır. Tabî her başlangıç bir son buluşun habercisi olduğu gibi her vuslat da bir hicrana gebedir. Âşık vuslatın sonunda erişeceği nimetlerini düşünerek hicrânın zahmetlerine göz yumar. Vuslat için sevgiliye devamlı bir yakarış içindedir. Vuslat mümkün olmayınca üzülür. Hele ki rakîbin vuslata ermesini bırakın, onun sevgiliye bi adım dahi yaklaşması âşığı kahr-ı perişan eder. Fakat vuslat öyle kolay ele geçebilecek bir şey değildir. Bu bakımdan Hüma kuşuna benzer.¹⁶²

¹⁶¹ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 404.

¹⁶² Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 476.

Sevgiliden ayrı olmak âşığı inletir ve güçsüz hale getirir. Ayrılık sıkıntısına katlanamayan âşık, ölecekmiş gibi hisseder. Âşık, sevgiliden ayrı olmanın acısının kendisini güçsüz bıraktığını ve ayrılık acısına tahammül edemediğini her fırsatta dile getirir ve sevgiliden merhamet diler.

Sîne-çâk olmadın ğaraž

Vuşlata fetħ-i bâbdur ğüyâ

(G. 18 / 6)

Âşık, ayrılık üzüntüsüyle can verir. Artık ayrılık gamıyla ölecek duruma geldiğini söyleyerek, dünya padişahı olarak gördüğü sevgiliden adalet bekler, âdil olmasını ister. Sevgilinin merhametsizliğinden yakınır. Kendisini hasta, sevgili ise tabip olarak görür ve derdine derman ister:

Vařluñ umsam nola çok çekmek ile hicrânuñ

Hasta çok yatsa virür kendüye ümmîd-i şifâ

(G. 28 / 3)

2.3.9.2.1.1.9. Kölelik

Rûhî, âlemin sultanıdır. Fakat aşk köyünün kölesidir. Adeta o köyde aşk ve arzu ile yanıp tutuşmaktadır. Arzusu ise sevgilinin bakışına nail olabilmektir. Zira o köyün sultanı sevgilidir. Rûhî, aşk köyünün sultanı olan sevgilinin kölesi, kuludur. Bu anlayış hemen bütün divan şairlerinde vardır.¹⁶³

Ârzü-yı vaşl idersem ğam degül dildârdan

Bendeler lâbüd ider sulţâna ‘ârż-ı ihtiyâc

(G. 61 / 2)

2.3.9.2.2. Sevgili

Divân şiirinin başkişisidir. Diğer bir tabirle Divân şiirinin mihenk taşı denilse yanlış bir tabir olmaz. Sevgili idealize edilmiş bir tiptir. Her bakımdan idealdir. Güzel değil, en güzeldir. Boyu en uzun, beli en ince, yüzü aydan, güneşten de güzel. Şiirde anlatılan sevgiliyi insanlar arasında bulmak mümkün değildir. Nedim, Yok bu şehir içre senin vâsf ettiğın dilber Nedim/ Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş

¹⁶³Öztoprak, *Rûhî'nin Şair Anlayışı*, s. 16.

sana¹⁶⁴ derken, onun idealize edilmiş oluşuna işaret eder. Can, cânan, cânâne, yâr, dost, mahbûb, habib, ma'sûk, güzel, hûb, hûbân, sanem, büt, nigâr, server, şâh, şeh, hüsrev, sultan, mâh, âfitâb, şûh, tabîb, dilber, kâfir, nazenin, hûnî, bîvefâ, dildâr, dîlrübâ, dilârâ, dil-nüvâz, gülizâr, gülendâm, melek, mehlîkâ, sâkî, peri, mutrib vs. kelimelerin hepsi onun güzel niteliklerini bir nebze de olsa tarif edebilmek için kullanılmaktadır. Sevgilinin özellikleri içinde acı ve ızdırap verici oluşu başta gelir. Cevr oku atar, cana kaseder. Ādeta âşığa düşman gibidir. Kimse ona hesap soramaz. Bütün bu çaba, şairlerin kalemi, âşığın varlığı bile kendisi ile mümkündür. Hatta ettiği bu eza ve cefalar günah bile olsa melekler ona günah yazmaz. Gönlü taşâ benzer, ona vuslata erişmek mümkün değildir, merhametsizdir. Aksineâşığın ağlaması ona zevk verir. Âşık ne kadar çok ağlarsa o kadar makbûl olur. Sebepsiz yere cevri ü cefâ eder. Âşığın âh u feryadını, inlemelerini duymazdan gelir. Bütün bu haller sevgilinin kendine has sıfatları olduğu için kimse tarafından ayıplanmaz. Çünkü o, gönül köşkünün sultanıdır. Sevgilinin eziyetten vazgeçmesi de âşık tarafından menfi bir davranış olarak yorumlanır. Çünkü âşık bunu sevgilinin kendisinden yüz çevirmesi gibi yorumlar. Kısacası o, dert ve belâ, cevri ü cefânın esas temsilcisidir. Âşık bu hâlden memnundur. Şikâyet etmez. Sevgili, aşk oyunları ile gönüller alır veya kıskandırır. Tek amacı âşığa olan düşkünlüğü değil fitne sağlamaktır. İşte bu yüzden sevgili fettân ve âşüftedir. Ancak bütün bu olumsuz yönlerine rağmen bazen de şefkatli ve merhametli olabilir. Çok nazik ve nazenindir, en ufak bir şeyden incinir. Kolay kolay kendisini göstermez. Āşıklar onu görebilmek için mahallesinde gece gündüz nöbet tutarlar.¹⁶⁵

Eğlence âlemlerinin eksilmez veya yokluğuna tahammül edilemeyen unsuru olan servete olan düşkünlüğü de olan sevgilinin daima yanında bulundurduğu bir unsur da aynadır. Ona edilecek hediyelerin en güzelidir.¹⁶⁶

2.3.9.2.2.1. Sevgilinin Uzuvarları

2.3.9.2.2.1.1. Göz

Âşık sevgilisinin güzelliği karşısında kendini puthanede dinden imandan çıkmış olarak gösterir. Çünkü o güzellik aklını başından almış ve onu, ne yaptığını

¹⁶⁴Nedim G 273/2-8.

¹⁶⁵Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 401.

¹⁶⁶Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 142.

bilmez hale getirmiştir. İşte bu cezbedici güzellik unsurlarından birisi de sevgilinin çoğu zaman “siyah göz” olarak nitelendirilen gözleridir:

Halini âşıkların görmekte işitmektedir

Güş-ı hüşuñ bir yaña çeşm-i siyâhuñ bir yaña

(G. 23 / 2)

2.3.9.2.2.1.2. Ten

Sevgilinin vücut özellikleri adeta bir sanatçı tarafından sanatkârane bir üslup ile dile getirilmektedir. Genellikle sîm-ten olarak ifade edilen güzelin teni altın gibi parlak ve ulaşılamayacak kadar kıymetli ve değerlidir:

Bir büt-i sîm-tenüñ küştesiyüz kim götürür

Gâh zer hançer u geh tîğ-ı mücevher belde

(G. 334 / 4)

2.3.9.2.2.1.3. Yüz

Sevgilinin yüzü ehemmiyet itibariyle diğer uzuvlarını geride bırakır.¹⁶⁷ Şairlerin bahâr-ı hüsn olarak dile getirdikleri divân güzeli, dünyada eşi benzeri olmayan bir güzelliğe sahiptir. Nur yüzlüdür. Yüzü güneşe benzetilir:

Şeb-i gamdur elem-i hicr ile nevrüz baña

Yanar âteş görünür mihr-i cihân-süz baña

(G. 4 / 1)

2.3.9.2.2.1.4. Boy

Âşık, sevgiliden bahsederken uzunluğu ve dik duruşu bakımından serviyi teşbih unsuru olarak kullanmaktadır:

Sehî-kâdler nihâl-ı kâmet-i bâlânâ pey-revdür

Nazîrüñ yok şalınsañ yaraşur ey sîm-ber tenhâ

(G. 5 / 3)

¹⁶⁷ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 206.

2.3.9.2.2.1.5. Saç

Geleneğe göre âşığın gönlü acıdan bin parçadır ve her parça sevgilinin saçının teline asılmıştır. Sevgilinin saçı toplu olduğu konumda gönül de rahat eder. Ancak bazen sevgili saçını aşağı doğru salmaktadır. Zira sevgilide makbul olan saç ayağa kadar dökülen saçtır. Âşığı bu ızdıraba sürükleyen şey sevgilinin süslenme arzusudur. Sevgilinin saçı âşığı deli divâne etmektedir. Aynı zamanda uzun saçlar ile saçlara duyulan sevgi hikayesi arasında uzunluk bakımından bir benzerlik bulunmaktadır. Perişan, bi-karar, ser-gerdan, dağınık, dolâşık, pür-tab, avareşeklinde tabirler ile ele alınmaktadır.¹⁶⁸ Şairin sevgilinin saçlarına duyduğu aşk, bu aşk hikayesinin doğduğundan beridir:

Haftından mülk-i hüsne yok zarar zîrâ akrabadur

Çoyılsa cümleye ol hâl-ı ‘anber bu yeter tenhâ

(G. 5 / 4)

2.3.9.2.2.1.6. Dudak

Ağzın üst ve alt kenarı kısmı olarak tanımlanabilir.¹⁶⁹ Dudak, divân şiirinde en fazla üzerinde durulan güzellik unsurlarından birisidir. Görünüşündeki güzelliği en önemlisi renk itibariyledir. Bu sebepten renk, darlık, yuvarlaklık, kenarındaki ben, ayva tüyleriyle çevrili oluşu, konuşma, söz, ağız oluşturucu vs. yönleriyle dudak, divan şairinin vazgeçemediği bir güzellik ögesi olmuştur. Şairlerin tensel açıdan öpmek, emmek, buse almak vs. anlamlarında kullandıkları da olmuştur. Sevgilinin dudağının kenarı ile dahi gülümsemesi âşık için fevkalade bir durumdur. Bilindiği üzere canın son çıkış noktası dudak olduğu için can ile yakından ilgilidir. Bu noktada dudaktan dökülen can veren kelimeler de önem kazanır. Dudak, birçok yönlerden teşbih ve mecazlara konu olmuştur. Renk ve şekil yönünden şarap ve kadehe teşbih edilmiştir. Şirinlik en belirgin özelliğidir. Ancak yine de acı sözler söylemesi kaçınılmazdır. Renk bakımından lale benzer. Bazenyakut ve mercan olduğu görülür. Şekil yönünden bir hokka, dür, mühr-i Süleyman'dır. Bu hokka veya dür şeklindeki dudağın içinde inci dişler saklıdır. Ateş, kan, sürh, kan içici gibi özellikler de dudağa

¹⁶⁸ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 152.

¹⁶⁹Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 363.

aittir. Ab-ı hayattır, ancak onu içebilen olmamıştır. Söyledikleriyle ölüleri diriltmek bakımından bir İsmî nefes ve İsmî dem'dir. Dirilen ise âşığın kendisidir.¹⁷⁰

Âşık sevgilinin dudağını öpemediği zaman üzülür. Canı pahasına sevgilinin dudağını öpmeye razı olur. Bazen de yoluna canını vermeye hazır olduğu sevgilinin kendisini öldürmekten vazgeçmesinden korkar. Çünkü olumsuz yönde de olsa âşık, sevgilinin kendisine ilgi göstermeye devam etmesini ister. Öldürme niyetiyle sevgilinin âşıkla ilgileniyor olması bile âşık için bir lütuftur. Sevgilinin dudağı çoğu zaman lal'e benzetilir. Lal gibi olan dudağıyla inci gibi değerli sözler söylediği belirtilmektedir ve o dudaktan çıkacak her bir söz oldukça kıymetlidir:

La'l-ı yâra bakduğum demlerde kanile tola

Âh kim 'ayn-ı belâdur dîde-i pür-ḥûn baña

(G. 27 / 2)

2.3.9.2.2.2. Sevgilinin Maddi- Manevi Halleri

2.3.9.2.2.2.1. Cevr

Haksızlık, zulüm, ezâ-cefâ, sitem karşılığında kullanılır. Divân edebiyatının en belirgin özelliklerinden birisi sevgilinin, âşığına bitmez tükenmez cefalarda bulunmasıdır.¹⁷¹ Bu durum, âşığın kaderi olduğu kadar sevgilisinin onu hatırlatması olarak düşünülebilir. Cevrin asıl sebebi ayrılıktır. Âşık bu eziyetten çok az şikâyette bulunur. Çünkü cevirden şikâyet sevgiliye sadâkatsizliktir. Âşık da varoluş sebebi ile sevgiliye sadıktır. Bunca eza ve cefaya karşılık sabır içindedir. Yani çektiği eziyetlerin sınırı yoktur. Çünkü sevgili bir kerecik bin kere cevri gösterir. Daha çok, cefâ kelimesiyle birlikte “cevr ü cefâ” şeklinde kullanılan cevri için en iyi çare sabır ve içkidir. Sabrın sonu selâmet olduğu gibi, cevri ü cefânın sonucu da sevgilinin vuslatıdır. Ancak bu vuslat bir hayal ürünüdür, asla gerçekleşmez. Âşığın, cevri ü cefâlara tahammül ettiği ölçüde değeri artacaktır. Cevri ü cefâ maşuka, vefâ ise âşığa münhasırdır. Bunun tecelli yeri ise âşığın gönlüdür. Cevri ü cefâ sonucu âşık bazan zevk duyar, bazan iki büklüm olup ihtiyarlar. Âşığa cevri ü cefâ eden bir başka unsur da devir ve felektir. Bütün bu eziyetler âşığa gelirken ok, kılıç haline girerler.¹⁷²

¹⁷⁰ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 285.

¹⁷¹ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 395.

¹⁷² Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 101.

Gelenek esasına göre sevgili âşığa zulüm eder ve âşık da bu durum hoşnuttur. Çünkü bu durumu bir lütûf olarak görür. Şair de beyitte vücudunun doktoru olarak gösterdiği zamanın eziyete layık olmadığından bahsetmektedir:

Lâyık degül cefâya vücûduñ hekimî dehr

Virsün kemâl-i merhametinden devâ saña

(G. 12 / 2)

2.3.9.2.2.2.2. İşve, Naz

Kadınların ilgi çekmek, gönül çelmek için takındıkları hoş, aldatıcı tavır, kırıma, naz, cilve, eda demektir.

Sevgiliyi âşık olmaya değer kılan şeylerden birisi de âşığa yaptığı naz ve istiğnadır. Bu unsur sevgiliyi sevgili yapan geleneğin temel taşı niteliğindedir:

Kemâl-ı hüsniye mümtâz-ı âlem olduğına

Cemâluña iki şâhiddür ol delâl u o gânc

(G. 63 / 6)

2.3.9.2.2.2.3. Lütuf

Hoşluk, güzellik, iyi muamele, iyilik, kolaylıktır. Bir başka deyişle Allah'ın yardım ve müsaadesidir. Latîf ve letâfet kelimeleri de lutf ile alakalıdır. Divân şiirinde âşık için sevgiliden çeşitli şekillerde daima lütufta bulunması beklenir.¹⁷³

Âşık, sevgilinin kendisini öldürmekten çekinmesi sonucu, dünyadan usanıp canından bezdiğini söyler. Âşık için, sevgili tarafından öldürülmek bile bir lütuftur. Ayrıca sevgilinin derdiyle, ondan ayrı olmanın üzüntüsüyle yaşamaktansa âşık ölmeyi tercih eder:

Hep 'aksinedür işleri ol tûti-i cânu

Luţf eyle diseñ Rûhî-i zâra gâzab eyler

(G. 26 / 5)

¹⁷³ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 292.

2.3.9.2.3. Rakip

Herhangi bir işte birbirinden üstün olmaya çalışanlardan her biridir. Âşık ve sevgili çenberine dahil olan üçüncü bir şahsiyettir. Her ne kadar müstakil bir şahsiyet olarak işlenirse de pek çok beyitte karşımıza çıkmaktadır.¹⁷⁴ Divân şiirinde âşık-maşûk İkilisi arasında âşık ile yarışan ve üstün olmayı amaçlayan kişidir. Rakip, âşığın nazarında kötü olan kişidir. Daima sevgili ile arasına girmekte, fitne ve fesatlık tohumları ekmektedir. Âşığa sevgili kadar eziyetlerde bulunur¹⁷⁵

Divân şairleri aşk eksenli bir şiir anlayışı içindedir. Hemen her beyitte beşeri veya ilahi anlamda aşk, âşık, maşuk üçlüsü karşımıza çıkar ve sonra rakip de konuya dahil olur. Rûhî de birçok şiirinde aşkı işlemiş ve kendini âşık olarak nitelendirmiştir. Ona göre şair âşık olmalıdır ve sevgiliden karşılık beklememelidir. Çünkü aşk sevgilinin cefası ile mümkündür.¹⁷⁶ Yar ve ağyar, bütün divan şiirinde bilhassa gazellerde bulunan kişilerdir. Yar sevgilidir, dosttur. Ağyar rakiptir, âşığın, yani şairin düşmanıdır. Yani bu kişiler, bütün divan şairlerinin nazarında daima aynı özelliklere sahiptirler ve aynı davranışlarda bulunurlar; biri cefa eder, diğeri düşmanlık. Her şair bunu farklı şekillerde dile getirir.¹⁷⁷

Şair kendisini âşık olarak nitelediği için sevgilinin mahallesinde gezinen rakipler de kendisi de rahatsızdır. Hatta bu rahatsızlığını rakibi ve onun destekçilerini, köpeğe benzeterek dile getirmiştir:

Seg rakîbi didiler gitdi bugün dünyâdan

Rûhîyâ gerçek olursa bizüm olur dünyâ

(G. 12 / 5)

Rakip âşık için yabancı sevgili için yardırdır. Rakibi âşığın gözüyle tanıdığımız için daima kötü ve acımasızdır. Sevgili ile âşığın kavuşmasını engeller. Âşık kendisiyle sevgili arasına giren bu, rakipten şikayetçidir. Bu nedenle âşık üzüntü içindedir. Sevgiliyi rakip ya da ellere karşı davranışları konusunda uyarmasına rağmen âşık sevgilinin beklediği biçimde davranmasını sağlayamaz. Sevgili âşıktan

¹⁷⁴ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 416.

¹⁷⁵ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 374.

¹⁷⁶ Öztoprak, *Ruhi'nin Şair Anlayışı*, s. 14.

¹⁷⁷ Güler, "Bağdatlı Ruhi'nin Meşhur Terkib-bendine Sosyal Psikoloji Açısından Bir Bakış", s. 14.

çok onlarla ilgili görünür. Âşıkla rakip arasında sürekli bir mücadele vardır. Âşığa göre rakip onun sevgiliye kavuşmasını engelleyen, ona sevgili kadar eziyet eden kişidir. Rakiple uğraşmakta bazen çaresiz ve güçsüz kalan âşık sevgilinin ona kendisinden daha çok ilgi göstermesi karşısında öyle büyük bir üzüntü duyar ki bu üzüntüyü çekmektense ölmeyi tercih etmektedir:

Gezermiş reh-güzârında rakîb-i kec-nazar tenhâ

Göñül şâd ol ki kaldı saña ol nûr-ı basar tenhâ

(G. 5 / 1)

2.3.10. Eğlence Hayatı

2.3.10.1. Bezm

Bezm, sohbet ve eğlence meclisi demektir.¹⁷⁸ İlkbahar mevsiminde çemende, kırlarda veya bir gülbahçesi vs. güzel yerlerde gezip eğlenmek, içip coşmak günümüzde bile istenilen bir eğlence şeklidir. Eskiden bu âdet daha cezp edici idi. Çünkü sevgili o bahçede salınan bir servidir. Sevgilisi, sâkîsi, çalgıcısı, gazeller okuyanı, yârânı ve içkisi, mezesiyle meclis, şâirlerin şiirlerinde en rağbet ettikleri durumlardır. Gelenekte, bezmde herkes yere bir daire oluşturacak şekilde yan yana oturur. Sâkî elindeki büyük kadehi, içki kâsesinden şarap sunar. Böylelikle herkes dert ve kederinden kurtulur, eğlenir. Bezmde bir musikî ve raks vardır.¹⁷⁹

Sevgiliye olan yoğun duyguların dile getirildiği yer, açık havada “bahçe”de, kapalı mekânlarda “meyhane”de kurulan meclisin sözü edilen hayali misafiri sevgilidir. Mecliste geçen her konu ona ve onda bulunan güzelliklere dairdir. Âşık aşkın derdiyle hem-hal olduğundan bahsetmektedir. Bu meclis denilen yer bazen kapalı bir mekan bazen de saray olarak düşünülen yerin bahçesi olabilmektedir. Burada aşkıdan bahseden âşık bir nebzedeki olsa rahatlamaktadır. Meclis pirlilerinden öğütler almakta, onlar sayesinde yolunu aydınlatmaktadır:

Biz mest-i mey-i mey-gede-i ‘âlem-i cânuz

Ser-ħalka-i cemiyet-i peymâne-keşânuz

(terhib-i bend 1 / 7)

¹⁷⁸ Levend, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, s. 647.

¹⁷⁹ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 82.

Rûhî her ne kadar ilahî aşk şarabından ve onunla sarhoş olduğundan söz etmişse de, şarabın ve sarhoşluğun gerçek anlamını ifade eden, işret meclislerini anlatan beyitleri de vardır. Şarap dert dağıtır. Şair daima dertlidir, çünkü âşıktır. Âşık olmak bunu gerektirir. Bu yüzden âşığın yani şairin şaraba ve sarhoş olmağa ihtiyacı vardır. Derdinin ızdırabını bu şekilde dindirir. Şaire göre dünya bir gamhanedir. Şairi dertlendirip, kedere düşüren dünya tabii ki de fani dünyadır.

Kenan Mermer'in, "geçip giden zamanı/dehri ve dolayısıyla âlemi, âşk meyhanesinde ne akli başında ne de sarhoş olarak seyrettiğini ifade eden Rûhî, bulunduğu meclisi dünyaya benzetir. Bu garip dünyada her şey baş aşağıdır ve her gün binlerce kâse kırılıp heba olmaktadır. Dünya halkı, meyhanede çakırkeyf olarak etrafında bakınan âşıkların bezminde yaşanan şeyleri yaşamak durumundadır. İnsan akli başında da olsa, sarhoş da olsa kâselerin kırılmak kaderini yaşadığı bir bezimde olduğunu anlayabilmelidir. Bu bezm âşıklar meyhanesi olduğu kadar aynı zamanda gam meclisidir. Orada Hızır olmak Mecnun olmak, hatta Musa yahut İsa yani bir peygamber olmak bile bu yazgıya karşı direnç gösteremeyecektir" yorumu durumu açık bir şekilde ifade etmiştir.¹⁸⁰

2.3.10.2. İçki ve içkiye ait unsurlar

2.3.10.2.1. Bade

Şarap, içki anlamlarına gelir. Bade ile bu ifadeler kastedilir.¹⁸¹ Şarap ve mey kelimeleri de sıkça geçmektedir.¹⁸² Divân edebiyatında en çok kullanılan, şairin mahmurluğuna sebep olan içecek maddesidir. Câm, sâgar, ayak, kadeh, piyâle, peymâne, ratl gibi mazmunlarla da bâdeden bahsedilir. Rengi dolayısıyla dudağa, kana, gözyaşına, yanağa benzetilir. Lezzeti ve sarhoş edici özelliğiyle de söz konusu olmuştur. Bezmin vazgeçilmez unsurudur. Şaraptan söz edildiği zaman nâb, sâfi sıfatlarıyla birlikte kullandığı da olmuştur. Divân edebiyatında olduğu kadar halk edebiyatında ve tasavvuf edebiyatında da kullanılır. Âşık, Allah'a ulaşma yolunda tasavvuf ehli, bâde de ruhun hoşnutluğu için bir araç olarak kullanılır Şâirlerin bâdeyi hangi maksatla kullandıkları çoğu zaman belli değildir. Divân edebiyatının gazellerinde bâdeden bahsetmek bir gelenek halini almıştır.¹⁸³

¹⁸⁰Mermer, "Bağdatlı Rûhî'de Hicvin Başka Bir Yüzü: Çarh ve Dehr", ss. 93-114.

¹⁸¹Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 527.

¹⁸²Levend, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, s. 120.

¹⁸³Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 62.

Aşka dair önemli unsurlardan bir başkası da “bâde” olarak karşımıza çıkan “şarap” metaforudur. Şarap sayesinde âşık aşkının acısını dindirip kendinden geçmektedir. Sevgiliye kavuşmak için bir aracı olarak düşünülebilir:

Dehrden peymâne-i mihr ü vefâ eksilmede

Kalb-i ehl-i hâlden zevk u safâ eksilmede

(Kaside / b. 1)

2.3.10.2.2. Câm

Şarap kadehi manasında oldukça fazla kullanılmaktadır.¹⁸⁴ Esas itibariyle ifade edilmek istenilen şey içkinin kendisidir.¹⁸⁵ Şairlerin kadeh anlamında en çok kullandığı bir kelimedir.¹⁸⁶ Birçok anlamı vardır. Câm, sevgilinin dudağıdır, ağzıdır. Çünkü içi şarap ile dolu olan bir kadeh tıpkı dudak renginde kırmızı görünür. Aynı zamanda sevgilinin ağzı acı sözlerle doludur. Bir kılıç misali keser, geçer. Sonuç olarak şarap da acıdır. Bu anlamda özdeşirebiliriz. Öte yandan câm bir gonca yahut bir güldür. Kırmızılığı yönünden ve çekiciliği nedeni ile bu ilişki kurulur. Bazen ise câm, bir lâledir. Çünkü lâle, renk ve şekil bakımından câma çok benzer. Güneşe benzediğini de söylemek mümkündür. Çünkü tıpkı güneş gibi ışıltılı ve parlaktır. Netice itibariyle âşığın kendinden geçmesini sağlar. Divân edebiyatında şarap ve dolayısıyla kadeh, oldukça önemli bir yere sahiptir. Şâir de şiirlerinde sık sık kadehten bahseder.¹⁸⁷

Şarap kadehi, sevgilinin dudağı değdiği için oldukça kıymetlidir. Her âşığın ulaşmak istediği, tatmak istediği o güzelliğe şarap kadehi her an vakıf olmaktadır. Cansız bir varlık dahi olsa o mutluluğa erişebilmiştir. Bazen de “zaman”la eşdeğer tutulmuştur:

Ter-dâmen olanlar bizi âlûde sanur lîk

Biz mâ'il-i bûs-ı leb-i câm u kef ü destüz

(terkib-i bend 1 / 2)

¹⁸⁴ Levend, *Divan Edebiyatı Kelimelerve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, s. 207.

¹⁸⁵ Tolasa, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, s. 527.

¹⁸⁶ Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, s. 293.

¹⁸⁷ Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 92.

2.3.10.2.3. Saki

Kadeh sunan, içki veren anlamına gelir. Divân şiirinde meclisin vazgeçilmez unsurudur. Meclise neşe ve canlılık verir. Ortada dolaşarak içki dağıtmak onun görevidir. Şâirin gözünde sâkî, sevgili ile eşdeğerdur. Bütün bu hallerde bezmde sâkî güzelliği ile dikkat çeker. Hatta âşık, içkiden değil sakinin güzelliğinden sarhoş olmuştur. Sâkîden, içkiden başka dilekte de bulunabilir. Meselâ şâir ondan vuslat veya dudağının içkisini sunmasını isteyebilir. O Hızır'a benzer ve bereket dağıtıp herkesin gönlünü yapar, hazırlar, içki sunar, meclise neşe ve parlaklık sunar, şarkı söyler vs. Daha pek çok görevle yükümlüdür.¹⁸⁸

Şairin “Ey saki!” diye seslendiği kimse divân şiirinin güzeldur. Bu güzelden kendisine şarap getirmesini ister. Çünkü sevgiliden alacağı şey şarap dahi olsa onu kendine getirecektir. Sevgilinin güzelliğiyle sarhoş olan âşık çareyi yine sevgilinin ellerinden dilenmektedir:

Mey şun bize sâkî bizüz ol kavm ki dirler

Rindân-ı şabûhî-zede-i bezm-i kıdemdür

(terki-i bend 2 / 6)

2.3.11. Savaş Unsurları

Savaş, savaş ait aletleri, yapılan mücadeleler, kullanılan unsurların klasik şiir kahramanlarına yansması ve savaş meydanındaki başarılarından bahsetmesi ile şiirlerinde sıklıkla karşılarız. Divân şairlerinin silahlarla harp aletlerini yalnız zafer durumlarında kullanmadıkları hatta genel itibariyle teşbih unsuru olarak yer verdikleri de görülmektedir.¹⁸⁹ Bu durum, onun mesleğinin şiirini etkilemesiyle alakalıdır.

Yüzyıllardır şairler âşıkların sevgiliye olan ilgisini anlatmak için çeşitli metaforlara başvurmuşlardır. Savaş, savaş aletleri ve savaşa ait birçok unsur söz konusu olmuştur. İnsandaki irade atın dizgininin mesabesindedir. İnsan olmayacak isteklerini irade dizginiyle gemler. Ancak doludizgin koşan bir atı dizginlemek zordur. Çünkü insanoğlu arzularıyla vardır ve bu istekleri karşısında çaresizdir. Dizginden boşalan at ancak vurularak durdurulabilir. Buradaki hadise seven ile

¹⁸⁸Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s. 400.

¹⁸⁹ Levend, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, s. 647.

sevilen arasında cereyan etmektedir. Sevgili ve âşık adeta mücadele eden iki şövalye gibidir. Lakin bu mücadelede eşit olmayan bir rol dağılımı vardır. Sevgili daima tahakküm eden bir konumdadır. Çoğu zaman kılıçlı bir süvari olarak tasvir edilmektedir. Âşık ise bu tabloda mücadele veren, zayıf taraf konumundadır. Bu yüzden genellikle âşık manevi bir avcıya, bedeni yayın ipine, ahı ise oka benzetilmektedir. Zira âşığın vücudu dertten bükülüp yay şeklini almış, ızdıraplar onun belini büküştür. Âşığın göğsünden fırlayan ah oku da uzun ve dimdiktir. Aşkını kontrol etmek isteyen âşık, sevgilinin yüzünü gördüğü anda kontrolden çıkar ve ona yaklaşmak ister. İşte bu davranış ölümü hak eden bir davranıştır. Hızlı bir süvariye benzeyen sevgili bu davranışı cezalandırmak üzere kılıcını çeker. Yani keskin bakışlarını atar. Rûhî'nin, rakipten başka, savaştığı kişilerden bir tanesi de Divân edebiyatının şahıs kadrosunda yer alan zahiddir. Zahidin de emeli sevgilinin kendisidir. Şair, sevgilin mahallesini cennete benzetir. Zahid de şair gibi sevgilinin mahallesine ulaşma isteğindedir. Bu sebeple, şair zahid ile de savaş ahvali içerisine girer. Bu durumda âşığın işi daha da zorlaşmıştır. Hem sevgiliye kendini kanıtlama gayesinde hem de sevgiliye meyl edenlerle başa çıkmak zorundadır:¹⁹⁰

Baht-ı siyâh-kâriledür cengimüz

Yoksa biz ol muğbeçeden şâkirüz

(G. 185 / 6)

2.3.11.1. Hançer

Divân edebiyatı geleneğine göre, sevgili hançer kullanmakta ustadır. Şair sevgilinin özelliklerinden bahsederken onun yan bakışını keskin bir kılıca benzetir. Âşık bu yan bakışa rağmen yine de bakışın arzusundadır. Bu sebeple mahallesinden bir an bile ayrılmak istemez. Çünkü bilir ki oradan bir an bile ayrılrsa rakipler ve zahidler sevgilinin mahallesini dolduracaktır:

Hançer alup tîğ ele mestâne yerüñden kopıcağ

Yüregi çoklaruñ ey nahl-ı melâhat kopdı

(G. 375 / 4)

¹⁹⁰ Sarıkaya, “Bağdatlı Rûhî Divanı’nda Osmanlı Savaş Kültürüne Ait Kavramlar”, s.121-146.

Ġayr irmez saña taķınsa eger yüz hañer

Hañer-i nâz yaraşmaz güzelüm her belde

(G. 334 / 2)

2.3.11.2. Kılıç

Kılıç, Divân edebiyatının genel kullanımına göre sevgiliyi etkileyebilmek için sevgilinin kullandığı unsurlardan bir tanesidir. Kılıç ile sevgilinin gamzesi bir manaya gelecek şekilde kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra âşık-sevgili denkleminin üçüncü şahsı olan rakip de âşığa eziyet amaçlı kılıç çekmektedir:

Bir büt-i sîm-tenüñ küştesiyüz kim götürür

Gâh zer hañer u geh tîğ-ı mücevher belde

(G. 334 / 4)

2.3.11.3. Ok

Hañer, kılıç, ok gibi bu tür silâhlar, düşmanı ya da düşmana ait bir hedefi uzaklaştırmak için kullanılmaktadır. Şair, sevgilinin can alıcı gamze oklarını üzüntülü canına ruh gıdası, gönlüne de zafer sermayesi olarak kabul eder. Söz konusu okların bazıları muhabbet oklarıdır. Bazıları da can alıcı oktur. Āşığın gönlü sevgilinin bakışıyla sürekli paramparçadır. Āşık için de aslında bu durum bir lütuf, ihsandır.¹⁹¹

Dilde peykânüñ qarâr itmez giçerse gam degül

Şîşe mecrûh olıcaķ lâbüd içinde turmaz âb

(G. 47 / 3)

2.3.11.4. At

Rûhî Divânı'nda sevgiliyi, iyi bir at binici olarak nitelendirmektedir:

İki gün şeh-süvârum semt-i istiğnâda cevân it

Eger bilmek dilerseñ firķatini a'dâdan eķibbânüñ

(G. 246 / 5)

¹⁹¹ Sarıkaya, "Bağdatlı Rûhî Divanı'nda Osmanlı Savaş Kültürüne Ait Kavramlar", s.121-146.

İrfan mızrağının Rûhî'nin elinde olduğundan ve Rûhî 'nin şiirini yazarak meydana çıkmasını isteyen şair, Rûhî'yi bir usta savaşıya benzetmektedir. Bu savaş alanında şairin silahının kalemi olacağından bahsedilmekte ve bu kalemde çıkacak ilim okunu taşıma lütfuna nail olacak kimsenin şair olduğundan bahsedilmektedir.

2.4. Rûhî Divânı'nın Yazma Nüshaları Hakkında

Bağdatlı Rûhî Divânı'nın farklı bir nüshası üzerinde inceleme yapmış olan değerli Coşkun Ak, karşılaştırmalı metninde bu nüshayı ele almamıştır. Rûhî Divânı'na şiir ve söyleyiş bakımından katıkıda bulunacağı düşüncesi ile yola çıktığımız için Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi'nde yer alan nüshayı çalışmamıza esas olarak aldık. Bunun dışında Rûhî Divânı'nın pek çok nüshası bulunduğu bilgisini edinmiş bulunmaktayız. Bu nüshalar şu şekildedir:

1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 2849:

Bu nüshanın ilk sayfasında İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Halis Efendi Kitaplığı K. Sani 1298 mührü ile TC İstanbul Darü'l-fünun Kütüphanesi 1322 tarihli mührü bulunmaktadır.

Yk. 232, ölç: 219x125-170x85, st: 19, yz: ta'lik, bk: gayet hafif nakışlı, ct: Kırmızı, kt: sarıca aharlı, ct: etrafı meşin, üstü yeşil kumaş kaplı.

2. Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa 396:

Birinci yaprakta, Millet Kütüphanesi, Selimiye Tekkesi, Seyyid Mustafa ve okunmayan iki mühürle birlikte 5 adet mühür vardır.

Yk. 223, ölç: 284x160-215x102, st: 23, yz: nesih, bk ve cl: yaldızlı diğer cetveller ve szb: kırmızı, kt: abadi taklidi, ct: koyu kahverengi meşin, şemseli.

3. Süleymaniye Kütüphanesi, Reşid Efendi 758:

Birinci yaprakta Reşid Efendi'nin vakıf mührü ile Millet Kütüphanesi mührü basılıdır.

Yk. 248, ölç: 238x140-184x90, st: 21, yz: ince ta'lik, başlık cetveli yaldızlı diğer cetveller ve szb: kırmızı, kt: sarımtırak, ct: etrafı ıstampa yaldızlı, kahverengi meşin, istinsah tarihi: H 1043/1633-34, müstensih: Rahmi Mehmed.

4.Topkapı Sarayı Müzesi, Revan 765:

Baş kısmında I. Mahmud tuğralı mühür ile Üsküdarlı Çavuşzâde Sürmeneli Abdullah bin Mustafa Cehdi'ye ait temellük kaydı vardır.

Yk. 229, ölç: 205x145, st: 21, yz: nesih, kt: aharlı Avrupa, ct: miklepli siyah deri, meşin, şemseli.

5. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 235

Birinci sayfada İstanbul Üniversitesi mühürü basılıdır. Sonunda istinsah kaydı ve tarihi ile Edebiyat Kütüphanesi mühürü vardır.

Yk. 135, ölç: 238x150, st: 21, yz: rik'a, szb: kırmızı, kt: sarı, ct: meşin, üstü ebru kaplı.

6. Millet Kütüphanesi, AE Manzum Es. 180:

Birinci sayfada Ali Emiri mührü son sayfada ise Millet Kütüphanesi mühürü vardır.

Yk. 66, ölç: 207x130, st: 17, yz: çok güzel ta'lik, bk ve cl: yıldız, diğer cetveller laciverd, szb: Kırmızı, kt: yeşil, ct: kabartma mor kağıt kaplı.

7. Millet Kütüphanesi, AE Manzum Es. 179:

Yk. 179, ölç: 198x143, st: 20, yz: bozuk nesih ve ta'lik, kt: aharlı, ct: koyu kahverengi meşin, şemseli ve miklepli, bazı sayfaları eksiktir.

8. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 3599:

Şeyhülislam Yahyâ, Bâkî, Fuzûlî Divânları ile aynı ciltte bulunan bu nüsha eksiktir.

Yk. 233, ölç: 189x106, st: 20, yz: ta'lik, Müstensih: Hacı Mustafa bin Molla Rıdvan, İstinsah tarihi; 13 Ramazan 1066.

9.İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 2939:

Baş kısmı ve son kısmı eksik olan bu nüshanın ilk sayfasında kütüphane mühürü vardır.

Yk. 89, öç: 192x124, st: 17, yz: ta'lik, kt: kalın lekeli, ct: arkası meşin üstü ebrulu.

10.İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 2879:

Baş kısmında kütüphane mührü bulunan bu nüshanın sayfa aralarında eksiklikler vardır.

Yk. 87, öç: 211x125-150x90, st: 19, yz: rik'a, bk: kırmızı, cl ve szb: kırmızı, kt: sarı, ct: sırtı meşin üstü kağıt kaplı.

11. Süleymaniye Kütüphanesi, Nafiz Paşa 902:

Yk. 100, öç: 210x140-135x90, st: 21, yz: ince nesih, kt: Venedik, bk ve cl: tezhipli, diğerleri kırmızı, ct: koyu kahverengi meşin, etrafı yaldızlı.

12. Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi Efendi 1584:

Bağdatlı Vehbi Efendi'nin mührünü taşımaktadır.

Yk. 103, öç: 188x120-133x65, st: 17, yz: ince ta'lik, szb ve cl: kırmızı, kt: esmerce, ct: kırmızı kağıt kaplı.

13.Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi 5222:

Bazı sayfalarını okumak mümkün olmayan bu nüsha, çok karışıktır ve yıpranmış bir haldedir.

Yk. 125, öç: 190x125, st: muhtelif ve meyilli yazılı, yz: bozuk nesih, szb: kırmızı, kt: aharlı, ct: kahverengi meşin.

14. Süleymaniye Kütüphanesi, Mihrişah Sultan 3979:

İlk sayfada Mehmed Abdullah Efendi'nin mührü, son sayfada ise H 1264 tarihli vakıf kaydı vardır.

Yk. 84, öç: 205x150-150x100, st: 19, yz: bozuk rik'a, szv ve bazı beyitler: kırmızı, kt: renkli, ct: ebrulu ve mikrepli mukavva cilt.

15. Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya 3918:

Bu nüshanın başında I. Mahmud'un tuğralı vakıf mühürü ile Mustafa Tahir Efendi'nin mühürü basılıdır.

Yk. 114, ölç: 193x137-153x82, st: 19, yz: ta'lik, bk: tezhipli, yaldızlı, szb: kırmızı, kt: aharlı, ct: kahverengi meşin.

16. Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi:

Yk. 96, st. 17, stn. 2, 250x155, (180x86) mm. 1195 H. Keşf. 1.790, yz: manzum, telif: 1594/1595 m., Râşid Efendi 1887/1888.¹⁹²

¹⁹²Cokun Ak, *Bağdatlı Rûhî Divânı Karşılaştırmalı Metin*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 2001

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BAĞDATLI RŪHÎ DİVÂNİ'NİN YAZMA NÜSHASININ GÜNÜMÜZ ALFABESİNE AKTARILMASI

KAŞİDE-İ RŪHÎ-İ BAĞDÂDÎ

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1a

1. Dehrden peymâne-i mihr ü vefâ eksilmede
 Çalb-i ehl-i hâlden zevk u şafâ eksilmede
2. Dem-be-dem meclis perîşân olmağa yüz tutmada
 Encümenden bâde-i behcet-fezâ eksilmede
3. Sâz u söze çalmadı evvelki gibi meylimüz
 Ya'ni dilden ârzü başdan hevâ eksilmede
4. Tab'ı kılmakda gubâr-âlûde cevr-i rüzgâr
 Şafvet-i âyine-i 'âlem-nümâ eksilmede
5. Çeşm-i pür-nemden ziyâdan gayrısı urmâkda mevc
 Göñlimüzden derd ü gamdan mâ'adâ eksilmede
6. Gitmede dilden şafâgözden cilâ eksilmede
 Zevk-ı 'ayşa şevkimüz gitdükce noşşân bulmada

7. Bezmimüzden gün-begün ol meh-liķâ eksilmede
Bâdedür gerçi devâ-yı derd ü ğam ammâ ne sūd
8. Devrimüzde ehl-i derd artup devâ eksilmede
Ey diriĝâ ekseri halkuñ cefâ üstindedür
9. Bu vefâsuz dehrden ehl-i vefâ eksilmede
Olmada mihr ü maħabbetden müberrâ hâş u ‘âm
10. Ceme’ olup aĝyâr u yâr-ı bî-riyâ eksilmede
Bir gönül eglencesi yâr isterüz girmez ele
11. Ğam hüçüm itmekde yâr-ı ğam-zedâ eksilmede
Halk-ı ‘âlem âh kim olmaķda bir yüzden daħi

12. ‘Adl ü şıdk-ı fırķa-i mîr ü livâ eksilmede

1 b

Olmada dervîşden mihr ü maħabbet münķaṭı’

13. Şâh-ı ‘âlî-câhdan luṭf u ‘aṭâ eksilmede
Rûy-ı nâsa bâb-ı ħayrât olmada gitdükce sed
14. Kâlb-i ehl-i cahidden mihr-i Hudâ eksilmede
Kisvet-i faķr u kabâyı ṭurmayup girmekde halk

15. ‘Ārif-i billah olan ehl-i fenâ eksilmede
Câhilün qadr-i teraqqîde temâşâ bundadır
16. Kâmilün âsâyişi şubḥ u mesâ eksilmede
Bir ‘aceb ‘âlemdeyüz rıf’âtda hep ehl-i ḥilâf
17. Kavline fi’li muvâfık eşdiqâ eksilmede
Āb-ı rahmet gökden inmez yer yüzi gülmez iken
18. Halka gūyâ şefkât-i arz u semâ eksilmede
Qâi’ olmazlar cihânda olsalar Qârün-ı vaqt
19. Ağniyânun tîre qalbinden ğınâ eksilmede
Ekseri qâdîlarun rüşvet qarîkin tutmada
20. Hürmet-i şer’-i Resûl-ı müctebâ eksilmede
Mü’min oldur eyleye ol qavmden nefret k’ola
21. Dillerinden ḥubb-ı âl-i Muştafâ eksilmede
Kendi ḥâlinden degül ḥoşnûd şimdi kâ’inât
22. Haq Ta’âlânun qâzâsına rızâ eksilmede
Ḥâl-i dilden yâ-ḥaber kâmil bulunmaz degmede

23. Câhil artup merd-i dâna mücmelâ eksilmede
Derdimiz şerh itmege bir yâr-ı şâdık bulmazuz
24. Hayf kim gitdücce yârân-ı şafâ eksilmede
Kime arz itsün bir ehl-i derd varsun müşkilin
25. Biñde bu nazm ehlinün şi'rinde hâlet görmezüz
Gevher-i bahr-ı suhan ayağda mânen-i hazef
26. Şâ'irin kâdrin bilür ehl-i sehâ eksilmede
Ol günü âyâ bize görmek naşîb olur mı kim
27. Zevk u şevk ola terakkîde 'anâ eksilmede
Kâmilân-ı vaqt ide fazl-ı Hudâ gibi zuhûr
28. Münkirân-ı sâlikâna 'aşk ola eksilmede

2a

- Ṭâlibân-ı feyz-i Aḥmed 'âkıbet maḥmûd olup
29. Şübhe ref' olup ola çün ü çirâ eksilmede
Bir dükenmez rızkdur zâd-ı kanâ'at 'ârife
30. Yoksa halkuñ âb u nânı dâ'im eksilmede
Artuğ eksik sözi ço hatm-ı kelâm it ebsem ol

31. Çekme ğâm ger olsa adrũñ Rũhĩyâ eksilmede
Hâzret-i Hâdur terâiden tenezzũlden beri

TERKİB-İ BENT

1.

Mef'ũlũ/ mefâ'ũlũ / mef'âũlũ/ fe'ũlũ

anmañ bizi kim ĩre-i engũr ile mestuz

Biz ehl-i harâbatdanuz mest-i elestũz

Ter-dâmen olanlar bizi âlũde sanur lĩk

Biz mâ'il-i bũs-1 leb-i câm u kef ü destũz

Bu 'âlem-i fanĩde ne mi ne gedâyuz

A'lâlarla a'lâlanıruz pest ile perestũz

Erbâb-1 ğara bizden ırâĝ olduĝı yegdir

Dũmez yire zĩrâ oımuuz âib-i atuz

Mâ'il degũlũz kimsenũñ âzârına ammâ

Hâır-iken-i zâhid-i peymâne-ikestũz

Hem-kâse-i erbâb-1 dilũz 'arbedemũz yo

Meyhânedeyũz geri velĩ 'aile mestũz

Biz mest-i mey-i mey-gede-i 'âlem-i cânuz
Ser-ḥalka-i cemiyet-i peymâne-keşânuz

2.

Sâķi getir ol bâdeyi kim dâfi'i gamdur
Şaykal ur mir'âta kim pür-jeng ü elemdür

Dil-bestelerüz bizden ırağ eyleme bir dem
Ol bâdeyi kim nür-i dil ü dîde-i Cem'dür

2b

Ey ḥ'âce fenâ ehline zinhâr ululanma
Dervîşi bu mülküñ şeh-i bâ –havl ü haşemdür

Ḥâk ol ki ḥudâ mertebeni eyleye 'âlî
Tâc-ı ser-i 'âlemdür o kim ḥâk-i ḳademdür

Gel toğrılalum meygedeye rağmına anuñ
Kim bâr-ı riyâdan ḳad-i bergeştesi ḥamdur

Mey şun bize sâķi bizüz ol ḳavm ki dirler
Rindân-ı şabühî-zede-i bezm-i ḳıdemdür

Bu nazmı Peyâmîden işit hâle münâsib
Kim zübde-i yârân-ı suḥandân-ı 'Acemdür

3.

Hõş kũşe-i zevk idi şafâ ehline ‘âlem
Bir hâlile sürseydi eger ‘ömrini âdem

Şihhat şoñı derd olmasa vuşlat şoñı hicrân
Nũş âhırı nış olmasa sũr âhırı mâtem

Bu ‘âlem-i fânî şafayı ol ider kim

Yeksân ola yanında eger zevk u eger ğam

Dâ’im ola hem-şoĥbet-i rindân-ı kadeh-nũş

Varın koya meydâna eger bış ü eger kem

Şũfi ki şafâda geçinür mâlik-i dînâr

Bir dirhemini alsan olur hâtırı derhem

Zâhir bu ki âhır yeri hâk olsa gerekdür

Ger dirheme muhâc ola ger mâlik-i dirhem

Mey şun bize sâķī içelüm raĝmına anuñ

Kim ceqli ile bilmedügi yerde urur dem

Her münkir-i keyfiyet-i Erbâb-ı ĥarâbât

Öz ‘aklı ile Hakkı diler bulmaĝa heyhât

4.

Gör zahidi ki sohbeta irşad olayın dir
Dün mektebe vardı bugün üstâd olayın dir

3a

Meyhânede ister yıkılıp olmağa vîrân
Bîçâre harâbâtta âbâd olayın dir

Elden kıomasun gül gibi câm-ı meyi bir dem
Her kim ki bu gam-hânede dil-şâd olayın dir

Bir serv-ı kaddûn bende-i efgendesi olsun
‘Âlemde o kim guşşadan âzâd olayın dir

‘Ömrin geçirüp kûh-ı belâda dil-i şeydâ
Ber-hem-zen-i hengâme-i Ferhâd olayın dir

Vaşl istemeyüp hicr ile hoş geçdüğü bu kim
Miskin gam-ı cânâneye mu’tâd olayın dir

Gezdi yürüdi bulmadı bir eglenicek yer
Min-ba’ d yine ‘âzim-i Bağdâd olayın dir

Bağdâd şadefür güheri dür-i Necef’ dür

Yanında anuñ dürr ü güher seng-i hazefdür

5.

Ol gevher yektâ ki bulunmaz aña hemtâ

Gelmez şadef-i kevne bir öyle yektâ

O zât-ı şerīfe yaraşur dâ'vi-i himmet

Kim oldı ne dünyâ aña maqşūd ne uq̄bâ

Kim derk ider anı ki ola zâtına ma'lūm

Remz-i kütüb-i medrese-i 'ilm ile bâlâ

Ol zâhidün ağlar yer ü gök hâline yarın

Kim içmeye destinden anuñ câm-ı muşaffâ

Bir noq̄tadur sırrı didi çâr kitabun

Ol çardadur sırr-ı kütübhâne-i eşyâ

Ol noq̄şa menem didi dönüp remzini seyr it

Ya'nî ki benem cümleten esmâ-yı müsemmâ

Çün hişşe imiş kışşadan ehl-i dile maqşūd

Maqşūd nedür añla bil ey 'ârif-i dâna

Hep mağlaţadur laqlaqa-i bātın u zâhir

Bir noq̄ta imiş aşl-i suhan evvel ü âhir

6.

3b

Ey şâhib-i kudret kanı inşâf ü mürüvvet
Rindân-ı mey-âşâma niçün olmaya rağbet

Qısmetleri dirsens ezeli cevri ü cefâdur
Cevri ola niçün zevk ü şafâ olmaya kısmet

Dirsen ki bugün eylemeyen yarın ider zevk
Çok mı iki gün bendelerün eyleye işret

Hâcetlerimiz kâdir iken kılmağa hâşıl
Şalmağ keremünden bizi ferdâya ne hâcet

Nâcâr çeker halk bu mihnetleri yoksa
Âdem kârâ tağ olsa getirmez buña tâkat

Hâlün kime açsañ saña dir hikmeti vardır
Öldürdi bizi âh bilinmez mi bu hikmet

Bîhûde dönüp neyler ola başımız üzre
Halkun bu felek didüğü dolâb-ı meşakkat

Bîhûde yeter döndi hemen terkini kılsa

Kim'aksine devr eylemeden yegdi yıķılsa

7.

Çarħuñ ki ne sa'dinde ne naħsinde beķâ var

Dehrüñ ki ne ħâşında ne 'âmında vefâ var

Aldanma anuñ sa'dinde ne naħsinden alınma

Naħsinde dime miħnet u sa'dinde şafâ var

Meyl itme anuñ ħâşına 'âmından üşenme

'Âmında dime ħıssat ü ħâşında 'atâ var

Cehd eyle hemân ğayr elinde baķmayı gör kim

Benden ne saña fâ'ide senden ne baña var

Egninde görüp ğayrılarıñ atlas ü dîbâ

Ğam çekme ki egnümde benüm köhne 'abâ var

Geç cümle bu efkârdan vü 'ârif-i vaķt ol

Sergeşte bil añı ki serinde bu hevâ var

Ferdâ elemün çekme mey iç baķ ruħ-ı ħûba

'Âşıklara ferdâda daħi va'd-i liķâ var

El virse şafâ fırşatı fevt eyleme bir dem

4a

Dünyâ aña degmez ki cefâsın çeke âdem

8.

Giryen̄ kıpar ey h̄âce meger kim cigeründen

Kim çıkdı ciger-pâreleri çeşm-i teründen

Biñ giryen̄ idersen̄ seni âhır ayırurlar

Ferzend ü zen ü tañana-i sîm ü zeründen

Bu mülk-i fenâya ‘ademden güzere itdüñ

Südüñ nedür ancak anı bilseñ seferünden

Yok çıkmaga gönlün der-i dünyâyı deniden

Billah dañi hoşnüd mısın yoñsa yeründen

Bu mezbeleden böyle güzâr eyleyigör kim

Bir zerre gubâr ırmeye tâ reh-güzereünden

Sîmünle zeri kendüne kat kat itdüñ

Merg okını geçmez mi şanursuñ siperünden

‘Akl adın añup kendüni teklife düşürme

Dîvâne olup ref’ kııl anı üzerinden

Ey h̄âce eger kim sen isen ‘âkl ü dâna

Şeydâluğı biñ ‘aqla değışmez dil-i şeydâ

9.

“Vardum seheri şâ’atiçün mescide nâgâh
Gördüm oturur halka olup bir nice gümrâh

Girmiş kimisi vahdete almış ele tesbih
Her birisinüñ vird-i zebânı çil ü pencâh

Didüm ne şatarsuz ne alursuz ni virürsüz
K’asla dilünüzde ne nebî var ne hod Allah

Didi biri kim şehrimüzüñ hâkim-i vaqti
Hayr itmekiçün halka gelür mescide her-gâ

İhsânı ya pencâh ya çildür fuqarâya
Sabr eyle ki demdür gele ol mîr-i felek-câh

Geldüklerini mescide bildüm ne içündür
Yüz döndürüp andan didüm ay kavm olun âgâh

Sizden kim ırağ olsı ise Hakkâya yakındur
Zîrâ ki dalâlet yolıdur gıtdüğünüz râh

4b

Tahkîk bu kim hep işiñüz zerç ü riyâdur
Takliddesüz tâ’atıñuz cümle hebâdur

10.

Dünyâda denîlerden idersen ama'-ı h m

Ey h m-ı ama' niceye dek bu ama'-ı h m

Bir  demi ger cübbe   dest r ile g rse 

Eylersin a u  cübbe v  dest rına ikr m

Nağsın çıkarup eylemedin z tını ma'l m

Başlarsın a  eylemege fağru ı i'l m

Cerr r diyü virmez olur ol T nrı sel mın

Őerminden ider itse sa habbece in' m

Vay er olasın hırğada n mu n ola derviş

M lh d diyü yandurmağaya eyler seni iğd m

Yazık sa na kim eyleyesin hırş u şama'dan

Bir cübbe i n kend ni ' lemlere bed-n m

Yok sende ған 'at gözünü a olduğı oldur

Rızğ n irişür sa na eger şub  eger ş m

Et loğması l zım mı  oyurmaz mı seni n n

Zehr olsun o loğma k'ola pesm nde-i d n n

11.

“Ebnâ-yı zemânuñ talebi nâm u nişândur

Her biri taşavvurda falân ibn-i falândur

Güftâre gelüp söylemeler cehl-i mürekkeb

Zu'munca velî her biri bir kuṭb-ı zamândur

Erbâb-ı hıred zerre kadar mu'tekid olmaz

Ol mürşide kim mu'tekid-i bî-ḥaberândur

Taklîd ile seccâde-nişîn Olmuş oturmuş

Taḥkîkte ammâ ḥar-ı bigsiste inândur

Dirmiş baña keşf oldı hep esrâr-ı ḥaḳîkat

Vallah yalandur sözi billah yalandur

Kendüñden irâğa düşüp ardınca yorulma

Ol bî-ḥaberüñ gitdügi yol zann u gümândur

5a

Ey tâlib-i taḥkîk eger var ise 'aḳluñ

Güş it bu sözi kim ḥaber-i bâ-ḥaberândur

Zinhâ unudup bildüğini düşme 'inâda

Bir pîre yapış kim iresin sırr-ı mi'âda

12.

Şüretde nola zerre isek ma'nide yūhuz
Rūhu'l-ķudsūñ Meryem'e nefh itdügi rūhuz

Peymâne-i hürşidile her dem iderüz 'ıyş
'İsî ile peymâne-keş-i cām-ı şabūhuz

İtdükse şarâb içmemeye tevbe güzelsüz
Şâbit-ķademüz tevbemüz üstinde naşūhuz

Mâr ise 'adū biz yed-i beyzâ-yı Kelīmüz
Tūfân ise dünyâ ğâmı biz geşti-i Nūhuz

Mollâ okusun medresede şerh-i me'ânî
Metn-i ķadehi şun bize biz ehl-i şürūhuz

Şūfî bizi sen cism gözüyle göremezsın
Aç gözünü eyle nazar gör ki ne rūhuz

Bed-gūlara leb-beste görünmekteyüz ammâ
Rindân-ı Mesîha-deme miftâhı fütūhuz

'İsî-dem Rūhî-laķab u hıızr-hayâtuz
Deryâ-yı şıfat içre gör ki ne zâtuz

13.

Eyâ nice bir devr ide bu çâr ‘anâşır
Kim aña ne evvel ola ma’lûm ne âhır

Gâh eyleyeler ‘âlem-i tefrîdde seyrân
Gâhi olalar ‘âlem-i terkîbde sâ’ir

Tefrîdde çâr ola ü nâçâr ola devri

Terkîbe gelince se-mevâlid ola zâhir

Bu cümle mezâhirden ola mu’teber insân
İnsânıñ ola cümle tufeyli bu mezâhir

Nefsini bilenler getüre Hâlik’a îmân

Bilmezlere îmân getürenler diye kâfir

Kâfir ki yerin dūzah ider cehlden eyler

Çün cehl haqîkatde ola küfr-i ‘aceb-sır

5b

Dünyâvire câhillere el kâmil olanlar

Ayakda alup olmayalar abbeye âdir

Çün cehldedür zev kemâli Nidelüm biz

Kâl ehli şafâ eyleye âli Nidelüm biz

14.

Şûfi ki riyâ ile ider kendüyi mevşûf

Evkât-ı şerifi ola taqlîd ile maşrûf

Minberde haţîb ola vü maḥfelde mu'arrif

'Âr eylemeye olduğına cehlile ma'rûf

Âyîne-i ḳalbini küdüret ide tîre

Rüşenleri feyz- i Ḥaḳḳ ile olmaya mekşûf

Cem'-i kütüb itmekle ne mümkin ola vâḳıf

Esrâr-ı Ḥudâ'ya k'ola mürşide mevkûf

Cân u dilinüñ revzenesi olmaya pür-nür

Dâyim biri maḥşûf ola anuñ biri meksûf

Zâtında ki âsâr-ı kemâl olmaya ḥardur

Yâ şal-ı siyeh engine giymiş ya yeşil şûf

'Âlemde ki kâmil çeke ğam zevk ide câhil

Yerden göge dek yûf baña ger dimeyen yûf

Çün Ḥaḳḳ diyeni eylediler zulumile ber-dâr

Bâtil söze âġâz idelüm biz daḫi nâçâr

15.

Yūf ḥarına dehrüñ gül ü gülzârına hem yūf

Ağyâına yūf yâr-ı cefâ-kârına hem yūf

Bir ‘ıyş ki mevķūf ola keyfiyet-i ḥamra

‘Ayyâşına yūf ḥamrına ḥammârına hem yūf

Zî-kıymet olunca nidelüm câh u celâli

Yok anı satan dūne ḥarîdârına hem yū

6a

‘Ârif kim ola müdbir ü nâdân ola muķbil

İķbâline yūf ‘âlemüñ idbârına hem yūf

Çarḥ-ı felegüñ sa’dine vü naḥsine la’net

Kevkevlerininüñ şâbit ü seyyârına hem yūf

Çün oldı ḥarâm ehl-i Ḥaķķ’a dūnye vü uķbâ

Cehd eyle ne dūnyâ ola ḥâtırda ne ‘uķbâ

16.

Dūnya talebiyle kimisi ḥalkuñ emekde

Kimi oturup zevķile dūnyâyı yemekde

Yok derdine bir çâre ide mîr ü gedâda
Sen çekdügin âlâmı eger şakla eger de

A'yân-ı cihândan kerem umma anı şnma
Âşâr-ı 'atâ ola ne pâşâda ne begde

Muţbahlarına ac varan âdemdegenek yer
Derbânları var göz kapuda el degenekde

Bir devrde geldük bu fenâ 'âleme biz kim
Âşâr-ı kerem yok ne beşerde ne melekde

Ağyâr vefâdan dem urur yâr cefadan
'Âdemde vefâ olmaya vü ola köpekde

Evc-i felege başdı kadem câh ile câhil
Erbâb-ı kemâlün yeri yok zîr-i felekde

Yârab bize er bulunup himmet ider mi
Yoksa günümüz böyle felâketle geçer mi

17.

Dirdük dil ü cânile rızâ biz bu kazâya
Ėam çekmezüz eger uğrarsak derd ü belâya

Qoyduq vaqanı ğurbete bu fikr ile çıqduq
Kim renc-i sefer bâ' iş ola 'izz ü 'alâya

Devr eylemedük yer qomaduk bir nice yıldur
Uyduq dil-i dīvâneye dil uydu hevâya

Ne yire vardugise 'aşqa giriftâr
Alındı gönül bir şanem-i mâh-liqâya

6b

Bağdâd'a yolun düşerse ger ey bād-ı seher-hîz
Âdâbile var hizmet-i yârân-ı şafâya

Rûhiyi eger bir şorar ister bulunursa
Dirlerse buluşduñ mı o bî-berk ü hevâya

Bu maqta'ı ğarrâyı oqı ebsem ol andan
Ma'lûm olur aqvâlimüz erbâb-ı vefâya

Hâlâ ki biz Üftâde-i hûbân-ı dımışkuz
Ser-ħalka-i rindân-ı melâet-keş-i 'ışkuz

TERCİ'-İ BEND

1.

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

Âh kim hâke buraçdı beni bir tâze nihâl

Sâye-veş gönlüm olur râh-ı vefâda pâmâl

Bülbül cânımı çarh itdi şikeste-per ü bâl

Ṭütî-i ṭab'umı zehr-i gam-ı hicr eyledi lâ

Kâse kâse çekeyim nice dek zehr-i hilâl

Nice bir gayre felekde şunıla câm-ı vişâl

Ġayrılar rûz u şeb itmekde temâşâ-yı cemâl

Ben isem olmada ammâ çekeyin tîr-i celâl

Rahm ider hâlüme bir gün diyü ol hûb-hışâl

Dil-i şürîde müdâm itmekde bîhude hayâl

Ben sitem-dîde vü dildâr kalîlü'l-inşâf

Nazar it hâlüme eey şâh-ı keşîrû'l-elâf

2.

Ṣan ider il gam-ı cübbe vi destârdayın

Nâm kaydın çekerin yâ elem-i 'ârdayın

Düşmişim vesvese-i ‘aşka ‘aceb kârdayın
İşüm âh eylemedür hasret-i dîdârdayın

Gâh şahrâda vü geh kûçe vü bâzârdayın
Yok qarârum gice gündüz taleb-i eş’ârdayın

Yine derd ü gam ü firkat-i eş’ârdayın
İşte yâr deyu hâlîmi izhârdayın

7a

Bilmezem neyleyeyim hicr ile âzârdayın
Neye varur ola hâlüm diyü efkârdayın

Ben sitem-dîde vü dildâr kalîlü’l-inşâf
Nazar it hâlüme ey şâh-ı keşîrû’l-eltaf

3.

Çanı ol dem ki dem-i vaşlile ‘işretde idüm
Yâr yanında yerüm varidi ‘izzetde idüm

İçdügüm şerbet-i dîdâr idi şîhhatde idüm
Reşk iderdi niceler hâlüme vuşlatde idüm

Şubha dek dün gice gam-hâne-i firkatde idüm
Mihnet ü derd ü gam-ı yâr ile şohbetde idüm

Yâd idüp ğayra olan ‘izzeti zilletde idüm
Fikr idüp eyledüğüm zevki meşakkatde idüm

Ne belâdur bu diyu ‘âlemi hayretde idüm
Bu belâyı çeken añlar ki ne miñnetde idüm

Ben sitem-dîde vü dildâr kalîlü’l-inşâf
Nazar it hâlûme ey şâh-ı keşîrû’l-elţâf

4.

Âh idersem nola müştâk-ı vişâl-i yâram
Bende-i ‘aşkam u sevdâ-zede-i dîdâram

Vireli derd ü ğam-ı ‘aşk gönül bîmârâm
Giceler şuhâ dek efgân iderem bîdâram

‘İzzetüm kalmadı dildâr yanında hâram
Düşeli firkate Rûhî gibi bî-miğdâram

Bî-dil ü bî-kes ü ğamgîn ü hazîn ü zâram
Bâ’iş-i hande-i ağyâr-ı cefa-girdâram

Cânuma geçdi hadeng-i ğam-ı hicr efkâram
Beni katl idene biñ cânile minnetkâram

Ben sitem-dīde vü dildâr kalîlü'l-inşâf

Nazar it hâlûme ey şâh-ı keşîrû'l-elţâf

7b

TERCİ' -İ BEND-İ MÜSEMME

Mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

1. Ğamuñla ağlamâkdân görmez oldı çeşm-i giryânım
Tutuldı hasretüñle inlemekden kalbii nâlânım
Yedi kat yire indi cüy-ı çeşmümden akan kanım
Derün-ı çarhdan geçdi hadeng-i âh ü efğanım
Perişan itdi halk-ı 'âlemi hâl-i perişânım
Esîr-i derd-i hicr oldum bulunmaz oldı dermânım
Belâ-yı 'aşkile yaklaşıdı kim tenden çıka cânım
Meded devletlü başunñçün baña rahmeyle sultânım
2. Bilürsin miñnet-i hicrün esîri bir giriftâram
Siyeh zülfün gibi âşüfte çeşmüñgibi bîmâram
Söyinmez âeşüm bir bağı yanımış 'aşık-ı zâram
Gözüme uyku girmez giceler tâ şübḥ bîdâram
Kemend-i kâkül-i miskînüñe çokdan giriftâram
Nice ah itmeyim yanunđa yokdur 'izzetüm hâram
Belâ-yı 'aşkile yaklaşıdı kim tenden çıka cânım
Meded devletlü başunñçün baña rahmeyle sultânım
3. Kapuñan dūr olalı ağlamağdan ğayrı kârum yok
Başumda kalmadı 'aqlum elümde ihtiyârum yok

Dil-i bî-ṭâḳatümde zerrece şabr u ḳarârum yok
Diyâr-ı hıcre düşdüüm hem-rehüm yok sat-kârim yok
Beni añlar bu yad illerde bir âl ehli yârum yok
Dilümde biñ ğamum var ah kim bir ğam-güsârum yok
Belâ-yı ‘aşķile yaķlaşdı kim tenden çıķa cânım
Meded devletlü başunñçün baña raḫmeyle sultânım

4. Nice bir eyleyem ben ah ü efĝân u ḳılam zârı

Nice bir ṭutasım sen muḫterem ḳapuñda aĝyârı
Giriftaâr eyledüñ yüz luṭfile evvel dil-i zârı
Şalup hicrâna soñra eyledün miḫnet giriftârı

8a

Belâ-yı ‘aşķile yaķlaşdı kim tenden çıķa cânım
Meded devletlü başunñçün baña raḫmeyle sultânım

5. Yeter Rûḫî gibi ben ḫasta-i hicrûñle zâr itdün

Dil-i bî-ṭâḳatümden şabrum alduñ bî-ḳarâr itdün
Enîsüm olduñ evvel şöḫbetümden soñra ‘âr itdün
Ten-i mecrûḫımı râh-ı belâda ḫâksâr itdün
Dil-i maḫzūnumı şemşîr-i miḫnetle fikâr itdün
Raķîbe merḫametler baña zulum-ı bî-şümâr itdün
Belâ-yı ‘aşķile yaķlaşdı kim tenden çıķa cânım
Meded devletlü başunñçün baña raḫmeyle sultânım

MÜSEDEDES

1

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Nev-bahâr oldı şafâ eyleyicek rüz oldı
Bâğ-ı nüzhet-geh-i 'uşşâka gam-endüz oldı
Dehr pür-nağme-i murg-ı tarab-âmüz oldı
Haml-i ârâm-geh-i mihr-i cihân-süz oldı
Köhne 'âlem yeñilendi yine nevrüz oldı
Gül gibi sâğar-ı mey encümen-efrüz oldı
 2. Böyle demlerde ki gül tâze vü sâğar terdür
Bâd-ı enfâs-ı Mesîhâ gibi cân-perverdür
Gonca hem-şoğbet-i murgân-ı zebân-âverdür
Bağ u râğa açıl ey dil ki 'aceb demlerdür
Köhne 'âlem yeñilendi yine nevrüz oldı
Gül gibi sâğar-ı mey encümen-efrüz oldı
 3. Olmayın 'aşkile 'âlemle rüsvâ nideyin
Mâyil-i zevk u şafâdur dil-i şeydâ nideyin
Tevbe teklîfin ider zâhid-i hōdrâ nideyin
Tevbe meyden kanı asân itdi amân ideyin
- 8b
- Köhne 'âlem yeñilendi yine nevrüz oldı
Gül gibi sâğar-ı mey encümen-efrüz oldı

4. Kūnc-i ğamda nice bir nâle vü feryâd idelüm
Mey-i nâbile gelün ‘azm-i gülistâ idelüm
İçelüm gönlümüzi gül gibi handân idelüm
‘Aşkile kendümüzi ‘âleme destân idelüm
Köhne ‘âlem yeñilendi yine nevrüz oldı
Gül gibi sâğar-ı mey encümen-efrüz oldı

5. Nola Rūhī gibi alup ele câm-ı şahbâ
Kūh u şahrâyı tolaşsam yürüsem şübḥ u mesâ
Bir ben olduğum için neyleyin ey meh-likâ
Gör ne dir ol ki sözinden İrişür câna şafâ
Köhne ‘âlem yeñilendi yine nevrüz oldı
Gül gibi sâğar-ı mey encümen-efrüz oldı

MÜSEDES

2

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Āh kim ol ğün ki başdum ‘âlem-i ‘aşka kadem
Çıktı istikbâle derd ü belâ vü renc ü ğâm
İrdi bir ḥâlet baña kim kendümi bildüm ‘adem
Āh ü zâra başladum cân u göñülden dem-be-dem
Ğuşşadan ben hasta-dil bir laḫza ḥâlî olmadum

9a

Geçdi ‘ömrüm âhile ‘âlemde bir dem gülmedüm

2. Zevk dirler var ben ‘âlemde anı görmedüm
Açmadum hîç göz ‘anâdan zevkden dem urmadum
Ġayrılar tek şâd olup zevk u şafâlar sürmedüm
Pister-i ġamdan bulup şıhhat dirîġâ tırmadum
Ġuşşadan ben hasta-dil bir lahza hâlî olmadum
Geçdi ‘ömrüm âhile ‘âlemde bir dem gülmedüm
3. Encüm-âsâ ħâb görmez çeşm-i giryânım benüm
Giceler halkı uyutmaz âh ü efgânım benüm
Mużtaribdür derd-i ‘aşk-ı yârile cânım benüm
Cevr çok bî-raġmdur ġâyetde cânânım benim
Ġuşşadan ben hasta-dil bir lahza hâlî olmadum
Geçdi ‘ömrüm âhile ‘âlemde bir dem gülmedüm
4. Şöyle olmışdur mükedder tab’-ı pür-şâfum eger
Şâfi mey içsem virür elbetde câna bir keder
Ġalmamışdur hâşılı bende şafâdan bir eşer
Muttaşıl Rûġî gibi ġuşşâyıla evkâtım geçer
Ġuşşadan ben hasta-dil bir lahza hâlî olmadum
Geçdi ‘ömrüm âhile ‘âlemde bir dem gülmedüm

MÜSEDES

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

3

1. Kimine olmuş cihân mülkinde sîm ü zer murâd

Kimine devlet kimine vuşlat-ı dilber murâd
Yâ İlâhî çün kapuñda hâşıl olur her murâd
Herkesüñ maqşüdını virip idersin ber-murâ

9b

‘Āşq-ı pāküm gibi ben maḥzūna ḳalb-i şâf vir
Hâluma raḥm İtsün ol meh-pâreye inşâf vir

2. Mest-i ‘aşqam muttaş gül gibi sīnem çâkdur
Bülbül-i şeydâ gibi dâyim gözüm nem-nâkdur
Sevdüğüm girçe gurūr-ı ḥüsnile bī-pâkdur
Aña şâdam kim hele ‘aşqum yolında pâkdur
‘Āşq-ı pāküm gibi ben maḥzūna ḳalb-i şâf vir
Hâluma raḥm İtsün ol meh-pâreye inşâf vir

3. Zâyi’ itmezsün yoluñda giryesin ‘âşıklarūñ
Şubḥ-veş handân idersün göñlini şâdıklarūñ
Ḳadrini çünkim bilürsin luṭfuña lâyıklarūñ
Maqşadın virürsin ehl-i ‘aşq olan fâyıklarūñ
‘Āşq-ı pāküm gibi ben maḥzūna ḳalb-i şâf vir
Hâluma raḥm İtsün ol meh-pâreye inşâf vir

4. Arturup ḳadrum benüm dünyâda devlet vir demem
Pâyemi gün gibi ‘âlî eyle rıf’at vir dimem
Miḥnetüñden ağlamam künc-i ferâgat vir dimem
Baña ‘izzet hâşılı ağıyâra zillet vir dimem

‘Ăşk-ı pāküm gibi ben maḥzūna ḳalb-i řâf vir
Ḥâluma raḥm İtsün ol meh-pâreye inşâf vir

5. Ḳıldı râh-ı ‘aşḳda Rūḥî miḥnet pâymâl
Dest-gîr ol ol belâ üftâdesinüñ göñlin al
Ḳılma ehl-i derd olan bîkesleri âşüfte-ḥâl
‘İzzetüñ ḥaḳḳıyçün ey Perverdigâr-ı Zü’l-Celâl
‘Ăşk-ı pāküm gibi ben maḥzūna ḳalb-i řâf vir
Ḥâluma raḥm itsün ol meh-pâreye inşâf vir

10a

TAḤMĪS

1

Mef’ülü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Dervâ ki zevḳ ḳalmadı câ- fikârda
Ălâm-ı hicri çekmedeyüz rüzgârda
Ḳalduḳ şafâ-yı seyr-i çemenden bahârda
Bağlandı dil selâsil-i zülf-i nigârda
Göz ḳaldı ḥalḳa gibidir intizârda
2. Deryâ-yı hicre şalsa seni rüzgâr eger
Ėam çekme virme ‘ârif iseñ ṭab’uñ keder
Güş eyle gör ne söyler o seyyâḥ-ı baḥr u ber
Baḥr ġamı sefine-i câm ile ḳıl güzer
Kim devr-i rüzgâr degül bir ḳarârda

3. Ol bî-vefâ ki istese âfâkı çignedür
Ayak kosa rikâba bu takatı çignedür
Şanmañ hemân ki bu dil-i müştâkı çignedür
Yetmiş semend-i nâz ile ‘uşşâkı çignedür
Yokdur vefâ nişâmı o çâpük-süvârda
4. Cân tekyesinde şem’-i maḥabbet uyanmada
Dil şem’-i vâr âteş-i miḥnetle yanmada
Âhum duḥânı künbed-i çarḥı tolanmada
Çanlu yaşumla ḥâk-ı vücûdum bulanmada
Seng-i sitemle şîşe-i dil inkisârda
5. Devr ideli sipihr-i denî şubḥ eger mesâ
Câhil şafâlar eyler u kâmil çeker belâ
Rûḥî ‘aceb mi olsa ğam-ı dehre mübtelâ
Erbâb-ı faẓl râh-ı mezelletde ḥak-pâ
Aşḥâb-ı cehl mertebe-i i’tibârda

TAḤMĪS

10b

2

Mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün

1. Fenâdârına geldük bir bölük şâḥib-suḥanlarla
Alışduk bizden evvel miḥnet-i dehri çekenlerle
Geçürdük rüzgârı sâkin beytü’l-ḥasenlerle

Ne açılduğ fezâ-yı gülşene gül-pîreherlerle

Ne şalınuğ murâd üzre buyî serv-i semenlerle

2. Nemüz var ise gitdi ‘âķibet ey y âr-ı hem-meşreb

Cihân bezminde olduğ kâse-i fakrile leb-ber-leb

Ėına ehliyle yoğ bâzârımız min-ba’d zîrâ hep

Fakîr olmağla istignâ şatarlar bilmezüz Yârab

Ėazer kıı ‘aşķ minnetin itme güzellerle olup meftûn

3. Tolaşdum zülfinûñ Ėullâbına cân terkini urdum

Düşündüm şol Ėadar sevdâsına kim ‘aķlı yitürdüm

Ben idüm bir gönülden ayinede görince aldurdum

Gidüp ‘aķlile cân zülfinde yârûñ Ėaldılar gördüm

‘Abdî söyleşilmez Ėaķ budur Ėonca-deherlerle

TAĞMİS

3

Mef’ulü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Yazmış vücûh-ı nâsda Fa’âl-ı muğtedir

Bir nice saır u eylemiş anuñla keşf-i sır

Veche Ėudâyı bulmağa vechüñde dil mışır

Ėün sırr-ı Ėaķ vücûh-ı mezâhirde müstetir

Bir veche nâzırız güzelüm Ėaķ ne gösterür

2. Virmiş fir̄b kimisine kayd-ı mâsivâ
Kılımış kimini feyz-i ezel tâlib-i Hudâ
Bir hâlet irdi ‘âlem-i ma’nâda dün baña
A’yân-ı mümkünâta nazâr eyledü lâ
Kayd-ı şuverde her biri bir kâra muntazır

3. Viridi şükûfeler çemene dehre zîb u fer
Bir güne câ ile şalınmağda her şecer

11a

Gel ey haķīm dīde-i ‘ibretle kıl nazâr
Gülşende güne güne nedür bu şükûfeler
Âb u hevâsı bir çamunuñ bâğbânı bir

4. Ser tu’me-i neheng-i muhîṭ-i şehved itmiş
Cân dürc-i dürr-i kılzümü güft u şünüd itmiş
Eşyâ mişâl-ı kaçre hemân bir nümû itmiş
Ser-çeşme bunca kaçreye baħr-ı vücüd itmiş
Ser virmeyince olımadum âşinâ-yı sır

5. Cânânile münâsebet-i cânı fark idüp
Dilden geçen ğurûrile iz’ânı fark idüp
Rûhî gibi merâtib-i a’yânı fark idüp
Mâhiyyet-i vücüdile imkânı fark idüp
Oldum kuşūr-ı kudretüme Nev’iyâ muķır

İBTİDÂ-I DİVÂN-I RŪHÎ-İ BAĞDÂDÎ

1

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. "Kad bedâ min 'aks-i kâ'si'l-'aşkı envâri'l-hüdâ
Düşdi ol envâra mazhar 'ârif-i sırr-ı Hudâ
2. Vâdi-i vahdetde rehbersüz yetilmez menzile
Ey hoş ol sâlik ki pîr-i 'aşka eyler iktidâ
3. Sâz-ı 'aşkuñ kimse güş itmiş degüldür nağmesin
Ol kadar vardır ki tutmuş kâ'inâtı bir şadâ
4. Âferîn ey dil ki çekdüñ bezm-i dünyâdan ayak
Böyle müstagnî gerek mest-i elest olan gedâ
5. 'Âlem-i vahdetde bir yerdür maķâm-ı 'aşķ kim
Anda olmaz şâhid-i maķşüd 'âşıkdan cüdâ
6. Kûşe-i çeşm ola zâhir cânib-i ma'sûkdan
'Âşık oldur kim ide biñ cânı olursa fedâ
7. Bağladumsa bel nola zünnâr-ı 'aşka **Rûhiyâ**
Şükr kim gitmez dilümden bir nefes zîkr-i Hudâ

Müstef' ilün / müstef' ilün / müstef' ilün / müstef' ilün

1. Oldı hevâlar mu'tedil irdi bahar-ı dil-kesa
Sürsün sefasın 'âlemin zevk etsün erbâb-ı safâ

12b

2. Dem-sâz olup kumrılara 'uşşâkâ şavtın diñledür
Her cüybâr olmuş bugün bir 'andelîb-i hoş-nevâ
3. Kesb-i hevâ eyler semen açup seherden sînesin
Hakķâ bu ki faşl-ı hûbda cân-bahş olur bâd-ı şabâ
4. Ālup eline câm-ı zer nergis çemende 'ıyş ider
Ya'ni şeh-i gül devridür oldı mey-i nâba şalâ
5. 'ıyş eyle ey dil rüzgâ el virdi çünkim 'işrete
Dilden gubâr-ı gşşayı silsün şaraâb-ı gam-zedâ
6. Hâlî degüldür bülbülñ gülşende her şeb nağmesi
Elbetde ol şürîdenüñ başında vardur bir hevâ
7. Bülbül şafâsın eylesün şahn-ı çemende güllerüñ
Câm-ı şarâbuñ gül gibi sür sen de zevkîn **Rûhiyâ**

Mef'ûlü / mefâilün / mef'ûlü / mefâilün

1. Hîdmetde beni şanma kâşır kuluñam cevruñ
Her hîdmete kullansañ kâdir kuluñam cânâ
2. Ağyâr ile kârûñ yok dâ'im bañadur cevruñ
'Aşkuñda bilürbin san kim şâbir kuluñam cânâ
3. Hussâda ne ğam bilse 'aşkuñda beni ma'düm
İcâd-ı ma'ânîde nâdir kuluñam cânâ
4. Ağyâr ile beni görme 'aşkunda beni kim ben
Bezî eylemede cânı mâhir kuluñam cânâ
5. Dür olduğuma senden cürmüm bu ki **Ruḥî**-veş
Vaşfuñla giçer 'ömrüm şâ'ir kuluñam cânâ

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Şeb-i ğamdur elem-i hicr ile nevrüz baña
Yanar âteş görünür mihr-i cihân-süz bana
2. Seyre varsam çemene bâ'iş-i derd-i ser olur
Nağme-i dil-keş-i murğ-ı tarab-âmüz baña

3. Hârdur çeşmüme sensüz oda yansun gülzâr
Gül-i cennetdür o ruhsâr-ı dil-efrüz baña

13a

4. Tâze güldür tenüm üstindeki dâğ-ı hûn-rîz
Goncatur dildeki peykân-ı ciger-düz baña

5. Şeb itse pîre vü ol şem' ise yok meclisde
Demidür kıl meded ey tâli'i firüz baña

6. Çünkü nevrûzda Rûhî bir olurmuş şeb u rûz
Olsa yeksân nola miñnetde şeb u rûz bañ

5

Mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün

1. Gezermiş reh-güzârında rakîb-i kec-nazar tenhâ
Göñül şâd ol ki qaldı saña ol nûr-ı basar tenhâ
2. Reh-i 'aşkında yârũ ey didiler baña serden geç
Ne cân qaldı ne dil şanmañ yolında gitdi ser tenhâ
3. Sehî-qâdler nihâl-ı qâmet-i bâlânâ pey-revdür
Nazîrũñ yok şalınsañ yaraşur ey sîm-ber tenhâ
4. Hañından mülk-i hüsne yok zarar zîrâ akrabadur
Qoyılsa cümleye ol hâl-ı 'anber bu yeter tenhâ

5. Olupsın şadr-ı meclis bü'l-heveslerle çekersin mey
Dil-i şeydâ tolanur kûyuñı şeb-tâ-seher tenha
6. Ğarîbem gerçi ammâ feyz-i Yezdânile hoş-ğâlem
Çomaz bîkesleri Rûhî Hudâ-yı dâd-ger tenhâ
7. Emînüz fitneden bir serverüñ devrinde kim hürşîd
Başında götürür altın tabağ dehri gezer tenhâ
8. Şeh-i şâhib-ıred Sultân Muhammed server-i ğâzî
O kim âlâyına a'dâ-yı dînüñ at deper tenhâ

6

Mefâilün / feilâtün / mefâilün / fe'ilün

1. Virürse 'aceb mi la'l-i tâb şafâ
Ğamı olanlara dâ'im virür şarâb şafâ
2. Dem-i vişâlda hoşdur ruhuñ müşâhedesi
'Ales'-şabâh virür tab'a seyr-i âb şafâ
3. 'Îtâba başladı ğamgîn görince ben zârı
Dil-i belâ-zedeye virdi çün 'itâb şafâ
4. Hattı gelürse de sen la'l-ı yârı em **Rûhî**
Mümessek olsa bilürsin virür hoşâb şafâ

13b

Mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün

1. Ruḥundan zevk alan itdi gül-i ra'nâya istiğnâ
Lebünden mest olan kıldı mey-i şahbâya istiğnâ
2. Tevâzu' kııl mahabbet ehline ağıyâra serkeşlük
Eḥibbâya gerekdür meskenet a'dâya istiğnâ
3. Biz ey zâhid çıkarduk gönlimüzden mâsivâullahı
'Aceb mi eylesek dünyâ vü mâfihâya istiğnâ
4. Ne 'uşşâka o kâfir iltifât eyler ne ağâra
Bir âfetdür ider a'lâya vi ednâya istiğnâ
5. Tegâfül kılduğundan ol perînüñ çekme gam **Rūḥî**
Saña tenhâ degül ancak ider dünyâya istiğnâ

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Muḳîm-i kūyuñ eyler cennet-i a'lâya istiğnâ
Esîr kıadduñ eyler kıâmet-i bâlâya istiğnâ
2. Sen ol sultân-ı 'âlî-kâdrsın kim âsitânuñda
Kemîne bendeñ eyler devlet-i dârâya istiğnâ

3. Nedür zâhid kaçınmak ihtilât-ı duhter-i rezden
İder mi kimse anuñ gibi rûh-efzâyâ istignâ
4. Bizi dünyâ için her dūna şanmañ eylerüz miñnet
Biz ol ‘âriflerüz kim eylerüz dünyâyâ istignâ
5. Esîr-i derd-i ‘aşkuñ olduğı miñnet yetişmez mi
Revâ mı çâķ bu deñü **Rûhi**-i şeydâyâ istignâ

9

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Hüsni reşk-i huld olanlar meyl ider gülden yaña
Gül nice meyl eylesün bîçâre bülbülden yaña
2. Kâkülün sevdâsı kılmışdur beni âşüfte-hâl
Mâ’il olmazsam ‘aceb mi seyr-i sünbülden yaña
3. Kıldı ol bî-raħm bizden kûşe-i çeşmin dirîğ
Hâlimuz ğâyet mükedderdür tegâfülden yaña
4. Biz hele dur-i ruħında fâriğuz ol meh-veşün
Hem yüz yapraklı gül hem de karanfilden daha kat katız
5. Kılma gel teklîf-i mey **Rûhiye** virme derd-i ser
Sâķiyâ biz mest-i ‘aşkuz fâriğuz mülden yaña

Müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün

1. Râh-ı Hudâda nola olsağ fenâ
Kim ki fenâ olmadı bulmaz beğâ
2. Menzil-i maqşûda irsek nola
Faız-ı Hudâdur bize çün reh-nümâ
3. Şüret u mânide bu halkuñ bizi
Şâh bilür kimisi kimi gedâ
4. Şâh-ı ezel ki bizi 'uryân ider
Gâh serâser giyürür geh 'abâ
5. Gâh oluruz serhoş u ger huşyâr
Geh çekerüz ğam sürerüz geh şafâ
6. Tâ'atımız olsa 'aceb mi kabûl
Mürşid-i 'aşka iderüz iktidâ
7. Manşib-ı dünyâyı gönülden çıkar
Ço bu taşavvurları gel uy baña

8. Kaṭ'-ı ümîd eyleyelüm ğayrdan
Haḫka tevekkül idelüm **Rûhiyâ**

11

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. 'Aks-i sîb-i dikkatin birle bu çeşm-i bîna
Beñzer ol şîeye kim ola içinde elmâ

2. Dem-be-dem yaşum aḫar başuma dâĝ urduḫca
Dâĝdan nâzil olan âb-ı revândur güyâ

3. Leblerinden emelüm ḫâşıl ider yâr didüm
Gülüp ol ğonca didi ḫün-ı cigerle ammâ

4. Kurtarur mı yaḫasın dest-i cefâdan dil-i zâr
Senden ey şüh vefâ şâdır olur mı 'acaba

5. 'Andelîb-i çemen-ârâ-yı semendir **Rûhî**
Anı gül-ruḫlarınuñ şevḫi idüpdür güyâ

14b

12

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Ḥüsn bâĝında bugün ol iki rüy-ı zîbâ
İki güldür güzelüm biri birinden a'lâ

2. Ne iki leblerüñüñ gülmedi güftâra
Sözi bir yere qomışlar dehenüñle güyâ
3. Bulmadı bizi vefâdan bir eșer zülfünde
Nice demdür ki bu sevdâda yeler bâd-ı şabâ
4. İsterin hâk-ı rehüñ gitmeye çehremden kim
Hâksâr olduğumu eyleyem izhâr saña
5. Seg raqıbi didiler gitdi bugün dünyâdan
Rûhîyâ gerçek olursa bizüm olur dünyâ

13

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Nây-veş inler gönül bezm-i vişâluñdan cüdâ
Dīde qan aqlar kemâl-ı bâ-kemâluñdan cüdâ
2. Tūtiyem şîrīn-lebünden ayru efgân eylerem
'Andelibem aqlaram derd-i cemalinden cüdâ
3. Hemdemüm ğmdur şafâ-yı bezm-i vişâluñdan ırağ
Nâledür kârum ruḥ-ı ferḥunde-ḥâluñdan cüdâ
4. Hâkipâyundan cüdâ düşdi egerçi çeşm-i ter
Şanma ammâ kim ola bir dem ḥayâluñan cüdâ

5. Ağlamakla inlemekle geçse evkâtı nola
Yâ nice şabr eylesün **Rûhî** cemâluñdan cüdâ
6. Sensin ol vâli-i ‘âlî-ţab’ kim erbâb-ı nazm
Ėonca-veş dem-bestedür şîrîn-maķâluñdan cüdâ

14

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Dâğ hũ yelenler degũl s̄nemde olan câbecâ
Bir avuÇ altun bulup ķoynuma ķodum ben gedâ
2. Ėatre ķatre şafĖa-i Ėehremde eşķ-i lâle-gũn
ĖâĖıd-ı zer üzre mercândur dizilmiş gũyiyâ
3. Mey degũl ağzı şuyı aķdı şürâğh̄nũñ gice
La’luñı dũrc idicek meclisde yârân-ı şafâ
4. Şanmañ ol dem Ėasta olduğumı ‘arz eyleyũp
Medh-i rũhumla uğurdum kũy-ı cãnândan yaña

15a

5. Kâkülin gösterdi baña seyr iderken ķâmetin
Rûhî-i dil-Ėastaya oldu belâ üzre belâ

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Hezârân goncaya gülşende bir bülbül olur gūyâ
Seni gör kim hezârân bülbülün dara-yı ey gül-i ra'nâ
2. Yaraşur hūb-rū içre baḥş-i imtiyâz itseñ
Seni şâhum ser-efrâz eylemişdür ol ḳad-i belâ
3. Meleksin yâ perī sensin degül ḥadd-i beşer yoḥsa
Bu zībâlūḳ bu ra'nâlūḳ ki virmişdür saña Mevlâ
4. Gezersin ḳâmet-i yâdıyla dün servi görüp şandum
Libâs-ı sebz ile gülzâra gelmiş ol melek-sīmâ
5. Velī ṭurmaz leb-i cân-baḥş-ı yâra öykinür dâ'im
Meger âyîneye bakmış degül ṭūṭi-i şeker-ḥâ
6. Meh-i nev şanma tâb-ı nâr-ı âh-ı pür-şerârumdan
Ḳanad şalmışdur anda murğ-ı gerdün-ı cihân-peymâ
7. Görinen gök yüzinde hâle vü meh şanma ey **Rūḫî**
Fenâr yaḳup uçurmuşdur bu gice ol meh-i ğarrâ

Mef'ûlü / fâilâtü / mefâilü / fâ'ilün

1. İrdiyse ğam degül bir iki gün inâ saña
Her bir inaya Hâķ vire yüz biñ şafâ saña
2. Lâyık degül cefâya vücūduñ heķīmi dehr
Virşün kemâl-i merħametinden devâ saña
3. Luţfuñ ehl-i derde şifâu'l-ķulūbsın
Dâru'ş-şifâ-i ğaybdan irşün şifâ saña
4. Üftâdeler elin tıtcı bir kerīmsin
'Âlemde dest-ĝir ola luţf-ı Hūdâ saña
5. Çü burc-ı evliyâdasın âşüde-ħâtır ol
Kim şıħhat-ı vücūd virür evliyâ saña
6. Dergâh-ı Hâķda olmaya ħâşâ ki müstecâb
Rūhī ķuluñ ki şıdkile eyler du'â saña
7. Fi'l-i cemīl u 'ömr-i tavił eyleyüp naşīb
Hâtır-şafâluĝın vire Hâķ dâ'imâ saña

15b

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'lün

1. Gerçi evvel leb-i la'linden irür câna şafâ
Şoñra ammâ haṭı sevdâsına düşmek ne belâ
2. Öldürüp kanımuza şanma bulaşdırmış elin
Bizi öldürdüğine destine yakmış hınâ
3. Nedür ol zülf-i müselsel kâkül
Kılca noşânları yok biri birinden aslâ
4. Dirler ölmüş ğam-ı hicrûñle yoluñda aĝyâr
Var ümîdüm ki yalan ise daḥi gerçek ola
5. Gelse haṭtı bizi kırtarup belâdan dirdik
Rûḥiyâ gül haṭtı oldu belâ üzre belâ

Fe'ilâtün / mefa'ilün / fe'ilün

1. 'Ömr bir cüy-i âbdur güyâ
Hâne-i ten ḥababdur güyâ
2. Varaḳ-ı derd-i 'aşḳ u şâfḥa-i ḥüsn
Her biri bir kitâbdur güyâ

3. H̄ayme-i h̄üsne ol iki ebrū
İki müşkīn-tınâbdur güyâ

4. Cüya beñzer gılâ'-ı zerīni
H̄ançer-i âbdardur güyâ

16a

5. Başladı 'arz-ı mihre mestâne
Yine kaçdı 'itâbdur güyâ

6. Sīne-çâk olmadın ğarâz
Vuşlata fetḥ-i bâbdur güyâ

7. Geldi şâhīn-i çeşmini süzerek
Sevdüğüm mest-i h̄'âbdur güyâ

8. Yine gözler kamaşdı ey **Rūhī**
Gelen ol âfitâbdur güyâ

19

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. 'İbret göziyle 'âleme şol kimse kim baқа
Baқduқca gözine görine 'âlem-i beқâ

2. Ser-menzil-i beқâya irişmez şu kimse
Râh-ı talebde eylemeye cismini fenâ

3. Bezm-i şafâ kuruldı şalâ oldı 'işrete
Ey tâlibân-ı câm-ı mey-i 'aşkı-şalâ
4. İrmez degül Cenâb-ı Hâka âdem İrişür
Ammâbe-şarḫ-ı ân ki ide terk-i mâsivâ
5. Dergâh-ı Hâkka ola dilersen taḫarrubũ
Ḥalk-ı cihândan ülfeti ḫaṭ' eyle Rûḫiyâ
6. Ḳoyup ol ḫaṭṭı o ger sebze-i gülzârı baña
Bâgbân gül şatayın bir iki ḫârı baña
7. Sen ḫırâm eyle nazâr sendedür ey gülbin-i feyz
Ḥârdur ğayrılarũ şive-i refṫârı bana
8. Şoḫbet-i ğayr belâdur dilerin Hâkdan kim
Ne seni göstere ağyâra ne ağyârı bana
9. Rişte-i zülfũ elümden çıkârup ey Rûḫî
'Arz ider şimdi felek dâmen-i kûhsârı baña

20

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâilü / fâ'ilün

1. Vaşluñ cihâna virmem odur yâr-ı cân baña
Evvel efendi cân gerek andan cihân baña

16b

2. Mîhrüñle şimdi virmededür kâ'inâta reşk
Çapuñda reşk iderdi o ki bir zamân baña
3. Biñden birisi gerçek ise vâý esîre kim
Gördüm söyledi dun çok yalan baña
4. Huld-ı vişâluña dilerin ölmeden irem
Kaşdum bu Hâk virürse ecelden amân baña
5. Cevr itme âh u nâlemi gamdan kıyâs idüp
Vallahi bî-günâham efendi inan baña
6. Bîtâbluğ nişânesidür keşret-i nigâh
Çok bağıduğumdan incinür ol bed-gâh bana
7. Taht-ı taşarrufumda serâser zemîn-i şî'r
Reşk itse **Rûhîyâ** nola devr-i zamân baña

21

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Hâbbezâ ey âbru-yı meclis-i şâh u gedâ
Merhabâ ey cân-ı 'âlem yoluña cânlar fedâ

2. Alsaldı lezzet-i keyfiyet-i cân-baḥṣuḥa
Ayagũ toprağını eylerdi zũhd ehli gedâ
3. Zevķĩmuz var mâ'ilũz keyfiyet-i cân-baḥṣuḥa
İsterũz kim başımızdan olmasun bir dem cũdâ
4. Başdadur dâ'im yerũn gũl gibi ammâ zâhidũn
Görmeyũp lâyıķ seni çeşmine ḥâr İtsũn Ḥudâ
5. Geldũn iḥyâ eyledũn bezm-i şafâda **Rũḥĩyâ**
Merḥabâ ey rũh-ĩ řânĩ yoluḥa cañlar fedâ

22

Fâ'ilâtũn / fâ'ilâtũn / fâ'ilâtũn / fâ'ilũn

1. İstemem ağyâr ide fikr-i vişal-ĩ dil-gũřâ
Tĩre dillerde ne lâyıķdur ḥayâl-ĩ dil-gũřâ
2. şuda sâkin olurken âteş ne ḥikmetdũr bu kim
Germ olur olsa 'araķ-nâk ol cemâl-ĩ dil-gũřâ
3. Bir şaraltıdur hemân ḥayl-ĩ ḥaṭtĩndan ağlamam
Ĝâlib olur cũmleye tenhâ o ḥaṭ-ĩ dil-gũřâ
4. Çoklarıñ ger vaşf-ĩ ḥaṭĩnla müşkilin ḥal eyledũm
Kim virũr ḥâl ehli dil-bazar hal-ĩ dil-gũřâ

17a

5. Blbl-i vecdem glistnum kelmullahdur
Her elif medd-i nazarda bir nihl-1 dil- g
6. Çok miln hme-i Şun'u tem eyledm
Grmedm kau mil bir mil-1 dil-g
7. Tene-i valu geçer ayara Őunmazsn nin
Knde var tgu gibi b-1 zll-1 dil-g
8. Mazhar-1 feyz-i İlh olmayan chil kalr
Tb'-1 childen Őudr itmez mal-1 dil-g
9. **Rhy** her kimine grd oldu malbu sen
Ehl-i tald idemez byle hayl-1 dil-g

23

F'iltn / f'iltn / f'iltn / f'iln

1. Mest olup ey gl koya zern klhu bir yaa
Eyle dua' sen bugn hurid u mahn bir yana
2. Halini ıklarn grmekde iitmekdedir
G-1 hu bir yaa em-i siyhu bir yaa

3. Oldılar bir cânibe ağıâr kıatlüm kask ne
Olduğıyçün meclis-i meyde nigâhuñ bir yaña
4. Ey gönül şâd ol ki hâluñ ‘arz iderler yâruña
Eşk-i çeşmüñ bir yaña feryâd u âhuñ bir yaña
5. Bir yaña gitmek temennâsın çok itme **Rûhîyâ**
Kim ider bir gün seni ümmîd-gâhuñ bir yaña

24

Fa’ûlün / fa’ûlün / fa’ûlün / fa’ ul

1. Didüm cânâ geçdi hadeng-i cefâ
Gülüp yâr didi mazâ mâ-mazâ
2. Tenezzülde zevk u şafâ vü sürür
Terakķide âlâm u renc u ‘anâ
3. Ne ümmîd-i mihr u ne imkân-ı kıurb
Ne bende taħammül ne sende şafâ
4. Gerek ağla ey dil gerek hurrem ol
Cefâsuz vefâ yok belâsuz şafâ
5. Şakın ‘aşka yaklaşma **Rûhî** ki ‘aşk
Belâdur belâdur belâdur belâ

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Lebün ağyâra şunup dâ'im idersin ihyâ
Nola ben mürdeñe şunsañ anı da ihyânâ
2. Naqd-ı cânuñ eger ol sîm-tene şarf itseñ
Şanma ey 'âşık sevdâ-zede kim ide vefâ
3. Dün didi rakşa girüp saña vefâlar ideyin
Döndi 'ahdine vefâ itmedi ol mâh-liqâ
4. Başlayup gerdeni vaşfına şürâhî meyile
Reşkden bezmde kan ağladı erbâb-ı şafâ
5. **Rûhîyâ** bâğ-ı leţafetde açılmış güldür
Bâdeden sanma kızarmışdur o rûy-ı zîbâ

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Eylesem vaşluñ temennâ baht yâr olmaz baña
İhtiyâr itsem gamuñ dil gam-güsâr olmaz baña
2. Şuğl-ı dünyâ kaydudur ol kayda kayd olmak ne kayd
Kâr ise maqşüd 'aşkuñ gibi kâr olmaz baña

3. Şabra tâkât yok ğam-ı hicrâna bilmem neyleyem
Ağlasam ‘uşşâk içinde i’tibâr olmaz baña
4. Murğ-ı cânun per u bâlın buldı dest-i ğam didüm
Gül gibi güldi didi böyle şikâr olmaz baña
5. Kaçmazam **Rûhî** gibi ‘aşkuında rüsvâ olamadan
‘Āşık-ı şürîde halim teng u ‘âr olmaz baña

27

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Mesken oldı çünki vaşşiler gibi hâmün baña
Ol şacı Leylâ ‘aceb mi dirse ger Mecnün bana
2. La’l-ı yâra bağduğum demlerde çanile ıola
Āh kim ‘ayn-ı belâdur dîde-i pür-hün baña
3. Câm-ı gülgünü koyup teklîf-i kevşer eyleme
Zâhidâ kevşer saña câm-ı mey-i gülgün baña
4. Gerçi a’lâlukda söz yok serv-i şimşâda velî
Cümleden a’lâ gelür ol kâet-i mevzün baña

18a

5. **Rûhîyâ** dünyâ vü mâfihâyı terk itdüm yine
Cevr ider bilmem ne virdi alımaz gerdün baña

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Eşigüñ hâkım umar kim getüre bâd-ı şabâ
Gözedür yollaruñı her gice çeşm-i bînâ
2. Kaçmazım cismümi çâk itmeden ammâ bilürin
Pâdişâhum reh-i 'aşkuñda olur cümle hebâ
3. Vaşluñ umsam nola çok çekmek ile hicrânüñ
Hasta çok yatsa virür kendüye ümmîd-i şifâ
4. Bende 'aşkunla bu deñlü olıcağ şeydâluğ
Var kıyâs it ne kadar sende gerek hüsn ü bahâ
5. Bâdeden kesb-i şafâ ise ğarağ ey **Rūhī**
Ĝam-ı la'lin çekelüm olmaz anuñ gibi şafâ

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Kim ki kıldı reşk idüp cânânımı benden cüdâ
Sen anuñ Yârabbı eyle tatlu cânımı tenden cüdâ
2. 'Ărızından ayrı figân eylesem 'ayb eylemeñ
Bülbül efgân eylemez mi olsa gülşenden cüdâ

3. Rüzgârum fîre oldı neyleyem bilmem beni
Rü-siyehler kıldılar ol şem'-i rüşenden cüdâ
4. Ğonca-veş kan ile baĝruñ ıolsa efgân eyleme
Olduñ ey dil gül gibi bî-pak dâmenenden cüdâ
5. **Rûhî**-i bîçâreyi öldürse miñnet ĝam degül
Ol Mesîhâ-dem huşûşâ kim ola senden cüdâ

30

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Gül gibi olmada günden güne hüşnüñ ra'nâ
Nola bülbül gibi 'âşıkларуñ olsa şeydâ
2. Faşl-ı güldür demidür gülşene varup alagör
Bir ele ĝonca-i ter bir ele câm-ı şahbâ
3. Tab'imuz nola küşâ olsa ruhuñ şevki ile
Gül-i ra'nâdur iden bülbül-i zârı güyâ

18b

4. Ğoncanuñ açılakaldı deheni hayetden
Şubh-dem medh idicek la'luñı gülşende şabâ
5. Tab'-ı pâkuñda şafâ var yaraşur ey **Rûhî**
Şi'rüñi vird-i zebâneylese yârân-ı şafâ

Mef'ûlü / fâ'ilâtün / mef'ûlü / fâ'ilâtün

1. Fâl açmağı ço şūfî olur mı bundan a'lâ
Hüsni kitâbına bak hem fâl hem temâşâ
2. Dil-hastalar belâda bî-derdler şafâda
A'la yanunda ednâ edna yanuñda a'lâ
3. İderse la'l-tâbın ol cân tabîbi kılsa
Zahm-ı firâka merhem derd-i ğama müdâvâ
4. Endüh-ı firkatuñdan ben hâk-sâr-ı 'âlem
Feyz-i maḥabbetümden sen şâh-ı 'âlem-ârâ
5. Derd-i firâk ğâlib dil zevk-ı vaşla t̄alib
Şabr eylemek ne mümkün **Rūhî**-i zâr u şeydâ

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefa'ilü / fa'ilün

1. Yâr isteyen olur nice ağyâra âşinâ
Biñ yare ir ki tâ ola sen yâre âşinâ
2. Vuşlat itmedin itme ol çemende kim
Bülbül figâna yâr ola gül hâra âşinâ

3. Benden  arık-i mihr   maĥabbetde ‘ibret al
Ey olmak isteyen o sitem-k ara  şin 
4. Ferh dadur zam nede reşk m ki y r içun
C n virdi  hir olmadı aĥy ra  şin 
5. Yok  şin luĥum dime ‘arz eyle derd ni
L zım degül  ab b ola b m ra  şin 

6. **R h **-i b -kese nola y r itse iltif t
A’l  s z eyler  demi h nk ra  şin 

19a

33

Mef ’il n / feil t n / mef ’il n / fe’il n

1. Gel ey mu ayyed-i maĥabbet-i eşy 
Be  aya ir fen dur nih yet-i eşy 
2. Felekde ş hid-i vaĥdet cem lını görmez
A na ki perde-i çeşm ola keşret-i eşy 
3.  ıkaydı perde-i pind rdan eger z hid
Olurdu v k f-ı sırr-ı h k kat-ı eşy 
4. Du  l-ı ř ĥbet-i p r-i muĥ na sa’y it kim
M kedder itmeye  ab’u  küdüret-i eşy 

5. Şakın mizâcuña hoş gelmeyenden olma melül
Ki muhtelifdür ezelden tabî'ât-ı eşyâ
6. Kıo fikr-i bātılı el çek şalâh-ı 'âlemden
Saña mı oldu mufavvez hükümet-i eşyâ
7. Hidâyet olmayıcak hâşıl olmaz ey **Rûhî**
Vukûf-ı 'illet-i icâd u hilkat-ı eşyâ

34

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Çıkar 'uqbâyı dilden çünkü el viridi saña dünyâ
Tama'-kâr olma yâ 'uqbâ gerek ey h'âce yâ dünyâ
2. Sa'âdetle ser-firâz olduğundan şadmân olma
Gel inşâf it kimüñle başa çıkmışdur fenâ dünyâ
3. Katı âsân idi olmak sa'âdet mülkine mâlik
İki gün bir qarâr üzre olaydı bî-vefâ dünyâ
4. Ne dünyâsuz olur devlet ne devlet baht u tâli'süz
Baña bir yaña baht eyler cefâyı bir yaña dünyâ
5. Dilerseñ yâr-ı bâkî feyz-i Hakkâ mazhar düş
Çıkar dünyâyı dilden kim fenâdur **Rûhîyâ** dünyâ

19b

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Gül ki 'âşık eylesün ey gönca-i ra'nâ şafâ
Gönca açılduğda eyler bülbül-i şeydâ şafâ
2. Olma keyfiyet-i mey neş'e-i kâmil müdâm
Eylemezdi andan ey şūfi dil-i dâna şafâ
3. Rüzgâruñ dil nice çeksün gamın kim âdemüñ
Biñ gamı olsa virür bir sâgar-ı şahbâ şafâ
4. Yok şafâsı vâdi-i gurbetde şanmañ kim ider
Guşsa-i Leylâ ile Mecnün-ı gam-fersâ şafâ
5. Kurtuldum miñnet ü derd ü belâ vü guşşadan
Dest-gürüm olsa **Rūhī** çâr-yâr-ı bâ- şafâ

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Nice Bağdâdı ögüp yürimesünler şu'arâ
Kim ola hūbları biri birinden a'lâ
2. Bir vilâyet kanı Bağdâd gibi kim güzeli
Hem suhan-dân ola hem şūh ola hem ehl-i vefâ

3. Gerçi dilberleri hoş-ıtab'dur İstanbuluñ
Anlaruñ var lisânında velî özge safâ
4. İhtilâtile maḥabbet olur ammâ bunlar
Bir nazarda dil-i 'uşşâkı iderler yağmâ
5. Beni nalân iden ey **Rūḥi** bu meh-rûlardan
Bir cefâ-kârdur adın söylemek olmaz ammâ

37

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. İşde zaḥm-ı ḥaçerüñ devlet nişânıdur baña
Dilde dâğ- miḥnetüñ luḥf-ı nihânîdür baña
2. Geldi cânım ağzuma la'luñ ğmıyla dostum
Cevri қо luḥf itmenüñ şimdi zamânıdur baña
3. Sözlerinden añladım 'uşşâқа luḥf olduĝım
Sırr-ı ğayb-ı keşf iden 'aşq-ı cân-sitânıdur baña
4. Ğayrılar ğörüp vefâsın ben cefâsın çekdüĝüm
Hep belâ-yı derd-i 'aşq-ı cân-sitânıdur baña
5. Yanmayup **Rūḥi** ne çare eylesün kim ol mehün
'Aşq-ı cân-süzı belâ-yı nâgehânîdür baña

20a

Mefâ'ilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün

1. Güzellerden şikâyet kılmaduñsa ey dil-i şeydâ
Ne sen 'arz-ı niyâz eyle ne anlar nâz u istignâ
2. 'Aceb mi hânçer-i cevrlardan gitmese dâ'im
Perî-peykerleri eyler ğurûr-ı hüsni bî-pervâ
3. Ne hâcet kâşların şemşîr çekmek katl-ı 'uşşâka
Bütün dünyâyı öldürseñ yeter ey nergis-i şehlâ
4. Gözümden akmada seylâb-ı hasret fikr-i la'luñla
Başumda yanmada dağ-ı ğamuñla âteş-i sevdâ
5. Benem ol 'âşık ğam-dîde kim dinmez gözüm yaşı
İşüm hicr-i ruhuñla rûz u şeb feryâd u vâveylâ
6. Benüm gibi ne 'uşşâk içre var bir 'âşık-ı şâdık
Senüñ gibi ne meh-rûlarda bir maħbûb-ı müsteĝnâ
7. Gül-i terden ğiçüp **Rûhî** gibi olurdu pervâneñ
Eger şem'-i cemâluñ görse ey bülbül-i şeydâ

Mefâ'ilün / fe'ilatün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Didüm vefâyile al gönlüm eyle terk-i cefâ
Göñüllenür gibi oldu biraz o mâh-likâ
2. Vefâ-yı ğayr gerekmez ço yâr cevr İtsün
Anuñ vefâsı cefâdur bunuñ cefâsı vefâ
3. Ğamdan eylesem efğan u sökse ğam çekmem
Birisi maḥz-ı vefâdur birisi 'ayn-ı dua'
4. Revâ mıdur ki ḳapuñda elem vire baña ğayr
Ölem gidem bu elemle yazuḳ degil mi baña

20b

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Yıllar geçer ki görmezüz ol mâhı bî-niḳâb
Mâbeynimüzden âh ki ref' olmadı ḥicâb
2. Dâ'im 'aceb mi muḫtarib olsa derünımız
Eksik olur mı ḥâṫır-ı 'âşıḳdan ızṫırâb
3. Seyr-i ruḥuñ müyesser imiş ṫotalım ne sūd
Ey şūḥ-ı bî-vefâ getüren kimdüraña tâb

4. Bir bŭse luşf idŭp beni ldŭr diyŭp şurur
Rŭhŭyi bir gŭn ldŭrecedŭr o la'l-i nâb

41

Fe'ilâtŭn / mefâ'ilŭn / fe'ilŭn

1. Bezmimŭzde dönerdi cām-ı şarâb
Gelmedi devre mihr-i 'âlem-tâb
2. Mŭmtezicken lebŭñ ğamıyla gñŭl
İmtizâc itmemişdi hâkile âb
3. Cân yelerdi řaçŭñ hevâsından
Bitmedin yirde sŭnbŭl-i sŭrâb
4. şulamaşdaydı kŭyuñı dŭde
Eşk-bâr olmadın felekde seşâb
5. Biz o mŭflislerŭz ki cām-ı meye
Rehn olur ğâ hırşa ğâh kitâb
6. Yasdanup bâb-ı luřfuña **Rŭhŭ**
"Eftetiş yâ mŭfettiřa'l-ebvâb
7. Sen çışup seyr idesin diyŭ degŭldŭr kevkeb
Mum şonanması ider gökde melekler her şeb

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Girye her gün iner taht-ı şerâya yaşum
Giceler çarha çıkar na'ra-i Yârab
2. Gülüp açılmadadur dâ'im anuñçün güyâ
Şu'arâ gonca komışlar dehen-i yâra lağab

3. Ğamdan öldük nidelüm kâse-i şehri u şekeri
Bize bir köhne sıfâl olsa tolu âb-ı 'ineb

21a

4. Dün dimişsindir ki nedür Rûhî-i zâruñ hali
Bu vefâ senden umılmaz 'aceb ey şüh 'aceb

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. La'luñ ğamına tâlîb olursam degül 'aceb
Rızq irişürse aña gerekdür velî taleb
2. Her nesnenüñ zamânı var ey pâdişâh-ı hüsn
İhsân umarken eylemek inşâf mıdur ğazab
3. Bir bâbile açılmadı kaldı der-i vişâl
Olmış hayâ ol âfete mâni' baña edeb

4. Zevk itmede vişâluñ ile rûz u şeb raķı̄b
‘Āşıkı̄larıñ firâķuñ ile çekmede ta’ab
5. Lâyık mıdur ki ğayr ile sen nûş idüp şarâb
Bîçâre **Rûhî**kan içre derdüñile rûz u şeb

44

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Kāngı bâġa yâd-ı ruhsâruñla çeşmüm virse âb
Anda her peydâ olan gül hâşıl eyler âb u tâb
2. Cûy-bâr-ı bâġ şan bir baħrdur kim üstine
Bir şadefdür dür hevâsıyla çıķıpdur her hesâb
3. Şenüñ şebnem dökdi ġüyâ bülbülñ başına kim
Şubhdan şâh-ı gül üzre gözlerinden uçdı h’âb
4. Şâhid-i gül sürh reva olsa ‘aceb mi kim müdâm
Eksik olmaz ġoncanuñ mînâ-yı sebzinden şarâb
5. Mâcerâsı var ‘arûs-ı ġonca-i ra’nâ ile
Rûhîyâ bâġuñ anuñçün tolanur eṡrâfin âb

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Nice girsün bülbül gam-didenüñ çeşmine h'âb
Âşiyânın bâgda bâd-ı hazân itmiş harâb
2. Şuya şalmış 'andelbin beyzâsın bâd-ı hazân
Bağda cüy üzre şanmañ görinen yer yer habâb
3. Bülbülüñ bâd-ı hazân tağıtdı berk-i 'ıyşını
Neylesün bî-ihtiyâr itdi çemenden ictinâb
4. İki gün gül zevkın itdürmekle maḥzâ rüzgâr
Çekdürür bâd-ı hazândan bülbüle bunca 'azâb
5. Âşiyânsuz neylesün gülşende bülbül Rūḥiyâ
Derd-mendüñ eylemiş bâd-ı hazân evin harâb

21b

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. 'Aceb bilsem neden bîdâr olur şeb-tâ seher kevkeb
Felekde bir meh-i garraya 'âşıkdur meger kevkeb
2. Şu deñlü ḥüsnüñe müştâkdur ey mihr-i enver kim
Seni her şubḥ-dem her şeb çerâğ ile arar kevkeb

3. Fezâ-yı sîne miḥnet ‘âleminüñ âsumânıdır
Meh-i nev nâḥunum zaḥmıdır anda dâğlar kevkeb
4. Miyân-ı âsumânda hâle sîmîn-şem’ dâñ anda
Ḳamer bir şem’ şeb-efrûz bir pervâne her kevkeb
5. Seni **Rûḫî** gibi gökde ararken yerde bulmuşlar
Anuñcün giceler ey meh ayağına düşer kevkeb

47

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Şubḥ-dem zevḳ ehli oldur kim çeküp câm-ı şarâb
Neş’e-i meyle kıla seyr tulû’-ı âfitâb
2. Şoḥbet itmişsin yine şeb-tâ-seḥer ağıyâr ile
Nûr-ı dîdem çeşm-i şûr-engîzûñ olmış mest-i ḥ’âb
3. Dilde peykânüñ qarâr itmez giçerse gam degül
Şîşe mecrûḥ olıcaḳ lâbüd içinde tırmaz âb
4. Va’deye itmez ḥilâf ammâ gelince meclise
İntizâr ile ider ‘âşıḳlaruñ bağırın kebâb
5. Rind-i mey-ḥ’ârünelinden nola düşmezse müdâm
Gülşen-i bezmüñ gülidür **Rûḫiyâ** câm-ı şarâb

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Mihrdür burc-ı şerefde rüy-ı rahşânı dürüst
Maṭla'-ı mihr melâḥatdur girîbânı dürüst

22a

2. 'Aks-i ṭab'-ı 'ârızuñla sâkiyâ câm-ı şarâb
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbânı dürüst
3. Şöyle mecrûḥuz ki yoḡölmekden özge çâremüz
Giçdi ol ḳaşı kemânuñ câna peykânı dürüst
4. Oldı 'ömrüm bunca kim maḥbûblar yolında şârf
Bulmadum bir ḳavli şâdıḳ 'ahd u peymânı dürüst
5. Mesned-i iḳlîm-i nazma gelmeye **Rûḫî** gibi
Ṭab'ı 'âlî sözleri şâhâne dîvânı dürüst

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Yâ beni maḳtûl-ı tîḡ-ı ḡamze-i ḥ'âruñ it
Yâ temâşâ-ḡâhumı âyîne-i ruḥsâruñ it
2. Ben senüñ bir baḡrı yanmış cevr-keş bîmâr kim
Ey ṭabîb-i cân keremḳıl çâre-i bîmâruñ it

3. Ğonca eylerse dehânuñla leţâfet baĥşini
Anı bir sözle esîr-i şîve-i ğüftâruñ it
4. Serv bâlâluĥda ursa kâmetüñ yanunda lâf
Bir hırâm eyle anı pâ-beste-i reftâruñ it
5. **Rûĥîyi** yâ zehr-i kâhr-ı fırkatuñla kıl helâk
Yâ devâ-yı ‘aşĥuñ ey meh şerbet-i dîdâruñ it

50

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Kıldun ğiçerek kûşe-i çeşm ile işâret
‘Uşşâĥa biri birine katdun behey afet
2. Mey şöĥbetidür tolular iç sâĥi-i bezmüñ
Al bûse-i ruĥsârını ber-vech-i zarâfet
3. Āsân idi rez duĥterinüñ terkini urmaĥ
‘Ālemde ğüzel sevmeden olsaydı ferâĥat
4. Cân geldi yeñiden beden-i mürdeye şandum
Rûĥî gelicek ĥabrüme ol ĥadd-i kâmet

22b

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Beni bir nâk ile eyledi ğamzeñ iki at
olına uvvet u üstâdına yüz biñ ramet
2. Taş atup şive ile başımuza urdı bugün
Yine yükletdi bize yâr bir ağız minnet
3. Tîĝ-i cevriye dimiş anını bir gün dökerin
Yârab ol dem mı âh anı devlet
4. almadı hatı daı bezme ayak başdı raıb
Gel ayak götürelüm sâi arışdı şöbet
5. H'âb- ğafletde nice bir aç gözüni ey **Rûhî**
'Âşık ol dirseñ eger def ola h'âb-ı ğaflet

Mef'ûlü / mefâ'ilün / fe'ûlün

1. 'Aşuñla bizi eyledi melâmet
Feryâduma almadı selâmet
2. Ger âmetüni göreydi Mecnün
Dîvâneñ olurdu tâ kıyâmet

3. Dīdārī kıyâmete kalur âh
Gelmezse bugün ol serv-ķâmet
4. Kec-ķab'luğına dâl olupdur
Zâhiddeki arz-ı istiķâmet
5. Āsân idi tevbe cām-ı meyden
Ger olmazsa bâ'ış-i nedâmet

6. **Rūhī** gibi bâde-nüş olurdı
Zâhidde olaydı bir kerâmet

53

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. İķtızâ-yı 'aşķ eyler ķalb-i yârı gerçi saht
Anı nerm itmek ne cüz'İdür eger el virse baht
2. Nev-bahâr eyyâmıdır 'ıyş idecek demdür diyü
El çıkarmış bağdan halka el eyler her dırht
3. 'Aşķdur bu yönde baş oynatmak ednâ pâyedür
Tīg-ı firķat ğam degül eylerse bađruñ laht laht
4. Penbe-idâğ ile ۆolmuşdur serâser cismimüz
Ĥamdulillah devletünde olmaduk muhtâc-ı raht

23a

5. Pâdişâh-ı mülk-i istignâ olursañ **Rûhîyâ**
Mihr olur başuñda efser çarh olur atluñda taht

54

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Çeşmüñe âyine-i 'aşkı temâşâ-gâh it
Ey gönül şubh u mesâ seyr-i Cemâlullah it
2. Nâtüvân ol diler iseñ ki seni hayr ide haq
Kehribâ bil anı da kendüñi berk-i kâh it
3. Lâyık-ı devlet didar olayın dirseñ eger
Kendüñ 'âlem-i fânide fenâfillah it
4. Meclis-i 'aşkıda gör câm-ı şarâb u vaḥdet
Şoḥbet-i ehl-i riyâdan çek ayak ikrâh it
5. Bilmeyen mes'ele-i 'aşkı degüldür kâmil
Cehd kııl kendüñi ol mes'eleden âgâh it
6. Hâli olmazlar elem çekmeden ehl-i devlet
Rûhîyâ sen ne elem çek ne hevâ-yı câh it

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Tab-ımız hicr ile dem-beste iken gonca-şifat
Geldi gül gibi anı açdı nesīm-i vuşlat
2. Hıdmet-i hâk-ı dürri oldı müyesser yârũñ
Yine el virdi sa'âdet yine irdi devlet
3. Döndi maşşūdımız üzre felek-i şu'bede-bâz
Toğdı vuşlat güneşi gitdi zalâm-ı firķat
4. Gitdi ol nâleler giryeler ol nâlişler
Zevķ u şevķ el virüp irişdi zamân-ı behcet
5. **Rũhıyâ** şabr gerek 'âşık-ı şâdıķda hemân
Yoksa hicrân elemin def' ider âhır vuşlat

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ûlün

1. Ma'düm iken âfâķda âşâr-ı maķabbet
Ben eyler idüm bir büte izhâr-ı maķabbet
2. Şayyâd-ı ezel dâminı ķurmazdan öñürdi
Dil bũlbũl olmışdı giriftâr-ı maķabbet

3. Almadan ele dest-i kazâ 'aşk kemânın
Cânum benüm olmuşdı dil-figâr-ı maḥabbet

23b

4. Âh eylemeden ğayrı dil-i ğam-zede nitsün
Sen ma'il-i âzâr o taleb-kâr-ı maḥabbet

5. Şâ'irlerüz idüp niderüz sînemüzi çâk
Eş'ârile biz eylerüz eş'âr-ı maḥabbet

6. Gördükde o gül-çehreyi âh eyleme **Rûhî**
Hâl ehline lâzım degül izhâr-ı maḥabbet

57

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Nev-bahâr oldı açıldı verd-i ra'nâ semt semt
Ḳurdılar şahn-ı çemende bezm-i şahbâ semt semt
2. Kûh-ı deşte lâle vü gül ḳurdı zerrîn ḥaymeler
Ḳondılar ḥayl-ı bahâr-ı 'âlem-ârâ semt semt
3. Cûy-ı eşküm bâğ u râğa akmadan maḥza seni
Cüst ü cü eyler yürür ey serv-i bâlâ semt semt
4. Sen lebi şîrîn saçı leyli ğamından baş alup
Gïtdiler Ferhâd ile Mecnûn-ı şeydâ semt semt

5. Hurrem itdi ‘âlemi bârân-ı eşküm **Rûhiyâ**
Çıkdılar şahrâ seyrine a’lâ vü ednâ semt semt

58

Mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün

1. Eger şu sepmeseydi dembedem endîşe-i vuşlat
Ne dil kırdı ne cân yandurmaduk sūz-ı gam-ı firķat
2. Bu gūn mi bađrımız pūr-hūn olupdur çarh-ı kec-revden
Biz ol bī-i’tibârūñ zehr-i ķahrın yutmuşuz ķat ķat
3. Nice âh itmesūn neyle tesellī eylesūn göñlin
O bī-kes kim ola dâ’im esīr-i kūşe-i miñnet
4. İder bīr vech peydâ iktizâ-yı ‘aşķ olur mâni’
Ne deñlü eylesen dīdâr-ı yârı görmege diķķat
5. Şaķınsun sevdüğüm mir’ât-ı hūsnin ânı serdinden
O dil-sūzuñ ki yakmış ola bađrın âteş-i ģasret
6. Yine seyr-i cemâl-i yâra diķķat şârf ider çeşmüm
Çekilmişken temâşâsında aña perde-i ģayret
7. Belâdur ‘aşķ Yârab kimseye çekdürme ol derdi
Ki cânânı ola ağyâr-ı bī-derd ile hem şöģbet

8. Meger irmek müyesser ola zevk-ı vaşlına yoksa

24a

Göñülden **Rūhīyâ** mümkün degül def'-i ğam-ı firkat

59

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. İlahî 'izzetün haqqıyçün ol serv-i ser-efrâz it
Kemâl-ı hüsnile dâ'im cevânın içre mümtâz it
2. Güzeller yüz sürüp dergâhına 'arz-ı niyâz itsün
O serv-i ser-firâzı pâdişâh-ı mesned-i nâz it
3. Daḥi tâb u tuvânım kalmamışdur çekmege cevrin
Esirge ben dil-fikârı o şühuñ cevri az it
4. Zebün itdi beni derd ü ğam-ı firkat helâk oldum
Dil-i bîçâreme ol 'İsî-i devrânı dem-sâz it
5. Bir ehl-i derddür **Rūhî** du'âsın müstecâb eyle
İlahî 'izzetün haqqıyçün ol servi ser-efrâz it

60

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Degül çün nâr-ı 'aşkuñ sîne-süzân olmağa bâ'is
Ne der ey meh dil-i şad-pâre püryân olmağa bâ'is

2. Degül mümkün gitmek sūzişinden âteş-i ‘aşkuñ
Budur dīvâneler yoluñda ‘uryân olmağa bâ’is
3. Mey-i la’l-ı lebüñle neş’e-i esrâr-ı ‘aşkuñdur
Müdâm ehl-i maḥabbet mest u ḥayrân olmağa bâ’is
4. Hadeng-i miḥnetüñ suraḥ suraḥ eylemiş cismin
Dil-i şeydâ budur ney gibi nâlân olmağa bâ’is
5. Şafâlar eylemekde ğayrılar zevk-i vişâluñla
Ne der **Rūḥī** esîr-i derd-i hicrân olmağa bâ’is

61

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. İtme dirlerse ğam-ı la’lıyla yâruñ imtizâc
Ölsem itmeme ehl-i ḥikmetden temennâ-yı ‘ilâc
2. Ārzü-yı vaşl idersem ğam degül dildârdan
Bendeler lâbüd ider sulṭâna ‘ârz-ı ihtiyâc
3. İktizâ-yı salṭanatdur gerçi taḥt u lîk
Pâdişâhum ‘âlim odur kim ne taḥt ister ne de tâc
4. Virmez ey meh şem’-i rüyün virdüğü şevki eger
Bezme sensüz giceler mâh-u münîr olsa sirâc

24b

5. Bađruñuñ anın urutmuř rzu-yı la'l-ı yâr
Bâde iç **Rûhî** eger bu derde isterseñ 'ilâc

62

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Ey dâğ-ı miñnetüñ ser-erbâb-ı 'aşka tâc
Olmaz esîr-i derd u ğamuñ âlib-i 'ilâc
2. Bâzâr-ı 'aşk mihr-i cemâluñdan aldı germ
Sensin metâ'-ı hüsne viren gül gibi revâc
3. Mihr-i ruñuñdan eyleme hâlî derûnımız
Lâyîk degül ki Ka'be-i 'aşk ola bî-sirâc
4. Zâhid ümîd luf ider ammâ revâ degül
Mihmân-ı şefkâtuñ ola o iki gözi ac
5. 'Âlem-i kemâl lufuña mutâcdur ne ğam
Rûhî iderse dergehüñe 'arz-ı itiyâc

63

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Ne mümkin olmamağ âzâde-i meşakat u renc
Meger ki olmayasın sâkin-i sarây-ı sipenc

2. Ğinâ-yı alb ki yok sende ani' olmazsın
Eger zamânedede cem' eylesen hezârân genc
3. Bisât-ı dehrde şâh olmadan nolur âhir
Yerün ki teng ola mânend hâne-i satranc
4. Felekde hâle o yah-beste âba beñzer kim
Meh-i münîr meyanında ola bir nârenc
5. Dil-i şikeste 'uşşâkı bağlamakdandır
Gören şanur anı ol zülf-i müşk-buda şikenc
6. Kemâl-ı hüsnile mümtâz-ı 'âlem olduğına
Cemâluña iki şâhiddür ol delâl u o ğanc
7. Edâ-yı hoş gerek sözde **Rühîyâ** yoksa

25a

Cihânda her kişi adirdür ola âfiye-senc

64

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Sîne mecrüh u gönül mañzün u hâtır pür-harac
Şabra aldı çâremüz "eş-şabri miftâhu'l-ferec"
2. Âh ol dem ki 'itâba başladı mestâne yâr
Elde câm-ı bâde hançer der-miyân destâr kec

3. Yâ ışigin öp didüm benden şabâya işidüp
Ol şanem olmaz kabûl işmarlamağla didi hac
4. Tütalum bî-ihtiyâruz biz ayagûñ öpmede
Senden ey zâlim nedür bir bûse için bunca lec
5. Kâr-gâh-ı ‘aşk **Rûhî** bir ulu dergâhdur
Kim ‘amîk olmuş havâlisi anuñ “min külli fecc”

65

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Neylesün cân idicek ol gamze-i gammâz güc
Murğ-ı nev-pervâza def’-i pençe-i şehbâz güc
2. Zülfüne öykinmek istermiş hümâ ammâ ne sūd
Böyle yüksekden uçan şehbâz ile pervâz güc
3. Çok tazallum kılduğundan gam yine ‘aşıklarunñ
Görmez inşâf idelüm anlar da senden az güc
4. Gerçi nâz itmez niyâzum görmese cânân velî
‘Āşıkâ kaç’-ı niyâz u yâra terk-i nâz güc
5. **Rûhîye** hem cevri der hem dir ki feryâd eyleme
Hâk bu kim miskîne eyler hep agâz güc

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Yâra 'aşk inkârı müşkil gayrıya inkâr güc
Bir belâ-keş neylesün ikrar güc ikrâr güc

2. H̄âh âzâr-ı raķīb u h̄âh cevri-rüzgâr
Hep kolay ammâ ki kat'-ı iltifât-ı yâr güc

3. 'Aşkdan men 'itse nâşih 'aşıkı ma'zûrdur
Neylesün haķķâ ki subhdan bîdâr güc

4. İçmese âlâm-ı hicri-yâr bağrın h̄ün ider
'Āşık-ı şeydâya câm-ı meyden istiğfâr güc

25b

5. Ğamzesin sevmekle zülfinden nice geçsün gönül
Münkire dil virüp olmak münkir-i zünnâr güc

6. Ādeme tekmîl-i 'arz itmekden âsân nesne yok
Zahide ammâ ki kayd-ı cübbe vü destâr güc

7. Çekme ğam Rūhî ço dem ursun edânî şii'rden
Şâ'ir olmak mümkün ammâ kuvvet-i güftâr güc

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Biz anuñçin çekmezüz câm-ı şarâba ihtiyâc
Kim ezelden itmişüz hün-ı cigerle imtizâc
2. Tıoludur endîşe-i la'l-ı lebüñle göñlimüz
Ey gül-i ter nitekim şâfi şarabile zücâc
3. Gitmez olmuş çeşm-i hün-rîzûñ elinden tîğ-ı tîz
O benüm sulţânım olmuşsın inen nâzik-mizâc
4. Nakd-ı cân virüp metâ'-ı ğuşşayı almağdayuz
'Aşğ bâzârı bizümle şimdi bulmışdur revâc
5. **Rūhīyâ** âhır bizi derd u ğa- hicr öldürür
Ol tabīb-i cân meger kim ide luţfindan 'ilâc

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Saña zâhid eger dirse şarâb-ı dil-ğuşâdan geç
Şarâb-ı dil-ğuşâdan geçme ey dil bu riyâdan geç
2. Saña ehl-i vefâdangeç diyü ibrâm iderlerse
Sen uyma sevdüğüm ağyâr-ı bed-ğüya cefâdan geç

3. Dalâlet bir belâdur başda ammâ def'i âsândur
Gel ey zâhid mürîd-i pîr-i 'aşk ol ol belâdan geç
4. Dimem hergiz elden şafâ-yı cân u tesbîhden el çek
Ne zîkr-i Hâkdan ol fâriğ ne câm-ı dil-güşâdan geç
5. Bekâ bezmindedür **Rûhî** şafâ-yı bâde-i vahdet
İrişmekse gârağ ol zevka bu bezm-i fenâdan geç

69

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Bir 'âşîka ki hûn-ı cigerdür gıdâ-yı rûh
Yıllarla içse 'aynına gelmez mey-i şabûh
2. Dem-beste koyma gönlimüzi bezm-i 'aşkda
Şun sâkiyâ piyâleyi şâyed bula fütûh
3. Dürc-i murâd-ı dürri ele girmege gerek
Ġavvas-ı baħr-ı 'aşkuña 'âlemde 'ömr-i Nûh
4. Huşyâr olınca şû yirine bâdeyi içer
Mest olsa şûfi biñ kez ider tevbe-i naşûh
5. Şanma şarâba meyl ide **Rûhî**-i hasta-dil
Olmışdur aña guşsa-i la'luñ gıdâ-yı rûh

26a

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Nedür o hüsni edâ vü nedür o vech-i melîh
‘Aceb midür seni itsem güzellere tercîh
2. Lebüñle mürdelere vir hayât kim görsün
Felekde nice olur cân bağıslamağda Mesîh
3. Haşıyla ‘ârızî yâruñ iki güzeldür kim
Birisî sebz-i melîh u biri beyâz-ı şaḥîh
4. Esîr-i dâne-i rızq oldu zâhid-i ḳallâş
Elinde dâm-ı riyâdur çevirdüğü tesbîh
5. Hemîşe mihr u vefâlar idersin ğayra
Degül mi **Rûhî**-i bîçâreye bu zulm-ı şarîh

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Çeşm-i pür-hünüm gibi meclisde ḳan ağlar ḳadeḥ
Guyiyâ olmuş giriftâr leb-i dilber ḳadeḥ
2. Arturup zevḳın şafâsın ğâlib eyler âdemün
Ey gül-i ter görmedüm la'luñ gibi bir ter ḳadeḥ

3. Başum üzre yiri var gül gibi bezm-i bâdede
Gülse o sâķī-i gül-ruhsar elinden her ķadeķ
4. Mihr-i ‘âlem-tâba ġarrâluķda sâķī ta’n ider
Neş’e-i mey olsa başında elinde zer-ķadeķ
5. Lebleri devründe yâruñ şanma ‘aķluñ yar olur
Rûķiyâ gitdükce eyler âdemi ebter ķadeķ

26b

72

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Çık ġâneden güneş gibi cânâ ‘ale’ş-şabâķ
Varsun tapuña her gün eķibbâ ‘ale’ş-şabâķ
2. İrdi bahâr faşlı bu faşl-ı laķıfde
Hoşdur şarâb-ı nâb ġuşûşâ ‘ale’ş-şabâķ
3. Tutmak diler ‘inân-ı semendin ġarībler
Yaran olur ġarīb temâşâ ‘ale’ş-şabâķ
4. İnsân nice ġamûş ola kim murġ-ı beste-leb
Zıkr-i ġudâ ile ola ġüyâ ‘ale’ş-şabâķ
5. **Rûķī** şabâķ uyķuda olanlar aç ķalur
Rızķın virür ‘ibâdına Mevlâ ‘ale’ş-şabâķ

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Ğamzeñ ħadengi cân-ı ħazîne gedâ-yı rûĥ
Peykân-ı kâtilüñ dile sermâye-i fütûĥ
2. İtdüm esîr-i silsile-i zülfüñ olalı
Ğayrıñ hevâ-yı kâküline tevbe-i naşûĥ
3. Sâķî ayaķa ħaldum ayaķlandur al elüm
Öldüm ħumâr-ı hicr ile şun sâĝar-ı şabûĥ
4. Zevķ-ı vişâluñ ile gećen gün ħayât-ı Ħızır
Derd-i firâķuñ ile gećen laĥza 'ömr-i Nûĥ
5. Metn-i metin 'aşķı faķîĥ anlamadı ħić
Rûĥî kitâb-ı ħüsnine yazdı nice şürûĥ

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Yıldı bir kere idüp seyr-i gülistân gül-i surĥ
İntizâr ile ider bülbüli nâlân gül-i surĥ
2. Şubĥ-dem def'-i ħumâr itmek için gülşende
Bülbül-i zâra şunar câmı hezârân gül-i surĥ

3. Giceler var ise gülşende yatur kim seherî
Tağınur başına ol gonca-i handân gül-i surh

27a

4. Bâdeden gül gül açılduğda ruh-ı rengini
Bezm-i meyde alınup oldu perîşân gül-i surh
5. Bülbül olduksa nola her güle mâ'il degülüz
Yeter ey **Rûhî** bize 'ârız-ı cânân gül-i surh

75

Mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün

1. Kadeh şundukça dirsın baña ey sîmîn-bedenküstâh
Lebün peymânedür bûs idüp oldum bil neden küstâh
2. Rağîb ağlar yanuñda geh miyânuñ geh lebün añup
Yine ben bî-edeb rûh-ı revânum yine ben küstâh
3. Saña düşmez rağîbâ olmağ ol şuh ile hem-zânû
Egerçi biz dañi küstâhuz ammâ sen inen küstâh
4. Ne cân ister cemâluñdan ıra çeşmin ne sen ey dil
Arada nitsün ol meh-pâre ol küstâh sen küstâh
5. Lebünden diseler kıldı şikâyet 'itimâd itme
Ola hâşâ habîbüm **Rûhî**-i şâhib-suhan küstâh

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. K̄atı teng oldı ğamuñdan baña bu kâh-ı ferâh
Şuna qaldı ki t̄utam mülk-i 'ademde bir kâh
2. Gökde peydâ olan ey mâh degüldür hâle
Nâle vü zârımı gerdün işidüp aşdı şımâh
3. Zâhidüñ kûşe-i destârdaki misvâkın
Mey hayâlîyla ırağdan göricek şandum şâh
4. Ehl-i bezmüñ nice h̄ün olmasun ey gül cigeri
Nice bir leblerüñi būs ide sâğar küstâh
5. **Rūhīyâ** 'âlem-i fânīde bugün zevk idicek
Görmedüm meygdeden ğayrı münâsib bir kâh

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Nâz ile giyse bedenine dilber sefid u surh
Çeşm döker ayagına gevher sefid u surh
2. Gösterdi ğâh dâğımı geh dâğı penbesin
'Arz itdi bülbüline gül-i ter sefid u surh

27b

3. Meyle olu billür adeh beŋzer aña kim
Birbiri üzre açıla güller sefid u surh
4. Olmaz haııyla kâküli gibi siyâh u sebz
Yokdur diŋiyle la'lına beŋzer sefid u surh
5. Surh u sefid gülleri bâguñ açılmasun
İç bir adeh yañağunı göster sefid u surh
6. **Rûhî** sefid u surha ider hûblar nazâr
Ŗi'rümde nola olsa mükerrer sefid u surh

78

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Ey ılan gül-ruhların câm-ı ŗarâb-ı nâb surh
Gel ki oldu hasretünle dîde-i aħbâb surh
2. Fırkatuñdan ŗöyle gemiŋdür baŗum at at yire
Kim çıkar biñ yıl azarlarsa türâbum âb surh
3. Gördiler surh u sefide meylüñi gökden senin
'Ârz encüm sefid u surh 'âlem-tâb surh
4. Gösterdi gâh dâğımı gehi hûn-ı penbesin
'Ârz iderler bülbüline gül-i ter gehi hâb surh

5. İnlamağan beñzerin dirmiş esîri ‘aşkuña
Didügi olurdı yaş dökseydi ger dölâb surh
6. Geldi ammâ el-ğazer ey dil ki âteşdür gelen
Câme surh u çehre surh u dīde-i pūr-h̄âb surh
7. Reşk idüp pergâle-i çeşm-i terümden reng alur
Rūhiyâ olsa ne deñlü lâle-i sīrâb surh

79

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Halk-ı cihânile şu kadar kıldum ittihâd
Bir dost bulamadum ki ola hâlişü’l-vedâd
2. Ehl-i kemâla karşı komak maḥz-ı cehldür
Haḳḳâ budur ki ‘ârif olan eylemez ‘inâd
3. Eflâka çıksa nefsine yol bulmayan kişi
Ma’nide anı ‘ârif olanlar bilür cemâd
4. Taḥşîl-i mâl u rütbe-i ‘âlî ne cüz’idür
Dünyâya gelmeden bize ger bu ise murâd
5. Baḥş-ı me’âd u mebdе’-i cem’ olsa kâ’inât
Hâşâ ki ide ‘ârif olan sülb-i i’tikâd

28a

6. Şimden girü ne olsa gerekdür gelen ki biz
Bulduğ cihânda luṭf u keremden heman bir ad
7. **Rūhī** ‘aceb mi bulsa ğam-ı dehrden necât
Kesb-i ma’ârif eyleyen olur hemîşe şâd

80

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Ey dil dilerseñ olmaya ol destinle yâd
Zinhâr âşinâları yanında itme yâd
2. Mihr-i cemâl-ı yâr temâşâ degül midür
Seyr eyledükce şevkın ider âdemüñ ziyâd
3. Maḥbûb u meyle zâhid alışmazsa ğam degül
Âsân mıdur güzeller ile itmek ittiḥâd
4. Çâh-ı sipihre ‘ârif olan aldanur mı hîç
Çâha ne i’tibâr sipihre ne i’timâd
5. Didüm ğamuñla öldi raḳīb işidüp o şūḥ
Nâz ile didi öldi ise **Rūhī** ola şâd

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Bezm-i çemende sâgar-ı sîmî gül-i sefid
Şebnem o sâgar içre çekeydi mül-i sefid
2. Sînemde şanma dâğlarum üzre penbeler
Koynuma koydı yâr bir avuç gül-i sefid
3. Gülşende jâle şanma gelüp h̄'âce-i bahâr
Şahn-ı çemende kodı yüki fülful-i sefid
4. Kolum toladı boynına **Rûhî** esîrinüñ
Güyâ ki urdı gerdedine bir gîll-ı sefid

28b

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Âh idüp senden umarken dil-i gümrâh meded
Başladuñ cevr u cefâ eylemege âh meded
2. Kalmışuz vâdi-i mihnetde ne hemden ne refîk
Olsun ol Hızr-ı zamân bedrağa-i râh meded
3. Sevin ey dil ki helâk eyledi yâr ağyârı
Ne sa'âdetdür ide bendesine şâh meded

4. Böyle kalmaz şeb-i firkat irişiyor payana
‘Āķibet bir gün ider âh-ı seher-gâh meded
5. Ğayrdan umma meded eyle tevekkül Hakk
Rûhîyâ devlet anuñ kim ide Allah’a meded

83

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Hâk oldı râh-ı gamda dil-i zâr u müstemend
Gel hâkdan getir anı ey serv-i ser-bülend
2. Pervâz ururken evc-i felekde hümâ-yı dil
Ser-rişte-i hayâluñ anı kıldı pây-bend
3. Zıkr-i keşan ‘âleme itdürdi ser-fürü
Gerd-i ruhuñda halka uran ‘anberîn-kemend
4. Hüsnuñ senüñ şafâ-yı melâhatla dil-pezîr
Tab’um benüm kemâl-ı maħabbetle dil-pesend
5. Dil çeşme-i hayât didi la’l-ı nâbuña
Haṭṭ-ı siyâhı eyledi miskîni-rîş-hand
6. Ben şâh-râh-ı ‘aşkda bir rind-i nev-niyâz
Sen mesned-i cemâlde bir şüh-ı şeh-levend

7. **Rūhīyî** böyle yerlere çalmazdı rüzgâr
Olsaydı dest-gîr aña bir himmeti bülend

84

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Murğ-ı dil'anķâdur olmaz degme bir rişteyle bend
İster ol zülf-i semen-bū gibi bir müşkîn kemend
2. Derd-i hicr u zevķ-ı vaşl-ı yârdan sâķî-i dehr
Geh şunar zehr-i helâhil ehl-i 'aşķa gâh ķand
3. Kesdi benden zâhid-i âlûde-meşreb pendüni
Gördi kim 'aşķum ziyâd olmaķdadur virdükce pend

29a

4. Kõnmayup her şâha yüksekden uçarken murğ-ı dil
Bağladı zülf-i dil-âvîzine bir serv-i bülend
5. Ben daħi hâlümce çok maħbûb gördüm **Rūhīyâ**
Görmedüm bir öyle nâzik-ķab'-ı şūh u şehlevend

85

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Şalınsa serv-i bâlâyı iraqdan bakđurur ol ķad
Açılrsa lâle-i hãm râyı eyler dâğdâr ol ħad

2. Cemâl-ı bâ-kemâlî âfitâb-ı ‘âlem-ârâdur
Siyeh ebrûsı gūyâ âfitâb üzre çekilmiş med
3. Degüldür aña dilberlük yüzinden meylimüz tenhâ
Söz añlar olsa dilber olur erbâb-ı dilden ‘ad
4. Ne ‘irfandur ki bu hâle gelince ol sehî-kâmet
Ne bir fi’l-i sadırola ne bir edâ-yı bed
5. Hemîşe başımızdan sâyesi kem olmasun **Rūhî**
Du’âmuz bu cihân turduķca tursun ol kıyâmet-ķad

86

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. İñledür geh cânı ğamzeñ geh o la’l-ı nūşhand
İki hūn-rīzūñ elinden neylesün bir derd-mend
2. Ğam degül zâr u zebūn olmaķ belâda haķ bu kim
Sen bir ehl-i derd olasın sevdüģüñ bir şehlevend
3. Ben hod ey zâlim giriftâr olıcaķ oldum saña
Boynuma urmaķ ne hâcet zülf-i pür-çīnūñ kemend
4. Hüsni reşk-i âfitâb olsa degül maķbūlımuz
Bir güzel kim serv gibi olmaya bâlâ-bülend

5. **Rūhīyâ** ‘âlem zarîf oldı ‘aceb hayretdeyüz
‘Ayb-cüyân-ı cihânuñ her biri bir h̄od-pesend

87

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Serv-ğadsin sebz-haṭsın ğonca-femsin lâle-h̄ad
‘Ālemi aralamışsın ḥüsnile ey serv-ğad
2. Göñlümi biñ pâre kııl göğsümde yüz biñ yâre aç
Cân viren yoluñda senden canı mı şaqlar yâ cesed
3. Şayqal-ı ‘aşkuñla pâk itdüm göñül âyīnesin
Şâhid-i ḥâlumdur ey gül-çehre egnümde nemed
4. Câna minnetdür yoluñda ḥâka yeksân olmamız
Ey sehî-ğad tek bizi üftâdelerden eyle ‘ad
5. Böyle mestâne ğaazeller dirseñ ey **Rūhî** nice
Kılmasun ṭab’-ı selâset-baḥşuña a’ dâ ḥased

29b

88

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Keyfiyyetini itdi lebünden şarâb aḥz
Germiyyetini kıldı dilümden kebâb aḥz

2. Yüz sürmez idi kapuña tâb u ʃarâvetin
Mâh-ı ruḥuñdan eylemese âfitâb aḥz
3. Ey neyyîr-i vefâ nazarı eyle k'anlara
Kılmaḳ murâduñ ise lebüñ la'l-ı nâb aḥz
4. Olur şadef mişâl-ı güher şâḥibi o kim
Ebru kefüñden eyleye bir ʃatre âb aḥz
5. **Rûḥî** biz ol kitâbdan alduḳ sebaḳ ki ḥalk
Her nüktesinden eylediler bir kitâb aḥz

89

Mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ülün

1. Endüh u gamuñ hem-reh-i cân u dilimüzdür
Ser-ḥadd u bekâ ara yatı menzirimüzdür
2. Deryâ-yı muḥîṭüz dür-i vaḥdetle lebâleb
Kevneyn iki cânibde iki sâhilimüzdür
3. Şahrâ-yı maḥabbetde şü dîvâneleriz ki
Mecnün-ı melâmet-zede en 'âḳilimüzdür
4. Biz tâlib-i esrâr-ı nükât-ı ḥaṭ-ı yâruz
Ḥall eyleyenüñ bendesüyüz müşkilimüzdür

5. Ağyâr elemin çekme yapış zülfine **Rûhî**

30a

Men' eylemege cânımı var kâtilimüzdür

90

Fâ'ilâtûn / fâ'ilâtûn / fâ'ilâtûn / fâ'ilûn

1. Ol şeh-i hüsne kul olmak gibi bir devlet mi var
Ayağı tozına yüz sürmek gibi rıf'at mı var
2. H'ârlukdan ey baña bîhûde ta'n iden 'azîz
'Âşıkâ 'aşkında h'âr olmak gibi 'izzet mi var
3. Var ise 'âkluñ mürüvvet adın añma kimseye
Ehl-i dünyâda mürüvvet mi olur şefkat mi var
4. Kime eylersin kemâl izhâruñ ey dil ebsem ol
Kâmile rağbet kemâla kâdr u yâ kıymet mi var
5. **Rûhîyâ** keyfiyet isterseñ kul ol bir kâmile
Hidmet it ehl-i haqîkat gibi keyfiyet mi var

91

Fâ'ilâtûn / fâ'ilâtûn / fâ'ilâtûn / fâ'ilûn

1. Ehl-i diller nâle-i cân-süzümü güş itdiler
Şundılar bir câm ben miskîni hâmüş itdiler

2. Şanmañuz ancak beni bî-hüş kim merdân-ı Hâk
‘Aşk câmin kime şundılarsa bî-hüş itdiler
3. Nice İbrâhîm-i Edhem gibi kâmil serveri
İndürüp taht-ı sa’âdetden ‘abâ-püş itdiler
4. Sen bizi şüfî o kavm-ı pâkdan fehm eyle kim
Hâkka vâsıl oldılar gayrı ferâmuş itdiler
5. Ol dür-i yektâyı kim dürc olmuş aña kâ’inât
Güş-ı cân-ı **Rûhi**-i şeydâya mengüş itdiler

92

Mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün

1. O serv-i ser-keşi râm itmege ibrâm lâzımdur
Ayağı tozına yüz sürmege iqdâm lâzımdur
2. Cihân bâğında qalbün gonca-veş teng olmasun dirseñ
Elünden sâkıtyâ gül gibi dâ’im câm lâzımdur
3. Ol iki çeşmi kâtilden şikâyet itdügüm bu kim
Göñülden aldılar şabrum saña i’lâm lâzımdur
4. Dirîğ itme şehâ h’ân vişâliñ ehl-i dilberden
Gedâyı gevik olâ biñ en’âm lâzımdur

5. Güzeller fevc fevc eksik degüldür reh-güzâruñdan
Degül **Rûhî** kuluñ şâhum saña dünyâ mülâzımdur

Mefâ'îlün /mefâ'îlü /mefâ'îlün/fe'ülün

1. Ey dil yine şab' uñda beşâşetden eşer var
Ol çeşmi siyehden saña beñzer ki nazâr var
2. Kûy-ı çemeninden yelerek geldi seher-bâd
Ol gonca -i terden yine bir tâze haber var
3. İncinme gider hâne-i ağıyâra diñilse
Sen bilmedüğüñ ey dil-i şeydâ nice yer var
4. Ağıyâr giderse gelürin dimiş o meh-rû
Dil muntazır ammâ ne gelür var ne gider var
5. 'Uşşâkı koyup gayrile bâzâra sebep ne
Ol Yûsuf-ı gül-çehreye bizden ne zarar var
6. Cân nağdin alup sonra vişâli hep alurduk
Müşkil budur ammâ ne alur var ne şatar var

7. Çin illerinüň çok gözi âhûların ögme
Ey h'âce bu Rûm illeridür bunda neler var
8. Bülbüllerini başladı ağlatmağa **Rûhî**
Ol gönca varise yüzine güller var

94

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Ayağ çek bezm-i 'âlemden ki 'âlem menzil-i gamdur
Ferâgat 'âleminden gelme kim 'âlem o 'âlemdür
 2. Pür olsun dem-be-dem peymânemüz hûn-ı kebüterden
Gel ey gül-çehre bir dem idelüm dünyâ çü bir demdür
 3. 'Aceb 'âlem degül mi her kişi miñnetden ağlarken
Benüm âvâre gönlüm miñnet-i 'aşkuñla hurremdür
 4. Esîr-i câm olan rinde haķâretle nazâr kıлма
Ki her rind-i belâ-keş kendü vâdîsinde bir Cemdür
 5. Hayâl-ı 'ârızuñ fikr-i lebünle eglenür gönlüm
Birisi yâr-ı cânumdur birisi nûr-ı dîdemdür
- 31a**
6. Gelün ta'lîm aluñ ey bü'l-hevesler şab'-ı **Rûhîden**
Ki âyîn-i suhan ol nükte-perdâza müsellemdür

Müfte'ilün / mefâ'ilün / müfte'ilün / mefâ'ilün

1. Esdi bahâr yelleri mevsim-i seyr-i bağdur
Vây bize ki bağrımız âteş-i gamla dağdur
2. Sür'at ile içüp içüp meyi 'aqlı yitürmeden nolur
Bâde-i nâbdan ğaraž dimâğdur
3. Varmalıyuz o ğoncânıñ bâğ-ı bihişt-i kûyına
Sâķi getir ayağı kim menzirimüz ırağdur
4. Hîç taşavvur eylemeñ ey ğam-ı derd-i yâra kim
Cân-ı ğürîz pâ size bir gicelük ķonağdur
5. Kılma ayağı sâķiyâ bâde-i tebden tehî
Kim bizi yâr kûyına ileden ol ayağdur
6. Geldi zamânı 'işretüñ 'ıyş ideğör ki bâğda
Her biri bir ğonca-i terüñ bir ķurulu otağdur
7. Bûy-ı bahâr **Rûhîyâ** dutdı cihânı ğül gibi
Devlet anuñ ki meskeni kuşe-i bağ u rağdır

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Ağyâr o alb-i âheni nerm eylemek diler
Miskîni gör ki yok yire şavuk demir döger
2. Yâruñ raıb ni'met-i vaşlına diş biler
Bîçâre iki aba odursun bulursa ger
3. Geh bâb-ı hicri geh der-i endühi 'arz ider
Çar-ı denî bize daı çok apularcaçar
4. 'Âşıklarüñ yürekleri opdı hauñ görüp
Seyr eyle gör ki devr-i ruuñda neler opar
5. Çeşmüñle gamzeñe zarar itdi başın virüp
Biz ıkdu ey perî ser-i zülfüñle ser-be-ser
6. Kimüñ elinden almak olur târ-ı zülfüñi
Herkes bilürsin ey yüzi gül kendüye çeker
7. arşumda urma git dimeñ ey meh ne itiyâc
Sen serv-i ser-firâzı gören kendiden gider
8. Mesrürdur hemîşe raıbuñ ne derdi var
Derd anda var ki albi hazîñ ola çeşmi ter

31b

9. Geçmez yanında sözlerimiz diyü ğam yine
Ey **Rūhī**-i belâ-zede şabr eyle hep geçer

97

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Ey şoranlar 'âlemimiz yâr ile 'âlemde nedür
Ĝam-ı hicrânile hâluñ ne diyen ğam da nedür
2. Ey ola dehrde bir dem ideyim diyü melül
Kimse miñnet mi çeker bir dem için dem de nedür
3. Ĝam-ı la'luñla kâpuñda var iken çâkerlük
Kim ider câm-ı Cemüñ hâtırâsın Cem de nedür
4. Didüm emsem nola la'l-ı lebüñi luţfuñan
Aña ne luţf gerekdür didi emsem de nedür
5. **Rūhîyâ** medh-i ehibbâ var iken 'âlemde
Zemm-i a'dâya muķayyed kim olur zem de nedür

98

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Ağlasam ben yaraşur kim baña bülbül didiler
Sen gül ey ğonca-i ra'nâ ki saña gül didiler

2. Felegüñ hâlini bildürmek için insâna
Şaldılar bülbüli feryâda güle gül didiler
3. Hübolar murğ-ı dil-ii ‘âşıkı şayd itmek için
Bir duzağ eylediler nâmına kâkül didiler
4. Leb-i la’l ü ruḥ-ı yâr olmayıcak ‘uşşâka
Didüm âyâ nedür eglence gül ü mül didiler
5. Çemen-ârâ-yı cihân olmağičün zülfünde
Bir nümüne ḳodılar nâmına sünbül didiler
6. Gördiler cân virürin olmağa kuyûnda gedâ
‘Âḳibet giydürür ol saña ḳara çul didiler
7. Raḥmi olur mı didüm ‘âşıkâ ma’şûḳlaruñ
Nedür ey **Rûḫî**-i şeydâ bu tegâfûl didiler

32a

99

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Ol ḳaşı yâ tîr-i sitemle böğür deler
Ḥaḳḳâ budur ki ḥiddete gelse demür deler
2. Müjgânım üzre ḳaṭre-i eşk ile gözlerüm
Ḥakkâkdur bi’ aynihi mişḳabla dür deler

3. Uğratma çok da yanuña ağıyârı dostum
Ceyb ü kabâñı kôrkarın ol kîse-bür deler
4. Teşbîh eylemekle dışın silk-i gevhere
Ol şüh-ţab' geçdi dil-i zâr hür deler
5. Kılmaz ol âfetüñ dil-i sengînine eşer
Rûhî egerçi nâvek-i âhum demür deler

100

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

1. Ol Yûsuf-ı şânî ki güzeller güzelidür
Gün gibi bugün yer yüzünñ bî-bedelidür
2. Zan itme ki senden ideyüz terk-i maḥabbet
Kim bizden olan mihr u maḥabbet ezelîdür
3. Nef ejderi kim genc-i dilüñ oldı tılsımı
Her kim o tılsımı bozabildiye velîdür
4. Şûfîleri zühd eylemiş endîşe-i kevşer
Bîçârelerüñ giydügi girçe 'aselîdür
5. İcâd-ı ma'ânîde iden **Rûhîyi** mümtâz
İhsân-ı 'alî mihr-i 'alî hırz-ı 'alîdür

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Öldürür nâzile 'âşıkları refâtârındur
Cân viren mürdelere şive-i güftârındur
2. İnleyen cânımız bîğ-ı seyr-i küyündur
Gonca-veş gönlümüz açan gül-i ruhsârındur
3. Şabrimuz dilden alan sünbül-i pür-çînüñdür
'Aqlımız başdan alan tırra-i tarrârındur
4. Dâğlayan sîne-i mecrûhımız hâlündur
Yanduran bağrımız 'ârız-ı gülnârındur
5. Nazar-ı luftuñı men' eyleme **Rühîdem** kim

32b

Şâdıku'l-kul kuluñ 'âşık-ı dîdârındur

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Añmaz oldun beñi mahabbetiñle, mahabbet bu mıdur
Yılda bir göremez olduğ seni ülfet bu mıdur
2. Merhamet eylemez olduñ bize inşâf kanı
Silmez olduñ gözümüz yaşını şefkat bu mıdur

3. Nedür ağıyâr ki dâhil olasın meclisine
Dil-rübâlar olasuz sizde ħamiyyet bu mıdur
4. Bir benüm gibi esîrûñ ola raħm itmeyesin
Ey şeh-i mülk-i vefâ şart-ı mürüvvet bu mıdur
5. İl şanur ‘âlem-i vuşlatda bizi ammâ biz
Ayagüñ öpmemişüz ‘âlem-i vuşlat bu mıdur
6. Raħmı yok kâfir iken kendüñe sen ey **Rûhî**
Mâ’il añlarsın o bî-raħmı ferâset bu mıdur

103

Mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün

1. Esîr-i ‘aşka istignâlaruñ gerçi vefâdandur
Raķıbe iltifât itdüklerüñ ammâ cefâdandur
2. Seni bizden raķıb-i rû-siyehdür men ‘iden dâ’im
Dil-i şurideye meyl itmeme hep ol belâdandur
3. Ne lâzım ġayrı taħrîle ‘uşşâka cefâ itmek
Cefâ bîġânedenden gelmez gelen hep âşinâdandur
4. Tarıķ-i zühre gerçi sâlik olmışdur gönül ammâ
Mey-i ‘aşkuñla zevķ itmekdedür ehl-i şafâdandur

5. ‘Aceb vâdidedür sırrına irmez kimse **Rûhînüñ**
Ne fâsıkdan ne zâhidden ne mîr ü gedâdandır

104

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Öldi kendü elem-i ‘aşkuñ ile ‘aşıklar
Nedür ey şüh-ı cihân sende bu ra’nâlıklar

2. Lebünün âb-ı hayâtın içürürsin gayra
Nice âh eylesünler cigerü yanıklar

33a

3. Layık oldır göz açup mihr ü cemalin göze
Elem subh üyatan sadakat

4. Nice ‘ârifler ile ol ma’ârîz zühhâd
Nice sermestlere karşı kıya ayıklar

5. Şîve-i vaşluñ umar **Rûhî**-i bîmâr didüm
Gülüp ol şüh cefâ pîşe didi sayıklar

105

Mef’ûlü/ mefâ’îlü / mefâ’îlü / fe’ülün

1. Ol bezme ayak başma ki âmâde degüldür
Ol şîşeye el urma ki pür-bâde degüldür

2. Eflâke irişse başı üftâde geçinme
Ol serv-i ser-efrâza ki âzâde degüldür
3. Canlar virür üftâdelere taze nihâlîñ
Kimdür saña biñ cânile üftâde degüldür
4. Âdâbile baş pâyuñı hâk-i der-i yâre
Ey zâhid-i şeyyâr bu seccâde degüldür
5. **Rûhî** alımağ ‘aqlımuğı bâde ne sırdur
Güyâ ki bizüm içdügümüz bâde degüldür

106

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Ol ki çeşm-i mestini kan dökmede ğaddâr ider
Derd-i 'aşğ ile nice bîçâreyi bîmâr ider
2. Şad-hezârân âferîn ol şâni' uñ icâdına
Kim dehânuñ gibi rûh-efzâyı yoğdan var ider
3. Ğam degül hâl-ı dilümden ağlasam sulţânuma
Ehl-i derd olan tabîbe derdini izhâr ider
4. Ğuşşâ çekme bağrumı hûn itdi diyü la'l-ı yâr
La'l-ı yâr itmez anı zehr-i ğam-ı ağıyâr ider

5. **Rūhīye** teklīf-i gūlzâr eylemeñ lâzım degül
Devletüñde padişahım ol yerin gūlzar ider

107

Mefâ'îlün / fe'ilâtün / mefâ'îlün / fe'ilün

1. Benüm gibi hām-ı ebrūña meyl ider yoğdur
Mağabbetüñe bugün yâyumı çeker yoğdur

33b

2. Hādeng-i cevrüñe biz sīnemüz gerer tūruruz
Belâ-keşân-ı reh-i 'aşğda hāzer yoğdur

3. Bizüm ki nīm-nigāhuñ virür tesellāmuz
Tegâfül eyleme iğmâz-ı 'ayna yer yoğdur

4. Cemâl-ı yârda nūr-ı Hudâyı görmezler
Bu deñlü halkda bir şâhib-i nazār yoğdur

5. Hādeng-i âhuma karşı göğüs gerüp tūrma
Şağın şağın ki kazâ tīrine siper yoğdur

6. Cefâ-yı yâra er ol tek hemân tağammül kııl
Gel ey raqīb ki bizden saña zarar yoğdur

7. Şikâyet eyleme meh-rūlaruñ cefâsından
Mağabbetüñden senüñ **Rūhīyâ** eşer yoğdur

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Bir şehrde kim hâl bilür âdemi yoğdur
Hâl ehlinüñ eglennesinüñ 'âlemi yoğdur
2. Ben kimseye mi hâl-i dili şerh idebilmem
'Âlemde yahüd hâl bilür kimse mi yoğdur
3. Ey 'aşğa düşen derdüñe dermân bulunır sen
Şemşîr-i belâ yâresinüñ merhemi yoğdur
4. Bir sîne mi vardır ki anı yağmaya 'aşkuñ
Bir dîde mi vardır ki gamından nemi yoğdur
5. Al cânımı bir bûse 'aâ it diyü gördüm
Hiç söyleyemez muğbeçe güyâ femi yoğdur
6. Eksüklüğünü bilmez imiş **Rühîye** söyleñ
Bitmez mi ol eksüklüğü kim dirhemi yoğdur

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Belde hançer niçün ol şüh-ı cefâ-cü götürür
İki şemşîr ki hod ol iki ebrü götürür

2. İki şayyâddur ebrûları dildâruñ kim
Her biri bir zîr-i kemendinde bir âhû götürür
3. ‘Aşk tağın ten-i zârumla götürsem yürisem
‘Aceb olmaz ki taşı şan’atla mü götürür

34a

4. Gösterür kâkülini her yañadan şanmañ o mâh
İki cânibden iki sünbül-i hoş-bü götürür
5. Eger ednâ eger a’lâ ayağun toprağnı
Yerde qorlar mı meger o götürür bu götürür
6. Çeşmümün baħr-i muħîṭ ile dükemmez baħşı
Daħi ey şüh-ı cefâ-pîşe bu çok şu götürür
7. Ne kadar **Rûhîye** luṭf eyler iseñ lâyıkdur
Kim senün bâr-ı ğamı ‘aşkuñı hep o götürür

110

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Biz ‘âlemde gönül hemdemiñi cân ideğör
Zevki elden qoma cam-ı meyi gül-fâm ideğör
2. Düşünür her kişi nâm itmek içün bir qayda
Olma ol qaydda sen kendüñi bî-nâm ideğör

3. Saña çekdürse riyâzet ne kadar mürşid-i ‘aşk
Ğam degül şâhid-i maşşûdı hemân râm idegör
4. Felek-i tîz-revün ‘aksine dönmekdür işi
Kâm-cüy şaşkın kendüñi nâ-kâm idegör
5. Sa’y ider herkes elin öpmek için sâkinüñ
Rûhîyâ sen ayağın öpmege içdâm idegör

111

Mütefâ’ilün / fe’ülün / mütefâ’ilün / fe’ülün

1. Bakışuñ deler cigarler bu ne ğamzelü bakışdur
Revişüñ alur gönüller bu ne şîvelü revişdür
2. Bir ışırması o sîb-zevķiniñ deger cihâna
Ne bahâlu meyvedür bu ne lezîzce yemişdür
3. Çekilüp gider cevânlar ayağına bir dehrin
Yanına cihânı çekdi bu ne cezbelü çekişdür
4. Yine şîşe-i pür ile bizi mest şanma sâķī
Kerem eyle yanımızdan odı eksük itme kışdur
5. Dişinüñ hayâlî ile didi bir ğazel-i muşanna’
Yine baħr-ı fikre **Rûhî** taluben çıkardı biş dür

Mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün

1. Belâdur dil-rübâlar h̄ançer-i bîdâra mâlikdür
Maḥabbet ehli nitsün bir quru feryâda mâlikdür
2. Ciger qanın döküp feyz-i nazarla la'l ider taşu
'Aceb üstâd-ı kâmindür gönül icâda mâlikdür
3. 'Acebler çeşm-i kâfir-kışiniñ qan dökdugin iller
Nice qan dökmesün gamzeñ gibi cellâda mâlik
4. El almışdur dil-i sergeşte pîr-i 'aşqdan cânâ
Fâkir ise nola hâl ehlidür irşâda mâlikdür
5. Yoluñda var beni bezl itdi **Rûhî** vaşl-ı ümmîdile
Gam-ı 'aşkuñla şimdi bir dil-i nâşâda mâlikdür

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Beni başdan çıkarın kâkül-i 'anber budur
Getüren başuma sevdâ ol iki gîsüdür
2. Nideyin bağlasalar tırılmaz idüm 'âlemde
Beni bend eyleyen ol kâkül-i sünbül budur

3. Sīnede yârelerümle bir olup gönlüm arar
Nâvek-i gamzesi haqqâ ki ‘aceb dil-cûdur
4. Baqmazuz kuhl-ı sefa hâ tolu cevher ise
Dostum hâk-ı rehûnle gözümüz memlûdur
5. Şanelerken saçını üstine bir mû düşmiş
Rûhîyâ şanma miyândur görinen bir mudür

114

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Bî-‘amel ‘ilmile kâmil geçinen câhildür
Kim ki hatt-ı ruh-ı hûbânı okur kâmindür
2. Kağı zâhid ki dil-âzârlığa mâyildür
Rûz u şeb her ne ‘ibâdet ki ider bâtıldur
3. “Yevke lâ-yenfa’u mâlün” ki didi Mevlâmuz
Bu sözi kim ki ta’aqqul ider o ‘âkildür
4. Dâ’imâ Haqqâ maḥabbet ider ol kâmil kim
“Men eḥabbe ḥaceren” nüktesine kâildür
5. Okumağla kişi kâmil mi olur lâvallah
“Men ‘aref” sırrına her kim ki irür kâmindür

6. Sâlikân-ı reh-i ‘aşk cennete meyl itmezler
Neylesün cenneti dîdâra o kim vâşıldur

35a

7. Kimi bâtıında ider seyr kimi zâhirde
Kiminüñ menzili deryâ kiminüñ sâhıldür
8. Tütalum mümkün imiş devlet-i dünyâya vuşul
‘Âkıl olan nider ol devleti kim zâ’ildür
9. Ma’rifet olmayıcağ bir kişide ey **Rûhî**
Câhilüñ başı göge irse yine câhıldür

115

Mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün

1. Beni hâk-ı reh-i yâr it diyu Hâkka niyâzuñ var
Meger ey dil murâduña yürür bir serv-i nâzuñ var
2. Yaraşur gün gibi tenhâ şalınsan ey sehî-ğad kim
Kemâl-ı hüsnile meh-pârelerden imtiyâzuñ var
3. Yoluñda ölmeyince ellerinden kırtuluş yoğdur
Ne hâl-ı fitne-sâzuñ var ne çeşm-i ‘işve-bâzuñ var
4. Rağîbâ mübtelâ-yı derd-i ‘aşkam dirsın ammâ kim
Ne çeşm-i eşk-bâruñ var ne âh-ı cân-güdâzuñ var

5. omazsın zülfin elden bu beni bağlu uluşam dirsın
oya **Rūhī** ‘aceb endīře-i dūr u dırāzuř var

116

Mefā’ilūn / mefā’ilūn / mefā’ilūn / mefā’ilūn

1. Tenūm miřnet oęından řanmařuz kim pīrehen řaęlar
Oça pīrāhen olmaz hā’il anı yārdan şağlar
2. Ne kāmīl bāębāndur ūdret-i bāri Ta’ālā kim
adūř mānendi serv u ‘ārīzuř gibi semen řaęlar
3. ‘Aceb olmaz elemden reng-i rūyı dōnse altuna
Ol ehl-i derd kim yanında bir sīmīn-beden şağlar
4. Felek devr ideli ol gūl-ruķuř sevdā-yı ‘ařķıyla
Derūn-ı sīnesinde lāle bir her gōren řaęlar

117

Mefā’ilūn / fe’ilātūn / mefā’ilūn / fe’ilūn

1. Cihānda meskeni anuş ki şadr-ı maştabadur
Mařabbet ehli içinde būlend-mertebedūr
2. Diler ki hīdmet-i hāk-ı derūnle adr bula
Gūneř ki evc-i semāda būlend-kevkebedūr

35b

3. Bu âsumân didügün zer-nişân-ı demir-cevşen
Çapuñ kanadlarından zamâneye cübbedür
4. Felek kemîsine kuluñ elinde ‘ıkd-ı per beni
Filori ile tolu nukre kûb-meşrebedür
5. Cihânı geşt ü güzâr eylemişdür ey **Rûhî**
Benüm bu zâde-i tab’um ki tıfl-ı yek-şebedür

118

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Çeşmimiz çeşmeleri aqup aqup gitmededür
Bizi ol serv-i sehî pâyna aqıtmadadur
2. Eşkimüz dânelerin hâk-ı ümîde saçduk
Görelüm ey dil-i sevdâ-zede iş bitmededür
3. Ço bu teşnî’i mürî-i ser-i rehdür şüfî
Çuvvet ol şüh-ı cefâ-pîşei estürmededür
4. Zâhidâ vâdi-i hayretde nolur yelmekden
Sa’y idüp menzil-i maqşûda hüner yetmededür
5. Gördügi yerde tegâfüller ider ey **Rûhî**
Nice olur bilmezüz ol meh bizi incitmededür

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Çarh-ı bed-mihrde vefâ neyler
Ser-nigün tās içinde mâ neyler
 2. Bezm-i 'uqbâdadur şafâ yoksa
Bu fenâ bezmde şafâ neyler
 3. Eşkümü görse 'ayb ider zâhid
Ne bilür kim o dil-rübâ neyler
 4. Sînesin karşı tutsa da görse
Âdeme hançer-i cefâ neyler
 5. Zevk-i vaşluñ ne lâyıķ aġyâra
Ehl-i derd olmayan devâ neyler
 6. Pârenmek degül midür didüġün
Tiġ-i firķat daġi baña neyler
- 36a**
7. Dâmen-i yârı tıtdıķ ey **Rûġi**
Göresüñ ucı Ĥudâ neyler

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Câm-ı mey-i maḥabbeti anlar ki şatdılar
Tâc u kabâyı şevke gelüp hîçe şatdılar
2. Lâ-yâ'kıl itdiler bizi gördüñ mi hūblar
Câm-ı mey-i maḥabbete bilmem ne şatdılar
3. Vâdî-i hicre şaldılar ehl-i maḥabbeti
Gör bî-vefâları bizi yâbâne atdılar
4. Âlile evvel eylediler göñlimüz esîr
Ammâ vefâya şurmadılar şoña şatdılar
5. Âḥir gubâr-ı râh-ı fenâ ile şoldurup
İki gözini **Rūḥî**-i zâruñ şapatdılar

Müfte'ilün / mefâ'ilün / müfte'ilün / mefâ'ilün

1. Çekse yüzine yâr elin pençe-i âfitâb olur
Açsa taḥammül eylemez kimse cihân ḥarâb olur
2. Tek bir işâret olsun ol nergis-i pür-ḥumârdan
Günde hezâr pârsâ cür'â-keş-i şarâb olur

3. Hâlümi ‘arz idem dirin yâra velî mecâl yok
Şubh ise mest-i nâz u şâm ise h̄âb olur

36b

4. Ğayra ne dehlü yârdan olmasa meyl arada
Ğayr ki vardur ‘âşığa bâ’iş-i ıztırâb olur
5. Şahne-i hüsn virmesün ruḥşat-ı ‘işve yoksa kim
Yüz bulıcaço ğamzeler rehzen-i şeyḥu şâb olur
6. Sen bu kemâl-ı hüsn ile ḥaḳ bu ki kâm-baḥşsın
Genc-i maḥabbetüñ bulan sînedekâm-yâb olur
7. Söz dise yaraşur hele **Rûḥî**-i şüh-ṭab’a kim
Vaşf-ı cemâl-ı yârda her sözi bir kitâb olur

122

Mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün

1. Cihânda ehl-i ‘aşğa mihr ider bir meh-liḳâ yokdur
Bu bağuñ güllerinde âh kim bûy-ı vefâ yokdur
2. Nâmıḳ u Ferhâd u Mecnûn mülk-i ‘âlemden
Diyâr-ı ‘aşğda ben bî-kese bir âşinâ yokdur
3. Ne ḥazz İtsün ṭabî’ât meclisi vâ’ızdan ey şüfi
Bihışt olsa mey-i nâb olmayan yerde şafâ yokdur

4. Şarâb-ı nâbdandur reng-i rûyı ehl-i ‘irfânuñ
İçerler muttaşıl anlarda hîç rûy-ı riyâ yokdur
5. Olur bu gülşen-i ‘âlemde **Rûhî** gonca-veş dil-teng
Elinde gül gibi anuñ ki câm-ı dil-küşâ yokdur

123

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Hırka giyseñ egnine izhâr-ı zevk u şeyd olur
Meyl-i câh itseñ dil-i bî-ķayda külli ķayd olur
2. ‘Aşķ dânişmendi fâriğdur ğam-ı tedişsden
Tâlib-i vaħdet kaçan meşğul-ı ‘Amer-zeyd olur
3. Eylemezse dâmenin dest-i ta’alluķdan ħalâş
Bir ğün ol âhû-şıfat itüñ birine şayd olur
4. Şüret-i takvâdadur şayyâd-ı şahrâ-yı firîb
Dâne-i çîn-i va’z olan bend-i kemend-i keyd olur
5. Pây-bend naķş ider ķayd ta’alluķ ‘âşıķı
‘Ārif-i billah olan **Rûhî** gibi lâķayd olur

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Haṭ-ı nev-hâta-i 'arız-ı cânân öpilür
Öpilürse nola nev-bâde-i büstân öpilür
2. Kırş-ı 'anberdür o sîmîn-bedenüñ tağları
Öpdürürse nola bîkeslerine nân öpilür
3. Yüz sürüp şafha-i ruhsârını öpsem yârüñ
Şağın ey şüfi haṭâdur dime Kur'ân öpilür
4. 'Aşq bir 'âleme irgürdi bizi kim anda
Pây-ı sulṭâna el irmez kef-i derbân öpilür
5. Geldi eyyâm-ı şafâ 'id-i şerîf irdi yine
Her taraf hâkdur hâkim-i zî-şân öpilür
6. Hâletî-i suḥan-ârâ-yı kerîmü's-şânın
Aşınupdur işigi şöyle firâvân öpilür
7. Varup ol feyz-resânüñ elin öpsem nola kim
Resmdür 'ıydda Rūḫî yed-i a'yân öpilür

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Dilüñ emdür disem dirsın saña degmez o mercândur
Hakâretle nazâr kıılma benüm ruhum umar cândur
2. Olursın bâ'ış-i cem'ıyyet ağıâr-ı cefâ-kâra
Mağabbet ehli senden dostum hâtır-perîşândur
3. Raqı̄b-i hârile dil-süzuñı bir görme 'aşkuñda
Anı ğam nârına yandur beni vaşla âbına kıandur
4. Bizi döndürmege sa'y itme şüfi küfr-i zülfinden
Ki biz ol küfre ikrâr itmişüz ikrâr imândandur
5. Gider 'aklı başından bir perî-peyker güzel görse
Hemân ölmek diler yolında Rûhî ne 'aceb cândur

Mef' ülü/ mefâ'ilü / mefâ' ilü / fe'ülün

1. Dil küşe-i firqatda vişâluñ taleb eyler
İzhâr taleb itmede ammâ edeb eyler
2. Olmaz güzelüm hasta gönül vaşluña tâlib
Zırâ ki vefâ resmini senden 'aceb eyler

3. ‘Uşşâka ider cev̄r ü cefâ gerçi güzeller
Müşkil bu ki ol s̄im-beden b̄i-sebeb eyler

37b

4. Her k̄ande ki k̄amiller ider bahş-ı ma’ârif
Şûfî oturup da’va-i bahs nisbet eyler
5. Hep ‘aksinedür işleri ol t̄üti-i cânûñ
Luţf eyle diseñ **Rûhî**-i zâra gâzab eyler

127

Mef’ülü / mefâ’ilün / mef’ülü / mefâ’ilün

1. Dünyâya gelen t̄urmaz dünyâ ne ‘aceb yerdür
‘Uqbâya giden gelmez ‘uqbâ ne ‘aceb yerdür
2. Kim gelse t̄urup dirler elbetde şafâ geldün
Hâkinde maḥabbet var meyhâne ne ‘aceb yerdür
3. Kendinde mürüvvet yok ḥalkında maḥabbet yok
Diḳḳatle nazâr kıl gör dünyâ ne ‘aceb yerdür
4. **Rûhî** nuşh-ı kevnüñ müşkil yeri ‘aşk ancak
Hilḳatde zebân ebkem ḥaḳḳa ne ‘aceb yerdür

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Dil ki câm-ı 'aşkile mest-i ħarâb olmuş yatur
Cür'a vermiş meyhane türâb olmuş yatur
2. Ĥağ bilür sâķī olaldan bâde-i nâba yasağ
Rindler hep ħasta-i câm-ı şarâb olmuş yatur
3. Ĥüb-rûlar düşseler üstine ref' itmez başın
Āsitânuñda gönül 'âlî-cenâb olmuş yatur
4. Nâr-ı 'aşkuñla gelelden 'âleme ey çeşm-i mest
Ġam tennûrında ħara bağrum kebâb olmuş yatur
5. Kimse bilmez **Rûĥī**-i âşüfte-ĥâl u ĥâk-sâr
Râh-ı ħamda nice yıllardur türâb olmuş yatur

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Dem-be-dem âh itdügümden bende çeşm-i ter sezer
Ağla ey çeşmüm ki sende yâr çok gevher sezer
2. Yolında cânlar viren 'aşıħa gitmez bir ħadem
Şalınur ağıyâr ile ħoynında güyâ zer sezer

38a

3. Meclis-i va'za yine sufi'i safi meşrebin
Girdügi değil elbette bir dilber sezer
4. Çıkmasa meyḥânelerden vâ'ızı 'ayb eylemeñ
Küb düşer her ḳande câm-ı bâde-i aḫmer sezer
5. Zâhide merdân-ı Ḥaḳ taḳlîdi cür'etden degül
Bîşe-zâr-ı 'aşḳı ol bîçâre ḥâlî yer sezer
6. **Rûḫyâ** altun idüpdür çehremi iksîr-i 'aşḳ
Yanuma gelsün o serv-i sîm-ten isterse zer sezer

130

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Dime kim çâre-i def'-i ḡam-ı firḳat yoḳdur
Sende ey şüh-ı cefâ-pîşe mürüvvet yoḳdur
2. 'Arza muḫtâc nice derd-i dilüm var velî
Ayaḡuñ tozına yüz sürmege firşat yoḳdur
3. Yâr itmez diseler ḡayra ider mihr ü vefâ
Bilürin pâdişehüm sende o 'âdet yoḳdur

4. Şevk-ı mihrüñle ölürsem yüzüme bakmazsın
Bendeñe zerrece kalbüñde maḥabbet yoḫdur
5. ‘Ākibet **Rūḫī**yi itdūñ ser-i kūyīñdan dūr
Raḥmsuz tā’ifesüz sözde ḥaḫīḫat yoḫdur

131

Fe’ilâtün / mefâ’lü n / fe’ilün

1. Dil-i pūr-süzümüñ ḥarâreti var
Bir cefâ-pīşeye maḥabbeti var
2. Hâ’il olmaz o günde kevn u mekân
Süz-ı’aşkuñ ‘aceb sirâyeti var
3. Zâr u zâr ağlasa ‘aceb mi göñül
Çarḫ-ı ğaddârdan şikâyeti var
4. Bir ḫadeḫle gedâyı şâh eyler
Pīr-i deyrüñ bülend himmeti var
5. Çeşmi ḫatlı eylemekde ‘uşşâḫı
Tīĝ-ı ḥūn-rīz elinde ḫuvveti var

6. Yedi deryâyı içse kandurmaz

38b

Rûhîyâ kalbimüñ harâreti var

132

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Dilber oldur ki ide 'âşık-ı dîdâra nazar
Farz-ı 'ayn ola yanında o dil-i bîmâra nazar
2. Düşde irmek gibidür mertebe-i a'lâya
Manşib-ı dehr-i denî devlet-i bîdâra nazar
3. Kimi görseñ nazar-ı luḫfina muḫtâc geçer
Yâr bilmez ki ide ḫanğı dil-fikâra nazar
4. Rûḫi dildâra nazar ḫılmasa zâhid ne 'aceb
Çeşm-i ma'lül idemez mihr-i pür-envâra nazar
5. Hâsid inşâfa gelüp **Rûḫîye** taḫsîn eyler
Çeşm-i Ḥaḫ-bîn ile eylerse bu güftâra nazar

133

Mef'ülü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

1. Zer duḫterine ḫürmetün eller gibi yoḫdur
Nâmin çeküp ey şüfi dime ḫatı soḫuḫdur

239

2. Didüm daħi bâğ-ı ser-i kûyuñda mı ağyâr
Ol ğonca-dehen güldi didi bunda o yoğdur
3. Bî-fâ'idedür zülfüñe yapışduğ iller
Çanum dehenüñdür döken ol arada yoğdur
4. 'Āşıklarına gerçi ki var kûşe-i çeşmi
Müjgânlarınuñ her biri ammâ ki bir oğ
5. Ğamzeñ göze kim gerçi bir oğdur görünürde
Rûhî gibi urgunlaruñ ammâ çatı çoğdur

134

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Ruğunda ğayretüm bilmez beni zâhid ğâmüş añlar
Ğam-ı la'lüñle bîhüş olduğumdan bâde-nüş añlar
2. Nola sermest isem hem-meşreb-i erbâb-ı tağğıkem
Beni zühhâda sormañ ehl-i hüş añlar
3. Tesellisin ğam-ı la'lüñe bulmuş bâdeden geçmiş
Göñül çan içmegi devrüñde güyâ 'ıyş nüş añlar
4. Getür câm-ı sürür-encâmı sâķî kim ser-encâmı
Ne rind-i bâde-nüş añlar ne şeyh-i ğırça-püş añlar

39a

5. Haṭ-ı naḳşında cânânun felek ‘âciz melek hayrân
Nuḳûşın sırrın ey **Rûhî** yine şâhib-nuḳûş añlar

135

Müfte’ilün / müfte’ilün / fâ’ilün

1. Reng-i ruḥ-ı ḡonca-i ḥandâni gör
Velvele-i bûlbûl-i nâlânı gör
2. Cezbe-i ḥüsn-i gül-i ra’nâya baḳ
Zemzeme-i murḡ-ı ḥoş-elḥânı gör
3. Şâhid-i ḡayb eyledi ‘arz- cemâl
Uyḳudan ey bî-ḥaber uyanı gör
4. Eyle nazâr çâk-i girîbânına
Maṭla’-ı ḥurşîd-i raḥşânı gör
5. Açdı sevâdın dil-i ḡam-dîdenün
Feyz-i ḥaṭ-ı ‘ârız-ı cânânı gör
6. Ma’niyi şüretde bulanlar bizüz
Mertebe-i ‘âlem-i ‘irfânı gör

7. Kılma hakâretle nazâr bendene
Gel gönül evindeki sultânı gör

8. Zerre-i nâbüdda hurşide bak
Kaatre-i nâcîzde ki ‘ummânı gör

9. Rûhîye keşf oldu rumûz-ı kelâm
Aç gözüñ ol ‘ârif-i Yezdânı gör

136

Mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün

1. Ziyâd oldukça hüsni-yâra mübtelâ artar
O hod zevk eyler ammâ ben dil-efkâra belâ artar

2. Vişâl-ı yâra eyler sîm u zerrin nağ-ı cân virdüm
Çoğ olsa bir metâ’uñ tâlibi lâbüd bahâ artar

3. Çoğ olmakla derûnum dağı artar qalbümün şevkı
Ne deñlü hânede şem’ olsa ol deñlü ziyâ artar

4. Benüm hod ‘aqlum almışsın garaž başdan çıkarmaksa
Yeter yarım kadeh mey belki ey hürî-likâ artar

5. Cihânun ni’metinden hişşe ümîdin getir Rûhî

39b

Şu deñlü tâlibi var kim ne saña ne baña artar

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Zülfüñ gehi cîm ider u gâh dâl ider
Bildüm benümle ol gözi mestüm cidâl ider
2. Bağdum tenümde kanlı elif üzre iki dâğ
Her gördüğince yâr anı biñbir hayâl ider
3. Yârab ne sihdür ki bezm içre ol perî
Bir göz yumınca bedr-i tamâmı hilâl ider
4. Girse nigâr nola boynca yazıklara
Miskîn saçın ayağa şalup pâymâl ider
5. **Rûhî** harâmi gamzesi vaşfında dilberün
Ger kaçd eyler ise şi'rini halâl ider

Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Sînesin 'arz ider ki kudreti gör
Bizi öldürmek ister âfeti gör
2. Mest olup 'aşığa çeker hançer
Kâfirün itdügi zarâfeti gör

3. Bize itdükleri cefâ yitmez
Ėayra itdükleri maĥabbeti gör

4. Zevk-1 esrâr ile gelüp Őevka
Vâ'ızuñ itdügi Őeĥâreti gör

40a

5. Ėarazuñ ĥâlet ise ey Şüfi
Bir kadeĥ bâde iç de ĥâleti gör

6. Nice meyl itmeyen ruĥ-1 yâra
Behey inŐâfsuz melâĥati gör

7. Dime içdükde eylemez ĥiddet
Hele gelsün gözine ĥiddeti gör

8. Ey kılan **Rūĥī** ile baĥŐ-1 suĥan
Cehli қо kuvvet-i tabī'atı gör

9. Lutf-1 pâkındaki nezâkete baĥ
Ėazeline olan selâseti gör

139

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Şevk-i ruĥuñla sinede hiĥ eylemez qarâr
Güyâ od üstine oturur bu dil-fikâr

2. Āhumla kâ'inâtı virürdüm fenâya lîk
Mir'ât-ı kalbine irişür qorqarın gubâr
3. Bir kız ayağın altına baq gör neler döker
İzüñ tozına merdüm-i çeşm-i güher-nişâr
4. Şusuzluğın kesmek için teşne dillerün
Almış eline gamzesi bir tîğ-i âbdâr
5. **Ruĥînüñ** aldı eline şabr u qarârını
Bir cevri çok teraĥĥumı yoq şüh-ı şivekâr

140

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Şâh-ı mülk-i miĥnetem eşküm serîr-i 'âcdur
Şu'le-i âhum başum üstinde zerrîn tâcdur
2. Bir gedâdur dil ki çeşmi ĥân-ı iĥsânuñdadur
Bir ışıldur göz ki ĥâk-ı pâyuña muĥtâcdur
3. Merhem-i vaşluñda ister olmaya bir dem cüdâ
Zahm-ı ĥün-efşânumuñ Allah ne gözi acdur
4. Baş koyup gitmekde 'âşıklar 'adem iqlimine
Tîğ-i âteş-bâzuñ üstinde o bir minhâcdur

5. Çeşm-i mestün 'aql u şabrın alsa **Rūhīnūñ** nola

40b

Dostum dâ'im ḥarâmīnūñ işi târâcdur

141

Mefâ'ilün / fe'ilâtün /mefâ'ilün / fe'ilün

1. Zâmīrimüzde olan hep maḥabbet-i Ḥaḫdur

Cihânı añma bize kim fenâ-yı muṭlaḫdur

2. Revâḫ-ı zevḫde eyler felek şafâmuza reşk

Bize bu zevḫı viren bâde-i mürevvaḫdur

3. Ḳo ḡafleti ki bu bâzâra ḥ'âce-i dehrün

Getürmeden seni maḫşüdü hîçe şatmaḫdur

4. Ḥaḫîḫata nazâr olınsa rehberüz Ḳaysa

Velī ṭarīḫa gelince o bizden esbaḫdur

5. Ayaḫı şalma elünden bilürsiñ ey **Rūhī**

İrişdüren seni ser-menzile ol ayaḫdur

142

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Ṭoḫrılıp kūyına yâruñ dil-i meyyâl yürür

Yürür ammâ ki ḫatı muṭṭaribü'l-hâl yürür

2. Didüm ol zülf-i siyehde ne çok efgânlar olur
Aşılan düzdüñ öñince didi dellâl yürür
3. İstemez âh u figân eyleyeler ardınca
Bilmezler ammâ ki idüp ‘âlemi pâmâl yürür
4. Yâr gelmezse saña pâyına sen git yârûñ
Yürümezse nola tağ ey gönül abdâl yürür
5. Kimi halkuñ irişür menzile bî-zağmet-i râh
Kimi **Rûhî** gibi dehr içre meh u sâl yürür

143

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Tab’-ı laṭîfimiz bizüm ey dil selîmdür
Yok kimseye ‘adâvetimiz Hâk ‘alîmdür
2. Ehl-i vefâya dâ’im olur mâni’-i vişâl
Ağyâr-ı kîne-cü ne belâ-yı ‘azîmdür
3. Redd eylemek revâ degül ey pâdişeh-i ḥüsn
Küyuñda göñlimüz nice yıldur muḳîmdür
4. Kõ gelmesün raḳîb-i bed-ef’âl kûyına
Cennetde neyler o ki maḳamı ceḥîmdür

41a

5. **Rūhī** ‘aceb mi haşrda ‘afv olsa cürmimiz
Hâllâkımız bizüm ki gafûr-ı raḥîmdür

144

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. ‘Ārız-ı cânân gibi buldı leḥâfet bâğlar
Eşk-i çeşmüm gibi cüş itdi yine ırmağlar
2. Rûz-ı firḳât işkiñde cân virür şevkiñle dil
Giceler mehtâbda şahn-ı çemende yâ tulû
3. Ehl-i diller mest u medhûş oldılar gül şevkına
Sîneler çâk oldı yine tâzelendi dâğlar
4. Gül gibi ‘âlem şafâ kesb itdi bu mevsimde lîk
Bu benüm ḳan ile ṭolmuş gözlerüm âh ağlar
5. İstemez uçmağı bülbül bâğdan güyâ ki gül
Rişte-i şevkile miskînuñ ayâğın bâğlar
6. Eşk-i çeşmi **Rūhī**-i şeydânuñ oldu lâle-reng
Yâsemen-veş cismine sen gitdügince ağlar

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. 'Aşq câmin nüş idüp anlar ki bî-hüş oldılar
Cânu dilden hû diyüp bir kere hâmüş oldılar
2. Kıldılar "el-fakrı fahri" nüktesin anlar ki güş
Aţlasına bakmayup çarhuñ 'abâ-püş oldılar
3. Dün şurâhî bezm-i Cem nakline açduğda dehân
Dikilüp meclisde bir bir câmlar güş oldılar
4. 'Aşqile cân virdügiyçün anılır 'âlemde Kays
Yoksa şâh-ı dehr olanlar hep ferâmüş oldılar
5. Biz o meyden kılmışuz humlar tehî kim nüş idüp
Bir kadeğden Vâmık u Ferhâd serhoş oldılar
6. Germ olanlar âteş-i 'aşq ile Rûhî şem var
Tenlerin yakup belâ bezminde hâmüş oldılar

41b

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Kûyî cânanda râķıbiñ ne iki feryâdı
Var ise kendin har-ı tab' hoş âvaz şanur

2. Meclis ehli maḳâmâtda neyler bilsem
Nâle-i meh nayı meger dem-saz şanur
3. Ayde bir çekmegile mâ'il idem dir halkı
Delü kendin o mihr gibi mümtâz şanur
4. Bitürür her gice feryâdımız nâhide
Bu cefâ-yı bize ey **Rûhî** o şeh-nâz şanur

147

Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1. Ferâgat baḫşin eylersin yerüñ meyḫâne olmaḫ var
Şafâdan dem urursun hemdemüñ peymâne olmaḫ var
2. Dimişler yâra cân virdi bugün yoluñda bî-kes
Hemân ben ḫastasın añmış ki ol dîvâne olmaḫ var
3. Gelür ammâ ki sîmîn-ḫaçer elde tîğ-ı zer belde
Şaḫın ey dil ki ol bî-merḫamet mestâne olmaḫ var
4. Ne bekler bilmezsin ḫayl-ı maḫabbet ḫalb vîr ânı
Meger ol genc-i ḫüsnüñ yeri bir vîrâne olmaḫ var
5. Beni ayırmaḫ ister pendile efsün-ı la'luñdan
Eşer ḫalmaz kelâmı vâ'ızuñ efsâne olmaḫ var

6. Hayâl-ı yâr için bir kûşe peydâ eylemiş çeşmüm
Pesend-i tab'ı olmuş şehün şâhâne olmak var
7. Gören dir şi'r-i hâlet-baḥşuñı **Rûḥî**-i dil-rîşüñ
Sözinde hâl vardur semti dervîşâne olmak var

148

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Felek ger kâmımızca dönmese âlâmımız yokdur
Biz ehl-i terküz andan zerre dehlü kâmımız yokdur
2. Şarılmak mümteni' dür sîne-i sîmîn-i dildâra
Biz ol endîşeden düruz hayâl-ı hâmımız yokdur
3. Şafâmuz var ezelden bâde-i 'aşkuñla sermestüz
O kayd çekmezüz kim bâde-i gül-fâmımız yokdur
4. Şarâb-ı nâbdan 'âlemde ehl-i zevk olan kaçmaz
Kimüñ kim zevkı var nüş eylesün ibrâmımız yokdur

42a

5. Ğaraż ne bir dem ârâm it dimekden reh-güzârumda
Bilürsin sevdüğüm sensüz bizüm ârâmımız yokdur
6. Hezârân dâğımız var 'aşkımuz Ferhâda ğâlibdür
Nihâyet ol lebi Şîrîn yanında nâmımız yokdur

7. Kılîd-i şabrile bâb-ı vişâlün fetḫi mümkindür
Anuñçün **Rûḫîyâ** ol bâbda iḳdâmımız yoḳdur

149

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Ḳo cihândan kerem ümmîdini kim nâkesdür
Oda Yansun bu cihân kim ṭolı ḥar u ḥasdur
2. Bûlbülüz lîk degül meskenimiz bâğ-ı cihân
Bize maḳşûd cihândan o gül-i nevresdür
3. Sâz-ı 'aşḳuñ idemez kimse hevâsın teşḫîş
Ol ḳadar var ki hemân işidilür bir sesdür
4. Biñ kitâb oḳısa zâhid olımaz vaḳf-ı ḥâl
Keşf-i esrârda ḥâl ehline bir söz besdür
5. Âsitânuñda ki ṭaş yaşdana topraḳ döşene
Rûḫî-i zâra 'aceb mi diseler bî-kesdür

150

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Germ-i ḥüsn olup miyân-ı meclise şem' atılır
Ḥod-nümâluḳdur işi hîçe anuñçün şatılır

2. Ğamzesin yâd eyledükce gerçi qalmaz bende cân
Leblerin añduqca ammâ cânuma cân qatılır
3. Rüz-1 firqat işkünde cân virür şevqunla ol
Giceler mehtâbda şahn-1 çemende yatılır
4. Şaklasun Allah o sâ'at 'âşıkı kim la'l-1 yâr
Câm-1 mülden reng alup meclisde qaşlar çatılır
5. **Rûhîyâ** bâzâr-1 'aşq-1 yâr cân bâzârıdur
Bunda 'âşık Yûsuf-1 vaqt olsa hîçe şatılır

151

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Gördüm raq̄be bûseler ol dil-sitân virür
Öldürmege esîrini bildüm ki cân virür
2. Geçsün gedâ-yı kûyı qo aqyâr-1 nâ-bekâr
Bir gün eline etmegin ol bî-emâ virür
3. İzün tozını qor mı yire düşmege nesîm
'Attâr-1 Çîn alup anı armağan virür
4. Gelse hilâl-1 meclis-i hûsn u cemâluña
Şaff-1 ni'âlde aña qaşuñ mekân virür

42b

5. Ğayruñ hemîşe ħ̣ân-ı vişâluñdadur gözi
Çapuñda yođ mı ol ite bir üstüħ̣ân virür

6. La'luñ raķıbe câm-ı mey-i ergavân şunar
Ben dil-fikâra ğamzelerüñ tolı ķan virür

7. Bâr-ı belâ-yı firķatı biz şimdi çekmedük
'Uşşâķa ol belâyı felek her zamân virür

8. Def'-i ğam-ı zamâneye yoğ çâre **Rûħıyâ**
Bir dem safâya ħalk-ı cihân bulsa cân virür

152

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Görinmez yâr ben mağlûb-ı 'aşķam ıztırâbum var
Beni mest eyle ey sâķı ki yârile 'itâbum var

2. Ğaķuñ âyâtınuñ tefsîrine bir vech buldum kim
Su'âl eylerse zâhid her su'âla biñ cevâbum var

3. Deħânuñ sırrını şüfi tutarmış yođ ħesâbında
Hele rûz-ı hesâb olsun anuñla çok ħesâbum var

4. Şalâdur 'âleme câm-ı belâdan zevķ iden gelsün
Ğarîb-i meclis-i 'aşķam toķuz şışe şarâbum var

5. Ğarīb-i ‘aşkam ammâ sâye-i luḫfunda ḫoş-ḫâlem
Beni tenhâ ḫo bir zerre-perver âfitâbum var
6. Gedâ isem ne ğam bâlâ-niṣîn-i meclis-i ḫurbam
Gedâsından ḫaçınmaz bir ṣeh-i ‘âlî-cenâbum var
7. Biḫamdillah muḫîm-i âsitâ-ı ‘aşkam ey **Rûḫî**
Ne pâkum var bir öyle bârgâha intisâbum var

43a

153

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Gökde ḫâk-i ḫademün dîde-i aḫter gözedür
Yerde bûy-ı keremün nergis-i ‘abher gözedür
2. ḫoş gelür gerçi ki maḫmûra seḫer lezzet-i ḫâb
‘Âlem-i ḫâbda ammâ gözi sâĝar gözedür
3. Gelür ol dilber-i ra’nâ didiler dîde-i ter
Nice demdür ki baḫup yollara dilber gözedür
4. ḫaşlarıñdan bir iṣâret mi umar kim meh-i nev
Bezmünün ṣadd-ı ni’âlinde ṫurup yer gözedür
5. İdüp ol ğoncadan ümmîd-i vefâ bülbül-i dil
Ĝüş idüp her ṫarafa tâze ḫaberler gözedür

6. Seyr-i dīdâruñ ümīdiyle gider kūyuña dil
Bağda bülbül-i şürīde gül-i ter gözedür
7. Eylemez kaç’-ı nazar la’l-i lebünden **Rūhī**
Beñzer ol tūṭi-i gūyâ ki şeker gözedür

154

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Künc-i miñnetde dil-i zâra ne hemdem bulunur
Elem-i ‘aşkı ne şerḥ itmege maḥrem bulunur
2. Ülfet itmezdi vuḥūş ile bileydi Mecnün
Ki şadâkatla bir ülfet ider âdem bulunur
3. Nola ger vaşluñ umarsak daḥi andan ğayrı
Zahm-ı şemşir-i ğam-ı ‘aşka ne merhem bulunur
4. Gerçi hâtırda bulunmaz eşer-i zevk u sürür
Dilde ammâ ne kadar ister iseñ ğam bulunur
5. Düşünürdi iki ‘âlemde bileydi **Rūhī**
Dem-i vaşluñ gibi bir zevk idecek dem bulunur

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Kemend-i zülf-i cânânuñ gönül aşüfte-hâlidür
Hıredden ol dem urmak ister ammâ bağlamalıdır
2. 'Aceb mülk-i cihânuñ terkini umar şanur şüfî
Yapışmış öyle muhkem hırsile güyâ ki mâlıdur
3. Cefâdan gerçi kim hâl-i Ruhi haţtı gelüp başdı
İşi altından ammâ işleyen hep yine halıdur
4. Bizüm hüznile yokdur kârımız müştâk-ı dîdâruz
Raķıbi dâ'imâ maḫzûn iden fikr-i muḫâlliddür
5. 'Aceb mi murğ-ı dil pervâz iderse evc-i a'lâdan
Cihân bağında bir serv-i revânuñ pâymâlıdur
6. Derûn-ı sînemüz guşşayile mâlâmâl u dil mesrûr
Anı mesrûr iden yâruñ cemâl-i bâ-kemâlıdur
7. Meyânı kılcâ cânumdur dimiş ağyâr işitmiş yâr
Dimiş nâzik hayâl ancak bu **Rûḫnûñ** hayâlidür

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Girçe Yüsufla güzellikde birâderlerdür
Lîk bir gömlek o servüñ teni nâzikterdür
2. Mey demiyle nola çıkmazsa gönül meygdeden
Hâk bu kim âb u hevâsına toyılmaz yerdür
3. Çekmez ol bâde-i vaşluñla olan mest-i müdâm
Ne humâr-ı elem-i hicr geh derd-i serdür
4. Ne bilür başı kabâyı o ki mânend-i felek
Şems gündüzlügi vü gicelügi mehlerdür
5. Sînemüñ dâğı qarası qopulup düşmekile
Kim ki qoynumda anı görse şanur 'anberdür
6. Günde biñ teşne dilsuzı qanar 'uşşâkuñ
Rûhîyâ gamzesi yaruñ ne şulu hançerdür
7. Vaşf-ı rüyuñda dönen tâze zemîni güş it
İstimâ'ında anuñ zevq alacak yerlerdür

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Gül demâdem açılıp olsa nola tâze vü ter
Bâğda bir dem anuñ gitmez elinden sünger
2. Var iken niḥal-i kaduñ şanma konar her şâḥa
Murg-ı dil ey boyı servüm katı yüksekden uçar
3. Nice dilberlere meyl itmeyelüm ey şüfî
Gül gibi meyvesidür bâğ-ı cihânuñ dilber
4. Lebüne nisbeti olmaqla birez tūḫinüñ
Ehl-i diller aña dâ'im yidürürler şeker
5. Künc-i gamda nice demdür güzelüm **Rūḫī**-var
Ḥasret-i la'lüñ ile didelerüm kan ağlar

Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Kâse-i 'aşq elümde câm yeter
Şevq-i cânân baña müdâm yeter
2. Şâdıqu'l-kavl olan dil-efkâra
Yârdan yılda bir selâm yeter

3. Ğayre **Rūhī** tefavvuk eylemege
Saña bu rütbe-i kelâm yeter

44b

4. Derd-i hicrüne şubhı şâm olana
Ruĥların şevki şem' -i şâm yeter
5. Bezm-i aĝyâra dâhil itme bize
Keşret-i ĝamdan izdiĥâm yeter

159

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Kimi zevk eylemede kimi esîr-i ĝamdur
Her kişi kendi şafâsında 'aceb 'âlemdür
2. Ğam-ı la'luñla muĥayyed olanuñ ĝonca-mişâl
Ėanile tolsa eger ĝöñli yine ĥurremdür
3. Olsa ĥünâbe-i ĥasretle ĝözüñ mâlâmâl
Aĝlama ey dil-i ĝam-dîde bu da bir demdür
4. 'Aşķ şâhı bizi bir bezme esîr eyledi kim
Câmdur köhne sıfâlı vü gedâsı Cemdür
5. 'Âķibet şanma bilüñ bükme ye bâr-ı ĝam-ı 'aşķ
Rūĥiyâ kâmet-i eflâk bu yolda ĥamdur

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Kimi mestâne seher yârile gülşende yatur
Kimi derd u ğam-ı hicrânile külhanda yatur
2. Ey kaşı yâ nice girsün eline aĝyârũ
Ki oĝũñ kande vü kan dilde vü dil tende yatur
3. Hânedan taşra hırâm eyle gör ey serv-i sehî
Her kadem hâk-ı rehüñde nice efgende yatur
4. Künc-i miñnetde raķıbâ beni tenhâ şanma
Yâr eger sende yatarsa elemi bende yatur
5. Seherî her yane mestâne kulaķ dut gör kim
Gülsitânuñda nice bülbül kuyunda yatur
6. Hâk u hün içre yatur derd u ğamuñla Rûhî
Yâd idüp anı dimezsın ki 'aceb kande yatur

45a

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Güzeller nuşa-i sîm üzere ĝâyet de mâ'ildür
Hemân ol nuşa olsa anlarũñ teshîri ķâbildür

2. Yolmaşöyle olmuşdur gönül dīvânesi yarıñ
Ki Mecnûn-ı belâ-keş ana nisbet haylî ‘âkıldır
3. Leb-i la’l ü ruḥ-ı rengīñle meyl eylemez zâhid
Şarâb içmez güzel sevmez ‘aceb bî-‘aql u câhildür
4. Hırâmânî hırâmânî giçüp ‘uşşâka bakmazsın
Buna kim sabr ider yâ kim bu istiğnâya kâ’ildür
5. Ğaraż ne cân virüp cevr ü cefâ çekmekden ey **Rûḥî**
Saña mâ’il degül ol bî-vefâ ağıyâra mâ’ildür

162

Mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün

1. Gönül bir meclis-ârâ şūḥ-ı nâzik-ṭab’a mâ’ildür
Ki erbâb-ı zarâfet tarz-ı güftârına ma’ildür
2. Açıkdur ṭab-ı ârâ şūḥ-ı nâzik-ṭab’a mâyildür
Ki erbâb-ı zarâfet tarz-ı güftârına mayildür
3. Açıkdur ṭab-ı tarz-ı ihtilâṭı ḥüb bilmişdür
Melâḥat var sözinde şūhdur şîrîn-şemâ’ildür
4. Açılmaz ğayra kâfir şîvenüñ üstâdı olmuşdur
Gönüller almada yok mişli bir maḥbûb-ı kâmindür

5. Teğâfûl kılduğundan çekme ğam ey dil ki ol şūhuñ
Murâdı hep cefâdur hâl-i dilden şanma ğâfildür
6. Bugün ol şūhile hem-meclis olduk fırsat el virdi
Ĝam-ı hicr ahir oldu **Rūhîyâ** maqşūd hâşıldur

163

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Kimi ğam-nâk bu halkuñ kimi 'ayyâş nedür
Kiminüñ bâlışı atlas kiminün taş nedür
2. Cümleñ menşe'i birken 'acabâ sırr-ı Hudâ
Kimine gizlü bu halkuñ kimine fâş nedür
3. Biricik derd ü belâ sofrasına mihmân ol
Sen de gör ehl-i maḥabbet yidügi aş nedür
4. Öldürenen ne eşer zâhir olandan ne nişan
Reh-i 'aşkuñda peyâpey kesilen baş nedür

45b

5. Bağrumı nâvek-i bîdâd ile kim deldi dime
Rūhîyâ ol süzilen göz çatılan kaş nedür

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Lebüh anduķca göñül dīde-i giryân ķan ağlar
Biri inler ğam-ı aşķuñla biri ķan ağlar
2. Şu virüp ğamze seni ıigine abdar ķatlüme tır
Beni şanma acıyup ol gül-i ĥandân ağlar
3. Benim ağladuğuma ğülse 'aceb mi cânân
Resmdür ğonca ğüler bülbül-i nâlân ağlar
4. Şevķ-i vaşl ağladur ağyârı beni miĥnet-i hicr
Kâfir ağlar ğam-ı 'aşķile müselmân ağlar
5. Kimsenüh şı'rine rağbet ķomadı eş'âruñ
Ĝörseñ ey **Rühî** elinden şu'arâ ķan ağlar

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Lâle-ruĥlar ıtonanup nâzile ğiyse ķaralar
El iderler ki ğörüp kanımı ĥâke ķaralar
2. Fitne ķopdı yine devr-i ruĥuñda ĥatt u ĥâl
Şaldı Rüm iline ğavgâyı bir iki ķaralar

3. Çīn idüp qaşlaruñ urma baña ğamzeñ oqıñ
Bir dil almağa nedür çaq bu kadar yayqaralar
4. Dīde merdümleri yaşum dökeli oldı ‘ıyân
Görinür yaşile gūyâ ki denizden qaralar
5. Şi’re mihrüñ görelı **Rūhī**-i dil-ħasta senüñ
Eline cāmın alup defter-i dīvân qaralar

166

Mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün

1. Lebünle lezzet-i ğüftârda dem eylemek ister
‘Acebdür tūṭī-i şeker-şiken âdem gibi söyler
2. Çemende gözi bağlu çâkeridür çeşmünñ nergis
Ĥatâda yüzi qara bir quluñdur zülfünñ ‘anber
3. Şürâhī gerden-i sīmīnüne qanın ħelâl eyler
Gözün yanında âhū işte tīğuñ işte boynum der

46a

4. Lebün cür’a-i meydür ayak toprağı üftâde
Yüzüne bir ğarīb-i şehr-i dil-dâra meh-i enver
5. Mekânı geh derün-ı sīne geh çeşmümdür ey **Rūhī**
Ĥayâl-i yâr gibi görmedüm seyyâh-ı baħr u ber

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Mest olup gül gül açılmışsın bu fettânlık nedür
‘Âlemi kırmağdasın âşüb-ı devrânlık nedür
2. Dil firâkuñda perîşândur disem dirsüñ nedür
Bir perîşansın ki bilmezsin perîşanlık nedür
3. Sen kaçan düşdüñ gam-ı hicre kaçan âh eyledüñ
Bilmeseñ ma'zürsın ‘âlemde giryânlık nedür
4. Habs-i zindân olmuş ey şüfî saña şâlih ‘amel
Bir müselmânsın ki bilmezsin müselmânlık nedür
5. Ma'rifetdür fazl iden ‘âlemde harlıktan seni
Ey diyen insânam evvel bil ki insânlık nedür
6. Geldi eyyâm-ı bahâr tevbeler buldı şikest
Bir işi evvel idüp soña peşimânluk nedür
7. Ey suhandan dem urup **Rûhiyle** baḥş-i nazm iden
Baḥt-i demsâz olsa da görseñ suhandânluk nedür

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Maḥabbet bir güherdür ḳalb-i 'âşık aña ma'dendür
Kemi olmaz maḥabbet ehlinüñ hep bir güherdendür
2. Nider gülzâr seyrin ṭâlib-i dîdâr olan 'âşık
Gül-i maḳşûd hasılı şahn-ı külhan baña gülşendür
3. Gülp açılsa her ḥâra ne ğam kim ol gül-i ra'nâ
Egerçi ḥâr ile hemdemdür ammâ pâk-dâmendür
4. Dil-i zâruñ bugün mi ḥûn olupdur baĝrı çeşmüñden
Giriftâruñ olaldan aña miḥnet hem mu'ayyendür
5. Dime sendendür ayrılmak derd-i dildârdan **Rûhî**
Ḳazâ-yı âsumânîdür ne sendendür ne bendendür

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Nola çâk-ı girbân itse dil bir mihre 'âşıkdur
Ḥudâ ḥaḳkı yolında şubḥ-ı şâduḳ gibi şâdıḳdur
2. Dil-i dermândemüz bir 'ömrdür ḳapuñda çâkerdür
Ne iḥsân eyleseñ ol bâbda miskîne lâyıḳdur

3. Elünden sen gül-i ra'nânuñ anlar dâ'imâ belki
Gülerler meylün zâhirde haqîkat bağı yanıkdur
4. Ruḥın geh surḥ u geh zerd itdügi bî-vehdür şâhum
Raḳîb-i ḥâra yüz virme iki yüzlü münafıkdur
5. Gelürler muttaşıl ğam-ḥânemüzden eksik olmazlar
Ğam u derd u belâ vü miḥnetün yârân-ı şâdıkdur
6. Başum deryâsını 'arz itdügüm ol dürr-i nâyâba
Kenâr itmek degül **Rūḥî** ğaraż bir âşinâlukdur

47a

170

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Vaşluñuñ teşneleri âb nedür bilmezler
Devr-i la'luñda mey-i nâb nedür bilmezler
2. Günlerin şevḳ-ı ruḥuñla giçüre şadıklar
Şubḥ olunca gice mehtâb nedür bilmezler
3. Ḥ'âb-ı ğafletde kıyâs itme bizi ey şüfi
'Aşḳ bîdârları ḥ'âb nedür bilmezler
4. Âh kim ğarḳ-ı yem-i ğaflet olup ḥalk-ı cihân
Felegün ḳurduğı dölâb nedür bilmezler

5. Gün gibi zâhir iken evc-i felekde meh-i nev
‘Âleme urduğı kullâb nedür bilmezler

6. **Rûhîyâ** gevher-i nâyâbdur eş’ârũñ lîk
Cühelâ gevher-i nâyâb nedür bilmezler

171

Mefâ’ilün / fe’ilâtün / mefâ’ilün / fe’ilün

1. Vefâ vü mihr eşeri rüzgârda yoğdur
Olursa da hele ol şîve-kârda yoğdur

2. Senũñle bağş-i cemâl itmege kemâl gerek
Bu hod zamânede bir gül-‘izârda yoğdur

3. Felekde câm-ı mey-i ‘ıyşdan olan mađrũm
Hemân benem ki yerũm bezm-i yârda yoğdur

4. Şikâyet eylemezin ğayrılar gibi yoğdur
Derũnumuñ ğamı bir dil-fikârda yoğdur

5. Bir ehl-i luşf güzel isterin dimiş **Rũhî**
Ķosun bu fikri ki ol bu diyârda yoğdur

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Her şeb ki mest-i nâz olup ol sîm-ber yatur
Güş itmekiçün âhumı şeb-tâ-seher yatur
2. Gel pîşe-zâr-ı 'aşka ayak başma serseri
Her sermedün yerinde nice şîr-i ter yatur
3. Varup giceyle ğayrıla tenhâda yatduğun
Fâş oldu halka şanma efendi haber yatur
4. Kaĝı birini söyleyeyin derd-i 'aşkuñun
Ey serv-i ser-firâz gönülde neler yatur
5. Künc-i belâ **Rûhî**-i dil-ğasta dostum
Câm-ı lebün hayâlî ile cân çeker yatur

47b

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Her kim o serv-ğad ile meyl-i kenâr ider
Gülzâr-ı ğamda kanlu yaşın cüy-bâr ider
2. Gül ruğlarıyla şevke gelüp bâde nüş iden
Râz-ı derünî ğonca-şifat âşikâr ider

3. Blbllerinn istemez eksldgin bizüz
Ol gül-‘izr bulsa birini murd ider
4. h eylesem görince seni Őevde nola
‘Őık benüm ne eylese b-ihtiyr ider
5. Beyhde Şanma nlesin ehl-i maabbetn
Tg-ı cefsı hblaru cna kr ider
6. ‘kil degül cihnda haıt ric iden
Şol kim zamne dilberine i’tibr ider
7. ‘nk geerse her ne kdar Rhy gönül
Őhn-i eŐm-i yr n aır Őikr ider

174

Mef’l / f’ilt / mef’il / f’ilün

1. Hicr-i runda eŐm-i term hn-feŐn olur
Bir cydir ki aduğı yer glsitn olur
2. Krd kemn fitne kaŐu Őađ olan görür
Yarın hadeng-i gmze ucndan ne kn olur
3. Yazmış rab defter-i ‘uŐŐka nmn
‘Őık kaan muayyed-i nm u niŐn olur

4. **Rūhī** añıldı ‘aşķile zâhid riyâ ile
Yahşinüñ adı yahşi yemânuñ adı yemân olur

48a

175

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Yüzinüñ bir baķışı yüz gül-i ħandaña deger
Zülfinüñ bir kılı biñ sünbül ü reyĥâna deger
2. Seng-i ğam gerçi ider âdemi mecrûĥ ammâ
Yâr elinden ki gele biñ dür ü mercâna deger
3. Ħaneden çıķduĥını istemez kim ħalkuñ
Ķorķarın gözleri ol ĥusrev-i ĥübâna deger
4. Şaçılur ĥâke şererler baña taş atduķca
Lebiñe yer yer ten-i zârumdaki peykâna deger
5. Tîşe-i cevri yıķar ĥâtır-ı mahzûnımızı
Ħançer-i ğamzesi tırmaz dil-i nâlâna deger
6. Bu ķadar meyl idüp almazdı ele ehl-i şafâ
Ħâlet-i la’l-i lebi olmasa peymâne deger
7. Ħadden aşurdu felek Rūĥīye cevri ammâ
Bu ĥaber ķorķarın o vâli-i zî-şâna deĥer

8. Ma'den-i fażl u hüner Hazret-i 'Osmân Pâşâ
Ol ki her sözi biñ la'l-i Bedaḥşâna değer

176

Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Ya baña la'lüñüñ şarâbın vir
Ya döküp qanımı cevâbın vir
2. Kevşeri aña ibn-i vaqtuz biz
Bize deyrüñ şarâb-ı nâbın vir
3. Hâl olan yirde kıl u kâl olmaz
Eline va'ızüñ kitâbın vir
4. Hâşıl-ı 'ömri neyledüñ şüfi
Rüz-ı haşr oldı gel hisâbın vir
5. **Rühîye** bî-sebeb ta'arruzı қо
Er iseñ şî'irinüñ cevâbın vir

177

Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Yârdan şanmañuz şafâmuz var
'Ayn-ı firqatdayuz cefâmuz var

2. H'âh zevk u şafâ vü h'âh 'anâ
Her ne Hâkdan gelür rızâmuz var

48b

3. Turmayup aksa eşkimüz ne 'aceb
Dil-rübâmuzla mâcerâmuz var

4. Begi pâşası var ise halkuñ
Fuçarâyuz bizüm Hudâmuz var

5. Dâ'imâ Hâk kadur tevekkülümüz
Ėayrdan şanmañuz ricâmuz var

6. Ėonca-veş nola olmasağ dil-teng
Gül gibi câm-ı dil-güşâmuz var

7. Bizi egler cihânda ey Rûhî
Mey-i gül-rengile şafâmuz var

178

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Göñül o Ėamze-i kıttâldan hayât ister
Şu şayd gibi ki şayyâddan necât ister

2. Yoluñda öldüğü 'uşşâkuñ ıztırârîdür
Öz ihtiyâri ile yoksa kim memât ister

3. Ölür gider güzelüm ağzı dadını bilmez
Lebüñ ğamın koyup ol ħasta kim nebât ider
4. Ğaraż ne nef'-i meyi şulb kılmadan şüft
Sen istemezsin anı cümle kâ'inât ister
5. Yoluñda ğayr ile bir görme **Rūĥī** şâ'irdür
Ķo cevri şâhum o senden çok iltifât ister

179

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Ne şâh-ı dehre mensûbuz ne mün'im ne gedâyuz biz
Egerçi ehl-i faķruz lîk meslûbu'r-ricâyuz biz
 2. Edânî kısmına baş egmezüz yüz ser-bülend olsa
Kemâl ehli olan yârâna ammâ ħâkipâyuz biz
 3. Ne deñlü ħaksâr isen yine ser-tâcıyuz çarĥuñ
Şeref var zâtımızda ħâk-i burc-ı evliyâyuz biz
 4. Sendedür nüktemüz her ṭalib-i 'irfân olan rinde
Mürîd-i pîr-i 'aşķuz 'ârif-i sırr-ı Ĥudâyuz biz
- 49a**
5. Ğam-ı dünyâyile dil-teng olanlardan kıyâs itmen
Küşâde-meşrebüz hem-şoĥbet-i ehl-i şafâyuz biz

6. Mey-i gülgūna inkâr eyleyenlerden şafâmuz yok
Sözün taḥḳīkī bu kim münkir-i ehl-i riyâyuz biz
7. Ne şekl olduğımı sâğarda gördük zâl-ı dünyânun
Hemîşe nâzır-ı âyine-i ‘âlem-nümâyuz biz
8. Diyâr-ı ‘aşkda çok mâcerâmuz geçdi Vâmıqla
Ezelden ol ğarīḳ-i baḥr-ı ğamla âşinâyuz biz
9. ‘Aceb mi şî’rimüz pür-süz olursa sende leb-muṭrib
Bilürsin bülbül şūrīde-veş şâhib nevâyuz biz
10. Nola eş’ârımız maḳbûl-ı ṭab’ı olsa yârânun
Ferīdüz ‘aşrımızda başka bir şâhib-edâyuz biz
11. Bugün meddâḥıyuz bir himmeti ‘âlinün ey **Rūḥī**
Bülend-âvâzile erbâb-ı ‘irfâna şalâyuz biz
12. Alanlar şî’rimüz keyfiyetin elden bırakmazlar
Şarâb-ı behcet-efzâ gibi dâ’im dil-güşâyuz biz

180

Müfte’ilün / mefâ’ilün / müfte’ilün / mefâ’ilün

1. Derd-i derūnı açmağa yâra olaydı çâremüz
Ḳâ’il idük oñlmayup işler gine yâremüz

2. Zaḥm-i ḥadeng-i firḳata vasluñ merhem eyleseñ
Açmazuz raḳḫbile ḳan bıçak olsa aramız
3. Birgün ola esrürme raḥm iderin dirseñ ‘aceb
Ol günü biz görür miyüz var mıdur ol sitâremüz
4. Elde du’â devletüñ dilde ise maḥabbetüñ
Hep bilür ehl-i ḥâl olan gizlemez âşikâremüz
5. Şafvet-i gidermede ṭab’ımızuñ keşâfetin
Gelmese âh eger bu şeb meclise mâh-pâremüz
6. Dîde-i pâk u sünbül-i vech-i cemîle ṭalibüz
Olsa cemâlına nola şubḫ u mesâ nezzâremüz
7. Geldi ḥurûşa ṭab’ımız baḥr-mişâl **Rûḫîyâ**
Dürrimiz oldu nazmımız şî’r-i sevâdı ḳaremüz

49b

181

Mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün

1. Oḳından bir nişân olmiyacak cânânâ cân gitmez
Egerçi kime kim cân virür ammâ bî-nişân gitmez
2. Ḳaşıyla ḳâmeti yâdıyla gerçi eglenür gönlüm
Dilâverdür dilinden muttaşıl tîr ü kemân gitmez

3. ‘Aceb gördüm bu dehr-i dūnı bir ğam-ĥânedür güyâ
Gelen elbetde bir ğam ĥâşıl eyler şâdmân gitmez
4. Gör ol Mecnūnı kim ‘âlem yıkılsa ĩynına
Elinden gül gibi câm-ı şarâb-ı ergüvan gitmez
5. Yanınca şalınur dâ’im uyup aġyâra ey **Rūĥı**
Bizümle bir ħadem yâr olup ol serv-i revân gitmez

182

1. Şanmañuz rüsvâluġdan ġam çeker ferzâne yüz
Taşa çalmıř řıře-i nâmūsı bir dīvâne yüz
2. Ğonca dir iller saña biz şem’-i bezm-ârâ dirüz
Ğonca iseñ ‘andelībüz şem’ iseñ pervâne yüz
3. Gencsin gözden nihân olmaġ münâsibdür saña
Dostum gel bizde pinhân ol ki biz vîrâne yüz
4. Āşinâluġ bilmeyenlerden ħıyâs itmeñ bizi
Āşinâya âşinâ bġâneye bġâne yüz
5. Sen beni ol bü’l-heves şanma ki kũyuñdan geçüp
Yâ ħoyam baş kũhsâra yâ dutam yabâne yüz

6. İsterüz pend-i şalâha bulmaya zâhid mecâl
Geçmezüz meyden anuñcün dâ'imâ mestâneyiz
7. **Rûhîyâ** hazanı olan gelsün şalâdur 'âleme
Biz mey-i vahdetle mâlâmâl bir gam-ğâneyiz

183

Mefâ'ilün /mefâ'ilün /mefâ'ilün /mefâ'ilün

1. Turup 'ahdine şanmañ 'aşığa ol meh cefâ kılmaz
Vefâya 'ahd ider gerçi velî 'ahde vefâ kılmaz
2. Nice reşk itmesün meh-pâreler bu cezbe-i hüsne
Nazar bir 'aşığa kılmaz ki anı mübtelâ kılmaz
3. Harâm olsun zer-i kâmil olan nâkısu'l-'kula
Ki bir maħbüb-ı sîm-endâma şarf idüp şafâ kılmaz

50a

4. Niķâbuñ ref' idüp 'uşşâka "arz-ı 'ârız eylersin
Bilürsün sevdüğüm hurşîd-i 'âlem-tâba bakılmaz
5. İşâret cânib-i ağıyardandır añla ey **Rûhî**
Anuñcün ol perî-peyker nazar bizden yana kılmaz

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Yârsuz dehr-i çemen-zârını külhan bilürüz
Yârile olıcağızkülhan-ı gülşen bilürüz
2. Töludur vech-i Hâsenlerle cihân kim ammâ
Ey Hüseyñüm seni biz cümleden ahsen bilürüz
3. Gevher-i 'aşka ki ma'den olımaz kevn ü mekân
Kalb-i 'uşşâkı biz ol gevhere ma'den bilürüz
4. İhtiyârı geçinür vâ'ız-ı şehri ortalığın
Biz anı 'âlem-i ma'nide oğlan bilürüz
5. Bu cefâlar ki elinden çekerüz gerdünün
Kimseden bilmezüz ey **Rûhî** Hudadan bilürüz

Müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün

1. Ğayr idemez nükte bize şâ'irüz
Nükte-serâluğda 'aceb mâhirüz
2. Kaşidicek sihr iderüz sözde biz
Kâdirüz işbâta disek sâhirüz

3. Hüsni tekellüm bize mahşûşdur
Kim sözüñ icâdına biz kıâdirüz
4. Bâtinımız nür-ı haķıķatle pür
Gün gibi ehl-i nazara zâhirüz
5. Ğayr gibi ağlamazuz fakrden
Cevrüñe ey çarh-ı deni şâbirüz
6. Baht-ı siyâh-kâriledür cengimiz
Yoksa biz ol muğbeçeden şâkirüz
7. Şi're karışdı cühelâ Rûhîyâ
'Âr ider olduk dimege şâ'irüz

50b

186

Müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün

1. Yakdı bizi 'aşk-ı ğam-efzûdımız
Varluğımız kaldı hemân düdümüz
2. Biz ki bu bâzârda çekdik ziyân
Faız-ı Hudâdan dilerüz sûdümüz
3. Oldı bize âyine-i 'aşkdan
Çehre-nümâ şâhid-i maķsûdümüz

281

4. Kıldı bizi zulmet-i ğamdan ħalâş

Āteş-i âh-ı şerer-âlüdımız

5. Kalmaya böyle umaruz **Rūḫiyâ**

Feth ola bir gün derd-i mesdūdımız

187

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Râh-ı vefâda ħâk ola cism-i nizârımız

A'dâ gözini kör ide şâyed ğubârımız

2. Faḥr itmezüz zamâne biz mâl ü câhile

'Āriflerüz kemâledür iftiḥârımız

3. Şalduğ zamâna ğulgule âh ü fiğâmile

Ṭutdı zemîni velvele-i iştihârımız

4. Çokdur egerçi derd ü belâsı maḥabbetün

Ammâ ne çâre elde degül ihtiyârımız

51a

188

Mefâ'ilün/ fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. O mâh içüdi bu şeb ğayrılarla şöḫbetimüz

Şafâyı gör sebep-i vahdet oldı keşretimüz

2. Hayâl-i bâtı1 ider haqqımızda ehl-i mecâz
Haqqat ehline ma'lümdur haqqatımız
3. Tarık-i Ka'be-i maqsûdı itdüren bize tayy
Kemâl-i diqqatımızdır 'uluvv-ı himmetimiz
4. Ğamuñla göñlimüz inletmedür yoksa
Yoluñda bî-ğarazuz pâkdur maħabbetimiz
5. Kelâm-ı hûb olıcağ kimden olsa hûb dirüz
Ğaraz ki hulkile yok **Rûhîyâ** 'adâvetimiz

189

Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Nüş idüp câm-ı 'aşkı yatduğ biz
'Ālemi bir huzura şatduğ biz
2. Aralığdan getürdük a'dâyı
Oğımız himmetle atduğ biz
3. Kâkülüñ gördük itdi serkeşlik
Biraz anuñ ipin uzatduğ biz
4. Bulmaduğ bir haqqat ehli güzel
'Ālemi birbirine katduğ biz

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Kaysilebiz ki tîr-i belâya nişânlaruz
Yokdur mekânımız bir iki lâ-mekânlaruz
2. Dünyâ evine gelmemişüz olmağa muķîm
Bir iki gün bu tekyede biz mihmânlaruz
3. Yokdur gibi âşiyânımız
'Anķalarız zamânedeki bî-âşiyânlaruz
4. Eş'âr-ı süz-nâkile aġyâra yakmışuz
Şâ'irlerüz cihânda biz âteş-zebânlaruz

51b

5. 'Arz iderüz ġazeller ile yâra ġâlimüz
Biz **Rûġiyâ** zarîflerüz nükte-dânlaruz

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Ne teklîf olsa şüfiden dil-i dîvâne incinmez
Tekellüf ber-ķaraf 'âķil olan nâdâne incinmez
2. Fiġân u girye terkin urma ey dil ġayr ķa'nıyla
Maġabbet iķtizâsıdur buña cânâne incinmez

3. Vişâlin ‘ahd ider ‘uşşâka aġyâra vefâ eyler
Bu vaz’ından kim ol bî-’ahd u peymâne incinmez
4. Eger vâdî-i firkatde aġarsa giryeden çeşmi
Yine Ya’kûb-ı dil ol Yûsuf-ı Ken’âne incinmez
5. Ser-i kûyına çok varduñ diyü miskîni kôkutmañ
Kime incinse ol meh **Rûhî**-i bî-câne incinmez

192

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Kâd-i bâlâsınun a’lâlîġin ister dilerüz
Nice yıldur ki hevâsında o servüñ yelerüz
2. Aġlayup çâk iderüz ġâh giribânımuza
Gözümüz yaşını geh dâmenimizle silerüz
3. Derdine derd virürüz mergine merg aġyâruñ
Kûhsâruz bize a’dâ ne dise yañşılaruz
4. Ğayrdan kâat’-ı ümîd eylemişüz ey **Rûhî**
Ne dilersek suġan-ârâ-yı cihândan dilerüz

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Cümle gerçi ki biz zerre-i bî-miğdâruz
Olıcağ zâta nazâr gün gibi pür-envâruz
2. Evc-i taḥkîḳde şâbit-kademüz kuṭb-mişâl
Zâhidâ gerçi ki ḥurşîd-şıfat seyyâruz
3. Şanmañ âlâyîş-i dünyâ ile âlûde bizi
Nazâr-ı pâkile biz muntazır-ı dîdâruz
4. Her kişi seyr idemez şâhid-i maḳşûd yüzün
Anı biz seyr iderüz kim giceler bîdâruz
5. Şeyḥ-i şehr eylesesün lâf-ı kerâmet ki biz
Bilürüz her kişinüñ mertebesin mi'yâruz
6. Elem-i dehrden âsûde olursağ ne 'aceb
Biz ki câm-ı mey-i nâbile müdâm evkâuz
7. Tâlibe virmedeyüz sırr-ı ḥaḳîḳat ḥaberin
Rûḥiyâ nâkil-i aḥbâr-ı şafâ-âşâruz

52a

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Ğam degül kan ağlasam ol serv-i gül-ruhsârsuz
‘Āşıkam bulmaz tesellî hâtırüm dildârsuz
2. Yârsuz ister beni ağyâr ümmîdüm bu kim
Ola dâ'im yârsuz ağyâr u yâr ağyârsuz
3. Devr-i çeşm-i yârda dârü's-şifâ-yı kâ'inât
Şöyle mâlâmâl kim bir kûşe bîmârsuz
4. Câna yetdün nice bir beyhûde feryâd ideyim
Biz derd-i dildâruz bülbül ben kûşe-i gülzârsuz
5. Yanmasun yakılmasun ölsün mi ‘âşık neylesün
Gel sen inşâf it nice şabr eyler âdem yârsuz

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Şanmañuz ‘âlemde biz rıf’at temennâsındayuz
Dest-i kudret düzdügi şan’at temâşâsındayuz
2. Virmezüz dünyâ vü mâfihâya ‘uzlet kûşesin
Biz bu dehrün ne vezîrinde ne pâşâsındayuz

3. Hâh a'lâ hâh ednâ söylesün a'dâ bize
Biz ne a'lâsındayuz añun ne ednâsındayuz
4. Dembedem kan ağlasak râh-ı belâda gam degül
Nür-ı dîdem hük-m-i şâh-ı 'aşk icrâsındayuz
5. 'Âlemi gezmekdeyüz Ferhâdile Mecnûnile
Gâh küh-ı derd ü geh endüh şahrâsındayuz
6. Talmışuz baħr-ı muħît-i vaħdete ğavvâş-vâr
Rûhîyâ bir gevher-i nâyâb peydâsındayuz

52b

196

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Nice gündür o mâh-ı 'âlem-ârâdan gelmez
Dili irsâl iderdüm kırkaram ol da gider gelmez
2. Ta'alluk eyleyen zülfünle 'izz ü câha bağlanmaz
Añun dünyâ vi mâfihâ gözine kıl kadar gelmez
3. Çıkarma medhile aġyâr-ı bed-girdârı eflâka
Yoluñda 'âşık-ı zârûñ dime ğöñline gelmez

4. Ne ‘uşşâka vefâ eyler ne aġyâr-ı siyeh-kâra
O tıfl-ı nâz-perverdün elinden ĥayr u şer gelmez
5. Belâgatle gidenler bunda taĥŝil itdiler cümle
Cihâna yoksa ey **Rûhî** gelen şâhib-hüner gelmez

197

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Göñlimüz feryâd ider hicründe mânend-i ceres
Bu ümîd ile ki birgün olasın feryâd-res
2. Eylemekdi kaçdı Kaysı kûy-ı Leylâdan yaña
Eylemezdi yok yere feryâd şahrâda ceres
3. Ārzü-yı bâde-i vaŝluñ gönülde çıkmaya
‘Ömrüm oldukça eger biñ câm çeksem her nefes
4. Ĥasret-i ĥâlünle za’fum şimdi şol ġâyetdedür
Ham olur kıddüm heman üstüme kınsa bir meges
5. Virme dil her ĥüba **Rûhî** bu hevesden fâriġ ol
‘Ārif oldur kim ola ‘âlemde yek-din yek-nefs

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Kıldı serîr-i hüsne o Yūsuf-liķâ cülūs
‘Uşşâķ muntazır k’ola fermân-ı hâk-būs

2. Ağyâr sürmek ister imiş pâyuña yüzün
Hakķa bu luṭfa yaraşur ol çehre-i ‘abūs

3. İcrâ-yı ‘âdet it ser-i ağyâr-ı kaṭ’ idüp
Şâh-ı nev olıcaķ yeñilenmek gerek rü’ūs

53a

4. Beñzer kaşuñla ğamzelerüñ iki hañçere
Kim dest-i şun’ kabzaların kılmış âbnūs

5. Gel bezme kim şafâmuza reşk eylesün felek
Şevķuñla ay u gün gibi devr eylesün kü’ūs

6. Göğsin döğüp çekilmede mülk-i beķâyâ halk
Sen mest-i h`âb-ı ‘âlemi ṭutmış şadâyı kūs

7. **Rûhî** şaķın zamâne saña virmesün firîb
Kendin bu köhne nicelere şatdı nev-‘arūs

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Hâll eylemez mes'ele-i 'aşkı müderris
'Aşk ehline olmak ne var dâhil-i meclis
2. Çeşmüñ gibi olsaydı eger gamzeye mâlik
Fettân olur idi güzelüm bağda nergis
3. Girseydi eger serv-i sehî hil'at-ı nâza
Bâlâ kadüñe eylemek olurdu melâbis
4. Tenhâ degülüz künc-i belâda yanımızda
Ey gonca-dehen var hayâlün gibi münis
5. Reyhân hattıñ vaşfını dâ'im raqam eyler
Dirsem nola **Rühî**-i suhan-sâza mühendis

Mefâ'ilün /mefâ'ilün /mefâ'ilün /mefâ'ilün

1. Gel ey sâkî ki kesb itsün kudümüñden tarab meclis
Şafâ-yı seyr-i didâruñla geçsün rüz u şeb meclis
2. Gelenler meclise bî-hüş olurlar çeşm-i sâkîden
Şarâba ihtiyâc omaz 'aceb sâkî 'aceb meclis

3. Küşâde-tab'-ı erbâb-ı suhan mevķūf-ı luţfuñdur
Kadeh sürilsün açılsun gül gibi ey gonca-leb meclis
4. Bugün meyhânedede vâ'ız açılmak istedi amma
Anı söylemedük vaşf-ı ruhuñla geçdi hep meclis
5. Bir iki şîşe mey hâzır yanuñda ey **Rūhī**
Gele ol mâh şâyed lâzım ola nīm-şeb meclis

53b

201

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Şoĥbetüñden feyz ider ehl-i maĥabbet iķtibâs
Kendüñi ğayrı güzeller gibi kıılma kıyâs
2. Ğam degül ağyâr kim miķdâr-ı ķadrüñ bilmese
Kim dür-i pâkı ne bilsün olmaya cevher-şinâs
3. 'Āşık-ı şeydâya hūnī olduĝın bildürmeĝe
Ol şeh-i hüsn egnine dâ'im giyür gül-gün libâs
4. Gördüm ol şūh-ı cefây-cū 'aksine işler işi
İzdiyâd-ı derd ü firķat eyler oldum iltimâs
5. **Rūhīyâ** şekvâyı ķo bir feyze mażharsın bugün
Kim cenâb-ı Hâķķa senden vâcib olmuşdur sipâs

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Şafâ ol ehl-i zevkuñdur ki eyler dâ'imâ meclis
Göñülde ğam kıomaz zîrâ olınca dil-güşâ meclis
2. Ne beñzer şöhbet-i mey meclis-i erbâb-ı 'irfâna
Olur anda perâkende bulur bunda beķâ meclis
3. Olup dâhil ne mümkin söz dimek her hâric-i mebħaş
O mecma'da kim eyler ehl-i diller câbecâ meclis
4. Söze ķâdir olanlar söylesünler 'özre yer yokdur
İder ol ser-firâz-ı ehl-i dil şubħ u mesâ meclis
5. Aña lâyıķdur el-ħaķ şadr-ı meclis ola kim her şeb
Fürûĝ-ı şems-i iħsânından olur pür-ziyâ meclis
6. Bilür şaff-ı ni'âlin ehl-i diller pâyeye-i rıf'at
Zihî behcet-nümâ mecma' zihî 'işret-fezâ meclis
7. Bu ta'rîf itdüğüm meclis kime maħşüşdur dirseñ
O 'âlî-ķadre kim rüz u şeb eyler **Rühîyâ** meclis

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Tîğ-i hışmile benüm kesse idüñ başumı kaş
Bulunmağa olurdum yoluña hâzır baş
2. Zehr u bade-i 'aşk nider yoldaşını
İşñ taşu gibi olmaz aña bir yoldaş

54a

3. Mâcerâ-yı elem-i 'aşk ile fâş itdi
Göreyin qanlara boyana bu çeşm-i hün-pâ
4. Gözüñ üstinde qaşuñ var diyeni kırmağ için
İki tîğ almış ele gamzesi şanma iki kaş
5. **Rūhīyâ** 'aşka giriftâr olalı olmışdur
Dīdeden hün-ı ciger hâşılımuz dilde hırâş

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Būstân-ı gamda başum çizginür dolâb-veş
Akıdur qanlı yaşını gözlerüm mizâb-veş
2. Şalınurken bağda ol serv-i dil-cüyü görüp
Düşdi pâyına dil-meyyâlum aqdı âb-veş

3. Şarşar-ı âhumdan urdukca yaşum deryâsı mevc
Anda bu cism-i naḥîfüm çizginür girdâb-veş
4. Târ-ı çeng-âsâ virür yer yer reg-i cismüm şadâ
Her kaçan peykânı degse sîneme mızrâb-veş
5. **Rûḥîyi** öldürdi ğam bîçâre geçdi kendüden
‘Aqlın aldı teşne-i la’lüh şarâb-ı nâb-veş

205

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Seyr eyle evc-i nâzda sen âfitâb-veş
Rûy-ı niyâzı biz sürelüm ḥâka âb-veş
2. ‘Âşık odur ki nüṣṣa-i ḥatt-ı cemâl-i yâr
Ḳalbinde naḳs bağlaya ümmü’l-kitâb-veş
3. Ḳılmaḳda yâr cânımuza cevri bî-ḥisâb
Şâm-ı firâḳ uzanmada rûz-ı ḥisâb-veş
4. Dil-teşneler zülâl-i vefâya irişmedi
Ḳırdı geçürdi anları tîġuñ türâb-veş
5. **Rûḥî** vezîr-i kâmile söz diñleden gerek
Rengîñ-edâya mâlik ola la’l-i nâb-veş

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Ol hüsn ü ân ile hübânı tezyîn eylemiş
Miḥnet-i hicrânı ehl-i 'aşka ta'yîn eylemiş

54b

2. Âh-ı pür-süzüm yaḫardı neyleyem a'dâyı âh
Meyl-i eşküm dilde tâb-ı 'aşkı teksî eylemiş

3. Yolda görse 'âşıka ṭurup vefâlar itmegi
Ḥayl-i hübân içre ol şeh başka âyîn eylemiş

4. Dâhil-i defter şanup dünyâya şıgmazken o yâr
Seg raḫbî yok yire defterde terkîn eylemiş

5. Lebleri vaşfinda ol Şîrîn-dehânuñ **Rühîyâ**
Süz-ı şî'rün Ḥusrev ü Ḥassân taḫsin eylemiş

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Dostum Ḥâlik seni âşüb-ı devrân eylemiş
Ġamzeñi ḫan dökmege bir tîg-i berrân eylemiş

2. La'lüñi âlile cân almaḫda ḫattâl eyleyüp
Çeşmüñi siḫr ile dil almaḫda fettân eylemiş

3. Bâğbân gülşende fâş itmiş lebün esrârını
Bülbüli hayrân gül-i ra'nâyı hândân eylemiş
4. Gönlümi bend eylemiş 'aşkuñ kemend-i zülfüne
Müstedâm olsun yine miskîne ihsân eylemiş
5. Senden ayru bir dem olmak **Rûhîye** mümkün midir
Gâlibâ 'aşk ehline Hâlik seni cân eylemiş

208

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Şâdam kim eyleyen seni şâhib-cemâl-i hâş
Vaşşâfuñ eyleyüp beni virmiş hayâl-i hâş
2. Besdür nümüne kıt'a-nüvisân-ı 'âleme
Ol şafha-i cemâlde olan hat mişâ-i hâş
3. Mümkün degül raķīb ile ülfet cefâyı ko
Yâ redd-i şulh-ı 'âm ya meyl-i cidâl-i hâş
4. Hün-ı cigerle besledüğüm deñli yok mıdur
Kaddüñ nihâli gibi kanı bir nihâl-i hâş
5. Bâzâr-ı fikre geşt ü güzâr eyleyüp arar
Tab'um nişâr-ı bezmüne lâyıķ lâle-i hâş

6. Çekmez şafâ-yı câh-ı gamuñ **Rûhîye** yeter
Zevk-i edâ-yı pâk u şafâ-yı maqal-i hâş

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Mevşûf-ı 'âm olan ne revâdur cemâl-i hâş
Vaşf-ı cemâl-i hâşa gerekdür hayâl-i hâş
2. Cân u zaħmına sipâhî dil-i dirhem istemez
Ki meger ki virür ihtimâl-i hâş
3. Gel bezme ey bigâne-i âfâk kim senüñ
Kılsun nişâr pâyuña çeşmüm lâl-i hâş
4. Halkı sipihr mest-i gurûr eyler oynadur
Manşıbdan ellerine virür destmâl-i hâş
5. Ol şâh-ı hüsne hâlüñi i'lâm ise garaz
Bir şî'r-i ter yeter saña bir hasb-i hâl-i hâş
6. **Rûhî** hasûdı yine bıraқduñ hacâlete
İnkâr-ı 'âma yer қomadı bu maқâ-i hâş

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Hâl bilmez diyenler zülfüne ağıyârı aş
Zülfüne aşarsan evvel sevdüğüm ben zârı aş
2. Zülfüne ağıyâr dirmiş kim esirem hey meded
İpi eksikdür hemân söyletme ol mekkârı aş
3. Dil uzadup öykinürlerse cebîn-i hüsnüne
Şem'-i bezmün kes başın kandil-i âteş-bârı aş
4. Ayak uzadup harîm-i hüsnüne eyler duhül
Hey ne aşılmalıdır ol tırra-i tarrârı aş
5. Ğamzenün cellâdına virmek ne hâcet **Rûhîyi**
Boynuña öldürmekise kaşduñ anı bâri aş

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. 'Azm-i küyuñdur ğaraż kıлмақдан eşküm saña 'arz
Aķçesi çok olana zîrâ ki olur Ka'be farz
2. Ey şoran meydân-ı 'aşkuñ tül u 'arzm çarha çık
Gör ki mümkün midür ol meydânda fark-ı tül u 'arz

55b

3. Ehl-i ‘aşk ile ‘uluvv-ı menziletten urma dem
Bağse yer yok zâhidâ kıande hümâ vü kıande ‘arz
4. Bilsün ey dil çeşmümñ yaşı neden olur revân
Mâcerânı eyle gâhi hâkipây-ı yâra ‘arz
5. Nâfile kııl diyü **Rûhiye** yeter taşdı’ vir
İtdüğñ teklîfi ey şûfi ne sünnetdür ne farz

212

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Zâhidâ dirseñ nedür maḥbûb-ı garrâdan ğaraż
Şun’-ı Hâk seyr itmedür her ḥüsn-i zîbâdan ğaraż
2. Seyr-i maḥbûb itmegi şanmañ hevâ-yı nefis olâ
Kudret-i Hâkka nazardur ol temâşâdan ğaraż
3. ‘Āşıkñ sevdâsını ‘âlemde bilmeñ serseri
Ser-ḥaqqı bilmedirtaḥkîk sevdâdan ğaraż
4. Ehl-i zâhir ‘aşk-ı dildârı mecâa ḥaml ider
Ḥikmet-i ḥağ görmedür ‘aşk-ı dilârâdan ğaraż
5. Bilmedi bu ma’nii **Rûhi** şu kim taşdıki yok
Ḥaqqâ bilmekdür ḥaqqât ‘ilm-i esmâdan ğaraż

Müfte'ilün / mefâ'ilün / müfte'ilün / mefâ'ilün

1. Kesb-i ma'ârif itmeden tayy-ı maqâl imiş ğaraz
‘Ârife lafz-ı kâldan ma'nâ-yı hâl imiş ğaraz
2. Tıtdı tecelliyât-ı Hâk 'âlemi ey dil aç gözün
Kim bu cihâna gelmeden seyr-i cemâl imiş ğaraz
3. Nîm-kadeh şarâbile aldı olanca 'aqlımız
İtdüğü iltifâtdan hep bize âl imiş ğaraz
4. Bâde-i nâb-dan şafâ tenkiye-i dimâğ imiş
Tenkiye-i dimâğdan ref'-i melâl imiş ğaraz
5. **Rûhîye** irdi hizmet-i pîr-i muğân ile safâ
Kâmile hizmet itmeden kesb-i kemâl imiş ğaraz

56a

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Cânib-i ağıyâra yüz yirden gider ol sebz-hağ
Nola bizden yaña bir kez gelse yol itse ğalağ
2. Ben ölerde istihva nem yâra ey hemdem ilet
Eyleye şâyed o nev-hağ hâmesin üstinde kağ

3. Hüb-rûlar gördüm almışlar o servi ortaya
Seyr idüp ol dem didüm “lâ-hayruñ illâ fi'l-vasať”
4. Küy-ı yârı şahñ-ı Bağdâdile teşbîh eyledüm
Eşküm anda tûrmayup aqmaqdadur mânend-i şať
5. Dün dimiş zâhid ki girmez cennete mey-hâreler
Mey-gede cennet degül mi söylemiş muťlak ğalať
6. Yol bula ma'nâya şanma münkir-i hâl ü haťuñ
Müstefâd olmaz ma'ânîye hürûf-ı bî-nükať
7. Tatlu dillerle alursıñ göñlüni ğayrılaruñ
Rühîyâ lâyıķ mıdur düşnâmuña qalmaq faqat

215

Mef'ülü / mefâ'ilün / mef'ülü / mefâ'ilün

1. Vaşlın dilemez cân ol ruhsârdan eyler ğazz
'Aşķında olan şâdıķ-ı dîdârdan eyler ğazz
2. Maĥzâ beni maķşûdı reşk odına yakmaqdur
Yoksa neden ol meh-rû aĝyârdan eyler ğazz
3. Qanlı yaşumı ğorseñ 'ayb eyleme ey hemdem
Derd ehli olan çeşm-i hün-bârdan eyler ğazz

4. İh̄fâ-yı maḥabbetden ḥaz̄z eyler idük ammâ
Müşkil bu ki ol kâfir izhârdan eyler ḥaz̄z
5. Ey **Rūḥī** sükût itme bülbül gibi gūyâ ol
Ol ḡonca bilürsin kim eş'ardan eyler ḥaz̄z

56b

216

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Cân ḳomış ḳıymet metâ'-ı câi iden ihtirâ'
Anuñ için zâhide olmaz müyesser metâ'
2. Ğayrılarla fâş olur tenhâda mey nūş itdügün
Kim dimişler "Küllü sırrun câvizü'l-işneyni şâ'
3. Toldurur dâ'im ḳulağın penbe-i şebnemle gül
İtmekiçün bülbül-i zâruñ fiğânın istimâ'
4. Şem'-i şeb-efrüzile meclisde fânūs-ı ḥayâl
Beñzer ol şūfiye kim devrân tütup eyler semâ'
5. Tâḳ-ı eyvânında gerdünuñ aşılmış **Rūḥiyâ**
Gün bir altun beyza sīmīn-türradur aña şu'â'

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Şâh-beyt-i hüsnüñe ol gün ki oldu muṭṭali'
Bildüm ey meh maṭla'-ı hırşîd seyrin mümteni'
2. Öyle kıttâluñ elin tutmaḡ olur mı neyleyin
Tîḡ-i ġamzeñ câna zaḡm urmaḡdadur lâ-yenḡaṭı'
3. Bâb-ı rızḡa hüsn-i haṭ miftâḡ imiş çün ey göñül
Ḥaṭṭ-ı yâra tâlib ol olmaḡ dilerseñ müntefi'
4. Çarḡa çıḡmıḡ ṭotalum şūfi riyâzetle ne sūd
Ḳapuña yüz sürmeden olmaḡ ne mümkün mürtefi'
5. İstimâ'-ı şî'r-i **Rūḡı** feyzden ḡâlî degül
Çok şafâ kesb eyler ehl-i ḡâl olunca müstemi'

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Ḥânesinden ne dem ol vaḡt-i seḡer kıldı ṭulū'
Döymeyüp dîde tecellâsına aḡıtdı dümū'
2. Göriceḡ rüy-ı celâlile cemâlin o şehūñ
Ḳıble dūr ḡâḡ sücūd eyle dilâ ḡâḡ rükū'

3. ‘Adl u dâd eyle begüm ‘âşık-ı şâdıqlaruña
Kılma ey pâdişeh-i milk-i hasen zulma rücû’

57a

4. **Rûhîyâ** fâ’ide ne dürr ü güher nazm itseñ
Çün degül yâr huzûrında kelâmuñ mesmû’

219

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Sâkiyâ gül mevsimidür bâğdan gitmez ayağ
Böyle mevsimlerde dâmen-gîr olurmuş şahn-ı bâğ
2. Şubh-dem gülzârda çâk-ı girîbân eyledüm
İtdiler gül mevsiminde bâde-i nâba yasağ
3. Rûzgâr oldu muhâlif hâl bir yüzden dañi
Dâğ-ı hûnînüm görince çekdiler güller kulağ
4. Ol gül ra’nâ gelür bezm-i çemende ‘ıyş ider
Şubha dek bir bir yakar lâleler her şeb çerâğ
5. Bâğ u râğı cennet itmiş nevbahâr ammâ ne sūd
Kûy-ı dildâ koyup **Rûhî** ne bâğ ister ne râğ

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Tâze gül şevkıyla yakdı ey gönül her tâze dâğ
Sen daħi yak tâzeler şevkıyla yer yer tâze dâğ
2. Korkum andandur ki dirler bâ'ış-i hicrân ola
Yandururdum cismime yoksa serâser tâze dâğ
3. Dūddan encüm görünmezdi felekde şubħa dek
Ey gönül yakdın bu gice yine beñzer tâze dâğ
4. Şevk oduyla nice 'âşıklar vücūdın yakmasun
Yaka bir meclisde kim gögsinde dilber tâze dâğ
5. Tâze 'âşık olduğın inkâr ider **Rūhī** velī
Tâze 'âşık olmasa neyler elinde tâze dâğ

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Ğayrılar yâr ihtilâtından bulur gerçi şeref
Olur ammâ yâdile yârūñ geçen 'ömri telef
2. Ārzū-yı buse-i la'luñle kan oldu yürek
Tolular şun tırma ey sâķī tekellūf ber-țaraf

57b

3. İşidüp deryâda eşkümden dehânuñ vaşını
Ey dür-i yektâ kulağdan ‘âşık olmuşdur şadef
4. Var ise şâh-i hayâluñ geldi bâğ-ı dıdeme
Çekdiler müjđanlarum serv-i şanavber gibi şaf
5. Gir semâ’a diyü hıç şüfiye minnet eyleme
Rühiyâ şabr it hele bir yire gelsün nây u def

222

Mef’ülü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Cân virse nola seyrine ‘uşşâk-ı sîne-şâf
Şehr-i melâhatuñ göbegidür o sım-nâf
2. Şanmañ ki irdi vesmeden ebrü-yı yâra reng
Düzdi o tığ-ı tıze yine bir siyeh ğılâf
3. Dil-dâdelerle şulha o şem’olmasaydı müm
Olmazdı hağtı ğamzesine mâni’-i maşâf
4. Öldürmege rağıbi bugün va’de eylemiş
Ol va’de şâd iderdi bizi olmasa hilâf
5. Mest-i şarâb-ı vağdet olan şâf-dillerüz
Biz kanden u mülâzemet-i ehl-i i’tikâf

6. Vaşf-ı haṭṭında kâ`ide-i tarz-ı hâsıla
Ṭa'n-ı 'avâma yer kıomadı tarz'-ı mü-şikâf
7. **Rûhî** ḥasûda aşma kıulak eyle şükr kim
Virmiş küdüret aña Hudâ saña ṭâb'-ı şâf

223

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Mesrürdur o dil k'ola mest-i şarâb-ı 'aşk
Ma'mürdur o ḥâne ki ola ḥarâb-ı 'aşk
2. Ma'nâya vâkıf itdi bizi ğamzeñ olalı
Ḥallâl-ı müşkilât-ı rümüz-ı kitâb-ı 'aşk
3. Çekdi kemend-i şevkıle eflâka zerre-vâr
Ṭopraqdan götürdi bizi âfitâb-ı 'aşk

58a

4. Billsün cihânda **Rûhî**-i maḥzûnı bilmeyen
Efgende-i der-i şeh-i 'âlî-cenâb-ı 'aşk

224

Mef'ûlü / fâ'ilâtün / mef'ûlü / fâ'ilatün

1. Dünyâda eglenilmez cây-ı melâmet ancak
Kâmil geçenleri hep ehl-i dâlâlet ancak

2. Hep irtifâ’-ı kâdre düşmüşler ehl-i dünyâ
Bildükleri ma’ârif maḥz-ı cehâlet ancak
3. Mâla ḥarîş olup ḥalk iḥsândan el çeküpdür
Tıynetlerinde olan muṭlak rezâlet ancak
4. Tahkîk-i men ‘aref’de erbâb-ı ‘aql ḥayrân
Esrâra vâkıf olmak bir özge ḥâlet ancak
5. Şıdk ehlîne ne lâzım seccâde ile tesbîḥ
İzhâr-ı şeyd u zerḳa anlar bir âlet ancak
6. Āsân idi raḳîbün maḥv eylemek vücûdın
Ol seng-dilden olsa bir istimâlet ancak
7. Rûḫî müdâm sâgar lâzımdur elde yoksa
Dünyâda eglenilmez cây-ı melâmet ancak

225

1. Maḥabbetden eşer yok ḥûb-rûlar bî-vefâ ancak
Hemân mihr ü maḥabbet didüğüñ derd ü belâ ancak
2. Belâ-yı ‘aşḳdan olmuş degül bir kimse âzâde
Kimi görseñ cihânda ol belâya mübtelâ ancak

3. Gerek şâh ol gerekse bir fenâ-fillah dervîş ol
Cihân bir kimseye almaz ser-encâmı fenâ ancak
4. Olanlar devlet-i dünyâya alib râhat olmazlar
Yine faqr u fenâyâ mâlik olmak bir safâ ancak
5. Dirîğ itmez vefâsın ğayrılardan ol cefâ-pîşe
Saña maħsûsdur cevri ü cefâsı **Rûhiyâ** ancak

58b

226

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ûlün

1. Bir dem o mehi görmeyeli cândan uşandun
Ey dil ya sen âlâm-ı ğam-ı 'aşķı ne şanduñ
2. Göz pür-nem u dil pür-elem ü sîne ise çâk
Üftâdesiyüz gül gibi bir serv-i bülendüñ
3. Kesmez nazârın cânib-i erbâb-ı vefâdan
Hep mu'terifüz semtine ol şâh-levendüñ
4. Dür eylemeden silsile-i ehl-i maħabbet
Dîvâne gönül olmuş idi silsile-bendüñ
5. **Rûhî** dehen-i yârile baħş itdi meger kim
Meclisde bugün beste-i vâfir mezelandüñ

Fâ'ilâtün /mefâ'ilün /fâ'ilâtün /mefâ'ilün

1. Sürme hâk-ı pâyuñı dīde-i dūr-bīne çek
Hañçer-i kine dar ki sīne-i ehl-i kīne çek
2. La'lüñi öpmedük diyü münkir-i ni'met olsalar
Muşhaf-ı hüsni-pâkile cân u dili yemīne çek
3. Gülşen-i 'aşkuñ ey gönül bülbül-i nükte-sencisin
Vaşf-ı ruhıyla taldurup ol güle bir sefine çek
4. 'Āşık-ı şâdık olduğun rāh-ı vefâda şâbit it
Tuhfe-i cân-ı ahkârı ol büt-i nâzenīne çek
5. Zevk-i şafâyı 'âlemi hâlden öğren gönül
Sīne ki ya'ni sende bir dilber
6. Vaşf-ı ruhuñda şî'irini gūş idicek maḥabbetden
Rūhīyi ter düşürmeyüp bir qurı âferīne çek

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Sâkıyâ faşl-ı hazân itdi cihânı dil-teng
İdeyüz meygedeye çâre odur kim âheng

2. ‘Āķibet dōnse gerek bir kez Һazāna yüzimüz

Bir iki gün içelüm bâri şarâb-ı gül-reng

3. Yok beķâ kimseye bokrât da olsa irişür

‘Ömri ķârüresine dest-i kazadan seng

59a

4. Dâhil silsile-i ehl-i maķâmât olmaz

İtmeyen ķadd-i ser-efrâzını ħam niteki çeng

5. ‘Aşķile hemdem olan kimsede neyler nâmūs

Bâdeden vir ħaber ey şūfî ne nâmūs ne teng

6. Vâdi-i ‘aşķa giren kimse gerek tîr-endâz

Yohsa her kūşede vardur nice biñ şîr u peleng

7. Zerd olur çehresi derdi olanuñ dirse nigâr

Şaķın ey **Rūĥî** murâdı saña urmaķdur reng

229

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Şanma gelmekle ħaţuñ cân u dil olmaz mâlik

Kâfîrem ey şūĥ eger dünyâya virsem bir ķıluñ

2. Ĥaţ-ı sebzün virdi çün ‘aşķlara ħaţ-ı amma

Şalsun elden ħançerin min-ba’d çeşm-i ķattâluñ

3. Gördi yok yâķũtda la'lũnde olan ĥũsn-i ĥaķ
Bir iken biñ oldu meyli la'lũne cân u dilũñ
4. Rũy-ı yârı ol iki zũlf ü bu hattı sebz eyle
Bir mecdul ĥũsn-i ĥaķla yaralı muşhaf bilũñ
5. Baĥş iderdũñ 'aşķı aġyâruñ mecâzıdur diyü
Geldi ĥaķtı **Rũĥıyâ** çıķdı beyâza müşkilün

230

Fe'ilâtũn / fe'ilâtũn / fe'ilâtũn / fe'ilũn

1. Cân u dil ĥũkmine neyler atılup peykânuñ
Dostum ĥũkmi nedür bir iki kaķre kaķanuñ
2. Dilini kesmeye bed-gũlaruñ inşâf mıdur
Ĥaņcerũñ ey büt-i dil-cũ neye bekler yanũñ
3. Ben kimem kim çekesin kaķatlũme tĩġ u ĥaņcer
Ėarazuñ baġrumı delmekse yeter müjġânuñ
4. Ťâlib-i la'l-i leb-i yârı sen ey dil göresin
Dũrr ü yâķũtile bir ġũn pür olur dâmânuñ
5. Kũşe-i ġamda revâ mı unutulmaķ **Rũĥı**
Ťab'-ı derrâkile ma'lũmı iken dũnyânuñ

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Pîrehen bâr-1 girândur aña uymaz bedenüñ
Berk-i gülden gerek ey gonca senün pîrehenüñ
2. Lebi yâdıyla haṭ-1 sebzine yâruñ nazâr it
Ḥaṭı var bâde-i gül-rengile seyr-i çemenüñ
3. Yâr meydâna girüp zülfini çevgân itmiş
Gönidür ey dil-i sevdâ-zede serden giçenüñ
4. Kesme cevlânuñ Mecnün gibi bu meydândan
Girdbâd-1 reh-i şahrâ-yı adem olsa tenüñ
5. **Rūḫīyâ** kaṭ'-1 'adū ṭab'uña noḫşân virmez
Bildürür rütbeñi erbâb-1 kemâla suḫanuñ

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Güller açıldı gelüñ zevḳin idüñ dir baḡuñ
Şubḫ-dem itdügi feryâd budur ırmaḡuñ
2. Faşl-1 gülde mey ü maḫbübile 'ıyş itmeyicek
Zevḳin itsek dimek inşâf mı bâḡ u râḡuñ

3. Bunca kim merhem urur jâle kıarası kıopamaz
‘Aceb ey lâle kimüñ odına yanmış dâġuñ
4. İster ol servüñ ayağı tozına yüz süre âb
Pâye-i rıf’at umar fikrini gör alçaġuñ
5. **Rûhîyâ** künci yeter bekledüñ inşâf oldu
Çıkıldılar seyrine şimdengirü řahñ-ı bâġuñ

233

Mefâ’ilün / fe’ilâtün / mefâ’ilün / fe’ilün

1. Yüzine perde olan zülf-i müşk-bârı görüñ
Bizi ne kıara güne kıodı rüzġârı görüñ
2. Semend-i nâz ile ‘uşşâkı çıġnedüp gideyor
Meded ne âfet olupdur o şeh-süvârı görüñ
3. Ğam-ı firâķile ey hâlimüz şoran aġbâb
Bizi bu ġale çalan şüh-ı şive-kârı görüñ
4. Gelür o ġonca-fem ey hemdemân-ı meclis-i yâr
Raķîb-i ġarı hemân aradan çıkârı görüñ
5. ‘İzâr-ı řevķi ile lale sîne-çâk olmuş
Ne al kıana boyanmış o dâġdârı görüñ

60a

6. Suḥanda arb-1 meşel **Rūḫīye** müsellemdür
Bu sikke-ḫânedede ol kâmilü'l-ıyârı görüñ

234

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Bâ'ış-i şöhreti bir dâğ ise ger Ferhâduñ
Var her kûşede biñ dâğı dil-i nâşâduñ
2. Cūy-ı şırüñ görüp âşârını taḫsîn itdüm
Zâyi' itmez begüm üstâd emegin üstâduñ
3. Sen ne bulduñ görelüm nâlelerümden ey dil
Hele biz bulmaduğ aşla eşerin feryâduñ
4. Bâğ-ı kûyına meger uğradı dildâruñ kim
Şubḫ-dem var idi bûyında leṭâfet bâduñ
5. Gerçi sen yâd bilürsin bizi ammâ ki bizüm
Çıkmaz ey gönca-dehen ḫâtırımuzdan yâduñ
6. Nola âh itse gönül gamze-i kâṭṭâluñdan
Çekmek âsân mı meger cevriñi bir bîdâduñ

7. Saña bu feyz yeter şî'rden ey **Rûhî** kim
Añılur ehl-i kemâl içre hemîşe aduñ

235

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Gönçadur la'lüñ dimişsin yâra berk-i gül yüzüñ
Âferîn ey dil hemîşe böyle rengîndür sözüñ
2. Çâre ne tozup tozup geldi gına bir haţ-ı yâr
Ağlamak vaqti degül ey çeşm-i giryân aç gözüñ
3. Sen ne cây-ı pâksın ey Ka'be-i kûy-ı habîb
Kim ulü'l-ebşâra kuhl-ı nûr-bağş olmuş tozuñ
4. Vaşf-ı la'l-i yarile şî'rüm şekerden şatludur
Söyle ey tûfî-i şîrin-kâr var ise sözüñ
5. Gözyaşm dökdükce arturdı cefâ vü cevri yâr
Rûhîyâ alışmadı gitdi o mehle yılduzuñ

236

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Cân virir olmağa yoluñda sehî-şadlerüñ hâk
Bu leţâfet bu melâhat nedür ey nükte-i pâk

60b

2. Hüsni artar ha^htuñuñ olsa ‘ara^h-nâk-ı ru^huñ
Gerçi ha^htı bozılır kâğız olınca nem-nâk
3. İçmedin dügmelerüñ nâzile açsan yegdür
Mest olup eylemedin şöra gir**î**bânuñı çâk
4. Çatl-ı ağıyâra ne hâcet çeke gamzeñ şemşîr
Baña lu^hf eyle dilerseñ ola ağıyâr helâk
5. Çanı **Rûhî** gibi bir ehl-i belâgat ki ola
Çab’ı çaddüñ gibi ‘âlî sözi hüsnuñ gibi pâk

237

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Çırma ‘u^şşâkı nola gisuyı miskinin senüñ
Kim anı virmez ele şa^hklar ‘ara^h-çîñüñ senüñ
2. Biñ şiken her târ-ı mûda her şiken biñ murğa dâm
Başa çıkamaz zülf-i mü^şkîñüñle miskîñüñ senüñ
3. Gül açılmış tâb-ı mey-i gülzâra dönmiş ru^hlaruñ
Çârdur ey gönca-fem ha^hçka i gül-çîñüñ senüñ

4. Söyleşilmez tenüdüdür dirlerse olma muztarib
Teng ise tenüñ şekerdür la'l-i şîrînüñ senüñ
5. Bâğa var bülbüllerüñle gül açıl kim eylesün
Biñ gül-i üftâde her gül-berg-i senüñ
6. Miskden bir nokta koymuş adını hâl eylemiş
Hâme-i kudret yazanda hâl-i müşkinüñ senüñ
7. Öykinürse ol sehî-ğaddüñ dür-i dendânına
Ey felek biñ pâre olsun 'ıkd-ı pervîñüñ senüñ
8. Böyle şî'r-i ter dir evşâfuñda **Rûhî** yok mıdur
Olsa bu biçâreye bir qurı taşîñüñ senüñ

238

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Şaklanur yanında derd-i zülf-i pür-çîñüñ senüñ
Korqarın başdan çıkar bir gün 'arağ-çîñüñ senüñ
2. Zülfüñ altında nihân olmuş yine bir ilâ var
Fitnedden hâlî degüldür hal-i pürçîñüñ senüñ
3. El ayak tutmaz yatur 'uşşâka tutmazsın kadeh
Elsüz ayaksuzlara bilsem nedür kîñün senüñ

61a

4. Misk gizlenmez dimişler bu meşel meşhürdur
Zülf-i müşkînüñ neden gizler ‘araç-çînüñ senüñ
5. Şâh-ı hüsn iseñ nola ‘uşşâkı öldürmek neden
Âdem öldürmek mi yoḥsa resm ü eyleyenüñ senüñ
6. Hâb-ı râhatdan tama’ kes **Rûḫîyâ** mâdâm kim
Pisterüñ ḥâşâ ola hak ola bâlînüñ senüñ

239

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Dil nedür bülbül-i şeydâsı gül-i aḥmerünüñ
Cân nedür tûṭî-i şîrîn-suḥanı şekkerünüñ
2. Ne revâ la’lüñi vaşf itdüresin aḡyâra
Ḳadrini ḥâka berâber idesin gevherünüñ
3. Nice teşbîh ideyin mihr-i cihân-tâbı saña
Evdeyüz şevḳile üftâdesi ḥâk-ı derünüñ
4. **Rûḫîyâ** hep eşer-i feyz-i maḥabbetdür kim
Tâzeler mâyilidür gül gibi şî’r-i terünüñ

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Cân viren yoluña dirler ki ocar ince belüñ
Bende cân almadı sen ançere urduda elüñ
2. İl söziyle beni öldürmege evden ıkma
arazi ey meh mihr-i temaşadır elin
3. Ne şafâdur ki olup âlet-i meyle bî-hüş
Düşesin pâyna bir âmeti bâlâ güzelüñ
4. Ne gül añlar dil-i zârı ne temâşâ-yı nücüm
Yerde gökde bedelin görmedük ol bî-bedelüñ
5. Eylemiş üsnine dünyâyı uladan 'âşık
Rûhîyâ a bu ki fettâh-ı zamândur azelüñ

Mefâ'ilün /mefâ'ilün /mefâ'ilün /mefâ'ilün

1. Göñül mâh-ı muarremdür anı feryâd u efgânuñ
Niçün virmez cihânı sele eşk-i çeşm-i giryânuñ
2. Anuñçün dutdılar yıl başını mâh-ı muarrem kim
Cedîd olur bu ayda mâtemi şâh-ı şühedânuñ

61b

3. Bu mâh ol mâhdur kim Muştafânuñ kurretü'l-‘aynı
Şehîd-i hançer-i bîdâdı oldı sitem-i nâdânuñ
4. Bu mâh ol mâhdur ki Murtaẓânuñ naqđ-ı ĩmânu
Esîr oldı elinde bir bölük bî-dîn ü ĩmânuñ
5. Yezîdüñ ey felek kuṭbı murâdı üzre dönmeğden
Bozılsa yedi pergâruñ dükense yedi devrânuñ
6. Kanı bir hândân-ı hâksâr-ı âl-ı Aḫmed kim
Yağa bir âhile nüh saḫfını gerdün-ı gerdânuñ
7. Hüseynüñ ravzasın seyr it kâmet görmek isterseñ
Ki tutmuş serv-ḳadler mâtemin ol şâh-ı devrânuñ
8. Yeter ḳan ağla **Rûhî** Kerbelâyı ġarḳ-ı hûn itdüñ
Gider seyle mezârı ḳorḳarın şâh-ı şehîdânuñ

242

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Zîr ü bâlâsına baḳ ol ḫaṭ-ı ‘anber-fâmuñ
Cennet altında ya üstinde dimişler Şâmuñ
2. Bu işâret ki dinür evvel-i şâm âḫir-i şâm
Zülfine ḫaṭṭınadur ol eh-i sîm-endâmuñ

3. Ehl-i ‘aşka bu imiş remz-i ‘aleyküm bi’ş-şâm
Zülfine bend olalar sen büt-i hūn-âşâmuñ
4. Şâmdan Ka’beye gitmek gibidür zülfünden
Şafha-i ‘ârızuña ‘azmi dil-i nâ-kâmuñ
5. Kalmadı zannı görince seni gök meydânda
Gökde olduğına ‘İsâ-yı zevi’l-efhâmuñ
6. Ey gönül şâm-ı garîbân gibi geldüñ Şâma
Giçdi ammâ gam u endühile şubḥ u şâmuñ
7. **Rūḥiyâ** şaklasun Allah gözinden felegüñ
Mâh-rûlarla ‘aceb revnaķı vardur Şâmuñ

243

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Hū diyüp olsam demidür sîne-çâk
Hây meded gam beni kıldı helâk

62a

2. Taḥt nedür baht-ı müsâ’id nedür
Âḥîr olur çün yerimüz zîr-i ḥâk
3. Ölmeye beni yitmeye beni ben neyleyeyin
Nice bir itsün beni gam derd-nâk

4. Pâk gelür pâk gider gül gibi
Kime virilse ezeli ‘aşk-ı pâk

5. Rûhîyi öldürmege kaçd itmeden
Ger ğarazuñ rûh ise Rûhî fedâk

244

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. H̄ançerin belde görince bir ğaddâr didük
Ne didük s̄nemüzi karşı tutup yâr didük

2. T̄arz-ı ref̄ârda gördük revîşün şâhâne
H̄üblar içre ğabîbüm saña ğunkâr didük

3. Başladuñ cev̄r ü cefâ itmege üftâdelere
Yañlış itdük saña biz yâr-ı vefâ-dâr didük

4. Bizden evvel şu’arâ zülfüne mekkâr dimiş
Biz gelüp çeşm-i dil-âvîzüne seh̄hâr didük

245

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Âh idüp ‘arızı yad ile o gül-pîrehenüñ
Şahn-ı gülşende seher otın uçurdu çemenüñ

2. Göricek alması Şabrum ruhuına beñzetedüm
atı nazüklüğü var idi bugün yâsemenüñ
3. Turmuşuz ditremege derdile orutma bizi
açmazuz yanmadan ey şeh teb-i ‘aşuñla senüñ
4. Şübhemüz yok diseler ğayba eger hüküm iderüz
Görmeden tütüye terci kılanlar dehenüñ

62b

5. Şâ’ir oldur ki söze rüh vire **Rühî** var
Lebi vaşfin idicek sen büt-i şîrîn-suhenüñ

246

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Aldanup reng-i ruhuna mişli yoksa dirmiş gülüñ
Bâğa gel ey ğonca selb it i’ikâdın bülbülüñ
2. Bûy-ı ğîsü-yı ‘abîr-efşânuñ eyler ârzü
Ser-fürü kılduğı hep budur şafâya sünbülüñ
3. Ğoncalar açıldı mülden zev iden ehl-i sürür
Bâğa gelsün hem gülüñ sürsün şafâsın hem mülüñ
4. Vaşf-ı la’lüñ kıлмаğı ibrâm idermiş sâiye
Dun şürâhidin nedir aşlına irdüm kâkülüñ

5. Ğayrılar gibi nola bulmazsa **Rūhī** seyr-i bâğ
Neylesün bîçâreyi bend eylemişdür kâkülün

247

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Düşüp mestâne baħr-ı şevķine ol dürr-i nâyâbuñ
Şafâsın şubħa dek itdün bu gice 'âlem-i âbuñ
2. Senüñle yerde gökde kim bugün baħş-i cemâl eyler
Gül-i aħmerse bi-rengiñ meh-i enverse bîtâbuñ
3. Beni şevķ-i ruħuñ bîdârluķ şevķine şâlmışdur
Bilür zevķum şafâsından geķenler 'âlem-i ħâbuñ
4. Ğam-ı dünyâ vü 'uķbâdan Cem-i vaķt olsa ķurtulmaz
Meded keyfiyetin başdan çıkarma bâde-i nâbuñ
5. İki gün şeh-süvârum semt-i istiğnâda cevân it
Eger bilmek dilerseñ firķatini a'dâdan eħîbbânuñ
6. Mükedder ķılma şab'uñ geşt-i ümmîd olmaya ħâşıl
Kimüñ râyına gördüñ döndügin bu köhne dölâbuñ
7. Esîr-i şehvet olma süz-ı 'aşķ isterseñ ey **Rūhī**
Bilürsin ülfeti mümkün degüldür âteş u âbuñ

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Luṭf idüp dermân idersin derdüme ihsân senin
Ey hakīm-i lem-yezel hem derd hem dermân senüñ

63a

2. Göñlüm al luṭfuñla isterseñ dilerseñ cânüm al
Arada nem var benüm hem dil senüñ hem cân senüñ

3. Ben fâķiri hem 'azīz itmek elüñde hem zelīl
Hâh luṭf it hâh ķahr it bedeñe fermân senüñ

4. Cânibindendür sipihrüñ devrine taķrık hep
Dâimâ ḥükm-i şerīfüñle döner devrân senüñ

5. Sen meger kim idesin güyâ zebânın yoķsa kim
Vaşfuñı itmek ne mümkin **Rūḥī**-i bī-cân senüñ

Mefâ'ilün /mefâ'ilün / fe'ülün

1. Yine derd ü ğam-ı hicrâna düşdük
Ne hicrân âteş-i sūzâna düşdük

2. Olup Leylī-i zülf-i yârdan dūr
Yine Mecnün gibi yabana düşdük

3. Çeker dīvânesin zencīr-i ‘aşka
Anuñçün biz daḥi dīvâne düşdük
4. Degül mümkin oñılmaq zaḥm-ı firqat
Dirīgâ derd-i bī-dermâna düşdük
5. Ğam-ı hicrile ölseñ aduñ añmaz
‘Aceb bī-merḥamet cânâna düşdik
6. Giçer evkâtımız fikr-i ruḥıyla
Ḥayâl-ı ravza-i rıdvâna düşdik
7. Felek kıldı bizi âzürde **Rūḥī**
Yine derd ü ğam-ı hicrâna düşdik

250

Mefâ’ılün /mefâ’ılün /mefâ’ılün /mefâ’ılün

1. Ğınâ ehlin qoyup bu deñli faqrile baña geldüñ
Alup göñlüm enīsüm olduñ ey ğam sen şafâ geldüñ
2. Seni ey miḥnet-i dil-gīr gördük istemez kimse
Düşüp derd-i firâquñ yanına bizden yaña yine geldüñ
3. Qadīmī yâra beñzersin ne bu germiyyet ey ğuşşa
Saña meyl itdi göñüm baña ḥayli âşinâ geldüñ

4. Murâdı cânımı almağdı çokdan ol kaşı yânuñ
Sen ey tîr-i belâ-yı hicr bildüm ki aña geldüñ

63b

5. Saña maḥşûşdur **Rūḥī** maḥabbet şivesi güyâ
Gelenden ‘âleme bir şîve-kâra mübtelâ geldüñ

251

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Râh-ı aşk yarda çeşm-i gubâr etsem gerek
Bu tarîķile yine geşt ü gūzar etsem gerek
2. Bağbân-ı gülşen ‘aşık oldum ey serv ü revân
Sînemi dâğ-ı gamuñla lâle-zâr etsem gerek
3. Sînede dâğım benim bir yâdigâr senüñ
Pâdişâhım ben anıñla iftiḥâr etsem gerek
4. Ța’na-i ağıyardan kurtulmak için **Rūḥiyâ**
Rah-ı aşk içre gezüp terk-i diyâr etsem gerek

64a

252

Mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün

1. Yudum al cândan ol gün kim dil-fikar olduğum bildüñ
Helâkum ol zamân bildim ki bimâr olduğum bildüñ

2. Bu serkeşlikler ey serv-i sehî senden umulmazdı
Kemend-i zülfüñe gūyâ giriftâr olduğum bildüñ
3. Beni bülbül gibi gülzâr-ı ğamda eyledüñ nâlân
Gül-i ruhsâruña beñzer taleb-kâr olduğum bildüñ
4. Görüp çâk-ı girîbân itdügüm şeydâluğum tıyduñ
Baķup cism-i nizârum dâğına zâr olduğum bildüñ
5. Kemân ebrûlaruñdan men' ider beni yoħsa
Nişân-ı nevk-i tîr-i ta'n-ı ağyâr olduğum bildüñ
6. Baña řunduklaruñ câm-ı şafâyı řunduñ ağyâra
Mey-i 'aşķuñla gūyâ mest evkâr olduğum bildüñ
7. Vefâ şüretlerin göstermez olduñ ben dil-efkâra
Meger ey lâle-ruħ müřtâķ-ı dîdâr olduğum bildüñ
8. Tıutarsañ tıut ne deñlü kendüni ey Yūsuf-ı řânî
Metâ'-ı ħüsnine çüñkim ħarîdâr olduğum bildüñ
9. İřidüp nâlemi her gice dirmiřsin ki **Rūĥîdür**
Biĥamdillah hele 'aşķuñda bîdâr olduğum bildüñ

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Vaşf-ı hüsnin işidüp 'ârızına mâh didük
Göricek bu ne temâşâ olur Allah didük
2. Dil ü cân eyliyecek meyl tavâf-ı Ka'be
Gösterüp cânib-i kûyını budur râh didük
3. Şeb nişîn olduğın ağıârile yâruñ işidüp
Bir eşer itmiye mi âh-ı seher-gâh didük
4. Şubh-dem hûn-ı kebüterle tolu bir câmı
İçüp ol mâhuñ elinden dimege şâh didük
5. Didüler öldürür âh eyleyeni **Rûhî**-vâr

64b

Âh idüp payına düşdük meded eyvâh didük

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Zülf-i dildârı al ağıârüñ elinden ey dil
Söylenür ilde meşeldür ki toñızdan bir kı1
2. Rehin-zârındagün olmuş ki görüp bilmeye yâr
Her günüm olsa firâkındaacep mibiñ yıl

3. Câme-i zerd mi elyağ saña yâ surh diseñ
Ol gül-i tâze gülüp nâzile dir al yeşil
4. La'l-i dildârı ile bulmaz idi bahşecâ
Çomasa bülbül eger goncalaruñ ağızına dil
5. Ğam-ı 'aşkıında iken fikrine düşdüñ ğayruñ
Bir iken ey dil-i şeydâ iki oldu müşkil
6. Yâr ağıyâr ile 'ıyş eylesün ey kalb-i ğazın
Yan virür benden ol gül-ruĥ diyü sen yan yağıl
7. Meclis-i meyde peyâpey ki şunar bâdeyi yâr
Rûĥiyâ ħâl-i dilile bize dir tırma yığıl

255

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Yâ semendür ħattı yâ gül ikiden ħâlî degül
Zülfî şebbûdur yâ sünbül ikiden ħâlî degül
2. Ĥâl-ı ruhsârı ki mülk-i fitnede yek-dânedür
Ĥabb-ı miskidür ya fülful ikiden ħâlî degül
3. İñler ağılar serv-kaddin gül ruĥun yâd eyleyüp
Dil ya kumrıdur ya bülbül ikiden ħâlî degül

4. Dâğ-ı hûn-feşânuma didüm ne dirsün didi yâr
Lâle yâ kaçmer kıaranfûl ikiden hâlî degül
5. Dün bir ehl-i derde ‘aşkuñ çâresin şordum didi
Yâ seferdür yâ taħammül ikiden hâlî degül
6. Evvelâ ‘aşkuñ melâmetdür nedâmet âhiri
Didi sen gerek ağla gerek gül ikiden hâlî degül
7. Va’de-i luğf eylemiş dün Rûhî-i ‘uryâna çarh
Yâ’abâdur luğfi yâ çul ikiden hâlî degül

65a

256

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Bûlbüle ‘arz-ı cemâl itdi yine şâhid-i gül
Demidür zemzeme eylerse çemende bûlbül
2. Güller açıldı şafâ eyleyicek demlerdür
Eylesün şevkıle meclisde şürâhî kulkul
3. Görinen ruhları üstinde degül zülfini
İki cânibde kaçınmış iki garrâ sünbül

4. Dâğlar mı görinen sâ'id-i sîmînünde
Yoğsa bir tâze nihâl üzre açılmış iki gül
5. Hâsret-i la'lûñile gülşen-i ğamda **Rûhî**
Ağlasun derdile bülbül gibi sen gül gibi gül

257

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. H̄âbda k̄öcdum didüm sen mâhı el virdi vişâl
Ol hilâl-ebürü gülüp didi zîhi h̄âb-ı h̄ayâl
2. Bir şeh-i h̄üsne k̄ul olmağ niyetin itdüm bugün
Muşhaf-ı ruhsârına bağdum mübârek geldi fâl
3. Ger metâ' vaşlına cân nağdi olursa bahâ
Nağdüñ al şimdengirü ey Yūsuf-ı şâhib-cemâl
4. Kūşe-i çeşm-i güher-bârumda 'aks-i kadd-i yâr
Güyyîyâ bitmiş kenâr-ı cûda bir nevres nihâl
5. Nice k̄ocmak ihtimâl olsun miyânın bir şehüñ
Kim ola 'âşıklara bir bûsesin almağ muhâl
6. Mûya dönmişdür tenüm sevdâ-yı zülfiyle henüz
Merhamet itmez beni sevdâsı yok eyler h̄ayâl

7. Teşnelikden vâdi-i miḥnetde aṣlâgam yime
Rûḥîyâ eṣ'âr-ı dürr-bâruñ yeter âb-ı zülâl

258

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. 'Âkil olan 'âlemün eyler şafâsın ğam ḥayâl
Nüşını nîş añlar eyler sūrını mâtem ḥayâl

2. Görmüş erbâb-ı başîret 'âlemi 'ayn-ı elem
Çılmış eşhâb-ı ḥaḳîkat âdemi bir dem ḥayâl

65b

3. Bu toḳüz peymâneye el şünma olma telḥ-kâm
Eyle anuñ her birin bir kâse-i pür-sem ḥayâl

4. Çâr 'anâşırdan mürekkeb nefsi vâḥiddür cihân
Sen gerek âdem ḥayâl eyle gerek ḥâtem ḥayâl

5. Her sıfâl-ı köhne kim bâd ile mâlâmâl ola
Rûḥîyâ nuş idüp anı eyle câm-ı Cem ḥayâl

259

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Ḥâlimi yâ bir noḳta-i r rahmını veyâ gül-berk-i âl
Yâ ruḥuñ mâh-ı şeb-ârâdur sevâdîdur o ḥâl

2. Da'va-i hüsn ü cemâl iseñ ne deñlü yaraşur
Hâl-i miskinın yektâ hattıñ ise bî-mişâl
3. Kâkülünle başa kim çıkdı gel inşâf idelüm
Neylesün cân-ı belâ-keş olmayup âşüfte-hâl
4. Terk-i ser fikrinde olsun isteyen vaşlum dimiş
Fikre vardum nâzile didi zihî fikr muhâl
5. **Rûhîyâ** derd oldı ğâlib vaşl-ı yâr el virmedi
Ben dimez miydüm ki bu ümmîde virme ihtimâl

260

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Bezmimüz küşe-i ğam hemdemimüz derd ü melâl
Bâde-i miñnetile sâğarımız mâlâmâl
2. Öldürdi bizi ğam küşe-i miñnetde eger
Dil-i ğam-dîdeyi şâd itmese ümmîd-i vişâl
3. Dün didüñ bezmüme dâhil niçün olmaz 'uşşâk
Nedür ey şüh-ı cefâ-cü yine bu emir muhâl
4. Nice hâl-i dilümi 'arz ideyin hizmetüne
'Arz-ı hâle güzelüm olmayıcağ bende mecâl

5. **Rūhīyâ** derd ü ğam-ı dehr zebūn itdi bizi
Vây eger itmez ise luḡf-ı Hudâ-yı müte'âl

261

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Ğam-ı dünyâyı gönülden çıkarup âzâd ol
İhtiyâr eyle gönül faqr u fenâyı şâd ol

66a

2. Yalvarursın nice bir rıf'at için her dūna
Zevḡ u şevḡ olmaz ise derd ü ğama mu'tâd ol
3. Bende söyletmek için didüm efendi kuluḡam
Gülüp âfet kereminden didi var âzâd ol
4. Zâhidâ râh-ı haḡıḡat gerekmez taḡlîd
Câhil olma yûri üstâda iriş üstâd ol
5. İşigi taşlarını basdın o şîrîn-dehenüñ
Rūhīyâ râh-ı maḡabbetde bugün Ferhâd ol

262

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Kaçma çevġân-ı maḡabbetden gönül cevlâna gel
Başuñ ḡüp eyle ehl-i ḡâl iseñ meydâna gel

2. Ka'be olursa ayak başmam didüñ meyḥâneye
Kâfir olduñ i'tirâf it zâhidâ imâna gel
3. Yoluña ey dil raḳīb ḥâr dirsen gelmeye
Gülsitân-ı kûyına mestâne git mestâne gel
4. Mest-i zahidlere 'arz itme çâk-ı sîneñi
Sırr-ı 'aşkı açma her kec-fehm olan nâdâna gel
5. Nize-i 'irfân elinde tevsen-i ṭab' ise râh
Nazm meydânı senüñdür **Rûḥiyâ** cevlâna gel

263

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Dilde derd-i 'aşkı pinhân eylemek âsân degül
Ĝayrıdan pinhân idersüñ yâra ḥod pinhân degül
2. Düşmeyince miḥnet-i hicre bilinmezmiş nedür
Maḥz-ı âteşdür hele ben bildüğüm hicrân degül
3. Çekmek olurdu ümîd-i merḥametle cevrini
Kimseye ammâ o kâfir raḥm ider cânân degül
4. Sende inşâf olsa biz kân ağlamakdan kaçmazuz
Çıksun ol göz kim hevâ-yı 'aşkile giryân degül

5. ‘Aşkmuz bir ‘aşkdur kim derddür hâsiyyeti
Derdimiz bir derddür kim kâbil-i dermân degül
6. Söylesen ey tüt-i tât’um ço gayrı itsün süküt
Şi’r diñletmek belâgat ehline âsân degül

66b

7. Dest-būsuñdan ğaraž bilsem nedür men’ itdüğün
Ĝâlibâ **Rūhī**-i şeydâ kâbil-i ihsân degül

264

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Bir âfetün ki būsesin almağ ola muhâl
‘Āşıklar miyânını kocmak ne ihtimâl
2. Yüz virmegil raķtbe revâ görmezüz begüm
Ĝayra cemâl gösteresin ‘âşıka celâl
3. Erbâb-ı ‘aşka şöbetüñi eyledün ğarâm
Olur mı idecegün ne şanursın saña ğelâl
4. Virmem sipihre kūşe-i genc-i ferâgat
Zâhid baña cihânda ne manşıb gerek ne mâl
5. Vaşfında **Rūhī** tâze ğazel didügi bu kim
Eyler o bī-vefâya zarâfetle ‘arz-ı ğâl

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Ne gedâ ile muķâyved ne ŐehenŐâh ile ol
‘Älem-i vahdete var ey gönül Allah ile ol
2. Äsumân gibi bülend eyleyegör himmetüni
Şubh bir mihriile eglen gice bir mâh ile ol
3. Câna endiŐe-i vaŐlı yeter ol mâhuñ enis
Ey ğam-ı hier yüri sen dil-i gümrâh ile ol
4. Bir gün ahir tokunur fı-i ğazâ ağyâra
Sen hemân ey dil-i zâr âh-ı seher-ğâh ile ol
5. **Rühîyâ** ğâtlüne cem' olsalar ağyâr ne ğam
Dâmen-i yârı sen elden ğoma Allah ile ol

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Ey dil yeter âsâyıŐ için Őâlib-i kâm ol
Bir neşve bulam dirseñ eger hemdem-i câm ol
2. Taĥsîli mağam itdiler erbâbı ħarâbât
Bir kûŐesine sen daĥi ğiĥ ehl-i mağâm ol

3. Manşib hevesin kılma denîlerde bir olma
Rıf'atsa murâduñ o şeh-i hüsne gulâm ol

67a

4. Bir demde ider nice biñ üftâdeyi pâmâl
Reftâra gelüp eylese nâz ile hırâm ol

5. Ey şüh yeter zehr içirüp tūti-i câna
Mir'ât-ı mücellâ gibi manzūr-ı 'avâm ol

6. Eksiklüğüni istemez erbâb-ı maḥabbet
İç nīm-ḳadeḫ bâdemüzi mâh tamâm ol

7. Dem-beste kıl a'dâ-yı ḥased-pişeyi **Rūhî**
Şemşir-i zebânuñla bugün İbn-i Hüsâm ol

267

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Bir mehün çekme cefâsın ki vefâdâr degül
Ṭâlib ol mihrine anuñ ki cefâ-kâr degül
2. Ay giçer görmezüz ol mihr-i cihân-ârâyı
Elimüzden ne gelür ṭâli'imüz yâr degül
3. Giceler çıḳduğı ol kevkeb-i maḳşūd ne sūd
Ben siyeh-kâra kı baḫtum gözi bîdâr degül

4. Ğam degül dâĝ-ı ğamiyle cigerüñ kan olsa
Bir büt-i lâle-‘izâruñ ki dilâzâr degül

5. Sīnemüñ daĝların şaklamadan ey **Rūhī**
Ne şanursın meger ol yâr haberdâr degül

268

Mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün

1. Şeb-i firqatda ey dil leblerin yâd eyleyüp kan ol
Demüñdür sen daĝı ey dīde-i ğam dīde giryân ol

2. Kō olsun baĝ-ı ğamda ‘âşıkūñ bülbül gibi nâlân
Açıl ey ğonca-i nev-reste sen gül gibi handân ol

3. Bize pervâne-veş yanmaĝ yaĝılmaĝ câna minnetdür
Münevver eyle bezmi sen hemân şem’-i şebistân ol

4. Gedâ-yı kūyuñ olmaĝdur didüm ‘âlemde maĝşūdum
Gülüp ol Yūsuf-ı şânī didi var Mışra sultân ol

5. Saña yâr olmaz ey **Rūhī** anuñ aĝyâradur meyli
Gerek âh eyle nâlân ol gerek kan aĝla giryân ol

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. 'Aşkuñ ey hemdem dime zâhid taleb-kârı degül
Terk-i ser kılmak birâder herkesüñ kârı degül
2. Derd-i aşkın başka bir güne harab-darı olur
Her gelen bâzâr-ı dünyâya harîdârı degül
3. Ağlamakla giçse evkâtı dil-i zâruñ nola
Yâr ise serkeşlik eyler bahtise yârı degül
4. Sağluğundan 'âlem-i fânîde yegdür ölmesi
Zahid nadanına derd-i 'aşk bîmârı degül
5. Nola **Rûhî** atlas u zer-baftdan 'ârî ise
Hamdülillah kim libâs-ı 'aşkdan 'ârî ise

1. Hamame girdi nâz ile bir güzel
Hur u perîye beñzergüzel
2. Noksanı yok tenâsib 'âzade bir kemâl
Pehlev ü sâk u sâ'adını hep cümle güzel

3. Câm oldı tâb-ı hüsn temâşasına güzel
Hiç ihtiyâr kalmadı gördüm iki güzel
4. Bilmek dilersin o şanemiñ nâz u şivesin
Bâki sür ey gönül bulurum ben anı güzel
5. Bir serv ü kadd-i nigara gönül virdi **Rûhî** kim
Haddlâle çehre gül gibi ra'na dehen güzel

271

Mef'ûlü /mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

1. Ey kalb yeter sâkin-i dergâh-ı liyâm ol
Maqbûl-ı Hâk olmağsa ğarâz redd-i 'avâm ol
2. Kõ"ucbı ân ol vaqtı ki hâk ola 'izâmuñ
Gel nâzır-ı ahvâl-ı selâtin-i 'izâm ol
3. Āzâde olam dirseñ eger kayd-ı cihândan
Gīsü-yı dilâvîzine düş beste-i dâm ol
4. Mestâne kesüp nâmını dün sîneme dildâr
Nâz ile didi sen daḥi var şâhib-i nâm ol
5. Cânlar virüben cevrini biñ kere çekem ben
Lâyık mı baña virmese bir kere selâm ol

6. **Rūhī** ne kadar kâmil iseñ gözleme şadrı
Tek dâhil-i cem'iyet-i Erbâb-ı kelâm ol

272

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Zâhir oldı şanmañuz la'linde hañ-ı müşk-fâm
Murğ-ı dil şaydına kurdı bir görünmez yerde lâm
2. Çeşmi bir âhûdur ammâ şayd-gâh-ı 'aşkda
Eylemişdür nice bin şebbâz hümâ-pervâzı râm
3. İktizâ-yı hüsndür ma'sûkı müstagni kılan
Ârzü-yı vaşl idüp kıldukca 'âşık iltiyâm
4. Gönlümi mehcür-ı dîdâr itme lâyıq görme kim
Ben esîr-i derd olam 'aşkuñda iller şâd-kâm
5. Kaşlaruñ fikriyle mecrûh olmayup nitsün gönül
Şeh-süvârum iki şemşîre olur mı bir niyâm
6. Ey hoş ol renciş ki hayret almış iken 'âşıkı
Cânib-i ma'sûkdan düşnâm ola feth-i kelâm

7. **Rūhīyâ** hâl ehli oldur kim bile ‘ayn-ı vişâl
Göz ucuyla virse ger ma’sûkı yılda bir selâm

273

Müfte’ilün / müfte’ilün / fâ’ilün

1. Keşret-i ğamdan nice bir izdiĥâm
Gelse bahâr olsa gönül şâd-kâm
2. Giçse ĥamel burcına şâh-ı nücüm
Alsa felekde dil-i zâr intikâm
3. Bâd-ı bahâr esdi dem-i ‘aşkdur
İşte sen ey kalb-ı ĥazîn işte câm
4. Şalmaya ğam tâ ki ayakdan seni
Elde gerek câm-ı mey-i lâle-fâm
5. Yendinedür zâhid-i dün-himmetün
Bâde şün ey sâķi-i ‘âlî-maķâm
6. Bülbül-i güyendelerüz gül gibi
Gülşenimüz ravza-i dâru’s-selâm

68b

7. Yok sözimüz üstine söz **Rūhīyâ**
“Eş-şu’arâu’n ümerâu’l-keîâm”

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Gelünüz şubha-i şad-dâne elden şalalum
Varalum pîr-i harâbâtdan irşâd alalum
2. Elimüz almamak inşâf degüldür nice bir
Pâyâmâl-ı gam-ı hicr olup ayakda çalalum
3. Terk-i nâmüsdadur çünkü şafâ-yı vahdet
Şîşe-i nengimüzi sakf-ı sipihre çalalum
4. 'Aşk bahrine çalan buldı dür-i maqsûdı
Ne turursuz gelünüz biz de o bahra çalalum
5. Dehenünmiş çatalum kâtil-i cân ey **Rûhî**
Göze görünicek kanımı kimden alalum

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Bâde-i gül-reng içüp seyr-i gülistân eylesem
Neylesem bilmem ki def'-i derd-i hicrân eylesem
2. Dil hicâb-âlûd-ı 'aşk u yâr mağrûr-ı cemâl
Derd-i dil izhârına bilmem ne dermân eylesem

3. Gitdi âql u dīn u dil bir cāna qalmış bī-kesem
Qurtulup andan daği telsīm cānān eylesem
4. ‘Aql māni’ dūr řafā-yı ‘aşqda mest-i řevk olup
Sen řađıtsañ zūlfi ben ‘aqlı perīřān eylesem
5. Eřkünde şöyle bī-şadram ki qılmazsuñ nigāh
Çeřmüm itsem dūr-feřān āhum zer-eřřān eylesem
6. Cān fedā qılmağdadur mihr u mağabbet lezzeti
Kāřki biñ cānum olsa yāra qurbān eylesem
7. Hutbe terki zāhide müřkil gelürmiř **Rūhīyā**
Müřkilin kūy-ımuđāna gelse āsān eylesem

276

Mefā’īlün /mefā’īlün /mefā’īlün /mefā’īlün

1. Gül-i terdür cemāluñ ‘andelībi ben dil-efkāram
Dilde hār-hārum var ānuñçün muttaşıl zāram
2. Sen ey meh ḥāb-ı rāhatda yatarsın ben quluñdan řor
Dil-i zāruñ giceyle çekdügi derdile bīdāram
3. Çekersin řubħa dek cām-ı řafā-baħřı olursın hem
Fiğān u nāleme rencīde bilmezsın ki bīdāram

69a

4. Nola âh eylesem an alasam kendüm helâk itsem
Ruın göstermez ol meh-pâre ben müştâ-ı dîdâram
5. Esîr oldum kemend-i zülfine bir eşm-i attâlun
Nice âh itmeyin kim kâfiristânda giriftâram
6. Günâhuñ var diyü ahr eylemeñ ben zâra lâyı mı
Senün lufuña ıtalum kim ben günehkâram
7. ‘Azîz-i ‘âlem oldum ıtalum gül gibi ey **Rûhî**
Ne sûd ol onca-fem yanında yodur ‘izzetüm hâram

277

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Eylesem addümi hak-ı âdemün almaa ham
Benden evvel düşer üstine asedden sâyem
2. Felegün safını bir âhile yandurmıyacak
Sûziş-i ‘aşdan ey dil dem urur mı âdem
3. Beslenmişdür anı bir onca iken ıfl-mişâl
Yüzine gülse gülün nola emende şebnem
4. Bir yeşil yapraile şâh-ı bahâra bulışur
Başıca onca-i ter şâh-ı gülistâna adem

5. Varaḡ-ı nazmı alup ben de ‘aceb mi elüme
Varup ol ehl-i dilüñ pâyına yüzler sürsem
6. Gül-i güلزâr-ı suhan Hâzret-i ‘Alî Beg kim
Gülşen-i midhâtinuñ bülbüli olmuş ‘âlem
7. Tab’-ı pâkına selâsetde iderler taḡsîn
Fuşâḡâ-yı ‘Arab u nükte-güzêrân-ı ‘Acem
8. Çarḡ döndükce o mihr-i keremüñ ey **Rûḡî**
Zıll-ı luḡfi başımızdan umaruz olmaya kem

278

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Nice bir cür’a gibi pest olalum
Şîşe mânend zîr-i dest olalum
2. Nice bir kûze-i şarâb gibi
Atılup bezmden şikest olalum
3. Hep bu huşyârluk belâsıdur
Bize bir câm şun ki mest olalum
4. Meclis-i vahdete ayak başalum
Mest-i peymâne-i elest olalum

69b

5. Sivelüm **Rūḥiyâ** o muğbeçeyi
Nice gün biz de büt-perest olalum

279

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Mest olup bezmde ağyâra dimekden öp elüm
Bize ey şūḥ icâzet vir ayaguñ öpelüm
2. Mey-i gül-reng degül kevşer olursa içmem
Lebüññ câmını emmekdür ezelden emelüm
3. Sâkiyâ ṭab'a kesel virdi gubâr-ı ḥaṭ-ı yâr
Yâre şun bâde ki def' eyleye şâyed keselüm
4. Nâm-ı ğayrı nice bir zıkr idesin bî-taḫrîb
Ğarazuñ bedeñe izhâr-ı cefâ mı güzelüm
5. Ğam yimem ḳadeḥ-i 'adûdan ki ey **Rūḥî**
Bildürür rütbemi erbâb-ı kemâla ğazelüm

280

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Sâkiyâ sâĝar-ı şahbâyı getür nüş idelüm
Mest olup ğuşşa-i devrânı ferâmüş idelüm

2. Ser-nigün eyleyelüm geşti-i endüh-ı ğamı
Mest-i lâ-ya'kıl olup baħr-şefid cüş idelüm
3. Giceler yer yer elifler çekelüm sīnemüze
Şubħa dek ħşret-i kıaddüñle der-âĝüş idelüm
4. Vaşf idüp ħüsnüñi ğüyâ olalum ğülşende
Ĝüli şerminde idüp bülbüli ħâmüş idelüm
5. Pâydar olmayıcaķ neyleyelüm dünyâyı
Rûĥiyâ kendümüzi yine 'abâ-püş idelüm

70a

281

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Dönmez ğülzâr-ı ğamda dembedem dölâb-veş başum
Ayaĝına aķar ol serv-ķaddüñ şu gibi yaşum
2. Eşki taşı 'ayb itmeñ yaşumdan eksik olmazsa
Ĝarībem dostlar öldürür 'aşķ içre yoldaşum
3. İki saķr eylemiş baħtum ķara olduĝunuñ şerħin
Yazan levħ-i cebīnümde ĝorinen şanmañuz ķaşum
4. Ayaĝuñ topraĝın kūyuña ħün-âlüd idüp her dem
Çeker kuħlu'l-cevâħir yerine çeşm-i ĝüher-yâşum

5. Kılıçlar yağdurursa başuma ağıâr ey **Rûhî**
Târîk-i ‘aşqdan gitmem eger bilsem gider başum

282

Mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün

1. Uçar evc-i ruhuında bir hümâdur çeşm-i giryânum
Kanatlardur iki cânibde şaf şaf aña müjgânum
2. Benem ol bülbül-i şūrîde kim diñmez gözüm yaşı
Dehânuñ gonca la’lün gül cemâluñdur gülistânum
3. Libâsim eşk-i pür-hūnumla oldum şanmañuz gülgün
Tutuşdı şu’le-i nâr-ı sitemle cism-i sūzânum
4. Ruḥ-ı rengīnün üzre görmeyenler zülf-i pür-çīnün
Ne bilsünler ne yüzden olduğın ḥâl-i perīşânum
5. Lebin ağızumdan almışken teraḥḥum eyleyüp şındı
Bîḥamdillah yine yerine geldi **Rûḥīyâ** cânum

283

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’îlü / fâ’ilün

1. Yoluında zâyi’ oldı maḥabbetler itdügüm
Ma’zür dur efendi şikâyetler itdügüm

2. Uydun raķıbe hep bugün içüdi sevdüğüm
Yıllarla ol münâfıka izzetler itdüğüm

3. Gördüñ mi ğayrılarla nice ülfet eyledük
Ol korkudandı vaşluña diķkatler itdüğüm

4. Bir şâha felek beni bârî kul eyle kim
Yoluña zâyi' olmaya ĥidmetler itdüğüm

5. Oldı zamânede sebab-i intikâm-ı çarĥ
Ol şüh-ı şīve-kârile işâretler itdüğüm

70b

6. Terk-i figâna çâre mi vardur meger ölem
Dilden çıkar mı yâr ile şöhetler itdüğüm

7. Āĥir raķıb başladı yârı mezemmete
Hep geldi çıķdı aña naşihatler itdüğüm

8. Öldür sitemle **Rūĥıy**i beñzetme ğayra tek
Ey bī-vefâ budur saña minnetler itdüğüm

284

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Kūşe-i çeşmile virmez ey dil anuñçün selâm
Kim seni gözden bırakmışdur o serv-i ĥoş-ĥırâm

2. Gel sen inşâf eyle kim ‘âşık nice dâğ itmesün
Sine-i siminin üstünde o hâl-i müşk-fâm
3. Şehsüvaram bağruma ur şaklayın cânım gibi
Sînem olsun hançer-i bürrânuña zerîn niyâm
4. Rahm kıl kim hasret-i la'lünle künc-i hicrde
İçdüğim hun cigerdür **Ruhi**-zarun müdam

285

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

1. Eyler hedef-i nâveg-i miḥnet beni eyyâm
Destümde siper olmasa câm-ı mey-i gül-fâm
2. Mey şun içelüm nuḳl gerekmez bize sâḳî
Yâruñ deheni beste yeter gözleri bâdâm
3. Kes sevdüğünüñ sîne-i bî-kînine-i nâmın
‘Âlemde idem dirseñ eger sen daḥi bir nâm
4. Meh-rûlaruñ iḳdâmına yüz sürmeden özge
Şanmañ idevüz dünyede bir nesneye iḳdâm
5. Zülfin tağıdup seyrimüze mâ'ni olursın
Ey bâd-ı şabâ sensin iden şübḫımız şâm

6. ‘Anber saçına el üzre dirse nola ağıâr
Nâ-puhte olanlarda olur hep  ab-ı h am

7. G y luğı b h de degül R h -i z ru 

71a

C n  yine a v lin ider Şi’rile i’l m

286

Mef ’ l n /mef ’ l n /mef ’ l n /mef ’ l n

1. Benem ol rind-i Őeyd  kim es r-i mi net-i ‘aşkam
M r d-i n -mur d-ı p r-i p r-keyfiyyet-i ‘aşkam
2. Bilelden kendümi gi d m cih nu  k l u k lından
Bu f ni bezmde mest-i mey-i p r-h let-i’ aşkam
3.  ek p el m siv dan meclis-i ‘aşka k dem başdum
Őaf -yı h t rım var g l gibi hem-Őohbet-i ‘aşkam
4. ‘Aceb mi eylesem d ny  v  m fih ya istiğn 
Bilürsin bende-i sult n-ı ‘ l -himmet-i ‘aşkam
5. Benüm ol sade dil kim na Őı ğayrım der numda
Hem n ancakgirift r n kuŐ s ret-i aŐkum

6. Yerüm hâk olduğı noksan getirmez kadrüme **Rûhî**
Şafâ-yı tab'ile bir gevher-i zî-kıymet-i 'aşkam

287

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

1. Hışt-ı hâremiñ mesned-i 'Îsâya değişmem
Hâk-ı kademiñ 'âlem-i bâlâya değişmem
2. Çeşmüñden akan kanlara bak şevk-i ruhuñla
Bir kaşresini biñ gül-i ra'nâya değişmem
3. Mey içdügüm zühdüme haml eyleme kim ben
Zehr-i ğamuñı sâĝar-ı şahbâya değişmem
4. Ey h'âce beni şanma olam tâlib-i dünyâ
Ben ol büt-i sîm-teni dünyâyâ değişmem
5. Ğam-hâne-i 'uşşâka ziyâ bahş olan oldur
Mâh-ı ruhuñı şem'-i şeb-ârâyâ değişmem
6. **Rûhî** ruhı fikrinde iken hâvere bakmam
Bu maқта'ı ol maţla'-ı ğarrâyâ değişmem

Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Çeşm-i nem-nâkı hün-feşân idelüm
Derd-i dildârı zer-nişân idelüm
2. 'Arz idüp yâra kıanlı dâğımuzı
Mihrimüz gün gibi 'ıyân idelüm

71b

3. Nice bir hâkdân-ı 'âlemde
Çürisin 'ömrümüz ziyâ idelüm
4. Bir evc-i burc-ı iqbâluz
Bal açup 'azm-i âsumân idelüm
5. Çıkalum bu mekân-ı fâniden
Seyr-i iqlîm-i la'mekân idelüm
6. Sâkıyâ câm şün ki cûşa gelüp
Keşf-i esrâr-ı "kün-fekân" idelüm
7. Böyledür iktizâ-yı 'aşkı u cemâl
Sen gül ey gonca biz figân idelüm

Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe' ilün

1. Giceler şubha dek şarâb içelüm
Encüm-i çarhı dīde-bân idelüm
2. Şu'arâyuz bizümle yâr ol kim
Seni biz yâr-ı nükte-dân idelüm
3. Mâliküz biz ki kuvvet-i tab'a
Feyz-i nuṭkile cisme cân idelüm
4. Hâlet-i 'aşkile olup güyâ
Hased ehlini bî-zebân idelüm
5. Kalmadı şabra tâḫat ey **Rûhî**
Nice bir derdimüz nihân idelüm

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Cihândaki ele Cem gibi câm-ı dil-küşâ idelüm
Ki İskender gibi âyine-i 'âlem-nümâ aldum
2. Ayakda kalmış idi duḫter-i rez nice demlerdi
Ḳabûl itdüm bugün pîr-i muḡândan ben gedâ aldum

3. Gice meclisde anum dkmişidi la'l-i mey-gnı
Bugn da'v idp bir iki bse an bah aldum
4. Virp cn nadini sevd-yı zlfin aldum ol şun
Dirg başuma kendi elmle bir bel aldum
5. Beni dn bezm-i meyde bde-i pr-zr yamışdı
Bugn pr-i muğnda **Rhy** vardum du' aldum

72a

291

Fe'iltn / fe'iltn / fe'iltn / fe'iln

1. Zkr idp cm-ı lebin def'-i gm vehm idelm
anlı yaşlar dkelm bu gice bir dem idelm
2. Gm-ı 'lem bizi terk eylemez ey ski-i 'aşk
Eyle bir luş ki def'-i gm-ı 'lem idelm
3. Dşelm bde-i glgna geln ey dil  cn
Zevimiz arturalum guşşamuzı kem idelm
4. Cehli o bezm-i cevnna ayak baş şufı
Prlkde seni gel bri bir dem idelm

5. Müdde'înüñ añup adın nidelüm ey **Rûhî**
Niresin medh idelüm yâ nesini zem idelüm

292

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Dil-i dâñâsını 'aşıkıların deryâya beñzetedüm
İçinde sırr-ı 'aşkı gevher-i yektâya beñzetedüm
2. Sirişk-i âlile âlûde olmuş çehre-i zerdi
Fenâ bağında açılmış gül-i ra'nâya beñzetedüm
3. Libâs-ı sebzile şandım ki gelmiş seyr-i gülzâra
İrağdan servi gördüm ol kad-i bâlâya beñzetedüm
4. Dehânın nisbet itdüm **Rûhîyâ** bir şekkeristâna
Dil u cân murgın iken tûṭî-i gûyâya beñzetedüm

293

Mef'ûlü /mefâ'ilü /mefâ'ilü /fe'ülün

1. Sünbül diyü ol ṭurra-i ṭarrâra yapışdım
Bilmezlik ile veh ki düm-i mâra yapışdım
2. Uşlanmaduğum ehl-i hıred bildiler andan
Kim silsile-i kâkül-i dildâra yapışdım

3. Gördüm dürişüp her kişi bir ulpa yapışdı
Ben dest-i sebū-yı arab-âsâra yapıřdum
4. Mestâne nola girdüm ise halka-i zikre
Vardum bu bahâneyle kefi yâra yapışdum
5. Endiře-i ‘ařkuñ beni sevdâlara şaldı
Dünyâya gelüp ben de ‘aceb kâra yapışdum

72b

6. Feryâd u figân eyleyüp ol kâfir elinden
Mestâne ‘inân-ı şeh-i dîndâra yapışdum
7. Söyleřmemege bahř-i ma’ârifde ‘adūyı
Güftâra gelüp defter-i eş’âra yapışdum
8. **Rūhî** yapıřanlar bu fenâ dâra yañıldı
Ben dârdan el çekdüm u deyyâra yapışdum

294

Mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün

1. Göñülde şeb-çerâğ-ı baħr-ı ‘aşk-ı yârdur dâğum
Belâ kânında la’l-i âteşîn-ruħsârdur dâğum
2. Nola ger dâğdâr-ı hâl-i rüy-ı yâr ise sînem
Biħamdillah ki reşk-i nâfe-i tâtârdur dâğum

3. Senüñ ey murğ-ı gülşen maḥzenü'l-esrâr ise ğoncan
Benüm de gül gibi bir maḥla'-ı envârdur dâgum
4. Seg-i bî-ḳâdr isem yâra pelengüm 'ayn-ı a'dâya
Vücûdumda benek şeklinde yüz biñ vardur dâgum

295

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Dehrde her bî-ser ü bî-pâda ğamdârâda gam
Bir 'aceb 'âlemdeyüz ednâda ğam a'lâda hem
2. Yârdan 'âşık melûl aġyâr 'âşıkdan helâk
İḳtizâ-yı 'aşk ile a'lâda ğam ednâda gam
3. H'âh Hızır u h'âh Mecnûn hep esîr-i derd-i 'aşk
Böyle gelmişdür gider ihyâda ğam mevtâda gam
4. Vaşlda efkâr-ı hicr ü hicr-i ḥod 'ayn-ı 'azâb
'Āşık-ı bî-dil çeker 'usrâda ğam yüsrâda gam
5. Bunda meyden bî-naşîb anda riyâ senden ḥacil
Zâhid-i nâdân çeker dünyâda 'uḳbâda gam

6. Ol dü-çeşm-i sâhir u ol iki la'l-i nâbdan

73a

Ger şorarsañ **Rûhiyâ** 'Îsâda gam Mûsâda gam

296

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Bir büte izhâr-ı 'aşk itdüm vefâdâ añladum
Râzumı açdum yanında kendüme yâr añladum
2. Hûblardan imtiyâz itdüm kemâl-i hüsñile
'Âşık-ı şürîde hâlinden haberdâr añladum
3. Virmedüm cevri dil-âzârına aşla ihtimâl
Göñlümi bend eyledüm zülfine dildâr añladum
4. Bâver itdüm kavline güftârına kıldum 'amel
Rağmsuz bir bî-emânı ehl-i ikrâr añladum
5. Öyle şandum kim cefâ semtine salik olmaya
Hâtırumda merhamet cânibleri var añladum
6. Bilmedüm varduqca derdüm arturur hicrânile
Ol cefâ-cüyı tabîb-i cân-ı bîmâr añladum

7. Redd olursın bunca kim kûyından ey **Rûhî** yine
Vazgelmezsın seni gâyetde bî-‘âr añladum

297

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Hâteminde la’l şanmañ ol meh-i nâ-mihribânuñ
‘Āşıkın kurbân iderken şıçramış bir kaçre kan
2. Sîne-i pür-süzum üzre tâze tâze dâğlar
Micmer-i süzânda yer yer kırş-ı ‘anberdür hemân
3. Sen mehi râm itmek ümmîdiyle şâhum yoluña
Hayli dökildi saçıldı eşk-i çeşm-i hûn-feşân
4. Hâle ile meh degül âhum oğından havf idüp
Bir siper almış ele altun göbeklü âsumân
5. Şanma **Rûhî** râh-ı ‘aşkuñda cihândan giçmeye
Ehl-i ‘aşka bir hüner midür meger terk-i cihân

73b

298

Mef’ûlü / mefâ’ilü / mefâ’ilü / fe’ülün

1. Eşkûñ gibi ey dil ço yerüñ hâk-ı der olsun
Ol çeşm-i siyehden saña tek bir nazar olsun

2. Meydân-ı vefâda kânı bî-pâk gezersin
Şabr eyle gönül hayl-i belâ haber olsun
3. Cân virme didüm ‘aşka virüp oldı dil-efkâr
Söz tutmadığıçün kıoya bundan beter olsun
4. Göz yaşı mey-i nâbı ciger başı kebâbı
‘Uşşâk arasında yemeler içmeler olsun
5. **Rûhî** yime gam hâk-ı reh oldıysa mekânıñ
Tek sözlerüne yaşlar üstinde yer olsun

299

Mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün

1. Ezel nakqâşî tarh itmezden evvel cism u cân şeklin
Gönül hâtırda nakş itmişdi ol şüh-ı cihân şeklin
2. Dem-i maşerde dîdârıñla hoşdur gülşen-i bâkî
Hudâ göstermesün sensüz baña hür u cinân şeklin
3. Görüp Ferhâd-veş taşdan taşta çalındıgum bilsün
Çek ey hemdem der u dîvârına ben nâtüvân şeklin
4. Elünde ölmege bîhüde cân virmezmiş üftâden
Görürmiş tîğ-i ‘aşkuñda hayât-ı câvidân şeklin

5. Çekil ehl-i riyâdan pîr-i 'aşka irmek isterseñ
Uyan deccâla görmez mehdi-i şâhib-zamân şeklin

74a

6. Tesellî bulmadı şeyhu'l-ḥaremden ḥâtır ey **Rūḥī**
Anuñçün görmege cân virürüz pîr-i muğân şeklin
7. Zemîn-i tengde söz söylemek ṭab'âzmâluḡdur
Diyen bu şi'ri gūyâ gösterüpdür imtiḥân şeklin

300

Mef'ûlü /mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

1. Ğamzeñ şaf-ı aġyâra ḡo şemşîr-zed olsun
Tîġ-ı müjenüñ her biri bir şaf-şeklin olsun
2. Şâyed ideler ḡaṭ'-ı nazâr ol gül-i terden
Gelsün ḡaṭṭı aġyâr gözine diken olsun
3. Nüş eyleyelüm câm-ı şafâ-baḡşı yekâyek
Bir ben olayum bir daḡi ol sîm-ten olsun
4. Feryâd idüben gülşen kūyında ben añın
Ğam-nâk olayum ben tek o gül-çehre şen olsun
5. Vaşf eylesün ol la'l-i lebi her biri **Rūḥī**
Cân u dil iki tūṭi-i şeker-şiken olsun

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Açıldı defter-i ehl-i melâmet kayd olan gelsün
Çekenler nâm kaydın gelmesün lâ-kayd olan gelsün
2. Göñüller saydına meydân-ı hüsne çıkmış ol âfet
Bu meydâna kemend-i zülf-i yâra şayd olan gelsün
3. Kadeh-nüş olmayanlar rindler bezminde neyerler
Riyâ şıgmaz bu meclisde buña bî-şeyda olan gelsün
4. Egerçi 'âmdur pîr-i muğânuñ himmeti ammâ
Virilmez ehl-i keyde feyz-i Hakk bî-keyd olan gelsün
5. Bugün yoklarmış ol şeh zümre-i 'uşşâkın ey **Rûhî**
Açıldı defter-i ehl-i melâmet kayd olan gelsün

Mef'ûlü /mefâ'îlü /mefâ'îlü / fe'ûlün

1. Rencîde olur ağladuğumçün siteminden
Ammâ haberi yokdil-i zâruñ eleminden
2. Geldi bu gice bezme ayağıle mey-i nâb
Al virdi şafâ hayli dem itdük kademinden

74b

3. Da'vâ-yı maḥabbetde degül her kişi şâdık
Zevk eyle gönül 'âşık iseñ derd ü ğamından
4. Kimlerle 'aceb hemdem olur giceler ol mâh
Bir çâre olaydı ḥaber almaĝa feminden
5. **Rûḫî** ile demlerdi ki söyleşmez idi yâr
Açıldı bugün bir iki söĝdi kereminden

303

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Öykinürse nola ruḥsârûña ey ĝonca-dehen
Bâĝda ḥaylice nâzik geçinür berk-i semen
2. Gül iken dâde-i 'uşşâka seni ḥâr eyler
Ĝâfil olma güzelüm ḥaṭṭuña yüz virme iñen
3. Mûya dönmele tenüm şanma dönem 'aşkuñdan
Uyma a'dâ sözine anı ḥayâl eyleme sen
4. Nice şabr idelüm ey dost gel inşâf eyle
Nedür ol mûy-miyân u nedür ol sîm-beden

5. Bağrımız h n oluben g nlim z elden gitdi
R h y  neyleyel m oldu olan gitdi giden

304

Mef' l  / f 'il t  / mef 'il  / f 'ilün

1. R z-ı kıy mette ki ıa g rdan beden
Erv ha feyz-baħş ola n rdan beden
2. H yf  ki alb ni daħi mermerden eylemiş
Ey b -vef  viren saħa bill rdan beden
3. Perv ne-veş yanup yağılam ben rev  midur
şem' ola bezm-i ğayra o k f rdan beden
4. Her yıl dıraht-ı gül gibi abd la şart olur
G l-r z ola cer hat-ı ' ş rdan beden
5. R h  'aceb mi diħese bir dem gözüm yağı
 teş bırağdı c numa ol n rdan beden

305

Fe'il t n / fe'il t n / fe'il t n / fe'ilün

1. H t  geldi daħi ol l le-'iz rı severin
Ağlamaz degme bel dan dil-i z rı severin

75a

2. Nola râm itmege meyl itsem ol âhû çeşmi
Şâhbâzın ne kadar olsa şikârı severin
3. Gülüp gelse yine ‘âlemüñ itsek yürüsek
Severin haqqâ bu ki ben tâze bahârı severin
4. Olur ağıyâra karanlık ne kadar ‘ıyş itsek
Ey yüzi mâhum anuñçün şeb-i târı severin
5. Ğayra kılsun ne cefâ kılsa ki ben ey **Rûhî**
Şâ’irin mihr ü vefâ idici yârı severin

306

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Sebze-i nev-hîze şanma baş eger âhû-yı Çîn
Eyler ey meh nergis-i mestüñ görüp ser-ber-zemîn
2. Yâd-ı kıdd u ‘ârızuñla eylesem gülşende âh
Ditrer ey gül-çehre yaprağ gibi serv u yâsemin
3. Hüsnuñ şem’ olmayaydı kıpkızıl dîvânesi
Ehl-i meclis pâyına urmazdı bend-i âhenîn

4. **Rūhīyâ** Mecnūnluğum yolında taḥkīk itmedi
İtmeyince ol gözi âhū beni şahrâ-nişīn

307

Mefâ'ilün /mefâ'ilün /mefâ'ilün /mefâ'ilün

1. Ğamuñdan derde düşdüm ḥâlüme bir raḥ kılmazsın
Esīrūñ derd-mendūñ olduğum gūyâ ki bilmezsin
2. Gidersin kūy-ı ğayra yol yañıldum diyü söylersin
Benüm yanuma ammâ hīç bir kere yaklaşmazsın
3. Görürsün reh-güzâruñda beni üftâde vü nâlân
Hırâmânī giçersin gözlerüm yaşımı silmezsin
4. Tūtalum biz ğam-ı hicrânla dil-tengüz ammâ sen
Neden ey ğonca-i nev-reste gülmezsin açılmazsın
5. İşidüp nâlemi kūyuñda dirmişsin ki kimdür bu
Ne lâzım şormak ey meh **Rūhī**-i şeydâyı bilmezsin

75b

308

Mefâ'ilün /fe'ilâtün /mefâ'ilün / fe'ilün

1. Cemâl-i yâruñ eger görmeseñ tecellâ sen
Maḳam-ı 'aşḳda Mūsī iseñ de a'mâsın

372

2. Şafâ-yı mülk-i beķâya irem diyen ‘arif
Bu ķâr-hânedede almak gerek tesellâsın
3. Metâvaşldan olmışdı Kıays müstağnî
Ne yana baksa gördi cemâl-i Leylâsın
4. Şafâ-yı ‘aşķa düşüp giçdi cümleden gönlüm
Ėamuñla itmedeyüz ‘âlemüñ temâşâsın
5. Belâ-yı firķatile **Rûhî** hâķ olup gideyor
Zamânenüñ görüñ ehl-i dile ta’addâsın

309

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Nice bir neşve-i şaħbâyile ķâlķar düşesin
Cehd ķıl cehd ki feyz-i Hâķķa mazħar düşesin
2. Reng-i rû hâşıl ider deyü meye aldanma
Bir işi itme ħabîbüm ki soñı ter düşesin
3. Ne şafâdur mey içüp açıla gül gül dildâr
Ėâlet-i ‘aşķile sen pâyına ağlar düşesin
4. Yok nihâyet elem-i dehre hemân çare odur
Varasın kûşe-i meyĥânedede ebter düşesin

5. Yâr haţtıyla nihân eyledi çarh-ı dikkatin
Nitsün ey **Rûhî**-i şeydâ seni kôrkar düşesin

310

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Ruĥ-ı dildârınıñ eţrâfını almış zülfin
Beñzer ol bâğa ki sünbüller ile olmuş zeyn
2. 'Âlemi tutdı yine kanlu yaşum kôrķum odur
Yârile bu çıkası göz bizi eyler mâbeyn
3. Gözlerüm ağlamadan çıkdı kıyâs itmeñ kim
Câmi'-i 'aşķ-ı cebñümde çıkardum iki 'ayn
4. Başumı kesse o ĥulķı ĥasen âh itme diyü
Yüz sürüp ayağı tozına diyem vâh Ĥüseyn
5. Borcımız yolına cân virmek idi ey **Rûhî**

76a

Şükr kim devlet-i 'aşķında edâ oldu bu deyn

311

Mef'ûlü / mefâ'ilün / mef'ûlü / mefâ'ilün

1. Câm-ı ģamuñı tenhâ inşâf mı cân çeksün
Aĝyâra da şun ol da bir nice zamân çeksün

2. Cânın şakınan şanma cânâna ire ey dil
Sûd isteyen üftâde bu yolda ziyân çeksün
3. Ağyârı ğamı la'lin eñ soñra helâk eyler
Sen yârile sâġar çek ağyârı o cân çeksün
4. Görmüş ki abûl itmez hicrân elemin ağyâr
Ben hastayı yâd idüp dimiş ki fulân çeksün
5. Ger çekmemek isterseñ acısını ey **Rûhî**
Sîneñdeki peykânı ol aşî kemân çeksün

312

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Şu'le-i şem' şeb-efrüz üzre güyâ ol duhân
Bir siyâh otaġadur altunla dutulmuşlar hemân
2. Hüsnuñe mâyillenüp bir süz ışıldatmış gibi
Şem'-i bezmüñ ser-fürü ıldıġı budur her zamân
3. Eşk-i çeşmim üzre dir âh-ı şerer-bârum gören
Baş ıķarmış baħrdan bir ejder-i âteş-feşân
4. Nâr-ı âhumdan mezârum üstine dikdüm 'alem
Ehl-i süz olduġuma 'âlemde odum bir nişân

5. **Rūhiyâ** çarha çekilmiş âh-ı âteş-bârumuñ
Ejder-i âteş-feşânıdur degüldür kehkeşân

313

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Devr-i la'luñda bize mâni' olan sâğardan
Ola maħrûm umaruz rûz-ı cezâ kevşerden
2. Kande varsağ buluruz anda raķīb-i dīvi
Ya iner gökden o iblīs çıkar yâ yerden
3. Reh-i 'aşkuñda şeh-i baħr u bere baş egmez
Zevķ alan kimse leb-i huşkile çeşm-i terden
4. Yâr gülzâra gelürmiş bugün ey bâd-ı sabâ
Eyle ferş-i rehini berk-i gül-i aħmerden

76b

5. Halka-i zülfine meyl itme inen ey **Rūhī**
Çarħ-ı kec-rev geçürür şonra seni çenberden

314

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Nice bir қatlüme hicrânuñı ta'yîn idesin
Ėayrı şad itmekle maħza beni ġamġin idesin

2. Nice bir ğamze-i ğammâza virüp ruḥşat-ı nâz
Ĝâret-i memleket-i ‘aql u dil dîn idesin
3. Ey hoş ol vaḫt ki mestâne olup germ-i ‘inân
Geh ḥam-ı kâkülüñi ḫaşuñı çîn idesin
4. Nice bir ḫılmaĝa bûlbüllerüñi reng-pezîr
Açılup ĝayrılara nûkte-i rengîn idesin
5. Rişte-i cânımı engüştüñe şardum ola kim
Göricek riştei yâd-ı dil-i miskîn idesin
6. Benem ol tûḫî-i ĝüyâ ki hüner-âvârem eger
Günde biñ kez dehen-i talḥumı şîrîn idesin
7. Eyleyüp tecrübe bir bir suḥan-ı aĝyârı
Dostum bir ĝün ola **Rûhiye** taḫşîn idesin

315

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Bir şeme irmeyince şemîm-i vişâlden
‘Āşık şükufte-ḫâḫır olur mı şimâlden
2. Yegdür zamânede Cem-vaḫt olmadan baña
İçmek segân-ı kûyuñ ile bir sıfâlden

3. Bezm-i cihânda ehl-i şafâdan nişâne yok
Sâkî getir piyâlei öldük melâlden
4. Sevķ eyle yâri gülşene ey bâğbân ki serv
Görsün hırâm tarzını ol nev-nihâlden
5. Dil bir hevâya düşdi ki yanında **Rûhîyâ**
Bâd-ı bahâr dem uramaz i'tidâlden

316

Mefâ'ilün/ fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Yoluñda 'aşķuñ ile derd-nâk olup giderin
Hevâ-yı Ka'be-i kuyuñla hâk olup giderin

77a

2. Gelür bir dahi hançerlerin anı vir imiş
Bu luţf ümîdi ile sîne-çâk olup giderin
3. Helâkı olmayana işiginde yer yogimiş
Bu sözi işideli ben helâk olup giderin
4. Hülüs-ı kalbile ma'mûr olam meger yarın
Bugün harâb-ı nem-i âb-nâk olup giderin
5. Kemend-i zülfine dil-beste oldum ey **Rûhî**
Esîr-i silsile-i 'aşķ-ı pâk olup giderin

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Senden ayruya düşerse dil u cân kân olsun
Bu cihân hūbları hep saña kurbân olsun
2. Olmayan seyrüne kâni' senüñ ey mihr-i münîr
'Ömri oldukça esîr-i gam-ı hicrân olsun
3. Nice bir ğayra vefâ eylesesin ey zâlim
İşimüz niceye dek nâle vü efgân olsun
4. 'Älemi kırdı o kâfir meded Allah meded
Göñline merhametüñ şal ki müselmân olsun
5. Kim kaçır yoluña cân virmeden ey rûh-ı revâ
Tek hemân Rûhî dil-ğastaya fermân olsun

Fe'ilâtün /mefâ'ilün / fe'ilün

1. Alup ibrîk-ı vahdetile vuzû
Diyelüm lâilâhe illâ hū
2. 'Aşğ medhuşu bâdeyi neyler
Meste lâzım gül bilürsün sū

3. Hîç bilürsin ki bezmde def u ney

Nedür ey zâhid-i melâmet-gû

4. “Vaḥdehu lâşerikeleh”dur o

“Leyse fiddâre ğayruhu”dur o

5. Göñlümi çeşm-i mestiñ itdi şikâr

Şîri kim gördi şayd ide âhû

77b

6. İtdi **Rûḫî** diyâr-ı vaḥdete ‘azm

Hele bunda қаланlara yâ hû

319

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Çâk қіл sîneñi kim mah-ı muḥarremdür bu

Ey göñül âh u fiğân eyle ki mâtemdür bu

2. Dökdiler ḥâka bu dem Āl-i Resûluñ қanın

Ağla ey dīde ki қan ağlayacaқ demdür bu

3. Beñzemez ğayra ğam-ı vaқı’-i қatl-i Ḥüseyn

Nâr-ı ḥasretle göñüller yaқıcı ğamdur bu

4. Añup ol vâқı’-ayı ağlamayan bī-derde

Dir melekler ne ‘aceb seng-dil âdemdür bu

5. Bedenüñ dâğ-ı siyehlerle siyeh-püş eyle
Rûhîyâ qaralara gir dem-i mâtemdür bu

320

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. İtdürür mâh-ı neve ol tāk-ı ebrū ser-fürū
Kıldurur hūrşide ol âyine-i rü ser-fürū
2. Cüdâ 'aks-i kıdd şimşâduñ degüldür servdür
Eylemişdür kıddüñe ey serv-i dil-cü ser-fürū
3. Hâttı sebzünden ey gül-ruh nümüne olmasa
Eylemezdi sebze-i nev-hize âhü ser-fürū
4. Zülfünüñ serkeşlügin 'arz itdi gülşende şabâ
Ey saçı sünbül yanında itdi şebboy ser-fürū
5. **Rûhîyâ** şî'rün meger efsünludur kim eylemiş
Tab'-ı sâhir-pişüñe her çeşm-i câdü ser-fürū

321

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Dâğ urdı bülbüle çünkim bahâr-ı nev
Sen de nev eyle 'aşkuñı tut ya'ni yâr-ı nev

78a

2. Terk itdi yâr köhnesini lâle-haddimüz
Beñzer ki hâşıl eyledi bir dâgdâr-ı nev
3. Çün mülk-i hüsne pâdişeh olduñ vefâlar it
'Âdet budur 'adâlet ider şehriyâr-ı nev
4. Terk-i şarâba çâre mi vardur 'alel' -huşuş
Rüz-ı nev ola mevsim-i nev rûzgâr-ı nev
5. Ol şadr-ı hezar kadrına bu bâğ-ı köhnede
Her gün nihâl-ı luţfi virür berk ü riya nev
6. Sâl-ı nev oldu şâdr-ı felek-qadrdan nola
Bulsam bu şî'r-i dil-keşile ağyar nev
7. Eksüklüğini tutmağa dehrüñ degül hilâl
Vaz' itdi 'adli muhtesibi bir 'ıyâr-ı nev
8. Devr-i teselsül ile tülû'u gürüb-ı mihr
Tâ zâhir ide dehrde ley ü nehâr-ı nev
9. Luţf'ı bahârı mezra'-ı hâtırda **Ruhiya**
Her gün başına bitüre bir sebze-zâr-ı nev

Mütefâ'ilün / fe'ülün / mütefâ'ilün / fe'ülün

1. Beni kim sever dimişsin ne sitem ne cevrdür bu
Seni sevmeyen de var mı meger ey büt-i cefâ-cû
2. Ğam-ı hicr olur mı âhir o günü görür miyüz kim
İre gönlimüz şafâya göre gözlerimiz uyku
3. Didiler dü çeşm-i yâra ne demek olur didüm ben
İki nergis iki bâdâm iki sâhir iki âhû
4. Acıñ o bî-kese kim ola yârı ğayra mâyl
Ol esîre rahm idüñ kim düşe sevdüğinden ayru
5. Bizi zühd şanma **Rûhî** yüri bezm-i 'aşkâ gir gör
Nice pârsâ oturmuş kimi hây dir kimi hû

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Söyleşmedi bizümile henüz o mâh-rû
Bilmem miyân-ı halka neden düşdi güft ü gû
2. Zevk-i vişâluñ için ider cân u dil cedel
Müşkil budur ki irmez o zevke ne o ne bu

3. Kān ağla ey gönül ki ḥalâşa mecâl yok
Âlâm-ı hier üstimüze itdiler gülü

78b

4. Bulmazdı cân sarâyına derd-i ecel duḥûl
Tîrûñ eger öñine düşüp açmasa kapu
5. Çünkim bulur piyâle-i ser ‘âķîbet şikest
Lâyık budur ki gitmeye elden ser-i sebû
6. Hîç şaķlama ki ḥalkı nice zülfüñ öldürür
Hep tıyduķ açdılar bize ol sırrı mû-be-mû
7. La’liyle mû-miyânına el urdılar diyü
Rûḥî turur fiġânlar ider ne o var ne bu

324

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Buña ‘ârız demek olmaz gül-i âl ancak bu
Baķanuñ ‘aklı gider özge cemâl ancak bu
2. Şu’arâ ḳaddüñe şimşâd demekden ne biter
Meyve-i nâz biter tâze nihâl ancak bu
3. İrseler vaşluña emr olsa didüm ‘uşşâķa
Gülüp ol şūḥ didi emr-i muḥâl ancak bu

4. Suhan-ı dūzeh u cennet nice bir ey vaiz
Hâlden söyle sözüñ var ise kâl ancak bu

5. Saflıkda buna benzer kanı bir nazm-ı latif
Ruhiya şiir değil ab-ı zülal ancak bu

325

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Bildirür düşünlüğün ol serv-i gül-ruhsâra şu
Yüz sürüp girer anuñcün her seher gülzâra şu

2. Mevc şanmañ ki buruşmuş çehresi bir pirdür
Çok yaşamışdur cihânda neylesün bîçâre şu

3. O çıkarmaz küh-ı 'aşkuñda delü gönlüm gibi
Dostum ursun gerekse başını taşlara şu

4. Reşkden kan içirür ezhâra şahın-ı bâğda
Şubh-dem kim 'aks-i la'luñla girer gülzâra şu

5. **Rühîyâ** bir nice gün kim eyledüm meşk-ı cünün
Bağa bağa hañtına indi gözümden kara şu

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. addũne irmek umar dil ne temennâdur bu
İremez kimse buña 'âlem-i bâlâdur bu
2. il-i Őũrĩdeyi men' itme ruĥuñ seyrinden
ũl-i ra'nâ ise ol bũlbũl-i Őeydâdur bu
3. Va'de-i vaŐluñı ferdâya Őalarsın nice bir
Şabrimuz almadı ey Őũĥ ne ferdâdur bu
4. Doyamaz kimse tecellâ-yı cemâl-ı yâra
Özge ĥal özge cemâl özge temâŐâdur bu
5. İstemezsin oyasın bir dem elũnden zũlfin
oya ey **Rũĥĩ**-i Őũrĩde ne sevdâdur bu

Mef'ũlü /mefâ'ĩlü / mefâ'ĩlü / fe'ũlũn

1. ũl gitdi ise sâĝar-ı Őaĥbâ elimũzde
Bâĝ olmaz ise dâmen-i Őaĥrâ elimũzde
2. Seyr itmedeyũz Şâhid-i maĥŐũd cemâlin
Sâĝar gibi mir'ât-ı mũcellâ elimũzde

3. Mâhiyyetini cümleden a'lâ bilürüz biz
Zîrâ büyüdi ol meh-i ğarrâ elimüzde
4. Kâtillerimüzden dehenüñ gerçi görünmez
Câna hele ol zülfi muṭarrâ elimüzde
5. **Rûhî** dil-i vîrânededen biñ genc-i güher var
Şarf itmege bir hutbe yok ammâ elimüzde

328

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Zâhid aldıysa nola şubḥ-i mercânı ele
Alalum biz daḥi câm-ı güher-efşânı ele
2. Yâr elinden güher-i câmı ne gam alsa raḳîb
Diyu beñzer getüre mihr-i Süleymânı ele
3. Kurtaram dir etegin ḥârdan ol tâze gülüñ
Ĝam degül bülbül-i dil virse girîbânı ele
4. Olayım çoñ beni pâmâl-ı reh-i miḥnet-i yâr
Yar tenüm nak ola yahud gire dâmânı ele
5. Ey kılan **Rûḥiye** kahr ile nazâr bir gün ola
Cân virüp arayasın girmeye dîvânı ele

79b

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Düşe dirseñ güher-i dīde-i giryâni ele
Ey felek ıurma ğubârda cânânı ele
2. Tâzelük 'arz idüp öykinmiş o gül-ruhsâra
Bâğa varsam biraz alsam gül-i ħandânı ele
3. Zülfî zencîrine dīvâne geçermiş ağyâr
Olmaz isem hele rüsvây ideyin anı ele
4. Yâr odur ħâtır-ı ağyâr-ı dil-âzârı yıkup
Ala luţfile dil-i 'âşık-ı nâlânı ele
5. Dâmenin ıutmağa sa'y eyler imiş ol servün
Birgün ammâ virür ağyâr girîbânı ele
6. Ol iki sâ'id-i sîmîne ne dirsın Rûĥî
Tutalum beñzedesın pençe-i mercâmı ele

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Ĥalkuñ kimisi gül gibi kat kat libâsda
Egnine kimi giymege bulmaz palâsda

2. Erbâb-ı fakr u faķa vü ehl-i ğinâ ki var
Dergâh-i Hâķda her biri bir iltimâsda
3. Maķbûl-ı Hâķ odur ki bulup fakrdan şafâ
Şıdk ile muttaşıl ola şükr ü sipâsda
4. Meyl itmese şarâba nola gönli zâhidüñ
Âyineden şafâ gider olunca pâsda
5. **Rûhî** vücûduñ âhîr olur ķût-ı mar u mûr
Ger aķlas içre şaķla anı ger palâsda

331

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Geş idüp 'âlemi cennet diyü düşdüñ Şâma
Âh kim murĝ-ı dil-i zârı düşürdüñ dâma
2. Gülüp açılmada her kûşede yüz gonca-i ter
Her ser-i râhda biñ serv-i tavîl ilķâma
3. Dil taleb-kâr-ı şafâ giyse tehî korķum odur
Ki ne destâr ķala başda ne tende câme
4. Bahtiyâr olmayıcaķ ma'rifet ışşı itmez
Tutalum kim ola 'aşrında ķişi 'allâme

80a

5. Terk idüp ‘uzleti kıldı taleb-i ‘izzet ü câh
Dil-i nâ-puhte bizi şaldı hayâl-ı hâma
6. Düşmesin gayret-i akrân ile tül-ı emel
Degmez ol tül-ı emel çekdügümüz âlâma
7. **Rûhîyâ** ‘âlem-i fânîde odur ‘ârif kim
Vire destârı külâha çuhayı ihrâma

332

Mef’ûlü /mefâ’îlü / mefâ’îlü / fe’ûlün

1. Vakt irdi ki gün cilve kıla burc-ı hamelde
Yer yer gül-i maşşûd açıla şâh-ı emelde
2. Buluşmağa bülbül-i şeydâya tehî-dest
Bir nice yeşil yaprağı var goncanuñ elde
3. Ağyâr ile seyr eyleme inşâf degül kim
Fırkât bizi bend ide huşûşâ bu maħalde
4. Üftâdesinüñ göñlin alup merhamet itse
Hüsnile gurûr itmese hulķ olsa güzelde
5. Hâllâķ-ı ma’ânî olalı táb’uña **Rûhî**
Peyrevlik iderler şu’arâ tarz-ı gazelde

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Yâr isterin ki bezmüme her dem kâdem başa
Ağyârı reşkden ğam u derd u elem başa
2. Görmek rakıbsüz seni luṭf-ı 'azîmdür
Cehd eyle bir iş itme ki luṭfi sitem başa
3. İhtimâli ço vücūdını ḥakk idelüm hemân
Yüzden çıkup ḥaṭuñ ne revâdur harem başa
4. Lâyık midur ki sen şeh-i mülk-i cemâl iken
Devründe mübtelâları ḥaylı elem başa
5. Mest oldı bezm-i 'aşqda dil benîm cür'adan
Gel gör belâyı ṭolular ol ğonca-fem başa

80b

6. Teşhîş yok zamânede yoḥsa bu ṭab'ile
Rûḥî gerekdi firḳat-ı sipihre kâdem başa
7. 'Âlem-pesend olur varak-ı nazmuma eger
Müḥr-i kabûlü o ḥ'âce-i müşkîn-raḳam başa
8. Bağdâduñ âb u rûyı Ḥarîrî ki cân virür
Bezmine pâ 'uṭârid-i zerîn-ḳalem başa

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Nice bir tîr-i maḥabbetle göñül yaralana
Nice bir ḥançer-i miḥnetle ciger paralana
2. Rişte-i cân şu kadar pür-girih olmışdur kim
Girihin açmağa yok çâre meger paralana
3. Ḥüsn meydânına meh-rûları kılmış da'vet
Gül gibi ister o nev-reste bugün aralana
4. Nice bir fikr-i ḥaṭuñla idelüm meşk-i cünün
Nice bir kâğız-ı meşki gibi dil qaralana
5. Nice bir derdine dermân idesin aġyârũñ
Nice bir Rũḥî-i şî-kes saña bîçârelene

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Çıkdı evden o sehî-ḳad kemer-i zer belde
Gül gibi neşve-i mey başında vü ḥançer belde
2. Ğayr irmez saña ṭaḳınsa eger yüz ḥançer
Ḥançer-i nâz yaraşmaz güzelüm her belde

3. Tîğ u h̄ançer ne urur zer kemerũnde dimezũz
Bilũrũz yol kesiciler olur ekşer belde
4. Bir bũt-i s̄im-tenũñ kũştesiyũz kim gũtũrũr
Gâh zer h̄ançer u geh tîğ-ı mũcevher belde
5. Ehl-i bezmũñ nic'olur h̄ali 'aceb ey **Rũhĩ**
Gele ol şũh-ı cihân meclise h̄ançer belde

336

Fâ'ilâtũn / fâ'ilâtũn / fâ'ilâtũn / fâ'ilũn

1. Şanma hicrũñle yanan 'uşşâka a'dâ yaklaşa
H̄âr u h̄as ey gonca-i ra'nâ ayanmaz âteş
2. Câna zahm urmağsa aşduñ tĩr-i mũjgânuñ yeter
Ey aşı yâ el urup urmağ ne lazım terkeş
3. Yũsuf-ı Mışır-ı melâhatdur bugũn ol s̄im-ten
Kim anı virmez bũtũn dũnyâda ardeş ardeş
4. ılmayup rağbet şatardı bir şınığ peymâneye
Virseler faraža bũtũn dũnyâyı rind-i mey-keş
5. Yine ey **Rũhĩ** gũzũñ nem-nâk u s̄ineñ çâkdur
Ğalibâ ũftâde olmışsın yine bir meh-veş

81a

Mütefâ'ilün / fe'ülün / mütefâ'ilün / fe'ülün

1. Ğamuñ itdi cânı hasta elemüñ şikeste
Nola olsa firqatuñda sözimüz şikeste beste
2. Gele seyr-i bâğa şâyed diyü özleyüp kudümüñ
Dökilüp yatur yoluñda gül ü lâle deste deste
3. Nice yıldur olmalıdır daħi bir selâma lâyıķ
Ķapuña gelüp gidenler baķa çâk u ser şikeste
4. Bizi şaldı yâr gözden yine kıлмаķ ister ey dil
Seni zülfi gibi beste beni çeşmi gibi ĥasta
5. Eyü söz diler ki **Rūħī** anı nazm ide 'aceb mi
Töķinursa gūş-ı ehl-i dile şı'ri ceste ceste

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. O baħtum yok ki râhm idüp beni kūyuña yâr eylete
Meger ĥâk olam o kūya gubârum rüzgâr eylete
2. Eyü basmak ne mümkin bezm ü yara kimde tākāt var
Meger şevķ-ı maħabbet cezb idüp bī-iħtiyâr eylete

3. Bir iki şayd ile dönmez ğazâlum şayd-ğâhdan
Çıkup meydân-ı hüsne günde ister biñ şikâr eylete
4. Muķīm-i kūy-ı dildâruz bize gülzârı vaşf itme
Bihışt olursa gitmek yog meger ol gül-‘ızâr eylete
5. Olınca güllerin derdüñ suhan gülzârıñ **Rūhî**
Gelen min-ba’d o gülzâra meger hâşâk u hâr eylete

81b

339

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Ehl-i ‘terkiñ münkirin şorduğda bir Bektâşiye
Didi câhildür eger tercide yazsa hâşiye
2. Hâr-ı keff u pâyını deşt-i belâda çekmeyen
Kays-ı nâ-şâduñ eli degmezdi başın kaşıya
3. Naql idüp bu beyti Manşür-ı refi’u’l-ğadrdan
Merğadı üstinde taħrîr eylemişler kâşiye
4. Ser-firâz-ı ‘aşr iken ‘âlemde alurdum seri
Sır virür elbet açan sırr-ı Hudâyı nâşiye
5. Mest-i câm-ı şevğ iderler anı kim **Rūhî** gibi
Nice yıl pîr-i ħarâbâtuñ şarâbın taşıya

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Bezm-gâh-ı hamele neyyir-i a'zam girse
Seyre çıksak ele bir sâki-i hoş-dem girse
2. Ruḥ-ı maḫşûdı saña gül gibi seyr itdürsem
Nev-bahâr olsa ele âyine-i Cem girse
3. Cengimüz zâhidile cennet-i kûyuñ durur
Bizi şulḥ eylese mâbeyne bir âdem girse
4. Mihr idüp ğayrılara kanma girdüklerini
Hep ḥelâl eyleridüm koynuma bir dem girse
5. Dil tehî-destdür ammâ şu kadar himmeti var
Ki yapışır eline dâmen-i ḥâtem girse
6. 'Aşk vâdîleri **Rûḥî** nice tayy olsun kim
Baş kırtarımız o vâdîlere Rüstem girse

Mefâ'ilü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Kılmaz girçe nazâr ehl-i fâkaya
Cân virür i'tibâr ile ammâ 'alâkaya

2. Ağyârile şafâ virüp sîne sîneye
Ben ‘arz-ı mihr idince olur yağa yağaya
3. Leylâ yolında hâkile âlûdedür diyü
Yüzler sürürdi Qays kef-i pâ-yı nâğaya
4. Baş egmez oldu efsar-i hurşid çarha şem’
Bezmünde mâlik olalı zerrîn oğâğaya

82a

5. Ehliyyet olsa sende ger çarh-ı bî-temîz
Rûhî bu deñlü düşmez idi faqr u fâğaya

342

Mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün /mefâ’îlün

1. Hayâl-ı câm la’luñ bağlayaldan naş hâtırda
Hâkîkat neşvesin bulduğ dil-i deryâ-müessirde
2. Nola geldünse şoña kendüni kem şanma Yûsufdan
Ki bir evvelde gonca mu’teberdür bir de âhirde
3. Olurlar mıydı başdan münkir-i keyfiyet-i şahbâ
Şafâ-yı bâtın olsaydı eger erbâb-ı zâhirde
4. Ser-i kûyunda yârũñ secde kılsam küfre haml itme
Hudâ hâzırdu ey şufî bilürsin çünki her yirde

5. Kelâmuñ hâlet-efzâ olduğundan şüphe yok **Rûhî**
Bi-şart an ki taklîd olmasa hâl olsa şâ'irde

343

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Nedür eksüklüğümüz bunca cefâ vü çevre
Ki getürdüñ bizi Yârab bu muhâlif devre
2. Yere mi geçdi muhabbet ki sitem-dîdelerüñ
Yetdi dūd-ı dili âfâka yeter yok ğavre
3. Rıhneler geçdi şüreyyâya felekde âhum
Çanlar ağlatdı yaşum taht-ı şerâda şevre
4. Nūr u nevr ile firâkuñda pür olsa yer u gök
Ne gözüm nūra baçar gökde ne yerde nevre
5. Râsıtı ol gün olur ehl-i 'gâzaya düzeḥ
Ola bir yerde ki nâdân otura çep çevre
6. Āḥir-ı kârcu tefrîke düşer terkîbüñ
Sâkiyâ turma getür câm-ı şarâb-ı devre
7. Sâlik olduñ yine bir tarz-ı neve ey **Rûhî**
Āferîn aña ki peyrevlük ide bu tavr

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Halka kîn eyleme var ise belâgat sende
Seni kadh ideni sen medhile kıl şermende

82b

2. Kimseye ağlama hâlün baña raḥm eyle diyü
Cehd kıl eylesün üstüne 'âlem hände

3. Ehl-i 'irfanile külhanda geçinmek yegdür
Cühelâile şafâ eylemeden gülşende

4. Pest ider kadrini âhir kişinün serkeşlük
Ser-firâz ola o 'ârif ki ola efgende

5. Sâkin-i künc-i tevekkül olıgör ey Rûhî
Nefs için 'ârif câhile olmaz bende

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Mâyilüz duḥter-i rez şöḥbetine girmez ele
Sâkıyâ hū çekelüm şâyed ayağile gele

2. Nola rez-duḥterine mâyil olursa dil u cân
Meyl ider cân u gönülden kim olursa güzele

3. Gerçi var dest-i maḥabbetde nice çeşmi ğazâl
Sensin ammâ güzelüm lâyıķ olan bu ğazele
4. Reh-i miḥnetde eger sâye-şafvet pâmâruz
Senüñ üftâdeñüz ey serv-i ser-efrâz hele
5. Bakışından sañadur kaçdı hemân ey **Rûhî**
Yine almış kılıcın ğamze-i hûn-rîzi ele

346

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Görđi kûyuñda dil-i zâruñ başın taş üstine
Şubḥa dek kan ağladı bu çeşm-i hûn-pâş üstine
2. Hat idersin 'âşık-ı zâruñ yanup yakılasın
Dağlar yakmak degül mi didüğünbaş üstine
3. Nefret eyler mû-miyânın kocmadan meh-rûlaruñ
Ya'ni kıl kondurmaz ol şüfî-i қallâş üstine
4. Nola dönse üstüme şahrâ-yı ğamda girdibâd
Şimdi mi döndi meger yoldaş yoldaş üstine
5. 'Āşık-ı şâdık dinilse yaraşur **Rûhîye** kim
Nice yıllar baş қodı kûyuñda bir taş üstine

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Yanımda gerçi yok sâyemden özge rûz-ı miḥnetde
Belâ bu kim o da tâkat getirmez şâm-ı firḳatde
2. Ruḥuñ zülfünde pinhân u gönül sâyende ser-gerdân
Nitekim şem' fânûs içre vü pervâne zulmetde
3. Hele ey meh bu deñlü ḳadrile ser-çeşme-i ḥurşîd
Degüldür pâyuña şu ḳoyulmağa lâyıḳ leṭâfetde

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Felek ger mâlik olmuş ṭatlum bir zer-nişân ṭasa
Ne beñzer meh saña sen şah-ı vaḳt ol bir siyeh kâse
2. Ğam-ı la'luñla çeşmi 'âşıḳuñ geh yaş döker geh ḳan
Gözüm nûrı yoluñda kim baḳar yâḳût u elmasa
3. Nazar bir şayḳal-ı behcet-fezâdur ḳadrini bil kim
Yıḳılmaz şoñra mir'ât-ı cemâluñ yüz ṭutar pasa
4. İçüp biñ nazile kaküli perîşân-ı sîne-çâk olduñ
Kimi sevdâya düşdi ehl-i bezmüñ kimi vesvâsa

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Biz tâze dâğ yaqdı bugün yâr sîneye
Mühr urdı geldi kendü eliyle hazîneye
2. Dâğum kârası üzre degül kaçre kaçre kan
Mercân durur ki zîb virür her 'anberîneye
3. Çeşmümde kanlu yaşumı gören bi'aynihi
Engür mey konıldı şanur âb-gîneye
4. Dilde vişâli fikrini buldı sevindi cân
Müflis gibi ki şataşa nâgeh defîneye
5. Çeşmi dile hadengini gönderse **Rûhîyâ**
Beñzer ki o kâfire ki oq atar Medîneye

83b

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Evvel egerçi gönlimü alduñ vefâyile
Ammâ ki şoñra yerlere çalduñ cefâyile
2. Bezm-i belâda biz çekelim derd-i hicrini
Sen 'ıyş u 'işret ile çemende şafâyile

3. Āh u sirişküm ile ser-i kũyun ey melek
Bir kũşedür ki añılup âb u hevâ ile
4. Lâle-i dâğ maḥabbettür pür-ḥūnumuz
Yâr şevrânı taksın kuşe-i destâr ki
5. ‘Ayb itme âh u nâlemi kim deyr u ḥânḳâh
Devr-i lebünde toḡtoludur hũy u hâ ile
6. Yüz biñ esîr var ki ümîd-i vefâ ider
Bir yâr neylesün bu ḳadar mübtelâ ile
7. Ḥaṡ gülmeyince gül yüzine öpmedüñ lebin
İrdiñ murâda girçe dili biñ belâyile
8. Ṭab’um suḥanda gâh lebin añdı geh ruḥın
‘Arz itdi yâra ḥâlini rengîn edâ ile
9. **Rūḥî** cihânda zevḳı ol eyler ki ‘ıyş ide
Bir vâlih müdeḳkiḳ-i Āşaf-şafâ ile

351

1. Dîdâra mani’ olma esir-i vişâliñe
Bir mâḥ-pâresin ki toylmaz ki cemâliñe

2. Kalsa ta'lib elem 'aşqdan figân
Rencide olma 'âşık-ı şūrīde hālīne
3. 'Uşşâk içinde **Rūhī** bī-nazīrdır luṭf idüp
Erbâb-ı tab'-ı cümle kul itdiñ kemâlīne

84a

352

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Gel ey bülend-nazar kıdd-i yârı seyr eyle
Kemâl-i kudret-i Perverdigârı seyr eyle
2. Ta'accüb eyleme âh itdügüm harâretle
Mekânum âteş iden gül-'izârı seyr eyle
3. Olup muķâbil ider bahş-i hüsñ mehle güneş
Kimüñle karşı kor ol bī-kararı seyr eyle
4. Görince murğ-ı dili seg raķībe rindâne
Başar işâreti ya'ni şikârı seyr eyle
5. Beni ayırmağičün kūyına gider ağyâr
Ne fitneler ideler varı varı seyr eyle

6. Raķı̄bũñ itdi gũñũl ihı̄tiyâr hı̄dmetini
Ne hale ķaldı o bı̄-ihı̄tiyârı seyr eyle

7. Yolında çignemedũk kimse ķoymadı **Rũħı̄**
Ne toz ķopardı o çâpũk-sũvâri seyr eyle

353

Fâ'ilâtũn / fâ'ilâtũn / fâ'ilâtũn / fâ'ilũn

1. Sâye-i ķadd-i bũlendũñ 'âşık-ı dı̄dâruña
Gerçi iķrâr itdũñ ammâ ŧurmadũñ iķrâruña
2. Lâle-i dâĝ-ı maķabbetdũr dil-i pũr-hũnı̄muz
Yaraşur anı ŧaĝıtsañ kũşe-i destâruña
3. Sen ne şayd-efĝensin ey bı̄-raķm kim âzâdeler
Reşk iderler beste-i ĝı̄sũ-yı 'anber-bâruña
4. Herkese âzârdur kâruñ huşũşâ 'âşıkı̄
Neylesũn ey şũħ mu'tâd olmayan âzâruña
5. Dũşdi derd-i hı̄cre **Rũħı̄** ârzũ-yı vaşl ider
Çâre-sâz ol ey ŧabı̄b cãn u dil bı̄mâruña

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Yara mı sardırayım ol büt-i gaddara hele
Görsün ağyar sarılmak nice olur yara hele
2. Zâr-ı aşkuñda yine zehr-i firâkuñ şanma
Yidügi cânına sinsün kıoya bir pâre hele

3. Yeg bilür kıand-ı lebüñden diseler incinme
Ağzını tütü-i şîrîn-suhanuñ ara hele

84b

4. Kimse bizden nazâr-ı merhametüñ kim diyelüm
Uğraduğ biz dañi bir yâr-ı vefâ-dâra hele
5. Ne ğazeller oqınup yazıla evşâfuñda
Rûhî-i ğam-zede gelsün yine ğüftâra hele

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Düşme ol semte ki erbâb-ı riyâ mâyl ola
Aña meyl eyle ki erbâb-ı şafâ mâyl ola
2. Sevmezüz bir güzeli kim ola eşhâş-pesend
Aña biz meyl iderüz kim zurefâ mâyl ola

3. İşi yok ‘âşıkına cevri u cefâdan ğayrı
Ol sitem-kâra nice ehl-i vefâ mâyl ola
4. Yâra derd-i dili şerh eyleyelüm nolsa gerek
Ĝâyeti yâ bize qahr eyleye yâ mâyl ola
5. Mâyilüz ol meh-i bed-mihre diyü zevk itme
Zevk odur kim saña ol mâh-liqâ mâyl ola
6. Nazar it hâline kaçma güzelüm Rûhîden
Devlet ol serv-quadûñ kim şu’arâ mâyl ola

356

Müfte’ilün / mefâ’ilün / müfte’ilün / mefâ’ilün

1. Gelmez o şûhdan vefâ kim revîşi yemân ola
‘Âşıkı eyleyüp cefâ ğayrıya mihribân ola
2. Göklere çıkmadı figân yâr ise ğayr-ı mihribân
Qorqum odur ki nâgehân birgün arada qan ola
3. Nâr-ı ğamı o meh-veşûñ yaqsa ne ğam içûñ taşûñ
Kim bile baht-ı sirişk-i yâr ola bir zamân ola
4. Qan ile talsa gözlerün cevri qalma dilberûñ
Şâyed o mâh-peykerûñ maqşadı imtiqân ola

5. **Rūhīye** dir o ğonca-fem bŭlbŭl ğŭlŷen-i elem
Kaŷdı budur ki dembedem iŷi anuñ fiĝân ola

85a

357

Fe'ilâtŭn / fe'ilâtŭn / fe'ilâtŭn / fe'ilŭn

1. Dildâr odur ki kâmil ola ehl-i ħâl ola
Server odur ki malik ola ehl-i kemâl ola
2. Olsa viŷâluñ ellere vallah sevdŭĝŭm
'Ālemde ölmek eleminle muĥâl ola
3. Dildâra ki müdâm viŷâluñ durur meram
Görme revâ ki dilde melâl viŷâl ola
4. Olam melŭl ğönlŭm eger almasa ele
Ol lâle-rŭ ki kâr ola her demde lâl ola
5. Devriñdeki aña ola mesrŭr lĭk ħarâm
Oldurdu aña ki râĥ-ı viŷâliñ helâl ola

358

Fe'ilâtŭn / fe'ilâtŭn / fe'ilâtŭn / fe'ilŭn

1. Fitne çevĝânını aldı ele biñ yıl baŷı
Nice serbâzlaruñ ŷop olacaĝdur baŷı

2. Kamerũn âhiri devr-i zuhaluñ evvelidür
Hâdişât-ı felegi görme ‘aceb ey bâşi

85b

3. Mazhar-ı luţf u celâl olmuş ezelden ‘âlem
Kimi gülmekte kimi dökmede gözden yaşı
4. Gâh müjgânı geçer tîr-i kazâya rahne
Gâh kıavs-i kadere kûşeler eyler kıaşı
5. Kaşların olmayıcaķ cebin-i ğazabdan hâli
Giryeden kesmek olur mı müje-i hûn-pâşı
6. Bizüz ol şüret-i eşyâda bulan ma’nâyı
Bizüz ol nefis-i mezâhirde gören naķķâşı
7. Evliyâdur bize ey **Rûhî** nigh-dâr ne ğam
Seng-sâr itse eger ‘âlemi miħnet taşı

359

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Cehd eyle bir maķâma yetür kalb-i akdesi
Kim ferş-i râhuñ eyleyeler çarħ-ı atlası
2. Ben merd aña dirin ki binüp rahş-ı himmete
Evvel kıademde çignede çarħ-ı muķarnası

3. Tölmışdı dehr nâle-i Ferhâd u Kaysdan
Feryâdum işidine hemân kesdiler sesi
4. Sînemden özge yerde yaraşmazsın ey melek
Gel cilve-gâhuñ eyle bu ‘arz-ı muqaddesi
5. Kâtl eylerin rakıbi dimişsin meded meded
Çokdan geçüpdür elhak o nâ-cinsüñ ölmesi
6. Başum kesilse şanmañuz ol gamzeden dönem
Bir bilmeñüz tarık-i maħabbetde herkesi
7. **Rûhî** yeter sürindi teraħħum maħallidür
Şimdengirü murâdına irgür o bî-kesi

360

Mef’ûlü / mefâ’îlü / mefâ’îlü/ fe’ûlün

1. Râhı koyup elden diseler koma merâhı
Hem okı merâhı hem elünden koma râhı
2. Sâkî nice gögsin gerüp oturmasın ey dil
Meclisde dizinden meger iner mi şürâhı
3. Zevkı ol ider kim gice gülşende yatup mest
Çeşm-i terini gül yüzine açsa şabâhı

86a

4. Gönlüm olalı mest-i mey-i bezm-i maḥabbet
Zevkile geçer cümle şabâhîle revâhı
5. Teklif-i şarâb itse saña pîr-i ḥarâbât
Reddeyleme **Rûhî** suḥan-ı ehl-i şalâhı

361

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Neden çekdüñ niḳâb ol şafḥa-i ruḥsâra besbelli
Bize şimdengirü şüret yok ey meh-pâre besbelli
2. Eñ evvel biz aldanduk o luṭf-ı miḥnet encâma
Murâduñ neydügi luṭf itmedin aġyâra besbelli
3. Elümde tâze dâġumdan gönülde sezdiler 'aşkı
Nihândur gerçi derdüm ġayra ammâ yâra besbelli
4. Dimişsin 'aşka şatdum 'âlemüñ varın yoġın ey dil
Alınmışsın sözüñden bir büt-i ḥün-ḥâra besbelli
5. Gönülde geçürüp âh itmeyin dirseñ mecâluñ yok
Hevâ-yı 'aşk-ı yâr almış seni bîçâre besbelli

6. Degül kaçduñ tetebbu' **Rūhiyâ** bi şî'r-i dil-keşden
Ġaraż 'arz eylemekdür hâluñı dildâra besbelli

7. Ne hâşıl hussâd okursa şî'r-i nâ-hemvârı
Sözün ħod cümle yârân-ı suħan-dâra besbelli

362

Mütefâ'ilün / fe'ülün / mütefâ'ilün / fe'ülün

1. Düşeli hevâ-yı 'aşka dil u cân yañılmaz oldu
Ne 'aceb şarâb imiş bu ki içen ayılmaz oldu
2. Nazar itmez oldu ehl-i dile sâki-i maĥabbet
Mey-i vaşl içilmez oldu gül-i şevk açılmaz oldu
3. Yine lâyıq olmaz olduk iki günde bir selâma
Göze almaz oldu âfet bizi şimdi bilmez oldu
4. Oħunup sözüm añılsam 'acabâ kim ola dirmiş
Belli yolında şıdķum beni yâr bilmez oldu
5. Ġam-ı zülf-i ser-keş ile yeñi başdan oldu şeydâ
Yine murġ-ı řab'-ı **Rūhî** tutilup ħapılmaz oldu

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Birgün zamâne hâtırumı şâd kılmadı
Bahtum güli bu bâğda birgün açılmadı
2. Emvâc-ı baħr-ı eşkümi başdan aşurdı 'aşk
Ammâ derūnum âteşine şu sepilmedi
3. Terk-i şarâb-ı nâba naşihat çok itdiler
Zühhâda uymadı deli gönlüm yeñilmedi
4. Yüz sürmedük cenâbuñ ey pîr-i ħankâh
Maħbûb u mey mülâzemetinden geçilmedi
5. Dirmiş ħakîm bilmedüğüm nesne kalmadı
Dünyâyı bildi kendüyi bîçâre bilmedi
6. Yañıldığına bildügi degmez muċallidüñ
Rûhî tarîċ-i 'aşka girenler yanılmadı

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Gökde güyâ hâle bir ħargâh şeklin bağladı
Anda mâh-ı 'âlem-ârâ şâh şeklin bağladı

2. Bezm-i meyde sâķīyâ bir hâledür peymâne kim
Pertev-i ruhsârıñ anda mâh şeklin baēladı
3. Gelmege şâh hayâl-ı yâr çeşmüm kaşına
Çehre-i zerdümde eşküm râh şeklin baēladı
4. Eyledi bârân-ı eşküm hâk-ı râh-ı yârı gül
Anda bu cism-i naķīfüm kâh şeklin baēladı
5. ‘Aks-i ruhsârile ol Yūsuf-cemâluñ **Rūķīyâ**
Fi'l-meşel girdâb-ı çeşmüm çâh şeklin baēladı

365

Mef'ûlü /mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

1. Belden ki o meh tīg-ı güher-bârını çözdü
Behrâm meger terkeş-i zer-kârını çözdü
2. El çekdi yolında göricek olmaga şevķın
Şanmañ acıyup dest-i giriftârını çözdü
3. Şīr-i dilümi şalmaēiçün gâv rakībe
Zencīr-i ser-i ũurra-i ũarrârını çözdü
4. Baēlandı zebânım gelüp ol laķza ki ķâşıd
Ser-rişte-i mektüb-ı dūrer-bârını çözdü

87a

5. Noldı felegüñ nağme-i dil-süzına gūyâ
Sâz-ı tarabuñ dest-i kazâ târını çözdü

366

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'lün / fe'ilün

1. Göñül ço figâni kim çopsun işkinde seni
İşitse ger ne seni kor o bi-vefaya beni

2. Bu deñlü yüz bulur mâhiden 'aceb görmek
Yanağın öpmege zülf-ipür-şikeni

3. Ruhuñdan ayrı ğam gördü besledi vaşfa
Biraz uçurdu şabâ çemende yâsemeni

4. Karıbbilmek o mahı muhallizirâ
Görünmeyince bilinmez letâfet

5. 'Aceb mi **Rūhī** biçâre küşe-gir olsa
Lañif küşedir el-ħağ o mehveşin

367

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Şeb-i târ oldu bu 'âlem yine hâlî
Umaruz kim gele ol mâh mecâli oldu

2. Kendüden gitdi görince o kamer ruhsârı
Āfitâbuñ gice bilmem ne zevâlî oldu
3. Şoḥbetin ğayra ḥarâm itmekiçün duḥter-i rez
Pîr-i deyrüñ yanına vardı ḥelâlî oldu
4. Leşker-i fitne çeküp ḥayl-ı ḥaṭ u ḥâlından
Kırdı ‘âşıkların ol mâh celâlî oldu
5. Genc-i vaşlın nola ağyâr taşarruf kılsa
Ey dil-i ğam-zede şimdengirü vebâlî oldu
6. İtdiler müsi miyân ile dehânı baḥşin
Ehl-i nazmuñ gice çok kılile kâlî oldu
7. Kalmadı şabr eşeri **Rûhî**-i sevdâ-zedeye
Bilmem ol lâle-ruḥuñ yine ne âlî oldu

368

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Kadduñ ki olmış anda ruḥ-ı bî-mişâl iki
Açıldı bir nihâlde şaf-ı verd-i âl iki
2. Ebrûlaruñla ğamzeñ o ḥün-rîze döndi kim
Bağlanmış ola âlet-i ḥarb-ı cidâl iki

87b

3. Zülfünde iken irdi haṭuñ oldı ‘âşıkā
Müşkil bir iken ey meh-i şâhīb-cemâl iki
4. Ger mihr ü mehile gögsüni kim virmiş ey felek
Bir dil-rübâ yerine saña zü’l-celâl iki
5. İki cevâna virme gönül kim harâb olur
Bir mülke olsa hâkim-i ferhunde-fâl iki
6. **Rûhî** süvâr-ı tevsen-i ikbal odur k’ola
Cevlângehi cihân-ı belâgat memâliki

369

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

1. Ey gönül pervâne-veş ki rüşenî gördüm seni
Bülbül-i şeydâ gibi ki gülşenî gördüm seni
2. Nakd-ı cânı yâra şarf itdün bu deñlü faqr ile
Ehl-i faqr içre ‘aceb göñli ğanî gördüm seni
3. Yeg dutarsın zâhidâ gülzârı kûy-ı yârdan
Gülşene meyl eylemez bir külhanî gördüm seni
4. Ey kaşı yatır ğamzeñden bağlamış kâinât
Vâdi-i ‘aşkuñ aceb şayd-efgeni gördüm seni

5. ‘Āķibet cevrũnle virdi **Rũhĩ** dil-ħasta cãn
‘Āşķa raħm eylemez kâfir seni gördüm seni

370

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Mestânelükde dün beni ğamzeñ bıçağladı
Mecrũħ gördi ħâtırumı çeşmüm ağladı
2. Dīvâne oldı rüy-ı ‘arağ-rızũni görüp
Zülfün dil-i şikeste-i tez tıtdı bağladı
3. Yüz sürdi şanma қаpuña tezvĩrini görüp
Cellâd-ı ‘aşğ çeħre-i aġyârı tağladı
4. Ümmĩd-i pây-büsuñile ħâkir âh idüp
Ĥağğâ budur zamâne bizi çok ağladı

88a

5. **Rũhĩnũñ** ağladuğına ğam çekme neylesün
Raħm ide diyü saña birez ħâlin ağladı

371

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Yârdan ummaz iken mihr ü vefâdan ğayrı
Olmadı ħâşılımuz cevr ü cefâdan ğayrı

2. Böyle itmiş gibi taqdîr Hudâvend-i cihân
Ki naşîb olmaya ‘uşşâka belâdan ğayrı
3. Ehl-i ‘aşka hele ben şöyle kıyâs itdüm kim
Bir şafâ kûşesi yok mülk-i beĳâdan ğayrı
4. Yâr eger cevr ü cefâyile bizi kılsa helâk
Elimüzden ne gelür ħayr du’âdan ğayrı
5. Bir ‘aceb ‘âleme düşdik ki çemenzârında
Ne dilerseñ bulunur zevĳ u şafâdan ğayrı
6. **Rûĳyâ** muntazır ol maĳdemine pâşânuñ
Ki seni gözlemez ol kân-ı ‘aĳâdan ğayrı

372

Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Sen dürr-i pâka göñlin o kim menzil eyledi
Feyz-i maĳabbetüñ anı deryâ-dil eyledi
2. Düşdük belâ-yı fırĳata gördüñ mi tuymaduk
Vaşluñ bizi şafâyâ şalup ğâfil eyledi
3. Cevr u cefâdan ağlamazuz şükrimüz bu kim
İzid bizi maĳabbetüñe ĳâbil eyledi

4. Birgün gibidür her yılımuz vaşl-ı yârda
Âlâm-ı hicr her günimüz bir yıl eyledi
5. Ancağ felekden biz degülüz nâ-murâd olan
Mağşüdını zamânede kim hâşıl eyledi
6. Yârab ne cezbedür bu ki ol hüsn-i ber-kemâl
Evvel nazarda göñlimüzi mâil eyledi
7. Âzâdelük ümîdin iderken zamânede
'Aşk irdi **Rûhîyâ** işimüz müşkil eyledi

373

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Bend olursa ne kadar cismüññ ey dil kafesi
Uçup elbette gider tûṭî-i şîrîn-nefesi

88b

2. Sa'y kıl cilvegehün 'arş-ı mu'allâ olsun
Sedd-i râh itmeyigör kendüñe dâm hevesi
3. Tâlibi olma anuñ yanına efgân iderek
Kendüñi itmeyegör nâḩa-i dehrün ceresi
4. Aldanup lezzetine şehdine el urma şaḩın
Cehd kıl üstüñe ḩondurmaya cihanın her megesi

5. ‘Āşık-ı râst-reve çâk-ı girībânıñdır
Dostum baħr-ı muhabbette selâmet yaķası
6. Mīve-i mihr ile pürdür tatalum naħl-ı ķadūñ
Neylesün ehl-i vefâ olmayıcaķ dest-resi
7. Ķat’ idüp mihrüñi **Rūħıy**i ferâmüş itdūñ
İtdüģüñ işi unutma hele ey cân-ı kesi

374

Fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Ķatl-ı ‘uşşâķa tereddüd ne çeker ķaşları
Ķılıcından ĥod anuñ geçse gerek başları
2. Bulmaduķ ĝâret-i mülk-i elem-i firķata yol
Bunca kim şaldı aķın çeşmimiz yaşları
3. Zülf-i dildâra muķayyed geçinürmiş aĝyâr
Nice yüksekden uçarlar göre ķallâşları
4. Nola aldursaķ o tıfla dil-i ĝam-dīdemüzi
Geldi çatdı Nidelüm üstimize ķaşları
5. Ğam degül şışe-i dil bulsa şikest ey **Rūħı**
Göre meydan-ı melamette yatan başları

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Şa'sa'a şanma ki ol mâh-veşüñ iki kaçı
Gezme küyumda diyü oça tutupdur güneşi
2. İnmeden taht-ı şüreyyâ gözümüñ yaşı ne sūd
Dil-i zâruñ ki yanup çarha çıka el-'aşaşı
3. Beni bir meygedeye şaldı mey-i 'aşkuñ kim
Saki-i çarhıdır ol meygedenüñ dertkeşi
4. Aşka şabr itmedi dīvânelük itdi Ferhâd
Gördi yârı gezdi yürüdi tağı taşı

89a

5. Ğam-ı 'aşkuñla neler çekdi ise Rûhî-i zâr
Mâcerâ şerhine geldi kapuña gözi yaşı

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Yine dilden bugün ol mihre maḥabbet kıpdı
Haḫ bu kim ol gül-i ra'nâ 'aceb âfet kıpdı
2. Dökilen berk-i gül-i tâze mi yâ sīnemden
Penbe-i dâğ-ı ciger-süz-ı melâmet kıpdı

3. Ğam-ı kadduñla bugün çıkdı figânum felege
Alemi tuttu sada sanki kıyâmet koptı
4. Hançer alup tığ ele mestâne yeründen koptıcağ
Yüregi çokların ey nahı-ı melâhat koptı
5. Geldi haññ-ı ruh-ı yâr aç gözini ey Rûhî
Esdı firkat yeli gird u gam-ı miñnet koptı

377

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Meyl-i câh itme şağın ey dil-i şūrîde seni
Pây-bend itmesün âlâyış-i dünyâyı denî
2. Er olan kimse virür pîre-zen-i dehre talâğ
İde bu erlüği şimdi kanı bir merd kanı
3. Ğasret-i câm-ı şarâ ile ölürse zâhid
Öleni görme sen ey öldür anı öldüreni
4. Medfeni olmayıcağ Ka'be-i taħkık ne sūd
Âb-ı zemzemle yunılmış tütalum kim kefeni
5. Nuñk-ı cân-bağş ile mürdeler ihyâ ider
Ne şanursın güzelüm **Rûhî**-i şâhib-suħanı

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Şûfî hezâr sâl kitâb açsa gül gibi
Müşkil-küşâ-yı halk olımaz câm-ı mül gibi
2. Şâ'ir odur ki beslenmesin tab'-ı pâkınıñ
El üzre tuta ehl-i belâgat oğul gibi
3. Abdâl olup girerse tehî kimine posta
Gögsin döger zamânedede âhîr dühül gibi
4. Ey h'âce-i zamâne o dervîşden şakın
Kim atlas sipihr ola yanında çul gibi
5. Ey bî-başîret aç gözüñi kim hevâ-yı aşk
İcrâ-yı cismümi göge şavurdu kül gibi
6. Uyduñ o zülfe sen dañi ey cân-ı bî-karâr
Dîvânelük hevâsına düşdüñ gönül gibi
7. **Rûhî** bahâr irişdi terennüm zamânıdur
Elden burakma sâğar- şahbâyı gül gibi

89b

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. 'Âşıkларуñ alâyına dip sür semendüñi
Çignet eñ evvel esbüñe ben müstemendüñi
2. Sen var iken yaraşmaz aña başka boy çeke
'Arz eyle serv-i bâğa nihâl-ı bülendüñi
3. 'Âlem tamâm nîm-nigahuñ esîridür
Ey şüh-ı cev-r-pîşe ne şanduñ ya kendüñi
4. Şâhum tabîb-i hâzık iken sen revâ mıdur
Künc-i belâda öldüre ğam derd-mendüñi
5. **Ruhişikayet** etme cefaya tahammül et
Azarde-i hatır etmeye sen na-efendini

90a

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Bâz idüp ben bülbül-i zâra sev dirsın beni
Gel sen inşâf eyle ey gül-çehre kim sevmez seni
2. Şabruma inşâf iderdi Hâzret-i Yakub eger
Bir letâfetle göreydi sen büt-i sî-teni

3. Bilmezem albüm nedendür kim aña kılmaz eer
Âh-1 dil-süzum ki nerm eyler okınsa âheni
4. Bu tegâfûl nice bir âzâr ise ancak olur
amile öldürdüñ beni hey zâlim inâfuñ anı
5. Gülşene **Rûhî** nice meyl eylesün kûyuñ koyup
Vâsıl-1 cennet olan ‘âlemde neyler gülşeni

381

Mef’ûlü /mefâ’îlü / mefâ’îlü / fe’ûlün

1. Dil bir güzelün vaşlına âhir maal oldu
abr itdügimiz derd ü belâya güzel oldu
2. Gül gitdi ise eglenürüz seyr-i amuñla
Seyr-1 ruı ‘âıklara ni’me’l-bedel oldu
3. Tevî-i am-1 dest-res-i serrate-i masûd
Pâ-bestelere bâ’i-i tûl-1 emel oldu
4. ul üzre iken yârile ayr araya girdi
O ul u alâuñ oñı ceng ü cedel oldu

5. **Rūhī** ulına geri ki rāhm eyledi ol ŗāh

90b

Ammā sebep ol meramete bu azel oldu

382

Fā'ilātūn / fā'ilātūn / fā'ilātūn / fā'ilūn

1. İtme ul hāṭṭuñ o bitsūn bâġ-ı hūsnūñ hāŗılı
ūn odur senden bilürsin ehl-i 'aŗkuñ hāŗılı
2. Baŗa iltüp kārını aldı ŗikārın ekdi el
Oı atılmış ol ebrūnuñ kemānı baŗılı
3. Bir perīnūñ zūlfine dil-beste oldu biz ki var
Her ser-i mūyında biñ cān-ı muaddes aŗılı
4. Her kimi anladu aġyār ıdı 'āibet
Bī-vefā buldu hep ebnā-yı zamānı hāŗılı
5. ŗāh aŗkının hāŗıdur önlüm hārāb olup gider
Hāyl-ı hicrān virdi yaġmaya bir öyle hāŗ ili
6. Kāmurān olma ümīdin o ki halk-ı 'ālemūñ
Nā-murād olandur ey **Rūhī** murāda vāŗılı

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. 'Âşık olan kişi üftâde gerek jâle gibi
Ki hevâdan kıpa gül-ruĥlar anı lâle gibi

2. Sâgar- mey alımaz 'aqlını ehl-i 'aşkuñ
Meger ağzı bir ide yârile tebhâle gibi

3. Hel sen mâhı çeken sîneye bir şeb yaraşur
Gögsini gerse felekde güzelüm hâle gibi

91a

4. Maraz-ı 'aşkile zerd olduğı yegdür yüzümüz
Surĥ olup tîre-dil olmağdan ise lâle gibi

5. Kıatı bîtâb idi dün künc-i belâda **Rûĥı**
Ruĥlaruñ şevki o miĥnet-zedeyi ala gibi

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Sensin güzellerüñ kıamu ey mâh ülkeri
Mihr-i cemâluña meh ü nâhîd müşteri

2. Dirlerdi ĥaĥt-ı dilberi bir gün gelür çıkar
Hep geldi çıkdı ey dil-i şeydâ didükleri

3. Derd ü belâ vü ğuşşa vü ğamdan berî olup
Pehlûye çekme çek ne dimekdür o dilberi
4. Nâzîkîkile la'l-i lebin dişleyüp o yâr
Biri birine kıatdı dür ü la'l u gevheri
5. Ol serv-kâmetüñ dil u cânile **Rûhîyâ**
Mâ'il nihâl-i kıaddine gördüm şanavberi

385

Mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün /mefâ'îlün

1. Şafâ-yı gül getürdi yine devre câm-ı şahbâyı
Hevânuñ i'tidâli zevka tahrîk itdi dünyâyı
2. Götürdi hâkdan ezharı nevrüz-ı cihân-efrüz
Bugünden böyle seyr it feyz-i mihr-i 'âlem-ârâyı
3. Bahâr oldı güzellendi hevâlar vaqt-i 'işretdür
Şarâb iç zâhidâ añma ğamı dünyâ vü 'uqbâyı
4. Yeşiller giydi oldı Hızr-veş halk hayât-efzâ
Şafâ eyler tutan şimdengirü dâmân-ı şahrâyı
5. Dañi gülşende âĝâz itmedi gül cilve-i nâza
Bir iki gün hele şabr eyle ey dil gör temâşâyı

91b

MERHUM SİNÂN PÂŞÂ KAPUDAN ÖLDİĞÜNE TARİHDÜR

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

Bihamdillahi ve'l-minne du'âmuz müstecâb oldu

'Înâyet kıldı îmân ehline Mevlâ-yı bî-hemtâ

Felek devr eyledi kütüb-ı murâdı üzre dünyânuñ

Kapudan oldu yine şadr-ı mülk-ârâ Sinân Pâşâ

Yine ol kahramân şîr himmet girdi meydâna

Ki zîr-i pençesinden şîr iken rübâh olur a'dâ

Yine sultân-ı 'âla kıldı ol zî-himmete himmet

Şafâ itdi bu himmetden eger a'lâ eger ednâ

Cihân üftâde-i deryâ-yı hayretdür 'aceb demdür

Meger kim kaç' ola geşti-i tedbîr ile ol deryâ

Kapudanluğ virildi ehline devlet yerin buldı

Mağall-i luğf itdi yine sultân-ı mülk-ârâ

Şafâlar kesb edüp Rûhî iderken fikr-i târîhin

Hemândem lâyıq oldu kalbe bu beyt-i sürür-efzâ

Hurûf-ı gayr-ı menkûtile menkûtın hisâb itseñ

Olur bu beyt-i müsteşnâ iki târîh-i rûh-efzâ

Bihamdillah îmân ehline luğf oldu Hâkdan kim

Kapudan oldu yine şadr deryâ-dil Sinân Pâşâ

SİNÂN PÂŞANIN TA'MİR EYLEDİĞİ CÂMİ'İ Ü ÇEŞME-İ TARİH

Müfte'ilün / fâ'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün

Hâmi-i dârü'l-amân şadr-ı mükerrerem Sinân

'Ukde-küşâyende-i râbıta-i müşkilât

Yūsuf-ı Mısr-ı kerem mâlik-i tîğ u kalem

Hâkim-i vâlâ-himem vâli-i pâkize-zât

Hâzret-i şeyhuñ idüp câmi'i yanında sa'y

Kim ide Erbâb-ı dîn anda edâ-yı şalât

Ravza-i pâkında bir çeşme binâ itdi kim

Nüş iden ol çeşmeden buldı elemden necât

Câmi'i yanında pest kûbbe-i çarh-ı berîn

Çeşmesi yanında maḥv lezzet-i âb-ı hayât

Bir aradan olıcağ câmi'ü çeşme tamâm

Şeyhden idüp recâ Rûhî-i zâr iltifât

İkisin şevkıyle söyledi târîhini

Câmi'-i ehl-i du'â çeşme-i âb-ı hayât

MERḤUM 'ALİ PÂŞA BAĞDAD'A VÂLİ OLDUĞINA TÂRİH

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

Yine luḫf oldu Ḥaḫdan sâkinân-ı mülk-i Bağdâda

Yine bir ehl-i himmet ḥâkim-i dâru's-selâm oldu

O gün geldi ki erbâb-ı ma'ârif olalar gūyâ

Felek ḥâcet-revâ-yı zümre-i ehl-i kelâm oldu

Şafâ-bahş oldu hâş ü ‘âma teşrîf-i kudümüyla
Cefâ-yı dehrden gam-gîn olanlar şâd-kâm oldu
Didi Rûhî şafâ-yı kalbile teşrîfine târîh
‘Ali Pâşâ-yı âdil hâmi-i dâru’s-selâm oldu

4

MERHUM ZEKERİYÂZÂDE EFENDİ KÂDÎ-İ HALEB OLDUĞINA

TÂRİH

Fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün

92b

Minnet Allaha kim oldu devlet ü iqbâl ile
Kâdî-i mülk-i Haleb bir mâlik-i tab’-ı selîm
Hâzret-i Yahyâ Efendi ol bülend-ıqbâl kim
Şâhib-i hilm ü hayâdur mâlik-i luḡf-ı ‘amîm
Ol ki yok nazm-ı laḡfî gibi nazm-ı mu’teber
Ol ki yok tab’-ı laḡfî gibi tab’-ı müstâkîm
Ol Ferîd-i ‘aşr kim olmuş müselleme tab’ına
Hall ü ‘aḡd-i nükte-i tefsir ayat-kadîm
Ol nihâl şahn-ı gülzâr-ı suhan kim sözleri
Tâzedür mânend-i gül-zar çemenzâr-ı na’îm
Devlet ü iqbâl ile olduḡda kâdî-i Haleb
Mazhar-ı ihsân idince zâtını Rabb-i Raḡîm
Şâd olup Rûhî bu devletten şafâ-yı kalbile
‘Arz-ı ihlâş eyleyüp mânend-i huddâm-ı kadîm
Muḡmel u mu’cem ḡurûfin iki târîh eyleyüp

Söyledi bir beyt kim irem aña ʃab'-ı le'im
Oldı ʃâdî-i Haleb ʃehbâ-yı 'İsî-dem o kim
Hâvî-i 'ilm ü hayâdur mâlik-i ʃab'-ı selim

5

MERHUM ʃADRİ DÂHİL MÜDERRİS OLDUĞINA TÂRİH

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

Sa'âdetle olup ʃadri Efendi Dâhile vâşıl
'Uluvv-ı ʃadri oldı fazilet ehlinüñ şadri
Ziyâ-bahş ola âfâka 'aceb mi şem'-i iqbâli
Odur şimdi faziletde ma'ârif burcınıñ bedri
İrince paye-alaya Rûhî didi târîhin
Mezîd ola İlahî 'izzet ile pây-e-i ʃadri

6

EHİBBADAN BİRİNİN SÖZİNE TÂRİHDİR

Mef'ülü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

Dâ'im şafâda olasin ey serv-i ser-firâz
Evkâtuñ ide şubh u mesâ zevkile mürür
Zevk u sürür virmek için halka gül gibi
İtdüñ dem-i nev-bahârda bir husrev ana sur

93a

Ƙıldıñ sürür-ı sineñi sünnet bu sürda
İcrâ-yı sünnet eylemede itmedüñ Ƙuşür
Bir sür eyledüñ ki bugün zevk u şevkden

‘Alem sürür hâşıl idüp itdiler huzûr

Rûhî safâ-yı kalbîle târîhîni didi

Oldı bu sūr ‘âleme hep mûcib-i sūrür

93b

RUBAİYAT

Mef’ülü / mefâ’ilün / mef’âilü / fe’ul

1. Başumda fitîl-i dâğdur işve-i ‘îd
Egnümde şu’â’-ı âhdur zîved-i ‘îd
Sîm u zer ile olursa zevkî ‘îdüñ
Eşkümle ruhumdur baña sîm u zer-i ‘îd
2. Sulţân-ı gamam derd-i dilüm ni’met-i ‘îd
Hünâb-ı cigerle eylerem ‘işret-i ‘îd
Başumdaki müylar külâh-ı semmür
Egnümde köhne şallar hil’at-ı ‘îd

94a

3. Ey kevkeb-i tâl’atuñ çerâğ-ı şeb-i ‘îd
Hâl-ı ruhuñ ehl-i nazara kevkeb-i ‘îd
‘İdüñ dise ben şafâsın itdüm yaraşur
La’luñ kime olsa câm-ı leb-ber-leb-i ‘îd
4. Ey ‘ukde-küşâ-yı rişte-i dürr-i maqâl
Vey feyz-resân-ı zümre-i ehl-i kemâl
Dergâhuña yüs süren ider kesb-i sūrür
Ben hem umarın kim eyleyem def’i melâl

5. Meyhâne-i ‘aşkıda olup bâde-perest
Seyr itmedeyüz dehri ne hüşyâr ne mest
Bir bezmdeyüz ki anda mânend-i sipihr
Biñ kâse-i ser-nigün olur günde şikest
6. ‘Älemde ki maḥz-ı ğuşşadur ‘ayn-ı elem
Rūḥinūñ eger girân ise ğuşı ne ğam
Bed-ğūylaruñ ol işitmeden yâvesini
Ḥâl ehli cihâna gelse yeg cezr-i aşam
7. Ey ruḥları şubḥ u lebleri câm-ı şabūḥ
‘Uşşâka degül bâb-ı vişâluñ eyleyen bîçâre
Ümmîd-i vişâluñ eyleyen bîçâre
Eyyüb gerek şekibde vü ‘ömrde Nūḥ
8. Geldi gönül Erzurūma ‘ıyş eylemege
İtdükleri zevkı dili yok söylemege
‘Uryân göricek anı didüm geldi şitâ
Didi ki ne çâre tûrmışuz ditremege
9. Yârab baña râz-ı ‘aşkuñı ifşâ kııl
Râh-ı tlebünde ‘aqlumı yağmâ kııl
Mütağrağ-ı vaşl idüp dilüm şeydâ kııl
Dîdâruñı gösterüp gözüm bînâ kııl

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BAĞDATLI RÛHÎ DİVÂNİ'NİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE
AKTARIMI
BAĞDATLI RÛHÎ KASİDESİ

1a

1. Dünyada vefa ve sevgi şarabı eksilmekte
Hâl ehlinin kalbinden zevk ve sefa eksilmekte
2. Zaman zaman meclis perişan olmaya yaklaşmakta
Meclisten güzelliği artıran şarap eksilmekte
3. Saz ve söze yeme içmeye isteğimiz kalmadı
Yani gönülden arzu akıldan istek eksilmekte
4. Yaradılışı zamanın kadehini tozlandırmış
Dünyayı gösteren saflığın aynası azalmakta
5. Gözümden akan damlalarda ışıktan başka dalga vurmakta
Gönlümüzden dert ve gamdan başkası eksilmekte
6. Gençliğin zamanı geçip yaşlılık günü gelmekte
Gözden parlaklık gönülden huzur eksilmekte

7. Yaşamak için olan isteğimiz arttıkça eksiklik artmakta
Meclisimizden her gün o ay yüzlü eksilmekte

8. Dert ve gamın devası şaraptır ama sevda kuyusu
Zamanımızda dert artıp devası eksilmekte

9. Eyvahlar olsun! En çok da halkın cefası artmakta
Bu vefasız zamandan vefa hali eksilmekte

10. Herkes sevgi ve muhabbetten arınmış olmakta
Yar ile yabancı bir olunca yalanı olan eksilmekte

11. Yar, bir gönül eğlencesi isteriz gelmez
Gam hücum edince gamı defeden eksilmekte

12. Ah ki herkes bu yüzden başka olmakta

1b

Adalet ve doğruluk sevgi ve yoksul grubu eksilmekte

13. Derviş muhabbetten kesilmekte
Yüce padişahdan lütuf ve doğruluk eksilmekte

14. Engeller kalktıkça insanların yoluna sevap kapısı olmakta
Elinden bir şey esirgemeyenin kalbinden Allah'ın muhabbeti eksilmekte

15. Dünya ve halk fakirlik elbisesi ve fakirliğe girmekte
Allah için bilgili olan geçip gitmekte
16. Cahilin değeri bundan yüksekte seyr etmekte
Kamil kimsenin güveni sabah akşam eksilmekte
17. Nasıl bir alemdeyiz ki büyüklük hep terste
Sözüne fiili uygun olan sadıklar eksilmekte
18. Yeryüzü gülmediği zaman gökten rahmet suyu inmez
Sanki halka gökyüzünün şefkati eksilmekte
19. Kârun zamanında dünyada olsalar kanaat etmezler
Zenginlerin kalbinden zenginlik eksilmekte
20. Genellikle kadılar rüşvet yolu tutmakta
Kıymetli Resul'un ilahi kanununun itibarı eksilmekte
21. Mümin odur ki o topluluktan nefret kovula
Dillerinden Mustafa Ali sevgisi eksilmekte
22. Kainat da şimdi halinden memnun değil
Allah'ın takdirine razı olma eksilmekte

23. Gönül ehlinden habersiz olan kamil bulunmaz dense de
Özet olarak cahil artıp yiğit eksilmekte

24. Derdimizi anlatmaya sadık bir yar bulamayız
Haksızlık ki arttıkça dostların huzuru eksilmekte

25. Zor durumda kalan varsa derdini kime anlatsın
Şiir sahibinin şiirinde keyfiyet kalmadı

26. Söz denizinin elması öğütte toprağa benzer
Şairin kıymetini bilen cömert ehl eksilmekte

27. Ey o günü görmek bize nasib olur mu ki
Zevk ve istek çok olsun zenginlik eksilmekte

28. Allah'ın ihsanı gibi tamamen açık ede

2a

Zamanın tümü hidayet edenlerin olgunluğu gibi ortaya çıka

29. Ahmed'in tecellisine talip olanların sonu cenneti olup
Şüpheler yok olmalı, teslimiyet eksilmekte

30. Arif için kanaat bitmeyen bir nimettir
Yoksa halkın su ve ekmeği eksilmekte

31. Artık eksik sözü kov, ufak sözler söyle, tebessüm et
Ey Ruhî! Eğer derdin varsa çekme kıymetin eksilmekte

32. Yüce olan Allah'tır yükselişten düşüşten beri
Her an Allah'tan başka her şey eksilmekte

TERKİB-İ BENT

1.

1. Bizim üzüm şarabıyla sarhoş olduğumuzu sanmayın

Biz meyhane ehlinde sarhoş değil miyiz

2. Amma iffetsiz olanlar bizi iffetsiz sanır

Biz şarap kadehinin dudağını ve elin avuç içini öpmeye meylederiz

3. Bu dünya meclisinin başköşesini kollayıp ne yapıyoruz

Biz şaraba taparız bizim yerimiz şarap küpünün dibidir

4. Kimseyi azarlama niyetinde değiliz

Kadeh kıran sofunun kalbini kırarız

5. Maksudı yüksek olanların bizden uzak olması daha iyidir

Bizim okumuz yere düşmez çünkü biz şast sahibi usta okçuyuz

6. Bu fani dünyada ne başkan ne dilenciyiz

İtibar sahibi olanlara itibarlanırsanız alçak gönüllülere mütevazı oluruz

7. Hem gönül erbabıyız kavgamız yok

Her ne kadar meyhanede olsak da evliyanın aşkı ile sarhoşuz

8. Biz içkiyle sarhoş olan içki meclisinin mestiyiz

Toplumun en başında içki içeniz

2.

1. Saki gamı yok eden o içkiyi getir

Dert pasıyla dolmuş o aynaya perdah vur

2. Bir an bile bizden uzak durma biz âşığız

Cem'in gözünün nuru olsa şarabı bir an olsun bizden uzak tutma

2b

3. Ey hoca!Yokluğa erenlere sakın büyüklenme

Bu ülkenin dervişi ordusu ve teşrifatı olmayan bir padişaktır

4. Hak o ki Allah mertebeni yükseltsin

Ayak toprağı olan kişi dünyanın başının tacıdır

5. Ey saki bize içki sun

Biz kıdem meclisinin şarabının çarptığı rintleriz

6. Sabah vakti içilen içkiyi içen

Alçak gönüllüler meclisin ayağıdır.

7. Söz ustası İranlı dostların seçkini Peyami'den
Bu şiiri dinle uygun olan budur

8. Biz elest meclisinin şarabının çarptığı rintlere
Şarap tortusunu önce içtik, sarhoş olduk

3.

1. İnsan ömrünü hep aynı durumda sürseydi

Dünya safa ehline güzel bir eğlence köşesi oldu

2. Sağlığın sonu dert, kavuşmanın sonu ayrılık

Balın sonu zehir, düğünün sonu matem olmasa.

3. Bu fani dünyada safayı süren

Gam olsun sevinç olsun her şey yanında bir olan

4. Az veya çok varını yoğunu ortaya koyup

Sürekli şarap içen, rintlere sohbetinde bulunandır

5. Safa konusunda zengin olduğunu iddia eder

Sofunun bir dirhemini alsan karmakarışık olur

6. İster dirheme muhtaç olsun ister dirhem sahibi olsun

Görünen o ki son yeri toprak olacaktır.

7. Saki, bize şarap sun içelim
Cehaletinden bilmediği yerden konu açana rağmen
8. Meyhane ehlinin her halini inkâr eden
Kendi aklı ile Allah'ı bulayım der; Eyvahlar olsun

4.

1. Mürşit olmak isteyen şu zahide bak
Daha dün mektebe başladı, bugün üstat olmak ister
2. Meyhanede yıkılıp perişan olmasın ister
Zavallı harap olmadan abat olayım der
3. Dünyada gamdan kurtulmak isteyen
Bir servi boylunun boynu bağlı kölesi olsun
4. Deli gönül ömrünü bela dağında geçirip
Ferhad'ın şöhretini alt üst edeyim der
5. Vuslat istemeyip ayrılıkla hoşça vakit geçirmesinin sebebi
Zavallı sevgilinin derdine alışayım der
6. Bu gam yeri gönlüm hoş olsun diyen
Gül gibi şarap kadehini bir an elinden bırakmasın

3a

7. Gezdi dolaştı, eğlenecek bir yer bulamadı
“Bundan sonra yine Bağdat’a döneyim.” der.
8. Bağdat bir istiridye, mücevheri Necef’in İncisi Hz. Ali’dir
Onun yanında inci ve mücevher taş ve toprak gibidir

5.

1. O eşi benzeri bulunmayan öyle bir tek mücevherdir ki
Kâinat istiridyesine öyle değerli bir inci gelmez
2. Himmet davası, o şerefli zata yaraşır
Kendisine ne dünya ne de ahreti amaç edinmeyen
3. Kendisine malum olan o zatı kim anlatabilir
Ulvî âlem medresesinin kitaplarının sırları
4. Zahidin haline, yarın yer gök ağlar
Onun elinden saf şarap kadehini içmeyen
5. O “dört kitabın sırrı bir noktadır,” dedi.
Varlık kütüphanesinin sırrı da o dörttedir
6. Hz. Ali, duyup hikmetini seyret
“O nokta benim, yani bütün isimlere müsemma benim.” dedi

7. Madem ki gönül ehline amaç kıssadan hisse imiş
Ey bilge arif amacın ne olduğunu anlayıp öğren
8. Görünen ve görünmeyen yanıltmaca ve boş sözlerden ibarettir
Başında son bir noktaymış

3b

6.

1. Ey kudret sahibi! İnsan ve mürüvvet hani
Şarap içen rintlere ne için şefkat olmaz
2. Nasipleri ezelde beri eziyet ve cefadır” dersin
Eziyet olur da niçin zevk ve safa olmaz
3. “Bugün zevk sürmeyen yarın sürer” dersin
Kulların iki gün eğlenseler çok mu
4. İhtiyaçlarımızı görmeye kudretin varken
Bizi kereminden yarına ertelemene ne gerek var
5. Halk bu eziyetleri çaresiz çeker
Yoksa adam kara dağ olsa buna tahammül edemez
6. Durumunu kime açsan sana “Vardır bir Hikmet.” Der
Ah öldürdü bizi, bilinmez mi bu hikmet

7. Halkın bu felek dediği eziyet dolabı
Boş yere başımızın üstünde dönüp ne yapıyor
8. Boş yere döndüğü yeter, artık bıraksa
Çünkü tersine dönmektense yıkılması iyidir

7.

1. Feleğin ne uğrunda ne uğursuzluğunda sonsuzluk vardır
Dünyanın ne seçkininde ne de avamında vefa vardır
2. Feleğin uğruna aldanma, uğursuzluğundan da alınma
Uğursuzluğunda zorluk, uğurunda da safa var diye düşünme
3. Seçkinlere aldanıp perişan olma
Avamında hasislik, seçkininde cömertlik var deme
4. Gayret edip başkalarına muhtaç olmamaya bak
Çünkü ne benden sana, ne de senden bana fayda var
5. Başkalarının sırtında atlas ve ipek elbiseler görüp
Benim sırtımda eski aba var diye gam çekme
6. Bütün bu düşünceleri bırakıp zamanın arifi ol
Başında böyle bir sevda olan kimseyi şaşkın bil

7. Yarının derdini çekme, şarap içip güzel yüze bak
Âşıklara gelecekte de “Huri” vaadediliyor.

8. Safa el verirse hiç fırsatı kaçırma

4a

İnsan için dünya, cefasına çekmeye değmez

8.

1. Ey cimri zengin! Yaşlı gözünden ciğer parelerin çıktı diye
Ciğerden feryat edersin

2. Binlerce ağlasan da seni sonunda ayıracaklar
Çocuğundan, karından gümüş ve altınından

3. Bu fanilik ülkesine yokluktan göç ettin
Ama yolculuktan karın nedir bir bilsen

4. Alçak dünya hanesinden çıkmaya gönlün yok
Allah aşkına söyle! Yoksa yerinden memnun musun

5. Bu mezbelelikten öyle geçip gitmeye bak
Ki yolundan sana bir zerre toz değmesin

6. Gümüş ve altını kendine kat kat siper ettin
Ölüm oku siperinden geçmez mi sanırsın

7. Akıldan bahsedip kendini karışıklığa bırakma
Deli olup üzerinden kalemi kaldır

8. Ey efendi! Eğer akıllı ve bilgili sen isen
Çılgın gönül deliliği bin akla değmez

9.

1. Bir seher vakti ibadet için zamansızca mescide vardığım zaman
Bir takım yolsuzların halka halinde oturmakta olduğunu gördüm

2. Kimisi eline tespih alıp birlikteliğe girmiş
Her birinin dilinden düşmeyen kırk elli paradır

3. Onlara “Dilinizde ne Allah ne Peygamber var, ne sayıyorsunuz
Ne alıp satıyorsunuz?” dedim

4. İçlerinden birisi dedi ki halka hayır için her vakit
Şehrimizin günümüzdeki hâkimi mescide gelir

5. Fakirlere ihsanı ya kırk ya ellidir, sabret
Şimdi o felek mertebeli emirin gelme zamanıdır

6. Mescide niye geldiklerini öğrenince onlara yüz çevirip
Ey! Topluluk, bilinki dedim

7. Sizden uzak olan Allah'a yakındır
Çünkü gittiğiniz yol delalet yoludur

4b

8. Doğrusu hep işiniz riya ve gösteriştir
Taklittesiniz, bütün ibadetiniz boşadır.”

10.

1. Dünyada meramını alçaklardan talep edersin
Ey! Ham tamahlı bu olmayacak isteklerin ne zamana kadar sürecek
2. Soyuna çekmemişin birisini cübbe ve destarla gördüğünde
Onun cübbe ve destarına saygı gösterirsin
3. Hilesini sezip durumunu anlamadan
Ona muhtaçlığını bildirmeye başlarsın
4. Utancımдан sana azıcık iyilikte bulunursa da,
Ona duacısın diye bir daha Tanrı selamını vermez
5. Hırkalı er olup namında “derviş” olursa,
“Vay kâfir!” diye seni mahvetmeye yakmaya başlar
6. Sana yazıklar olsun ki
Azıcık bir şeye olan hırs ve tamahından, adını kötüye çıkarırsın

7. Nasibin sana sabah veya akşam ulaşmaktadır
Gözünün aç olmasının sebebi, sende kanaat bulunmamasıdır
8. Seni ekmek doyurmuyor mu? İt lokması mı lazımdır
Alçakların artığı olan o lokma zehir olsun

11.

1. Zamane insanların hevesi şan ve şöhrettir
Her biri güya filanın oğlu filandır
2. Söze gelip konuşmaya başlasalar katmerli cehalet
Ama zanlarına göre her biri zamanın kutbu gibidirler
3. Kafasızların itikat ettikleri o mürşide
Zeka sahibi olanlar zerre kadar inanmazlar
4. Taklit ile seccade sahibi olup oturmuş
Ama gerçekten yular gevşek bırakılmış bir eşektir
5. Bana hakikatin bütün sırları açıklandı
“ Dermiş vallahi de billahi de yalandır”
6. Ondan uzaklaş,arkasına düşüp yorulma
Çünkü o habersiz gittiği yol zan ve şüphedir

5a

7. Ey hakikate ermek isteyen! Eğer idrakın varsa
Haber sahibi olanların haber olan şu sözü işit
8. Aman bildiklerini unut,inada düşme!
Gidilecek yerin sırrına ermek için bir mürşide yapış

12.

1. Eğer görünüşte zerreysek, mana itibariyle güneş gibiyiz
Biz Cebrail'in Meryem'e üflediği ruhuz
2. Her sabah güneşin kadehi ile işret ederiz
Sabah içilen şarabın meclisinde İsa ile kadeh çekeriz
3. Güzeller olmadan şarap içmemeye tövbe ettiysek
Bozmamız mümkün olmayan tvbemizde sımsıkı duruyoruz
4. Düşman yılansa biz Musa'nın beyaz eliyiz
Dünya gamı tufan ise biz Nuh'un gemisiyiz
5. Molla medresede Metli şerhi okusun
Sen bize kadeh metnini sun, biz şerh ehliyiz
6. Ey sofu,sen bizi madde gözüyle gremezsın
Gönül gözünü a da nasıl bir olduğumuza bak

7. Kötü söyleyenlere susuyor görünüyoruz
Ama İsa nefesli rintlere açılma anahtarıyız
8. İsa nefesli,Rûhî lakaplı ve Hızır hayatlıyız
Sıfatlar denizinde gizlenmiş zat cevheriyiz

13.

1. Acaba başı sonu bilinmeyen bu dört unsur
Daha ne kadar dönecek
2. Bazen ilahi alemde dolaşırlar
Bazende mürekkebe cisimler aleminde seyredeler
3. Vahdet aleminde dört [unsur] olur da devri çaresiz olur
Mürekkebe cisimler alemine gelince üç ana unsur ortaya çıkar
4. Bütün bunlardan insan itibara gelir de
Bütün mezhahir insana tufeyli olur
5. Kendini bilenler Yaratıcı'ya iman getirirler
Bilmeyenlere iman getirenler kafir derler
6. Yerini cehennem eden kafir cehaletten eder
Cehalet gerçekten küfür olsun bu ne acayip sır

5b

7. Cahillere dünya el versin
Kemal sahipleri ayaklar altında kalıp bir zerreye kudretleri olmasın
8. Madem zevk cehalettedir ki kemali ne yapacağız
Laf ehli olanlar safa sürsün şimdi biz ne edeceğiz

14.

1. Riyakarlıkla kendini vasıflı gösteren
Ham sofunun mübarek zamanı taklit ile ziyan olur
2. Minberde hatip, mahfilde muarraf de olsa
Cehli ile tanındığından utanç duymaz
3. Kalbinin aynasını kaygılar karartır da
Hak feyzinin parlaticısı bile aydınlatmaz
4. O mürşide verilen ilahi sırları kitaplar toplamakla
Vakıf olmak ne mümkündür
5. Canının ve gönlünün güneşi ve ayı ışıklanmaz
Daima onların biri gölgede diğeri tutulmuş olur
6. Zatında kemale ermişlik sırları yoksa
Sırtına ya siyah şal ya yeşil sof giymiş bir eşektir

7. Dünyada kemal sahibi gam çeksin,cahil zevk etsin
Ben buna yuh demezsem; bana yerden göğe kadar yuh olsun
8. Mademki Hak diyeni zulümle darağacına çektiler
Bizde çaresiz batıl söze başlayalım

15.

1. Dünyanın dikenine,gülüne, gül bahçesine yuh olsun
Düşmanına da cefakar dostuna da yuh olsun
 2. Şarabın keyfiyyetine bağlı olan
Eğlenceye, ayyaşına, şarabına, şarapçısına yuh olsun
 3. Parayla olunca makam ve mevkiyi ne yapalım
Onu satan alçağa da alanına da yuh olsun
 4. Madem ki vücut ehlinin yeri yokluk çölüdür
Kafilesine de kafilcesine de yuh olsun
 5. Afyonkeşlerin esrara vakıf olduklar alemde
Kendinden geçene de onların esrarına da yuh olsun
- 6a**
6. İrfan sahibi talihsiz, cahil ikbal sahibi olsun
Dünyanın ikbaline de düşkünlüğüne de yuh olsun

7. Feleğin çarkının uğruna da uğursuzluğuna da lanet olsun
Yıldızlarının sabitine de seyyarına da yuh olsun
8. Madem gönül ehline dünya ve ahiret haram oldu
Gayret et gönül de ne dünya olsun ne ahiret...

16.

1. Halkın kimisi dünyayı elde etmek için emekte
Kimisi de zevkle dünyayı yemekte
2. Sen çektiğin elemeleri ister sakla ister söyle
Derdine ne beyden ne de fakirden bir çare yok
3. Cihanın önde gelenlerinden kerem bekleme
İhsan eseri paşada veya beyde olur sanma
4. Mutfaklarına aç giden adam sopa yer
Gözleri kapıda elleri değnektedir
5. Bu fani dünyaya öyle bir devirde geldik ki
Cömertlik alameti ne insanda ne melekede var
6. Başkaları vefadan bahseder,dost cefadan
İnsanda vefa olmasın da köpekte mi olsun

7. Cahil, makamı ile feleğin tepesine ayak bastı
Kemal sahiplerinin feleğin altında yeri yok

8. Ya Rab bir er çıkıp da bize yardım eder mi
Yoksa günümüz böyle felaketle mi geçer

17.

1. Kaderin hükmüne can ve gönülden razı olduğumuzdan

Eğer dert ve belaya uğrasak gam çekmeyiz

2. Sefer sıkıntısı değer kazanma ve yücelmeye sebep olur düşüncesiyle
Vatanı bırakıp gurbete çıktık

3. Deli gönüle uyduk, gönülde hevesine uydu
Nice yıldır dolaşmadık yer bırakmadık

4. Nereye vardıysak aşka düştük
Gönül ay yüzlü bir güzele yakalandı

6b

5. Ey seher vaktinde uyanan rüzgar
Eğer Bağdat'a yolun düşerse edeple safa dostlarının huzuruna git

6. Rûhî'yi eğer sormak isteyen biri bulunursa
"O elinde avucunda bir şeyi olmayanla görüştün mü?" derlerse

7. Bu parlak matlaı okuyup sonra sus

Vefa sahiplerine durumumuz malum olur

8. Şimdi biz Şam güzellerinin düşkünüyüz.

AŞkın knanmasını çeken rintlerin halkabaŐıyız

TERC-İ BEND

1.

Ah taze vctlu beni kim bıraktı

Gölge gibi gönlüm vefa yolunda ayaklara düşer

YenilmiŐ kanat ve gönül bülbül gibi olan canımı döndürdü

KonuŐmayı seven huyumu dilsiz eyledi, zehr etti

Kase kase ayanın zehrini içeyim sonsuza kadar

Alemde sevgiliye kavuşmak için kadeh sunılsa

Başkaları gece gündüz güzel yzlyy seyretmekte

Ben ise bakışlarının öfkesini çekeyim

O güzel huylarıyla belki birgün acır halime

Perişan gönül boş hayaller kurmaya devam etmekte

Ben mazlum ve sevgili ikiye bölünenin azı

Ey Şah halime bak lutf et

2.

El cübbe ve sarıktayım zanneder

Şöhret kaydederim, utanma derdindeyim

Aşkın kuruntusuna düşmüşüm acaba karda mıyım

Yüzünün hasretindeyim işim ah etmektir

Kah çölde kah sokakta kah pazardayım

Kararım yok gece gündüz yarın hasretindeyim

Yine dert, sıkıntı, ayrılığın derdindeyim

İşte yar diye halimi açığa vurmaktayım

7a

Bilmem neyleyeyim ayrılıkla zulümdeyim

Ne olacak bu halim diye düşüncedeyim

Ben mazlum ve sevgili ikiye bölünenin azı

Ey şah halime bak lutf et

3.

Hani o zaman ki kavuşma zamanı mecliste idim

Yarın yanında yerim vardı kudrette idim

İçtiğim yüzünün şerbeti idi huzurlu idim

Çokları kıskanırdı halimi çünkü yar ile kavuşmada idim

Dün gece sabaha kadar hüzün evinde ayrılmakta idim
Sıkıntı, dert ve gam ile yar ile sohbette idim

Başkalarıyla olan ikramında hor görmekte idim
İstek ettiğim zevkin zahmetinde idim

Nasıl bir beladır bu diye hayrette idim
Bu belâyı çeken anlar ki nasıl bir sıkıntıda idim

Ben mazlum ve sevgili ikiye bölünenin azı
Ey şah halime bak lutf et

4.

Yare kavuşmayı özleyip ah edersem nolur ki
Aşka bağlanmış bir yüzüne sevdalıyım

Hasta gönle aşkın dert ve gamı vereli
Gece sabaha kadar uyumam kul köleyim

Ey sevgili kudretim kalmadı yanında horum
Ayrılığa düştüğümünden beri Ruhi gibi kıymetsizim

Gönülsüz, kimsesiz, dertli, hüznülyüm
Yabancı gülüşünden bahseder ben cefayla meşgul olurum

Ayrılık derdinin oku canıma geçti, dertliyim

Beni kesene bin can ile minnettaram

Ben mazlum ve sevgili ikiye bölünenin az

Ey şah halime bak lutf et

7b

TERCİ' -İ BEND-İ MÜSEMME

1. Derdinle ağlamaktan gözlerim görmez oldu

İnleyen kalbim hasretinle inlemekten tutuldu

Gözümde akan kanlı yaşlar yedi kat yere aktı

Feleğin içinden geçti ah ve ızdırabım

Dünya alemi perişan etti halimin fenalığı

Ayrılık derdine esir oldum dermanım bulunmaz oldu

Aşk belası ile yaklaştı ki neredeyse canım bedenden çıkacaktı

Yüce devletli olan sultanım beni esirge

2. Üzüntüye tutulmuş olan bir esir olduğumu bilirsin

Siyah saçın gibi oynak, gözün gibi hastayım

Bağrı yanmış ağlayan bir âşığım

Gözüme gecedен sabah vaktine kadar uyku girmez

Çok uzun zamandır mis kokulu saçına tutuldum

Çok ah etmeyim yanında büyüklüğü yoktur

Aşk belası ile yaklaştı ki neredeyse canım bedenden çıkacaktı

Yüce devletli olan sultanım beni esirge

3. Kapından ayrıldığımdan beri ağlamaktan başka karım olmadı
Aklım başımdan gitti iradem elimden gitti
Tâkatsız gönlümde zerre sabrım kalmadı
Diyâr-ı hicre düşdüm hem-rehüm yok sat-kârım yok
Bu yabancı ellerde beni anlayan bir yarım kalmadı
Gönlümde bin derdim var da bir dert ortağım yok
Aşk belası ile yaklaştı ki neredeyse canım bedenden çıkacaktı
Yüce devletli olan sultanım beni esirge

8a

4. Ah ben ızdırap ile ne kadar feryat figan edeyim
Yüce kapında ne kadar çok bekletirsin yabancıları
İnleyen gönlü esir ettin
Önce ayrı bıraktın sonra üzüntüyle inlettin
Aşk belası ile yaklaştı ki neredeyse canım bedenden çıkacaktı
Yüce devletli olan sultanım beni esirge
5. Yeter Ruhi beni ayrılığın hastalığıyla inlettiğin
Tâkaatsız gönlümden sabrı aldın beni karasız kıldın
Önce dostum oldun sonra sohbetimden çekindin
Yaralı vücudumu bela yolunda perişan ettin
Üzgün gönlümü sıkıntı kılıcıyla yaraladın
Rekabet edene daima merhamet gösterdin bana zulm ettin
Aşk belası ile yaklaştı ki neredeyse canım bedenden çıkacaktı
Yüce devletli olan sultanım beni esirge

MÜSEDDES

1.

1. İlkbahar oldu üzüntüden uzaklaştı gün doğdu
Eğlence bağı âşığa dert yeri oldu
Zaman bir kuşun sevinç sesi oldu
Eğlence vakti doğduğunda güneş yangın oldu
Köhne dünya yenilendi yine bahar oldu
Gül gibi içki kadehi parıldadı

2. Böyle zamanlarda ki gül taze ve içki kadehi sudur
Mesîh nefesinin rüzgarı gibi camı korur
Gonca hem düzgün konuşan kuşun sohbetidir
Ey gönül çimene hangi zaman açılır acaba
Köhne dünya yenilendi yine bahar oldu
Gül gibi içki kadehi parıldadı

3. Aşk ile dünyada rezil olmayın ne edeyim
Aşk çılgını olan gönülün isteği zevk ve sefadır ne edeyim
Tövbe teklif eder zühd sahibine ne edeyin

İçkiden tövbeyi kolay etti aman ne edeyim

8b

Köhne dünya yenilendi yine bahar oldu
Gül gibi içki kadehi parıldadı

4. Gam köşesinde çokca inleyip feryad edelim
Şarabın üstadına gelin, gülbahçesine niyet edelim
İçelim ki gönlümüzü gül gibi güldürelim
Aşk ile kendimizi dünyaya destan edelim
Köhne dünya yenilendi yine bahar oldu
Gül gibi içki kadehi parıldadı

5. Nolur ki Ruhi gibib şarap kadehini elimize alsak
Sabah akşam çözü dolaşsam da bulsam
Ey ay yüzlü bir ben olduğum için neyleyim
Senin bir çift sözünden cana zevk, sefa gelir
Köhne dünya yenilendi yine bahar oldu
Gül gibi içki kadehi parıldadı

MÜSEDDES

2.

1. Ah o gün aşk alemine ayak bastım
Dert, bela, gam, sıkıntı ortaya çıktı
Bana bir hal oldu kendimi insan bildim
İnleyip ah etmeye başladım her zaman canımdan
Üzüntüden bir bakamadım gönül hastası oldum

9a

Ömrüm dert ile geçti bir an yüzüm gülmedi

2. Dünyada zevk var dediler ama ben onu göremedim
Gözümü hiç üzüntüden açamadım zevke varamadım
Başkaları gibi muylu olup zevk ve sefa süremedim
Eyvahlar olsun! Dert döşeğinden kurtulup sıhhate eremedim
Üzüntüden bir bakamadım gönül hastası oldum
Ömrüm dert ile geçti bir an yüzüm gülmedi

3. Yıldızlar gibi uyku görmez ağlayan gözüm benim
Fıganımdan geceleri halkı uyumaz oldum
Yarin aşkının derdi ile sıkıntıdadır canım benim
Sevgilim sitem çok merhametsizdir
Üzüntüden bir bakamadım gönül hastası oldum
Ömrüm dert ile geçti bir an yüzüm gülmedi

4. Şöyle hüznü olmuştur karakterim
Saf içki içsem elbette canıma bir dert verir
Özet olarak bende zevkden bir eser kalmamıştır
Ruhi gibi aralıksız üzüntüyle vaktim geçer
Üzüntüden bir gönül hastası oldum, bir göz atamadım
Ömrüm dert ile geçti bir an yüzüm gülmedi

MÜSEDEDES

3

1. Dünya evinde kimisine altın ve gümüş isteği olmuş
Kimine mevki kimine gönül alan güzele kavuşma isteği
Tanrı apısında gerçek olur her istek
Herkesin dilediğini verirsen dilediğine ulaşırsın

9b

Temiz aşkım gibi üzgün olan bana temiz bir kalp ver
O ay yüzlü halime acısın insaf etsin

2. Aşk sarhoşluğum devam etmekte, gül gibi göğsüm yaralıdır
Âşık gibi gözüm daima yaşlıdır
Sevdiğim güzelliğinin gururu ile temiz değildir
Onun aşkının yolunda her an tamamım
Temiz aşkım gibi üzgün olan bana temiz bir kalp ver
O ay yüzlü halime acısın insaf etsin

3. Âşıkların gözyaşını yolunda mahvetme
Samimiyetle gönlü sana bağlı olanları sabah vaktinde güldürürsün
Lutfuna layık olanların değerini bilirsin
Aşk ehli olanlara istediğini verirsin
Temiz aşkım gibi üzgün olan bana temiz bir kalp ver
O ay yüzlü halime acısın insaf etsin

4. Dünyada değerimi artırıp bana kıdem ver demem
Rütbemi gün gibi yüce eyle yükseklik ver demem
Üzüntüden ağlamam, feragat köşesi ver demem
Özet olarak bana kıymet ver de yabancılara hor bak demem
Temiz aşkım gibi üzgün olan bana temiz bir kalp ver
O ay yüzlü halime acısın insaf etsin

5. Ruhi aşk yolunda ayak altına aldı
Arka ol, aşk belasının gönlünü al
Derd ehli olan kimsesizleri işveli kılma
Ey tanrım hürmetin hakkı için
Temiz aşkım gibi üzgün olan bana temiz bir kalp ver
O ay yüzlü halime acısın insaf etsin

10a

TAHMİS

1

1. Kendine gelemeyi ki dertli gönülde zevk kalmadı
Alemde ayrılık acısı çekmekteyiz
Baharda yeşilliği seyr etmekten geri kaldık
Gönül sevgilinin saçının zincirine bağlandı
Gözlerim beklemekten halka gibi oldu
2. Zaman seni eğer ayrılık denizine salarsa
Dert çekme, yaradılışına kefer verme eğer irfan sahibi isen
Dinle bak ne söyler deniz ve toprak

Dert denizini kadehin gemisi ile geçici kıl
Kararsızlıkta kim alemin zamanı değil

3. O vefasız ki istese ufukları çiğnetir

Ayak sürse o huzura gücü çiğnetir

Sanmayın ki hemen bu can atan gönlü çiğnetir

Güzel, naz ile âşıkları çiğnetir

Vefa eseri yok o atlı askerde

4. Can yerinde muhabbet mumu yanmakta

Gönül mumu var ki sıkıntı ateşiyle yanmakta

Ahımın dumanı feleğin kubbesine dolanmakta

Kanlı gözyaşımla vücudumun berraklığı bulanmakta

Gönül şişesi sitem taşıyla kırılmakta

5. Alçak felek sabah akşam döneli

Cahil sefa sürer kamil ise bela çeker

Ruhi acaba zamanın derdine mi mübtela

Olgunluk erbabı bayağılaşma yolunda ayağının tozu

Cahil kimseler itibar mertebesinde

TAHMİS

2

10b

1. Bir bölük su sahibiyile fenalık evine geldik
Bizden önce zamanın sıkıntısını çekenlere
Zamanı güzel beyitlerle sakın geçirdik
Gül bahçesinde gül gömleğiyle gezmedik
İstedğimiz yasemin boylu çemenlerle gezemedik
2. Ey yar, huyun yüzünden neyiz varsa gitti
Dünya meclisinde yoksulluk kasesiyle ağzına kadar dolduk
Bundan sonra bıkmaya haliyle işimiz yok
Yarab, fakir olmakla nazlanırlar
Güzellere tutkun olup aşk derdine düşme, çekinme
3. Saçlarının ucuna dolaşıp canımdan vazgeçtim
O kadar düşündüm ki sevdasına aklımı kaybettim
Onu görünce göbülde aldırın ben idim
Akıl ile gidip yarin zülfünde kaldılar, gördüm
Gonca dudaklarıyla söyleşilmez, olması gereken budur

TAHMİS

3

1. İnsanların yüzünde çalışan “itibar görür “yazmıştır
Bir hoş satır ile sırrı keşfetmiş
Gönül, yüzünde Allah’ı bulmak için Mısır
Çünkü hakkın sırrı lutfun çehresinde gizlidir
O yüze göz kulak oluruz biz güzelim Hak ne gösterir
2. Kimisine gönül aldatan kimisine dünya ile ilgili düşünce vermiş
Kimisini eskinin kimisini Huda’nın feyziyle ödüllendirmiş
Mana aleminde bana dün bir hal oldu
Aşıkâr mümkün olana baktı değil
Suretin kaydında her biri bir bekleyen
3. Çiçekler zamanın çemenine süs ve parlaklık verdi
Her ağaç bir güne bir kıyafetle salınır

11a

- Gel ey hükmeden ibret gözüyle bak
Gülbahçesinde renk renk nedir bu çiçekler
Su ve isteği bir hepsinin bahçıvanı bir
4. Nihayet çevrenin timsahı azık istemiş
Gönül, denizin inci kutusunu iştmiş
Eşyâ gibi damlalar hemen ortaya çıkmış
Çeşme başı bunca damlaya damlaya deniz olmuş

Baş vermeyince sırrın gerçeğini bulamadım

5. Can ile cananın münasebetini fark edip

Gönülden geçen gurur ile anlamı fark edip

Rūhī gibi mertebeyi fark edip

Varlığın önemini fark edip

Ey Nev'i kudretim kusuruna kara verdim

BAĞDADLI RŪHĪ DĪVĀNININ BAŞ KISMI

1

1. Aşk kadehinin yansıması rabbinin ilahinin ışıkları gibidir
Huda'nın sırrının bilgisi o ziyaya nail oldu
2. Yalnızlık vadisinde o yola rehbersiz varılmaz
O hoş haberci ki aşkın piri aşka uyar
3. Aşkın sesini kimse işitmemiştir
Kainatı bir ses o kadar tutmuştur ki
4. Ey gönül aferin! Dünya meclisinden el ayak çektin
Yoksul olan elest meclisinde böyle nazlı olmak gerek
5. Yalnızlık aleminde aşk makamı öyle bir yerdir ki
Âşğın varmak istediği yer ayrılık olmaz
6. Gözünün köşesi sevgilinin parlaklığı olsun
Âşık öyle bir âşıktır ki bin canını feda eder
7. Ey **Ruhi** aşkın kemerini bağladıysam ne olur
Şükür ki dilimden bir an Huda'nın zikri eksilmez

2

1. Gönül çeken bahara kavuştu, istekler yavaşça oldu
Alemin sefasını sürsün eğlencenin büyüğüyle zevklensin

12b

2. Kumrulara dost olup âşıklara seda dinletir
Her akarsu bugün güzel sesli bir bülbül olmuş
3. Sabahtan göğsü çemen açıp heveslenir
Seher yeli öyle hoş bir fasıldır ki can verilir
4. Nergis altın kadehini eline alıp çimende yeyip içer
Yani gülün şahı döner, berrak şaraba meydan okudu
5. Ey gönül!Eğlen çünkü rüzgar el verdi içmeye
İçki gönülden üzüntü sisini silsin
6. Bülbülün sesi gül bahçesinde her gece boşuna değildir
Elbette âşğın aklında bir istek vardır
7. Bülbüller avluda güllerin sefasını sürsün
Ey **Ruhi!** Gül gibi şarap kadehinin zevkini sen de sür

3

1. Hizmette beni zulmün kusurlu kulu sanma
Ey sevgili! Her hizmette kullanacağın güçlü kulunum

2. Yabancı ile karın yok zulmün banadır ancak

Ey sevgili! Aşkında sabreden bir kulunum, seninim

3. Kıskananlarda ne dert bilse aşkında beni yok eden

Ey sevgili anlamın ortaya çıkmasında nadir kulunum

4. Aşkında yabancılarla beni bir görme

Ey sevgili! Canımı sunmada esirgemeyen maharetli bir kulunum

5. **Ruhi** gibi senden uzak olduğuma kusurum bu ki

Ey sevgili! Ömrüm halini tarif etmekle geçiren şair bir kul olarak geçer

4

1. Ayrılık hüznü ile bahar bana azap gecesidir

Alemi yakan güzelin yüzü bana ateş görünür

2. Yeşilliği izlemeye gitsem derdin sebebi fena olur

Kuşun gönlü cezbeden sesi coşku verir bana

3. Sensiz ateştir gül bahçesi bana o zaman yansın

Gönül aydınlatanın yüzü bana cennet güldür

13a

4. Tenim kalı ciğerim üstündeki taze bir güldür

Dildeki dikenin oku goncadır bana

5. Gece ise mecliste mum ve yok
Meded et bana ikinci sevinci zamanıdır

6. Çünkü baharda gece ve gündüz bir olurmuş
Gece ve gündüz sıkıntıda bir olsa ne olur

5

1. Yolunun üstünde yalnız kötü gözle bakan rakibler gezermiş
Gönlünü rahat tut ki o nur yüzlü yalnız sana kaldı

2. Yarın aşkının yolunda baştan geç dediler bana
Sanma ki ne canım kaldı ne gönlüm, yalnızlığın başında

3. Fidan boylular boyunun yüksekliğini takip ederler
Gümüş gibi beyaz göğüslü sevgili! Eşin benzerin yok, salınsan yakışır

4. Vücutundan güzelliğine zarar yoktur, çünkü akrabadır onlar
Cümleye bu saçın güzelliği konulsa yalnız bu yeter

5. Meclisin başında istekle içki içersin
Âşık sabah akşam mahalleni dolaşır

6. Garip ama Tanrı'nın feyziyle hoşum
Ruhi niyeti iyi olanlardan başka kimseyi koymaz

7. Eminiz ki kötülükten, büyüklerin devrinde nerede güneş
Zamanı yalnız gezip altın tabağı başında gezdirir

8. Ulu Sultan Muhammed akıl sahibi bir şahdır
O ki din düşmanların yalnız hepsine at teper

6

1. Acaba berrak dudağı zevk verir mi

Derdi olanlara şarap daima sefa verir

2. Kavuşma zamanında ruhun görünüşü

Sabah erkenden suyun gidişi huyuna zevk verir

3. Gamlı beni görünce öldürmeye başladı

Yorgunluk belaya uğramışın gönlüne sefa verdi

13b

4. Yüzü gelirse **Ruhi** sevgilinin dudağını öp

Mis kokulu olsa bilirsin berrak su ver

7

1. Yanağından zevk alan güzel yüzlü sevgiliye nazlandı

Dudağından zevk alan şaraba nazlandı

2. Yabancılara kafa tutma, muhabbet ehline alçak gönüllü davran

Dostlata miskinlik gerektir

3. Ey zahid! Biz o Allahın yarattıklarını gönlümüzden çıkardık
Acaba dünyaya ve içindekilere nazlansak mı
4. O kafir ne yabancılara ne âşıklara iltifat eder
Öyle bir afettir ki en alttakilere de en üsttekilere de nazlanır
5. **Ruhi!** Sevgili anlamazdan geldiği için derdini çekme
Sadece sana değil bütün dünyaya nazlanır

8

1. Mahallende oturanlar en yüksek cennete nazlanır
Boyunun esiri yüksek boyuna naz eder
2. O dergahta sen çok yüksek yere sahibsin
Kimine bağlar, devletin hükümdarına naz eder
3. Ey zahid şaraptan kaçınmak nedir
Kimse onun gibi cana can katana nazlanır mı
4. Bizi dünya için aşağılık sanma biz sıkıntı çekeriz
Biz o kadar meşhuru ki dünyaya nazlanırsız
5. Aşk derdinin esiri olduğu sıkıntı yetmez mi
Ruhi'ye bu nazlanma reva mıdır

1. Kıskanılacak gibi sonsuz güzelliği olanlar güle özenirler
Gül ise ne kadar isterse istesin çare yok bülbülden yana

2. Saçlarına olan aşkım beni açık saçık etmiştir
İstekli olmazsam acaba sünbülü seyretmeye

3. O acımasız bizden gözünün köşesini esirgedi
Anlamazdan geldiği için halimiz gayet kederlidir

4. Biz o ay yüzlünün yanağından uzakta rahatız
Hem yüz yapraklı gül hem karanfilin çok yaprağından yana

5. **Ruhiye** şarap teklif etme ki derdini başlatma
Ey kadeh sunan! Aşk sarhoşuyuz, uzağız şaraptan yana

14a

1. Allah yolunda iyi olsak ne olur
İyi olmayan kimse kalıcı olamaz

2. Amaca ulaşırsak ne olur
Çünkü kılavuz bize Allah'ın olgunluğudur

3. Sonsuz hakka sahip şah ki bizi çırılçıplak eder
İsterse baştan başa giydirir isterse üstü açık

4. İsterse sarhoş oluruz isterse uyanık
İsterse dert çekeriz isterse sefa süreriz

5. İbadetimiz kabul olur mu acaba
Aşkın kılavuzuna uyarız

6. Dünyaya hizmeti gönlünden çıkar
Bunları göz önüne al da bana uy

7. Başkasından ümidi keselim
Ey **Ruhi!** Hakkâ güvenelim

11

1. Elmanın yansıması ile bu göz
İçinde elma olsa o şişeye benzer

2. Her zaman gözümden yaşım akar yaram aklıma geldikçe
Yaramdan inen akarsudur güya

3. Dudaklarına olan arzum ortaya çıkar yar dedim
Goca güler amma içeri kanlı

4. Zavallı gönül cefa elinden yakasını kurtarır mı
Ey şahım! Herşeyden evvel vefan olur mu acaba

5. **Ruhi**, bahçivanın kuşu yasemindir
Güya onu, gül yanağının hevesi eder

14b

12

1. Güzellik bahçende bugün o iki güzel çiçek
İki güldür güzelim birbinden hoş
2. İki dudağının sözüne gülmedi
Güya ağızıyla sözünü bir yere koymuşlar
3. Saçında bize vefadan bir eser yok
Ne kadar zamandır ki sabah rüzgarı bu sevdada eser
4. İsterim ki uğurun yüzümden gitmesin
Perişan olduğumu göstereyim sana
5. Rakibin köpekleri bu dünyadan gitti dediler
Ey **Ruhi** bu gerçek olursa dünya bizim olur

13

1. Kavuşma meclisinden uzak kalmış gönlüm ney gibi inler
Mükemmelliğinden uzak kalmış gözlerim kan ağlar
2. Şirin dudaklarından ayrı dudu kuşuyum, ağlayıp inlerim
Yüzüne uzak kalmanın derdinden bülbül oldum ağlarım

3. Kavuşma meclisinin sefasından uzak her zaman dertliyim
Uğurlu halinden uzakta iken inlemek karımdır

4. Gerçi gözüm huzurundan ayrı düştü
Ama hayalinden bir an uzak kaldığımı sanma

5. Vakti ağlamayla inlemeyle geçse ne olur
Ruhi güzel yüzünden uzakta nasıl sabretsin

6. Sen yüce huylu rütbelisin ki şiirin erbabı
Şirin sözlerinden uzakta gonca gibi sesim solum kesildi

14

1. Hey! Göğsümde yer yer olanlar istek değil
Yoksul ben bir avuç altın bulup koynuma koydum

2. Yüzümde damla damla lale renginde gözyaşı
Altın kağıt üzerine serilmiş bir mercandır güya

3. Gece şarabın değil sürahinin ağzının suyu aktı
Sevgilinin sefası dudağını küçük kutu edecek

4. O zaman hata olduğumu sanmayın
Canının övgüsüyle sevgilinin mahallesinden yana

15a

5. Saçların gösterdi gezerken bana boyunu
Gönül hastası olan **Ruhi**'ye bela oldu

15

1. Her goncaya gül bahçesinde bir bülbül olurmuş güya
Ey gül yüzlü! Binlerce bülbül sıkıntılı gör ki
2. Güzel yüzlü olan için bir ayrıcalık etsen yakışır
Ey şahım! O sevgili seni üstün eylemiştir
3. İnsanoğlunun gürültüsü değil sen ya meleksin ya peri
Bu güzellik bu letafet ki Mevla vermiş sana
4. Dün serviyi görüp yabancı boyluyla gezersin sandım
O melek yüzlü eski yeşillerle gül bahçesine gelmiş
5. Evliya durmaz daima yarin dudağına benzemeye çalışır
Meğer aynaya bakmamış tatlı dilli papağan
6. Ahımın kıvılcımından çıkan ateşi ayın bir türü sanma
Dünyayı ölçen feleğin kuşu onda kanat salmıştır
7. Ey **Ruhi** gökyüzünde görünenin ay ile halkaları olduğunu sanma
O parlak ay! Feneri yakıp uçurmuştur

1. Sana bir iki gün zahmet verdiyse dert değil
Her bir zahmete Hak sana yüz bin sefa versin
2. Vücudun doktoru olan zaman cefaya layık değildir
Merhametinin olgunluğundan sana çare versin
3. Derd halinin dermanı, kalbin şifasısın
Başkasının sağlık evinden sana şifa versin
4. Düşkünlere el uzatan bir ulusun
Allah'ın lütfu dünyada yardımcı olsun sana
5. Çünkü velilerin yıldızısın gönlün rahat olsun
Vücudunun sağlığını sana kim verir veli
6. Hak dergahında dileği kabul edilmiş olmazsa mümkün değildir
Rūhī kulun içtenlikle sana dua eder
7. Nasip ki güzelin fiili ve ömrün uzunluğu

15b

Hak daima sana gönül rahatlığı versin

1. Gerçi önce suskun dudağın cana sefa verir
Ama sonra vücudunun sevdasına düşmek ne güç
2. Kanımıza elinin bulaştığını sanma
Bizi öldürünce eline kına yakmış
3. O şaşırın saç art arda gelen kakül nedir
Birbirlerinden asla eksikleri yoktur
4. Yabancı ayrılık acısıyla yolunda ölmüş
Yalan da olsa gerçek de olsa hala ümidim var
5. Gelse hatta bizi beladan kurtarsa derdik
Ey Ruhi! Geldi çizgileri bela üstüne bela oldu

1. Ömür bir nehir gibidir sanki
Ten hanen son derece muhabbetli gibidir sanki
2. Aşk derdinin yaprakları ve yüzünün her evresi
Her biri bir kitab gibidir sanki
3. Yüzünün çadırına o iki kaş
İkisi de mis kokulu bir ip gibidir sanki

4. Nehire benzer altın renkli kılıfı
Hoş bir hançer gibidir sanki

16a

5. Ay yüzlüye olan istek kendinden geçmişçesine başladı
Yine sanki mldürmeye kast etti
6. Yaralı yüreğin hemen kinlenmedi
Sevgiliye kavuşma fethin başlaması gibidir sanki
7. Gözyaşlarını akıtarak geldi
Sevdiğim sanki uyku sarhoşudur
8. Ey **Rūhī!** Yine gözler kamaştı
Gelen sanki parlak yüzlü sevgili gibidir

19

1. Ders alma gözüyle şu dünyaya kim bakar
Dünyanın devamlılığı baktıkça gözüne görünsün
2. Şu kimse durak yerinin devamına erişmez
İstek yolunda cismini kötü eylemekte
3. Meclise sefa meclisi kuruldu alay oldu
Ey şarap kadehinin talibi, âşık

4. Allah ulaşılmaz değildir, insanoğlu ulaşır
Ama iyi haber et ki dünya ile ilgili Şeyleri terk et
5. Hakkın dergahına yaklaşmak istersen
Ey Ruhi! Dünya halkından görüşmeyi kes
6. O yüzü bırakırsa glbahesinin sebzesi bana
Bahçıvan gl satayım bir iki diken bana
7. Ey gül biten yere isteği olan nazlan bakış sendedir
Başkalarının edalı yürüyüşü bana ateştir
8. Başkasının sohbeti beladır, dilerim ki Allah'tan
Ne seni yabancılara göstersinler ne de beni yabancılara
9. Ey **Ruhi!** Saçlarının telini elimden çıkarıp
Dünya Şimdi dağın tepesini bana sunar

20

1. Sana kavuşmayı dünyaya değişmem canıma yardır o benim
Efendi bana dünyadan önce gönül gerek

16b

2. Gneşinle dünyayı kısılandırmaktadır
Bir zamanlar kapıda iken beni kısılandırdı

3. Bin tanesinden birisi gerçek ise vay ki cariyeye
Alçak bana çok yalan söyledi
4. Cennet bahçesine ölmeden kavuşmayı isterim
Hak ölüm yazmadan amacım budur
5. Ahımla inlemelerime bakıp bana aziyet etme
Vallahi günahsızım inan bana efendi
6. Düşkünlüğün göstergesidir bakışlarının durumu
Çok baktığım zaman o bana incinir
7. Şiirin zemini büsbütün tasarruf tahtımda
Ey **Ruhi!** Tali beni kıskandırsa da nolur ki

21

1. Ne güzel ey meclisin şerefi zengin ve fakir
Merhaba! Alemin canı, yoluna canlar feda
2. Cana can katan sevgilinin keyfinden lezzet alsalardı
Zühd sahibi ayağın toprağını dilenci eylerdi
3. Cana can katan sevgilinin keyfine istekliyiz
Başımızdan bir an uzakta kalmasın isteriz

4. Senin yerin baştadır her zaman gül gibi ama zahidin
Huda seni gözüne layık görmeyip küçümseyip

5. Ey **Ruhi!** Sefa meclisine geldin canlandırdın
Merhaba ey ikinci can! Yoluna canlar feda

22

1. Yabancı ferahlık veren kavuşmaya fikr etmesini istemem
Yüreğinde derdi olanlara kalbe ferahlık verenin hayali layıktır

2. Şuda sakinlik varken ateşin ne değeri vardır ki
Ter içinde kalsa sıcak olur, o kalbe ferahlık veren nur yüzlü

3. Bir qaraltıdır alayın gidişi hemen ağlamam
Yalnız tüm aleme o kalbe ferahlık veren galip olur

4. Gidiş halinle zorlukları hallettim
Ki gönül çeken, gönlün gösterişi keyif verir

17a

5. Allahın kelamı olan Kur'an gül bahçesidir
Her elif görünüşte kalbe ferahlık veren bir fidandır

6. Amelin kaleminin çok benzerini seyrettim
Senin kaşın gibi bir kalbe ferahlık veren görmedim

7. Kavuşmaya istekli olan geçer neden o yabancılara sunmazsın
Nerede o kalbe ferahlık veren güzel su

8. İsteği ermişlik olmayan cahil kalır
Kalbe ferahlık verenin sözü cahilin huyundan ortaya çıkmaz

9. Ey **Ruhi!** Her kimi gördü ki
Yabancılar, kalbe ferahlık verenin hayalini taklid edemez

23

1. Ey gül mest olup altın külahı bir yana koyup
Eyle dua' sen bugün hurşid u mahın bir yana

2. Âşıkların halini görüp işitmektedir
Dikkatli dinlemen bir yana siyah gözlerin bir yana

3. Bir tarafa yabancı oldular kesmeye amaç ne
Şarap meclisinde olduğu için bakışın bir yana

4. Ey gönül!Mutlu ol ki yarine halini anlatırlar
Gözyaşın bir yana feryad ile ahın bir yana

5. Ey **Ruhi!** Bir yere gitme isteğinde bulunma
Kim seni birgün ümid eder, umut yerin bir yana

1. Cefa okun canıma geçti dedim
Yar gülüp olan oldu dedi
2. Zevk, sefa ve sevinci kabullenmede
Elem ile sıkıntı artmakta
3. Ne güneşin ümidi ve ne yakınlığın imkanı
Ne bende tahammül kaldı ne sende sefa
4. İster ağla gönül ister sevin
Cefasız vefa yoktur, belasız sefa yoktur
5. Ey **Ruhi!**Şakin aşka yaklaşma
Beladır beladır beladır bela

17b

1. Dudağını yabancılara sunarsan daima diriltirsin
Ne olacak ki ben ölmüşe sunsan da diriltmeye
2. Eğer o teni gümüş gibi güzel olan sevgiliye canını versen
Ey sevdazede!Âşğın vefalı olacağını
3. Dün raks edip sana vefa edeyim dedi
O ay yüzlü sözüne vefa etmedi

4. Şarap kadehi ile boynuna kavuşmaya başlayıp
Sefa erbabı kıskanmaktan meclisde kan ağladı
5. Ey **Ruhi!** Letafet bağında açılmış bir güldür
O güzel yüzlünün şaraptan kızardığını zannetme

26

1. Sana kavuşmayı istesem şansa yar olmaz bana
Derdini seçsem gönül arkadaş olmaz bana
2. Dünya derdi kelepçedir, o kelepçeye kelepçe olmak kelepçedir
Aşkın amacı gibi kar olmaz bana
3. Ayrılık derdine sabr etmek için takat yoktur, bitem ne yapayım
Ağlasam âşıklar içinde itibarım kalmaz
4. Can kuşun kanadı ve kolu tasa elbisesi buldu dedim
Gül gibi güldi bilye avlanma olmaz dedi bana
5. **Ruhi** gibi aşkından rezil olmadan kaçmam
Perişan âşık halim utanma olmaz bana

27

1. Yurt oldu vahşiler gibi sahran bana
O saç Leyla'nın mı der mi acaba Mecnun bana

2. Yarın dudağına baktığım anlarda kanla dolar
Ah kan içindeki gözler bana göz belasıdır
3. Gül renkli kadehi koyup cennet teklif etme bana
Zühd sahibi cennet sana bana gül renkli şarabın kadehidir
4. Evliya gerçi yükseklikte Şimşir ağacı gibi boylu olana söz yok
Hepsinden yüksek gelir o düzgün boylu bana

18a

5. Ey **Ruhi!** Dünya ve içindekileri terk ettim
Dünya bana ne verdi ise alamaz haksızlık eder bana

28

1. Sabah rüzgarı, alçak gönüllülüğün eşiğinin umar ki
Her gece yollarımı bekler gözleri
2. Bedenimi yırtmadan kaçmam ama bilirim
Padişahım bütün herkes yolunda heba olur
3. Kavuşmayı istesem ne olur ki, ayrılık acını çok çektim
Hasta çok, kendine şifa ümidi verir
4. Bu denli aşkınla bende delilik olacak
Gel düşün sende ne kadar güzellik var

5. Ey **Ruhi!** Amaç şaraptan sefa kazanmak ise
Dudağının derdini çekelim onun gibi sefa olmaz

29

1. Kim cananımı kıskanıp benden uzak bıraktı
Yarabbi! Sen tatlı canını tenden uzak tut

2. Yanağından inlesem ayıplamazsın
Bülbül gül bahçesinden uzakta kalsa inlemez mi

3. Zamanım karanlık oldu ne yapsam bilmem ben
Yüzü kara olanlar o parlak geceden ayrı kıldılar

4. Gonca gibi göğsün kanla dolsa inleme
Ey gönül! Gül gibi namuslu olanın eteğinden uzak kaldın

5. **Ruhi** çaresizi öldürse sıkıntı, dert değil
Özellikle o Hz. İsa gibi nefesiyle canlara can veren senden uzak

30

1. Yüzün gül gibi gündün güne güzel olmakta
Bülbül gibi âşıkların çılgın olsa ne olur
2. Gül mevsimidir, zamanıdır gül bahçesine varıp gör
Bir ele yeni gonca bir ele kırmızı şarap

3. Yanağın şevki ile huyumuz açılrsa ne olur

Göze hoş görünen güldür güya bülbülü inleyen

18b

4. Goncanın ağzı şaşkınlıktan açık kaldı

Sabah rüzgarı sabah vakti gül bahçesinde dudakımı övecek

5. Ey **Ruhi!** Tertemiz huyunda sefa var, yakışır

Sefa dostu şiirini dilde tesbih etse

31

1. Sufi bundan yüce olur mu talihe bak

Yüzünün kitabına bak hem talih hem seyretme

2. Gönül hastaları belada, dertsizler sefada

Yüksek yanında alçak, alçak yanında yüksek

3. O can tabibi dudak parlatan ederse

Ayrılık galibiyetine merhem gam derdine ilaç yapsa

4. Ayrılık derdinden ben dünyada perişanım

Muhabbetimin feyzinden sen alemi süsleyen şah

5. Ayrılık derdi galip, gönül kavuşmanın zevkine talib

İnleyen çılgın **Ruhi** sabretmek ne mümkün

1. O kadar yabancıya yar isteyen hep tanıdık olur
Bin yare var ki o zaman sen yare tanıdık ol
2. Kavuşmadın kavuşma ki bahçede
Bülbül inlemeye yar ola, gül ateşe tanıdık
3. Benden muhabbet yolunda ibret al
Ey o sitem edene tanıdık olmak isteyen
4. Dünyada yar için Ferhad'adır kıskanmam
Sonunda can verdi ama ellere tanıdık olmadı
5. Yakınlığım yok deme, anlat derdini
Tabibin hastaya tanıdık olmasına gerek yok
6. **Ruhi** yar kimsesize iltifat etse ne olur
Uğurlu insanoğluna iyi söz eder tanıdık

19a

1. Ey eşya muhabbetinin tuzağına bağlı olan! Gel
Devamlı ol sonsuz eşya kötüdür
2. Dünyada birliğin şahidi yüzünü görmez
Eşya bolluğu onun gözüne perde olur

3. Eğer zühd sahibleri böbürlenmeseydi
Hakikatin sırrına erişirdi
4. Ateşperestlerin pirinin sohbetine dahil olmayı iste ki
Eşya hüznü eder kederlendirir
5. Sakın sana hoş gelmeyenlerden usanma
Eşya tabiatı önceden beri çeşit çeşittir
6. Dünya düzeninden el çek, doğru olmayan düşünceleri uzak tut
Eşyanın gücü sana mı yapılması istendi
7. Hak yolunda olmayan kazanamaz ey **Ruhi**
Hastalığa vakıf olmak yaradılışın keşfedilmesi

34

1. Öbür alemi gönlünden çıkar çünkü el sana dünyayı verdi
Ey efendi cimri olma, öbür alem gerek
2. Saâdetle başını kaldıran olduğundan, mutlu olma
Kötü dünya kiminle başa çıkmıştır, gel insaf et
3. Saadet mülküne sahip olmak kolay idi
Vefasız dünya bir kararlı olsaydı

4. Devlet ne dünyasız ne de baht ve talihsiz olur
Dünya bana cefayı bir baht eder

19b

5. Eğer yarı kalıcı istesen Hakkın isteğine nail ol
Çıkar dünyâyı gönülden ki dünya kötüdür ey **Ruhi**

35

1. Ey hoş sevgili gül ki âşık sana sefa çeksin
Çılgın âşık gonca açıldıkça sefa eder
2. Olgunluk neşesinin şarabı ile keyifli olma, şarap
Ey sufi! Gönülden ondan sefa eylemezdi
3. Gönül zamanın insanın derdini ne kadar çeksin
Bir şarap kadehi bin derdi olsa sefa verir
4. Sanma ki gurbette yok sefası
Leylâ ile Mecnun'un derdi mahveden bir sefadır
5. Kurtulurdum dert ve sıkıntıdan, bela ve kederden
Ruhi dört dostun sefası yardımcı olsa

36

1. Şairler Bağdadi çok övüp yürümesinler
Kim acaba o birbirinden güzel

2. Hani Bağdadi gibi kim güzel
Hem güzel söz söyleyen hem neşeli hem vefa ehli ola
3. Gerçi İstanbul'un güzelleri hoş tabiatlidir
Onların dillerinde başka bir sefa vardır
4. Ama bunlar başkalarıyla bir araya gelince muhabbet olur
Âşıkların gönlünü bir bakışta yağmalarlar
5. Ey **Ruhi** beni inleyen bu ay yüzlülerden
Üzüntülere katlanmış adını söylemek olmaz

37

1. Haçerinin yarası bana bir işarettir bana
Gönülde sıkıntının acısı gizli bir lütfundur bana
2. Canım ağzıma geldi dudağının derdiyle dostum
Zulmü bırak şimdi lutf etmenin zamanıdır bana
3. Sözlerinden anladum âşıklara lutfun olduğunu
Görünmeyen sırrı keşfeden aşkın ruhunu alandır bana
4. Başkaları vefasını gördü ben de cefasını çektim
Hep dert belası aşkın ruhunu alandır bana

20a

5. **Ruhi** o aya yanmayıp ne yapsın ki
Can yakan âşık ansızın bir beladır bana

38

1. Ey çılgın gönül güzellerden şikayet etmediysen
Ne sen yalvar ne de onlar nazlansın
2. Kıskançlık hançeri onlardan gitmez mi acaba
Peri yüzlü güzelleri pervasız eyler
3. Âşıkları kesmek için kaşlarının kılıcını çekmeye ne gerek var
Ey ela gözlü güzel! Yeter bütün dünyayı öldüreceksin
4. Dudağının düşüncesiyle hasretin gözümde akmakta
Sevda ateşi başımda derdinden
5. O kederli âşık benim, gözyaşım dinmez
Yanağının ayrılığıyla gece gündüz bu feryat ve çığlık
6. Benim gibi âşıklar içinde sadık bir âşık yok
Senin gibi ay yüzlüde bir eşsiz sevgili yok
7. **Ruhi** gibi gülden geçip etrafında pervane oldu
Ey çılgın bülbül yüzünün aydınlığını görse

1. Vefa ile gönlümü al cefayı terk et dedim

O ay yüzlü biraz gönüllendir gibi oldu

2. Başka vefaya gerek yok ki yar zulmetsin

Onun vefası cefa, cefası vefadır

3. Derdinden feryat etsem de dert çekmem

Birisi saf vefadır, birisi saf dua

4. Hak mıdır ki başkaları kapında bana dert verir

Ölüp gidersem bu dertle bana yazık değil mi

20b

1. Yıllar geçer ki biz o ay yüzlüyü peçesiz görmeyiz

Ah iki şeyin arasından kalkmadı perde

2. Acaba her zaman içimiz ızdıraplı mı olacak

Âşığın gönlünden ızdırap eksik olur mu

3. Yanağın izlemek kolaylıkla ortaya çıkarmış

Ey vefasız işveli! Ona parıltıyı getiren kimdir

4. Bir buse ihsan edip beni öldür deyip durur

Onun dudağı yakalayıp **Ruhiyi** bir gün öldürecektir

1. Meclisimizde şarap kadehi dönerdi
Dünyaya gelmedi daha zamanı aydınlatan
2. Gönül dudağının derdiyle birleşirken
Suyuyla uymamıştı
3. Saçının hevesinden gönül eserdi
Suya kanmış sümbül bitmedin yerde
4. Gözleri mahalleni sulamakta idi
Bulut, dünyada çok gözyaşı dökmedin
5. Biz şarap kadehinde o kadar batmışız ki
Ara sıra dervişin giysisinin kitabı ara sıra kitap daim olur
6. **Ruhi**, lutfunun bir kısmına yaslanıp
Fetih edip kapılarını açan
7. Yıldızlar sen çıkıp da seyir edesin diye değildir
Gökte melekler her gece mum gibi dolanır

1. Gözümün yaşı hergün köşk tahtına iner
Yarab! Haykırışlarım gece göğe çıkar

2. Daima onun için gülüp açılmaktadır sanki
Şairler, yarın dudağına lakap gonca demişler
3. Şehrin çanağı ve şekerinin derdinden öldük ne yapalım
Bize bir eski çanak üzüm suyu dolu olsa

21a

4. Dün zavallı **Ruhi**'nin hali ne demişsin
Ey sevgili bu vefa senden istenir mi acaba

43

1. Dudağının derdine talip olsam
Nimet yetişirse ona evliya istemek gerek
2. Herşeyin bir zamanı vardır ey padişah
İyi niyet isterken kızgınlık sunmak insaf mıdır
3. Kavuşmaya bir kapı kaldı açılmadı
O güzele utanma mani olmuş bana edep
4. Gece gündüz rakibler kavuşmayla zevk etmekte
Âşıkların ayrılığınla yorgunluk çekmekte
5. Başkalarıyla şarap içmek layık mıdır ki
Çaresiz **Ruhi** derdinle gece gündüz kan içinde

1. Yanağını anmakla hangi bağa gözlerim su versin
Onda her peyda olan gül bir ziynet eşyası ortaya çıkarır
2. İtibar bahçesinin nehri bir denizdir ki üstüne
Bir inci kabuğudur, inci hevesiyle çıkar her hesap
3. Bülbülün başına şebnem taşı döktü sanki
Sabahdan gül yüzlünün gözlerinden uyku gitti
4. Gülün şahidi kızıl olsa acaba devam eder mi
Goncanın şarap şişesinden şarap eksik olmaz
5. Süslü gonca ile macerası var
Ey **Ruhi!** Su bağın etrafında onun için dolanır

1. Nasıl hüznü bülbülün gözüne uyku girsin
Sonbahar rüzgarı bahçede yuvanı harap etmiş
2. Sonbahar rüzgarı beyaz bülbülü suya salmış
Bağda nehirin üstündeki görünenin yer yer su kabarcığı sanman
3. Bülbülün sonbaharda dağıttı yaşama kuvvetini
Çemenden uzaklaştı ne yapsın

21b

4. Zaman sadece iki gün gülle zevk ettirir
Sonbahardan bülbüle çok azap çektirir
5. Ey **Ruhi!** Gül bahçesinde evsiz ne yapsın bülbül
Dert sahibi sonbaharda evini harap etmiş

46

1. Yıldızlar neden geceden sabaha kadar uykusuz acaba
Meğer yıldızlar dünyada bir parlak aya âşıktır
2. Ey parlak ay! O kadar yüzüne arzuludur
Seni her sabah her gece mumu ile arar yıldızlar
3. Yüreğinin isteği sıkıntı aleminin gökyüzüdür
Yeni aya kadar yaradır onda, dağlar yıldız
4. Gökyüzünün ortasında gümüş ışık halkası gece onda
Her yıldız bir pervane, geceyi aydınlatan bir sadık hizmetçi
5. Seni **Ruhi** gibi gökte ararken yerde bulmuşlar
Ey ay yüzlü! Onun için her yıldız ayağına düşer

1. Sabah vaktinin zevk ehli odur ki o da şarap kadehi
İçkinin neşesi güneşin doğuşunu seyr eyle
2. Gecedен sabaha kadar yabancılarla sohbet emişsin yine
Göz nurum, şamata koparan gözüm uyku isteklisi olmuş
3. Gönülde sivri ok karar etmez dert değil
Şişe yara alacak, kesinlikle su içinde durmaz
4. Zamana çıkmaz karşı meclise gelince
Âşıkların bağı yanmış inleme ile
5. Kalenderlerin elinden şarap düşmezse ne olur ki
Ey **Ruhi!** Şarap kadehi meclisin gül bahçesinin gülüdür

1. Güneş şeref yıldızında parıltılı yüzünü dürüst kılan
Parlak yüz şeref yıldızında güneştir, dürüştür

22a

2. Güneşin ilk doğduğu yeryüzünün güzelliğidir elbisenin yakasını dürüst
kılan
Güneşin doğması güzelliştir, elbise yakası dürüst

3. Ey saki! Şarap kadehi yanağının yansımasıyla
Işıktır ki parlayan ayı dürüst kılan

4. Öyle yaralıyız ki ölmekten başka çaremiz yok
O kaşı kemanın cana oku geçti dürüst

5. Ömrüm sevgili yolunda tükendi
Sözüne sadık bir kimse bulamadım

6. Şiir makamına gelmeye **Ruhi** gibi
Yüce huylunun sözleri muhteşem meclisi dürüst

49

1. Yâr! Beni bakışının okuna kabul et
Eğlence yerimi yüzünün aynası yap

2. Ben senin ciğeri yanmış zulme uğrayan hastanım
Ey gönül tabibi! Büyüklük et, hastanın çaresini bul

3. Sevgilinin ağzı dudağının tatlılığından söz ederse
Onu bir işveli bir sözün ile esir et

4. Servi yükseklikte boyuna laf etse
Salınarak yürü onu ki edanla yürüyerek onun ayağını bağla

5. Ya ayrılık zehrinin kahrı ile **Ruhiyi** mahvet

Ey ay yüzlü! Ya aşkın devasını yüzünün tatlılığı et

50

1. Gözünün köşesini geçerek işaret ettin

Âşıklara veli ehli denilse yeridir

2. Saki meclisin şarap sohbetidir

Yanağından öpmek aynen incelikdir

3. Kolay idi şarabı terk etmeyi düşünmek

Dünyada güzel sevmekten vazgeçmek olsaydı

4. Ölü bedene yeniden can geldi sandım

Ruhi o boylu boslu mezarıma gelecek

22b

51

1. Birbakışın ile beni iki kat yaptı

Koluna kuvvet, ustana yüzbin rahmet

2. İşvesiyle taş atıp başımıza vurdu bugün

Yine bize dolu bir sıkıntı yükletti

3. Zulüm okunla birgün kanını dökerim demiş

Yârab ah o zaman hani devlet

4. Hatta rakipler meclise ayak bastı

Gel gidelim saki, sohbet karıştı

5. **Ruhi** gaflet uykusundan gözünü aç

Eğer âşık ol dersen gaflet uykusundan kurtul

52

1. Aşkınla bizi kınadı

Feryadıma ferahlık kalmadı

2. Eğer boyunu görseydi Mecnun

Kıyamete kadar âşğın olurdu

3. Yüzü kıyamete kalır ah

Bugün o servi boylu gelmezse

4. Mizacının sertliğine sebep olup

Zahiddeki yön arzusu

5. Şarap kadehinden töbeyi kolaylaştırdı

Eğer pişmanlık sebebi olmazsa

6. **Ruhi** gibi şarap içen olurdu

Olsaydı zahidde bir keramet

1. Yarın kalbini gerekli kılar aşk, gerçi zor
Baht el verirse onu yumuşatmak hafiftir
2. İlkbahar günleridir, yaşayacak zamandır diye
Bahçeden el çıkarmış halka el sallar her ağaç
3. Bu yönde baş etmek çok aşağı derecede olan bir aşktır
Ayrılık ok dert değil ciğerini parça parça etse de
4. Vücudumuz baştan başa yara ile dolmuştur
Ellamdulillah mevkiinde hiçbirşeye muhtac olmadık
5. Ey **Ruhi** naz evinin padişahı olursan
Güneş taç olur başında, felek taht olur altında

23a

1. Aşk aynasını gözünde eğlence yeri et
Ey gönül! Sabah akşam Allah'ın lütfunu et
2. Çaresiz olsan da hak seni istersen faydalı eder
Kıymetli bir taş bil onu da kendini sağlam et ara sıra
3. Devlete uygun görüneyim dersen eğer
Kendini fani alemde Allah'ın varlığı içinde yok et

4. Aşk meclisinde şarap kadehini ve birliği gör
İki yüzlülerin sohbetinden el ayak çek
5. Aşk meselesini bilmeyen kamil değildir
Nefsine hakim ol, o meseleden kendini haberdar et
6. Devlet ehli dert çekmeden sonuca varmaz
Ey **Ruhi!** Sen ne dert çek ne nefesine itibar et

55

1. Gonca yüzlünün ayrılığı ile mizacı susmuş iken
Geldi gül gibi açtı, kavuşma rüzgarı esti
2. Hakkın hizmeti inci oldu yarin, kolayca ortaya çıktı
Yine mutluluk el verdi, yine devlet erdi
3. O inlemeler, gözyaşları o inilti gitti
Sevinç zamanı el verip zevklendi
4. Ey **Ruhi!** Sadık âşıkta sabır gerek
Yoksa ayrılık derdini sonsuz kavuşma yok eder

56

1. Ufukta muhabbetin kolaylığı yok iken
Ben onun yerine muhabbet gösterisi yapardım

2. Avcı ezel tuzağını kurmazdın çevirdi
Muhabbetine yakalanan gönül bülbül olmuştu muhabbet

3. Aşk kemanını ele almadın
Muhabbet âşığı benim canım olmuştu

23b

4. Gamlı gönül ah etmeden başka ne yapsın
Sen zulüm isteyen o ise muhabbet taleb eden

5. Göğsümüzü yırtsak ne yaparız şairiz biz
En iyi şairlerle biz muhabbetin en iyi şairleriyiz

6. **Ruhi** o yüzü gördükçe ah etme
Muhabbet gösterme hal ehline lazım değildir

57

1. Güzel gül ilkbahar oldu açıldı sokak sokak
Çiçek bahçesinde şarap meclisini kurdular sokak sokak

2. Lale ve güle çöle altın çadırlar kurdular
Dünyayı süsleyen bahar atlısı yer yer konu

3. Gözyaşım bağ ve bahçeye akmadan sadece seni
Teşvik ve tahkik eyler, servi boylu sokak sokak yürür

4. Sen dudağı tatlı, saçı siyah derdinden
Çılgın Ferhad ile Mecnun gittiler sokak sokak
5. Ey **Ruhi!** Gözyaşım rahmet dünyasını şenlendirdi
Yükseğı ve alçağı çölü sokak sokak seyre çıktılar

58

1. Kavuşma düşüncesi zaman zaman su serpmeseydi
Ayrılık derdinin ateşi ne gönül bırakırdı ne can
2. Düzgün olmayan felekten bugün mü bağıımız kan içinde doldu
Biz o itibarsızın kahrının zehrini içmişiz kat kat
3. Nasıl ah etmesin gönlüm, ne ile teselli olsun
A kimsesiz ki dert köşesinin esiri
4. Bir suret meydana çıkar aşkın gereğı engel olur
Yarin gözünü görmeye ne kadar dikkat edersen
5. Sevdiğim yüzünün aynası onu sakınsın
Ogönül yakıcı ki bağıını hasret ateşi yakmış
6. Yine gözüm yarin yüzünü seyr etmeye dikkat eder
Onu seyretmeye hayret perdesi çekilmişken

7. Aşk beladır Yarab kimseye o derdi çekirme
Ki hem sevdiği yabancı olsun, hem sohbet etsin
8. Zevkine ermek demek ki kolay yoksa

24a

Ey **Ruhi!** Gönülden ayrılık derdini def etmek kolay değil

59

1. İlahi izzetin hakkı için o serviyi üstün kıl
Yüz güzelliğin ile içinin tazeliğini üstün tut
2. Güzeller dergahına yüz sürüp yalvarıp yakarsınlar
O padişahın başını yükselten servi nazın desteği kıl
3. Zulmünü çekmeye daha halim kalmamıştır
Ben gönlü yaralı âşığı esirge o işveli sevgilinin zulmünü azalt
4. Ayrılık derdin beni aciz kıldı mahvoldum
Çaresiz gönlüme o feleğin İsa'sını sırdaş et
5. **Ruhi**'nin duası bir dert halidir kabul eyle
İlahi izzetin hakkı için o serviyi üstün kıl

1. Aşk ateşinin göğüs yakmasına gerek yok çünkü
Ey gönlü yüz parçaya bölünmüş sevgili kebab olmaya ne der
2. Aşk ateşinin yakıcılığından gitmek mümkün değildir
Divaneler yolunda çıplak olmaya gerek budur
3. Dudağının kırmızı şarabının gizli neşesi aşkıdır
Muhabbet ehlinin şarabı sarhoş etmeli
4. Sıkıntı oku vücudunu delik delik etmiş
Çılgın gönül budur ki ney gibi inlemeli
5. Kavuşma zevkiyle başkaları sefalar etmekte
Ruhi üzüntünün esiri olmaya ne der

1. Yarın dudağının derdiyle bir olma derlerse
Hikmet ehlinden ilaç temennisinde ölsem de bulunmam
2. Sevgiliden kavuşmayı arzularsam dert değil
Sultana kölelerin ihtiyaçlarını arz etmesi gerekir

24b

3. Gerçi taht saltanatın gereğidir
Padişahım! Bilgin odur ki ne taht ister ne de taç

4. Eğer o ay yüzlü yüzünün mumunun ışığını vermezse
Ay ışığı geceleri sensiz meclise ışık olsa
5. Yarın dudağının arzusu bağrının kanını kurutmuş
Ruhi! Eğer bu derde deva istersen bade iç

62

1. Ey! Sıkıntı dağın ehlin başına tac
Olmaz derdin ve gamın esirinin istediğı ilaç
2. Aşk pazarı yüzünün parlaklığından sıcakladı
Yüzünü gül gibi değerli kılan sensin
3. Yanağının parlaklığından gönlümüzü uzak tutma
Fener dahi olsa aşkın Kabe'sine layık değil
4. Zühd sahipleri ümidi sunar ama uygun değildir
O iki gözü aç şefkat konuğun olsun
5. Bilginler alemi lütfuna muhtaktır, ne gam
Ruhi dergahına ihtiyaç duyarsa

63

1. Sıkıntı ve zahmetten serbest olmak ne mümkün
Meğer olmayasın konaklama evinin sessizi

2. Gönül zenginliği yok ki sende sen inanmazsın
Eğer zamanede binlerce hazine toplarsan
3. Zamanın döşeginde şah olmadan ne olur sonra
Yerin ki satranç hanesine benzeyen kederli olsun
4. O hale gökte buz tutmuş gezegene benzer
Işık saçan ayın ortasında o bir turunç
5. Kırık gönül âşıkları bağlamaktadır
Görenler onun mis kokulu saçını büklüm sanır
6. Yüzünün değeriyle alemin seçkini olduğuna
Yüzüne o ikisi işve ve naz şahittir
7. Ey Ruhi! Sözde hoş tavır lazım yoksa

25a

Dünyada herkes değerlidir şair olursa

64

1. Göğüs yaralı, gönül hüznü ve hatır dolu
Tek çaremiz sabretmek
2. Ah işte o zaman kendinden geçen yar azarlamaya başladı
Şarap kadehi elde hançer, sarık eğik olduğunu ileri sürer

3. Ya sarayın yanı dedim benden rüzgara işitip
O put gibi güzel kadın put ısmarlamakla kabul olmaz
4. Biz ayağını tutalım, seçim yapamıyoruz öpmek için
Ey zulüm eden sevgili! Bir öpücük için nedir bunca geri çevirme
5. **Ruhi** aşk karargahı bir yüce yerdir
Ki onun çevresi derinleşmiş her yönde tamamen çarpık

65

1. Gönül ne yapsın, o fitne bakış zor edecek
Kanat çırpın kuşa doğanın pençesini def etmek zor
2. Saçlarına benzemek istermiş devlet kuşu ama ne fayda
Yüksekten uçan doğan ile uçmak zor
3. Çok zulüm ettiğin için dert yine âşıkların
Onlar da senin gibi insafı görmezler, zor
4. Gerçi veli nazımı görmese sevgili naz etmez
Âşığa nazlanma bitmez ve yarın nazı terk etmesi zor
5. Hem **Ruhi**'ye eziyet eder hem de feryad etme der
Hak bu ki tembele hep ağzı zor eyler

1. Yara aşkı inkar etmek zor, başkalarına kabul etme zor
Bir bela çeken ne yapsın, inkar zor kabullenme zor

2. Ha rakiplerin zulmü ha zamanın sitemi
Hepsi kolay ama yarin iltifatını bırakmak zor

3. Nasihat veren aşktan yok saysa âşığı mazereti vardır
Gerçekten uykusuzluk zor ne yapsın

4. Yarın ayrılık acısını içmese bağı kan dolar
Çılgın âşığa şarap kadehinden tövbe etmek zor

25b

5. Gönül bakışını sevdi diye saçlarından nasıl vazgeçsin
İnkâr edene gönül verip inananın kemerini almak zor

6. İnsanın istediğini tamamlamaktan kolay şey yok
Zühd sahibine ama kıyafet bağı ve sarık zor

7. **Ruhi** dert çekme alçaklar şiirden bahsetsin
Şair olmak mümkün ama kuvvetli söz zor

1. Biz şarap kadehine onun için ihtiyaç duymayız
Ki ezelden ciğeri parça parça parça edenle uygunuz

2. Gönümüz dudağının düşüncesiyle doludur

Hakikat şu ki gül sadece şarap kadehi ile

3. Gözünden kan akıtanın elinden keskin kılıç

O benim sultanım güzel huylu olmuşsun

4. Canımızı verip derd satın almaktayız

Aşk pazarı şimdi bizimle değerlenmiştir

5. Ey **Ruhi!** Ayrılığın dert ve gamı öldürür

O gönül tabibi ancak lütfundan deva etse

68

1. Zühd sahibi eğer sana kalbe ferahlık veren şaraptan vazgeç derse

Ey gönül! Bu özü sözü bir olmayan geç, gönül şarabından geçme

2. Seni vefa ehlinde vazgeç diye zorlarsa

Sen uyma sevdiğim yabancıların cefasından geç

3. Doğru yoldan ayrılmak başa beladır ama def etmek kolaydır

Ey zühd sahibi! Gel beladan vazgeç, aşk pirinin yolunda ol

4. Gönül sefasından ve tesbihten asla el çek demem

Ne Hakkı zikretmekten geri çekil ne gönül kadehinden

5. **Ruhi**, birlik şarabının sefası ölümsüzlük meclisindedir
O zevke erişmekse amacın kötülük meclisinden vazgeç

69

1. Bir âşık için ciğerin kanaması ruhun fakirliğidir
Sabah vakti içilen içkiyi yıllarca içse de gözüne görünmez

26a

2. Aşk meclisinde gönlümüzü susturma
Sakiye şarap kadehini sun, eşer açılırsa
3. Temiz arzu kutusunu ele geçirmek gerek
Aşk denizinin dalıcı dünyada Nuh'un ömrü
4. Uyanık olunca su yerine şarap içer
Sufi sarhoş olsa bin kez tövbe eder
5. **Ruhi**, gönül hastası şaraba istek duyar sanma
Dudağının derdi ona canın gıdası olmuştur

70

1. O güzel çehre, o hoş yüz nedir
Acaba seni güzellere tercih eder miyim
2. Dudağınla ölmüslere hayat ver ki görsünler
Mesih dünyada can bağışlamak nasıl olur

3. Yarin vücudu ile yanağı iki güzeldir
Birisi yeşil renkli ve birisi beyaz renkli şirin
4. Kalleş zühd sahibi rızık tohumunun esiri oldu
Elindeki tesbih iki yüzlülüğün tuzağıdır
5. Başkalarına sürekli sadakat edersin
Çaresiz **Ruhi**'ye açıkça zulüm değil mi

71

1. Kan içinde olan gözlerim gibi mecliste kadeh kan ağlar
Güya kadeh dilberin dudağına tutulmuş
2. İnsanın zevk ve sefasını artırıp galip eyler
Ey gül! Dudağın gibi bir kadeh görmedim
3. Şarap meclisinde gül gibi başımın üstünde yeri var
Gülse o gül yüzlü saki, elinden her kadeh
4. Saki, parlaklıkta dünyayı aydınlatan güneşi kötüler
Başında şarabın neşesi, elinde altın kadeh olsa
5. Yarin dudakları zamanında aklın olur sanma
Ey **Ruhi**! Kadeh insanı bozar

1. Ey sevgili! Güneş gibi çık haneden sabah vakti
Hergün dostlar varsın kapına sabah vakti
2. Bahar faslı bu hoş fasılda oldu
Keyfiyyet için berrak şarap hoştur sabah vakti
3. Zavallılar o atın dizginini tutmak ister
Sevgililer zavallı olur seyrederler sabah vakti
4. İnsan nasıl suskun kalır, o ki dudağı kapalı bir kuş
Güya Allah'ın zikri ile olur sabah vakti
5. **Ruhi!** Sabah uykuda olanlar aç kalur
Mevla kullarına sabah vakti rızkını verir

1. Bakışının kızgınlığı yanağının dilencisine hazine
Katilin oku gönlü fetheden sermaye
2. Saçına bağlanıp esir olalı, ettim
Başkalarının saçlarının hevesine kesin tövbe

3. Saki! Ayakta kaldım elimi tut ayaklandır
Ayrılığın sarhoşluğuyla öldüm, sabah vakti içilen kadehi sun
4. Kavuşmanın zevki ile geçen hergün Hızır'ın hayatı
Ayrılığın acısıyla geçen her an Nuh'un ömrü
5. Aşk kuvvetinin bir bölümü anlayışlı kimse hiç anlamadı
Ruhi yüzünün kitabına çok açıklama yazdı

74

1. Yılda bir kere gül bahçesinin kırmızı gülünü seyr edip
İnleyen bülbül kırmızı şarap ile bekler
2. Gül bahçesinde sabah vakti içki sersemi olmak için
Kırmızı gül binlerce şarap sunar inleyen bülbüle
3. Geceler var ise sabah güneş doğmadan gülbahçesinde yatar
O neşeli gül, başına kırmızı gül takar

27a

4. Renkli yanağın şaraptan gül gibi açıldıkça
Kırmızı gül şarap meclisinde perişan oldu
5. Bülbül olduysak ne olur? Her güle istekli değiliz
Ey **Ruhi!** Yeter bize sevgilinin yanağı kırmızı gül

1. Şarap sundukça bana gümüş vücutlu dersin
Dudağın şarap kadehidir, öpüp neden küstah olduğumu bil
2. Rakipler yanında iken ya da dudağını anınca ağlar
Yine ben ruhuna ferahlık veren bir edepsiz yine ben bir küstah
3. Ey yabancı! Sana düşmez o işveli ile yan yana oturmak
Biz küstahız ama sen daha küstahsın
4. Ey Gönül! Ne sen ne gözün ne gönlün yüzünden bağış yapmak ister
O ay yüzlü ne yapsın, sen küstah o küstah
5. Dudağından şikayet etti deseler inanma
Haşa sevgili, söz sahibi olan **Ruhi** küstah

1. Ferahlık köşkü, derdinden kimi zaman bana keder oldu
İnsanoğlunun evinde şuna bir ev tutacağım neredeyse
2. Ey ay! Gökte ortaya çıkan ışık değildir
Felek inlemelerimi işitip kulak astı
3. Zühd sahibinin sarığının köşesindeki ağacın
Şarap hayaliyle şah uzaktan görecektim sandım

4. Meclis ehlinin ciğeri kan ağlamasın
Şarap kadehi dudaklarını çok öperek küstah
5. Ey **Ruhi!** Fani alemde bugün zevk edecek
Meyhaneden başka uygun bir köşk görmedim

77

27b

1. Sevgili bedenine naz ile giyse beyaz ve kızıl
Cevher gözyaşını ayağına döker beyaz ve kızıl
2. Ara sırasını yasını ara sıra pembe yarasını gösterdi
Bülbülüne istedi gül beyaz ve kızıl
3. Şarapla dolu berrak kadeh kim ona benzer
Birbiri üzerinde açılsın güller beyaz ve kızıl
4. Yüzüyle saçı gibi olmaz siyah ve yeşil
Dişiyile dudağının benzeri yoktur beyaz ve kızıl
5. Bahçenin yeşil ve beyaz gülleri açılmasın
Bir kadeh iç yanağını göster yeşil ve beyaz
6. **Ruhi**, güzeller ak ve kızıla bakar
Şiirimde ak ve kızıl tekrar edilse ne olur

1. Ey gül yanakların kızıl berrak şarap kadehi kılan
Gel ki dostların gözü hasretinle kıpkırmızı oldu
2. Ayrılığından başım kat kat yere şöyle geçmiştir
Bin yıl kazarlarsa kırmızı su ve kırmızı toprak çıkar
3. Senin beyaz ve kızıla arzunu gökten gördüler
Alemi süsleyen beyaz ve kızıl yıldız sunar
4. İnlemekten aşkın esirine benzerim dermiş
Eğer kızıl çark yaş dökseydi dediği olurdu
5. Ey gönül ! Sakın, geldi ama ateştir gelen
Elbise kırmızı, yüz kırmızı, göz uyku dou
6. Kıskanıp gözümle dokuduğumdan renk alır
Ey **Ruhi!** Suya kanan lale ne kadar kızıl olur

1. Dünya halkı ile şu kadar birleştim
Katıksız bir sevgisi olan bir dost bulamadım ki
2. Kemal ehlinle karşı çıkmak katıksız cahillik
Arif olan hakka inat etmez

3. Nefsine yol bulmayan kişi göğe çıksa
Engelde onu arif bilenler yağmur yağmayan yer sanır

28a

4. Tahsil ve yücelik rütbesi ne azdır
Eğer bize dünyaya gelmeden istek bu ise
5. Dünya, içkinin bahsi ve hükümdarın başı olsa
Arif olan haşa ki inancı inkar etsin
6. Şimdiden sonra gelene ne gerek var
Hemen bir ad bulduk dünyada lütuf ve keremden
7. **Ruhi**, acaba zamanın derdinden kurtulur mu
Bilgiyi elde etmek isteyen sevinçli olur

80

1. Ey gönül! O elinle anılmak istersen
Asla yabancıları yanında anma
2. Yarın yüzünü seyr etmeye değil midir
İnsanların çoğu seyrettikçe ister
3. Zühd sahibi sevgili ile şaraba alışmazsa dert değil
Güzellerle bir olmak kolay mıdır

4. Feleğin kuyusuna arif olanlar aldanır mı hiç
Kuyuya ne değer feleğe ne bağlanmak

5. O şah rakibi duyup derdinden öldü
Nazlanarak öldüyse ruhu şad olsun dedi

81

1. Beyaz gül, çemen meclisinde altın kadeh
Su damlacıkları beyaz şarabı içine çekseydi
2. Göğsümdeki yaraları sanma ki pamuk
Yar bir avuç beyaz şarabı koynuma koydu
3. Baharın efendisini gelip gül bahçesinde çiğ sanma
Yükü yeşillik yerde koydu ak karabiber
4. **Ruhi** esirinin kolunu boynuna doladı
Sanki boynuna bir düşmanlık vurdu

28b

82

1. Deli gönül ah edip senden meded umarken
Başladın zulüm ve cefaya, ah meded
2. Sıkıntı vadisinde ne arkadaş ne dost kalmışız
Zamanın Hızırı yolun kılavuzu olsun meded

3. Ey gönül! Sevin ki gönül yabancıyı helak etti
Hükümdar kuluna ne saadettir ki meded
4. Ayrılık gecesi böyle kalmaz sonuca erer
Sabah vaktinin ahı sonlanır birgün meded
5. Hakka tevekkül et başkalarından meded umma
Ey **Ruhi!** Devlet onun Allaha'a kim meded ede

83

1. Dert yolunda gönül dertli ve kederli oldu
Ey yüksek boylu! Gel haktan getir onu
2. Gönül kuşu feleğin zirvesinde kanat çırparken
Hayalinin ipinin ucu onu ayak bağı yaptı
3. Zikir çekenler dünyaya baş eğdirdi
Yanağının bahtında halka vuran güzel kokulu saç
4. Senin yüzün, tatlılığın sefasıyla gönle şifa verendir
Benim huyum muhabbet kemaliyle gönlü beğenir
5. Gönül, hayat çeşmesi dedi berrak dudağına
Yanağının düşüncesi halka olan güzel kokulu saçın

6. Ben aşk hükümdarının yolunda bir işe yeni başlayan bir kalender
Sen güzel yüzlünün noktasında hoş bir boylu poslu

7. Zaman **Ruhi**'yi böyle yere vurmazdı
Zahir ona bir yüksek bir lütuf

84

1. Gönül kuşu Zümrüdüanka'dır, bir ipele bağlı olmaz
O yasemin kokulu gibi bir mis kokulu saç

2. Zamanın sakisi yarin ayrılık derdi ve kavuşma zevkinden
İsterse şeker kamışı sunar aşk ehline ister zehirli kadeh

3. Zühd sahibi benden nasihatini kesti
Gördü ki muallakta oldukça aşkım çoğalmaktadır

29a

4. Gönül kuşu her şaha yüksekten uçup konmadığında
Sevgilinin saçına bir servi boyluyu bağladı

5. Ey **Ruhi**! Ben çok sevgili gördüm
Öyle nazik tabiatli ve gösterişli bir şah görmedim

85

1. O boylu salınsa uzaktan uzun boyluları baktırır
O hudut açılrsa kırmızı gülü kederlendirir

2. Güneşin mükemmel yüzü, dünyayı süsleyendir
Siyah kaşı parlak yüzüne çekilmiş uzatma gibi
3. Sadece güzelliği yüzünden değildir arzumuz
Gönül alıp götüren güzel, gönül halinden anlasa kabul eder
4. Nasıl bir kültürdür ki o boylu bu hale gelince
Ne bir görünen davranış ola ne bir kötü tavır
5. **Ruhi** gölgesi başımızdan eksik olmasın
Duamız bu dünya durdukça o afet boylu dursun

86

1. Bazen o tatlı dudağın bazen bakışın canı inletir
O dertli, iki kanlının elinden ne yapsın
2. İnleyen ve güçsüz olmak dert değil ki hak bu
Sen bir dert ehli olasın, sevdiğin boylu poslu bir güzel
3. Ey zalim ben sana tutulacak oldum
Boynuma vurmaya ne gerek çok bükümlü saçını
4. Kışkandıran yüzü güneş olsa istediğimiz o değil
O uzun boylu güzel bir servi boylu olsa

5. Ey **Ruhi!** Dünya zarif oldu mu acaba şaşkınlıktayız
Cihanın ayıbını arayan her biri bir mağrur

87

1. Lale yanaklı! Uzun boylu, berrak yüzlü, gonca ağızlısın
Ey servi boylu! Yüzünle dünyayı aralamışsın

2. Gönlümü bin parçaya ayır, göğsümde bin yara aç
Yolunda can veren senden canını mı saklar

29b

3. Aşkın gösterişi ile gönül aynasını tertemiz ettim
Ey gül yüzlü halim şahiddir

4. Yolunda bir olmamız cana minnettir
Ey fidan boylu! Sadece bizi biçare eyle

5. Ey **Ruhi!** Böyle sarhoş gibi gazeller istersen
İhsanın akıcı huyunu düşmanlar kıskanmasın

88

1. Şarap dudağından keyif aldı
Yanmış yürekten hararet aldı
2. Dünyayı parlatan tazelik ve körpelik kapına yüz sürmezdi
Güneş yanağının parlaklığından kabul etmese

3. Ey güneş! Mutlulukla sevinçle bak
Eğer isteğin berrak dudağını sunmak ise
4. Cevher sahibi o ki inci kabuğu misali
Yanağının içinden bir damla su eylese
5. **Ruhi** biz o kitaptan ders aldık
Her sözünden bir kitap eylediler

89

1. Keder ve derdin canımızın ve gönlümüzün yol arkadaşıdır
Hudut ve devamlılık konaklama yerimizdir
2. Birliğin incisiyle tamamen civarın deniziyiz
Bu dünya ve ahirette yönümüz iki yakamızdır
3. Şu muhabbet çölünde deliyiz
Ayıplanan Mecnun en akıllımızdır
4. Biz yanağının gizli noktasının talibiyiz yar
Hal eyleyenin kölesiyiz ki derdimiz budur
5. **Ruhi** yabancıların derdini çekme saçlarına yapış

30a

Canımı almaya niyetli katilimiz var

1. O şahın yüzüne kul olmak gibi bir nimet var mı
Ayağının tozuna yüz sürmek gibi bir itibar mı var
2. Hor görmekten beni boşu boşuna kınayan ey muazzez
Aşkında âşığı hor görmek gibi bir izzet mi var
3. Aklın var ise sevincinin adını kimseye söyleme
Dünya halinde sevinç mi olur, şefkat mi var
4. Ey gönül! Sus, olgunluğunu kime gösterirsin
Bilginliğe istek mi var, olgunluğa değer ya da kıymet mi var
5. Ey **Ruhi!** Keyif istersen bir olguna kul ol
Hakikat ehli gibi bir keyif mi var, hizmet et

1. Gönül ehilleri, can yakan inlemelerimi duydular
Hasta olan bana bir kadeh sundular, susturdular beni
2. Ancak beni sersem sanmayın ki, yiğitliğin gerçeği
Aşk kadehini kime sunduysalar sersem ettiler
3. Nice İbrahim Edhem gibi yüce olgunu
Saadet tahtından indirip fakir ettiler

4. Sufi, sen bizi o temiz kavmden ulu eyle

Hakka kavuştular, başka unuttular

5. O eşsiz inci ki, kainata mücevher kutusu olmuş

Çılgın **Ruhi**'nin can kulağına küpe ettiler

92

1. O başkaldıran serviye boyun eğdirmeye rica etmek gerekir

Ayağının tozuna yüz sürmek için çok çalışmak gerekir

2. Dünya bahçesinde kalbin gonca gibi kederli olmasın dersen

Ey saki! Daima elinde gül gibi kadeh gerek

3. O iki katil gözden şikayet ettiğim bu ki

Gönlümden sabrımı aldılar, sana duyurmak gerek

4. Ey şah! Güzellik ehlerinden kavuşmayı esirgeme

Dilencilik rüşvet olsa bin ni'met gerek

30b

5. Güzellerin kalabalığı yolundan eksilmez

Ey şahım! **Ruhi** kulun değil sana dünya bağlıdır

93

1. Ey gönül! Yine tabiatında güleryüzlülükten eser var

O siyah gözden sana benzeyen bir bakış var

2. Sabah rüzgarı mahallenden eserek geldi
O goncadan yeni bir haber var
3. İncinme yabancının evine gider denilse
Ey çılgın gönül! Senin bilmediğin ne kadar çok yer vardır
4. O ay yüzlü güzel! Yabancılar giderse gelirim demiş
Gönül bekleyen ama ne gelen var ne giden var
5. Âşıkları başkalarıyla bir yere koymana sebep ne
O Yusuf gibi güzel yüzlüye bizden ne zarar var
6. Can parasını alıp sonra hep kavuşurduk
Zor olan budur ama ne alan var ne satan
7. Çin illerinin ceylan gözlerini çok övme
Ey muallim! Bunlar Rum illeridir ki burada neler var
8. **Ruhi** bülbüllerini ağlatmaya başladı
O gonca var ise yüzünde güller var

1. Dünya meclisinden el ayak çek ki dünya dert konağıdır
Dünyadan vazgeçmeden gelme ki alem o alemdir

2. Şarap kadehimiz güvercin kanından zaman zaman dolu olsun
Ey gül yüzlü! Gel, eşlik edelim dünya için bir eşlik edelim
3. Herkes sıkıntıdan ağlarken, acaba dünya değil mi
Benim çılgın gönlüm aşkının kederiyle sevinçlidir
4. Kadehe esir olan rinde hakaretle bakma
Ki her bela çeken kendi vadisinde bir Cem'dir
5. Gönlüm, yanağının hayaliyle dudağının düşüncesiyle sevinir
Birisini canımı yarısı diğeri gözümün nurudur
6. Ey taze hevesler! Gelin **Ruhi**'nin mizacından eğitim alın
Ki sözü değen kimse o nükteli söz söyleyene kabul edilmiştir

31a

95

1. Bahar yelleri esti, bahçeyi yürüme mevsimidir
Vay ki bize, gönlümüz derdinin ateşiyle yanmıştır
2. Hızlıca şarabı içip akli yitirmeden ne olur
Berrak şaraptan maksat, zihninin temizlenmesidir
3. O goncanın mahallesinin cennet köşesine varmalıyız
Ey saki! Su bardağını getir ki konak yerimiz uzaktır

4. Yarın derdinin sıkıntısını hiç hayal etmezsin
Kaçan gönül size bir gecelik konaktır
5. Ey saki! Şarabın hararetinden kadehi boş çevirme
Ki bizi yarın mahallesine düşüren o kadehtir
6. İçki içme zamanı geldi bahçede zevk ve sefa ediyor
Her biri goncanın kurulmuş bir çadırıdır
7. Ey **Ruhi!** Baharın kokusu gül gibi dünyayı sardı
Mutluluk onun ki bahçenin köşesi konaklama yeridir

1. Yabancılar o keskin kalbi yumuşatmak ister
Zavallıyı gör ki soğuk demiri döver
2. Yarın rakipleri kavuşma nimetine diş biler
Çaresiz iki kaba koydursun bulursa eğer
3. Bazen ayrılıkla bazen dert ile seni ister
Alçak felek bize daha çok kapı açar
4. Yüzünü görünce âşıkların yüreği koptu
Yüzün dödüğünde gör ki neler kopar

5. Başını verip gözünle bakışına zarar etti
Ey peri! Biz saçınla baştan başa çıktık
6. Karanlık saçını kimin elinden almak olur
Bilirsin herkes gül yüzlüyü kendisine çeker
7. Ey ay yüzlü! Durma git demen ne ihtiyaç
Sen başını yükselten serviği gören kendisi gider

31.b

8. Rakibin ne derdi var ki daima sevinçlidir
Dert onda var ki kalbi hüznü gözünü yaşlı
9. Sözümüz yanında geçmez der, dert yine
Ey derde uğramış **Ruhi**, sabret hepsi geçer

97

1. Ey şoranlar yar ile alemimiz cihande nedir
Ayrılık derdiyle halin ne diyen dert de nedir
2. Zavallı, zamanda bir nefes alayım dedi
Kimse sıkıntı mı çeker bir nefes için nefes de nedir
3. Dudağımın derdiyle kapında kulluk varken
Kim eder Cem'in kadehinin hatırına Cem de nedir

4. Emsem ne olur dudağını lutfunla
Ona ne lütuf lazım dedi emsem de nedir
5. Ey **Ruhi!** Dostların sevgisi dünyada iken
Düşmanları kötölemeye kim bağlanır, kötölemek de nedir

98

1. Ben ağlasam bana yakışır ki bana bülbül dediler
Ey göze hoş görünen gonca! Sen gül ki sana gül dediler
2. İnsana feleğin halini bildirmek için
Bülbülü feryada saldılar güle gül dediler
3. Güzeller gönül kuşunu avlatmak için
Bir tuzak yaptılar adına kakül dediler
4. Yarın yanağı ile dudağı olmayacak âşıklara
Didim acaba eğlence nedir, gül ile şarap dediler
5. Saçında cihan bahçivani olmak için
Bir örnek koydular adına sünbül dediler
6. Mahallende dilenci olmaya can veririm gördüler
Sonunda giydirir o sana kara çul dediler

7. Maşukların âşıklara acıması olur mu dedim

Ey çılgın **Ruhi!** Bu anlamazlıktan gelme nedir dediler

32a

99

1. O kaşı sitem okuyla böler deler

Hakka budur ki öfke gelse demir deler

2. Dostum, yanına yabancıları çok uğratma

O hırsız korkarım ki, gömleği ve kabanı deler

3. Dışın hileli bir cevhere benzemekte

O şuh tabiatli geçti, inleyen gönül noksan

4. A afetin taş gönlüne eser kılmaz

Ruhi ahımın oku demiri deler

100

1. O ikinci Yusuf ki güzeller güzeli

Gün gibi bugün de yeryüzünün kıymetlisidir

2. Zannetme ki senin muhabbetini terk ederiz

Ki bizden olan muhabbet sözsüzdür

3. Nefes ejderi ki gönül hazinesinin tılsımı oldu

Her kim o tılsımı bozabildiyse gözeticidir

4. Cennet havuzunun düşüncesi sufilere zühd eylemiş
Çaresizlerin giydiği bal gibi sarıdır
5. Anlamın ortaya çıkmasında **Ruhi**'yi ayrı tutan
İyilik, muhabbet, yardımı yücedir

101

1. Âşıkları nazile öldürür, edalı yürüyüşüdür
Ölümlere can veren sözünün işvesidir
2. İnleyen canımızı seyreden sokağıdır
Gönlümüzün gonca gibi açan yanağının gülüdür
3. Gönlümüzden sabrımızı alan saçlarının büklümüdür
Aklımızı başımızdan alan hilekarın mührüdür
4. Yaralı göğsümüzü dağlayan halindir
Bağrımızı yakan yanağının çiçeğidir
5. **Ruhi**'den lütuflu bakışını esirgeme

32b

Sadık kulun yüzünün âşığıdır

1. Anmaz oldun beni güneş ile muhabbet bu mudur
Yılda bir göremez olduk seni görüşme bu mudur
2. Merhamet etmez oldun bize, insaf hani
Silmez oldun gözümüzün yaşını şefkat bu mudur
3. Yabancı nedir ki dahil olasın meclise
Gönlü çelenler olmadan sizde fazilet bu mudur
4. Benim gibi bir esirin olsa acımayasın
Ey mülkünün şahı! Mürüvvetin şartı bu mudur
5. El bizi kavuşma dünyasında sanır ama biz
Ayağını öpmemişiz, kavuşma dünyası bu mudur
6. Ey **Ruhi!** Acıması yok kafir iken sen kendine
Sende anlayışlılık bu mudur

1. Aşkın esirine nazlanmaların vefadandır
Ama rakiplere ettiğin iltifatlar cefadandır
2. Seni bizden uzaklaştıran daima siyah yüzlü rakiplerdir
Perişan gönle meyl etmemek hep o beladandır

3. Ne gerek başka uzaklaştırmalarla âşıklara cefa etmek

Cefa yabancından gelmez gelen hep tanıdıktandır

4. Gönül, zühre yıldızının yoluna bağlanmıştır

Aşkın şarabıyla zevk etmektedir, sefa halindedir

5. **Ruhi**'nin sırrına kimse eremez, acaba vadide midir

Ne fesat edenden ne zühd sahibinden ne dilencidendir

104

1. Âşıklar kendi aşkının eleminden öldü

Ey cihan şahı! Nedir sendeki bu güzellik

2. Başkalarına dudağının hayat suyunu içirirsin

Nasıl ah etmesin ciğeri yanıklar

33a

3. Zühd sahibi ariflerle hasta ol

Sarhoşlara karşı koyarlar sarhoşluğu geçenler

4. Kavuşma nazını umar hasta **Ruhi** dedim

O uyanık gülüp sevgilinin cefasını sayıklar dedi

105

1. O meclise ayak basma ki hazır değildir

O kadehe el vurma ki kadeh dolu değildir

2. Başı göklere erişse âşık geçinme

O başı dik servi ki başı boş değildir

3. Taze fidanın canlar verir düşkünlere

Kim sana bin can ile âşık değildir

4. Ahlak ile ayağını bas yarin toprağına

Ey duyarlı zühd sahibi bu seccade değildir

5. **Ruhi**, şarap aklımızı alamaz sırrı nedir

Sanki bizim içtiğimiz şarap değildir

106

1. O ki sarhoş gözünü kan dökmekte acımasızca davranır

Aşk derdi ile çaresizi nasıl hasta eder

2. Yüzlerce aferin o icadı yapana

Kim dudağın gibi ruhu okşayanı yoktan var eder

3. Sultanım için ağlasam gönlümün hali dert değildir

Dert ehli olan tabibe derdini anlatır

4. Kederlenme, ciğerimi kanattı diye yarin dudağı

Yarin dudağı etmez onu yabancıların derdinin zehri eder

5. **Ruhi**'ye gül bahçesini teklif etmeye gerek yoktur
Padişahım talihinde o yeri gül bahçesi eder

107

1. Benim gibi kıvrımlı kaşını isteyen yoktur
Bugün muhabbetine yayımı çeken yoktur

33b

2. Zulüm okuna bir göğsümüzü gerer dururuz
Aşk yolunda bela çekenlerde çekinme yoktur
3. Bize yan bakışın teselli verir
Anlamazlıktan gelme, gözü görmezden gelmeye yer yoktur
4. Yarın yüzünde Huda'nın nurunu görmezler
Bu denli halkta bakışın sahibi yoktur
5. Ahımın okuna karşı göğüs gerip durma
Sakın sakın ki kaza okuna siper yoktur
6. Yarın cefasına er ol, derhal dayan
Ey rakib! Gel, ki bizden sana zarar gelmez
7. Ay yüzlü güzellerin derdinden şikayet etme
Ey **Ruhi**! Senin muhabbetinden eser yoktur

1. Bir şehirde hal bilir bir adam yok mudur
Hal ehlinin eğlenmesinin anlamı yoktur
2. Ben kimseye mi gönlümün halini anlatamam
Dünyada halden anlayan kimse mi yoktur
3. Ey aşka düşen derdine derman bulunur senin
Yarin bela kılıcına merhem yoktur
4. Bir göğüs mü var ki aşkın onu yakmakta
Bir göz mü var ki derdinden yaşı yoktur
5. Al canımı bir buse ihsan et diye gördüm
Hiç söylemez meyhane çırağı sanki dili yoktur
6. **Ruhi**'ye söylen, eksikliğini fark etmezmiş
Bitmez mi o eksikliği ki ölçüsü yoktur

1. O şuh niçin belinde hançer götürür
İki kılıç ki, kendin ol iki kaş götürür
2. İki avcıdır, ki sevgilinin kaşı
Her biri bir kayışında bir güzel götürür

3. Aşk dağını inlemeyle götürsem yürüsem
Şaşırlmaz ki taşı sanatla mı götürür diye

34a

4. O ay yüzlü her taraftan kakülünü gösterir sanma
İki tarafta iki sümbül götürür
5. Eğer alçakta eğer yüksekte ayağın toprağını
Yerde bırakırlar mı meğer o götürür bu götürür
6. Gözyaşım çevrenin denizi ile azalmaz
Ey gaddar sevgiliye bu çok su götürür
7. **Ruhi'**ye ne kadar lütuf etsen layıktır
Aşk derdinin eğlenceli yanını hep o götürür

110

1. Biz dünyada gönül arkadaşını yakın dost edegör
Zevki elden bırakma gül renkli şarap kadehini edegör
2. Herkes düşünür ki ünlendirmek için bir bağa
Olma o bağda sen kendini namsız edegör
3. Aşk kılavuzu seni dünya lezzetlerinden uzaklaştırırsa
Kasdedilenin şahidi dert değil hemen boyun eğern

4. Edalı yürüyüşünü aksine döndürmektir feleğin işi
Maksadına ulaşmak isteyen sakın kendini mutsuz edegör
5. Sakinin elini öpmek için herkes çabalar
Ey **Ruhi!** Ayağını öpmek için çabalar

111

1. Bakışın ciğerleri deler bu nasıl gamzeli bir bakıştır
Gidişin gönüller alır, bu nasıl bir işveli gidiştir
2. O elmayı bir kere ısırarak dünyaya değer
Ne pahalı bir meyvedir, ne lezzetli bir yemiştir
3. Zamanın ayağına gençler çekilip gider
Dünyayı yanına çekti bu nasıl cezbeli bir çekiştir
4. Saki, yine dolu şişe ile bizi mest oldu sanma
Büyükük et yanımızdan ateşi eksik etme kıştır
5. Dişinin düşüncesi sanatla yapılmış bir gazel didi
Ruhi, yine deniz fikrine yiğit çıkardı

34b

112

1. O gönül çelenler uykusuzun hançerine sahiptir
Muhabbet ehli ne yapsın, kuru bir feryada sahiptir

2. Ciğerinin kanını döküp bakışının arzusuyla taşı dilsiz eder
Gönül acaba kamilin üstadı mıdır, buluşa sahiptir
3. Acımasız kimsenin kan döktüğü iller mi acaba
Nasıl kan dökülmesin, bakışın gibi bir cellada sahiptir
4. Ey sevgili! Aşkın pirinden başı dönmüş gönül el almıştır
Fakir ise ne olur, hal ehli doğru yolu göstermeye sahiptir
5. **Ruhi** kavuşma arzusuyla beni yolunda esirgemedi
Aşk derdinle bir kederli gönle sahiptir

113

1. Beni baştan çıkararak güzel kokulu bu saçlardır
Başıma sevda getiren o iki uzun saçtır
2. Ne yapayım, bağlasalar dünyada durmazdım
Beni eğen büken o güzelin saçı budur
3. Göğsümde saçlarımla bir olur gönlüm arar
Bakışının oku hakka ki acaba gönlü arayan mıdır
4. Sefa sürmen cevher dolu olsa da bakmayız
Dostum hak yolunla gözümüz doludur

5. Saçını tararken üstüne bir tüy düşmüş
Ey **Ruhi!** Görüneni kök sanma bir tüydür

114

1. Amelsiz bir ilimle bilgin geçinen cahildir
Kim ki güzelin yanağını yüzünün okursa bilgindir
2. Hangi zühd sahibi ki gönül incitmeye sahiptir
Her gece ve gündüz ibadet eder ki doğru değildir
3. “O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar!” dedi yaradan
Bu sözü kim hatırlar ise o akıllıdır
4. O bilgin daima hakka muhabbet eder
“Kişi sevdiği ile beraberdir” sözüne inanır
5. Vallahi hayır, okumakla insan kamil mi olur
“Ben bilirim” sırrına her kim ererse bilgindir
6. Aşk yolunun salikleri cenneti istemezler
Cenneti ne yapsın ki, o yüze kavuşmuştur

35a

7. Kimi gizli seyr eder, kimi açıkca
Kiminin konağı deniz kiminin göl

8. Dünya mevkiine kavuşmak mümkün imiş
Akıllı olan ne yapar, o mevkiyi ki sürekli değildir
9. Ey **Ruhi!** Marifet olmayacak bir kişide
Cahilin başı göğe erse yine de cahildir

115

1. Beni Hak yolunda yar et diye yalvarırsın
Ey gönül muradına yürüyen bir nazlı servi var
2. Ey fidan boylu! Sadece yürümen yeter
Yüzünün eksiksizliği ile ay parçalarından ayrıcalığın var
3. Yolunda ölmeyince ellerinden kurtuluş yoktur
Ne kargaşa sesinin hali ne de yırtıcı kuşun gözü var
4. Ey rakipler! Aşk derdinin müptelasıyım, dersin ama
Ne çok ağlayan gözün ne de canı mahveden ahın var
5. Saçlarını elden bırakmazsın sana bağlı kulunum dersin
Ruhi 'nin acaba uzun uzadıya düşüncesi mi var

116

1. Tenimi sıkıntı oku sanmayın ki gömlek saklar
Oka gömlek olmaz engel onu yardan saklar

2. Yaratanın kıymeti ne bilgin bahçivandır
Boyunun benzeri servi ve yanağın gibi yasemin saklar
3. Gül yanaklı güzel dertten altına döner mi acaba
O dert ehli ki yanında gümüş beden sakalr
4. O gül yanaklı güzelin sevdasının aşkıyla felek döneli
Göğsünün içinde her bir lale gören saklar

117

35b

1. Dünyada onun yurdu en iyi sedirdir
Muhabbet ehli içinde yükseklik mertebedir
2. Diler ki hakkın hizmeti kıymet bula
Güneş gökyüzünün en üstünde en yüksek şöhretlidir
3. Bu gökyüzü dediğin demir cevşenin süsüdür
Kapın kanatlarından döneme giysidir
4. Dünya, bazılarına kulun elinde kıvrımlı gerdanlık etti beni
Altın para ile dolu gümüş vurucu bir maşrapadır
5. Ey **Ruhi**, dünyayı gezip tozmuştur
Benim bu dürüst tavrım ki bir gecelik çocuktur

1. Gözümün çeşmeleri akıp akıp gitmektedir
Bizi o fidan gibi boylu servinin ayağına akıtmaktadır
2. Gözyaşımızın tanelerini hakkın umuduna saçtık
Ey sevda mağduru! Görelim iş bitmektedir
3. Sufi bırak bu başa kakanı, sağlam ip çağdaşındır
Kuvvet, o gaddar sevgili estirmektedir
4. Ey zahid! Hayret vadisinde ne olur esmekten
Çalışıp amaç uğruna hüner yetmektedir
5. Ey **Ruhi!** Gördüğü yerde anlamazlıktan gelir
Nasıl olur, bilmeyiz o ay yüzlü bizi incitmektedir

1. İnsaniyetsizin feleğinde vefa neyler
Bahtsız kap içinde su ne eyler
2. Sefa yoksa ahiret meclisinde midir
Bu kötü alemde sefa ne arar
3. Zahid, gözyaşımı görse utanır
Ne bilir ki o gönül çelen ne eyler

4. Gögsünü karşı koysa da görse
İnsanoğluna cefa oku ne eder
5. Kavuşma zevkin yabancıya layık mı
Derd ehli olmayan çare ne eder
6. Dedğin paralanmak değil midir
Ayrılık oku da olsa bana ne eder

36a

7. Ey **Ruhi!** Yarın eteğini tuttuk
Göresin Huda ne eder

120

1. Muhabbet şarabının kadehi ki onlar tattılar
İpek hırka ve tacı arzuya gelip sattılar
2. Güzeller bizi akılsız ettiler, gördün mü
Muhabbet şarabının kadehine ne kattılar bilmem
3. Muhabbet ehlini ayrılık vadisine saldılar
Vefasızları gör ki bizi ıssız yere attılar
4. Hastalık öncesinde gönlümüzü esir ettiler
Ama vefa etmediler sona attılar

5. Sonunda kötülük yolunun tozu ile doldurup
İnleyen **Ruhi**'nin iki gözünü kapattılar

121

1. Yar yüzüne elini koysa güneşin pençesini olur
Açarsa kimse dayanamaz, dünya harap olur

2. O içki sersemi nergisten tek bir işaret olsun
Günde iffetliye binlerce bir yudum su şarap olur

3. Veli! Yara halimi anlatayım derim halim yok
Sabah ise nazının mestî, akşam ise uyku olur

36b

4. Başka ne denli yardan istek olmasa arada
Âşğın ızdırabına sebep olan başka vardır

5. Güzel yüzün cilve yoksa vermesin
Genci yaşlısı herkes bakışlarında yüz bulacak

6. Sen bu hüsn ile herkesin isteğini yerine getirensin
Muhabbetinin hazinesini bulan göğsünde muradına erer

7. Neşeli **Ruhi**'ye kim söz söylese yakışır
Yarin yüzünün halinde her sözü bir kitap olur

1. Dünyada aşk ehlinde bir ay yüzlü sevgili yoktur
Bu bağıın güllerinde ah ki vefa ve muhabbet yoktur
2. Dünya sahibinden Namık, Ferhad, Mecnun
Aşk diyarında ben kimsesize bir tanıdık yoktur
3. Ey sufi! Tabiat meclisi niye haz etsin vaizden
Cennet olsa berrak şarap olmayan yerde sefa yoktur
4. Berrak şaraptandır irfan ehlinin yolunun rengi
Yan yana içerler, onlarda hiç ikiyüzlülük yoktur
5. **Ruhi**, bu alemin gülbahçesinde gonca gibi kederli
Elinde gül gibi gönle ferahlık veren kadeh yoktur

1. Üstüne elbise giysen meydana çıkarır
Tasasız gönüle itibar arzusu istersen tamamen bağ olur
2. Aşk bilgini gam dersinden uzaktır
Birliğin talibi Amer-zeyd'in meşgulü olur
3. Aldatıcı çölün avcısı, buyrukların görünüşündedir
Kuş yemini toplamaktan vaz geçen tuzağın kayışını bağlar

4. Eteğin kurtulmazsa elinin ilgisinden
Bir gün o ahu yüzlü, itin birine avlanır
5. Talibin ilgisinin kelepçesi, ayakbağını azaltır,
Allah'ı tanıyan **Ruhi** gibi kayıtsız olur

37a

124

1. Cananın yanağının sakalı öpülür
Öpülürse ne olur, bahçenin yeni üretilmiş şarabı öpülür
2. O gümüş teninin dağları, gül kokulu yüzüdür
Kimsesizlere öptürürse ne olur, ekmek öpülür
3. Yarın yanağına yüz sürüp öpsem
Ey sufi! Sakın hatadır deme, Kur'an öpülür
4. Aşk bizi bir aleme girdirdi ki onda
Sultanın ayağına el değmez, kapıcının ayağının altı öpülür
5. Sefa günleri geldi, bayram şerifi oldu yine
Her taraf haktır, şeref sahibi öpülür
6. Güzel söz söyleyenin hali şerefli şanlı öpülür
Geçici feleğin kapısının her tarafı her zaman öpülür

7. Bereket getirenin eline gidip öpsem ne olur

Ruhi, bayramda resimdir, seçkinlerin eli öpülür

125

1. Dilini emdir dersem sana değmez o süstür dersin

Canım canını umar, hakaretle bana bakma

2. Eziyet çeken yabancıya toplumun fakiri olursun

Dostum, muhabbet ehli senden perişandır

3. Aşkında adı kötüye çıkan rakip ile gönül yakanı bir görme

Onu dert ateşinde yak, beni kavuşma suyuna doyur

4. Ey sufi! Saçının örtüsünden bizi döndürmeye çabalama,

Ki biz o örtüye kabul ettik, kabul etmek imandandır

5. Peri yüzlü bir güzel görse akli başından gider

Ruhi, hemen yolunda ölmek ister

126

1. Gönül, ayrılığın köşesinde kavuşmak ister

Göstermeyi istemekte ama terbiyelidir

2. Güzelim, hasta gönül kavuşmayı istemez

Çünkü vefa resmini acaba senden mi eyler

3. Gerçi güzeller âşıklara ceda ederler
Zor olan bu ki gümüş ten sebepsiz eyler

37b

4. Her nerede ki kamiller bilgiden bahs eder
Sufi oturup davadan bahsedip nisbet eder
5. O gönül papağanının işleri hep tersinedir
İnleyen **Ruhi**'ye lütuf et desen hiddetlenir

127

1. Dünyaya gelen durmaz, acaba dünya nasıl bir yerdir
Ahirete giden gelmez ahiret nasıl bir yerdir acaba
2. Kim gelirse durup sefa geldin derler
Toprağında muhabbet var, acaba meyhane nasıl bir yerdir
3. Kendinde sevinç yok halkında muhabbet yok
Dikkatli bak ve gör, acaba dünya nasıl bir yerdir
4. **Ruhi**, mahalle öğütünün zor yeri aşk
Yaradılıştta konuşmayan bir dil gerçekte acaba nasıl bir yerdir

128

1. Gönül ki aşk kadehi ile çok harap olmuş yatar
Meyhane, bir yudum su vermiş, toprak olmuş yatar

2. Hak bilir, saki berrak şaraptan nasıl yasak ola
Kalenderler hep şarap kadehine hasta olmuş yatar
3. Yüzü güzel olanlar üstüne düşse başını kaldırmaz
Gönül, kapının eşiğinde yüce ahlaklı olmuş yatar
4. Ey sarhoş göz! Aşkının ateşiyle dünyaya gel
Güzelin derdinde kara bağrım yanmış yatar
5. Perişan, açık saçık **Ruhi**'nin halini kimse bilmez
Dert yolunda uzun yıllar toz olmuş yatar

129

1. Zaman zaman ah ettiğimden bende gözyaşı sezer
Ey gözüm! Ağla ki yar sende çok cevher sezer
2. Yolunda canlar veren âşığa bir adım gitmez
Gezer yabancılarla koynunda sanki altın hisseder

38a

3. Davranışın yine temiz sufinin güzel söz söyleyen meclisine
Gittiği değil elbette bir güzel sezer
4. Vaiz meyhanelerden çıkmasa ayıplamayın
Küp düşer her nerede kırmızı şarap kadehini sezer

5. Zühd sahiplerine mertleri taklit etmek cüretten değil
Aşkın çok inleyenleri o çaresiz hali sezer

6. Ey **Ruhi!** Aşkın iksiri yüzümü altın eder
İsterse o gümüş tenli yanıma gelsin

130

1. Ayrılık derdini def etmenin çaresi yoktur deme
Ey zalim! Sende iyilik yoktur

2. Veli, isteğine muhtaç çok fazla dertli gönül var
Ayağının tozuna yüz sürmeye fırsat yoktur

3. Yar yapmaz deseler de başkalarına muhabbet ve sevgi gösterir
Bilirim padişahım sende o adet yoktur

4. Muhabbetinin isteğiyle ölürsem yüzüme bakmazsın
Kölene çok az da olsa kalbinde muhabbet yoktur

5. **Ruhi**'nin sonun mahallenin başında inci yaptın
Acımasız sözde gerçeklik yoktur

131

1. Yanan gönlümün ateşi var
Bir zalime muhabbeti var

2. O günde alem engel olmaz
Aşkının ateşi acaba dağılır mı
3. Gönül inleye inleye ağlasa mı acaba
Gaddar felekten şikayeti var
4. Bir kadehle yoksulu şah eder
Kilisenin pirinin yüksek iradesi var
5. Gözünü kesmekte, âşıkları
Kan dökücünün oku elinde, kuvveti var
6. Yedi denizi içse dindirmez

38b

Ey **Ruhi!** Kalbimin ateşi var

132

1. Güzel odur ki yüzüne bakarsan âşık eder
O hasta gönüle bakmak gözünün borcu olsun
2. Hayaldeki yükseklik mertebesine ermek gibidir
Alçak dünya makamı uykusuz devlete bak
3. Kimi görsen lutüf olan bakışına muhtaç
Yar hangi yaralı gönüle baksın bilmez ki

562

4. Zahid acaba Ruhi âşığı neden bakmaz

Hasta göz nurlu güneşe bakamaz

5. Kıskanan insafa gelip **Ruhi**'ye başta bulunur

Bu sözlere hak bakıp gözünü arlarsa

133

1. Altın kızına hürmetin eller gibi yoktur

Ey sufi! Soğuktur deme

2. Yabancı mahallenin bahçesinde mi dedim

O gonca ağzın güldü ama dedi bunda yoktur

3. Saçına yapışan eller faydasızdır

Kanım ağzınındır o arada döken yoktur

4. Âşıklarına gözünün köşesi var

Ama kirpiklerinin her biri ok

5. Bakışın göze ok gibi görünür de

Vurgunların **Ruhi** gibi ama acımasız çoktur

134

1. Zahid, yüzünden şaşkınlığımı bilmez beni susan anlar

Dilsizin derdiyle deli olduğumdan içki içen anlar

2. Ne olur sarhoş isem ulu huylu araştırdım
Beni zahidlere sormayın beni akıl ehli anlar
3. Suskun derdinin tesellisini şaraptan bulmuş
Gönül zamanında kan içmeyi yaşam sevincini içen anlar
4. Saki, sevincin son kadehini getir
Ne dünya işlerini hor gören içen anlar ne dervişlerin şeyhi anlar

39a

5. Cananın işlenmiş yüzünde gök aciz, melek hayran
Ey **Ruhi!** Nakışın sırrını yine nakışın sahibi anlar

135

1. Güler yüzlü gonca yanağının rengini gör
İNleyen bülbülün gürültüsünü gör
2. Göze hoş görünen gül yüzlünün coşkusuna bak
Hoş sesli kuşun nağmelerini gör
3. Yüzünün güzelliğini sunan şahidini gizledi
Ey uykudan habersiz olanı gör
4. Gömleğinin yakasını yırtana bir bak
Parıltılı güneşin doğuşunu gör

5. Hüzünlü gönül karardı
Cananın yanağının çizgisine olan arzuyu gör
6. Engeli yüzde bulanlar biziz
Gerçek alemin mertebesini gör
7. Kölene hakaretle bakma
Gel gönül evindeki sultanı gör
8. Yok olan güneşe bak
Değersiz damlanda okyanusu gör
9. Sözü'nün sembolü **Ruhi**'ye keşf oldu
Aç gözünü Allah'ı bileni gör

136

1. Çoğaldıkça yarin yüzüne tutkun arar
O kendi zevk eder ama ben hüzünlü gönle bela artar
2. Altın ve gümüş yara kavuşmak ister, en güzel olan şey verdim
Çok olsa mal varlığın takibi şüphesiz güzellik artar
3. Yaram çoğaldıkça kalbimin isteği artar
Hanede ne kadar mum olsa o kadar ışık artar

4. Amaç baştan çıkarmaksa benim kendi aklımı almışsın
Ey huri yüzlü! Yarım kadehle şarap yeter belki

5. **Ruhi**, dünyanın nimetinden hisse isteğini getir

39b

O kadar talibi var ki ne sana ne bana artar

137

1. Saçını ara sıra kıvrımlı ara sıra düz eder
Benimle o gözü sarhoşum savaşı

2. Baktım tenimde kanlı elif üstünde iki yanık
Yar onu her gördüğünde bir hayal eder

3. Yarab! O peri, meclis içinde nasıl bir büyüdür
Bir göz kapatınca dolunayın tamamı hilal olur

4. Güzel çok günaha girse ne olur
Zavallı saçını ayağına alıp süründürür

5. **Ruhi**, güzelin kavuşmasında bakışının hırsızı
Eğer şiirini isterse helal eder

1. Göğsünü ister ki kudretini gör
Bizi öldürmek isteyen güzeli gör
2. Kendinden geçip âşığa hançer çeker
Kafirin ettiği inceliği gör
3. Bize ettikleri zulüm yetmez
Başkalarına ettiği muhabbeti gör
4. Sırrın aşkıyla şevke gelip
Vaizin ettiği sevinci gör
5. Ey sufi! Amacın keyfiyet ise
Bir kadeh şarap iç de keyfiyeti gör
6. Yarın yanağını istemeyen
Behey! İnsafsız güzeli gör
7. İçtikçe kırgınlık eylemez deme
Hele gelsin de gözündeki kırgınlığı gör
8. Ey **Ruhi** ile sözü az kılan
Cahilliği bırak huyunun kuvvetini gör

40a

9. Ayağının lütfundaki inceliğe bak
Gazelinde olan akıcılığı gör

139

1. Yanağının şevkiyle gönülde hiç karar eylemez
Güya bu hüznü gönül ateş üstünde oturur
2. Lakin ahımla kainatı üzüntüye verdim
Korkarım ki toz kalbin aynasına erişir
3. Bir kere ayağının altına gör bak neler döker
İnsan izinin tozuna cevher saçar
4. Susamış gönüllerin susuzluğunu kesmek için
Su dağıtan hizmetçi eline bakışını
5. **Ruhi** sabır ve kararını eline aldı
İşveli güzelin zulmü yok merhameti çok

140

1. Üzüntü mülkünün şahıyım, gözyaşım
Ahımın alevi başım üstünde altın taçtır
2. Gönül bir dilencidir ki hevesinin gözü bağışındadır
Göz ki bir ışıktır ki ayağına muhtaçtır

3. Kavuşma merheminden bir an uzak olmaya
Allah'ım kan saçan yaramın gözü ne açtır
4. Âşıklar adem iklimine baş koyup gitmekte
Ateşle hüner gösteren okun üstünde o bir açıktır
5. Aklım, sabrım gözünden mest olsa da **Ruhi** ne olur

40b

Dostum! Daima hırsızın işi yağmadır

141

1. İçimizde hep olan Hakk'ın muhabbetidir
Dünyayı bize söyleme daimi olan yok omadır
2. Zevkin sunulmasında felek sefamızı kıskanır
Bize bu zevki veren süzölmüş şaraptır
3. Zamanın bilgini bırak bu dalgınlığı bir yere
Amacı seni getirmeden hiçe saymaktır
4. Gerçeğe bakılırsa Kaysa rehberiz
Veli tarikata gelince o bizden eskidir
5. Ey **Ruhi**! Kadehi elinden bırakma bilirsin
Seni durak yerine ulaştıran o kadehtir

1. İstekli gönül, yarın mahallesine doğru yürür
Yürür ama ızdıraplı hal yürür
2. Asiyah saçlıda ne kadar çok haykırma olur dedi
Dedi önünde tellal yürür
3. Ardında ah ile haykırmak istemezler
Bilmezler ama ki alemi ayak altına alır yürür
4. Yar sana gelmezse sen yarın ayağına git
Dağ yürümezse ne olur ey derviş gönül yürür
5. Bazısı halkın durak yerine varır
Kimi **Ruhi** gibi zamanda aylarca yıllarca yürür

1. Ey gönül! Bizim güzelliğimizin tabiatı mizacı doğrudur
Kimseye düşmanlığımız yok, hak bilendir
2. Vefa ehline daima kavuşmaya engel olur
İntikam almak için çalışan yabancılar gamın kararlılığıdır
3. Ey güzel yüzlü padişah! Geri çevirmek uygun değildir
Gönlümüz nice senelerdir mahallende oturur

4. Kötü amelleri olan yabancılar mahallene gelmesin
Cennette o ne yapar onun yeri çukurda yanan ateştir

41a

5. **Ruhi** acaba toplantı yerinde günahımız affedilir mi
Bizim yaradanımız koruyan, bağışlayandır

144

1. Cananın yanağı gibi tatlılık buldu
Irmaklar yine gözyaşım gibi aktı
2. Aşkın ayrılık gününde gönül arzunla can verir
Geceler ay ışığında, doğan güneş avluda
3. Gülün isteğine gönül ehilleri mest olup şaşıldılar
Göğüsler parçalandı yine yaralar tazelandı
4. Lakin sefa alemi gül gibi bu mevsimde kazandı
Bu benim kan dolu gözlerim ah ile ağlar
5. Bülbül bahçeden uçmak istemez sanki gül
Güzel kokunun isteği münasebetiyle ayağını bağlar
6. Çılgın **Ruhi**'nin gözyaşı lale renkli oldu
Yasemin gibi sen gittiğinde ağlar

1. Aşk kadehini içen onlar ki sersem oldular
Canı gönülden bir kere Allah deyip sustular
2. Onlar “kendin bilmek” sözünden dinlediler
Feleğin kumaşına bakmayıp derviş oldular
3. Dün Cem meclisinin su şişesine aktarmaya ağzın açtık
Mecliste durup bir bir dinlediler
4. Kays alemde can verdiği için anılır
Yoksa zamanın şahı olanlar hep unutuldu
5. Biz bu şarap küplerini dahi içmişiz
Bir kadehten Vamık ve Ferhad sarhoş oldular
6. Aşk ateşi ile yananlar **Ruhi**'nin mumu var
Vücutlarını yakıp bela meclisinde sustular

41b

1. Âşığı zulüm ile öldürdüğünü naz sanır
O gonca dudağın insanı öldürmeyi az sanır
2. Cananın mahallesinde rakibin feryadı
Var ise kendin o eşek mizac hoş nara sanır

3. Meclis ehli makamda ne yapar bilsem
İnleyen ay ney gibi meğer kendini sırdaş sanır
4. Halkı, ayda bir çekmekle hevesli ederim der
Kendini aldatır o ay gibi üstün sanır
5. Zühre yıldızı her gece feryadımızı bitirir
Ey **Ruhi!** O nazlı, bu zulmü bize naz sanır

147

1. Vazgeçmekten bahsedersin yerin meyhane olmalı
Sefadan bahsedersin şarap kadehi olmalı
2. Yare, bugün kimsesizler yolunda can verdi demişler
Hemen beni anmış ki o âşık olmak var
3. Gelir ama gümüş hançer elde, ok belde
Ey gönül! O merhametsizlere kendinden geçmek var, sakın
4. Gönül muhabbetinin eksikliği ne bekler bilmeyiz, ver onu
Meğer o yüzünün hazine yeri bir harabe olmak var
5. Dilsizin sırrından beni öğütle ayırmak ister
Vaizin sözünden eser kalmaz efsane olmak var

6. Gözüm yarin hayali için bir köşe oluşturmuş
Şehin huyunu beğenen olmuş, şahane olmak var
7. Gönlü yaralı **Ruhi**'nin sözü edilen halinin şiirini gören der
Sözünde hal var, yönü dervişçe olmak var

148

1. Eğer felek isteğimizce dönmese derdimiz yoktur
Biz vazgeçme ehliyiz ondan zerre kadar isteğimiz yoktur
2. Sevgilinin gümüş göğsüne sarılmak olmayacak bir şeydir
Biz o düşünceden uzağız, hayalimiz yoktur
3. Ezelden beri sefamız var, aşk şarabı ile sarhoşuz
O bağı çekmeyiz ki gül renkli şarabımız yoktur
4. Berrak şaraptan dünyada zevk ehli olan kaçmaz
Kimin isteği var ise içsin, ısrarımız yoktur

42a

5. Yolumda bir an dinlen demekten kastın ne
Bilirsin sevdiğim sensiz bizim dinlenmemiz yoktur
6. Binlerce yaramız var aşkımız Ferhad'a galiptir
Nihayet o dudağı şirin yanında adımız yoktur

7. Sabrın kilidi ile kavuşma kapısının fethi mümkün müdür
Ey **Ruhi!** Onun için o kapıda ilerlememiz mümkün değildir

149

1. Dünyadan lütuf umudunu bırak ki o alçaktır
O da yansın bu dünya ki çalı çırpı dolu
2. Lakin biz bülbülüz yerimiz dünya bahçesi değil
Bizim dünyadan amacımız o yeni yetişen güldür
3. Âşık eden kimsenin hevesini bulamaz
Ol kadar var ki hemân işidilür bir sesdür
4. Bin kitap okusa da zühd sahipleri halden anlamaz
Sırrın keşfedilmesinde hal ehline bir söz yeter
5. Kapı eşiğindeki taş toprak döşene
İnleyen **Ruhi'**ye acaba kimsesiz derler mi

150

1. Meclisin ortasında yüzünün sıcaklığı mum olur
İşi gösteriş meraklısıdır, onun için satılır
2. Bakışını hatırladıkça bende can kalmaz
Ama dudaklarını andıkça canıma can katılır

3. O, aşkın ayrılık gününde can verir isteğinle
Geceler ay ışığında bahçede yatılır
4. O zaman Allah o zaman âşığı ki yarın dudağını saklasın
Şarap kadehinden renk alıp mecliste kaşlar çatılır
5. Ey **Ruhi!** Aşk pazarı can pazarıdır
Bunda âşık zamanın Yusuf'u olsa hiçe satılır

151

42b

1. Gördüm o gönül alan güzel rakibe öpücük verir
Esirini öldürmek için can verir
2. Dilenci mahalleyi geçsin, yabancıyı işsiz bırak
Birgün erişmek iste,o gönül alan güzel verir
3. Rüzgar yere düşmeye alametin tozunu bırakır mı
Çin attarı onu alıp armağan eder
4. Yüzünün ve güzelliğinin meclisine hilal gelse
Ayakkabıların dizildiği sırada kaşın ona yer verir
5. Başkalarının gözü daima kavuşmadadır
Kapında o ite bir kemik yok mu

6. Dudağın rakiplere kırmızı şarap kadehi sunar
Ben gönlü yaralı âşığa bakışların kan verir
7. Ayrılık belasının yükünü biz şimdi çekmedik
Âşıklara o belayı felek her zaman verir
8. Ey **Ruhi!** Zamanın gamını yok etmeye çare yok
Dünya halkı sefaya bir an bulsa canını verir

152

1. Yar ben aşk mağlubuyum, görünmez derdim var
Ey saki! Beni mest et ki yar ile yorgunluğum var
2. Ayetin yorumuna bir üslup buldum ki
Zühd sahibi sorarsa bir sorusuna bin cevabım var
3. Ağzının sırrını sufi tutarmış, hesabında yokmuş
Hele hesap günü olsun onunla çok hesabım var
4. Bela kadehinden zevk alan gelsin, aleme seladır
Aşk meclisinin garibiyim, dokuz şişe şarabım var
5. Aşk garibiyim ama lutfunun gölgesinde hoş halim
Beni yalnız bırak, bir ufak besleyen güneşim var

6. Dilenci isem ne dert yakınlık meclisinin üstündeyim
Yoksulluğundan kaçınmaz bir iyilik sahibi şahım var
7. Ey **Ruhi!** Allah'a hamd olsun ki aşk kapısının süsüyüm
Temiz ki yüksek divana bağlanmak var

43a

153

1. Ayağının adaletini gökte yıldızın gözü gözetir
Nergisin lütfunun kokusunu yerde nergis gözetir
2. Uykunun tadı sabah vakti sarhoşa hoş gelir
Uyku aleminde gözü içki kadehi gözetir
3. O güzel sevgilinin gözünden yaş gelir dediler
Çok uzun zamandır ki yollara bakıp güzel gözetir
4. Ki ay kaşlarından bir işaret mi bekler
Ayağına engel olan meclisinde durup yer gözetir
5. Gönül kuşu o goncadan vefa umar
Her taraftan taze haberler duymak için dinler

43b

6. Gönül, yüzünü seyr etmenin ümidiyle mahallene gider
Bahçede âşık bülbül gülü gözetir

7. **Ruhi**, dudağına bakmaktan vazgeçmez

O papağan sanki şekere benzer

154

1. Sıkıntı köşesinde inleyen gönle ne arkadaş bulunur

Aşk derdini açıklamaya ne kimse bulunur

2. Mecnun bilseydi vahşi ile dost olmazdı

Ki sadakatle bir dost olan insan bulunur

3. Ne olur ondan başka kavuşmayı eğer umud edersek

Ne de aşk derdinin kılıcının yarasına ilaç bulunur

4. Zevk ve sevincin eseri akılda kalmaz

Ama gönülde ne kadar istersen dert bulunur

5. **Ruhi** bilseydi iki alemde düşünürdü

Kavuşma anı gibi zevk edecek bir an bulunur

155

1. Gönül, cananın saçının telinin oynak halidir

O akıldan bahsetmek ister ama bağlamalıdır

2. Sufi, dünya evini terk etmeyi düşünür mü acaba

Öyle sağlam hırsıyla tutmuş ki sanki malıdır

3. Zulümden Ruhi'nin yüzünün hali gelip bastı
İşi altından işleyen yine hep halidir
4. Bizim hüznün ile işimiz yoktur, yüzünü özleyeniz
Rakibi daima üzen devamlı düşüncesidir
5. Acaba gönül kuşu uçarsa en yüksekten
Dünya bahçesinde su gibi akıp giden servinin ayağının altındadır
6. Göğsümüzün içi dert ile dolu ve gönül sevinçle
Onu sevindiren yarın yüzüdür
7. Yabancılar, beli kılıca canımdır demiş yar işitmiş
Demiş bu ince düşünce **Ruhi**'nin düşüncesidir

44a

156

1. Yusuf la güzellikte kardeşdir
Ancak bir gömlek o servin teni naziktir
2. Şarap demiyle gönül meyhaneden çıkmazsa ne olur
Hak bu ki su ve hevesine doyulmaz yerdir
3. Çekmez o kavuşma şarabıyla şarap isteği olan
Ayrılık derdinin sarhoşu ara sıra başının derdidir

4. O ki felek gibi, başı kabayı ne bilir
Güneş gündüzlüğü ve geceliği aylardır
5. Göğsümün yarasının karasını bırak
Kim koynumda onu görse mis kokulu sanır
6. Âşıkların günde bin susamış gönül yakan kana
Ey **Ruhi**, yarin bakışı sulu bir hançerdir
7. Yüzüne kavuşmada dönen taze yeri dinledi
Onun dinlenmesinde zevk alacak yerlerdir

157

1. Gül zaman zaman açılıp taze olsa ne olur
Bahçede onun elinden bir an sünger gitmez
2. Fidan gibi boyun var iken sanma her şaha konar
Ey servi boylu! Gönül kuşu yüksekten uçar
3. Ey sufi! Nice güzellere meyl etmeyelim
Dilber, dünya bahçesinin gül gibi meyvesidir
4. Papağanın dudağına yakın olmakla biriz
Gönül ehilleri ona daima şeker yedirirler

5. Gam köşesinde uzun zamandır güzelim **Ruhi** var
Dudağının hasretiyle gözüm kan ağlar

158

1. Aşk kasesi elimde kadeh yeter
Cananın şevki bana daima yeter
2. Doğru sözlü olan gönlü yaralı olan âşığa
Yardan yılda bir selam yeter

44b

3. **Ruhi** başkalarına üstünlük eyler
Sana bu söz yeter

4. Ayrılık derdine sabah akşam olana
Canın isteği akşam mumu yeter

5. Yabancı meclisine dahil etme bizi

Gamın çokluğundan kalabalık yeter

159

1. Kimi zevk etmekte kimi derdin esiridir
Herkes kendi sefasına, acaba alemdir

2. Gonca gibi dudağının derdiyle bağlı olanın
Kan ile dolsa gönlü yine sevinçlidir

3. Gözün hasretle ağzına kadar kanlı su olsa
Ey kederli gönül! Ağlama bu da bir andır

4. Aşk şahı bizi bir meclise esir etti ki
Eskimiş çanağı kadehtir ve dilencisi Cem'dir

5. Aşk derdinin ateşi belini bükmeye son sanma
Ey **Ruhi!** Feleğin boyu bu yolda bükülmüştür

160

1. Kimi sarhoş yarile gül bahçesinde yatar
Kimi ayrılık derdi ile cehennemde yatar

2. Yabancınnın kaşı nasıl eline gelsin
Ki o kan nerede ve kan gönülde ve gönül tende yatar

3. Ey fidan boylu! Haneden dışarı salın da gör
Her adım yolunda nice biçare yatar

4. Ey rakip! Sıkıntı köşesinde beni yalnız sanma
Yar eğer sende yatarsa derdi bende yatar

5. Sabah vakti her yana sarhoş gibi kulak tut gör ki
Mahallenin bülbülleri gülbahçesinde yatar

6. **Ruhi**, derdinle ve hüznünle kan içinde yatar
Onu düşünüp acaba nerede yatar demeysin

45a

161

1. Güzeller gümüşe benzer olana gayet de isteklidir
Hemen o benzer olsa onların büyülemesi mümkündür

2. Gönül, yarın yoluna şöyle deli olmuştur
Ki Mecnun ki onun derdine düşmüş, nispet hayli tedbiridir

3. Zühd sahibi yanağın ve dudağınla meyl etmez
Şarap içmez güzel sevmez acaba cahil ve akılsız mıdır

4. Salına salına geçip âşıklara bakmazsın
Buna ki kim sabır eder ya kim, bu nazlanmaya aklı yatmıştır

5. Ey **Ruhi**! Dert ve zulümden can vermekte amacın ne
Sana istekli değil o vefasız, yabancılara istekli

162

1. Gönül, nazik huylu bir güzel konuşana isteklidir
İncelik erbabı sözünün üslubuna isteklidir

2. Hastalıkla karşılaşması açıktır güzeller bilmiştir
Sözünde tatlılık var, huyun şirin ve hoştur
3. Başkalarına açılmaz acımasız söyleyişin ustası olmuştur
Gönül almada sevgiliden dahası yoktur
4. Ey gönül! Anlamazdan geldiği için o işveliden dert çekme
Gönül ehlinde isteği hep zulümdür sanma, bilgisizdir
5. Bugün fırsatımız oldu da o işveli ile bir mecliste olduk
Ey **Ruhi!** Ayrılık derdi bitti, amaç ortaya çıktı

163

1. Bu halkın kimi gamlı kimi içkiye düşkün
Kiminin yastığı ipek kiminin taş
2. Hepsinin kaynağı birken acaba Allah'ın sırrı mıdır
Bu halkın kimine gizli kimine açık
3. Dert ve bela sofrasının biricik konuğu ol
Sen de gör muhabbet ehlinin yediği yemek nedir
4. Öldüren ne eser, açık olandan ne iz
Aşk yolunda art arda kesilen baş nedir

45b

5. Bağrımı zalimliğin oku ile kim deldi deme
Ey **Ruhi!** O süzülen göz çatılan kaş nedir

164

1. Gönül, dudağını düşündükçe gözyaşı döken göz kan ağlar
Aşk derdinle biri inler, biri kan ağlar
2. Yan bakışla su verip, seni okuna hizmet eden katlime ok
Beni sanma acıyıp o güler yüzlü ağlar
3. Benim ağladığıma canan güler mi acaba
Gonca güler, inleyen bülbül ağlar
4. Ayrılığın sıkıntısı, kavuşmanın isteği yabancıyı ağlatır
Aşk derdiyle acımasız ağlar, Müslüman ağlar
5. Şairin, kimsenin şiirine karşı çıkmadı
Ey **Ruhi!** Görsen şairler elinden kan ağlar

165

1. Lale yanaklılar karalar giyip naz ile dolansa
El ederler ki görüp kanımı toprak karası

2. Yüz ve halinde yine fitne koptu
Rum iline bir iki kavgayı karalar gönderdi
3. Kaşlarını büküp bakış okunu bana atma
Gönül almak için bu kadar yaygara nedir
4. Gözbebeklerim yaş dökeli gözüm açıldı
Yaş ile sanki denizden karalar görünür oldu
5. **Ruhi**, şiire isteğini gördüğünden beri hasta gönlü senin
Eline kadehini alıp defterini karalar

166

1. Dudağınsa sözünün lezzetinde dinlenmek ister
Tatlı söz söyleyen papağan, acaba insan gibi söyler mi
2. Gözünün nergisi, bahçede gözü bağlı köledir
Saçının güzel kokusu, hatada yüzü kara bir kulundur
3. Şarap şişesi, gümüş boynuna kanın helal eder
Gözün yanında ceylan gibi gözün işte okun işte boynum der
4. Dudağın bir yudumluk şaraptır, ayağının toprağı biçare
Yüzüne garip bir şehir, sevgiliye nurlu ay

46a

5. Ey **Ruhi!** Yeri bazen göğsümün içi bazen gözümdür
Yarin hayali gibi denize götüren gezgin görmedim

167

1. Kendinden geçip gül gül açılmışsın, bu cilve nedir
Dünyayı kırmaktasın bu dünyayı karıştırman nedir
2. Gönül ayrılığında perişandır dersem nedir dersin
Bir perişansın ki perişanlık nedir bilmezsin
3. Sen ayrılık derdinden kaçarken ayrılık derdine düşüp ah ettin
Dünyada gözyaşı dökmek nedir bilmesen hatalısın
4. Ey sufi! İyi işler seni zindana hapsedmiş
Bir Müslümansın ki, Müslümanlık nedir bilmezsin
5. Seni dünyada yakmaktan fazilet eden marifettir
Ey diyen insanım önce bil ki insanlık nedir
6. Bahar günü geldi tövbeler kırıldı
Önce bir işi yapıp sonra pişmanlık nedir
7. Ey sözünden bahsedip **Ruhi** ile nazmdan bahsedem
Arkadaşın bahtı olsa da görsen güzel söz etmek nedir

1. Muhabbet bir cevherdir ki âşığın kalbi ona madendir
Muhabbet ehlinin noksanı olmaz hep bir cevherdendir
2. Gözüne talip olan âşık gülbahçesini seyredip ne eder
İstenilen gül sözün kıyası avlu bana gülbahçesidir
3. Gülüp açılma her sıcaklığa ne dert ki o hoş gül
Sıcaklık ile dosttur ama eteği temizdir
4. İnleyen gönlün bugün mü kan ağladı gözünden
Tutkunluğun ona hem sıkıntı hem bellidir
5. **Ruhi**, sevgilinin derdi senden ayrılmaktır deme
Feleğin hükmüdür ne sendendir ne bendendir

1. Elbisenin yakası yırtılma ne olur, gönül bir güneşe âşıktır
Allah hakkı yolunda sadık sabah vakti gibi sadıktır
2. Zavallı gönlümüz bir ömür kapında köledir
Ne bağışlasan o kısımda zavallıya layıktır

3. Şahım, yüzünü ara sıra kızıl ara sıra solgun ettiği yüzüzdür
Sıcaklığın rakibine yüz verme iki yüzlü münafıktır
4. Gelirler yan yana gam evimizden eksik olmazlar
Sıkıntı, bela ve dert ile gamın yararı sadıktır
5. Denizin başını arzu ettiğim o benzersiz inciye
Kenar etmek değil **Ruhi**, amaç bir benzerliktir

47a

170

1. Kavuşmaya susamışlar su nedir bilmezler
Dudağının zamanında berrak şarap nedir bilmezler
2. Sadıklar, günlerini yanağının arzusuyla geçirir
Sabah vakti olunca gece ay ışığı nedir bilmezler
3. Ey sufi! Gaflet uykusunda kıyas etme bizi
Uyanık âşık uyku nedir bilmezler
4. Ah ki dünya halkı dikkatsiz olup
Feleğin kurduğu dolap nedir bilmezler
5. Gün gibi parlak iken feleğin zirvesinde hilal
Dünyaya kurduğu çengel nedir bilmezler

6. Ey **Ruhi!** Lakin şiiirlerin benzersiz cevherdir
Cahil kimseler eşsiz cevher nedir bilmezler

171

1. Vefa ve muhabbet eseri zamanda yoktur
Olursa da hele o işvelide yoktur
2. Senin yüzünden bahsetmeye bilgelik gerek
Bu tok gözlü zamanda bir iffetlide yoktur
3. Gökde hayat şarabının kadehinden mahrum olan
Benim ki yerim yarin meclisinde yoktur
4. Başkaları gibi şikayet eylemem
İçimin dersi bir gönlü yaralıda yoktur
5. **Ruhi**, bir lütuf ehli güzel isterim demiş
Bu fikri düşünsün ki bu diyarda yoktur

172

1. O gümüş gibi beyaz göğüslü olan her gece naz ile mest olup yatar
Gecedden sabaha kadar ahımını dinlemek için yatar
2. Gece ile varıp başkalarıyla tenhada yattığım
Açığa çıktı sanma efendi haber yadır

3. Aşkının derdinin hangi birisini söyleyeyim
Ey başımı kaldıran servi! Gönülde neler yatar

47b

4. Dostum, **Ruhi**'nin hasta gönlü bela köşesi
Dudağının kadehinin hayali ile can çekip yatar

173

1. Her kim o servi boyluyu kucaklamak ister
Gamin gül bahçesinde kanlı yaşın akarsu gibi akar
2. Gül yüzleriyle şevke gelip şarap içen
İçimde saklı gonca yüzlü ortaya çıkar
3. Bülbüllerin eksildiğini istemez, biziz
O gül yanaklı bulsa birini ümid eder
4. Seni görünce arzudan ah eylesem ne olur
Âşık benim ne yapsa isteksiz yapar
5. Boşuna sanma muhabbet ehlinin iniltisi
Güzellerin cefa oku cana kar eder
6. Hakikat değil dünyada gerçeği isteyen
O ki zamanın güzeline itibar eder

7. Ey **Ruhi!** Gönül kuş gibi ne kadar geçerse
Yarin gözünün bakışı onu sonunda avlar

174

1. Yüzünün ayrılığında gözüm kan saçtı
Öyle bir ırmaktır ki aktığı yer huzurlu olur
2. Kurdu keman gibi fitne kaşın sağ olan görür
Yarin bakışının okunun ucundan ne kan olur
3. Rakip, âşığın defterine adını yazmış
Serbest olmayan, kaçan âşığın adı ve izi olur
4. **Ruhi** aşk ile anıldı, zühd sahibi iki yüzlülükle
Güzelin adı güzel kötünün adı kötü olur

48a

175

1. Yüzünün bir bakışı yüz gülen güle değer
Saçının bir teli bin sümbül ve reyhana değer
2. Dert insanı yaralı eder ama
Yar elinden gelen bin inci ve mercana değer
3. Halkın hanesinden çıktığını istemez ki
Korkarım gözleri o güzellerin hükümdarına değer

4. Bana taş atıldıkça saçlar kıvrılır
Dudağına yer yer inleyen vücudumdaki oka değer
5. Zulmünün keskinliği hüznü hatrımızı yıkar
Bakışının hançeri durmaz, inleyen gönüle değer
6. Sefa ehli bu kadar isteyip ele almazdı
Dudağının hali olmasa şarap kadehine değer
7. Felek haddini aştı ama
Korkarım ki bu haber o şanlıya değer
8. Hazreti Osman Paşa hüner ve fazlın madeni
O ki sözü bin Bedaşanın dudağına değer

176

1. Ya bana dudağının şarabını ver
Ya kanımı döküp cevabını ver
2. Cennet suyunu anma zamane adamıyız biz
Bize insanlık aleminin berrak şarabını ver
3. Hal olan yerde dedikodu olmaz
Eline vaizin kitabını ver

4. Sufi, ömrü ne yaptın
Toplanma günü oldu gel hesabını ver

5. **Ruhiyesebepsiz** saldırıyı bırak
Yiğit isen şiirinin cevabını ver

177

1. Sanmayın yardan sefamız var
Ayrılık kaynağındayız, sıkıntımız var

2. Zevk ve safa isteyen isteyene
Her kadar Haktan gelse de isteğimiz var

48b

3. Gözyaşımız aksa acaba ne olur
Gönül çelenimizle maceramız var

4. Bey paşası varsa halkın
Fakiriz bizim Allah'ımız var

5. Daima Allah'adır boyun eğmemiz
Sanmayın başkasından ricamız var

6. Gonca gibi sıkıntılı gönlümüz olmasa ne olur
Gül gibi gönüle ferahlık veren kadehimiz var

7. Ey **Ruhi**, bizi dünyada eğler

Gül renkli şarap ile sefamız var

178

1. Gönül o katil bakıştan hayat ister

Şu av gibi ki avcıdan kurtulmak ister

2. Yolunda ölen âşıkların çaresizdir

Kendi seçimi yoksa ölmek ister

3. Ölür gider güzelim ağzının tadını bilmez

Dudağın dert bırakıp o hasta tatlılık ister

4. Sufi, amaç ne faydalı şarabı taş kılmadan

Sen onu istemezsin ama bütün alem onu ister

5. Yolunda başkalarıyla bir görme, **Ruhi** şairdir

Zulmü bırak şahım o senden iltifat ister

179

1. Ne zamanın şahına mensubuz ne nimet veren ne yoksuluz

Lakin yoksulluk ehliyiz isteği giderilmişiz biz

2. Alçaklar kısmına baş eğmeyiz yüz üstün olsa

Olgunluk ehli olan yarana ama huzuruz biz

3. Ne kadar perişan isen yine de feleğin baş tacıyız
Kendimizde şeref var evliya kümesinin hakıyız biz

4. Her bilginin talibi olan yerde sözümüz sendedir
Aşk pirine bağlıyız, Allah'ın sırrının bilgisiyiz biz

49a

5. Dünya derdiyle sıkıntılı olanlardan kıyas etmen
Açık yaradılışlıyız sefa ehlinin sohbetiyiz biz

6. Gül renkli şarabına inkar edenlerden sefamız yoktur
Sözün soruşturması bu ki ikiyüzlülük ehlini inkar edeniz

7. Dünyanın ne şekilde olduğunu şarap kadehinde gördük
Her zaman aynaya bakan dünyayı göstereniz

8. Aşk diyarında Vamık ile çok maceramız geçti
Ezelden gam denizinde boğulmuşla tanıdığımız biz

9. Çok can yakan şiirimiz olursa acaba sende şarkı söyleyen dudak olur mu
Bilirsin âşık bülbül gibi sese sahibiz biz

10. En iyi şairimiz huyu kabul edilebilir olsa yaranın ne olur
Aşrımızda eşsiziz başka bir davranış sahibiyiz biz

11. Ey **Ruhi!** Bugün yüksek iradeli bir Ali'nin öveniyiz
Yüksek sesle bilgili erbabın afetiyiz biz

12. Şiirimizin keyfini alanlar elden bırakmaz
Sevinci artıran şarap gibi daima gönül açanız

180

1. Gönlümün derdini açmaya çaremiz olsaydı

İşe konulmayıp söyledik işler yine yare

2. Ayrılık okunun zahmına kavuşmayı merhem etsen

Rakip ile kanlı bıçaklı olsak aramızı açmayız

3. Birgün olsun esirime acırım der misin acaba

O günü biz görür müyüz acaba var mıdır bahtımız

4. Talihin elinde dua, gönülde ise muhabbetin

Hal ehli olan hep bilir saklamaz, açıkça bellidir

5. Huyumuzun çokluğu saflık gidermekte

Ah bu ay gibi güzel bu gece meclise gelmezse

6. Tertemiz göz haliyle güzel yüze telibiz

Sabah akşam yüzüne bakan bir kavmimiz olsa ne olur

7. Ey **Ruhi!** Huyumuz coştu bahar misali
Karanlık Şiirimiz incimiz oldu

49b

181

1. Gönül, okundan bir iz olmayacak canana gitmez
Kimine can verir ama izsiz gitmez
2. Gönüm, kaşını boyunu anmayla zevklenir
Gönlünden yiğittir, yan yana ok ve keman ayrılmaz
3. Alçak dünyayı gördüm, sanki gam evidir
Gelen elbette bir dert meydana getirir, sevinçli gitmez
4. O mecnun'u gör ki gözüne alem yıkılsa
Elinden gül renkli kızıl Şarabın kadehi gitmez
5. Ey **Ruhi!** Daima yabancıya uyup yanında salınır
O salınarak giden sevgili, bizimle dost olup gitmez

182

1. Rüsvalıktan çektiğimizi sanmayın, bilgeyiz biz
Namus Őiřesini taşa vurmuş bir divaneyiz
2. Eller sana gonca der, biz meclisi süsleyen mum deriz
Gonca isen bülbülüz mum isen pervaneyiz

3. Gençsin, gözden gizli olmak uygundur sana
Dostum, gel bizde gizli ol ki biz darmadağınımız
4. Yakınlık bilmeyenlerle kıyaslama bizi
Yakınlık gösterene yakın uzaklık gösterene uzağız
5. Mahallenden geçip sen beni isteğı çok sanma
Ya başımı dağıın tepesine koyuyum ya yabancıya yüz tutuyum
6. Zühd sahibi, iyiliğın sorusuna kuvvet bulmak isteriz
O yüzden şaraptan vazgeçmeyiz daima sarhoşuz
7. Ey **Ruhi!** Sonbaharı olan gelsin dünyaya afettir
Biz birlik şarabının ağızına kadar dolu bir dertliyiz

183

1. O güneş, durup âşığın ahdine vefa etmez sanmayın
Veli, vefaya ahd eder ama ahde vefa etmez
2. Bu yüzün işvesini, güzeller kıskanmasın
Âşığa bir bakış onu dertli etmez ki
3. Kamil olan kusuru olan kula haram olsun
Ki bir muhabbet olunmuş gümüş endama çabalayıp sefa vermez

50a

4. Âşıklara yüzünü kaldırıp yanağını sunarsın
Bilirsin sevdiğim dünyayı parlatan güneşe bakılmaz

5.Ey **Ruhi!** Yönün işareti yabancıdandır anla
Onun için o peri yüzlü güzel bizim tarafımıza bakmaz

184

1. Yarın olmadığı zamanı ateşli çimenlik biliriz
Yar ile olunca ateşi gülbahçesi biliriz
2. Ama dünya güzellerin yüzü ile doludur
Ey Hüseyin'im biz seni herkesten daha güzel biliriz
3. Dünya, aşkın cevheri ki maden olmaz
Âşıkların kalbi ki biz o cevheri maden biliriz
4. Şehrin vaizi ortalığın bilgini geçinir
Biz onu gerçek alemde oğlan biliriz
5. Bu dertleri feleğin elinden çekeriz
Ey **Ruhi!** Kimseden bilmeyiz, Allah'tan biliriz

1. Başkaları bize söz söyleyemez biz şairiz
Sözün köşkünde acaba hünerli miyiz
2. Sözde biz istenen büyü yaparız
İspat etmeye kudretimiz var desek uykusuzuz
3. Söyleyenin yüzü bize hastır
Sözün keşfinde biz hünerliyiz
4. Sırrımız gerçeğin nuruyla dolu
Gün gibi bakış ehline açığız
5. Yoksulluktan başkaları gibi ağlamayız
Ey alçak felek! Zulmüne sabrediniz
6. Savaşımız, günah işlemişlerin bahtıdır
Yoksa biz o meyhaneci çırağından şükrediniz
7. Ey **Ruhi!** Cahiller şiire karıştı
Şairiz demeye utanır olduk

50b

1. Bizi dertlendiren akımız yaktı
Derdimiz hemen varlığımız kaldı

2. Biz ki bu pazarda zarar çektik
Allah'ın fazlından faide dileriz
3. Aşk aynasından bize oldu
Amacımızın şahidi yüzümüzü gösteren
4. Derdin zulmünden bizi kurtardı
Ahımın ateşi kıvılcıma karışmış
5. Ey **Ruhi!** Böyle kalmayı umarız
Birgün kapatılmış derdimiz feth ola

187

1. Vefa yolunda hak ola zayıf vücudumuz
Gözünü düşmanlar kör ederse eğer toz
2. Dünyada övmeyiz biz cahile
Bilginiz olgunlardır övgümüz
3. Dünyaya gürültü saldık ah ve feryad ile
Yeryüzünü gürültümüz tuttu
4. Gerçi muhabbetin dert ve belası çoktur
Ama ne çare ki bilgimiz elde değil

1. Bu akşam başkalarıyla sohbetimiz o ay yüzlü içindi
Bolluğumuz birliğimizin sebebi oldu zevkimizi gör
2. Gerçek olmayanın ehli hakkımızda hayali geçersiz kılar
Gerçeğimiz gerçeklik ehline bilinir
3. Ka'be'nin yolunun amacını bize sardırır
Lütfun büyüklüğü dikkatimizin erişkinliğidir
4. Yoksa derdinle gönlümüz inler
Yolunda amaçsızız, muhabbetimiz saftır
5. Sözü hoş olacak kimseden olsa hoş deriz
Ey **Ruhi!** Amaç ki ahlakla düşmanlığımız yok

1. Aşk kadehini içip yattık biz
Dünyayı bir huzura sattık biz
2. Aralıktan beri getirdik
Okumuzu lütufla attık biz

3. Saçını gördük dik başlılık etti
Biraz onun ipini uzattık biz

4. Gerçeklik ehli bir güzel bulmadık biz
Dünyayı birbirine kattık biz

190

1. Kays ile biz bela okuna işaretiz biz
Birkaç yerimiz yoktur, yersiziz biz

2. Dünya evine oturmaya gelmişiz
Bir iki gün bu toplantı yerinde kalıcıyız biz

3. Yoktur bir yuvamız
Dünyada bir kuşuz, yuvasızlarız

4. Can yakan şairler ile yabancılara yakmışız
Dünyada çok dokunaklı söz söyleyen şairiz

51b

5. Halimizi yare gazellerle anlatırız
Ey **Ruhi!** Biz hoş söz söyleyen zarifleriz

191

1. Sufiden ne teklif gelse deli gönül incinmez
Aklı ortadan kaldıran cahile incinmez

2. Ey gönül! Başkalarıyla dert ve gözyaşını terk etme
Muhabbet gereğidir, bu canana incinmez
3. Eğer ayrılık vadisinde gözü yaştan ağarsa
Yine gönülün Yakub'u o Yusuf'a incinmez
4. Mahallenin başına çok geldim diye güzel kokunu kokutmazsın
Kime incinse o güneş, **Ruhi** incinmez

192

1. Uzun boyunun yüksekliğini diler isteriz
Uzun yıllardır ki o servi boylunun hevesindeyiz
2. Ara sıra ağlayıp elbisemizin yakasını yırtarız
Gözümüzün yaşını ara sıra eteğimizle sileriz
3. Yabancıların derdine dert veririz ölümüne ölüm
Dağlık yeriz, düşmanlar bize ne derse yansılarız
4. Ey **Ruhi**! Başkalarından ümidi kesmişiz
Ne dilersek hoş söz söyleyeni dünyadan dileriz

193

1. Zaten biz ufacık bir değersiziz
Kişiye bir bakış, gün gibi parlak nurluyuz

2. Soruşturmanın üstünde sözünde duranız büyük evliya gibi
Ey zühd sahibi gerçi güneş yüzlü gezginiz

3. Dünya gösterişi ile karışmış sanmayın bizi
Saf bakış ile yüzünü bekleyeniz biz

52a

4. Yüzünün muradının şahidini herkes seyredemez
Onu biz seyrederiz ki geceleri uyanıgız

5. Şehirlerin şahı eylesin ermişin sözü bizi
Biliriz ki herkesin mertebesini gösteren kıymet göstereniz

6. Zamanın derdinden uzak olur muyuz acaba
Biz ki saf şarap kadehi ile devamlı düşünüzüz

7. Gerçeğin sırrını taliplere haber vermekteyiz
Ey **Ruhi!** Sefa eserinin haberini ulaştırınız

194

1. O gül yanaklı servi olmadan kan ağlasam dert değil
Aklım sevgili olmadan teselli olmaz

2. Yarsız ister yabancı beni ki ümidim budur
Daim olsun yabancı yarsız ve yar yabancı olmadan

3. Kainatın şifa yurdu, yarın gözünün casusunda
Şöyle doludur ki bir köşe hastasız
4. Ne kadar boşuna feryad edeyim cana yettin
Biz dertli sevgiliyiz, ben gülbahçesi olmadan bülbül
5. Yanmasın, yakılmasın ölsün mü âşık ne yapsın
Sen gel insaf et, yarsız insanoğlu nasıl sabreder

195

1. Dünyada mertebe arzusunda olduğumuzu sanmayın
Kudret elinin düzdüğü sanat seyrindeyiz
2. Dünya ve içindekilere yalnızlık köşesini vermeyiz
Biz bu zamanın ne vezirinde ne paşasındayız
3. Düşmanlar ne alçak ne yüksek desinler bize
Biz ne aşağısındayız ne üstündeyiz
4. Bela yolunda her an kan ağlasak dert değil
Gözümün nuru, aşk şahının hükmünü yerine getirmekteyiz
5. Ferhad ve Mecnun ile dünyayı gezmekteyiz
Bazen dert mahallesinde bazen keder çölündeyiz

6. Ayrılık muhitinin denizinde inci arayana dalmışız

52b

Ey **Ruhi!** Benzersiz inci çıkarmaktayız

196

1. Çok uzun zamandır o alemi süsleyen ay parçası gelmez

Gönlü gönderdim korkarım o da gider gelmez

2. Saçınla ilgi gösterenle itibar ve kıymet bağlanmaz

Dünya ve içindekiler onun gözüne kıl kadar kılmaz

3. Yabancıları överek kötü tabiatliyi göklere çıkarma

İnleyen âşığın yolunda gönlüne gelmez deme

4. Ne âşıklara ne de günah işleyen yabancılara vefa eder

A küçük nazlı elinden hayır ve şer gelmez

5. İyi konuşanların hepsi bunda öğrendiler

Ey **Ruhi!** Dünyaya gelen hüner sahibi olarak gelmez yoksa

197

1. Gönlümüz ayrılığında hapsedilmiş gibi feryad eder

Birgün bu ümitle feryad edenin yardımına koşan olasın

2. Kays'ın arzusu Leyla'nın yanından geçmekti
Yok yere feryad eylemezdi çölde
3. Kavuşma şarabının arzusunu gönülden çıkarmaya
Eğer ömrüm olursa her nefes bin kadeh çeksem
4. Halinin hasretiyle zaafım şimdi gayettir
Üstüme bir sinek konsa boyum hemen büklüm büklüm olur
5. **Ruhi**, her güzele gönül verme, bu hevesten uzak ol
Bilgin odur ki dünyada tek din tek nefis

198

1. O Yusuf görüşüp yüzünün tahtına çıktı
Âşıklar toprağını öpmeyi gözeten ola
2. Yabancılar ayağına yüz sürmek istermiş
 - asık yüzlü bu lütufa yaraşır
 -
3. İcrayı adet et, yabancıнын başını sonlandırıp
Başları yenilemek gerek

53a

4. Kaşınla bakışların iki hançere benzer
Ki elini sun silahların karartmış

5. Meclise gel ki sefamızı kıskansın felek
Ay ve gün gibi isteğinle çanak dönsün
6. Kalıcı mülke halk göğsünü dövüp çekilmekte
Sen uyku sarhoşu gibi dünya avazı tutmuş davul
7. **Ruhi** zaman senin gönlünü aldatmasın
Yeni gelin bu eskilere kendini sattı

199

1. Ders veren aşkın meselesini hal eylemez
Aşk ehline meclise dahil olmak için ne var
2. Gözün gibi bakışına sahip olsaydı eğer
Nergis bahçede fitneli olurdu güzelim
3. Fidan boylu servi nazın kaftanına girseydi eğer
Yüksek boyuna elbiseler olurdu
4. Bela köşesinde yalnız değiliz, yanımızda
Ey gonca gibi dudağın var hayalin gibi sevimli
5. Güzel kokulu yüzünün vasfını daima rakam eyler
Dersem ne olur **Ruhi**, canı yakana mühendis

1. Ey saki! Gel ki meclis, yolundan sevinç kazansın
Meclis yüzünü seyr etmenin sefasıyla gece gündüz geçsin
2. Meclise gelenler içki dağıtanın gözünden şaşırırlar
Şaraba ihtiyaç olmaz mı acaba saki, acaba meclis
3. Ferah yaradılış vefa ehlinin lütfunun tutkunudur
Ey meclisin gonca dudaklısı! O gül gibi açılış kadeh sürülsün
4. Bugün içki içilen yerde vaiz açılmak istedi ama
Onu söylemedik, yanağının vasfıyla geçti hep meclis
5. Ey **Ruhi!** Bir iki şişe şarap yanında hazır
O ay gelsin ki gece yarısı lazım olur meclis

53b

1. Muhabbet ehli sohbetinden alıntı ister
Kendini başka güzeller gibi kıyaslama
2. Yabancı değerinin miktarını bilmeseydi dert değil
Saf inciye ne bilsin, cevheri tanımayan
3. Çılgın âşığa kan dökmeye meyilli olduğunu bildirmeye
O yüzünün şahı, vücuduna daima gül renkli giysi giyer

4. O cefa şahını gördüm işleri aksine işler
Dert ve ayrılığı çoğaltmak ister oldum, haksız yere
5. Ey **Ruhi!** Yakınmayı bırak, bugün bir bolluğa mazharsın
Şükür, Cenab-ı Hakka edilmesi gerekir

202

1. Meclis, zevk ehlinindir ki daima sefa eyler
Meclis, gönüle ferahlık veren olunca gönülde dert bırakmaz
2. Şarap sohbeti, yüce meclisi irfana benzemez
Meclis olur, onda ayrı ayrı bulunur bunda kalıcı
3. Her kısmın haricine dahil olup söz söylemek ne mümkün
Gönül ehilleri, yer yer o toplantı yerinde toplanır
4. Sözü bilenler söylesin, özre gerek yoktur
Gönül ehlinin başını yukarı kaldıran sabah akşam toplanır
5. Meclisin en iyisi ona layıktır ki her gece
Lütuf güneşinin aydınlığından meclis ışıkla dolar
6. Bu tarif ettiğim meclis kime özeldir dersin
Ey **Ruhi!** O yüksek değer sahibi gece gündüz toplanır

1. Kızgınlık oku ile benim kaşımı, başımı kesseydin
Yoluna hazır baş olurdum
2. Aşkın şarabı ve zehri yoldaşa ne yapar
İşin taşı gibi bir yoldaş olmaz ona

54a

3. Aşk derdinin macerası ile ortaya çıktı
Kanlı gözlerin kana boyana, göreyim
4. Gözünün üstünde kaşın var diyeni kırmak için
Bakışı eline iki ok almış, kaş sanma
5. Ey **Ruhi!** Aşka tutulalı olmuştur
Gözden kanlı ciğer olmuştur gönülde tırmalayan

1. Dert bahçesinde başım dolap gibi döner durur
Gözlerim oluk gibi akıtır kanlı yaşını
2. O gönül çeken serviyi bahçede gezerken görüp
Düştü ayağına, su gibi aktı istekli gönlüm
3. Ahımdan yaşımın deniz dalgası vurdukça sarsar
Onda bu zayıf vücudum çukur gibi döner durur

4. Vücutumun damarı savaş gibi yer yer ses verir
O kaçan oku göğsüme değse mızrap gibi

5. Dert **Ruhi**'yi öldürdü, çaresiz kendinden geçti
Berrak şarap gibi olan susamış dudağın aklımı aldı

205

1. Güneş gibi en yüksek noktadan seyr et

Hakka biz yüz sürelim su gibi

2. Âşık odur ki yarın yüzünün hattını kopya eder
Kalbinde Kur'an'ın aslı gibi bağlansın

3. Yar zulmü hesapsızca canımıza kılmakta
Ayrılık akşamı hesap günü gibi uzanmakta

4. Gönlü çok istekli olanlar vefanın tatlı suyuna erişmedi
Toz gibi onlar kırıp geçirdi

5. **Ruhi**, kamilin vezirine söz dinletmesi gerek
Berrak dudak gibi nazın hoşluğuna eren ol

206

1. O yüz, güzelleri süslemiş
Ayrılık derdini aşk ehline yüklemiş

54b

2. Çok yakan ahım düşmanları yakardı ne yaparım
Gözyaşımın arzusu gönülde aşkı biricik etmiş
3. Yolda durup âşığa vefa etmeyi görse
O güzellerin içinde şah başka tören hazırlamış
4. Defterin içi sanıp o yar dünyaya sığmazken
Köpek rakibi yok yere defterden silmiş
5. Ey **Ruhi!** Dudak niteliğinde o tatlı ağzın
Husrev ve Hasan şiirin yakacılığını beğenmiş

207

1. Dostum, Allah seni devri karıştıran eylemiş
Kesici bir ok gibi bakışın kan dökmek istemiş
2. Gönül, dudağını eli ile almakta katil edip
Gönül, gözünü sihr ile almakta fettan olmuş
3. Bahçivan, gülbahçesinde dudağının sırrını ortaya dökmüş
Bülbül, gül yanaklıyı şenlendirmiş
4. Aşkın gönlümü saçının kayışına bağlamış
Devam etsin yine güzel kokuna lütuf etmiş

5. Senden bir an ayrı kalmak **Ruhi**'ye mümkün müdür
Galiba Allah seni aşk ehline can eylemiş

208

1. Mutluyum ki seni güzele özgü eyleyim
Beni övüp dermiş ki hayale özgü
2. Dünyaya bir numune kafidir
O yüzünde olan hattın örneğine özgü
3. Rakip ile tatlılık ve zulmü bırakmak mümkün değil
Barışı reddedip savaşı istemek esas
4. Ciğerimin kanı ile beslediğim kadar yok mudur
Fidan boylu gibi hani bir nihale özgü
5. Fikrin pazarını gezip tozar, arar
Huyum meclise saçılana layık laleye özgü

55a

6. Ey **Ruhi**! Dert makamın sefa çekmez, yeter
Nazlanmanın zevki temiz ve sefa söze özgü

209

1. Niteliği yaygın olsun, yüzüne ne yakışır
Yüzünün vafına katiyen hayal gerekir

2. Asker, canına ve yarasına gönül merhemi istemez
Meğer ki ihtimale verir
3. Ey ufuğun yabancısı! Meclise gel, senin
Gözüm, ayağına suskunluğu dağıtsın
4. Felek, halkı gurur isteklisi edip oynatır
Devlet hizmetinden ellerine elbezi verir
5. Amacı o şaha halini bildirmek ise
Bir şiir bir de görüşüp konuşma yeter sana
6. **Ruhi!** Çok hased edeni yine utanmada bıraktın
Bu söz yaygın olanı inkara yer bırakmadı

210

1. Hal bilmez diyenlerin saçına yabancıyı as
Sevdiğim, saçına asarsan önce ben inleyeni as
2. Yabancı Dermiş ki saçına esirim, meded et
İpi eksiktir. Hemen söyletme o düzenbazı as
3. Dil uzatıp taklit ederlerse yüzüne
Meclisin mumunu kes, ateş yağdıran kandili as

4. Yüzüne yasak olan yere girip ayak uzatır

Hey o düzenbazın mührü asılmalıdır

5. **Ruhiyi** bakışının can alıcısına vermek ne gerek

Öldürmek ise amacın onu boynundan as

211

1. Gözyaşımı sana sunmaktan amacım kesinlikle mahallendir

Parası çok olana Ka'be farz olur

55b

2. Ey aşkın meydanını soran feleğin üstüne çık

Ama mümkün müdür ki o meydanda yukarı

3. Aşk ehli ile yükseklik mertebesinden dem vurma

Ey zühd sahibi! Bahse yer yok, nerede mutluluk nerede yükseklik

4. Ey gönül! Bilsin gözyaşım neden yol olur

Ara sıra hiç olmayacak gibi görünen yarın huzurunu iste

5. Ey **Ruhi!** Yeter, can sıkma boş ver

Ey sufi! Teklif ettiğin ne sünnet ne farzdır

212

1. Ey zühd sahibi! Parlak yüzlü sevgiliden amacın nedir

Hakkın işi, amacı her güzel yüzü seyr etmektir

2. Sevgiliyi seyr etmeyi nefsin hevesi sanmayın
Hoşlanarak bakmaktan amaç, Hakkın kudretine bakıştır
3. Âşığın sevdasını dünyada tutarsız bilmeyin
Sevdanın soruşturmasındaki amaç, Hakkın sevincini bilmek
4. Şüphesiz, gönülü alan sevgilinin aşkını hile ile sırtına yükler
Hakk'ın hizmeti gönül alandan kin görmektedir
5. **Ruhi**, bu manayı bilmedi onayı yok
Allah'ın adının ilmini bilmekten amaç gerçek Hakkı bilmektir

213

1. Amaç, bilgi kazanmadan sözü dürmekmiş
Bilgin kimseye ağızdan çıkan sözün amacı durumun manasıymış
2. Ey gönül! Aç gözünü hakkın tecellisi tuttu
Kim bu dünyaya gelmeden güzel yüzü görmeyi amaç etmiş
3. Yarım kadeh şarap ile olan aklımızı aldı
Amaçı ettiği iltifatlarla hep bizi aldatmış
4. Berrak şaraptan sefa, zihni temizlemekmiş
Zihni temizlemenin amacı üzüntüyü kaldırmakmış

5. Ey **Ruhi!** Mecusilerin pirinin hizmeti sefa geldi
Olgunlara hizmet etmekten amaç olgunluğu kazanmakmış

56a

214

1. Yabancınn yanına yüz yerden o yeşil yüzlü gider
Ne olur yanılıp bir kere bizim yanımıza gelse
2. Ey arkadaş! Ben ölürsem şaşırıp kalma
Eğer o parlak yüzlü başının üstünde kat eylerse
3. Hoş olanları gördüm o serviye ortaya almışlar
Seyredip o an ‘hayır ancak vasattadır.’ dedim
4. Yarın mahallesini Bağdad avlusuna benzettim
Gözyaşım orada durmadan akar, su teknesi gibi
5. Zühd sahibi dün içki içenler cennete girmez
Meyhane cennet değil mi, yanıltmış mutlaka
6. Yüzünü ve halini inkar eden anlama yol bulduğunu sanma
Anlama, ince sözü olmayan harfleri anlaşılmaz
7. Başkalarının gönlünü tatlı dille alırsın
Ey **Ruhi!** Sayıp sövmek gerekir mi

1. Gönül, kavuşmak istemez o gül yanaklıdan sevinç duyar
Aşkında olan yüzünün doğruluğundan sevinç duyar
2. Sadece amacı beni kıskançlık ateşine yakmaktır
Yoksa neden o güneş gibi olan yabancidan sevinç duyar
3. Ey dost! Kanlı yaşımı görsen ayıplama
Dert ehli olan kan yağdıran gözden sevinç duyar
4. Muhabbeti gizlemekten sevinç duyardık ama
Zor olan budur ki o kafir göstermekten sevinç duyar
5. Ey **Ruhi!** Sessiz durma bülbül gibi ol
O goncayı bilirsin ki şiiirden sevinç duyar

56b

1. Gönül koymuş, kadehin varlığının kıymetini keşfeden
Onun için zühd sahibi kolaylıkla keşfedemez
2. Başkalarıyla sıssız yerde içki içtiğin ortaya çıkar
Kim “Küllü sırrun câvizü'l-işneyni şâ” demişler
3. Her zaman kulağını penbe şebnem ve gülle doldurur
İnleyen bülbülün feryadını dinlemek için

4. Hayalin ayaklı feneri, geceyi aydınlatan mum ile mecliste
Dünya o sufiye benzer ki tutup felek eder

5. Ey **Ruhi!** Köşkün çardağında boynun asılmış
Ona ışık gün gibi altın, beyaz gümüş mühürdür

217

1. Yüzünün en güzel yerine o gün haber oldu

Ey güneş yüzlü! Güneşin doğduğu yeri seyr etmekten kaçındığını bildim

2. Öyle katilin elini tutmak olur mu, ne yapayım

Bakışının oku her zaman gönüle yara açmaktadır

3. Ey gönül! Çünkü rızık kapısına güzel yüzün anahtar imiş

Kaybolmak istersen yarin yüzüne talip ol

4. Göğe çıkalım, nefsin isteklerini kırarak ne fayda

Kapına yüz sürmeden yükselmek mümkün mü

5. **Ruhi**'nin şiirini dinlemenin arzusundan hal değil

Hal ehli dinleyince çok sefa eder

218

1. Hanesinden o sabah vakti güneş doğdu

Gözü doymayıp kaderine gözyaşı akıttı

2. O şahın yüzünü ululuk yoluyla görecek
Gönülden seven bazen secdeye bazen öne doğru eğil
3. Hanımefendi, tarafsız ol ve adalet sağla sadık âşıklarına
Ey güzel padişah! Zulme dönme

57a

4. Ey **Ruhi!** İnci ve cevher şiir yazsan da ne fayda
Çünkü yarın huzurunda sözün duyulmuş değil

219

1. Ey saki! Gül mevsimidir bahçeden ayağı gitmez
Böyle mevsimlerde bahçenin avlusu eteği tutarmış
2. Sabah vakti gül bahçesinde elbisemin yakasını parçaladım
Gül mevsiminde berrak şaraba yasak ettiler
3. Zaman karşı durdu bu yüzden
Güller, kana bulanmış ciğerini görünce kulak çektiler
4. O gül yanaklı bahçeye gelip yaşama sevincinde olur
Her gece mum, sabaha kadar bir bir de lale bakar
5. İlkbahar bahçe ve çimeni cennet etmiş ama ne fayda
Ruhi'yi gönül mahallesine koysan ne bahçe ister ne çimen

1. Ey gönül! Her taze yara taze gül arzusuyla yandı
Sen de taze yaralar aç tazelerin arzusuyla
2. Ayrılık söz konusu olur derler korkum ondandır
Yoksa vücuduma baştan başa taze yaralar açtırdım
3. Gökte sabaha kadar yıldızlar görünmez oldu
Ey gönül! Bu gece yine aynı bir yara yaktın
4. İstek ateşiyle nice âşıklar vücudunu yakmasın
Bir mecliste göğsünde taze bir yara yaka
5. **Ruhi** taze bir âşık olduğunu inkar eder
Taze bir âşık olmasa elinde taze bir yara ne arar

1. Başkaları yarin hastalığından şeref bulur
Ama hatırlamakla yarin hastalığından ömrü boş yere gider

57b

2. Yürek, dudağının öpücüğünün arzusıyla kal doldu
Ey saki! Durma dolu sun, işi hallet
3. Denizde gözyaşımın ağzıma kavuşmayı işitip
Ey eşsiz inci! İnci kulaktan âşık olmuştur

4. Hayalinin şahı var ise gözümün köşesine geldi
Kırpıklarım sevgilinin boyu gibi sıra sıra oldular
5. Gir gökyüzüne sufiye hiç minnet eyleme
Ey **Ruhi!** Def ve ney hele bir araya gelsin sabret

222

1. Âşıklar seyretmek için sarılıp kucaklaşıp can verse ne olur
O gümüş güzellik şehrinin göbeğidir
2. Yarın kaşına yağmur tanesinden renk geldi sanmayın
O keskin oka yine bir siyah kılıf düzdü
3. Gönül vermişlerle barışa o mum, ışık olmasaydı
Savaş bakışına engel olmazdı
4. Rakibi öldürmek için bugün mühlet istemiş
O mühlet, yalan olmasaydı bizi mutlu ederdi
5. Birlik şarabının isteği olan temiz gönülleriz
Biz nerede ve devam eden ehlin devamıyız
6. Şeklinin kuralı yüzünün karakterinde
Halkın güneşine inceden inceye araştıran yer bırakmadı

7. **Ruhi**, hasede kulak asma, şükret

Allah ona kudret sana temiz huy vermiş

223

1. O gönül, aşk şarabının sarhoşluğuyla mutludur

O yer, aşk yıkıntısı ile tamir edile

2. Bakışın bizi manaya vakıf etti, olalı

Aşk kitabının sözleri, zorlukları çözen

3. Güzelin saçı ufacık şevk ile göğe çekti

Aşk güneşi bizi topraktan götürdü

58a

4. Dünyada mahzun **Ruhi**'yi bilmeyen bilsin

Biçare aşkın en ahlaklı kölesi

224

1. Ancak dünyada eğlenilmez ayıplama yeri

Kamil geçenleri hep doğru yoldan ayrılan ehil

2. Dünya ehli hep kadrin yüksekliğine düşmüşler

Bildikleri şey sadece cehaletin kendisi

3. Baş örtüsü kaşyıp halk lütuftan el çekmiştir

Yaradılışlarında gerçek olan sadece rezalet

4. Çok iyi bilinenin o ki soruşturulmasında akıl erbabı hayran
Sırta vakıf olmak sadece bir hal
5. Gerçeklik ehline seccade ile tesbih lazım
Onlar göstermek için bir eşya ancak
6. Rakibin vücudunu mahvetmek kolaydı
O taş yürekliden sadece bir kullanışlık olsa
7. **Ruhi** elde yoksa şarap kadehi lazım
Dünyada eğlenilmez sadece kınama yeri

225

1. Yüzü güzel olan vefasızlardan muhabbetin eseri yok
Muhabbet dediğin sadece dert ve beladır
2. Aşk belasından kimse serbest kalmamış
Kimi görsen dünyada sadece o belaya tutkun
3. İster şah ol, ister Allah'ın varlığında yok ol, ister derviş ol
Dünya kimseye kalmaz sonu yok olmaktır

4. Dünya devletine talip olanlar rahat olmazlar

Yine yokluk ve yoksulluğa sahip olmak bir sefadır

5.O sevgili, esirgemez başkalarından vefasını

Ey **Ruhi!** Cefası sadece sana özeldir

58b

226

1. Bir an o ayı görmeyeli candan usandın
Ey gönül! Sen aşk derdinin elemi ne sandın
2. Göz yaş dolu, gönül dert dolu, göğüs ise yarık
Gül gibi uzun boylunun düşkünüyüz
3. Bakışın vefa erbabının onurundan kesmez
O yakışıklının mahallesine hep itirafçımız
4. Muhabbet ehlinin bağı uzak kalmadan
Deli gönül kölen olmuştu
5. **Ruhi**, yarin ağzıyla bahsetti, meğer ki
Mecliste bugün çok fazla bestelendi

227

1. Ayağını sürme uzağı gösteren göze sür
Hançer kılıfa dar ki ehlin göğsünü kılıfa çek
2. Dudağını öpmedik diye nimeti kabul etmeseler
Can ve gönlü temiz yüzünün kutsal kitabı ile yemine çek

3. Ey gönül! Aşk bahçesinin nükteyi anlayan bülbülüsün
Yanağının niteliği ile doldurup o güle bir gemi çek
4. Sadık bir âşık olduğun için vefa yolunda dur
Değersiz gönlün hediyesini o zarif puta çek
5. Gönül, sefa zevkinin halini dünyadan öğren
Gönül ki yani sen de bir sevgili isteği çek
6. Muhabbetten yanağının niteliğinde şiirini dinleyecek
Ruhi'yi düşürmeyip kuru bir aferine çek

228

1. Ey saki! Gönlü darda olan dünyayı sonbahar mevsimi etti
Çare odur ki meyhaneye uyum sağlarız
2. Yüzümüz bir kez sonbahara dönse son olmalı
Bir iki gün içelim bari gül renkli şarabı
3. Kimseye ölümsüzlük yok filozof olsa da erişir
Ömrü göz bebeğine kaza elinden taş

59a

4. Makam ehlinin bağı dahil olamaz
Başını yukarı kaldıran kıvrım nitekim savaşı etmeyin

5. Aşk ile can ciğer olan kimsede namus ne eyler
Ey sufi! Şaraptan haber ver, ne namus ne keder
6. Aşk vadisine giren kimse ok atmalı
Yoksa her köşede birçok aslan ve pars vardır
7. Sevgili, derdi olanın yüzü solgun olur der ise
Ey **Ruhi!** İsteği sana renk vermektir

229

1. Sanma can ve gönül çizgin gelmekle sahip olmaz
Ey neşeli! Eğer dünyaya bir kılını versem
2. Renkli yüzün verdi çünkü âşıklara korkusuzluk
Bundan böyle katil gözün hançerini elden salsın
3. Gördü ki dudağında olan güzellik, o kıymetli taşta yok
Canın ve gönlün dudağına olan isteğin bir iken bin oldu
4. Yarın yüzünü o iki saç ve bu çizgiyi renklendir
Bir sağlam güzellikle yaralı bir sahife bilin
5. Yabancınnın aşkı gerçek değil diye bahsederdin
Ey **Ruhi!** Sıkıntın temize çıktı

1. Ok atılınca can ve gönül hükmüne ne eyler
Dostum bir iki damla kanın hükmü nedir
2. Dedikoducuların dilini kesmeye insaf mıdır
Ey gönül arayan put! Hañçerin yanın niye bekler
3. Ben kimim ki ok ve hañçer öldürmek için çekesin
Amacın ciğerimi delmekse kirpiklerin yeter
4. Ey gönül! Yarın dudağının talibi göresin
Eteğın birgün inci ve kıymetli taş ile dolu olur
5. **Ruhi**, gam köşesinde unutulmak hak mıdır
Dünyanın en anlayışlı huyu olarak bilinirken

59b

1. Bedenini ona pahalı eğlence yerinin gömleğidir, demez
Ey gonca! Senin gömleğın gül yaprağından olmalı
2. Yarın renkli yüzüne dudağının anılmasıyla bak
Gül renkli şarap ile çemeni seyretmek var
3. Yar meydana gelip saçını değnek etmiş
Ey sevda düşkünü! İntikamdan geçenin günüdür

4. Mecnun gibi bu meydanda dolaşmayı bırakma
Tenin insan olsa çöl yolunun rüzgarını bağlar

5. Ey **Ruhi!** Düşman senin yaradılışına eksiklik vermez
Sözün, olgunluk erbabına rütbeni bildirir

232

1. Bahçen, gelin güller açıldı zevk edin der
Sabah vakti ırmağın ettiği feryad budur

2. Gül zamanında şarap ve sevgili ile sevinmeyecek
Bağın ve bahçen zevk etsek insaf mı

3. O kadar merhem sürer jale karası geçmez
Ey lale! Acaba ciğerin kimin ateşine yanmış

4. Su, o servin ayağına yüz sürmek ister
Yüksek derece bekler, fikrine bak alçağın

5. Ey **Ruhi!** Köşeyi beklediğin yeter, insaf
Bahçenin avlusuna şimdi izlemeye çıktılar

233

1. Yüzüne perde olan misk yağdırana görün
Zamana bakın, bizi ne kara güne bıraktı

2. Nazın atı ile âşıkları çiğneyip gidiyor
a atlıya bakın, nasıl bir afettir
3. Ey ayrılık derdiyle halimizi soran dost
Bizi bu hale salan işveliye bakın
4. Ey yarin meclisinin bacanağı! O gonca ağızlı gelir
Rakibi hemen aradan çıkarmaya bakın
5. Arzun ile lalenin göğsü parçalanmış
O üzgüne bakın ki nasıl kırmızı kana boyanmış
6. Ey **Ruhi!** Sözünde örnek inkar edilemez
Bu para basan yerde o altın gibi saf olgunu görün

60a

234

1. Eğer Ferhad'ın şöhretinin konusu ciğeri ise
Kederli gönlün her köşede bin ciğeri vardır
2. Şirin'in ırmağını görüp öcünü lütuf ettim
Hükümdar üstadın emeğini hiçe saymaz
3. Ey gönül! İnemelerimden sen ne buldun bakalım
Hele biz asla feryadın eserini bulmadık

4. Sevgili, meğer mahallenin bahçesine uğradı
Sabah vakti kokunda rüzgarın tatlılığı vardı
5. Gerçi sen yabancı bilirsin bizi ama bizim
Ey! Gonca dudağını anmak aklımızdan çıkmaz
6. Gönül, katil bakışlarından ah etse
Düşmanın zulmünü çekmek kolay mı
7. Ey **Ruhi!** Bu şiirden sana aldığın zevk yeter
Her zaman olgunluk ehlini içeri aldın

235

1. Yare gül yüzün, dudağın gonca gibidir demişsin
Ey gönül! Aferin her zaman sözün böyle hoştur
2. Yarın yüzüne toz geldi ki ne çare
Ey ağlayan göz! Ağlamak vakti değildir, gözünü aç
3. Ey mahallenin kabesi! Sen nasıl tertemiz bir makamsın
Ki büyük gözlere parlak gözün sürmesi bahsolmuş, tozun
4. Yarın dudağının kavuşmasıyla şiirim şekerden tatlıdır
Ey şirin söz söyleyen papağan! Var ise sözünü söyle

5. Yar, gözyaşı döktükçe cefa ve derdini artırdı
Ey **Ruhi!** Yıldızın o ay ile alışmadı gitti

236

1. Hak, fidan gibi boyluların yolunda olmak için can verir
Ey temiz sözlü! Bu tatlılık, bu güzellik nedir

60b

2. Yanağın ter içinde kalsa yüzünün güzelliği artar
Kağıt nemlenince gerçi yüzün bozulur

3. İçmedin düğmeleri naz ile açsan iyidir
Sonra mest olup elbiseni yırtmadın

4. Yabancıyı katletmeye ne gerek, bakışın kılıç çeke
Bana lutf etmek istersen düşman yok olsun

5. Hani **Ruhi** gibi bir belagat ehli
Boyun gibi, yüzün gibi sözü tertemiz

237

1. Âşıkları kırma ki güzel kokulu saçın
Takkeni ki ele vermez, saklar ki senin
2. Bin kıvrım her karanlık her kıvrım bin kuşa tuzak
Senin misk gibi kokulu saçınla başa çıkmaz

3. Yanakların gül açmış bir gül bahçesinin şarabına benzemiş
Ey gonca ağızlı olan! Senin gül toplayanın ateştir
4. Vücudun söyleşilmez derlerse ağlama
Vücudun kederli ise tatlı dudağın şekerdir senin
5. Gül, bülbüllerinle bahçeye git, açıl
Bin çaresiz gül her gül yaprağının rengi senin
6. Güzel kokudan bir nokta koyup adını hal eylemiş
Kudret kalemimi yazanda, senin mis kokun
7. O fidan gibi boylu! İnci gibi olan dişinin tanesine benzemeye çalışırsa
Ey felek! Yıldızının incisi bin parça olsun
8. **Ruhi!** Böyle bir nitelikte şiir yok mudur
Bu çaresize kuru bir lütfun olsa senin

238

1. Karışmış saçının derdi yanında saklanır
Korkarım ki takken bir gün başından çıkar
2. Saçının altında gizlenmiş bir istekli yine var
Senin karışık halin kargaşa hali değildir

3. Elleri ayakları tutmayıp yatan âşıklara kadeh tutmazsın
Elsiz ayaksızlara olan kinin nedir senin bilsem

61a

4. Misk kokulu gizlenmez demişler bu söz meşhurdur
Takken, misk kokulu saçını neden gizler
5. Güzellik şahı ıesn ne olur, neden âşıkları öldürürsün
İnsan öldürmek mi yoksa senin üslubun
6. Ey **Ruhi!** Madem ki rahat uykudan isteği
Allah korusun atağın toprak ola eski ola senin

239

1. Gönül, kırmızı gülün çılgın âşığı nedir
Can şekerinin tatlı söz söyleyen papağanı nedir
2. Yabancıya dudağını tarif ettirmeye ne gerek var
Cevherinin boyunu hakla beraber edesin
3. Dünya aydınlatanı sana nasıl anlatayım
Gönül evindeyiz çaresizin arzusuyla
4. Ey **Ruhi!** Hep muhabbet isteğinin eseridir
Tazeler hayrandır, gül gibi şiirinin

1. Yoluna can verenler derki ince belin kocar
Bende can kalmadı sen hançere elini vurdukça
2. El sözüyle beni öldürmek için evden çıkma
Ey ay! Elin amacı aya hoşlanarak bakmaktır
3. Şarap haliyle hoş olmak ne sefadır
Bir yüksek endamlı güzelin ayağına düşesin
4. Gül ne inleyen gönlü anlar, ne de hoş görünmeyi
Yerde gökte o eşsizin eşini görmedik
5. Dünyayı yüzüne âşık etmiş
Ey **Ruhi!** Gerçek bu ki şiirin zamanın fethedenidir

1. Gönül, muharrem ayıdır hani feryat ve figanın
Gözyaşı döken gözünün yaşı dünyayı neden sele vermez

61b

2. Onun için yılbaşını Muharrem ayı tuttular
Bu ayda yaşı yeni olur, şehitlerin şahının
3. Bu ay o aydır ki Mustafa'nın parlak gözü
Kötünün sitemi adaletsiz hançerinin uğrunda ölen oldu

4. Bu ay o aydır ki Murtaza'nın imanının serveti
Dinsiz ve iman bir bölük elinde esir oldu
5. Ey Felek! Dünyanın iki ucu Yezid'in isteği üzerine dönmekten
Bozulsa yedi pergelin tükense yedi talihin
6. Hani hanedanın perişan halli Ahmed'i
Feleğin dokuzunu bir ahile yaka, dönen felek
7. Hüseyün bahçesini seyret görmek istersen
Servi boylular, o kaderin yasını tutmuş
8. Yeter **Ruhi**, kan ağla Kербela'yı kana boğdun
Şehitlerin şahının mezarı gider korkarım

242

1. O güzel kokuyla dolu olanın yüzünün aşağısına ve yukarisına bak
Koklayan cennet ya altında ya üstünde demişler
2. Bu bir işarettir ki kokunun öncesi, kokunun sonrası denir
O gümüş tenin saçına ve yüzünerdir
3. Aşk ehline bu imiş işaret
Saçına bağlansınlar, sen kan içen putsun

4. Şaçından Şamdan Ka'be' ye gitmek gibidir
Muradına eremeyen gönlüm, yanağının evresinedir azmi
5. Gök, seni meydanda görünce şüphesi kalmadı
Anlayış sahibi İsa'nın gökte olduğuna
6. Ey gönül! Garipler akşamı gibi geldin Şam'a
Sabah ve akşamın dert ve gamı geçti ama
7. Ey **Ruhi!** Allah feleğin gözünden saklasın
Acaba ay yüzlülerle mi akşamın parlaklığı vardır

243

1. Allah deyip göğüs yırtma zamanıdır
Eyvah! Dert beni öldürdü

62a

2. Taht nedir, uygun baht nedir
Sonunda olur çünkü yerimiz halın aşağısıdır
3. Ölmeye beni yitmeye beni ben neyleyeyim
Dert beni çok dertli etsin
4. Temiz gelir, temiz gider gül gibi
Aşk kime verilse sonu temiz

5. Ruhi'yi öldürmeyi amaçlamadan

Ruhi , eğer amacın can ise feda olsun

244

1. Hançerini belde görünce bir gaddar dedik

Ne dedik göğsümüzü karşı tutup yar dedik

2. Salınarak yürüyüşünü gördük, yürüyüşün şahane

Sevgilim, güzeller içinde sana padişah dedik

3. Çaresizlere zulüm ve cefa etmeye başladın

Yanlış ettik, biz sana vefalı yar dedik

4. Bizden önce şairler saçına düzenbaz demiş

Biz gelip gönlü alıp götürenin gözüne büyüleyici dedik

245

1. O gül gömleklinin yanağını anıp

Gül bahçesinin avlusunda sabah çemenin otunu uçurdu

2. Yanağına benzettim, görececek sabrım kalmadı

Yaseminin çok nazikliği vardı bugün

3. Dert ile korkutma bizi, titremeye başlamışız

Ey şeh! Senin aşkının sıcaklığı ile yanmadan kaçmayız

4. Gizli olana şüphemiz yok deseler düşünürüz
Ağzını görmeyenler papağanı tercih eder

62b

5. Şair odur ki söze can versin canı var
Dudağına kavuşma seni tatlı sözün putu edecek

246

1. Yanağının rengine aldanıp gülün benzeri yoksa dermiş
Ey gonca! Bahçeye gel, bülbülün kararlılığını ortadan kaldır
2. Güzel koku saçan, saçının kokusunu ister
Sünbülün sefasına hep söz dinlediği budur
3. Şaraptan zevk eden sevinç ehli goncalar açıldı
Bahçeye gelsin hem gülün hem şarabın sefasını sürsün
4. **Ruhi**, başkaları gibi bahçeyi seyredemezse ne olur
Saçların çaresizi bağlamışsa ne yapsın

247

1. Sarhoş gibi olan, o eşsiz incinin denizinin isteğine düşüp
Hayat suyunun sefasını bu gece sabaha kadar sürdün
2. Bugün yerde gökte seninle yüzünün sözünü eder
Renksizin gülü kırmızı ise, çaresizin ayı parlak ise

3. Yanağının isteği beni uykusuzluk isteğine salmıştır
Zevkimin sefasından geçenler dünya uykusunu bilirier
4. Cem vakti olsa dünya ve ahiretin derdinden kurtulmaz
Eyvah! Katıksız şarabın keyfinden baştan çıkarma
5. Naz semtinde atlı şehim iki gün dolaş
Eğer sevgilinin düşmanından ayrılmak istersen
6. Üzgün olma ümitli olmak gerek
Bu eski dönen çarkın kimin fikrine döndüğünü gördün
7. Ey **Ruhi!** Şehvet esiri olma, yakıcı aşkı istersen
Ateş ve suyun dostluğu mümkün değil bilirsin

248

1. Lütuf senin, lutf edip derdime derman edersen
Ey daim olan hakim! Hem dert hem derman senin

63a

2. İstersen canımı al, istesen gönlümü al
Arada neyim var hem gönlüm hem canım senin
3. Ben yoksulu hem üstün hem hor görülen etmek senin elinde
İşte lütuf et, işte kahret vücuduma ferman senin

4. Feleğin devrine kışkırtma hep tarafındandır
Dünya her zaman senin temiz kararınla döner
5. Sanki senin dilin yok edesin
Ruhi, kavuşmak ne mümkün

249

1. Yine ayrılığın gam ve derdine düştük
Ayrılığın yakıcı ateşine düştük
2. Yarın saçından Leyla gibi uzak olup
Yine Mecnûn gibi ıssız yere düştük
3. Aşk zincirini çeken delisin
Onun için biz bile deli olduk
4. Ayrılık yarasından şifa bulmak mümkün değil
Eyvahlar olsun! Dermansız bir derde düştük
5. Ayrılık derdi ile ölsen adını anmaz
Nasıl bir merhametsiz sevgiliye düştük
6. Yanağının fikriyle vakitler geçer
Cennetin hayaline düştük

7. **Ruhi**, felek bizim kalbimizi kırdı

Yine ayrılık derdine ve gamına düştük

250

1. Zenginlik ehlini bırakıp bu kadar yoksullukla bana geldin

Ey dert! Gönlümü alıp dostum oldun, sefa geldin

2. Ey kalbe sıkıntı veren! Seni kimse görmek istemez

Ayrılık derdinin yanına düşüp bizden yana geldin

3. Ey tasa! Çok eski bir yare benzersin bu hararet ne

Bana çok tanıdık geldin, gönlüm seni istedi

4. İsteği canımı almaktı, o kaşın

Ey! Sen ayrılık belasını oku ile ona geldin

63b

5. **Ruhi**, sanki muhabbetin edası sana özeldir

Dünyaya gelenden işveliye tutkun geldin

251

1. Yarın aşkının yolunda gözün tozu etmem gerek

Bu yol ile yine gezip tozمام gerek

2. Ey salınarak yürüyen servi! Gülbahçesinin bahçivani âşık oldum

Göğsümü derdinin üzüntüsüyle lale yeri etmem gerek

3. Göğsümde acım senin bir hatıran
Padişahım, benim onun ile onurlanmam gerek
4. Ey **Ruhi!** Yabancıyı ayıplamaktan kurtulmak için
Aşk yolunun içinde gezip diyarı terk etmem gerek

64a

252

1. Candan bir yudum al, o gün gönlü yaralı âşık olduğumu bildin
O zaman öldüm, bildim ki hasta olduğumu bildin
2. Ey fidan boylu servi! Bu baş kaldırmalar senden beklenmezdi
Sanki güzelin saçına yakalandığımı bildin
3. Beni derdin gül bahçesinde bülbül gibi inlettin
Gül yanağına benzeyen istekli olduğumu bildin
4. Görüp elbisemi yırttığım çılgınlığımı duydun
Zayıf vücuduma bakıp üzüntüne inlediğimi bildin
5. Yoksa yay gibi kaşlarından beni yasaklar
Sivri uçlu okun izi yabancıнын kusuru olduğunu bildin
6. Bana sunduğun zevk kadehini sundun yabancıya
Sanki aşkının şarabıyla kuş yuvasının sarhoşu olduğumu bildin

7. Gönlü yara olan bana vefa yüzü göstermez oldun
Ey lale yanaklı! Yüzünü özleyen olduğumu bildin
8. Ey ikinci Yusuf! Kendini ne kadar tutarsan tut
Çünkü yüzünün malını satın aldığımı bildin
9. Her gece inlemelerimi işitip **Ruhi**'dir dermişsin
Aşkında uyanık olduğumu bildin

253

1. Yüzünün niteliğini işitip yanağına ay dedik
Allah görecek bu nasıl gezinme olur dedik
2. Gönül ve can Ka'be'yi tavaf etmek isteyecek
Mahallenin yanını gösterip yol budur dedik
3. Gece yarin yabancıyla oturduğunu işitip
Sabah vakti bir ah etmeye mi dedik
4. Sabah vakti kadehi güvercin kanı ile dolu
O ayın elinden içip şeh dedik
5. **Ruhi**, ah edeni öldürür dediler

64b

Eyvah! Ayağına düştük, yardım et dedik

1. Ey gönül! Sevgilinin saçı yabancının elinden al
İlde söz söylenir ki domuzdan bir kıldır
2. Gün doğmuş ama yar bilmez
Her günüm ayrılığında olsa acaba bin yıl
3. Solgun elbise mi daha layık sana ya kırmızı dudak mı
O taze gül gülüp naz ile der kırmızı yeşil
4. Sevgilinin suskunluğu ile bahsetmeye güç bulmazdı
Bülbül goncaların ağzına gönül koymasa
5. Aşk derdinde iken başkasının fikrine düştün
Ey çılgın gönül! Bir iken iki oldu müşkili
6. Ey hüznü kalp! Yar yabancı ile yaşasın
O gül yanaklı benden yan verir sen yan yakıl
7. Şarap meclisinde yar, ard arda şarabı sunar
Ey **Ruhi!** Gönül haliyle bize durma, yıkıl der

1. Yüzü yasemindir ya gül ikiden boş değil
Saçı güzel koku veren ya ikiden boş değil

2. Yanağının hali ki fitne mülkünde eşsizdir
Ya karabiber iken boş değil güzel kokulu tazedir
3. Gül yanağını, servi boyunu hatırlayıp inler ağlar
Gönül ya kumrudur ya bülbül ikiden boş değil
4. Kan saçan ciğerime ne dersin dedim dedi yar
Lale ya çok yapraklı karanfil ikiden boş değil
5. Dün bir dert ehline aşkın çaresini sordum dedi
Dedi ya yolculuktur ya katlanma ikiden boş değil
6. Önce aşkın kınamadır, pişmanlık sonra
Dedi sen gerek ağla gerek gül ikiden boş değil
7. Felek, çıplak **Ruhi**'ye dün süre ihsan eylemiş

65a

Ya cübedir lütufu ya çul ikiden boş değil

256

1. Bülbüle yüzünün isteğini etti yine gülün şahidi
Bülbül çemende şarkı söylerse zamanıdır
2. Güller açıldı, sefa edecek zamandır
Şevk ile mecliste isteği şen olsun

3. Görünen canları üstünde değil, saçını
İki yanda takınmış iki parlak sünbül
4. Dağlar mı görünen gümüş gül
Yoksa bir taze fidan üzerine açılmış iki gül
5. **Ruhi**, dert bahçesinde dudağının hasreti ile
Bülbül gibi ağlasın sen gül gibi gül

257

1. Uykuda kucakladım dedim yok eden ayrılık el verdi
O hilal kaş gülüp mutlaka hayal uykusu dedi
2. Bugün bir yüzü güzel şaha kul olmak için niyet ettim
Yanağının sahifesine baktım baht uğurlu geldi
3. Eğer kavuşma malına can parası kıymetli olursa
Ey yüz güzelliğine sahip Yusuf! Şimdiden sonra parasını al
4. Cevher yağdıran gözümün köşesinde, yarin boyunun yansıması
Söylemesine yurdun kenarında yeni yetişen bir nihâl bitmiş
5. Bir şehi kucaklamaya nasıl ihtimal olsun
Âşıkların bir öpücüğünü almak mümkün değildir

6. Saçının sevdasıyla vücudum kıla dönmüştür
Merhamet etmez sevdası, beni hayali yok eder
7. Susuzluktan sıkıntı vadisinde asla gamlanma
Ey **Ruhi!** İnci yağdıran şairler tatlı su

258

1. Akıllı olan alemin sefasını sürer gam hayal
Balını arının iğnesi anlar, düğünü hayalin yası eyler
2. Anlayış erbabı, dünyayı dert gözü görmüş
Gerçek arkadaş olanlar bir an hayal eylemiş
3. Bu dokuz şarap kadehine el sunma, kederli olma
Onun her birini zehir dolu bir kase hayal et
4. Dünya dört unsurdan oluşan bir nefstir
Sen ister iyi yetişmiş hayal et ister olgunu
5. Her eski çanak ki rüzgar ile dolu ola
Ey **Ruhi!** İçip Cem'in kadehini hayal eyle

65b

259

1. Kaygımı ya bir şefkat noktası veya kırmızı gül yaprağı
Yanağın ya geceyi süsleyen aydır, karaltıdır o hal

2. Yüzüne ve güzelliğine davacı olsan ne kadar yakışır
Eşsiz yüzün, güzel kokulu benin ise eşsiz
3. Saçlarınla ki başa çıktı ki, gel insaf edelim
Bela çeken gönül oynak hal olmayıp ne yapsın
4. İntikamdan vazgeçme fikrinde olmak isteyen kavuşalım demiş
Naz ile düşünceye vardım, bu fikir olamaz dedi
5. Ey **Ruhi!** Dert galip oldu yar kavuşmaya el vermedi
Ben bu ümide ihtimal verme demez miydim

260

1. Meclisimiz dert köşesi; arkadaşımız dert ve can sıkıntısı
Sıkıntı şarabıyla kadehimiz çok dolu
2. Sıkıntı köşesinin derdinde bizi öldürdü
Kavuşma ümidi tasalı gönlü mutlu etmese
3. Dün meclisime bile neden âşık olamaz dedin
Ey bela arayan şah! Yine bu emir olamaz
4. Gönlümün halini hizmetine ne kadar anlatayım
Güzelim, halimi anlatmaya bende takat kalmayacak

5. Ey **Ruhi!** Zamanın dert ve gamı bizi güçsüz bıraktı
Vay! Eğer yüce Allah lütuf etmezse

261

1. Dünyanın derdini gönlünden çıkarıp serbest ol
Gönül, yokluk ve yoksulluğa razı ol mutlu ol

66a

2. Alçağa yükseklik için ne kadar çok yalvarırsın
Zevk ve istek olmazsa dert ve gama alış
3. Efendim, bende söyletmek için kulunum dedim
Güzel kadının asaletinden gülüp mutlu ol dedi
4. Ey zühd sahibi! Hakikat yolunu taklit etmek gerekmez
Cahil olma, yürü üstada yetiş, üstat ol
5. Eşiği taşların bastın o tatlı ağzın
Ey **Ruhi!** Bugün muhabbet yolunda Ferhad ol

262

1. Gönül! Muhabbet okundan kaçma, gezmeye gel
Muhabbet değneğinden kaçma, gönül gezmeye gel
2. Ka'be olursa ayak basmam meyhaneye dedim
Ey zühd sahibi! Kafir oldun itiraf et, imana gel

3. Ey gönül! Yoluna rakip diken olmaya gel dersen
Mahallenin gülbahçesine kendinden geçmişçesine git, gel
4. Sarhoş zahidlere göğsünü yırtıp sunma
Aşkın sırrını açma tabiatı ters olan, cahile gel
5. Yol, bilim okunun elinde inatçı huylu ise
Ey **Ruhi!** Şiir meydanı senindir, gezmeye gel

263

1. Gönülde aşk derdini saklamak kolay değil
Başkasından saklarsın, yare kendini saklamak değil
2. Ayrılık derdine düşmeyince nedir bilinmezmiş
Hele bildiğim ayrılık değil, ateşin kendisidir
3. Merhameti ümid etmek zulmünü çekmek olurdu
O kafir esir ama gönülden sevilen değil
4. Sende insaf olsa biz kan ağlamaktan kaçmayız
Çıksın o göz ki aşk hevesiyle ağlamaz
5. Aşkımız bir aşktır ki dert ona özgü
Derdimiz bir derttir ki dermanı mümkün değil

6. Ey papağan mizaçlı! Söylesen artık sessiz olsun
Sözle inandırma yeteneğine sahip ehle şiir dinletmek kolay değil

66b

7. Ben el öpmekten amacının ne olduğunu bilsem
Çılgın **Ruhi**, galiba ihsan mümkün değil

264

1. Bir güzelin öpücüğünü almak imkansız
Âşıklar arasında kucaklamak ne mümkün
2. Hanımefendi, rakiplere yüz vermeyi reva görmeyiz
Başkalarına güzel yüzünü gösterirsin âşıklara öfke
3. Aşk erbabına sohbetini haram ettin
Sana helal olur mu, ne zannedersin
4. Feleğe hazine köşesini bırakmam
Zühd sahibi bana dünyada ne mal gerek ne rütbe
5. **Ruhi**, kavuşmada bu yeni gazel dediği ki
O vefasız incelikle halini anlatır

265

1. Ne dilenci ile bağlı ol, ne en büyük padişah ile bağlı ol
Ey gönül! Birlik alemine var Allah ile ol

2. Gayretini gökyüzü gibi yüksek tut
Sabah bir güneş ile eğlen, gece bir ay ile ol
3. O ayın dostuna, gönle kavuşma endişesi yeter
Ey ayrılık derdi sen yürü, deli dolu gönül ile ol
4. Sonunda bir gün yabancıya kaza oku dokunur
Ey inleyen gönül! Sen hemen sabah vaktinin ahı ile ol
5. Ey **Ruhi!** Kesmeye toplansalar yabancılar ne dert
Yarin eteğini sen elden bırakma, Allah ile ol

266

1. Ey gönül! Yeter, düzen için dileğin talibi ol
Bir sevinç bulmak istersen kadehin dostu ol
2. Harabat ehli öğrenimi makam ettiler
Sen de bir köşesine geç, makam ehli ol
3. Rütbe hevesini kılma, alçaklarla bir olma
İsteğin yükseklik ise o yüzü güzele köle ol

67a

4. Bir anda o kadar çok çaresizi ayak altına alır
Edalı yürüyüşüne geçse naz ile sallan

5. Ey Şah! Gönül kuşuna içirdiğin zehir yeter
Parlak ayna gibi halkın mazereti olan ol

6. Muhabbet ehlinin eksikliğini istemez
Ay, yarım kadeh şarabımızı iç tamam ol

7. **Ruhi** düşmanları, kıskanç huyluları sustur
Bugün dilin kılıcıyla İbn-i Hüsam ol

267

1. O ayın cefasını çekme, vefalı değildir
O güneşe talip ol ki cefalı değildir

2. O dünyayı süsleyen ay geçer ama görmeyiz
Elimizden ne gelir ki kaderimiz yar değil

3. Gece çıkan o muradın yıldızı ne fayda
Ben günah işlemiş biriyim ki bahtımın gözü uykusuz değil

4. Dert değil dert ile ciğerin kan dolsa
Gönülü inciten değil gül yanaklı bir put

5. Ey **Ruhi**! Göğsümü saklamadan kızdırırım
Ne zannedersin, meğer o habersiz imiş

1. Ey gönül! Dudaklarımı ayrılık gecesinde anıp kan ol
Ey dertli göz! Zamanıdır ki sen de gözyaşı dökən göz ol
2. Bırak, âşğın derdinin bahçesinde bülbül gibi inleyen olsun
Ey taze gonca! Açıl gül gibi neşeli ol
3. Bize pervane gibi yanmak yakılmak gönle minnettir
Meclisi aydınlat, sen hemen harem odasının mumu ol
4. Dünyadaki amacım mahallenin dilencisi olmaktır dedim
Gülüp ikinci Yusuf var, Mısır'a sultan ol dedi
5. Ey **Ruhi!** Onun yabancıya isteği var sana yar olmaz
Gerek ah eyleyip inle, gerek kan ağla gözyaşı dökən ol

67b

1. Ey dost! Zühd sahibi aşkını talip eden değil deme
Ey dost! İntikamı terk etmek herkesin yapabileceği bir iş değil
2. Aşkının derdi başka güne harab eder
Dünya meydanına her gelen satın alan değil
3. Ağlamakla inleyen gönül vakit geçirse ne olur
Yar ise kafa tutar, baht ise yarı değil

4. Ölümlü dünyada ölmesi, sağlığından iyidir
İnleyen zühd sahibi aşk derdinin hastası değil
5. **Ruhi!** İpekten yapılmış kumaştan yoksun ise ne olur
Şükürler olsun ki, aşk giysisinden hür ise

270

1. Göğsüme naz ile bir güzel girdi
Güzel, güneşe ve periye benzer
2. Eksikliği yok uygunluk serbest bir erdem
Cesur ve gülün sapı hepsi güzel
3. Gözüm güzelliğine hoşlanarak bakan kadeh oldu
Hiç seçmeye gerek kalmadı iki güzel gördüm
4. O sanemin naz ve işvesini bilmek istersin
Ey gönül! Sonsuz güzel bulurum ben onu
5. **Ruhi,** bir fidan gibi boylu poslu güzele gönül verdi
Çizgileri lale, yüzü gül gibi hoş ağzın güzel

271

1. Ey gönül! Yeter dergahın sakini ol
Amacı hakkın kabul edilmesi olmaksızın halk reddeder

2. Ki acaba o zaman büyüklerin hali toprak ola
Gel hali gözetleyen büyük sultan ol
3. Eğer dünya bağından serbest olayım dersen
Gönle takılan saçına düş tuzağın bağı ol
4. Sevgili dün sarhoş gibi şöhretini göğsüme kesip
Naz ile sen de git ün sahibi ol dedi
5. Canlar veririm ben, bin kere zulmünü çekeyim
O, bir kere selam vermese layık mı
6. **Ruhi**, ne kadar kamil isen en iyisi olmayı gözleme
Tek toplanılan sözün erbabı ol

68a

272

1. Misk renginde olan yüz, dudağında ortaya çıktı sanmayın
Gönül kuşu görünmeyen bir yerde avlanmaya boyun eğdi
2. Amma aşkın av yerinde gözü bir ceylandır
Nice Hüma gibi yükseklerde uçan doğanı boyun eğdirmişsin
3. Âşğın gönlü tok eylemek için gerekli olan yüzündür
Kavuşmayı arzulayıp yaranın kapanıp iyi olmasını istedikçe

4. Gönlümü yüzünden ayrı bırakma ki buna layık görme
Ben aşkında derdinin esiri olayım, eller mutlu
5. Gönül, kaşlarının düşüncesiyle yaralanmayıp ne yapsın
Şahım, iki kılıca bir kılıf olur mu
6. Ey! Hoş ol ki sızlanış âşığı hayrete düşürmüşken
Sevgilinin yanından kötü söz söyleyip sözü fethetsin
7. Ey **Ruhi!** Hal ehli oldur ki kavuşmanın ayıbını bilir
Eğer gözünün ucuyla senede bir selam verse

273

1. Derdin çokluğu fazla yığılmış
Gelse bahar gönül mutlu olsa
2. Doğanın şahı koç burcuna geçse
İnleyen gönül, felekte intikam alsın
3. Bahar rüzgarı esti, aşk zamanıdır
Ey hüznü kalp, işte sen işte kadeh
4. Dert seni ayaktan göndermesin
Elde lale renginde şarap kadehi felek

5. Gayretsizlerin zühd sahibi nedir, yendi
Ey yüksek mevkiin kadeh sunanı şarap sun

6. Gül gibi bülbülü söyleyenleriz
Gülbahçemiz cennet bahçesidir

68b

7. Ey **Ruhi!** Sözümüzün üstüne söz yok
“Şairin sözü emirdir”

274

1. Gelin, sabah vakti elden salalım
Meyhane pirinden hidayet yolunu öğrenelim

2. Uzun bir zaman elimize almamak mümkün değil
Ayrılık derdinin ayakları altında olup ayakta kaldım

3. Namusu terk etmededir çünkü birliğin sefası
Utanma kadehimi gökyüzünün çatısına alalım

4. Aşk denizine dalan amacın incisini buldu
Ne durursunuz gelin bizde o denize dalalım

5. Ey **Ruhi!** Gönlün katili dudağın imiş, turalım
Göze görünecek kanını kimden alalım

1. Gül renkli şarabı içip gül bahçesini gezsem
Ayrılık derdini nasıl savacağım bilmem ki
2. Gönül aşk sıkıntısına bulaşmış, yar yüzü gururlu
Zavallı gönlün derdine bilmem nasıl deva olsam
3. Akli, gönlü, inancı gitmiş bir çaresizim
Sevgili, ondan kurtulup teslim etsem
4. Aşk sefasında hevesin isteklisi olmaya akıl engeldir
Sen saçını dağıtsan ben perişan halli olsam
5. Gözünde şöyle değersizim ki bakmazsın
Gözümü inci saçan, ahımı altın saçan etsem
6. Muhabbetin lezzeti canı feda etmektedir
Keşke bin canım olsa yare kurban etsem
7. Ey **Ruhi!** Zühd sahibine öğüdü terk etmek zor gelirmiş
Zor olan mahallenin törenine gelse kolay gelse

1. Yüzün ıslak güldür, papağanı ben gönlü yaralıyım
Gönülde isteğim var onun için sürekli inlerim

69a

2. Ey ay! Sen rahat yastığında yatarsın ben kuluna sor
İnleyen gönlün geceyle çektiği dert ile uykusuzum
3. Sabaha kadar sefa kadehinin söz konusu olursun
Ağlayıp inlememe kalbi kırılmış bilmezsin ki uykusuzum
4. Ah edip kan ağlasam kendimi helak etsem ne olur
O parlak yüzlü bana yanağını göstermez, ben yüzünü özleyenim
5. Bir katil gözün saçının bağına esir oldum
Ah etmeyin ki Kafir ülkesinde yakalanmışım
6. Günahın var diye kahretmeyin, ben inleyen âşığa layık mı
Senin lütfuna tutalım ki ben günahkarım
7. Ey **Ruhi!** Gül gibi tutalım, dünyanın azizi oldum
O gonca ağızlı olanın yanında izzetim yoktur, kan içiciyim

277

1. Boyumu eğsem ayağının toprağını almaya
Gölgem kıskançlıktan benden önce üstüne düşer
2. Feleğin çatısını bir ah ile yandırmayacak
Ey gönül! Aşkın inleyişinden bahseder mi insanoğlu

3. Gonca iken onu bir çocuk gibi beslemiştir
Yüzine gülse gülün nola çemende şebnem
4. Bir yeşil yaprak ile baharın şahıyla buluşur
Gülbahçesinin avlusuna gonca ayak basacak
5. Şiirin yaprağını bende elime alsam mı acaba
Gidip o gönül ehlinin ayağına yüz sürsem
6. Yüce Ali Bey ki sözün gül bahçesinin gülü
Dünya övgüsüne sahip gülbahçesinin bülbülü olmuş
7. Temiz huyuna akıcılıkta ihsan ederler
Güzel söz söyleyenler Arap ve geçici söz söyleyen İranlı
8. Ey **Ruhi!** Asaletin güneşinin çarhı döndükçe
Lütfunun gölgesi umarız ki başımızdan eksik olmasın

278

1. Nasıl bir yudumluk su gibi yavaş olalım
Şişe gibi elin aşağısı olalım

69b

2. Nasıl şarabın testisi gibi
Meclisten atılıp kırılalım

3. Hep buuyanıklık belasıdır
Bize bir kadeh sun ki kendimizden geçelim
4. Birlik meclisine ayak basalım
Kadehin sarhoşu değil miyim, olalım
5. Ey **Ruhi!** Sevelim o meyhaneci çırağını
Çok uzun zaman biz de put-perest olalım

279

1. Yabancıya elimi öp demekten kendimden geçip
Ey şah! Bize izin ver de ayağını öpelim
2. Gül renkli şarap kutsal su olsa içmem
Amacım eskiden beri kadehinin dudağını öpmektir
3. Ey kadeh sunan! Yarin yüzünün tozu mizacıma gevşeklik verdi
Yare şarap sun ki def ede
4. Başkalarının adını nasıl anıp söylersin
Amacın vücuda cefa göstermek mi güzelim
5. Ey **Ruhi!** Dert etmem ki demirden kadehten
Şiirim erbap ehline rütbesini bildirir

1. Ey saki! Şarap kadehini getir de içelim
Devrin kederini kendimizden geçip unutalım
2. Bahtsızın derdinin üzüntüsünü seyredelim
Akli başında olmayıp kendinden geçip ak denizi coşturalım
3. Geceler yer yer göğsümüze elif çekelim
Sabaha kadar boyunun hasretiyle kucaklaşalım
4. Güzel yüzünü bildirip gül bahçesinde olalım
Gülü mahcup edip bülbülü suskun edelim
5. Devamlı olamayacak dünyayı ne yapalım
Ey **Ruhi!** Kendimizi yine fakir edelim

70a

1. Dert bahçesinde başım zaman zaman dönen çarh gibi dönmez
O servi boyun ayağına yaşlarım su gibi akar
2. Bahtımın kara olduğunu iki satır açıklamış
Yüzümün manzarasını yazanda görünen kaşım sanmayın
3. Mahallenin toprağına ayağını kana bulamış her an
Çeker cevherin göz sürmesi yerine cevherin gözü yaşım

4. Ey **Ruhi!** Yabancılar başıma kılıçlar yağdırırsa
Aşk yolundan gitmem eğer bilsem gider başım

282

1. Yüzünün en zirvesinde uçan bir Hüma kuşudur, ağlayan gözüm
Saf saf kirpiklerim iki tarafta da kanatlandırır
2. O perişan bülbül benim ki gözümün yaşı dinmez
Ağzın gonca, dudağın gül, yüzün gül bahçemdir
3. Giysimi gül renkli sanmayın, kanlı gözyaşımınla dolu oldu
Yanan vücudum, sitem narının ateşiyle tutuştu
4. Renkli yüzünün üstünde büklüm büklüm saçını görmeyenler
Halinin neden perişan olduğunu nereden bilsinler
5. Dudağını ağızımdan almışken acıyıp sundu
Ey **Ruhi!** Şükürler olsun ki yine yerine geldi canım

283

1. Muhabbetler ettiğim yolunda kayboldu
Şikayetler ettiğim efendi, mazeretli ol
2. Yabancılara uydun, hep bugün içindi sevdiğim
Yıllarca o inançsıza izzetler ettiğim

3. Gördün mü yabancılarla ne kadar görüştüğ
O korkudandı kavuşmana dikkatler ettiğim

4. Felek, beri beni bir şaha kul eyle
Yolunda kaybolmaya hizmetler ettiğim

5. Zamanede feleğin intikamının sebebi oldu
O işveli, neşeli ile işaretler ettiğim

70b

6. İnlmeyi bırakmaya çare var mı, ölem
Gönülden yar ile sohbetler ettiğim çıkar mı

7. Son rakip yarı ayıplamaya başladı
Ona nasihatler ettiğim hep çıktı geldi

8. **Ruhi**'yi başkalarına benzetme de tek sitemle öldür
Ey vefasız! Budur sana minnetler ettiğim

284

1. Ey gönül! Gözünün köşesiyle onun için selam vermez
O güzel yürüyüşlü servi ki seni gözden bırakmıştır

2. Gel sen insaf et ki âşık nasıl yakmasın
Gümüş teninin üstüne o misk renginde olanın rengi

3. Atlı askerim bağıma koy canım gibi saklayım
Göğsüm keskin hançerine altın kılıf olsun

4. Acı ki dudağının hasretiyle ayrılık köşesinde
İçtiğim kanlı ciğerdir, inleyen **Ruhi**'nin şarabı

285

1. Zaman beni sıkıntı okunu hedef yapar
Gül renkli şarap kadehi elimde siper olmasa

2. Saki, bize şarap sun hikaye gerekmez
Yarin ağzı kapalı, gözleri badem yeter

3. Sevdiğinin göğsüne kin beslemeyen namını sal
Dünyada bir daha bir nam edeyim dersen

4. Ay yüzlü güzellerin gayretine yüz sürmekten başka
Sanmayın dünyada bir nesneye gayret ederiz

5. Saçlarını dağıtıp seyretmemize engel olursun
Ey seher yeli! Sabahımızı aydınlatan sensin

6. Güzel kokulu saçına el el üstü derse ne olur
Hep tecrübesiz olanlarda acemilik olur

7. İnleyen **Ruhi**'nin söyleyişi boşuna değil

71a

Cana yine şiir ile halini bildirir

286

1. O ılđın âşık benim ki aşk derdinin esiriyim

Aşk keyfiyle dolu muradına eremeyen kimseyim

2. Dünyanın halini bildiğimden beri kendimden geçtim

Bu geçici mecliste aşk haliyle dolu şarabın isteklisiyim

3. Dünya ile alakalı şeylerden el çekip aşk meclisine ayak bastım

Gönlümün sefası var gül gibi aşk sohbetiyim

4. Dünya ve içindekilere naz etsem mi acaba

Bilirsin himmeti yüce sultanın kölesiyim

5. O sade gönül ki içimde başkalarının nakşı

Ancak hemen tutulmuş aşk suretinin resmiyim

6. **Ruhi** , yerim hak olduğu eksiklik getirmez kadrime

Aşkın kıymetli cevheri ile sefadayım

1. Haremin mızrağını İsa'nın dayanacağı noktaya değişmem
Ayağının hakkını en yüksek aleme değişmem
2. Gözümde kanlara bak, yüzünün sevgiyle
Bir damlasını bin göze hoş görünene değişmem
3. Şarap içtiğim ibadet ehline yük etme ki ben
Dert zehrini kızıl kadehe değişmem
4. Ey hoca! Benim dünyaya talip olduğumu zannetme
Ben o gümüş vücutlu putu dünyaya değişmem
5. Âşıkların dert evine aydınlık olan ihsan olur
Yüzünün ayını geceyi süsleyen muma değişmem
6. **Ruhi**, yüzünün düşüncesinde iken yardıma bakmam
Bu son beyiti o güzel olan ilk beyite değişmem

1. Yaşlı gözü kan saçan edelim
Sevgilinin derdini kılıç edelim
2. Yare kanlı ciğerimizi sunup
Güneşimiz gün gibi, açıklayalım

71b

3. Nice bir dünya alemde
Çürüsün ömrümüz aydınlatalım
4. Bir baht yıldızının zirvesiyiz
Bal açup gökyüzünün kararını isteyelim
5. Bu geçici alemden çıkalım
Yeri belli olmayan iklimi seyredelim
6. Ey saki! Kadeh sun ki coşup
Sırrı keşfedip “kün-fekân” edelim
7. Aşk ve güzelliğe gerekli olan böyledir
Ey gonca! Sen gül biz inleyelim

289

1. Gece sabaha kadar şarap içelim
Feleğin yıldızını bekçi edelim
2. Şairiz bizimle yar ol ki
Biz seni hoş söz söyleyen edelim
3. Güçlü mizaca sahibiz ki
Söyleyişin isteği ile vücuda can edelim

674

4. Aşk hali ile olup güya
Kıskançlık ehlini dilsiz edelim

5. Ey **Ruhi!** Sabra güç kalmadı
Çok fazla derdimiz var saklayalım

290

1. Dünyadaki ele Cem gibi gönül açan kadeh edelim
Ki İskender gibi dünyayı gösteren ayna oldum

2. Uzun zaman şarap ayakta kalmıştı
Ateşe tapanların ulusundan bugün fakirlik aldım, kabul ettim

3. Şarap renginde olan dudağın gece mecliste kanımı dökmüştü
Bugün dava edip bir iki kanlı öpücük aldım

4. O işvelinin saçının sevdasını can verip aldım
Eyvahlar olsun! Başıma kendi elimle bir bela aldım

5. Beni dün şarap meclisinde yalan yakmıştı
Ey **Ruhi!** Bugün ateşe tapanların ulusuna vardım, dua aldım

72a

291

1. Derdi def edip dudağını anıp hayal kuralım
Bu gece kanlı yaşlar dökelim eşlik edelim

2. Ey aşkın kadehini sunan! Dünyanın derdi bizi terk etmez
Bir lütuf et ki dünyanın derdini terk edelim

3. Ey gönül ve can! Gelin gül renkli şaraba düşelim
Zevkimizi artırıp derdimizi azaltalım

4. Sufi, cahilliği bırak, gençlerin meclisine ayak bas
Pirlikte seni gel bir adem edelim

5. Ey **Ruhi!** Davacının adını anıp ne edelim
Neresini övelim ya da nesini yerelim

292

1. Âşıkların gönlünü denize benzettim
İçinde aşkın sırrını eşsiz cevhere benzettim

2. Gözü görmeyenin gözyaşı solgun yüzüne karışmış
Yokluk bahçesinde açılmış göze hoş görünen güle benzettim

3. Yeşil renkli giysi ile gül bahçesine seyretmeye gelmiş sandım
Uzaktan serviyi gördüm, o uzun boyluya benzettim

4. Ey **Ruhi!** Ağzını şeker tarlasına eşit ettim
Can ve gönül kuşu iken papağana benzettim

1. Snbl diye o hilekarın mhrne yapıtım
Bilmeden yılanın kuyruğuna yapıtım
2. Ondan uslanmadığımı akıl ehli bilir
Ki sevgilinin saçının sırasına yapıtım
3. Grdm herkes bir klba yapıtı
Ben Şarap ŐiŐesinin elini sevinç eserine yapıtım
4. Ne olacak, zikir halkasına sarhoş gibi girdiysem
Bu bahane ile yarın keyfine yapıtım
5. AŞkının endişesi beni sevdalara saldı
Dnyaya gelip bende acaba işe yapıtım

72b

6. Feryat ve figan edip o kafir elinden
Sarhoş gibi dindar olan Őehe yapıtım
7. KonuŐturmamak gerek bilgiyi anlatmakta dŐmanı
Sze gelip en iyi Şairin defterine yapıtım
8. **Ruhi**, bu yokluk lkesine yapıanlar yanıldı
Ben lkeden el çektim papaza yapıtım

1. Gönülde gece mumu aşk denizinin yaridir, yaram
Belada ateş kırmızısı çehrendir, yaram
2. Göğsüm, yarin yüzünün hali gibi yaralı olsa ne olur
Şükürler olsun ki, kıskanılan acımasızdır yaram
3. Ey gül bahçesinin kuşu! Senin ağzın sırrın hazine odası ise
Yaram, benim de gül gibi bir parlak cisim
4. Yare, değersiz köpek isem parsım düşmanların gözüne
Vücudumda yüz bin benek şeklinde yaram var

1. Zamanda dert, dertliye her bir serv bir hayvan sürüsü gibidir
Bir acayip alemdeyiz ki alçakta dert, yüksekte dert
2. Âşık yardan üzgün, âşık yabancından bitkin
Aşkın gereği ile yüksekte dert alçakta dert
3. Mecnun da Hızır da her zaman aşk derdinin esiri
Böyle gelmiş böyle gider canlıda dert, ölüde dert
4. Kavuşmakta ayrılık üzüntüsü ve kendi ayrılığı eziyetin kendisi
Âşığı gönülsüz çeker, güçlükte dert sol tarafta dert

5. Bunda şaraptan nasipsiz onda senden utangaç
Dünyada ahirette zühd sahibini cahil çeker

6. O iki göz uykusuz ve iki berrak dudaktan

73a

Ey **Ruhi!** Eğer sorarsan İsa'da dert, Musa'da dert

296

1. Aşkı gösterdim vefalı anladım

Yar, yanında razımı kendime açtım

2. Güzellerden güzelliğin mükemmelliği ile ayrıcalık ettim

Perişan âşığın halinden haber

3. Gönül incitenin zulmüne asla ihtimal vermedim

Gönlümü saçına büktüm, sevgili

4. Sözleşmene inandım, sözüne amel kıldım

Acımasız bir emniyetsizliği açıkça söyleyen ehli

5. Öyle sandım ki cefa semtine yol almaya

Gönlümde merhamet tarafı var

6. Bilmedim vardıkça ayrılık ile derdimi artırır

O bela arayanı, hasta gönlün hekimi

7. Ey **Ruhi!** Yine mahallende istenmezsin
Vazgeçmezsin seni gayette bir utanmaz

297

1. O vefasız ayın mühründe dilsiz sanma
Âşığı kurban ederken bir damla kan sıçramış
2. Çok yakan göğsüm üstünde taze taze yaralar
Yakıcı şamdanda yer yer hemen güzel kokulu yıldızın yüzü
3. Sen ayı boyun eğdirmek ümidiyle şahım yolunda
Kan saçan gözün yaşı hayli döküldü saçıldı
4. Ahımın okundan korkup ay ile halkası değil
Bir siper almış eline altın göbekli felek
5. **Ruhi**, aşk yolunda dünyadan geçmeye sanma
Aşk ehline bir hüner midir dünyayı terk etmek

73b

298

1. Ey gönül! Gözyaşını bırak, yerin hal olsun der
O siyah gözden sana tek bir bakış olsun
2. Vefa meydanında temiz olmadan gezersin
Gönül, sabret fazla belaya haber olsun

3. Aşka can verme dedim, gönlü yaralı oldu
Söz tutmadığı için bundan beter olsun
4. Gözyaşı tertemiz şarap, gönlü başı kebab gibi yanan
Âşıklar arasında yemeler içmeler olsun
5. **Ruhi**, mekanın hak yolu olduysa dert etme
Tek sözlerine yaşlar üstünde olsun

299

1. Önce nakışçıyı çıkarmadan can ve vücut şeklin
O cihan şahının şeklimi gönül akılda renklendirmişti
2. Sonsuz bahçe, mahşer zamanında yüzünle hoştur
Allah bana sensiz cennet ve güneşin şeklini göstermesiz
3. Ferhat gibi taştan taşa vurulduğumu görüp bilsin
Ey dost! Çılgınım der çaresizliğin
4. Çaresizin, elinde ölmeye boşuna can vermezmiş
Aşk okunda sonsuz hayatın şeklini görürmüş
5. Aşkın ulusuna erişmek istersen iki yüzlülük ehlinden çekil
Uyan zamanın sahibi deccalı görmez, şeklin

74a

6. Ey **Ruhi!** Gönül haremin şeyhinden teselli bulmadı
Ateşe tapanların şeklin görmek için can veririz
7. Sıkıntılı yerde söz söylemek denenmişliktir
Diyen bu şiiri sanki imtihan şeklini gösterir

300

1. Temiz bakışını yabancıya bırak kılıç vuran olsun
Kirpiğinin her bir oku berrak şeklin olsun
2. Şayet o taze goncadan bakışını keserler
Yüzü yabancıнын gözüne gelsin, diken olsun
3. Kederi def eden kadehi birebir içelim
Bir ben olayım bir de gümüş vücutlu
4. Ben onun mahallesinin gülbahçesinde feryat edeyim
O gül yüzlü mutlu olsun tek ben kederli olayım
5. **Ruhi**, her biri o kırmızı dudağı tarif etsin
Can ve gönül iki tatlı söz konuşan papağan olsun

301

1. Kınama ehlinin defteri açıldı, kaydolan gelsin
Şöhret kaydı çekenler gelmesinler, kayıtsız olanlar gelsin
2. O dilber, Gönül avlamak için yüzünün meydanına çıkmış
Bu meydana yarın saçının bağını avlamak isteyen gelsin
3. Kadeh içmeyenler rindler meclisinde ne yaparlar
Bu mecliste iki yüzlülük sığmaz buna çılgın olmayan gelsin
4. Ateşe tapanların pirinin gayreti bilinir ama
Kötülük ehlinde Hakkın feyzi verilmez, kötü olmayan gelsin
5. Ey **Ruhi!** O şah âşıklar topluluğunu bugün yoklarmış
Kınama ehlinin defteri açıkladı kaydı olan gelsin

302

1. Siteminden ağladığım için rencide olur
Ama inleyen gönülün derdinden haberi yok
2. Sevgili, bugün meclise kendi ayağı ile kendi
Ayağından uzun bir süre bahsettik

74b

3. Muhabbet davasında herkes dürüst değil
Gönül, âşık isen dert ve gamından zevk et

4. O ay yüzlü, geceleri acaba kimlerle dost olur
Ağzından haber almak için bir çare olsaydı

5. **Ruhi** ile yar uzun zamandır konuşmazdı
Açıldı bugün bir iki lütfundan kötü söz söyledi

303

1. Gonca ağzın yanağını yüzünü taklit etse ne olur
Yaseminin yaprağı bahçede oldukça nazik geçinir

2. Gül iken âşıkların gözüne seni diken eder
Güzelim, yüzüne yüz verme ile bilgisiz olma

3. Vücudum kıla döndü diye aşkından olduğunu sanma
Düşman sözüne uyma, onu hayal etme sen

4. Ey dost! Nasıl sabrederim, gel insaf et
Nedir o saç, nedir o gümüş vücut

5. Ciğerimiz kanlı olurken gönlümüz elden gitti
Ey **Ruhi!** Olan oldu, giden gitti ne yapayım

304

1. Beden kıyamet gününde bedenden çıkıp gel
Parlak vücut akşama kadar bereket ve feyz verse

2. Eyvah ki, kalbini bile mermerden yapmış
Ey vefasız! Sana temiz bir vücut veren
3. Kelebek gibi yanıp yakınalım, hak mıdır
O kafir vücut başkalarının meclisine mum olsa
4. Her yıl gül ağacı gibi dervişe şart olur
Vücut, onuncu yarasından gül saçsa
5. **Ruhi** acaba dener mi bir an gözyaşım
O parlak beden canıma ateş bıraktı

305

1. Yüzü geldi, o lale yanaklıyı severim
Ağlamaz deme beladan, inleyen gönlü severim

75a

2. O güzel gözlüyü boyun eğdirmeyi istesem ne olur
Doğanın ne kadar olsa avlamayı severim
3. Gülüp gelse yine alemler etsek yürüsek
Gerçek bu ki ben taze baharı severim
4. Ne kadar yeyip içsek de yabancıya karanlık olur
Ey ay yüzlüm! Onun için karanlık geceyi severim

5. Ey **Ruhi!** Başkalarına ne zulüm ederse etsin ki ben
Şâirin sadakatli olan yari severim

306

1. Çin güzeli yeni yetişene baş eğer sanma
Ey güneş! Sarhoş nergisi görüp başı öne eğer
2. Boyunu ve yanağını anmakla gülbahçesinde ah etsem
Ey gül yüzlü! Yasemin ve servi yaprak gibi titrer
3. Yüzünün mumu kıpkırmızı olmasaydı
Meclis ehli ayağına demir bağ vurmazdı
4. Ey **Ruhi!** Yolunda Mecnunluğumu araştırmadı
O güzel gözlü beni sahrada hayat geçiren etmeyince

307

1. Derdinden derde düştüm, halime bir yol yapmazsın
Derdinden esir olduğumu güya bilmezsin
2. Başkasının mahallesine gidip yol şaşırdım dersin
Benim yanıma ama hiçbir kere yaklaşılmazsın
3. Beni yolunda düşmüş ve inleyen görürsün
Salına salına geçersin, gözlerimin yaşını silmezsin

4. Tatalım, biz ayrılık derdi ile kederliyiz ama sen
Ey taze gonca! Neden gülmezsın, açılmazsın

5. Mahallende iniltimi işitip bu kimdir dermişsin
Ey ay! Çılgın **Ruhi**'yi bilmezsın, ne sormak lazım

75b

308

1. Eğer yarin yüzünü görmezsen sen
Aşk makamında Musi isen de görmezsin
2. Sonsuzluk mülkünün sefasına ereyim diyen bilgin
Bu iş yerinde avunmak gerek
3. Nazlı Kays kavuşma sermayesinden olmuştu
Ne tarafa baksa Leylası'nın yüzünü gördü
4. Gönlüm, aşkın sefasına düşüp başkalarından geçti
Derdinle dünyayı seyretmekteyiz
5. **Ruhi**, ayrılık belası ile toprak olup gidiyor
Gönül ehline zamanenin düşmanısın sen

309

1. Nasıl bir keyif veren kızıl ile düşer kalkarsın
Çalış, çalış ki Hakk'ın feyziyle onurlanasın

2. Renkli yüzlü ortaya çıkar diye şaraba aldanma
Sevgilim, bu işi itme ki gücenirsin
3. Sevgili, nasıl bir sefadır ki açıla gül
Aşk hali ile sen ayağına düşer ağlarsın
4. Sonu yok, zamanın derdine hemen çare odur
Meyhanenin köşesine varasın, ihsanı kalmayan kişi olasın
5. Yar yüzüyle sakladı dikkatin feleği
Ey çılgın **Ruhi!** Seni ne yapsın korkar düşersin

310

1. Sevgilinin yüzünün etrafını saçın almış
O bahçeye benzer ki sümbüller ile zinet olmuş
2. Dünyayı yine kanlı yaşım tutar diye korkum
Yar ile bu çıkası iki göz beni iki şeyin arasında bırakır
3. Gözlerim ağlamaktan çıktı kıyas etmeyin ki
Aşk yerini yüzümde çıkardım iki göz
4. Onları güzel etme diye başımı kesse
Ayağının tozuna yüz sürüp vah Hüseyin deyim

5. Ey **Ruhi!** Borcumuz yoluna can vermek idi

76a

Şükür ki, bu borç aşkın talihinde naz oldu

311

1. Derdinin kadehini sadece canın çekmesi insaf mı

Yabancıya da sun ki o da uzun bir zaman çeksin

2. Ey gönül! Canını sakındığını düşünme, sevgiliye erse

Fayda isteyen biçare bu yolda zarar çeksin

3. Sonra yabancıyı dudağının derdi ile öldürürsün

Sen yar ile kadeh çek yabancıyı bırak can çeksin

4. Görmüş ki yabancı ayrılık derdini kabul etmez

Ben hastayı anıp filan çeksin demiş

5. Ey **Ruhi!** Eğer acısını çekmemek istersen

Göğsündeki oku o kaşı keman olan çeksin

312

1. Geceyi aydınlatan mumun alevi üzerinde duman ol

Bir siyah çadır ki hemen altına tutulmuşlar

2. Yüzüne isteklenip bir ateş ışılatmış gibi
Meclisin mumunun her zaman baş eğdiği budur
3. Gözümün yaşı üzerindedir, meclisin kıvılcımının ahını gören
Denizden bir ateş saçan baş çıkarmış
4. Ahımın ateşinden dünyayı mezarımın üstüne diktim
Dünyada dert ehli olduğuma bir iz koydum
5. Ey **Ruhi!** Feleğe çekilmiş ateş yağdıran ahımın
Samanyolu değil, ateş saçan ejderidir

313

1. Dudağının devrinde bize engel olan kadehten
Kıyamet günü cennet suyundan mahrum olsun
2. Nereye gidersek orda dev rakibi buluruz biz
O şeytan ya yerden çıkar ya gökten iner
3. Aşk yolunda deniz ve toprağın şahı baş eğmez
Kuru dudağın ile gözünün damlasından zevk alan kimse
4. Ey sabah rüzgarı! Bugün yar gülbahçesine gelirmiş
Yolunu kırmızı gülün yaprağından yeryüzü yap

5. Ey **Ruhi!** Saçının halkasına heveslenmek ile
Sonra sakat olan felek seni çemberden geçirir

314

1. Nasıl ölmem için ayrılığı kararlaştırırsın
Başkalarını mutlu etmek ile sadece beni kaygılı edersin
2. Nasıl bir fitneci bakışa naz iznini verip
Memleketin saldırısı aklını ve gönlünü ayağa kaldırsın
3. Ey vakit! Hoş ol ki dizginin kızgınlığı ile sarhoş olup
Bazen saçını büklüm büklüm bazen kaşını büklüm büklüm edesin
4. Bülbüllerini nasıl renkli tohum yapar
Başkalarına açılıp renkli sözler edesin
5. Canımın ipini parmağına sardım
Gönlü anarsan münasebeti görürsün
6. O papağan benim ki eğer boşsam
Günde bin kez acı ağzını tatlı edesin
7. Yabancımmın sözünü bir bir tecrübe edip
Ey **Ruhi!** Dostum bir gün beğenesin

1. Sevgiliye kavuşma mumundan bir muma ermeyince
Âşığa açılmış hatır olur mu kuzeyden
2. İçindeki dönemde toplantı zamanı olmadan bana daha iyidir
Mahallende oturanla bir çanaktan içmek
3. Dünya meclisinde sefa ehlinden bir iz yok
Saki, şarap kadehini getir can sıkıntısından öldük
4. Ey bahçıvan! Yari gülbahçesine gönder ki serv
O düzgün vücutlu sevgili salına salına yürüyüşünü görsün
5. Ey **Ruhi!** Gönül bir hevese düştü ki yanında
Bahar rüzgarı bu uygunluktan bahsedemez

1. Aşkın ile yolunda dertli olup giderim
Mahallenin Ka'be'sinin hevesine toprak olup giderim

77a

2. Onu gelir bir daha hançerlerim dermiş
Bu lütuf ümidiyle göğsüm yırtılıp giderim
3. Mahv olmayana gözyaşında yer yokmuş
Bu sözü işittiğimden beri ölüp giderim

4. Kalbin temizliği ile yaldızlanmış olayım eğer
Bugün berrak suyu gibi harap olur giderim

5. Ey **Ruhi!** Saçının kayışına gönül bağlamış oldum
Aşk zincirinin esiri temiz olup giderim

317

1. Gönül ve can senden ayrı düşerse kan olsun

Bu dünya güzelleri hep sana kurban olsun

2. Ey güneşin nuru! Senin seyrine inanmayan
Ömrü oldukça ayrılık derdinin esiri olsun

3. Ey zalim! Başkalarına vefa edesin

İşimiz uzun zamana kadar inleme ve ızdırıp ile bağırma olsun

4. Eyvah Allah eyvah! Dünyayı kırdı o kafir

Gönlüne merhametini bırak ki Müslüman olsun

5. Ey ruhun ferahlığı! Yoluna can vermeden kim kaçır

Hemen gönlü hasta **Ruhi'**ye emir olsun

318

1. Birlik ibriği ile abdest alıp

Diyelim ki “Bil ki! Allah'tan başka ibadete layık hiçbir ilah yoktur”

2. Aşk dehşetine uğramış olan şarabı ne yapar

Sarhoş olmak için gül lazımdır bilirsin su

3. Bilirsin ki mecliste def ve ney

Ey zühd sahibi! Ayıplama söyleyen nedir

4. Şeriki, ortağı yoktur (Allah) dır o

Başkasının evi değildir

5. Gönlümü sarhoş gözün avladı

Aslanı kim gördü ki, avlasa ceylan

77b

6. Birlik aleminde **Ruhi** azmetti

Ya Allah! Hele bunda kalanlara

319

1. Göğsünü yırt ki Muharrem ayıdır bu

Ey gönül! Ahlayıp inle ki yastır bu

2. Şimdi toprağa Ali Resulün kanını döktüler

Ey göz! Ağla ki kan ağlayacak zamandır bu

3. Hüseyin'in katli olayının derdi başkasına benzemez

Hasret ateşiyle gönüller yakan dert bu

4. O olayı hatırlayıp ağlamayan bir dertsiz
Melekler acaba bu nasıl merhametsiz insandır der
5. Vücudunu siyah yaralarla karalara bürünmüş eyle
Ey **Ruhi!** Karalara gir, yas zamanıdır bu

320

1. O kavisli kaş, yeni aya baş eğdirir
O güneş dünyaya baş eğdirir
2. Şimşadın boyunun yansımasından uzak olan servdir
Ey gönül arayan! Boyuna baş eğdirmiştir
3. Ey gül yüzlü! Yeşil renkli yüzünden bir örnek olmasa
Göz, yeni yetişmiş yeşil renkliye baş eğmezdi
4. Rüzgar, gülbahçesinde saçının inatçılığını arzu etti
Ey saçı sümbül yanında güzel kokulu baş eğdi
5. Ey **Ruhi!** Şiirin meğer büyölüdür ki
Sihirbazlığı meslek edinen mizacına her büyücü baş eğmiş

321

1. Bülbüle dağ vurdu çünkü taze güzel
Sen de aşkını taze tut ki yeni sevgili

78a

2. Yar eskisini terk itdi,lale yanakımız
Bir taze acıklı benzer oldu
3. Çünkü yüzünün mülküne padişah oldun, vefa et
Adet budur ki taze padişah adalet eder
4. En çok da şarabı ter etmeye çare mi vardır
Yeni gün ola yeni mevsim, yeni rüzgar
5. O itibarın en iyisine bu eski bahçede
Hergün düzgün vücutlu sevgili lütuf verir
6. Zamanın eksikliğini tutmaya zamanın değil ay
Adaletle görevli belirledi, bir taze altın
7. Güneşin grubunun doğuşu zamanın zinciri ile
Açıklayana kadar zamanda gece gündüz taze
8. Ey **Ruhi!** Toprağın baharının lütfu akılda
Her gün başına bindebir yeşillik

322

1. Beni kim sever demişsin bu ne sitem ne zulüm
Ey bela arayan put! Seni sevmeyen de var mı

2. Ayrılık derdi son olur mu, o günü görür müyüz ki

Gönlümüz sefaya, gözlerimiz uykuya ersin

3. Yarın gözü ne demek dediler ben de dedim ki

İki nergis iki badem iki uykusuz iki zarif

4. Acın o çaresize ki yarı başkasına istekli

O esire acıyın ki sevdiğinden ayrı

5. **Ruhi!** Bizi zühd sahibi sanma aşk meclisine gir gör

Çok fazla sofı oturur kimi hay kimi hu der

323

1. O ay yüzlü henüz bizimle söyleşmedi

Halkın arasına neden dedikodu düştü bilmem ki

2. Kavuşmanın zevki için can ve gönül münakaşa eder

Güç olan budur ki, zevke ne o ne bu erer

3. Ey gönül! Kan ağla ki kurtulmaya kuvvet yok

Ayrılık elemi üstümüze serssem ettiler

78b

4. Ecel derdi can sarayına girmezdi

Okun eğer önüne düşüp kapıyı açmasa

697

5. Çünkü son içki kadehi kırılmış olabilir
Layık budur ki şarap testisi elden gitmeye
6. Hiç saklama ki saçların çoğunu öldürür
O sırrı açtılar hep duyduk inceden inceye
7. Beli ince olan güzelin dudağına el vurduar diye
Ruhi durur, feryatlar eder ne o var ne o bu

324

1. Buna yanak demek olmaz, kırmızı gül bu
Bakanın aklı gider, başka güzel bu
2. Şairler, boyuna şimşir ağacı demekten ne çıkar
Naz meyvesi biter taze fidan bu
3. Âşıklara emredilse kavuşsalar dedim
O şah gülüp imkansız emir dedi bu
4. Ey din adamı! Cehennemın sözü ve cennet çok
Halden sözün varsa hal ancak bu
5. Temizlikte buna benzer bir hoş şiir
Ey **Ruhi**! Bu şiir değil, tatlı su bu

1. O gül yanaklı serviye su düşkünlüğünü bildirir
Her sabah rüzgarına onun için su yüz sürüp gider
2. Dalga sanma ki buruşmuş yüzü bir pirdir
Çaresiz, dünyada suyu ne yapsın çok yaşamış
3. O aşk dağına deli gönlüm gibi çıkarmaz
Dostum, gerekirse su başını taşlara vursun
4. Bahçenin avlusunda çiçeklere gözyaşından kan içirir
Su sabah vakti ki dudağının yansımasıyla gülbahçesine girer
5. Ey **Ruhi!** Uzun zamandır ki delilik çalışması yaptım
Yüzüne baka baka gözümde kara su indi

79a

1. Gönül boyuna erişmek ister ki nasıl bir minnettarlıktır bu
Kimse yetişemez buna yüksek bir alemdir bu
2. Âşğın gönlünü yanağını seyretmekten engelleme
O güzel gül ise bu çılgın bülbüldür
3. Kavuşma mühletini birçok feryadasalarsın
Ey şah! Sabrımız kalmadı ki bu nasıl gelecektir

4. Kimse yarın güzel yüzünü görmeye doyamaz
Başka hal, başka güzellik, başka hoş bakıştır bu
5. Koymak istemezsin bir an elinden saçını bırakmak
Ey âşık**Ruhi**! Bu nasıl sevdadır

327

1. Gül gitti ise kırmızı kadeh elimizde
Bahçe olmazsa kırın eteği elimizde
2. Yüzünün kastedilen tanıdığını seyretmekteyiz
Kadeh gibi parlak ayna elimizde
3. Hakikatini herkesten iyi biz biliriz
Çünkü o parlak ay elimizde
4. Katillerimizden ağzın görünmez
Ey gönül! O güzel kokulu saçı elimizde
5. **Ruhi**, yıkık gönülden bin hazine ve cevher var
Elimizde harcamak için bir öğüt yok

328

1. Zühd sahibi mercan tespihini ele aldıysa ne olur
Biz de cevher saçan kadehi ele alalım

2. Rakip, yarın elinden kadehin cevherini alsa ne dert
Süleyman'ın güneşine benzer ki ele getirsin der
3. O taze gülün eteğini dikenden kurtarayım der
Gönül kuşu, elbisenin yakasını ele verse dert değil
4. Yarın sıkıntı yolunda ayak altında olayım koyun beni
Yar benim berrak olsun ya da eteğim kir

79b

5. Ey **Ruhi!** Bir gün bile bakışı ile kahr eyleyen
Can verip eriyessin meclise girmeye

329

1. Gözyaşı döken gözünün cevheri ele düşün dersen
Ey felek! Cananı tozda bırakma ele
2. Tazelik sunup o gül yanaklıya taklit etmiş
Bahçeye varıp neşeli gülü biraz ele alsam
3. Yabancı, saçının zincirine deli olurmuş
Onu ele ayıplanacak hale getireyim
4. Gönlü inciten yabancıнын düşüncesini yıkan yardır
İnleyen âşığın gönlü lütuf ile ele ala

5. O servin eteğini tutmak için çabalamış
Ama birgün yabancı yakasını ele verir
6. **Ruhi**, o iki teninin yaseminine ne dersin
Mercanın parmaklarını turalım da ele benzetesin

330

1. İnsanların kimisi gül gibi kat kat elbisede
Kimi giymeye kumaş bulamaz
2. Yoksulluk erbabı ve ihtiyar ile zenginlik ehli var
Hak dergahında her biri bir haksızlık yapmakta
3. Hakkın kabul göreni odur ki, yoksulluktan sefa bulmak
Şükretme doğruluk ile devamlı ola
4. Zühd sahibinin gönlü şaraba istek duymuşsa ne olur
Aynadan sefa gidince sıkıntıda
5. **Ruhi**, vücudun son olur yılan ve karıncanın saadeti
Onu kumaş içinde kumaşta sakla

331

1. Dünyayı seyredip cennet diye Şam'a düştün
Ah ki inleyen gönül kuşunu tuzağa düşürdün

2. Gonca her köşede gülüp açılmakta
Her yolun başında bin uzun servi

80a

3. Gönlü talep eden sefa giyse sebepsiz korkum budur
Ki ne sarık kalır başta ne tende giysi
4. Mutlu olmayacak, marifet sahibi etmez
Tutalım ki, devrinde çok bilgili kişi olsun
5. Tek başına yaşamayı bırakıp makam ve büyüklük talep etti
Toy gönül bizi kalem sahibinin hayaline bıraktı
6. Bitmek tükenmek bilmeyen arzu akranın gayretiyle düşmesin
O bitmek tükenmek bitmeyen arsu çektiğimiz derde değmez
7. Ey **Ruhi!** Geçici dünyada odur bilgin
Sarığı külaha, kumaşı dikişsiz giysiye vere

332

1. Vakit geldi ki, koç burcunda gün cilve yapmakta
Arzunun şahında yer yer isteğin gülü açılmakta
2. Eli boş, çılgın bülbüle buluşmakta
Goncanın elde çok yeşil yaprağı var

3. Yabancı ile seyretmek insaf değil ki
Ayrılık bizi bu konuda bükmekte
4. Çaresizin gönlünü alıp merhamet etse
Yüzü ile gurur etmese huyu güzel olsa
5. **Ruhi**, yaratan huyuna engel olalı
Şairler, gazelin şeklinde birbirini takip ederler

333

1. Yar isterim ki her an meclisime ayak bassın
Yabancıyı gözyaşından dert, gam ve hüznün bassın
2. Seni rakipsiz görmek büyük bir lütuftur
Bir işe çalış ki lütuf etme sitem bassın
3. Sen yüz güzelliğine sahip şah iken layık mıdır ki
Zamanında tutkunları çokça dert bassın
4. Gönül, aşk meclisinde bir yudum sudan kendinden geçti
O gonca ağızlı olan gel belayı gör, dolu
5. İçinde bulunulan zamanda bu huy ile tanımak yok
Ruhi, feleğin ayrılığına ayak basması lazım

6. Bağdad'ın suyu ve yolu kutsal ki can verir
Meclisine altın gibi parlak olan Merkür ayak bassın

334

1. Muhabbet okuyla gönül yaralama
Sıkıntı hançeriyle ciğer parçalama
2. Can ipiyle şu kadar düğüm olmuştur ki
Düğümü açmaya meğer çare yok
3. Yüzünün meydanına ay yüzlüleri davet etmiş
O genç, bugün gül gibi aralansın ister
4. Nasıl yüzünün fikri ile çılgınlık için çalışalım
Gönül, nasıl bir çalışma kağıdı gibi karalansın
5. Yabancı'nın birçok derdine derman edesin
Çılgın **Ruhi**, sana çok çaresiz kalmış

335

1. O fidan boylu evden çıktı, altın kemer belde
Gül gibi şarabın sevinci başında ve hançer belde

2. Sana yüz hañer takılsa başka kimse ermez

Güzelim! Naz hañeri her bele yakışmaz

3. Ok ve hañer altın kemerinde ne durur demeyiz

Biliriz yol kesiciler yerde çok olur

4. Bir gümüş vücutlu putun öldürdüğüüz ki götürür

Bazen altın hañer ve bazen mücevher oku belde

5. **Ruhi**, meclis ehlinin hali nasıl olur acaba

O cihan şahı, hañeri belde meclise gele

336

1. Ayrılığınla yanan âşığa düşmanlar yaklaşır sanma

Ey güzel görünen gonca! Çalı çırpı ateşe dayanmaz

81a

2. Amacın gönle yara açmaksa kirpiklerinin oku yeter

Ey, Ok torbasına el vurup durmaya ne gerek var

3. Bugün o gümüş vücut, Mısır'ın Yusuf'u yüzü güzeldir

Bütün dünyada onu kardeş kardeşe vermez

4. Kırık şarap kadehine rağbet etmeyip satardı

Diyelim ki, bütün dünyayı içki içen dünya işlerini hoş görene verseler

5. Ey **Ruhi!** Yine gözün yaşlı, göğsün parçalanmıştır
Galiba yine bir ay gibi güzele düşmüşsün

337

1. Canı derdin hasta, elemin kederli etti
Ayrılığında sözümüz kırık bir söz olsa ne olur
2. Bahçeyi seyretmeyi özleyip ayak basmaya gele
Gül ve lale deste deste dökülüp yolunda yatar
3. Uzun yıllardır bir selama layık olmalıdır
Kapına gelip gidenler kederli ve yakaları yırtık
4. Ey gönül! Yar bizi yine gözden gönderdi kılmak ister
Seni saç gibi bağlı, beni gözü gibi hasta
5. **Ruhi**, iyi söz ister ki onu düzenler mi acaba
Gönül ehlinin kulağına şiiri azar azar dokunursa

338

1. Bahtım yok ki koruyup beni mahallesine yar hazırlasın
Meğer toprak olayım o mahalleye toprağım, rüzgar hazırlasın
2. Ey! Yarın meclisine ayak basmak ne mümkün kimde güç var
Meğer muhabbet isteği ile çekip iradesi dışında hazırlasın

3. Bir iki av ile av yerinden dönmez ceylanım
Yüzünün meydanına çıkıp günde bin av hazırlasın
4. Sevgilinin mahallesine oturanız bize gülbahçesini tarif etme
Cennet olursa gitmek yok o gül yanaklı hazırlasın
5. Güller derdin, sözün gül bahçesi olunca **Ruhi**
Bundan böyle gül bahçesine gelen çöp ve diken hazırlasın

81b

339

1. Bir Bektaşîye Allah'ın varlığını inkar edenin halini sorduk da
Eğer bir kenarda açıklama cahildir dedi
2. Ateş elini ayağını belada çekmeden
Üzgün Kays'ın elini başını kaşımaya değmezdi
3. Değeri yüce olan Mansur'dan bu beyiti aktarıp
Kabrin üstünde çiniye yazmışlar
4. Başını yukarı kaldıran gözcü iken dünyada
Allah'ın sırrına sebep olana elbette sır verir
5. **Ruhi** gibi onu da kadehin isteği ile sarhoş ederler
Çok kez meyhanenin büyüklerinin şarabını taşıya

1. Koç burcunun meclisine güneş girse
Seyretmeye çıksak ele samimi arkadaşın kadeh sunanı çıksa
2. Yanağın isteğini sana gül gibi seyr ettirsem
İlkbahar olsa ele Cem'in aynası girse
3. Savaşımız zühd sahibi ile mahallenin cenneti durur
Araya birisi girip bizi barıştırırsa
4. Güneş başkalarına inanma
Koynum bir an girse hep helal ederdim
5. Gönlün eli boştur ama şu kadar lütfu vardır
Ki yapışır, eline mührün eteği girse
6. **Ruhi**, nice aşk vadileri bükülsün ki
Rüstem girse o vadilere baş kurtaramaz

1. Her ne kadar yoksulluk ehline baksa da
Ama gönül bağına itibar ile can verir
2. Yabancı ile göğüs göğse sefa edip
Ben güneşi sununca yaka yakaya olur

3. Leyla yolunda toprak ile bulaşmıştır diye
Kays, temiz olan ayağının altına yüzler sürerdi
4. Güneş baş eğmez oldu feleğin güneşinin tacına
Meclisinde o altın iktidara sahip olalı

82a

5. Temiz olmayan felek sende yetenek olsa eğer
Ruhi bu kadar yoksulluk ve ihtiyaca düşmezdi

342

1. Dudağının kadehinin hayali hatırda
Neşenin aslını bulduk, gönül denizde etkili
2. Ne olur sona geldiysen kendini Yusuf'tan eksik sanma
Ki gonca önce ve bir de sonra değerlidir
3. Baştan sabah keyfini inkar edenler olur muydu
Suret erbabında eğer zevk olsaydı
4. Yarın mahallesinin başında yere eğilsem küfür zannetme
Ey sufi! Çünkü Allah her yerde hazırdır
5. **Ruhi**, sözün durumunu artırdığından şüphe yok
Şartsız an ki taklit olmasa keyfiyet olsa şairde

1. Bunca dert ve zulüme eksikliğimiz nedir ki
Ki Yarab bizi getirdin bu aykırı zamana
2. Muhabbet yere mi geçti ki zulme uğramışların
Ufka sıkıntılı gönül yetti, yeter yok esasa
3. Gökyüzünde ahım ülkere zarar ziyan etti
Yaşım sarayın tahtında boğa burcuna kanlar ağılattı
4. Ayrılığında yer ve gök parlaklığıyla dolu olsa
Gözüm ne yerde aydınlığa ne gökte parlaklığa bakar
5. Doğrusu savaş ehline o gün tuzak olur
Cahil, bir yerde her yeri kuşatmış gibi oturmakta
6. Sonunda kar arayan beraberliğin ayrılığa düşer
Ey içki sunan! Durma şarap kadehini devre getir
7. Ey **Ruhi!** Bir tarikata bağlandın yine
Aferin ona ki bu tavrın peşinden gider

1. Sende inandırma kabiliyeti varsa halka kin eyleme
Seni yereni sen öv, utandır

82b

2. Bana acı diye kimseye halinden ağlama
Gayret et ki alem üstüne gülmesin
3. İrfan ehli ile cehennemde geçinmek iyidir
Cahil ile gülbahçesinde sefa eylemeden
4. Sonunda baş kaldırmak kişinin itibarını aşağılar
O bilgin ki çaresizin başını yukarı kaldıran ola
5. Ey **Ruhi!** Tevekkül köşesinin sessizi ol
Arif nefis için cahile köle olmaz

345

1. Şarap sohbetine istekliyiz girmez ele
Ey saki! Allah diyelim yoksa ayak ile gele
2. Ne olur, gönül ve can şarabına istekli olsa
Kim olsa can ve gönülden güzel ister
3. Gerçi muhabbet elinde çok ahü gözlü var
Ama sensin bu şiire layık olan
4. Gölge, sıkıntı yolunda ayak altında çiğnenmiş temiziz
Ey başı dik servi! Senin düşkününüzüz

5. Ey **Ruhi!** Amacı hemen sana bakmaktır
Yine kan dökücü bakışının kılıcını ele almış

346

1. İnleyen gönül, mahallende başını taş üstünde gördü
Sabaha kadar kan döken gözü kan ağladı
2. İnleyen âşık yanıp yakılmadan gidersin
Dediğin dağlar yakmak değil mi, baş üstüne
3. Beli ince olanlar ay gibi yüzü güzel olanları kucaklamandan nefret
ederler
O döneş sufi, tüy kondurmaz üstüne
4. Döne döne esen şiddetli rüzgar dert çölünde üstüme dönse ne olur
Şimdi mi döndü meğer yoldaş yoldaş üstünde
5. Ey **Ruhi!** Sadık âşık denilse yakışır
Uzun yıllar mahallende bir taş üstüne başını koydu

83a

347

1. Sıkıntı gününde yanımda gölgemden başka yok
Bela bu ki o da güç getirmez, ayrılık akşamında

2. Yüzün saçında gizli ve gönül gölgede başı dönmüş
Gerçekten mum, fanus içinde ve pervane zulmette
3. Ey ay! Bu kadar itibar ile güneşin piri
Ayağına su koymak için tatlılığa layık değil

348

1. Tatlım, felek bir süslü tasa sahip olmuş
Sen zamanın şahı bir siyah kase, ay sana benzemez
2. Dudağının derdiyle âşığın gözü ara sıra yaş döker ara sıra kan
Gözümün nuru yolunda elmas ve yakuta bakar
3. Bakış güzelliği artıran bir gösteriştir, değerini bil
Sonra yüzünün aynası yıkılmaz, paslanmaya yüz tutar
4. Naz ile içip göğsü yaralı oldun
Meclis ehlinin kimisi sevdaya düştü kimisi kuruntuya

349

1. Yar bugün bizim göğsümüze yeni bir yara açtı
Geldi kendi eliyle hazineyi mühürledi
2. Yaramın karası damla damla kan değil
Mercandır süs verir her güzel kokuna

3. Gözümdeki kanlı yaşı olduğu gibi gören
Şişeye bereketli şarap konuldu sanır
4. Gönülde sevgiliye kavuşma fikrini buldu sevindi gönül
İflas etmiş gibi zamansız defineye sataşa

83b

5. Ey **Ruhi!** Gönül gözüne ok gönderse
Medine'ye ok atar ki benzer kafire

350

1. Önce gönlümü vefa ile aldın
Ama sonra yine zulüm ile yerlere vurdun
2. Bela meclisinde ayrılık derdini biz çekelim
Sen yaşama sevinciyle çemende sefa ile
3. Ey melek! Ah ve gözyaşım ile mahallenin başında
Bir köşedir ki güzelliği ile anılır
4. Lale kan dolu muhabbetimizdir
Yar sarığının köşesine taksın
5. Utanma ah ve inlememi ki kilise ve tekke
Dudağının zamanında istekle dopdoludur

6. Yüz bin esir vardır ki vefa ümid eder
Bir yar ne yapsın bu kadar tutkun ile
7. Yüzü gül yüzüne gülmeyince dudağını öpmedin
Gönlü bin bela ile isteğine kavuştun
8. Mizacım ara sıra sözünde dudağını ara sıra yanağını
Renkli halini naz ile yare sundu
9. **Ruhi**, dünyada zevki o eyler ki yaşasın
Bir inceleyenin şaşkınlığı ile Asaf, sefa ile

351

1. Yüzüne engel olma kavuşmanın esirine
Bir ay gibi güzelsin ki yüzünün güzelliğine doyumaz
2. İradesi dışında isteyen ve yorgun
Yanağı ve yüz hattı eşsiz
3. Talip olsa, aşk derdinden inlese
Âşığın âşık haline kırılma
4. Âşığın ufak gönlü bildiklerini unutturup
Değerine herkesi kul ettik

5. **Ruhi!** Âşıklar içinde benzersizdir, lütuf edip
Şairlerin bilgisinin hepsini kendine kul ettin

84a

352

1. Ey yüksek bakış! Gel yarin boyunu seyret
Allah'ın kudretinin büyüklüğünü seyret
2. Coşkunlukla ah ettiğim şaşırma
Mekanım ateş eden gül yanaklıyı seyret
3. Güneş ay ile karşılıklı yüzünden bahseder
Kiminle karşı çıkar o kararsızı seyret
4. Köpek gönül kuşunu rintçe görünce, yabancıya
İşareti basar yani avı seyre
5. Yabancı beni ayırmak için mahallene gider
Ne kötülükler yapar gel gel de seyret
6. Gönül, rakibini irade hizmetinde etti
O iradesi dışında olanı ne hale getirdi seyret
7. **Ruhi**, yolunda ezmediği kimseyi bırakmadı
O hızlı atlı asker nasıl toz kopardı seyret

1. Yüksek boyunun gölgesi âşığın yüzüne
Gerçi açıkça söyledin ama açıkça söylemeye durmadın
2. Kan dolu göğsümüz, yaralı lalenin muhabbetidir
Sarığının köşesine onu dağıtsan yakışır
3. Ey acımasız! Sen nasıl ava düşürensiz ki başıboş
Güzel kokulu bağlı saçını kıskanırlar
4. Herkese zulmeder, zengin özellikle âşığa
Ey şah! Kırılmaya alışmayan ne yapsın
5. **Ruhi**, ayrılık derdine düştü arzuya kavuşmak ister
Ey tabib! Can ve gönül hastasına çare ol

1. Yari o insafsız puta mı sardırayım
Yabancı görsün bakalım yare sarılmak nasıl olur
2. Aşkın inleminde yine ayrılık zehri sanma
Yediği canına sinsin bir parça koysun
3. Dudağının şekerinden iyi bilir deseler incinme
Tatlı sözlü papağanın ağzını bir ara

84b

4. Merhametli bakışını bizden eksik etme, ki diyelim
Biz bir vefalı yare uğradık
5. Vasfında ne gazeller yazılıp okunmakta
Dertli **Ruhi** de yine gül bahçesine gelsin

355

1. O semte uğrama ki ikiyüzlülük erbabı ister
Sefa ehlini iste ki ona meyl et
2. O güzeli sevmeyiz ki kişilerin beğendiği olsun
Biz onu isteriz ki zarife istekli olsun
3. Zulüm ve eziyetten başka âşığına yaptığı bir şey yok
O sitem edene nasıl vefa ehli hayran kalır
4. Yare gönlün derdini anlatalım
Ya bizim üzülmemize sebep ol da hayran bırak
5. O kötü güneşin ayına hayranız diye zevklenme
Asıl zevk şudur ki ay yüzlüye hayran olmak
6. Kaçma **Ruhi**'den güzelim, bak ona
Mutluluk o servi boylu ki, şairler hayran

1. O Őahtan vefa gelmez ki davranışı kötüdür
ÂŞıklara eziyet edip başkalarına Őefkatlidir
2. İnlmelerim göklere çıkmadı yar da başkalarına Şefkatli
Korkum Şudur ki ansızın bir gün kan olur
3. O ay y zli güzelin derdinin ateşi taŐını yaksa ne dert
Kim bilsin, yarin gözyaşı bir zaman olsun
4. Kan dolsa da gözlerin güzelin zulmüne kalma
O ay yüzlünün ama imtihan ise
5. G l bahçesinin b lb l n n gonca aŐzı **Ruhi**'yedir
Amacı Şudur ki onun zaman zaman inlemesi olsun

85a

1. Sevgili odur ki olgun ve hal ehli ola
Ulu odur ki sahip ola olgunluk ehli ola
2. Vallah ellere kavuŐursan sevdiğim
Dünyada derdinle  lmemek imkansız olur
3. Şarap sevgiliye kavuşmak için durur
Uygun görme ki, gönülde can sıkıntısı ve sevgiliye kavuşma isteği ola

4. Üzgün olurum eğer gönlümü almazsa
O lale ki ona her an kırmızı ola
5. Devrindeki ona sevinçli olsun, ancak haram
Olurdu ona ki kavuşma yolunda helal olsun

358

1. Kötülük değneğini bin yıl başı ele aldı
Nice korkusuzların başı top olacaktır
2. Zühal devrinin öncesidir ayın sonu
Ey başı, feleğin hadiselerini görme
3. Başlangıçtan beri dünya, lütfun mazharı ve büyüklüğü olmuştur
Kimi gülmekte kimi gözünden yaş akıtmakta
4. Ara sıra kaza oku zarar ziyan kirpiğini geçer
Ara sıra kaşı kaderin yayına parlak eder
5. Kızgınlığın korkusundan kaşların olmayacak boş
Kan döken kirpiği gözyaşından kesmek olur mu
6. O eşyanın görünüşünde gerçeği bulan biziz
O nefis bahçesinde nakkaşı gören biziz

85b

7. Ey **Ruhi!** Evliya bize bekçidir ne dert
Sıkıntı taşı dünyayı taşlık yer yapsa

359

1. Kutsal kalbi makama getir çalış
Ki yeryüzünü yol yaparlar feleğin kumaşı ile
2. Ben ona derim ki lütfun gösterişli atına binip
Önce kubbe gibi olan feleği ayağımda çiğne
3. Zaman Ferhad ve Kays'ın inlemesiyle dolmuştu
Feryadımı işitince hemen seslerini kestiler
4. Ey melek! Göğsümden başka yere yakışmazsın
Gel bu kutsal isteği eğlence yeri yap
5. Eyvah eyvah! Yabancıları keserim demişsin
Şüphesiz ki, o cinsi bozuğun ölmesi çoktan gelmiştir
6. Başım kesilse o gamzeden döneceğimi sanmayın
Herkesi muhabbet yolunda bir bilmeyin
7. **Ruhi**, Yeter süründüğü merhamet et, yeridir
O kimsesizi şimdiden sonra isteğine ulaştır

1. Kederi elden bırak deseler bırakma
Hem oku hem elinden kederi bırakma
2. Ey gönül! Göğsü gerip nasıl oturmasın
Mecliste dizinden camı iner mi
3. Gece gülbahçesinde yatan zevklenir, mest olur
Sabah gözyaşını gül yüzüne açtı
4. Gönلüm muhabbet meclisinin şarabının sarhoşu olalı
Gece sabah oluncaya kadar herkes zevklenir
5. Meyhanenin piri sana şarap teklif etse
Ruhi, dine bağlı olanların sözünü reddetme

86a

1. Neden o yüzüne peçe çektin, besbelli
Ey ay yüzlü! Bize şimdiden sonra görmek yok besbelli
2. En önce o sıkıntının lütfuna biz aldandık, sonra
Ne istedin ki yabancıya ihsan etmedin besbelli
3. Elimde taze yaradan gönlümdeki aşkı anladılar
Derdim başkalarına gizlidir ama yara besbelli

4. Ey gönül! Dünyanın varını yoğunu aşka sattım demişsin
Alınmışsın sözünden besbelli
5. Gönülden geçirip ah etmeyin dersin gücüm yok
Yarın aşkının hevesi seni çaresiz yapmış besbelli
6. Ey **Ruhi!** Amacın araştırmak değil, kalbi cezb edenin şiirinden
Amaç halini sevgiliye açıklamaktır, besbelli
7. Kiskanalar doğru olmayan şiiri okursalar ne olur
Sözün kendisi cümle dostlar şiir meşgul

362

1. Gönül ve can aşkın hevesine düştüğünden beri yanılmaz oldu
Nasıl bir şarap imiş ki içen ayılmaz oldu
2. Saki, gönül ehline muhabbetle bakmaz oldu
Kavuşma şarabı içilmez oldu, şevkin gülü açılmaz oldu
3. İki günde bir selama yine layık olmaz olduk
Güzel bizi şimdi göze almaz oldu
4. Sözüm anılsa acaba o kim dermiş
Yolunda doğruluğu bileli yar beni bilmez oldu

5. Başkaldıran saçının derdi ile çılgın baştan oldu
Ruhi yaradılışlı kuş yine tutulup kapılmaz oldu

86b

363

1. Zamane bir gün hatırımı mutlu etmedi
Bahtımın gülü bir gün bu bahçede açılmadı
2. Aşk, gözyaşı denizimin dalgalarını baştan taşırdı
Ama içimdeki ateşe su serpilmedi
3. Berrak şarabı terk etmek için çok öğüt verdiler
Deli gönlüm sofuya uymadı, yenilmedi
4. Ey ulu tekkenin piri! Onura yüz sürmedik
Muhabbet olunmuş sevgili ve şarabın meşguliyetinden geçilmedi
5. Hakim, bilmediğim nesne kalmadı dermiş
Dünyayı bildi de çaresiz kendini bilmedi
6. Taklit edenin bildiği yanıldığına değmez
Ruhi, aşk yoluna girenler yanılmadı

364

1. Hale sanki gökte bir çadır şeklini aldı
Onda dünyayı süsleyen ay şah şeklini bağladı

2. Ey saki! Şarap meclisinde şarap kadehi bir haledir ki
Yanağının parlaklığı ay şeklini aldı

3. Şah, yarin hayali gözümün köşesine gelmekte
Soluk yüzümde gözyaşım keder şeklini aldı

4. Gözümün yağmuru yarin yolunu gül yaptı
Onda bu zayıf cismim saman çöpü şeklini aldı

87a

5. Ey **Ruhi!** Yüzünün yansıması ile o Yusuf gibi güzel yüzün
Mesela gözümün çukuru kuyu şeklini aldı

365

1. O ay cevher saçan okunu belden çözdü
Merih yıldızı, altın ile işlenmiş okunu çözdü

2. O, yolunda el çekti isteğini görecek
Sanma ki eli acıyıp yakalanmışı çözdü

3. Gönlümün şiirini salmak için rakibe
Hilekarın mührünün baş zincirini çözdü

4. Dilim gelip bağlandı o kastedilen söz ki
İnci mektubunun ipucunu çözdü

5. Feleğin gönül yakan sözüne ne oldu sanki
Sevincin, kaza elinin karanlığını çözdü

366

1. Gönül inlemeyi bırak ki kopsun aşkında seni
İşitirse vefasız seni eğer ne seni ne beni bırakır
2. Bu kadar yüz bulur aydan, acaba görür mü
Yanağını öpmek için çabalarsa perişan saçını
3. Yanağından ayrı dert gördü, kavuşmaya besledi
Rüzgar çimende yasemini biraz uçurdu
4. O ayı süsleyeni uzak bilmek, çünkü
Görünmeyinde tatlılık bilinmez
5. Çaresiz **Ruhi** köşeye çekilir mi
Şüphesiz, o ay gibi güzel hoş köşedir

367

1. Gece yine bu alem karanlık oldu
O ay derman oldu umarız ki gelir
2. Yanağını görünce o ay kendinden geçti
Gece dilberin ne zararı oldu bilmem

3. Sohbetin şarabını başkasına haram etmek için
Kilisenin büyüğünün yanına geldi helal oldu
4. Kötülüğün derdini halinden hayli çekip
Kırdı âşıklarımı o ay eşkıya oldu
5. Yabancı tutumlu olsa kavuşma hazinesi ne olur
Ey kederli gönül! Şimdiden sonra vebalı oldu
6. Ferahlık veren dudağından basettiler
Şiir ehli gece çok mest oldu
7. Sevdalı **Ruhi**'de sabır kalmadı
Bilmem o lale yanaklı yine nasıl yemin eden oldu

368

1. Endamın ki olmuş onda iki eşsiz yüz
Sevgilide berrak iki söz açıldı

87b

2. Kaşlarınınla bakışların o kan dökücüye döndü ki
O katilin aleti bağlnamış olsa gerek
3. Saçında iken kavuştu yüzün âşığa, oldu
Ey güzel yüze sahip ay iki iken zorluk bir

4. Ey felek! Ay ve güneş ile göğsünü kim vermiş
Bir gönül alan yerine sana iki Tanrı

5. İki delikanlıya gönül verme ki harab olur
Bir mülke uğurlu olsa, baht iki

6. **Ruhi** baht sahibi inatçı binicidir ki
Dolaşma yeri memleket sözünün dünyası

369

1. Ey gönül! Kelebek gibi parlaklığı gördüm seni
Çılgın bülbül gibi ki gül bahçesi gördüm seni

2. Bu kadar yoksulluk ile yare canın servetini harcadım
Yoksulluk ehli içinde gönlü zengin gördüm seni

3. Ey zühd sahibi! Gül bahçesini iyi tutarsın yarın mahallesinden
Gül bahçesini istemeyen bir cehennemlik gördüm seni

4. Ey! Kaşî yatır bakışından dünya yıkıldı
Aşk vadin, ava düşüren gördüm seni

5. Zulmünün sonu ile **Ruhi**, hasta gönle can verdi
Âşığa acımaz kafir seni gördüm seni

1. Dün sarhoşlukla beni bakışın bıçakladı
Yüzümü yaralı gördü gözüm ağladı
2. Ter döken yüzünün görüp âşık oldu
Saçın kırık gönlü çabuk tutup bağladı
3. Yüz sürdü sanma kapına, arabozanı görüp
Aşkın celladı yabancının yüzünü yaktı
4. Ayak öpenin ümidi ile hor görülen ah edip
Gerçek budur ki zamane bizi çok ağlattı
5. **Ruhi**'nin ağladığına üzülme, ne yapsın
Sana biraz acısın diye halini ağladı

88a

1. Yardan güneş ve vefadan başka bir şey ummazken
Zulüm ve cefadan başka bir şeyimiz olmadı
2. Dünyanın hükümdarı taktir etmiş gibi
Ki nasip olmasın âşıklara beladan başka
3. Aşk ehli hele ben şöyle kıyas ettim ki
Bir sefa köşesi yok ölümsüzlük mülkünden başka

4. Yar eğer zulüm ve cefa ile bizi öldürse
Elimizden hayır duadan başka ne gelir
5. Öyle bir aleme düştük ki yeşilliğinde
Zevk ve sefadan başka ne istersen bulunur
6. Ey **Ruhi!** Paşanın geri gelmesini bekle
Ki o atanın kaynağından başka seni gözlemez

372

1. Gönlün seni temiz inciye konak etti
Muhabbetinin isteği onu gönlü geniş yaptı
2. Ayrılık belasına düştük gördün mü duymadık
Kavuşma bize sefa verip kul olduğumu hatırlamadan yaşattı
3. Zulüm ve dertten ağlamayız şükür ettiğimiz bu ki
Allah bizi muhabbetine kabul etti
4. Yare kavuşmada her yılımız bir gün gibidir
Ayrılık ele mi her günümüzü bir yıl eyledi
5. Ancak biz felekten isteksiz olan biz değiliz
İsteğini zamanede kim ortaya çıkardı

6. Yarab! Nasıl bir coşkudur bu ki o mükemmel yüzü
Önce bakışta gönlümüzü hevesli etti

7. Zamanede serbestliği ümid ederken
Ey **Ruhi!** Aşk gelince işimiz zor oldu

373

1. Ey gönül kafesi! Vücudun ne kadar eğilirse
Papağanın tatlı nefesi elbette uçup gider

88b

2. Çalış, cilve yerin en yüksek kat olsun
Yolu kapatma bak o zaman kendine tuzak hevesi

3. Talibi olma onun yanına feryat ederek
Kendini deve etme bak o zamanın Bereket Tanrıçası

4. Balın lezzetine kanıp dokunma sakın
Dünyanın üstüne kondurmaya çalış her eğlencesi

5. Doğru düzgün gidene âşık elbisesinin yakasını yırtandır
Dostum yakası muhabbet denizinde esenlik

6. Güneşin meyvesi ile doludur uzun boyunu tutalım
Ne yapsın vefa ehli isteğine ulaşamayacak

7. Güneşini kesip **Ruhi**'yi unuttun

Ey can çeken! Ettiğin işi unutma hele

374

1. Âşıkları kesmek için kaşları ne çeker

Onun kendi kılıcından geçmesi lazım başları

2. Ayrılık derdinin evini yağmalamaya yol bulmadık

Bunca gözümüz akan yaşlarımızı saldı ki

3. Sevgilinin saçına yabancı bağlı yaşarmış

Nasıl yüksekten uçarlar kalleşleri görsen

4. Küçük çocuğa o hüzünlü gönlümüzü aldırırsak ne olur

Kaşları üstümüze geldi çattı ne yapalım

5. Ey **Ruhi**! Dert değil, gönül şişesi kederlense

Ayıplama meydanında yatan başları görsün

375

1. O ay yüzünün iki kaşını görkemli sanma

Mahalleimde gezme deyip güneşi oka tutar

2. Gözümün yaşı inmeden yıldızın tahtı ne fayda

İnleyen gönül ki yanıp feleğe çıksa

3. Aşkının şarabı beni öyle bir meyhaneye gönderdi ki
Feleğin içki kadehi sunanıdır o meyhanenin dertlisi
4. Ferhad aşka sabretmedi delilik etti
Yarı gördü dağı taşı yürüyerek gezdi

89a

5. Dertli **Ruhi**, aşkının derdiyle neler çekti
Gözümün yaşı kapına macera anlatmaya geldi

376

1. O güneşe bugün yine gönülden muhabbet koptu
Doğru bu ki o gül yanaklı acaba afet mi oldu
2. Taze gül yaprağı mı göğüsten dökülen
Göğsü yakan yaranın pembesi kınama oldu
3. Boyun posun derdi ile bugünlemem gökyüzüne çıktı
Dünyayı öyle bir ses sardı ki kıyamet koptu
4. Oku hançeri ele alıp sarhoş yerinden olacak
Ey güzellik ağacı! Çoğunun yüreği koptu
5. Ey **Ruhi**! Yarin yanağının çizgisi geldi, aç gözünü
Hasret yeli esti, sıkıntı yolunun süsü koptu

1. Ey âşığın gönlü! Makamın isteklisi olma sakın
Alçak, dünyanın gösterişi ayak bağı etmesin
2. Er olan kimse, zamanın koca karısını boşar
Bu yiğitliği yapacak mert hani nerede hani
3. Zühd sahibi berrak şarabın hasreti ile öldürse
Ey gönül! Öleni görme sen öldüreni gör
4. Ka'beyi sorgulayanın mezarı olmayacak
Kefeni zezem suyu ile yıkanmış yapalım
5. Can verenin hitabeti ile ölüleri canlandırır
Söz sahibi **Ruhi**'yi ne sanırsın güzelim

1. Sufi binlerce yıl gül gibi kitap açsa
İnsanlar, şarap kadehi gibi zorluğu gideren olamaz
2. Şair odur ki temiz yaradılışını beslemesin
El üstünde tutsun oğlu gibi sözün ehlini
3. Derviş olup giderse boş ki kimine posta
Zamanede göğsünü davul gibi ezer

4. Ey zamanın hocası! O dervişten sakın
Ki gökyüzünün parlak kumaşı olsa yanında çul gibi
5. Ey basiretsiz gözünü aç ki aşk hevesi
Vücudumu kül gibi göğe savurdu
6. Ey kararsız can! Sen bile saçına uydun
Gönül gibi delilik hevesine düştün
7. **Ruhi**, bahar geldi şarkı söyleme zamanıdır
Gül gibi şarap kadehini elden bırakma

1. Âşıkların hepsine atını sür diye
En önce atına ben kederliyi çiğnet
2. Sen varken başka vücut çekmesi yakışmaz
Yüksek boyunu bahçenin servine sun
3. Dünyanın hepsi göz ucuyla bakmanın esiridir
Ey şah! Zülmün önünde kendini ne sandın
4. Şahım sen usta tabip iken hak mıdır
Dert, bela köşesinde kederliyi öldürür

5. **Ruhi**, şikayet etme zulme tahammül et

Zulmü hatırlamaya sen efendine

90a

380

1. Ben inleyen bülbüle sev beni dersin

Ey gül yüzlü! Sen gel insaf et ki kim sevmez seni

2. Sabrım acırdı Hazreti Yakup, eğer

Sen gümüş tenli puttan bir tatlılık görseydi

3. Kalbim neden ona bir eser etmez bilmem ki

Gönül yakanın ahı ki dokunsa demiri yumuşatır

4. Bu anlamazlıktan gelme nasıl bir incitme ise ancak olur

Hey zalim! Dert ile öldürdün beni, hani insafın

5. **Ruhi**, mahalleyi bırakıp gül bahçesini istesin

Cennete ulaşan dünyada gül bahçesini ne yapsın

381

1. Gönül bir güzele ulaşmaya mekan oldu

Sabır ettiğim dert ve belaya güzel oldu

2. Gül gitti ise derdini izlemekle eğleniriz

Yüzünü seyretmek âşıklara orta değerli oldu

3. Kastedilen ipucuna ulaşan dert bulanık
Ayağı bağıllara uzunluğun sebebi istek oldu
4. Yar ile barışmak üzere iken araya yabancılar girdi
O barış ve iyiliğin sonu savaş ve kavga oldu
5. **Ruhi** kuluna o şah gerçi acıdı

90b

Ama o merhamete bu şiir sebep oldu

382

1. Sözün kıyası gül yüzünü bırak bitsin yüzünün bahçesi
Çünkü sözün kıyası aşk ehlini senden bilirsin
2. Başa iletip malın karını aldı el çekti
Ebrunun oku atılmış yayı basılı
3. Biz bir perinin saçına gönül bağlamış olduk
Her saçın başında bin değerlinin canı asılı
4. Her kimi anladık ki sonu yabancı çıktı
Sözün kıyası zamanın çocuğunu hep vefasız bulduk
5. Aşkının şahı hasıdır gönlüm harap olur gider
Ayrılığın atlısı öyle yağmaya verdd iki

6. Dünya halkı mutlu olmak ümidini bırak ki
Ey **Ruhi!** Murada ulaşan muradına eremeyendir

383

1. Âşık olanın çaresiz olması lazım şebnem gibi
Gül yanaklılar onu jale gibi hevesten kapa

2. Şarap kadehi âşık ehlinin aklını alamaz
Meğer ağzını yar ile bir etmiş dudak kabartısı gibi

3. Ayı arzulayan göğüse bir gece yakışır
Göğsünün gökyüzünde gerse güzelim hale gibi

91a

4. Yüzümüzün aşk hastalığı ile solgun olması iyidir
Kızıl olup fena kalpli olmaktan ise lale gibi

5. **Ruhi**, şüphesiz yorgun idi dün bela köşesinde
Canların isteği o sıkıntızedeği kurtarmak gibi

384

1. Ey ay yıldız! Sensin güzellerin hepsi
Yüzünün güneşine ay ve zühre müşteri

2. Güzelin yüzü bir gün çıkar gelir derlerdi
Ey çılgın gönül! Hep dediklerin çıktı, geldi

3. Dert, bela ve keder, tasadan beri olup
O güzeli bir yana çekme demek ne demek
4. O yar naziklik ile tatlı dudağını dişleyip
Dudağının incisi ile cevheri birbirine kattı
5. Ey **Ruhi!** O servi boylu gönül ve can ile
Sevgilinin boyu posunu, uzun boyuna hevesli gördüm

385

1. Şarap kadehi zamana gülün sefasını getirdi yine
İsteğinin ölçüsü dünyayı zevk için kışkırttı
2. Çiçekleri topraktan götürdü dünyayı parlatan ilkbahar
Bugünden böyle dünyayı süsleyen güneşin şöhretini seyret

91b

3. Bahar oldu, güzellendi havalar, içki içme zamanıdır
Ey zühd sahibi! Dünya ve ahreti anma, şarap iç
4. Yeşiller giyip Hızır gibi hayat verici oldu
Çölün eteğini tutan şimdiden sonra sefa sürer
5. Gül, gülbahçesinde cilve ve naza başlamadı
Ey gönül! Hele bir iki gün sabret hoşlanarak bakmayı gör

BAĞDATLI RŪHĪ DĪVANI'NDA YER ALAN TARİHLER

1. MERHUM SĪNĀN PĀŞĀNIN ÖLDÜĞÜNE DAİR TARİHDİR

Tüm hamd ve minnetler Allah'a mahsustur, O' na aittir duamız kabul oldu

Eşsiz mevlayı iman ehline lütuf etti

Felek isteğin noktası üzerine dünyayı döndürdü

Her şeyden önce mülkü süsleyen Sinan Paşa yine kapıdan oldu

Yine o kahraman aslan çalışarak meydana girdi

Ki düşmanlar pençesinin altından aslan iken tilki olur

Yine padişah saygın kıldı, o himmet sahibine himmet

Hem yüksek hem alçak bu himmetten sefa sürdü

Dünya hayret denizinin düşkünüdür, acaba zaman mı

Ki gezinti ile deniz ayrıldı

Ehline kaptanlık verildi devlet yerini buldu

Mekanlar lütuf etti yine mülkü süsleyen sultan

Ruhi tarihin düşüncesinde iken sefalar elde edip

Bu sevinç veren beyit çarçabuk kalbe layık oldu

Harf nokta ile noktalı olduğunu hesap etsen

Bu müstesna beyit ruhu okşayan olur

Hamd Allah'a mahsustur, Hak'tan iman ehline lütuf oldu

Her şeyden önce Sinan Paşanın gönlü yine denizin kaptanı oldu

92a

2.

SĪNAN PAŞANIN DÜZENLEDİĞİ CAMİ VE ÇEŞMENİN TARİHİ

Aziz gönlün sığınağının koruyucusu Sinan

Zorlukların bağının düğümünü açan

Yusuf ok ve kaleme sahip
Yüksek gayretlerin sahibi temiz bir kişiliğe sahip
Yüce şeyhin cami yanında çalışıp
Namaz ki, onda naz ede ki din erbabı
Ayağının bastığı çimende bir çeşme inşa etti ki
O çeşmeden içen dertten kurtuluş buldu
En yüksek feleğin kubbesi cami yanında alçak
Hayat suyunun lezzeti çeşmeyi yanında yok etti
Çeşme ve cami bir arada olunca tamam
İnleyen Ruhi şeyhden iltifat rica edip
İkisinin arzusuyla tarihini söyledi
Cami dua ehlinin hayat suyunun çeşmesi

3.

MERHUM ALİ PÂŞÂNIN BAĞDAD'A VALİ OLDUĞUNA DAİR TARİH

Bağdat mülkünde oturanlara yine Hak'tan lütuf oldu
Yine bir irade ehli cennet yerini denetleyen oldu
O gün geldi ki bilgili kimse oldular güya
Gök ihtiyacı gideren söz ehlinin zümresi oldu
Ayak basmasının şerefiyle herkese sefa lütuf edildi
Zamanın derdinden dertli olanlar sevinçli oldu
Ruhi temiz kalp ile gelişine tarih dedi
Adaletli Ali Paşa cennetin koruyucusu oldu

**MERHUM ZEKERİYAZADE EFENDİNİN HALEB KADISI OLDUĞUNA DAİR
TARİH**

Allah'a minnet ile mutluluk ile bahtı açık oldu

Halep mülkünün kadısı doğru bir huya sahip

92b

Yahya Efendi ki o yüksek bahtlı

Yumuşak huylu ve utanma bilendir, herkese mahsus lütfun sahibidir

O ki yumuşak şiiri gibi saygın şiir yok

O ki yumuşak huylu gibi doğru huylu yok

O zamanın eşsizi ki huyuna inkar edilemez olmuş

Kur'an-ı Kerim ayetinin yorumunun sözü neticeye bağlanmış

O gül bahçesinin nihalinin sözleri tatlı ki

Cennetin yeşilliği gül bahçesi gibidir

Halep'in kadısı mutluluk ve arzu ile oldukça

Merhamet eden Rabbin ihsanı lütuf edince

Ruhi, bu kalbinin zevki ile v-bu mutluluktan mutlu olup

Kur'an-ı Kerim'e hizmet edenler gibi yürekten bağlılığı sunup

Noktalı ve noktalı harfin ikisini bildirip

Cennet bahçesi ona bir beyit söyledi ki alçak huylu

İsa Halep kadısı oldu ki

Dürüst huylu olan, ilim ve utanmaya sahiptir

5.

MERHUM KADRİ EFENDİNİN MÜDERRİS OLDUĞUNA DAİR TARİH

Bir şeyin aslına ulaşan Kadri Efendi mutlu olup
Kadrinin büyüklüğü ile erdem ehlinin göğsüne ait oldu
Arzunun mumu acaba ufuklara ışık verir mi
Erdemde bilgi yıldızının dolunayı şimdi odur
Ruhi yüksek rütbeye ulaştınca tarihin dedi
Değerin rütbesi büyüklük ile artsa

6.

EHİBBADAN BİRİNİN SÖZİNE TARİHDİR

Ey başını yukarı kaldıran servi! Her zaman zevkte olasın
Sabah aksam vaktin zevk ile geçer
Halka gül gibi zevk ve sevinç vermek için
Padişah, taze bahar vaktinde ona bir ihsan ettin

93a

Bu lütufta göğsünü sevindirip düğün yaptın
Düğün yaparken bir kusur etmedin
Bir lütuf ettin ki zevk ve arzudan
Dünya sevinçli olup huzurlu oldular
Ruhi, kalbinin zevki ile bildirdi
Bu lütuf, aleme her zaman sevinç gerektiren oldu

93b

RUBAİYYAT

1. İçki içme bayramı başımda dağın fitilidir
Süs bayramı ahımın ışığıdır
Zevki gümüş ve altın ile olursa bayramın
Gözyaşımla yüzümdür bana gümüş ve altın bayramı
2. Derdimin sultanı gönlümün derdi nimet bayramıdır
Kanlı ciğerle içki içme bayramı yaparım
Ey bayramın ay gibi güzel putu! Gönül dudağının zamanında
Zaman zaman bayram şarabını içse ne olur
- 94a
3. Ey yüzünün yıldızı bayram gecesinin kandili
Yüzünün hali bakış ehline bayramın yıldızı
Bayramın dese ben sefasını sürdürdüm yakışır
Dudağın kime ağzına kadar dolu kadeh olsa bayram
4. Ey sözün incisinin düğümünü açan
Vay! Kemal ehlinin doluluğu isteğe erişen
Tekkene yüz süren sevinci kazanır
Ben hem isterim ki can sıkıntısını yok edeyim
5. Aşk meyhanesinde şaraba tapan olup
Zamanı seyretmekteyiz ne ayık ne sarhoş
Bir meclisteyiz ki gökyüzüne denk
Her gün bin kase baş aşağı olur kırılır

6. Derdin kaynağı dünyadaki saf
Ruhi'nin kuşu pahalı ise ne dert
O saçma sapan konuşan seni duymadan
Hal ehli dünyaya gelse günahların temeli iyidir
7. Ey yüzleri sabah ve dudakları sabah vaktinde içilen içki kadehi
Âşıklara kavuşma kapısını durduran çaresiz değil
Kavuşma ümidini çaresiz kılan
Sabırda Eyyüp ve ömürde Nuh lazım
8. Gönül Erzurum'a yaşamaya geldi
Ettikleri zevki söylemeye gönlü yok
Çıplak görecek onu dedim kış geldi
Dedi ki ne çare titremeye başladık
9. Yarab aşkının sırrını bana açıkla
Keder isteğinde aklımı talan et
Kavuşup gönlümü eğlendir
Yüzünü gösterip gözümü sevindir

SONUÇ

İncelememize öncelikle üzerinde çalıştığımız nüshayı temin ederek başladık. Daha sonra divan nüshasını transkripsiyon işaretlerini de kullanarak günümüz Latin kökenli Türk alfabesine aktardıktan sonra nesir cümlesi halinde şiirlerin çevirilerini yaptık. Çalışmamızın son aşamasında ise elimizdeki malzemeyi çeşitli başlıklar altında sınıflandırıp tahlilini yapmış bulunmaktayız.

İnceleme bakımından her divan nüshasının müstakil bir eser olarak değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Bu şekilde incelenen her eser sayesinde, eserden yola çıkarak yazıldığı dönemin siyasi, sosyal ve sanat çevresi bakımından pek çok bilgiye sahip olmaktadır.

Bağdatlı Rūhi'nin, eserlerini yaşadığı dönemde Divan Şiiri'nin gelişimiyle aynı doğrultuda olmak üzere katkılar sağlamış olduğu bu çalışmamı ile ortaya konulmuştur. Bu eseri ile Bağdatlı Rūhi'nin Divan şiiri alanında olan başarısını bir kez daha göstermiş bulunmaktadır.

Divan'dan yola çıkarak asıl belirtmek istediğim nokta ise şairin gücün, malın, servetin dünya hayatına ait ve kıymetsiz olduğunu, esas olanın esas âlemi oluşturan ahiret hayatı olduğunu Türk töresi, beşeri hükümler ve gerçek İslamlık açılarından, rind, cesur diliyle eleştirmiş olmasıdır. Aşk, kahramanlık gibi dönemin popüler konuları üzerine şiirler yazmaktansa yaşadığı bölgelerin idari sistemlerinin meseleleri, toplumun sorunlu ve eksik noktaları, yanlış din anlayışı gibi konularda, eleştirel bir üslupla şiirler yazmayı tercih etmiştir. Bu yönüyle birçok şairden ayrılmaktadır.

EKLER

Ek 1 (1a)

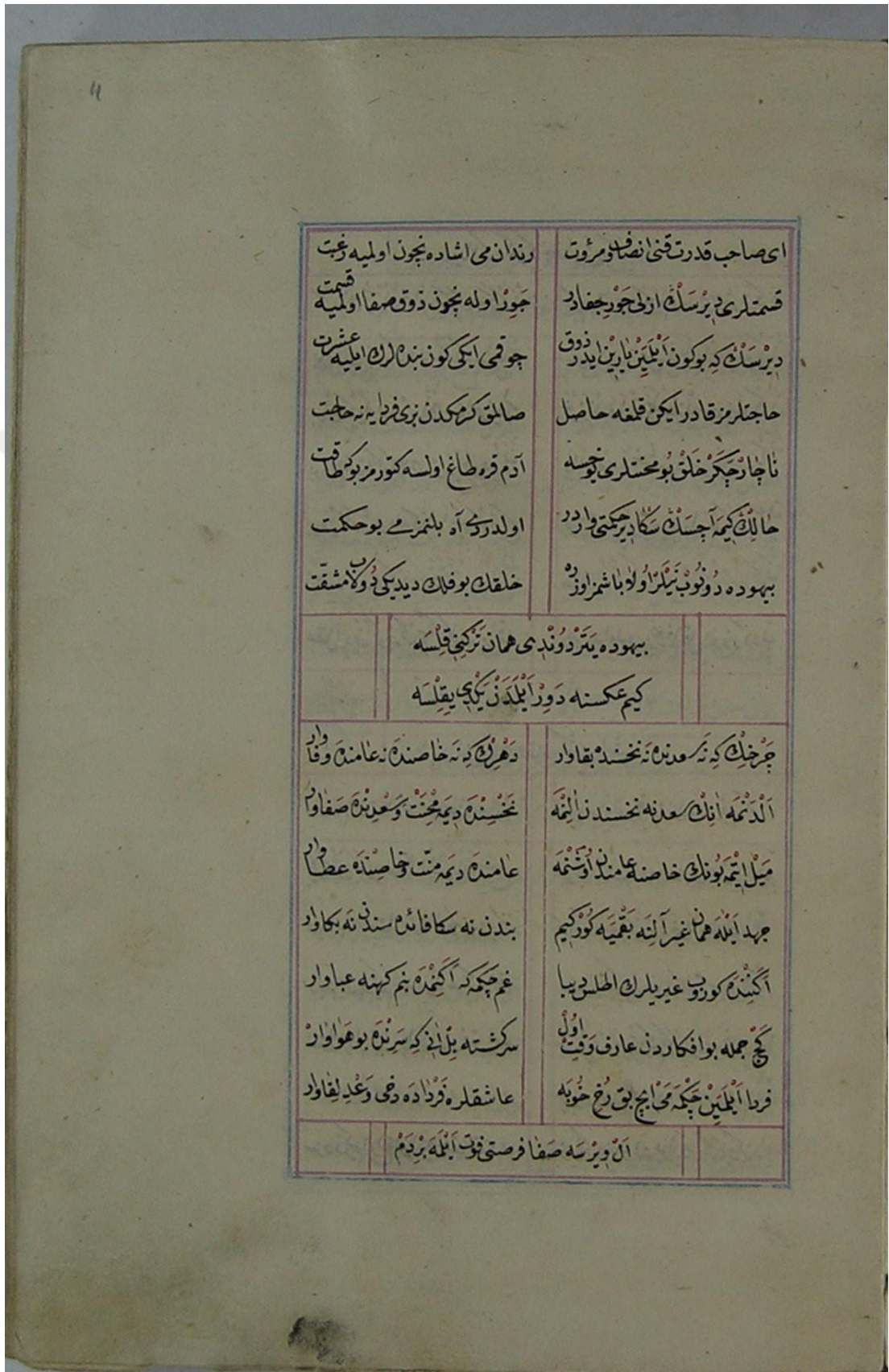

طالبان فیض احمد عاقبت محمود اولو برزد و کمر زید قد زار قناعت عارفه ارتوق کسک سوختونم کلا ایت ایتیم اول	شبهه زعم اولوب وله جوز صرا کلمه بوخسه خلقک آب وفانی کلمه چکه عم کرا ولسه قدر و حیا کلمه
حضرت حقد در قید ز نزلدن بری لحظه لحظه بوخسه ارتوق مایو کلمه	
ترکیب بند	
صنمک بری کیم شیره انکور له مستز تردامن اولنلر بری الوده صنور لیک صدرین کوزده دو ب نیلیم بزم جهانک مائل دکلز کسه ناک آزارینه اما ارباب غرض بزدن ایراغ اولدی کیک بو عالم فایده نه میرونه کدا یوز هم کاسه ارباب دلیز عریبه مزینو	بز اهل خرابا ند نزمست السنز بز مائل بوس ایتام و کف دستز با یخیم میدس بریمز باده پرستز خاطر شکن زاهد پیمان شکتز دوشمز بره زبرا او قزو صبا شصتز اعداره اعلا لئور ز پستله بستز میخازده یوز کچه ولی عشقه مستز
بز مستی میکرده عالم جائز سر خالقه جمعیت پیمان کناز	
ساقی کتور اولباده کیم ذافع غمدر دل بسته لر ز بزدن ایراغ ایله بریم	صیقل او در او مزانه برز ناک المذ اولباده بی کیم تور دل بین جمندک

انجام

<p>درویشی او ملک شریف خیر خمد تاج سر عالم در او کیم خاک قدم در کیم یار ریادون قدر کشته خمد رندان صبحی زده بزم قدم در کیم زبده یاران سخندان عجم در</p>	<p>ای خواجه فنا اهلنه زهار اولونه خاک اولی خدا مرتبه کی بیه عالی کل دو غیر لایم میکنه به زعمه انک می صون بزه ساقی بر اول قوم که در بو نظمی بیامیدن اینست حاله مناسب</p>
<p>پارند صبحی زده بزم السیم پیش زمه دردی کش و پیش از هم</p>	
<p>بر حاله سور سبک اگر عمر نه آدم نوش آفری تیش امله سور آفری نام بکشا اوله یانند اگر ذوق و اگر غم وارین قوی میدانه اگر تیش و اگر کم برد رهنقی السک اولور خاطر دهم کرد همه محتاج اوله کر مالک دهم کیم جملی ایبه بلدی کی بردن او در دم</p>	<p>خوش گوشه ذوق یک صفا اهلنه علم صحت صود در اولسه صحت صومرا بو عالم فایده صفایی اول اید کیم دائم اوله همصفت رندان قدم نوش صوفی صفاد کجور مالک دینار ظاهر بود آفر بری خاک اولسه کرد می صون بزه ساقی ایچه زعمه انک</p>
<p>هر منکر کیفیت از باب خرابات اوز عقلی ایله حق دیر کیم بویها</p>	
<p>دو منکبه واردی بونگ او ست اولیم</p>	<p>کور زاهد کیم صفا ارشاد اولیم</p>

<p>بیچاره خرابانده آباد اوله ایم دیر هر کیمکه بوغمنخانه ده دلشاد اوله ایم عالمه او کیم غصه دن آزاد اوله ایم بره مردن هنکامه فرهاد اوله ایم دیر مسکین غم جانان معناد اوله ایم من بعدینه عازم بغداد اوله ایم دیر</p>	<p>مخازنه اشتهر بقی اوب اولیه ویران الذن قوسون کل بے جام بی بر دم بر سر و قدک بندن افکنده سنی ولسون عمیرن کچروب کوه بلا ده دل شیدا وصل استیو هجر له خوش کجایی بو کیم کز دی یوریک بولدے بر اکلنجک یر</p>
<p>بغداد صد فدر کهر سے در تحفدر یا ننه انک در و کهر سنک و فرقد</p>	
<p>کلمه صدف کونه براویله در کیتا کیم اولدی نه دنیا ده ادم مقصود عقبا در مکتب مدرسه عالمه بالالا کیم ایتیمه دستند انک جام صفا کاول چارده در سد کتبا انشیا یعنی کیم جمله اسمابه سما مقصود ندر اکله بیل ای عارف انا بر نقطه ایشل اصل سخن اول و فر</p>	<p>اول کهر کیتا که بولنزا اکامتا اول ذات شرفه یر اشور دعوی همت کیم درک ایده انی کاوله اول ذلت اول زاهدک اغلر بروکوک مایارین بر نقطه در سهر دیک چارک شامک اول نقطه بنم دیک دونوب بر نسته چون حصه ایشل قصه دن اهل دله مقصود هب غلله در لقلقه بالهن وظاهرا</p>

ای صاحب قدرت قنی انصاف و مروّت	رندان می اشاده بنجون اولیه غبت
صمتری رسک ازلی جو جفاد	جو اوله بنجون ذوق صفا اولیه
دیرسک که بوکون ایلین یارین ایدر	جو قمی ایکی کون بند لک ایلیه
حاجلر مزقادر ایکن قلفه حاصل	صالحی کرمکدن زری فریادیه نه حجت
ناچار حکم خلق بو مختلری بوجه	آدم قره طاع اولسه کورمز بو کفایت
حالی کیمه اچسک سکا دیر حکمتی واردر	اولدر که آه بلنزمه بو حکمت
بیهوده دوتوب بیلر اولو باشمز اوز	خلقک بو فکک دیدیکی ذولامشفت

بیهوده بتر دوندی همان ترکی قلسه
 کیم عکسنه دور ایلدن یکجی یقلسه

چرخک که نه مدینه نخشد بقاوار	دهرک که نه خاصنه عامنه وقاوار
الدنمه اناک عدنه نخشدن اینه	نخسیند دیمخت و عدنه صفاوار
میل اینه بونک خاصنه عامنه اوشمه	عامنه دیمخت خاصنه عطاوار
جهد ابله همان غیر اینه بقیه کور کیم	بندن نه سکا فاند سنده نه بکاوار
اکنده کور و غیر یلک اطللسر سبا	غم چکه که اکنده نیم کهنه عباوار
کج جمله بوا فکار دن عارف و اول	سرکشته بیل اینه که سرین بو عواوار
فرط ایلین چکه می اچ بوق رخ خویه	عاشقلره فر داده دخی و عدلغاوار

ال دیرسه صفا فرستی فوت ابله بردم

<p>دنیا که دگر که جفا سنج که آدم</p>	
<p>گرددیک تو برای خواجه مکریم جگر کردن بوملک خنایه که عدم کند را بتدک پیرایه کز به اید رساک سنی افراید یوق جمغه نوکلک در دنیا بدیند بوز بلدن بویله گذار ایلی کور کیم سیمله زوی کند و نه وقت سپردنک عقل دینا کوب کند و تکلیفه برامه</p>	<p>کیم جقدی جگر باره لری چشم تر کردن سو در کند را بنی لای بلسک صفر کردن فرزند وزن و نظنه سیم و نو کردن یا الله می در خوشنود مرین بوجه بر کردن بر زره غبار ارمیه نادر هکند رنگدن مرک اوقتی کج می صانورین سپردن دیوانه اولوب رفیع قلم اوزر کردن</p>
<p>ای خواجه کریم سن بساک عاقل ودانا شیدا لغی بربک عقله دشمنزدل شیدا</p>	
<p>واردم سحر طاعت ایچون مسجد جاه کیمش کمر وحدته المثل له تسبیح دیدم نه ستار سز نه الور سز نه ویر سز دیدی بر کیم شهر مرک حاکم وقتی احسا یا پنجاه یا جلد رفقرایه کلد کلر فی سجن بلام نه ایچوند سزدن کیم اراغ اولدی حقه بقیندر</p>	<p>کوردم او تور خلقه اولوب بر نیجه کراه هر بر سنک و زد و زبانی چل و پنجاه که اصلا و کیزده نه بی و رنه خود الله خیر ایچون خلقه کلور مسجد هرگاه صبریت دمید کیم کله اول بر فلک جا بوزر و ندر و ندر اندن دیدم ای قوم اولک زیرا که ضلالت بولید کد و کز راه</p>

تحقیق

<p>تحقیق بود رایتد یکگز رزق و ریادر تقلید ده ز طاعتکز جمله ریادر</p>	
<p>دنیاده دینلردن ایدرسن طلب کام برنا خلفی جیبه و دستار بیه کورسک نقشن جیقره ایلدین ذاتی معلوم جرار دیو و ریز اولور تکریه سادیک واخی کراوله سن غرقه ده نامک در یازق سکا کیم ایلدین حصر و طمعدت یوق سنه قناعت کوزک ابع اولدینغی</p>	<p>ای خام طمع نیجه به دک بطمع خام ایدرسن انک جیبه و دستارنه اکرام بشلسن اکا ایله فقره کے اعادم شمنن ایدر ایله برجه جه انعام میلحد دیو یا ندر مغه ایلرخی قدام برجه ایچون کندو ک عالمده بد نام رزقک ایریشور ساد کر صبح اگر شام</p>
<p>آت لقمه سکا ز می طوبور مز می شی نان زهر اولسون اولقمه کاوله برمانن دو نان</p>	
<p>ابناء زمانک طلبی نام و شاندر کفتاره کلوب سوبله لرجهل مرکب ارباب خرن ذره قدر معتقد اولمز تقلید ایبه سجاد نشین المثنی اورس دیرش کاکشف اولدیه ب سر حقیقت کیدن اربع اولدینغی اردینه بودله</p>	<p>هریری تصوره فزون ابن خاندند زعجنه ولی هریر بر قطب زماندر اول مرشد کیم معتقد بیخبر اندر تحقیقه اماخر کیسته عناندر والله یلاند سوزی بالله یلاند کاول بیخبر ککدی طنن و کاند</p>

ای طالب تحقیق اگر وارسیه در دل	کوشایت بوسوزیکیم خیر باخیر اقدر
ز نهار او نوت بد یکی دوشمه عناده	
بر پیره با پیش تا ایره من سیر معاده	
صورتی که زده ایسک معینه بوقر	رُوعُ الْقَدْسُكَ رِیْمَهُ نَوَاحِ اِبْدِیْ رُوحِ
پیمانۀ خورشیدیه هر صبح ایدر عیش	عیسا ایله پیمانۀ کش لای صبور من
ایتدک زربا بچا مکۀ توبه کوزلسن	ثابت قدم توبه مزا و ستندۀ نصحون
مارسیه عدو بزید بیضای کلیمز	طوفان ایتسه دنیا غمی بر کشی نوجون
مذا و قومو مدرسه ده شرح مطالع	متن قدحی صو زره براهل شر و حزن
صوتی بزین جسم کوزیله کوره مرزن	آج جان کوزیکسی ایله نظر کورده نوجون
بر کولره لبسته کور نمکده بوز اما	رندان مسجاردن مفتاح قو حزن
عیسی دم روحی لقب و خضر حیاتر	
دریا صفات ایچره نهان کوه رذاتر	
ایا نیچه بر دوز ایه بر جبار عناصر	کیم آکانه اوله معلوم نه آخر
گاه ایلیه لر عالم تقریبده سیران	گاهی اوله لر عالم ترکیبده سایر
بو جمله مظاهر دن اوله معتبر انسا	انسانک اوله جمله طفیلی بو مظاهر
نفسینی بلند کتوره خالفه ایمان	بلبلر له ایمان کتور نلر دیه کافر
کافرین دوزخ ایدر جهلدن ایله	چون جهل حقیقته اوله کفره عجب

دنیا

دنيا ويره جاهلدره اول كامل اولند	ايقده قلوب اوليه رحمة به قادر
چون جهلدره در زوق كمالين لم بز	
قال اهل صفا ايله حالي نيل لم بز	
صوفي كه رباييله ايده كند وفي موشو	اوقات شريفى اوله تقليد به مصرفو
منبر خطيب اوله و محفلدر معرف	عار ايليه اولدنيغه جهلدره معرفو
آينه قلبيني كدورت ايده تيره	دوشنكر فيض حقه اوليه مكشوف
جان و دلنك مهر و مهاي اوليه برنو	دائم بر محسوف اوله نك بر محسوف
جمع كتب بجهله نه ممكن اوله واقف	اسرار خدایه كا وله اول مرشد موقوف
ذاتنك كه آثار كمال اوليه ضرر	باشال سبه اكنه كيش به بر شيل صوفو
عالمده كه كامل چكده غم زوق اين جاهل	بردن كو كه دك يوف كا كردن بزم ايسم فوفو
چون حق ديني ايلد بدير ظلمه بردار	
باطل سوزده آغازده ايده لم بز در غي ناچار	
يوف خارنه دهر ك كل و كلزار نه هم فوفو	اغيارنه يوف بار و فادارنه يوف
بر عيشن موقوف اوله كيفت ضرره	عينا شنه يوف خمر نه خمار نه هم فوفو
ذمي قيمت اولنجه نين لم جاه و جهلا	يوف آنه صاقر دونه خريدارنه هم فوفو
چون اهل وجودك بر صحر اعي كند	يوف فائله و قافله سالارنه هم فوفو
عالمده كه بكيلا اوله واقف اسرار	سيراتنه فوفو انلك اسرارنه هم فوفو

KAYNAKÇA

- Ak, C. (2001). *Bağdatlı Rûhî Divânı Karşılaştırmalı Metin*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa.
- Ak, C. (2008). Rûhî-i Bağdadî, *DİA*, c. 35, İstanbul.
- Alptekin, L. (2013). “Bağdatlı Rûhî’nin Terkîb-bendi’ne Yazılmış Bir Nazire: XVIII. yüzyıl Şairi Berberzâde Mehmed Zihnî’nin Terkîb-bend’i”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/13 Fall, s. 439-454.
- Aydın, H. (2009). “Cevrî Divanı”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 39, Erzurum, s. 85-94.
- Banarlı, N. S. (1983). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Devlet Kitapları.
- Durmaz, G. (2008). “Kutadgu Bilig’de ve Bağdatlı Rûhî Dîvanı’nda Zâhid”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 14, s. 189-216.
- Ercilasun, A. B. (1985). *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri: Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınevi.
- Ercilasun, A. B. (2011). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdem, A., Enverdi, E., Kutlu, M. Kutlu, D. M. (1977). *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/Eserler/ Terimler*. c. VII, İstanbul: Dergâh Yayınları, İstanbul 1977.
- Genç, İ. (2000). *Esrar Dede Tezkire-i Şu’arâ-yı Mevleviye*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1946). *Rûhî-i Bağdâdi*, İstanbul: Aylık Ansiklopedi.
- Gönensay, H. T. ve Banarlı, N. S. (1941). *Başlangıçtan Tanzimat’a kadar Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Güler, Z. (2008). “Bağdatlı Rûhî'nin Meşhur Terkib-bendine Sosyal Psikoloji Açısından Bir Bakış”, *e-Journal Of New World Sciences Academy Social Sciences*, 3, (1), Elazığ, s. 14.
- İpekten, H. (1985). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri*. Ankara: Birlik Yayınları.
- Pala, İ. (2001). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, Y. (2016). “Kütahyalı Meşkî ve Bağdatlı Rûhî'nin Terkib-i Bendine Naziresi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar (39), s. 263-284.
- Kurnaz, C. (2001). *Eski Türk Edebiyatı*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Levend, A. S. (1980). *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Macit, M. (2006). *İlk Klasik Dönem: Şiir, Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Mermer, K. (2016). “Bağdatlı Rûhî’de Hicvin Başka Bir Yüzü: Çarh ve Dehr”, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 11/17 Fall, s. 93-114.
- Okumuş, S. (2011). “Bursalı Levhî Hasan Efendi ve Bağdatlı Rûhî’ye Naziresi”, *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl 15, Sayı 47, s. 291-307.
- Onay, A. T. (2004). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*. (Haz. Cemal Kurnaz). İstanbul: MEB Yayınları.
- Özkan, N. (2009). “Irak Türk Edebî Dilinin Tarihi Gelişimi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/8 Fall, s. 90-105.
- Öztoprak, N. (2006). *Rûhî'nin Şair Anlayışı*. İstanbul.
- Parlatır, İ. (2009). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara.
- Sarikaya, E. (2017). “Bağdatlı Rûhî Dîvânı’nda Osmanlı Savaş Kültürüne Ait Kavramlar”, *Akademik Hassasiyetler*, Cilt: 4, Sayı: 7, s.121-146.

Timurtaş, F. K. (1990). *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*. İstanbul: Vilayet Yayınları.

Tolasa, H. (2001). *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Uraz, M. (1941). *Ruhi Hayatı, Şahsiyeti, Şiirlerinden Seçme Parçalar*. İstanbul: Kültür Basımevi.

Yalçın, C. (1986). *Türk ve Dünya Edebiyatında Şairler –Yazarlar*, Ankara: Yalçın Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

1991’de Yozgat ilinin Akdağmadeni ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Akdağmadeni Yusuf Ziya İlköğretim Okulu’nda, lise öğrenimini ise Akdağmadeni Lisesi’nde tamamladıktan sonra 2010 yılında başladığı Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü pedagojik formasyon eğitimi ile beraber 2015 yılında bitirdi. 2015/2016 yılında Bozok Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı alanında yüksek lisansa başladı. 2018 Temmuz-Ağustos ayları arasında Ankara Üniversitesi TÖMER’de Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sertifika programına katılıp başarı ile tamamladı.

